

JAARSTUKKEN 2018

Status: Definitieve Jaarstukken t.b.v. ondertekening controleverklaring d.d. 26 april 2019

Datum: 24 april 2019

GEMEENTE ROTTERDAM

INHOUD

Leeswijzer

1. Bestuurlijke hoofdlijnen

2. Financiële hoofdlijnen

3. Investerings

3.1 Inleiding

3.2 Beleid

3.3 Lopende investeringen

3.4 Afgesloten investeringen

JAARVERSLAG

4. Programmaverantwoording

4.1 Bestuur en dienstverlening

4.2 Openbare orde en veiligheid

4.3 Verkeer en Vervoer

4.4 Economische zaken

4.5 Onderwijs

4.6 Cultuur, sport en recreatie

4.7 Volksgezondheid en zorg

4.8 Maatschappelijke ondersteuning

4.9 Werk en inkomen

4.10 Beheer van de stad

4.11 Stedelijke inrichting

4.12 Ruimtelijke Ontwikkeling

4.13 Algemene middelen

4.14 Overhead

5 Paragrafen

5.1 Lokale heffingen

5.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

5.3 Onderhoud kapitaalgoederen

5.4 Financiering

5.5 Bedrijfsvoering

5.6 Verbonden partijen

5.7 Grondbeleid

6. Jaarrekening

6.1 Grondslagen

6.2 Balans

6.3 Toelichting op de balans

6.4 Overzicht van baten en lasten 2018

6.5 Toelichting op overzicht van baten en lasten

6.6 Verantwoording WNT

6.7 SISA verantwoording

6.8 Overzicht van baten en lasten per taakveld

7. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

8. Bijlagen

8.1 Bijstellingen

8.2 Subsidies

8.3 Reserves en voorzieningen

8.4 Kasstroomoverzicht

8.5 Wijken

8.6 Interbestuurlijk toezicht

Inhoud van onderliggend document

Dit document bevat de Jaarstukken van de Gemeente Rotterdam over boekjaar 2018. Dit document is alleen en uitsluitend bedoeld voor controledoeleinden en bestemd voor de afdeling Financial Audit van de gemeente Rotterdam en de controlerend accountant PWC.

Dit document kan op het gebied van lay-out onvolkomenheden bevatten.

De Jaarstukken zijn totstandgekomen via een Content Management Systeem. Dit is een webomgeving waar direct aan de webpublicatie wordt gewerkt. De paginanummers die rechts uitgelijnd naast de hoofdstukken / onderwerpen genoemd zijn verwijzen naar de webpagina's. Omdat deze indeling – op onderdelen – een andere is dan gehanteerd op de website, is de volgorde van de pagina's niet altijd oplopend gepresenteerd.

Opbouw Jaarstukken

In de Jaarstukken legt het college verantwoording af over het jaar 2018. De Begroting 2018, inclusief de bijstellingen die hier gedurende het jaar op zijn gedaan, is de basis voor deze verantwoording. Dit betreft bijstellingen in de omissieregeling; de 1e herziening; de 2e herziening; en de 10-maands. De Jaarstukken bevatten alle verplichte onderdelen die zijn voorgeschreven vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en daarnaast aanvullende informatie.

Weergave in 1000-tallen

Het is belangrijk om te weten dat alle bedragen in 1000-tallen worden weergegeven, tenzij expliciet anders is aangegeven. Door de weergave in 1000-tallen kan het zijn dat de totalen een (minimale) afwijking tonen door afrondingsverschillen.

Aangepaste hiërarchie

Als gevolg van aanpassingen in de hiërarchie 2018 heeft er een verschuiving plaatsgevonden van het Programma Overhead (product Concernhuisvesting) naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling (producten Maatschappelijk vastgoed en Commercieel vastgoed). Hierdoor sluiten de realisatiecijfers 2017 zoals gepresenteerd in de Jaarstukken 2018 niet aan met de realisatiecijfers 2017 in de Jaarstukken 2017. Daarnaast zijn er verschillende grootboekrekeningen verhangen naar andere verantwoordingscategorieën, waaronder de presentatiewijziging van inhuur op programma (zie paragraaf Bedrijfsvoering). De product- en programmasaldi wijzigen hierdoor niet, maar er treedt wel een verschuiving op tussen verschillende verantwoordingscategorieën binnen product- en programma. Meer informatie over de verschuivingen is opgenomen onder het hoofdstuk 'Grondslagen'.

Plaats van de Coöperatie
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Deel 1 Bestuurlijke hoofdlijnen

Bestuurlijke hoofdlijnen

Pagina 5

Samen doorpakken voor en met alle Rotterdammers

Op 5 juli 2018 droeg het college van Leefbaar Rotterdam, CDA en D66 hun taak over aan een nieuw stadsbestuur van VVD, D66, GroenLinks, PvdA, CDA en CU/SGP. Deze jaarrekening gaat dan ook voor een deel over ontwikkelingen en resultaten voor Rotterdam van het vorige college. Wij verantwoorden het eerste half jaar van onze collegeperiode en laten zien welke eerste stappen wij hebben genomen voor het realiseren van de ambities in het akkoord Nieuwe energie voor Rotterdam.

Rotterdam in vogelvlucht

Het gaat goed met de stad. Rotterdam leeft, vernieuwt en onderneemt. Mede daarom groeit onze stad; in 2018 kregen we er 5.500 meer inwoners bij. Ook komen er meer bezoekers en bedrijven bij. De komende jaren zet deze groei door. De economie trekt aan en daar profiteert Rotterdam ook van. De Rotterdamse regio is afgelopen jaar een aantrekkelijke vestigingsplaats voor ondernemers gebleken. Of het nu gaat om multinationals of innovatieve startups, ze vinden in Rotterdam een plek. De nieuwe inrichting van de Coolingsingel tot groene stadsboulevard is gestart en de monumentale Maastunnel wordt grondig gerenoveerd. Er zijn belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van Feijenoord City. De gemeenteraad heeft ingestemd met de renovatie Museum Boijmans van Beuningen. En er wordt volop gebouwd; van woontorens tot gezinswoningen met tuin. Ook wordt oud vastgoed weer bewoonbaar gemaakt. Met het Rijk en hebben we de zogenaamde regiodeal afgesproken; hiermee wordt komende jaren 260 miljoen geïnvesteerd in Rotterdam Zuid. De economie groeit en mede daardoor konden veel meer Rotterdammers met een bijstandsuitkering afgelopen jaar aan het werk.

Ook Rotterdam

Nog niet alle Rotterdammers kunnen de kansen pakken die de groei en bloei van de stad bieden. Te veel mensen maken zich zorgen over hun eigen huishoudboekje, de toekomst van hun baan, een volgend huis, over veiligheid in hun wijk. Sommige mensen voelen ongemak en onzekerheid over hoe ze samenleven in straat en wijk of over de toekomst van hun kinderen. Om te zorgen dat meer Rotterdammers profiteren van de positieve ontwikkelingen, is er werk aan de winkel. Daarom investeren we in onderwijs, zodat jongeren met een waardevol diploma de arbeidsmarkt op gaan. We helpen Rotterdammers die niet opgewassen zijn tegen hun schuldenlast. We investeren – samen met bedrijven en het onderwijs - in scholing, om mensen met een grote afstand tot de

arbeidsmarkt weer aan een baan te helpen. We zetten in op de bouw van méér huizen voor middeninkomens, zodat stijgers op de sociale ladder in hun eigen wijk kunnen blijven wonen. We hebben aandacht voor de betaalbaarheid van de energietransitie, op korte- en op lange termijn en voor alle Rotterdammers. Politie, OM en gemeente werken samen met de bewoners aan veilige wijken.

Samen doorpakken voor en met de stad en voor elke Rotterdammer, dat is waar wij voor gaan. Want Rotterdam moet iedereen kansen en een thuis bieden. Iedereen moet zich hier vrij, veilig en prettig voelen. We gaan respectvol met elkaar om en zorgen dat diversiteit van en in onze stad een kracht kan zijn. *Relax dit is Rotterdam* is daarbij het motto.

Deze jaarrekening biedt u een overzicht van de eerste stappen die wij, samen met onze partners, in het eerste half jaar van onze bestuursperiode hebben genomen voor Rotterdam en álle Rotterdammers.

Kansen voor Rotterdammers

Het gaat goed met de economie en werkgelegenheid. Het aantal bijstandsuitkeringen in Rotterdam is in 2018 met 6,3 % gedaald (van 37.667 naar 35.292). De daling in Rotterdam is daarmee het grootst van de G4-steden. Ter vergelijking: 2017 was de daling 3%, in de periode 2009 – 2016 was er steeds sprake van een stijging. De komende jaren willen we deze daling voortzetten door meer Rotterdammers te laten profiteren van de economische groei. Daarin zijn we ambitieus. Het LeerWerkAkkoord met het onderwijs en bedrijfsleven meer maatwerk en passende bejegening vergroten de kansen van werkzoekende Rotterdammers op de arbeidsmarkt. De energietransitie biedt ons kansen op meer banen.

De Staat van de Jeugd 2018 laat zien dat het steeds beter gaat met onze jeugd. Het aantal jongeren dat zonder diploma van school gaat of in de criminaliteit belandt, daalt verder. Baby's zijn gezonder, de schoolprestaties stijgen, het alcohol- en drugsgebruik neemt af en er is sprake van minder overgewicht. Tegelijkertijd groeien in Rotterdam nog te veel kinderen op in armoede en krijgt niet elk kind dezelfde kansen. Dat moet echt anders. In 2018 is een belangrijke stap gezet naar het anders organiseren en vormgeven van de jeugdhulp. Meer maatwerk bij hulp aan kinderen en jongeren met problemen is daarbij de inzet. Tegelijkertijd is er nog steeds veel vraag naar specialistische jeugdhulp. Dit zet het budget en wachttijden onder druk.

Werken aan gezondheid en zorg

We motiveren Rotterdammers om gezonder te leven met leefstijladvies over gezond gewicht, meer bewegen en stoppen met roken. Daar trekken we samen met onze partners in op; afgelopen zomer hebben veel kinderboerderijen, educatieve tuinen en schooltuinen zichzelf rookvrij verklaard. In 2018 sloot de gemeente een nieuw collectief contract met verzekeraar VGZ. Alle Rotterdammers kunnen gebruik maken van het Rotterdampakket. De aanvullende verzekering heeft een preventiebudget, voor vergoeding van trainingen en programma's voor een gezondere leefstijl.

In 2018 kregen 56.000 volwassen Rotterdammers zorg of ondersteuning vanuit het wijkteam of zorg op maat. Op 1 januari 2018 gingen nieuwe contracten met zorgaanbieders van de wijkteams, welzijn, jeugdhulp en tweedelijnszorg van start. Het verbeteren van het werk van de wijkteams was afgelopen jaar een speerpunt. Zo

zijn er “supervisors schulden” en GGZ-expertise aan de wijkteams toegevoegd en moet een nieuw registratiesysteem zorgen voor minder administratie en meer tijd voor zorg. Eind 2018 hebben onze partners en gemeente “Rotterdam Ouder en Wijzer” opgesteld; een strategische agenda voor ouderen waarmee we samen toewerken naar een het Masterplan Ouderen.

Volop mee kunnen doen en kansen pakken, begint met het beheersen van de Nederlandse taal. In 2018 hebben 4.500 Rotterdammers formele en informele taaltrajecten gevolgd. Ook zijn 600 professionals getraind in het herkennen van en omgaan met laaggeletterdheid.

Onderwijs voor talentontwikkeling

Jonge Rotterdammers helpen we op weg naar een goede, gezonde toekomst. Een generatie zonder achterstanden, daar gaan we voor. Goed onderwijs is cruciaal voor de talentontwikkeling en daarmee een belangrijk fundament voor de Rotterdamse samenleving. Met het programma Leren Loont! (2015 – 2018) werken schoolbesturen, leraren en ouders aan het verbeteren van de onderwijskwaliteit en met succes: in 2018 lopen de landelijke scores op de Cito-eindtoets slechts 1,2 punten achter op het landelijk gemiddelde (in 2010 meer dan 4).

Om te kunnen leren, is een goed schoolgebouw nodig. In 2018 heeft de gemeente meer dan 40 projecten op het gebied van onderwijshuisvesting, van nieuwbouw tot renovatie, uitgevoerd. De nieuwe schoolgebouwen van Het Avicienna en Melanchthon Kralingen zijn afgelopen jaar opgeleverd. Samen met schoolbesturen is in 2018 gewerkt aan een nieuw Huisvestingsplan dat in kaart brengt waar nieuwe scholen komen. Komende jaren volgen nog veel meer nieuwe schoolgebouwen die Bijna Energie Neutraal (BENG) zullen zijn.

Weg met armoede en schulden

Armoede en schulden staan de ontwikkeling van talenten van kinderen in de weg. In Rotterdam groeien nog te veel kinderen in armoede op en dat moet echt anders. In 2017 en 2018 is op basis van het Zomerakkoord extra geïnvesteerd in het Jeugdtegoed, AOW-tegoed, de individuele inkomenstoeslag en meer hulp bij schulden. Rotterdam heeft van het Rijk structureel extra geld ontvangen voor de bestrijding van armoede bij kinderen en daar zetten we volop op in. Door schulden te voorkomen en snel aan te pakken, wordt voorkomen dat problemen uit de hand lopen en allerlei maatschappelijke schade en kosten ontstaan. Samen met partners als nutsbedrijven, woningcorporaties, kraamzorg en verloskundigen doen we aan vroeg-signalering: als er betalingsachterstanden zijn of signalen van schulden, wordt actief hulp aangeboden.

Fijn wonen in een wereldstad

Veel meer mensen - van binnen en buiten de stad - zoeken een huis in Rotterdam. Dat is voor veel woningzoekenden een uitdaging op dit moment. We weten ook dat de Rotterdamse bevolking de komende jaren fors zal groeien en de vraag naar huizen zal toenemen. Bouwen en ontwikkelen, zeker voor de middeninkomens, heeft dan ook onze prioriteit. Met de start van de bouw van 4.550 nieuwbouwwoningen in 2018 is de

bouwproductie de hoogste van de afgelopen 18 jaar. Samen met de regio is de ambitie afgesproken om het woningaanbod tot 2030 uit te breiden met 54.000 extra woningen, waarbij sociale woningen beter verspreid zijn over de regio. Op basis van verschillende toekomststudies werken we aan een goede balans tussen woningbouw, school- zorg-, en sportvoorzieningen, winkels, groen en (speel)ruimte in een groeiende stad.

Schone bereikbaarheid

Rotterdam gaat voor schone mobiliteit en investeert in fietsen, openbaar- en elektrisch vervoer. Zo kwamen er meer en betere fietspaden en meer fietsparkeerplaatsen. Inmiddels zijn er 1.860 openbare laadpunten voor elektrische voertuigen en is het eerste laadplein “De Veerkracht” aan de Veerhaven geopend. Initiatieven op het gebied van elektrische voertuigen, pakketbezorging en deelmobiliteit maken we graag mogelijk. Een voorbeeld daarvan zijn de elektrische groene deelscooters van Felyx. Ook het wagenpark van de gemeente is 35% schoner met meer elektrisch/hybride voertuigen.

Voor onze economische positie is een goede bereikbaarheid een randvoorwaarde. In 2018 is het tracébesluit voor de aanleg van de A16 in 2018 onherroepelijk geworden. Op 17 september 2018 vond de formele starthandeling plaats voor de Blankenburgverbinding. Ook is in 2018 hard gewerkt aan het realiseren van de Hoekse Lijn. Inmiddels verkeert het project, na verschillende tegenvallers, in een eindfase. Het geduld van de reizigers is hiervoor lang op de proef gesteld.

Klimaatbestendig, groen en sportief

Met het Rotterdams Weerwoord (Deltaplan Water) bereiden we ons voor op het veranderende klimaat. In dit plan benoemen gemeente, woningcorporaties en waterschappen wat er in de stad, de wijk en de straat nodig is om droge voeten te houden. De eerste maatregelen zien we al; de waterpleinen bij het Spartastadion en het Berkelplein (Kralingen) zorgen lokaal voor extra opvang van (regen)water.

De oevers van de Maas, Rotte en Schie worden mooier en beter toegankelijk voor wandelen, fietsen en recreëren. De aanlegsteiger bij het Grote Kerkplein, de herinrichting van de Linker Rottekade en de afronding van de eerste fases van getijdenpark Nassauhaven en Maashaven zijn daar eerste stappen in.

Rotterdam nodigt uit tot bewegen en wil nog meer Rotterdammers in beweging krijgen. Samen met verenigingen zorgen we voor meer en betere accommodaties en velden. In 2018 zijn zes voetbalvelden omgezet naar kunstgras en kwamen er voor voetbal en rugby nieuwe (kunstgras)velden bij. Ook is gewerkt aan het vernieuwen van sportzalen, clubgebouwen, extra kleedkamers en zijn per 2018 alle sporthallen toegankelijk voor mindervaliden. Met een Actieprogramma werken we in 2019 samen met verenigingen aan toekomstbestendige clubs om nog meer Rotterdammers aan het sporten te krijgen.

Kunst en cultuur voor alle Rotterdammers

Cultuur máákt de stad. In 2018 hebben ongeveer 90 culturele organisaties, van groot tot klein, een meerjarige subsidie ontvangen. Kunst en cultuur zijn voor alle Rotterdammers, dat blijft ook de komende jaren het speelveld.

Het programma Stadscultuur, in combinatie met toerismebeleid, zet in op een levendige stad met een goede balans. In december 2018 besloot de gemeenteraad tot een grote en grondige renovatie van Museum Boijmans Van Beuningen. In 2025 moet het geheel vernieuwde museum haar deuren weer openen als kunsttempel voor Rotterdammers en bezoekers uit binnen- en buitenland.

Nieuwe energie en nieuwe economie

Vier nieuwe windparken zijn in voorbereiding en op de Tweede Maasvlakte komt een windturbine met het grootste vermogen ter wereld. Ook investeert Rotterdam in zonneparken. Voor de gemeentelijke panden is de plaatsing van 4.250 zonnepanelen tot en met 2020 voorbereid. In de Spaanse Polder kregen verschillende bedrijfsdaken zonnepanelen en Ahoy realiseert, met 3.000 zonnepanelen, het grootste zonnedak van Rotterdam.

Afgelopen jaar hebben de gemeente en de provincie een principeakkoord bereikt over de verdere ontwikkeling van een open warmtetransportnet. Hiermee kan in de toekomst een deel van Zuid Holland worden verwarmd met restwarmte uit de industrie. Dit is een belangrijke ontwikkeling in de energietransitie.

Nieuwe woningbouwprojecten in Rotterdam worden aardgasvrij en met woningcorporaties maken we afspraken over energiebesparende maatregelen. Rotterdammers leveren zelf een belangrijke bijdrage aan het besparen van energie: zo'n 500 huishoudens hebben in 2018 hun woning aangepakt met het aanbrengen van onder andere vloer-, gevel-, en dakisolatie, dubbel glas en zonnepanelen.

Het Havenbedrijf Rotterdam heeft, met verder groeiende overslag, omzet en investeringen in 2018 een goed jaar gedraaid. De belangrijkste uitdaging blijft het verder ontwikkelen naar een toekomstbestendige haven en inspelen op veranderende (energie)markten. Vertegenwoordigers van de industrie, de wetenschap, maatschappelijke organisaties, het Havenbedrijf en overheden in regio Rotterdam-Moerdijk, hebben in 2018 samen een plan gemaakt voor minder CO₂-uitstoot van de (haven)industrie. Als dit plan wordt uitgevoerd, kan dit voor een emissiereductie van bijna 10 megaton CO₂ per jaar zorgen tot 2030.

Minder restafval

In 2018 is 14% minder restafval opgehaald. Meer papiercontainers - met grotere opening voor dozen van internetbestellingen- en extra

glascontainers hielpen hierbij. In Hoek van Holland, Pernis, Pendrecht, Zuidwijk en Lombardijen, Hillegersberg, Schiebroek en Het Lage Land wordt het GFT-afval nu apart ingezameld. Alle containers voor restafval, textiel en glas zijn in 2018 voorzien van sensoren die aangeven wanneer een container vol is. De ophaalwagen rijdt door een digitale routeplanning alleen naar volle containers. Dat scheelt geld, luchtvervuiling en ergernis. In 2019 krijgen alle containers een sensor.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Werken aan een nieuwe economie

Om ook in de toekomst te bloeien, werken we aan een duurzame, digitale en circulaire economie. In 2018 is gestart met de uitvoering van Rotterdam Next Economy. Afgelopen jaar is gestart met de aanleg van glasvezel in Kralingen, met als doel om in 5 jaar heel Rotterdam van glasvezel te voorzien. De voorbereidingen van een snel 5G netwerk zijn ook van start gegaan. Samen met de regio stimuleren en faciliteren we de komst en groei van innovatieve bedrijven. Deze ondernemingen hebben voor miljoenen investeringen en een flink aantal arbeidsplaatsen gezorgd.

Het midden en kleinbedrijf (MKB) is de banenmotor van Rotterdam. Accountmanagers van de gemeente helpen ondernemers met advies, zakelijke netwerken en regelgeving. In 2018 is het aantal bedrijveninvesteringszones - een winkelstraat of bedrijventerrein waar ondernemers samen in investeren - verdubbeld naar 24. Rotterdam Centrum is per 1 januari 2019 het grootste BIZ-winkelgebied van Nederland.

Rotterdam bereidt zich goed voor op een mogelijke Brexit. Naast economische relaties hebben we met Hoek van Holland immers “fysiek raakvlak” met het Verenigd Koninkrijk. Met voorlichting aan bedrijven en bewoners, de inrichting van een tijdelijke bufferparkeerplaats voor gestrande vrachtwagens en door te investeren in onze handels- en investeringsrelaties, anticiperen we op een Brexit én werken we samen met de Britten.

Samen doorpakken

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

In 2018 hebben de gemeente en het Rijk een Regio Deal gesloten. Beide partijen investeren komende jaren € 130 miljoen om het Nationaal Programma Rotterdam Zuid uit te voeren. Het aanpakken van onderwijsachterstanden, het vergroten van de ontwikkelkansen en zorgen dat jongeren met een waardevol diploma de arbeidsmarkt betreden, hebben topprioriteit. In de focuswijken kregen kinderen extra lestijd en loopbaanoriëntatie en – begeleiding. Voor gezinnen was er extra ondersteuning door de wijkteams. De Cito-score van leerlingen uit de deze wijken is in de afgelopen jaren flink gestegen. De plannen voor het Nationaal Cultureel-Wetenschappelijk Instituut op Zuid zijn gestart. Een groot deel van het geld van de Regio Deal gaat naar het opknappen en beheren van bestaande woningen.

Organisatie en dienstverlening

De medewerkers van de gemeente werken aan de doorbraken voor vandaag en morgen. Om dat goed te kunnen doen, hebben zij voldoende én kundige collega's nodig, die flexibel inzetbaar zijn. Door de groei van de economie en nieuwe taken voor de gemeente, groeit de organisatie. De loonkosten zijn gestegen, ondanks dat de bezetting eind 2018 nagenoeg gelijk is t.o.v. 2017. Dit komt voor een deel door een nieuwe cao en een stijging van de werkgeverslasten. Om beter op de arbeidskosten te kunnen sturen, hebben we grondige analyses verricht. Het ziekteverzuim is op plekken nog te hoog en we werken aan het verder terugdringen daarvan. In 2018 is gestart

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda; deze vertaalt de ontwikkelingen van de stad naar passende ICT faciliteiten bij de gemeente.

Afgelopen jaar is met locatie Centrum de 12de nieuwe publiekslocatie geopend. Rotterdammers kunnen hier terecht voor alle gemeentelijke dienstverlening. In 2019 volgen de 2 laatste locaties. Onze dienstverlening verbeteren we verder; passende dienstverlening meer maatwerk is ons doel. Zo zijn, samen met de lezers, “beeldbrieven” ontwikkeld die gemeentelijke informatie helder en begrijpelijk overbrengen. Ook werken we voortdurend aan betere digitale dienstverlening via rotterdam.nl.

Rotterdammers maken de stad

Bewoners moeten mooie plannen voor hun stad, wijk of straat kunnen waarmaken. CityLab010 heeft zich verder doorontwikkeld tot hét platform voor co-creatie voor alle Rotterdammers. In 2018 hebben 67 initiatieven hieruit financiële ondersteuning gekregen. Tien Right 2 Challenges - waarbij bewoners voorzieningen in eigen hand nemen - zijn inmiddels toegekend. En in 2018 hebben bewoners meegedacht over verschillende grote transitieën en projecten, waaronder de Omgevingswet, de Energietransitie en het project Feyenoord City/Ontwikkeling Stadionpark. Gelijktijdig met de begroting 2019 zijn ook 48 wijkagenda's vastgesteld op basis waarvan de wijken de komende jaren verder ontwikkelen.

Ambities en doorbraken voor de stad realiseren wij samen met onze partners. Elke dag werken we samen met inwoners, onderwijzers, zorgverleners, ondernemers - groot en klein - één andere overheden aan de doorbraken die onze stad voor alle Rotterdammers verder brengt. **Onze ambities zijn groot, de middelen helaas beperkt. Dat vraagt keuzes maken, zorgvuldig met ons huishoudboekje omgaan en zoeken naar creatieve manieren van financiering en samenwerking. Ondanks een positief rekeningresultaat en een solide financiële positie eind 2018, mogen we ons niet rijk rekenen. Die middelen zijn grotendeels nodig voor verplichtingen die we aan zijn gegaan. Het realiseren van de ambities kan alleen door samen door te pakken voor en met alle Rotterdammers.**

Raadsbehandeling

Hieronder is de planning voor de raadsbehandeling opgenomen.

Behandelschema jaarstukken	
Vrijdag 26 april 2019	Verslag van bevindingen en accountantsverklaring openbaar
Dinsdag 30 april 2019	Jaarstukken digitaal beschikbaar ter bespreking in hoorzittingen
Tussen woensdag 16 en vrijdag 24 mei 2019	Bespreking rapport van bevindingen accountant met COR (toegankelijk voor alle raadsleden)
Woensdag 15 en vrijdag 17 mei	Hoorzittingen COR met wethouders
Nog onbekend	COR-rapport openbaar
Woensdag 12 en donderdag 13 juni 2019	Behandeling jaarstukken in tijdelijke raadscommissies bestuur, fysiek, sociaal, ruimtelijke ordening
Donderdag 27 juni 2019	Raadsdebat over de jaarstukken

Deel 2 Financiële hoofdlijnen

Financiële hoofdlijnen

Pagina 4

Met deze jaarstukken legt het college van burgemeester en wethouders verantwoording af aan de gemeenteraad over het gevoerde beleid in 2018 en de daarbij horende financiën.

Het rekeningresultaat komt uit op een positief saldo van € 57,3 mln. De gemeente had bijna € 100 mln meer inkomsten dan was begroot. Een groot deel hiervan, ongeveer € 65 mln, zijn extra inkomsten die Rotterdam kreeg van het Rijk omdat de gemeente nieuwe taken heeft gekregen en sommige bestaande taken zijn veranderd. Het Rijk informeert gemeenten in circulaire over verhogingen of verlagingen van de uitkeringen aan de gemeenten. De laatste van deze circulaire verstuurt het Rijk pas aan het einde van het jaar. Daardoor kon het college in de begroting geen rekening met deze circulaire houden.

Ook heeft de gemeente bijna € 40 mln meer uitgegeven dan was begroot. Er is een bestuursovereenkomst gesloten met de provincie Zuid-Holland inzake het Warmtebedrijf Rotterdam; dit bedrijf verwarmt in de toekomst huishoudens en bedrijven met restwarmte uit de industrie. Als gevolg van de gemaakte afspraken in de bestuursovereenkomst zijn de eigendomsverhoudingen tussen de gemeente Rotterdam en de provincie gewijzigd, met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage gaf aanleiding de boekwaarde van het Warmtebedrijf Rotterdam met € 25,6 mln af te waarderen. Daarnaast is er sprake van een tegenvaller op het product Vastgoed, doordat de onderhouds- en energielasten hoger uitvielen dan was begroot. Met de Uitvoeringsagenda Vastgoed werkt de gemeente aan een betere begrotingstechniek om te voorkomen dat het college in de toekomst opnieuw verrast wordt door afwijkingen.

Het positieve rekeningresultaat zet het college in 2019 volledig in voor al aangevane verplichtingen voor onder meer het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ), het aardgasvrij maken van de Rotterdamse wijken, de bodemsanering en een verdere verbetering van de luchtkwaliteit. Er blijft dus geen geld over voor andere doeleinden.

De gemeente is verplicht om over een aantal financiële kengetallen te rapporteren, waaronder de netto schuldquote, het structurele exploitatiesaldo en de solvabiliteitsratio. De provincie Zuid-Holland houdt daar toezicht op. De financiële positie van gemeente Rotterdam is per eind 2018 solide te noemen. De netto schuldquote onderstreept dit. Deze quote geeft het niveau aan van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen, en komt voor Rotterdam uit op 54,1%. Daarmee zit Rotterdam in de categorie 'minst risicovol'. Structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten (het structurele exploitatiesaldo). Dat is in Rotterdam het geval, waardoor de gemeentebegroting in evenwicht is. De solvabiliteitsratio geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is met 30,8% ruim boven de norm van 20% van de provincie uitgekomen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen zonder de noodzaak om direct te bezuinigen. Met een weerstandsvermogen van 1,41 is Rotterdam ruim boven de norm van 1,0 uitgekomen die in het coalitieakkoord is vastgelegd. Hiermee heeft Rotterdam een goede financiële uitgangspositie voor de komende jaren.

Met het aanbieden van deze jaarstukken voldoet het college aan de wettelijk gestelde informatieplicht. In de jaarstukken 2018 rapporteert het college voor de laatste keer over producten en programma's. Met ingang van 2019 gaat de rapportage alleen over taken (taakvelden) en programma's. Dat is gedaan om de Rotterdamse prestaties beter te kunnen vergelijken met die van andere gemeenten. Daarnaast houdt het college bij de jaarstukken 2018 de nieuwe indeling aan die bij de begroting 2019 is ontwikkeld. Zo zijn de cijfers en ontwikkelingen in de jaarrekening, voorjaarsnota en begroting beter met elkaar in verband te brengen.

Financieel resultaat

Hieronder staat een overzicht van de bijstellingen die gedurende 2018 zijn doorgevoerd, het overzicht van baten en lasten, van het concern en per programma en product.

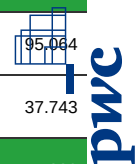
Overzicht bijstellingen	4-maands	8-maands	10-maands	Totaal	
Coalitieakkoord: Basispad	0	1.517	0	1.517	
Coalitieakkoord: Bezuinigingen	0	5.000	0	5.000	
Coalitieakkoord: Intensiveringen	0	- 6.500	0	- 6.500	
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	59.987	7.181	67.168	
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	- 3.071	- 3.765	- 6.836	
Reserves	0	- 56.933	- 3.416	- 60.349	
Taakmutaties	0	0	0	0	
Technische wijzigingen	0	0	0	0	
Totaal	0	0	0	0	
Resultaat Concern inclusief reserves	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking Absoluut voor Uitsluitend voor
Baten	3.828.721	3.486.994	3.751.585	3.846.649	95.064
Lasten	3.798.946	3.486.994	3.751.585	3.789.329	37.743
Saldo	29.775	0	0	57.320	57.320

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Documentatie 1

pwc

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Programma / Product	Baten	Lasten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Vrijval reserves	Saldo
Bestuur en dienstverlening	17.534	100.012	2.160	2.524	119	- 81.995
Openbare orde en veiligheid	9.631	166.930	0	1.107	0	- 156.191
Verkeer en Vervoer	154.996	161.025	0	11.505	0	5.476
Economische Zaken	2.959	32.696	1.188	1.494	0	- 29.431
Onderwijs	67.157	193.559	0	212	0	- 126.190
Cultuur, sport en recreatie	12.157	222.297	0	2.677	250	- 207.213
Volksgesondheid en zorg	35.063	714.563	10.000	8.379	0	- 681.121
Werk en inkomen	566.898	803.447	5.895	2.670	46.127	- 193.647
Maatschappelijke Ondersteuning	14.755	162.952	0	2.127	0	- 146.070
Beheer van de stad	230.799	404.134	8.000	5.101	0	- 176.233
Stedelijke inrichting	24.913	97.496	1.929	18.405	1.395	- 54.711
Ruimtelijke ontwikkeling	277.874	317.655	94.179	50.025	92.038	8.103
Algemene middelen	2.055.698	51.326	148.914	9.358	101.718	1.966.534
Overhead	11.032	87.971	1.000	7.949	0	- 69.990
Totaal	3.481.466	3.516.064	273.265	123.534	241.648	57.320

Financiële kengetallen

Beleid

De basis voor houdbare gemeentefinanciën is gelegen in een meerjarenbegroting die structureel en reëel in evenwicht is. Houdbare gemeentefinanciën vergen echter meer dan dat. Zo wil de gemeente in geval van financiële tegenslag voldoende mogelijkheden hebben om de eerste klappen op te vangen.

De houdbaarheid van de gemeentefinanciën kent twee aspecten:

- voldoende weerbaarheid. Het betreft de mogelijkheden om op korte termijn financiële klappen te kunnen incasseren zonder direct in de begroting en daarmee in de beleidsambities te hoeven ingrijpen
- voldoende flexibiliteit van de begroting. Het betreft de snelheid waarmee de lasten kunnen worden verlaagd en de baten kunnen worden verhoogd. De flexibiliteit van de begroting (ook wel wendbaarheid genoemd) wordt beperkt door verplichtingen die voor meerdere jaren zijn of worden aangegaan. Het gaat dan om bijvoorbeeld verplichtingen als gevolg van schulden (rente en aflossing van opgenomen geldleningen), kapitaallasten van investeringen, apparaatslasten, beheer- en onderhoudslasten

Voor de houdbaarheid van de gemeentefinanciën zijn weerbaarheid en flexibiliteit dus belangrijke termen. Wenselijk is dat de gemeenteraad een integraal beeld krijgt van de consequenties van beslissingen voor de houdbaarheid van de begroting. Kengetallen kunnen de gemeenteraad ondersteunen bij het maken van afwegingen. Onderstaande tabel geeft weer welke kengetallen hiervoor worden gebruikt. Met uitzondering van de kapitaallastenratio zijn alle kengetallen wettelijk voorgeschreven. Behoudens de kasgeldlimiet en de renterisiconorm zijn de wettelijk voorgeschreven kengetallen niet van een wettelijke norm voorzien. Wel heeft de provincie Zuid-Holland, in zijn rol van financieel toezichthouder, zogeheten 'signaalwaarden' geïntroduceerd.

Kengetallen houdbare Rotterdamse gemeentefinanciën

Weerbaarheid

- Weerstandsvermogen
- Weerstandsratio*
- Solvabiliteitsratio*

Flexibiliteit: Saldo begroting

- Reguliere exploitatieruimte*
- Structurele exploitatieruimte*
- Belastingcapaciteit*

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

**Flexibiliteit:
Schuld**

- Netto schuldquote*
- Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen*
- Kasgeldlimiet*
- Renterisiconorm*

**Flexibiliteit:
Investerings**

- EMU-saldo*
- Kapitaallastenratio
- Kengetal grondexploitaties*

**Deze kengetallen zijn wettelijk voorgeschreven.*

De uitkomst van één individueel kengetal zegt niet zo veel over de financiële positie van de gemeente Rotterdam. Daarom is het raadzaam de kengetallen in samenhang te bezien. Op grond van het totale beeld is het mogelijk uitspraken te doen over de financiële positie van Rotterdam.

De financiële positie per einde van het jaar 2018 is solide te noemen. Het weerstandsvermogen is na de positieve bijstellingen in de 10-maandsbrief en de realisatie van een positief rekeningresultaat met 1,38 ruim boven de norm van 1,0 uitgekomen.

De solvabiliteit heeft zich minder negatief ontwikkeld dan verwacht; de begrote daling heeft zich niet voorgedaan doordat het eigen vermogen minder is gedaald dan voorzien. De baten en lasten waren in 2018 nagenoeg met elkaar in evenwicht, waarbij de structurele lasten werden gedekt door structurele baten. De schuldpositie valt in de categorie 'minst risicovol'. De lokale lastendruk lag rond het landelijk gemiddelde. We hebben ons de eerste twee kwartalen niet gehouden aan de kasgeldlimiet, maar hebben dit in de laatste twee kwartalen weer hersteld. Er was sprake van een aanzienlijk maar niet onevenredig groot EMU-tekort. De druk van de kapitaallasten op de begroting laat geen verontrustende ontwikkeling zien.

De afhankelijkheid van de ontwikkeling van de boekwaarde van de portefeuille grondexploitaties is beperkt. Voor de komende jaren zal dit college ervoor zorgen dat met een financieel solide beleid Rotterdam financieel gezond blijft.

Reguliere exploitatiesaldo

Het reguliere exploitatiesaldo betreft het verschil tussen de lasten en de baten. In 2018 is een positief exploitatiesaldo van € 57,3 mln gerealiseerd. In de begroting werd - zoals te doen gebruikelijk - uitgegaan van een exploitatiesaldo van € 0.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reguliere exploitatiesaldo (bedragen x € 1 mln)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Baten exclusief reserves	3.366	3.590	3.381	3.687
Lasten exclusief reserves	3.366	3.680	3.515	3.721
Onttrekkingen en vrijval reserves		264	356	365
Toevoegingen reserves		174	241	273
Reguliere exploitatiesaldo		89	30	57

Structurele exploitatiesaldo

Het structurele exploitatiesaldo geeft inzicht in de mate waarin de structurele lasten, inclusief de structurele toevoegingen aan reserves, gedekt zijn door structurele baten, inclusief de structurele onttrekkingen aan reserves. Het saldo wordt nominaal weergegeven én als percentage van de totale baten (excl. de onttrekkingen aan de reserves).

Structurele exploitatiesaldo (bedragen x € 1 mln)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018*	Rekening 2018
Structurele baten exclusief onttrekkingen aan reserves	3.173	3.035	3.082	3.121
Structurele lasten exclusief toevoegingen aan reserves	2.963	2.905	3.044	2.913
Structurele onttrekkingen aan reserves	5	5	6	11
Structurele toevoegingen aan reserves	30	11	25	29
Structurele exploitatiesaldo	185	124	19	190
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.366	3.473	3.225	3.481
Structurele exploitatiesaldo	5,5%	3,6%	0,6%	5,5%
Norm o.g.v. BBV: evenwicht				
*De begrotingsstand 2018 is conform raadsbrief 17bb8249				

Er is een positief structureel exploitatiesaldo gerealiseerd in 2018. Het nominale saldo is hoger uitgekomen dan waarmee rekening was gehouden in de begroting doordat er meer structurele baten zijn gerealiseerd en minder structurele lasten. Het structurele exploitatiesaldo als percentage van de totale baten valt daarnaast hoger uit doordat de gerealiseerde totale baten hoger zijn dan begroot.

Het saldo is in lijn met eerdere jaren, de structurele baten en lasten zijn in evenwicht.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente in staat is om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen, zonder de noodzaak om direct te bezuinigen. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald op basis van een inventarisatie en analyse van de risico's die de gemeente loopt. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode conservatiever berekend dan voorheen. Hiermee wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. En er wordt beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de berekening maken. Ook de benodigde weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode anders berekend.

Weerstandsvermogen (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	865	838	272	289
Benodigde weerstandscapaciteit	277	305	205	205
Weerstandsvermogen	3,12	2,75	1,33	1,41
Norm gemeente Rotterdam o.g.v. Coalitieakkoord 2018-2022: minimaal 1,0				

De beschikbare weerstandscapaciteit is hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt door een meevallende ontwikkeling van de algemene reserve en de risicoreserves tweedelijns WMO en Jeugdhulp en WWB Meerjarig. Als gevolg hiervan is ook het weerstandsvermogen hoger uitgevallen dan begroot.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten. De Provincie Zuid-Holland beschouwt een ratio van minder dan 20% als risicovol.

Solvabiliteitsratio (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Eigen vermogen	1.208	1.117	958	1.133
Balanstotaal	4.252	3.594	3.514	3.144
Solvabiliteitsratio	28,4%	31,1%	27,3%	36,0%

De solvabiliteitsratio is minder gedaald dan in de begroting was voorzien. Dit wordt verklaard uit het feit dat het eigen vermogen minder is gedaald dan voorzien.

De solvabiliteitsratio is in lijn met de gerealiseerde ratio's in eerdere jaren en ligt ruim boven de 20%.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden van de gemeente te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het voorgaande jaar. De Provincie Zuid-Holland beschouwt een belastingcapaciteit hoger dan 105% als risicovol.

Belastingcapaciteit (bedragen x € 1)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	191	190	191	192
Afvalstoffenheffing voor een gezin	347	333	328	328
Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	184	190	198	198
Eventuele heffingskorting	0	0	0	0
Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	721	713	717	718
Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in t-1	723	723	723	723
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde in t-1	100%	99%	99%	99%

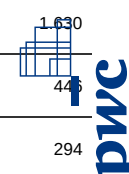
De lokale lastendruk voor een meerpersoonshuishouden lag in 2018, net als in eerdere jaren, net onder het landelijk gemiddelde.

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten op de exploitatie. De Provincie Zuid-Holland beschouwt een netto schuldquote hoger dan 130% als risicovol.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Vaste schulden	2.069	1.532	1.647	1.630
Netto vlottende schuld	520	532	521	446
Overlopende passiva	350	324	324	294

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Financiële activa excl. verstrekte leningen en kapitaalverstrekking	-2	-2	-1	-1
Uitzettingen < 1 jaar	-316	-281	-281	-335
Liquide middelen	-2	-1	0	-3
Overlopende activa	-211	-149	-149	-148
Saldo	2.408	1.956	2.061	1.884
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.366	3.473	3.379	3.481
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (saldo / totale baten)	71,5%	56,3%	61,0%	54,1%
Signaleringswaarden Provincie Zuid-Holland: < 90% is minst risicovol, 90-130% is neutraal, > 130% is meest risicovol				

De netto schuldquote is verder gedaald en was eind 2018 lager dan in de begroting was voorzien. Enerzijds is de netto schuld lager uitgevallen, o.a. door een lagere netto vlottende schuld, dan begroot. Anderzijds zijn de baten waartegen de netto schuld wordt afgezet hoger uitgevallen dan begroot. De netto schuldquote past in de categorie 'minst risicovol'.

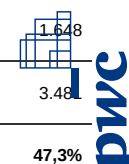
De netto schuldquote laat een daling zien t.o.v. eerdere jaren.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Soms leent de gemeente geleend geld door aan andere organisaties. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier is het duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De Provincie Zuid-Holland beschouwt een netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen hoger dan 130% als risicovol.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Vaste schulden	2.069	1.532	1.647	1.630
Netto vlottende schuld	520	532	521	446
Overlopende passiva	350	324	324	294
Financiële activa incl. verstrekte leningen en excl. kapitaalverstrekking	-941	-399	-239	-237
Uitzettingen < 1 jaar	-316	-281	-281	-335
Liquide middelen	-2	-1	0	-3
Overlopende activa	-211	-149	-149	-148
Saldo	1.469	1.558	1.823	1.648
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.366	3.473	3.379	3.481
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen (saldo / totale baten)	43,6%	44,9%	53,9%	47,3%

PricewaterhouseCoopers
Accountant N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen is, net als de netto schuldquote, positiever uitgekomen dan begroot. Ook deze past in de categorie 'minst risicovol'.

De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen laat, in tegenstelling tot de netto schuldquote, een lichte stijging zien t.o.v. eerdere jaren. Er wordt minder geld doorgeleend.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet betreft een plafond voor de kortlopende schuld van de gemeente, met als doel een te grote gevoeligheid voor rentefluctuaties op de kortlopende schuld te voorkomen. De kasgeldlimiet is wettelijk bepaald op 8,5% van het begrotingstotaal. Indien de kortlopende schuld van een gemeente voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, dient de gemeente haar toezichthouder hiervan op de hoogte te stellen en een plan voor te leggen om het daaropvolgende kwartaal weer aan de kasgeldlimiet te voldoen.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1 mln)	2017 Q1	2017 Q2	2017 Q3	2017 Q4	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Q4
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.620	3.620	3.620	3.620	3.487	3.487	3.487	3.487
Kasgeldlimiet o.g.v. wet Fido: 8,5% van grondslag	308	308	308	308	296	296	296	296
Gemiddelde korte schuld	404	312	284	178	497	486	241	257
Gemiddelde korte middelen	-1	-5	-1	-11	-1	-14	0	-1
Gemiddelde netto korte schuld	403	307	283	167	496	473	241	255
In % begroting	11,1%	8,5%	7,8%	4,6%	14,2%	13,6%	6,9%	7,3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	-95	0	25	141	-200	-176	55	41

Gemiddeld bedroeg over geheel 2018 de netto korte schuld € 366 mln, oftewel 10,5% van de oorspronkelijke begroting. Daarmee is niet voldaan aan de wettelijke gestelde limiet van 8,5%. De kasgeldlimiet is de twee eerste kwartalen van 2018 overschreden, de twee laatste kwartalen werd weer voldaan aan de limiet.

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om toekomstige renterisico's op de kortlopende schuld te beperken. De renterisico's worden berekend als de som van de aflossingen en de renteherzieningen op de bestaande langlopende schuld. Er geldt een wettelijke norm. Het totale jaarlijkse renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm dwingt daarmee tot spreiding van de aflossingen en renteherzieningen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Renterisiconorm (bedragen x € 1 mln)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022

Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.492	3.620	3.487	3.474	3.474	3.474	3.474
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	698	724	697	695	695	695	695
Renteherzieningen	50	57	50	11	3	61	0
Aflossingen	290	280	272	638	434	290	111
Risicobedrag	340	337	322	650	437	351	111
In % begroting	10%	9%	9%	19%	13%	10%	3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	358	387	375	45	258	343	584

Het renterisicobedrag bedroeg in 2018 € 322 mln, oftewel 9% van de oorspronkelijke begroting. Daarmee is voldaan aan de wettelijk gestelde limiet van 20%.

De renterisiconorm is in lijn met eerdere jaren.

EMU-saldo

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Het EMU-saldo van Nederland wordt mede bepaald door de gemeenten. Gemeenten zijn verplicht hun EMU-saldo te publiceren in hun begroting en jaarstukken.

De begroting en rekening van gemeenten zijn opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU-saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie. Om het EMU-saldo van de gemeente Rotterdam te berekenen zijn op het saldo van baten en lasten enkele correcties doorgevoerd. In de onderstaande tabel is dit tot uitdrukking gebracht.

EMU-saldo (bedragen x € 1 mln)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
1. Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	0	-90	-159	-35
2. Mutaties (im)materiele vaste activa	3	21	-107	-46
3. Mutatie voorzieningen	8	-16	-26	-28
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-13	13	31	-1
5. Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiele vaste activa				
Berekend EMU-saldo	-3	-73	-260	-110

Het EMU-saldo van Rotterdam bedroeg in 2018 - € 110 mln. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven groter waren dan de inkomsten. Zoals gebruikelijk was het EMU-tekort minder groot dan bij begroting was voorzien. Uit de tabel kan worden afgeleid dat hiervoor meerdere oorzaken aan te wijzen zijn. Een belangrijke oorzaak is gelegen in het planningsoptimisme met betrekking tot de gemeentelijke investeringen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Voor 2018 heeft het Rijk geen individuele referentiewaarden berekend, die gemeenten als richtsnoer kunnen nemen om te bepalen hoe hun EMU-saldo zich verhoudt tot het EMU-tekort dat de gezamenlijke gemeenten mogen realiseren. Afgezet tegen de individuele referentiewaarde die het Rijk voor 2019 heeft berekend (- € 133 mln), is het gerealiseerde EMU-tekort in 2018 niet verontrustend hoog.

T.o.v. eerdere jaren is het EMU-tekort opgelopen.

Kapitaallastenratio

De kapitaallastenratio bestaat uit het totaal van rente- en afschrijvingslasten als percentage van het begrotingstotaal. Niet alleen het aangaan van schuld leidt tot lasten die de flexibiliteit van de begroting negatief beïnvloeden, hetzelfde geldt voor investeringen. Investerings leiden tot kapitaallasten, die gedurende de afschrijvingstermijn van de investering als last op de begroting drukken, waardoor de flexibiliteit van de begroting afneemt. Er geldt geen wettelijke norm en signaalwaarde voor deze ratio. Voor de beoordeling moet vooral naar de ontwikkeling in de tijd worden gekeken.

Kapitaallastenratio	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Rentelasten	56	50	42	41
Afschrijvingen	115	119	120	120
Saldo	171	169	162	161
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.366	3.473	3.379	3.481
Kapitaallastenratio	5,1%	4,9%	4,8%	4,6%

De kapitaallastenratio heeft zich conform de begroting ontwikkeld en is daarmee ten opzichte van eerdere jaren licht gedaald.

Kengetal grondexploitaties

Het kengetal grondexploitatie geeft weer hoe de boekwaarde van de grondexploitaties zich verhoudt tot de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Daarmee is het een indicator van de mate waarin een verslechtering van de woningmarkt impact zal hebben op de financiële positie van gemeenten. De Provincie Zuid-Holland beschouwt een ratio van meer dan 35% als risicovol.

Grondexploitaties (in %, bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Bouwgronden in exploitatie	-142	-155	-186	-166
Totale baten (exclusief mutatie reserves)	3.366	3.473	3.379	3.481
Ratio grondexploitaties	-4,2%	-4,5%	-5,5%	-4,5%

Signaleringswaarden Provincie Zuid-Holland: < 20% is minst risicovol, 20-35% is neutraal, > 35% is meest risicovol

De ratio grondexploitatie is in lijn met eerdere jaren. De ratio is negatief omdat de gemeente in het verleden fors heeft afgeboekt op zijn grondexploitatie. Het kengetal blijft daarmee, net als eerdere jaren, ver onder de signaalwaarde van de Provincie Zuid-Holland.

Deel 3 Investerings

Investerings

Pagina 81

3.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een overzicht van de lopende en afgesloten investeringskredieten gepresenteerd. De raad voteert kredieten om meerjarige investeringsuitgaven en/of verplichtingen aan te gaan. Het college bewaakt de voortgang en afsluiting van de gevoteerde kredieten.

3.2 Beleid

De gemeente doet nieuwe investeringen en uitbreidingsinvesteringen op basis van een stadsvisie en de investeringsstrategie die hierop is geënt. Vervangingsinvesteringen worden gedaan nadat de levensduur van gemeentelijke bezittingen (de 'activa') voorbij is. Soms investeert de gemeente om de levensduur van activa te verlengen, de kwaliteit van bestaande activa te verhogen of te voldoen aan nieuwe wettelijke voorschriften.

3.3 Lopende investeringen

Dit overzicht bevat per programma de lopende investeringskredieten. De lopende investeringskredieten zijn al door de gemeenteraad goedgekeurd (gevoteerd) en worden niet afgesloten met deze jaarrekening omdat ze nog niet (volledig) zijn gerealiseerd.

In onderstaande tabel is per krediet een beschrijving en een overzicht met detailinformatie opgenomen. De detailinformatie bevat de gerealiseerde uitgaven, de reeds ontvangen bijdragen van derden en de netto investering, oftewel het eigen geld dat de gemeente reeds aan de investering heeft uitgegeven. Indien sprake is van een verschil groter dan of gelijk aan € 500 tussen de raming 2018 en de realisatie 2018, of als het krediet is overschreden, dan is een verantwoording opgenomen.

Programma	Gevoteerd krediet	Realisatie t/m 2017	Raming 2018	Realisatie 2018	Afwijking Realisatie - Raming 2018	Resiant krediet
Bestuur en dienstverlening	3.050	0	700	64	-636	2.986
Vervanging Gemeentelijke Basis Administratie (GBA)	1.700	0	0	0	0	1.700
Doel krediet: De vervanging van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) vindt plaats onder de naam Operatie BRP (Basisregistratie Personen). Gemeenten kunnen op termijn aansluiten op deze voorziening met Burgerzakenmodules.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			

Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Digitalisering Persoonskaarten	1.000	0	500	64	-436	936

Doel krediet: Het krediet dient voor digitalisering van persoonskaarten en akten voor de raadpleging voor onder meer nalatenschapsonderzoeken en informatieverzoeken. Digitalisering is noodzakelijk voor de concernhuisvesting en centrale opslag bij het Stadsarchief.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	64	0	64			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	64	0	0			
Website Stadsarchief	350	0	200	0	-200	350

Doel krediet: Het krediet wordt aangevraagd voor de vernieuwing van de website van het Stadsarchief in het generieke Content Management Systeem (CMS).

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Openbare orde en veiligheid	2.030	141	1.889	11	-1.878	1.878
Inrijbeperkende maatregelen	2.030	141	1.889	11	-1.878	1.878

Doel krediet: Rotterdam is een aantrekkelijke en toegankelijke stad met verschillende uitgaansgebieden en grote evenementen waar veel publiek op af komt. Rotterdam moet echter door de aanslagen in recente jaren in verschillende Europese steden, extra alert zijn op locaties waar veel mensen bijeen komen. Het college wil deze locaties de nodige bescherming bieden door de fysieke weerbaarheid te vergroten. Uitgangspunt daarbij is dat Rotterdam een aantrekkelijke en toegankelijke stad blijft, en zoveel mogelijk bescherming biedt voor grote groepen mensen die in de stad uitgaan en recreëren.

Verantwoording: De voorbereidingen voor het project Weerbaarheidsmaatregelen, in het kader van de inrijbeperkende maatregelen, heeft (veel) meer tijd in beslag genomen dan eerder was gepland. Ook is de scope iets aangepast. Op dit moment is de verwachting dat het overgrote deel van de investeringen binnen dit project in de eerste helft van het jaar 2019 zal plaatsvinden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	152	141	11			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	152	141	11			
Verkeer en vervoer	70.681	21.357	21.130	9.528	-11.602	39.797
Stelpost straatparkeren 2011	2.000	844	294	27	-267	1.129

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de invoering van betaald parkeren in nieuwe gebieden en het vervangen van parkeerautomaten op straat.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	871	844	27			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	871	844	27			
Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2013	1.800	1.470	330	330	0	0

Doel krediet: Gevaarlijke kruispunten (black spots) worden hiermee gesaneerd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.800	1.470	330			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.800	1.470	330			
Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2015	2.697	2.154	543	495	-48	48
Doel krediet: Het krediet Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2015 wordt gebruikt voor het saneren van gevaarlijke kruispunten (blackspots).						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.649	2.154	495			
Ontvangen bijdragen van derden	596	518	78			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.053	1.636	417			
Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2016	3.395	298	1.520	976	-544	2.121
Doel krediet: Het krediet Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2016 wordt gebruikt voor het treffen van maatregelen aan wegen om de verkeersveiligheid en doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van blackspots.						
Verantwoording: De black-spots van Wolphaertsbocht-Dorpsweg en President Rooseveltweg zijn doorgeschoven naar het jaar 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.274	298	976			
Ontvangen bijdragen van derden	19	0	19			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.255	298	957			
Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2019	3.200	0	0	0	0	3.200
Doel krediet: Met dit krediet worden investeringen gedaan om fysieke maatregelen te treffen aan wegen om de verkeersveiligheid of –doorstroming te verbeteren, waaronder de aanpak van tien black spots per jaar.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Vervanging verkeersregelininstallaties 2016	5.697	5.581	116	109	-7	7
Doel krediet: Dit krediet wordt gebruikt voor verwijdering of vervanging van verkeersregelininstallaties na einde levensduur. Het gaat om verschillende verkeersregelininstallaties op meerdere kruispunten.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.690	5.581	109			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.690	5.581	109			
Vervanging Verkeersregelininstallaties 2018	4.812	0	2.000	2.915	915	1.897
Doel krediet: Het krediet wordt gebruikt voor de kosten van verwijdering en vervanging van verkeersregelininstallaties na einde levensduur. Het project omvat meerdere verkeersregelininstallaties op verschillende kruispunten.						
Verantwoording: De uitvoeringswerkzaamheden zijn naar voren geschoven omdat deze gecombineerd zijn met het cluster Stadsbeheer. Verder zijn de projecten in de markt gezet waardoor deze duurder uitvielen.						

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.915	0	2.915			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.915	0	2.915			
Vervanging verkeersregelininstallaties 2019	3.900	0	0	0	0	3.900
Doel krediet: De aanvraag van dit krediet gaat om het verwijderen of vervangen van diverse verkeersregelininstallaties op meerdere kruispunten na einde levensduur.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
H6-weg Hoek van Holland fase 2	4.192	3.029	472	1.178	706	-14
Doel krediet: Het krediet betreft de aanleg van de H6-weg, aansluitend op de Hoekse Lijn, waarmee Hoek van Holland een tweede (calamiteiten-) ontsluiting krijgt en het dorp wordt ontlast van verkeersdruk.						
Verantwoording: De realisatie van 'H6 weg Hoek van Holland' is volledig geboekt op dit investeringskrediet waardoor een overschrijding is ontstaan. De overschrijding van 14 wordt in 2019 overgeboekt naar het krediet 'H6-weg Hoek van Holland fase 2 vervolg'.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.207	3.029	1.178			
Ontvangen bijdragen van derden	692	692	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	3.515	2.337	1.178			
H6-weg Hoek van Holland fase 2 Vervolg	13.400	0	4.000	0	-4.000	13.400
Doel krediet: Aanleg H6-weg aansluitend op de Hoekse Lijn, waarmee Hoek van Holland een tweede (calamiteiten-)ontsluiting krijgt en het dorp wordt ontlast van verkeersdruk.						
Verantwoording: Door vertraging van de aanpak van de buitenruimte HvH worden de werkzaamheden doorgeschoven naar 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Buitenruimte Hoek van Holland Haven	7.280	883	4.216	435	-3.781	5.962
Doel krediet: In de begroting is in de exploitatie een intensivering opgenomen voor het project buitenruimte en infrastructuur ter hoogte van het station Hoek van Holland Haven. Nu is duidelijk geworden dat deze kosten moeten worden geactiveerd en afgeschreven. De kapitaallasten worden gedekt vanuit externe bijdragen.						
Verantwoording: Door vertraging van de Hoekse Lijn betreffende de ombouw van het station Hoek van Holland is de aanpak van de buitenruimte verschoven naar het jaar 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.318	883	435			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.318	883	435			
Beter Benutten - Bereikbaarheid	2.040	598	817	117	-700	1.325
Doel krediet: In het coalitieakkoord 2014-2018 zijn diverse intensiveringen opgenomen voor het programma Verkeer en Vervoer. Een deel van deze middelen wordt nu ingezet voor investeringen.						

Verantwoording: De werkzaamheden Rijgedrag en doorstroming worden verschoven naar het jaar 2019.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	715	598	117			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	715	598	117			
Beter Benutten - Fietsbeleid	1.532	346	606	54	-552	1.132

Doel krediet: In het coalitieakkoord 2014-2018 zijn diverse intensiveringen opgenomen voor het programma Verkeer en Vervoer. Een deel van deze middelen wordt nu ingezet voor investeringen.

Verantwoording: De werkzaamheden van de fietspad Willemsbrug zijn verschoven naar het jaar 2019.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	400	346	54			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	400	346	54			
Beter Benutten Fietsen	1.500	1.378	122	4	-118	118

Doel krediet: Het krediet gaat om een eigen bijdrage voor de Fietsveerverbinding Feijenoord-Kralingen en Ontbrekende fietsschakels in de regio, zoals beschreven in het programma Beter Benutten. De investeringen worden mede gesubsidieerd door het Rijk, de stadsregio Rotterdam, naastgelegen gemeenten en het subsidieprogramma RAL (luchtkwaliteit).

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.382	1.378	4			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.382	1.378	4			
Centrum Fiets As	3.532	1.277	2.000	974	-1.026	1.281

Doel krediet: Het project Centrum Fiets As heeft als doel verbetering van de bestaande fysieke fietsinfrastructuur.

Verantwoording: De werkzaamheden aan de Noorderbocht zijn verschoven naar het jaar 2019.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.251	1.277	974			
Ontvangen bijdragen van derden	1.002	1.002	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.249	275	974			
Fietspaden 2018	1.030	0	1.030	582	-448	448

Doel krediet: Het krediet is bedoeld voor het verlengen of verbeteren van vier fietspaden aan: het Terletpad (Rotterdam The Hague Airport), de Argonautenweg/Jasonweg, de Krabbendijkestraat en de Hoge Boezem.

Verantwoording: De werkzaamheden schuiven deels door naar 2019. Het Terletpad RTHA en Hogeboezem wordt vanaf 2019 opgestart. Daarnaast zal Krabbendijkstraat verder worden voltooid in 2019. Enkel Argonautenweg is in 2018 afgewerkt.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	582	0	582			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	582	0	582			
Fietsroutes (restant)	1.337	0	520	429	-91	908

Doel krediet: Het krediet is bedoeld voor de gefaseerde aanleg van een klein deel van een aantrekkelijke fiets- en looproute voor recreatie en woon- en werkverkeer vanaf de A20 tot aan het centrum (volgens de door de gemeenteraad op 12 november 2015 aangenomen motie Rotte fietspad).

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	429	0	429			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	1	0	1			
Netto investering (Rotterdams geld)	428	0	428			
Fietsvoorziening OV haltes	469	393	76	104	28	-28

Doel krediet: In samenwerking met de RET en Metropoolregio Rotterdam Den Haag worden er fietsparkeervoorzieningen gerealiseerd ter hoogte van OV haltes. Deze ontwikkeling past binnen het vastgestelde Fietsplan.

Verantwoording: Het krediet is abusievelijk niet opgehoogd met bijkomende bijdragen van MRDH, waardoor het krediet is overschreden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	497	393	104			
Ontvangen bijdragen van derden	442	0	442			
Netto investering (Rotterdams geld)	55	393	-338			
Bushaltetoegankelijkheid 2015	5.000	1.932	2.000	552	-1.448	2.516

Doel krediet: Toegankelijk maken van zoveel mogelijk bushaltes, minimaal 62% conform landelijke wetgeving en afspraken met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

Verantwoording: Het krediet is niet volledig benut. De laatste bushaltes worden in het jaar 2019 aangepast.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.484	1.932	552			
Ontvangen bijdragen van derden	39	0	39			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.445	1.932	513			
Aanpassing verkeerslichten ivm Maastunnel renovatie	1.700	1.174	300	233	-67	293

Doel krediet: Een van de werkzaamheden tijdens de renovatie van de Maastunnel is de vervanging van de verkeersregelingsinstallaties (VLI).

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.407	1.174	233			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.407	1.174	233			
Oprit verlengde Willemsbrug	168	0	168	14	-154	154

Doel krediet: Het project Willemsbrug heeft als doel het verbeteren van de bestaande fysieke fietsinfrastructuur.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	14	0	14			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	14	0	14			
Cultuur, sport en recreatie	6.900	4.068	2.832	1.870	-962	962
Inrichting zwembad Hart van Zuid	1.000	352	648	145	-503	503

Doel krediet: Vóór het in exploitatie nemen van het nieuwe zwembad Hart van Zuid is het wenselijk om een aantal aanvullingen op het programma van eisen te doen. Deze aanpassingen zullen ervoor zorgen dat het exploiteren van het nieuwe zwembad beter aansluit op de behoefte van zijn gebruikers en de doelstelling van de gemeente Rotterdam.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Verantwoording: De investeringen in het nieuwe zwembad hebben vertraging opgelopen. Deze zullen in 2019 plaats vinden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	497	352	145			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	497	352	145			
Gymlokalen Lekker Fit	5.900	3.716	2.184	1.725	-459	459

Doel krediet: Dit krediet is beschikbaar gesteld om de doelen van het programma Lekker Fit te kunnen realiseren; het gaat om een uitbreiding van het aantal gymlokalen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.441	3.716	1.725			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.441	3.716	1.725			
Volksgezondheid en zorg	6.170	2.945	3.225	-449	-3.674	3.674
Doorontwikkeling Informatiemanagement voor Zorg, Welzijn en Jeugdhulp	6.170	2.945	3.225	-449	-3.674	3.674

Doel krediet: Komende jaren realiseert het programma Doorontwikkeling Informatiemanagement (DIM) een snelle, simpele en doeltreffende informatievoorziening voor de drie doelgroepen; Rotterdammer, professional en partner. Hiermee lost het programma actuele problemen op en werkt het gelijktijdig aan de structurele verbetering van de informatievoorziening in dit domein. Het programma DIM bestaat op dit moment uit zeven projecten. Deze projecten zorgen binnen Zorg, welzijn en jeugdhulp voor verbetering van de dienstverlening, een flexibele frontoffice, een efficiënte backoffice en voor verbetering kennis-instrumentarium voor de professional. De dekking is geregeld binnen het programma Volksgezondheid en Zorg.

Verantwoording: In de 2e helft van het jaar 2018 is geconstateerd dat de financiële inrichting van het project niet voldeed aan huidige BBV-regelgeving. Mede als gevolg van gewijzigde regelgeving, bleken minder kosten activeerbaar te zijn, dan in de oorspronkelijke businesscase voorzien. De kosten zijn op basis van de huidige regelgeving (opnieuw) ingedeeld naar activeerbaar, niet activeerbaar en vooruitbetaald. Dit heeft geleid tot een lager te activeren bedrag in 2018 dan eerder geraamd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.496	2.945	-449			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.496	2.945	-449			
Werk en inkomen	13.641	6.016	5.624	4.303	-1.321	3.322
G4 programma innovatie 2017	5.101	2.518	2.582	2.569	-13	14

Doel krediet: Met dit krediet wordt het programma innovatie (voorheen Professional Portal) gerealiseerd.

** krediet is per abuis (250) te laag gepresenteerd in de begroting 2019*

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.087	2.518	2.569			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.087	2.518	2.569			
Programma Innovatie 2 - G1 Deel	8.540	3.498	3.042	1.734	-1.308	3.308

Doel krediet: Dit krediet is voor het G1 deel van het programma innovatie (voorheen Professional Portal). Het G1 deel bestaat naast het G4-deel en betreft het investeringsprogramma voor de activiteiten die de gemeente Rotterdam zelf uitvoert.

Verantwoording: De vertragingen bij het G4 programma in de automatiseringsontwikkeling hebben er voor gezorgd dat het programma Innovatie in Rotterdam minder activiteiten heeft kunnen uitvoeren.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.232	3.498	1.734			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.232	3.498	1.734			
Beheer van de stad	820.420	268.494	173.360	151.410	-21.950	400.517
Begraafplaatsen en Crematorium 2016-2019	941	417	103	110	7	414
Doel krediet: Volgens het beleidsplan Begraven en Cremeren 2016-2019 pleegt de gemeente noodzakelijke investeringen in voorzieningen op actieve begraafplaatsen en het crematorium. Dit krediet wordt ingezet voor de restauratie van de aula van de monumentale begraafplaats in Crooswijk (de kapel is een rijksmonument). Verder bleek uit een inspectie dat de totale kapel voor renovatie in aanmerking komt. Dit betekent dat een gedeelte van dit krediet in de beleidsperiode 2020-2024 ingezet wordt om het rijksmonument in zijn geheel te restaureren.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	527	417	110			
Ontvangen bijdragen van derden	47	0	47			
Netto investering (Rotterdams geld)	480	417	63			
Gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020	61.073	15.331	11.299	13.471	2.172	32.271
Doel krediet: Dit krediet betreft de investeringen ten behoeve van de vervanging van oud (bestaand) actief of kapitaalgoed als gevolg van economische veroudering of slijtage volgens het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (GRP-4).						
Verantwoording: Doordat er een inhaalslag plaatsgevonden heeft, is de realisatie hoger dan de raming.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	28.802	15.331	13.471			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	208	0	208			
Netto investering (Rotterdams geld)	28.594	15.331	13.263			
Inzamelmiddelen GFT 2017, 2018	5.524	1.147	2.171	144	-2.027	4.233
Doel krediet: Dit betreft het krediet voor de aanschaf van GFT-bakken (groente, fruit en tuinafval) in het kader van de uitrol van gescheiden GFT-inzameling in laagbouwwijken.						
Verantwoording: Voor de uitrol van het gft-project wordt het lokaal bestuur zoveel mogelijk betrokken. Door de verkiezingen en collegevorming is de aanvankelijke planning verschoven naar een later tijdstip. Dit heeft effect gehad op alle activiteiten, kosten en opbrengsten waardoor er minder is gerealiseerd. Verder wordt opgemerkt dat door een aanbestedingstraject voor wijkcontainers, de inkoop van de wijkcontainers eveneens pas later heeft kunnen plaatsvinden. Een onderdeel binnen het gft-project waren kosten voor de vervanging van oude papiercontainers. Omdat er gebied meer vraag was naar dit product en daarmee meer inzet nodig was, is de plaatsing van nieuwe papiercontainers voor 2 gebieden vertraagd. Uitvoering hiervan zal pas in 2019 plaatsvinden.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.291	1.147	144			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.291	1.147	144			
Openbare verlichting 2017-2020	7.326	1.374	1.823	1.768	-55	4.184
Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor de vervangingsopgave van lichtmasten en armaturen in de periode 2017-2020.						

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	3.142	1.374	1.768			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	3.142	1.374	1.768			
Lease voertuigen/ Werktuigen 2017 - 2022	155.000	29.450	31.000	25.599	-5.401	99.951

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de jaarlijkse aanschaf van voertuigen en middelen van de onderhoudswerkplaats door het bedrijfsonderdeel Lease. De kapitaallasten die voortvloeien uit de jaarlijks terugkerende investering wordt terugverdiend vanuit de exploitatie van Lease.

Verantwoording: De belangrijkste reden voor de lagere investeringslasten in het jaar 2018 is het uitstellen van investeringen voor een grote klant. Het contract voor die klant loopt in 2020 af, maar er is geen duidelijkheid over inzet of overname van de voertuigen na afloop van het contract. Daarnaast zijn 25 voertuigen aan vervanging toe. Een investering van zo'n 6 miljoen die is uitgesteld.

Tweede reden is dat er groot wordt ingezet op groene, milieuvriendelijke, voertuigen. Deze voertuigen hebben echter een veel langere levertijd dan niet groene voertuigen waardoor de geplande investering niet in 2018 maar in 2019 zal komen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	55.049	29.450	25.599			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	55.049	29.450	25.599			
Inzamelmiddelen containers 2018 - 2021*	19.000	0	2.400	3.726	1.326	15.274

Doel krediet: Met dit krediet worden bestaande ondergrondse containers (binnenbakken), Rotterdambakken, containers milieuparken en containers voor containerservice vervangen.

Verantwoording: Met de begroting 2019 is dit krediet verhoogt. Daarmee is het krediet van voldoende omvang om het gerealiseerde bedrag te dekken. De raming 2018 was echter niet bijgesteld.

* De naam van dit krediet is aangepast. In de begroting 2019 werd dit krediet Inzamelmiddelen 2018 genoemd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	3.726	0	3.726	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	0	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	53	0	53			
Netto investering (Rotterdams geld)	3.673	0	3.673			
Vervanging vrijval riolen	196.700	80.036	42.344	31.076	-11.268	85.588

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor het in stand houden van een robuust rioolstelsel. Hiervoor worden delen van het rioolstelsel vervangen volgens het Gemeentelijke Rioleringsplan (GRP) 2016-2020. Hiermee voldoet het college aan de langetermijnvisie en doelstellingen van de gemeente Rotterdam om de stad duurzaam en klimaatbestendig in te richten, waterstromen te scheiden en de sponswerking van de buitenruimte te benutten.

Verantwoording: De doelstelling van het krediet is gehaald. Dankzij geïntegreerd uitgevoerde projecten is de uitvoering goedkoper geworden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	111.112	80.036	31.076			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	6.330	0	6.330			
Netto investering (Rotterdams geld)	104.782	80.036	24.746			
Vervanging Prullenbakken	4.000	0	800	456	-344	3.544

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het uitbreiden van het aantal prullenbakken en deze waar nodig te vervangen.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	456	0	456			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	456	0	456			
Vervanging civiele kunstwerken	46.373	42.146	2.999	1.190	-1.809	3.037
Doel krediet: Dit gaat om het doorlopende krediet voor de uitvoering van noodzakelijke maatregelen aan stedelijke kapitaalgoederen, waaronder: - sluizen en beweegbare bruggen; - vervanging van de rijksmonumentale roltrappen van het Maastunnelcomplex; - bruggen, kademuren en glooiingen.						
Verantwoording: De afwijking van de realisatie t.o.v. de raming wordt veroorzaakt door: 1 De restauratie van 4 roltrappen bij de Maastunnel. Werk ligt stil in verband met problemen met de kwaliteit van de aangeleverde wielrijen. Verwachting is dat 2e helft 2019 de werkzaamheden hervat zullen worden. 2 De uitvoering van het project kademuur Nassaukade is doorgeschoven naar 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	43.336	42.146	1.190			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	43.336	42.146	1.190			
Bruggen en tunnels	32.740	30.410	875	405	-470	1.924
Doel krediet: Dit krediet gaat om de investeringen voor de vervanging van oud, bestaand, actief of kapitaalgoed door economische veroudering of slijtage.						
Verantwoording: In het jaar 2018 is een nieuwe aanbesteding geweest. De uitvoering is eind jaar 2018 gestart en zal in het jaar 2019 worden afgerond.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	30.816	30.410	405			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	30.816	30.410	405			
Maastunnel renovatie	237.800	63.921	73.266	53.701	-19.565	120.178
Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de voorbereidingsfase en de uitvoeringsfase van de renovatie van de Maastunnel.						
Verantwoording: De geraamde uitvoering is gedeeltelijk verschoven naar het jaar 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	117.622	63.921	53.701			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	117.622	63.921	53.701			
Assetbeheersysteem SB	1.015	102	102	3	-99	101
Doel krediet: Voor het beheer van de stad is behoefte aan een nieuw integraal assetbeheersysteem (beheer van waardevolle bedrijfsmiddelen). Enerzijds komt deze behoefte voort uit het bereiken van het einde van de technische levensduur van een deel van de huidige assetbeheersystemen, of uit het nog onder de oude legacy-omgeving draaien van het systeem. Anderzijds is de verwachting dat de overgang op één nieuw assetbeheersysteem de verdere invoering van de gebiedsgerichte aanpak en de integrale manier van beheren sterk positief zal beïnvloeden. Bij het integraal beheer gebruiken alle afdelingen binnen het gemeentelijk cluster Stadsbeheer dezelfde systemen.						

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	105	102	3			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	105	102	3			
Blauwe verbinding fase 2	7.026	3.361	1.845	994	-851	2.672
Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de aanleg van de 'Blauwe Verbinding'. De Blauwe Verbinding is een recreatief bevaarbare route tussen het Zuiderpark in Rotterdam, het toekomstige landschapspark 'Het Buitenland' van Rhoon en de Zuidpolder in Barendrecht. Deze bijzondere verbinding zorgt ook voor schoon water, functioneert als een waterberging en legt een ecologische verbinding tussen de verschillende groengebieden in en rond de stad.						
Verantwoording: De aanbesteding van het werk is lager uitgevallen dan verwacht. De werkzaamheden zijn gereed, financiële afwikkeling zal in 2019 plaatsvinden.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.354	3.361	994			
Ontvangen bijdragen van derden	3.822	2.867	955			
Netto investering (Rotterdams geld)	532	494	39			
Thema vak natuur begraven op begraafplaats Hofwijk	1.384	695	422	552	130	137
Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de aanleg van een themavak natuurbegraven, om een nieuwe begraafmogelijkheid op begraafplaats Hofwijk te realiseren.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.247	695	552			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.247	695	552			
Wastemanagementsysteem	2.038	104	1.878	234	-1.644	1.700
Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de aanschaf en invoering van een ICT-systeem (Wastemanagementsysteem). Het doel is efficiënter en minder arbeidsintensief werken in het primaire proces en bij de administratieve ondersteuning van Inzameling & Hergebruik.						
Verantwoording: De contractonderhandelingen met externe leveranciers zijn vertraagd als gevolg waarvan de facturaties pas in 2019 kunnen plaatsvinden. Voor 2018 gaat het vooral om inzet projectleiders en ICT.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	338	104	234			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	338	104	234			
Verkeersdynamisch systeem Hoek van Holland	810	0	32	0	-32	810
Doel krediet: Krediet dient ter voorbereiding van een dynamisch verkeersmanagementsysteem. Dit is nodig om de verkeerssituatie in Hoek van Holland tijdens drukke stranddagen beter te kunnen sturen en te reguleren.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Investeringskrediet Openbare verlichting (2019)	3.200	0	0	0	0	3.200

Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven die in 2019 voor de asset 'Openbare verlichting' worden gedaan.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Investeringskrediet Wegen (2019)	28.688	0	0	16.146	16.146	12.542
Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven die in 2019 voor de asset 'Wegen' worden gedaan.						
Verantwoording: Vanwege aangescherpte regelgeving (BBV) is gedurende het jaar bekend geworden dat het wegen en groen gedeelte bij integrale rioolprojecten gezien moet worden als vervanging en daarmee moet worden geactiveerd. Bij de 10-maandsbrief is op basis van de toen bekende gegevens een splitsing gemaakt tussen onderhoud (exploitatie) en vervanging (investering). In de werkelijkheid blijkt op de exploitatie meer en op de investeringen minder te zijn gerealiseerd. Daarnaast is bij 10-maandsbrief het krediet bijgesteld (verhoogd) maar de raming niet aangepast. Vandaar de afwijking tussen raming en realisatie.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	16.146	0	16.146			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten		0	10			
Netto investering (Rotterdams geld)	16.146	0	16.146			
Investeringskrediet Groen (2019)	5.032	0	0	1.834	1.834	3.198
Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven die in 2019 voor de asset 'Groen' worden gedaan.						
Verantwoording: Vanwege aangescherpte regelgeving (BBV) is gedurende het jaar bekend geworden dat het wegen en groen gedeelte bij integrale rioolprojecten gezien wordt als vervanging en daarmee moet worden geactiveerd. Bij de 10-maandsbrief is op basis van de toen bekende gegevens een splitsing gemaakt tussen onderhoud (exploitatie) en vervanging (investering). In de werkelijkheid blijkt op de exploitatie meer en op de investeringen minder te zijn gerealiseerd. Daarnaast is bij de 10-maandsbrief het krediet bijgesteld (verhoogd) maar de raming is niet aangepast. Vandaar de afwijking tussen raming en realisatie.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.834	0	1.834			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	1	0	1			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.833	0	1.833			
Investeringskrediet Water (2019)	2.750	0	0	0	0	2.750
Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven die voor de asset "Water" in 2019 worden gedaan.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Investeringskrediet Spelen (2019)	2.000	0	0	0	0	2.000
Doel krediet: Het investeringskrediet is bedoeld voor alle te activeren investeringsuitgaven die in 2019 voor de asset "Spelen" worden gedaan.						

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Stedelijke Inrichting	18.100	11.070	2.205	946	-1.259	6.084
Rotterdam Climate Proof (RCP) Waterpleinen	10.500	4.675	1.000	620	-380	5.205
Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor slimme ontwerpen van de buitenruimte. De slimme ontwerpen zijn bedoeld voor extra waterberging in combinatie met extra kwaliteit van de buitenruimte.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.295	4.675	620			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.295	4.675	620			
Rotterdam Climate Proof (RCP) Groene Daken	7.600	6.395	1.205	326	-879	879
Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de aanleg van groene daken om extra waterberging te creëren en tegelijkertijd bij te dragen aan een aantrekkelijkere stad.						
Verantwoording: Het verschil wordt verklaard doordat de realisatie afhankelijk is van vaststellingsverzoeken. De vaststellingsverzoeken zijn ingediend door burgers en instellingen die een bijdrage in activa van derden hebben ontvangen voor het vergroenen van een dak. Het binnenkomen van de vaststellingsverzoeken is lastig voorspelbaar.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	6.721	6.395	326			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	6.721	6.395	326			
Ruimtelijke ontwikkeling	980.900	212.051	114.862	66.732	-48.130	702.118
Hart van Zuid	155.300	32.965	36.754	22.456	-14.298	99.879
Doel krediet: Het project Hart van Zuid, het gebied rond Ahoy, Zuidplein en Vaanweg-Pleinweg en het Motorstraatgebied, vindt zijn oorsprong in de gemeentelijke stadsvisie 2030 en in het Pact op Zuid. Met het Hart van Zuid zet de gemeente zich samen met externe partijen en andere overheden in voor een kwaliteitsimpuls om zo de sociale, culturele en economische positie van het gebied binnen wijk, stad en regio te versterken.						
Verantwoording: Het verschil tussen de verwachte uitputting van het krediet en de daadwerkelijke uitputting van het krediet is ontstaan doordat bij het opstellen van de ramingen het uitgangspunt is gehanteerd dat de uitputting gelijkmatig zou zijn verdeeld over de bouwtijd van de objecten (Kunstenpand en Congrescentrum (ICC)). In de praktijk is echter gebleken dat de gemeentelijke betalingen aan de contractpartij circa 2 tot 3 maanden achterlopen op de daadwerkelijke bouwproductie. Daarnaast is gebleken dat de gerealiseerde bouwkosten voor het Kunstenpand en het ICC in de beginfase van de bouw lager liggen dan was ingeschat. Aangezien de gemeente betaalt op basis van de voortgang, waarbij de hoogte van de betaling afhangt van de gerealiseerde bouwkosten, blijft de werkelijke uitputting van het krediet in 2018 achter bij de ramingen. In 2019 zal dit verschil naar verwachting worden ingelopen.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	55.421	32.965	22.456			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	55.421	32.965	22.456			
Huis van Zuid	2.000	983	600	205	-395	812

Doel krediet: Het Huis op Zuid bestaat uit ongeveer 24 appartementen in de vrije sector, een zwembad van 25 meter en een instructiebad, een sporthal met drie zaaldelen en sportgerelateerde horeca, en de basisschool 'Nelson Mandela'. Dit geheel is gebouwd om het zwembad Afrikaanderwijk, de Afrikaanderhal en de huidige basisschool te vervangen. Het Huis op Zuid heeft een sleutelfunctie in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Het verbindt de Afrikaanderwijk en de Kop van Zuid met elkaar.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.188	983	205			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.188	983	205			
Coolsingel	45.900	4.169	12.669	8.389	-4.280	33.342

Doel krediet: De Coolsingel verandert van een drukke verkeersweg in een fraai vormgegeven stadsboulevard met allure, met meer ruimte voor voetganger en fietser.

Verantwoording: Bij de uitvoering van de Coolsingel zijn door aanpassingen in de fasering werkzaamheden doorgeschoven naar het jaar 2019 en er is in het jaar 2018 boven verwachting minder uit de post onvoorzien geput. De verwachting is dat de uitgaven in het jaar 2019 plaats vinden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	12.558	4.169	8.389			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	12.558	4.169	8.389			
Onderwijshuisvesting	360.614	110.064	7.960	1.709	-6.251	248.841

Doel krediet: Dit gaat om een krediet om te investeren in onderwijshuisvesting in Rotterdam. In het meerjarenplan Onderwijshuisvesting 2015-2019 staat de ambitie om de achterstanden in de onderwijshuisvesting aan te pakken.

Verantwoording: De realisatie van projecten onderwijshuisvesting kent enige afwijking van de raming die is gemaakt voor 2018. De reden voor deze afwijking is tweedelig. Ten eerste is door de overspannen bouwmarkt moeilijker om de projecten binnen de gestelde planning tot realisatie te brengen. Ten tweede brengt de grote hoeveelheid aan uit te voeren projecten grote druk op de organisatiecapaciteit van de gemeente, maar ook van de betrokken schoolbesturen. De schoolbesturen zijn hard bezig om hun organisatiecapaciteit op orde te brengen, maar dat kost meer tijd dan op voorhand ingeschat. Dit heeft als gevolg dat de voorbereiding en opstart van projecten langere tijd in beslag neemt. De extra investeringskrediet van € 60 mln wordt ingezet voor de verbetering van de kwaliteit van schoolgebouwen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	111.773	110.064	1.709			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	111.773	110.064	1.709			
Onderwijshuisvesting 2018	19.600	0	0	0	0	19.600

Doel krediet: In het coalitieakkoord is opgenomen dat er in 2018 € 50 mln extra krediet beschikbaar komt voor onderwijshuisvesting. Hiervan is € 30,4 mln bestempeld als matching voor de bijdrage die het Rijk levert vanuit de regio-deal (Nationaal Programma Rotterdam Zuid). Hierdoor blijft € 19,6 mln beschikbaar voor de reguliere vervangingsopgave.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Onderwijshuisvesting 2018 - regio deal	44.400	0	0	0	0	44.400

Doel krediet: In het coalitieakkoord is opgenomen dat er in 2018 € 50 mln extra krediet beschikbaar komt voor onderwijshuisvesting. Hiervan is € 30,4 mln bestempeld als matching voor de bijdrage die het Rijk levert in het kader van de regio-deal Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NRPZ) nl.: € 3 mln voor Primair Onderwijs (PO) en € 27,4 mln voor Voortgezet Onderwijs (VO). Daarnaast stelt het Rijk een bedrag beschikbaar van € 19,6 mln voor de reguliere vervangingsopgave.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Erasmus University College	20.300	11.841	1.244	30	-1.214	8.429
Doel krediet: Dit gaat om het krediet voor het verbouwen en geschikt maken van het pand aan Nieuwemarkt 1a voor de vestiging van het Erasmus University College.						
Verantwoording: De administratieve afwikkeling van het faillissement van de aannemer heeft gedeeltelijk plaatsgevonden.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	11.871	11.841	30			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	11.871	11.841	30			
Vastgoed 2017	3.000	240	100	1.258	1.158	1.502
Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te realiseren wordt jaarlijks een vast investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huur die de gemeente bij gebruikers in rekening brengt.						
Verantwoording: Door een naheffing van de BTW die betrekking heeft op Campus Hoogvliet is er een afwijking tussen realisatie en raming.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.498	240	1.258			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.498	240	1.258			
Vastgoed 2018	3.000	0	1.000	599	-401	2.401
Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te realiseren wordt jaarlijks een vast investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huur die de gemeente bij gebruikers in rekening brengt.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	599	0	599			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	599	0	599			
Vastgoed 2019	3.000	0	0	0	0	3.000
Doel krediet: Om kleine en onverwachte investeringen in gebouwen of voorzieningen te realiseren wordt jaarlijks een vast investeringskrediet aangevraagd. Deze investeringen kunnen worden gedekt uit de huur die de gemeente bij gebruikers in rekening brengt.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Zonnepanelen vastgoed	3.750	0	1.128	111	-1.017	3.639
Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor het aanbrengen van circa 12.000 zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed. De kapitaallasten worden gedekt uit de besparing op energiekosten en een toegekende subsidie vanuit de Rijksoverheid.						

Verantwoording: Bij een aantal locaties bleek dat het niet geschikt was om zonnepanelen te plaatsen. Hierdoor is er minder gerealiseerd dan verwacht.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	111	0	111			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	111	0	111			
Top 6 parkeergarages	16.600	95	5.800	324	-5.476	16.181

Doel krediet: Krediet wordt ingezet om geconstateerde bouwkundige gebreken bij zes parkeerobjecten (Veranda, Schouwburgplein, Museumpark, Sint Jacobsplaats, Beverwaard en Markthal) op te lossen. De gebreken zijn veroorzaakt door verkeerde detailleringsbeslissingen tijdens de ontwerp- en uitvoeringsfase. De kosten worden geschat op ca € 16,6 mln.

Verantwoording: Vanwege technische problemen en de complexiteit van het aanbestedingstraject is de realisatie veel lager dan verwacht.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	419	95	324			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	419	95	324			
Sportcampus en Park De Twee Heuvels	61.800	21.268	8.214	3.575	-4.639	36.957

Doel krediet: Het sportcomplex Varkenoord wordt omgevormd naar een sportcampus. Dit stimuleert een grotere diversiteit aan sporten, waaronder sporten in ongeorganiseerd verband. Dit is bedoeld om de bewoners van Zuid meer aan het bewegen te krijgen. Door de omzetting naar sportcampus ontstaat ook ruimte voor een aanvullend vastgoedprogramma: onderwijs, retail en commerciële sportvoorzieningen. Rotterdammers maken nog te weinig gebruik van het Park de Twee Heuvels. Dit park kan een veel belangrijkere plek innemen in de recreatie van vooral de bewoners van IJsselmonde. Daartoe krijgt het Park de komende jaren een nieuwe inrichting en een betere programmering.

Verantwoording: De werkzaamheden aan de locatie Feyenoord Academy Soccerclub (FASC) zijn later gestart dan gepland. Omdat de uitwerking van de afspraken over deze locatie langer duurden dan verwacht, is ook het huurcontract later getekend dan verwacht. Een ondertekend huurcontract was voorwaarde voor de aanleg van deze vijf velden en de bijbehorende brug. In het vierde kwartaal van 2018 is de aanleg gestart. De kosten voor de (tijdelijke) Campusweg die in eerdere jaren zijn gerealiseerd, zijn uit het krediet gehaald. Dit was niet in de raming verwerkt. In de realisatie heeft dit tot een negatieve kostenboeking geleid van 500.

Bij het opstellen van de raming wordt het uitgangspunt gehanteerd dat de uitputting van het krediet gelijkmatig is verdeeld over de periode waarin de werkzaamheden plaatsvinden. De praktijk is echter dat de realisatie niet gelijk op loopt met de werkzaamheden en de realisatie daardoor niet gelijkmatig is verdeeld over de periode van de werkzaamheden.

Dit geeft een afwijking tussen de raming en de daadwerkelijke financiële realisatie per jaarschijf. Dit effect is met name zichtbaar bij de realisatie van Park de Twee Heuvels. Dit heeft geen invloed op de daadwerkelijke projectvoortgang.

*In 2018 heeft een verlaging van het krediet Sportcampus plaatsgevonden. De componenten die niet in het krediet hoorden zijn uit het krediet gehaald. De realisatie t/m 2017 is in lijn gebracht met het aangepaste krediet. De realisatie t/m 2017 zoals die hier wordt gepresenteerd wijkt derhalve af van de realisatie t/m 2017 zoals die in de jaarrekening 2017 is gepresenteerd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	24.843	21.268	3.575			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	24.843	21.268	3.575			
Mobiliteitsmaatregelen Feyenoord City	42.397	0	3.032	115	-2.917	42.282

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Doel krediet: Bij de raadsbesluitvorming Feyenoord City is het mobiliteitsplan Feyenoord City als basis voor de verdere uitwerking vastgesteld. Uitgangspunt is een gemeentelijke investering van € 35 mln (prijsspeil 2016) en € 2 mln extra onzekerheidsreserve, naar aanleiding van de second opinion. Ten opzichte daarvan is het krediet, op basis van de planning van de projecten, verhoogd met indexering en bouwrente. In het krediet zijn geen projecten opgenomen die in opdracht van derden worden uitgevoerd en geen gemeentelijke investering zijn. Het krediet bevat wel de bijdragen van derden aan gemeentelijke projecten à € 3,7 mln.

Verantwoording: Als gevolg van onzekerheden in het programma van eisen voor de eerste aanlegsteiger is de uitvoering hiervan vertraagd. Hierover zijn goede afspraken gemaakt in het mobiliteitscontract tussen gemeente en Stadion Feijenoord N.V. Er is een startopdracht verstrekt voor het tramperron van halte Stadionweg, echter loopt de daadwerkelijke facturatie van de gemaakte kosten achter ten opzichte van wat was begroot. Ditzelfde geldt voor de ontsluiting van de Verandage. De opdracht hiervoor is reeds gegeven en uitgevoerd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	115	0	115			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	115	0	115			
Sportvoorzieningen (kunstgrasvelden/sportaccommodaties)	17.134	178	7.851	2.158	-5.693	14.798

Doel krediet: In februari 2018 is de gemeenteraad akkoord gegaan met een investeringskrediet van € 17,1 mln voor de intensivering van budgetten voor sportvoorzieningen. In het besluit wordt gerefereerd naar de aangenomen motie Verzelfstandiging in goede staat. Een maatregel die in deze motie is genoemd, is de kwaliteitsslag van sportcomplexen, met de wens om gemeentelijke sportvoorzieningen in een goede staat van onderhoud over te dragen aan het Sportbedrijf.

Verantwoording:

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.336	178	2.158			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.336	178	2.158			
Hybridevelden 2018	7.910	52	4.000	4.586	586	3.272

Doel krediet: In november 2016 is de gemeenteraad akkoord gegaan met een intensivering van de budgetten voor sportvoorzieningen (motie Sven de Langen 'Vorzelfstandiging in goede staat'). Met dit krediet kan de gemeente één van de maatregelen in de motie uitvoeren, namelijk de vervanging van de zogenoemde hybride voetbalvelden in kunstgras.

Verantwoording: Vanwege de aantrekkende markt voor veldvervanging is de realisatie hoger dan verwacht.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.638	52	4.586			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	4.638	52	4.586			
Gymzaal Heijplaat	1.740	3	869	44	-825	1.599

Doel krediet: Deze kredietaanvraag is bestemd voor de bouw van een gymzaal in het Nieuwe Dorp te Heijplaat. De gemeente treedt actief op bij de gymzaal omdat de gemeente wettelijk verplicht is om een gymaccommodatie beschikbaar te stellen aan een basisschool. De gemeente zal deze gymzaal geheel volgens gemeentelijk beleid in het Programma van Eisen ontwikkelen en exploiteren. Volgens gemeentelijk beleid mag de afstand tussen gymzaal en basisschool maximaal 1,5 kilometer bedragen. De voorkeur gaat echter uit naar een afstand van maximaal 1 kilometer.

Verantwoording: De zoektocht naar een locatie voor het bouwen van gymzaal duurde langer dan verwacht. Hierdoor is de realisatie lager dan verwacht. De locatie is inmiddels gevonden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			

Realisatie	47	3	44			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	47	3	44			
Strategische verwevingen NPRZ	40.000	0	0	6.202	6.202	33.798

Doel krediet: Vanuit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) verwerft de gemeente particuliere woningen* voor een grondige aanpak. Deze aankopen worden als bezit opgenomen op de balans. Dit krediet betreft niet-projectmatige aankopen.

*In aanvulling op het raadsbesluit: De gemeente verwerft vastgoedeenheden conform het raadsbesluit. Incidenteel kan te verwerven vastgoed ook deels een andere bestemming hebben, zoals winkels.

Verantwoording: In het einde van het jaar 2018 heeft zich een buitenkans voorgedaan om een pakket woningen en winkels te verwerven. Dit heeft geleid tot het overgrote deel van de totale besteding van € 6.2000 aan strategische verwerving. Het krediet voor strategische verwervingen NPRZ is overigens gevoteerd in de wetenschap dat er over aanwending van het krediet in de tijd een grote mate van onvoorspelbaarheid is.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	6.202	0	6.202			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	6.202	0	6.202			
Verwevingen Mijnsbuurt (NPRZ)	13.000	0	2.295	3.965	1.670	9.035

Doel krediet: Vanuit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) verwerft de gemeente particuliere woningen* voor een grondige aanpak. Dit krediet is geraamd op € 13 mln en is bedoeld voor wooneenheden die de gemeente projectmatig verwerft en vervolgens doorverkoopt aan een samenwerkingspartner die de woningen in beheer neemt.

*In aanvulling op het raadsbesluit: De gemeente verwerft vastgoedeenheden conform het raadsbesluit. Incidenteel kan te verwerven vastgoed ook deels een andere bestemming hebben, zoals winkels.

Verantwoording: Het verwervingstempo eind jaar 2018 is hoger geweest dan voorheen. Dit heeft geleid tot een hogere aanwending van het krediet.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	3.965	0	3.965			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	2.447	0	2.447			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.518	0	1.518			
Functionele verbetering Wereldmuseum	1.544	0	1.492	0	-1.492	1.544

Doel krediet: Het gebouw waarin het Wereldmuseum is gevestigd aan de Willemskade 22-25 is toe aan groot onderhoud, verbetering van de functionaliteit in het gebouw. en inbraakpreventie. Het krediet wordt ingezet voor het verbeteren van de functionaliteit in het gebouw en inbraakpreventie, het onderhoud komt ten laste van de exploitatie.

Verantwoording: Er is vertraging opgelopen waardoor werkzaamheden zijn doorgeschoven. De verwachting blijft dat het project in 2019 afgerond wordt.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Leuvehaven Paviljoen	4.200	406	788	331	-457	3.463

Doel krediet: In het Maritiem District wordt het Leuvehavenpaviljoen ontwikkeld. Het paviljoen biedt onderdak aan het Maritiem Museum, het HIP (Havenbedrijf) en horeca.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	737	406	331			

Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	737	406	331			
Herinrichting ATV Terbregge	2.424	751	1.673	1.163	-510	510

Doel krediet: Het huidige volkstuinencomplex van ATV Terbregge en Nutstuinders De Luwte verliest ruimte door de komst en inpassing van de A16 Rotterdam. Belangrijke aanleiding hiervoor is de nieuw aan te leggen aansluiting op de Ankie Verbeek-Ohrlaan en de ontsluiting van het bedrijventerrein Schiebroek. Dit is conform het besluit van de gemeenteraad over de inpassing van de A16 Rotterdam. Deze aanpassingen zijn onderdeel van het Tracébesluit en daarmee heeft Rijkswaterstaat (RWS) een onteigeningsgrond. RWS heeft een deel van het terrein van ATV Terbregge nodig. Het complex zal hierdoor heringericht moeten worden. De gemeente ontvangt voor deze herinrichting een schadevergoeding van RWS die bijna voldoende is om het project volledig te dekken.

Verantwoording: Vanwege weersomstandigheden is de uitvoering van het project vertraagd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.914	751	1.163			
Ontvangen bijdragen van derden	2.424	0	2.424			
Netto investering (Rotterdams geld)	-510	751	-1.261			
Landgoederen Nieuw Rhodenrijs en De Tempel	6.851	4.173	2.000	45	-1.955	2.634

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de herbouw en renovatie van de Villa Nieuw Rhodenrijs en voor het herstel aan het omliggende natuurgebied, het Koetshuis, Villa De Tempel en de sloop en nieuwbouw van het voormalige logiesgebouw.

Verantwoording: Het project is vertraagd doordat de eerste fase van het project is uitgelopen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.218	4.173	45			
Ontvangen bijdragen van derden	2.501	2.501	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.717	1.672	45			
Herbestemming Schielandshuis	1.800	1.733	70	72	2	-5

Doel krediet: Het rijksmonument Schielandshuis staat na het vertrek van Museum Rotterdam vanaf 1 januari 2016 vrijwel geheel leeg. Rotterdam Partners heeft nu de mogelijkheid om de huur van de huisvesting aan de Coolsingel op te zeggen. Tevens heeft Rotterdam Partners een plan ontwikkeld voor herbestemming van het Schielandshuis als nieuw onderkomen voor de eigen organisatie, inclusief de Rotterdam Info Balie. Voor een beperkte verbouwing voor de herbestemming is een investering noodzakelijk van €1,8 mln.

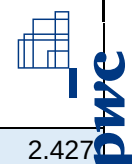
Verantwoording: Op het krediet is sprake van een minimale overschrijding van het toegekende bedrag.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.805	1.733	72			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.805	1.733	72			
Verbouwing Spinozaweg 300	500	0	500	46	-454	454

Doel krediet: Het pand aan de Spinozaweg 300 (IJsselmonde), waarin poppodium Baroeg is gevestigd, voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. Op basis van een gezamenlijke verkenning tussen stichting poppodium Baroeg en de gemeente Rotterdam is gekozen voor een renovatie.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	46	0	46			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	46	0	46			
Realisatie crisisopvang Snelfilterweg 270	2.500	6	494	67	-427	2.427

Price waterhouse
Coopers
Accountants N
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Doel krediet: Door de toenemende vraag naar crisisopvang vanwege huiselijk geweld wordt de locatie Snelfilterweg verbouwd en geschikt gemaakt voor de opvang van vrouwen en kinderen. In totaal gaat het om de realisatie van 20 opvangplekken voor volwassen vrouwen en 25 plekken voor kinderen van 0 tot 18 jaar. De dekking van de bijbehorende kapitaalslasten is geborgd in de kostprijs dekkende huur.

Op basis van nadere planuitwerking is de haalbaarheid van een beter inzetbaar flexibeler gebouw mogelijk gemaakt binnen de huidige exploitatiebegroting. Dit resulteert in een energiezuinig gebouw dat beter inzetbaar is voor maatschappelijke functies. Dit vergt echter aanvullende investeringsruimte tot 2,5 miljoen euro.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	73	6	67			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	73	6	67			
MFC Rozenburg	17.100	16.142	105	106	1	852

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld als investeringskrediet om in Rozenburg een multifunctioneel centrum te realiseren.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	16.248	16.142	106			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	16.248	16.142	106			
Nieuwbouw Hazelaarweg 50 - Rijndam oplevering 2020	11.628	336	1.400	300	-1.100	10.992

Doel krediet: De locatie Hazelaarweg 50 is aangewezen als vestigingslocatie voor scholen voor mytyl- en tytylonderwijs in Rotterdam. Het gaat om onderwijs voor meervoudig gehandicapte kinderen.

Verantwoording: Vanwege vertraagde besluitvorming in het project is de realisatie lager dan verwacht.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	636	336	300			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	636	336	300			
Museum Boijmans Van Beuningen	26.800	430	2.470	1.983	-487	24.387

Doel krediet: In december 2017 heeft de gemeenteraad een voorbereidingskrediet vastgesteld van € 2,9 mln voor de renovatie van museum Boijmans van Beuningen. De kosten die gepaard gaan met de planvoorbereiding en planuitwerking van de renovatiemaatregelen betaalt de gemeente uit het voorbereidingskrediet. Het gaat dan om kosten voor onder meer een verkennend onderzoek, een vervolgonderzoek, inschakeling van extra adviseurs en ambtelijke inzet vanuit de gemeente.

**De raad heeft in december 2018 een aanvullend krediet van 23,9 mln toegekend*

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.413	430	1.983			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.413	430	1.983			
Project Mainport Rotterdam (PMR) 150 ha (Vlinderstrik)	19.700	0	5.350	4.078	-1.272	15.622

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor investeringen die worden gedaan in de Zuid- en Schiebroekse polder (Vlinderstrik) en de Schiezone, beide voor de inrichting als natuur- en recreatiegebied.

Verantwoording: In 2018 geraamde verervingen zal doorlopen in de financiële afwikkeling van 2019. Daarnaast zijn voor de inrichting van het gebied in 2018 minder kosten gemaakt dan geraamd, omdat een deel van de inrichtingswerkzaamheden doorschuift naar 2019.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.078	0	4.078			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	4.078	0	4.078			
Schieveen	9.700	0	1.600	851	-749	8.849

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor investeringen die worden gedaan in de polder Schieveen voor de inrichting als natuur- en recreatiegebied.

Verantwoording: De geplande sloop- en saneringswerkzaamheden zijn grotendeels uitgevoerd. De werkzaamheden en de financiële afwikkeling lopen door in 2019. Verder schuift een deel van de in 2018 geplande uitvoering van het Waterplan naar achteren door in de tijd. Dit geeft een afwijking tussen de raming en de financiële realisatie in jaarschijf 2018. Dit heeft geen invloed op de daadwerkelijke projectvoortgang.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	851	0	851			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Overige ontvangsten	7	0	7			
Netto investering (Rotterdams geld)	844	0	844			
Multifunctioneel Centrum (MFC) Pernis	9.887	6.216	2.731	1.382	-1.349	2.289

Doel krediet: Met dit krediet wordt het Multifunctioneel Centrum (MFC) Pernis gerealiseerd. Dit gaat onder andere om een schoolgebouw en een sporthal.

Verantwoording: In de raming is uitgegaan van vertraagde werkzaamheden die achteraf gezien toch volgens planning zijn uitgevoerd.

* De realisatie t/m 2017 wordt nu alsnog gepresenteerd. De was niet opgenomen in de jaarstukken 2017.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	7.598	6.216	1.382			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	7.598	6.216	1.382			
Vastgoedbeheersysteem	4.356	0	650	582	-68	3.774

Doel krediet: Dit project gaat om de aanbesteding en invoering van een nieuw vastgoedbeheersysteem voor het commercieel en maatschappelijk vastgoed van de gemeente Rotterdam, inclusief bijbehorende koppelingen met andere systemen, waaronder het boekhoudsysteem Oracle. Het doel is om een professioneel beheer uit te voeren van al het vastgoed van de gemeente.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	582	0	582			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	582	0	582			
Nieuwbouw Argonautenweg - Sport en Zorg	465	0	23	0	-23	465

Doel krediet: In het Integraal Huisvestings Plan (IHP) is een nieuwbouwproject voor onderwijs in combinatie met sport en zorg opgenomen. In het IHP is budget beschikbaar voor het onderwijsdeel. Voor het deel van sport en zorg is een investeringskrediet nodig van € 464.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			

Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Overhead	60.180	13.053	31.705	17.015	-14.691	30.113
Vervangingsinvesteringen ICT	8.323	5.505	1.834	1.558	-276	1.260

Doel krediet: Jaarlijks wordt een deel van de ICT-infrastructuur, werkplekapparatuur en concernbrede systemen vervangen, vanwege de technische levensduur en functionele eisen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	7.063	5.505	1.558			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	7.063	5.505	1.558			
Vervangingsinvesteringen ICT 2018	9.237	266	8.634	4.699	-3.935	4.272

Doel krediet: Jaarlijks vervangt de gemeente een deel van de ICT-infrastructuur, werkplekapparatuur en concernbrede systemen vanwege beëindiging van de technische levensduur en verandering van functionele eisen.

Verantwoording: De lagere realisatie is met name het gevolg van vertragingen van investeringen in generieke ICT-systemen, dataopslag en de migratie van dataverbindingen. De vertraagde investeringen zullen in 2019 worden gerealiseerd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	4.965	266	4.699			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	4.965	266	4.699			
Projectplan Realisatie Businesscase Gebieden	12.575	3.060	7.800	3.637	-4.163	5.878

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld om de Businesscase Gebieden uit te kunnen voeren. Deze Businesscase, behandeld en vastgesteld door de gemeenteraad in november 2015, beoogt een zo efficiënt mogelijke huisvesting te organiseren voor de gebiedscommissies, voor de dienstverlening in de servicecentra en voor de medewerkers uit de clusters die in 'de gebieden' hun werk doen. De locaties krijgen volgens het Stedelijke kader Doorontwikkeling Rotterdamse Dienstverlening de naam Servicecentra. Dit geldt niet voor het Ondernemersplein.

Verantwoording: De naam van de locaties is veranderd van Servicecentra in Publiekslocaties. Het uitgangspunt van het project was om in 2018 alle Publiekslocaties geopend te hebben. Inmiddels zijn er 13 Publiekslocaties geopend. De laatste Publiekslocatie in Charlois wordt, met enige vertraging, in het 2e kwartaal van het jaar 2019 opgeleverd en in gebruik genomen. Bij de overige locaties worden de rest- en nazorgpunten afgehandeld waarna het project in 2019 volledig zal worden afgesloten. De prognose is dat er voor de Publiekslocatie Charlois en de nazorg op de andere locaties nog ca. € 3 mln. zal worden uitgegeven. Het totale project zal dan ca. € 3 mln lager uitkomen. Dit komt voor een deel omdat er sprake was van niet activeerbare kosten die in 2018 incidenteel t.l.v. de exploitatie zijn gekomen. Bij de 2e herziening 2018 is de begroting hiervoor met € 1,7 mln aangepast.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	6.697	3.060	3.637			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	6.697	3.060	3.637			
Stadhuis Rotterdam realisatie Servicecentrum XL+	8.000	3.534	4.466	3.788	-679	679

Doel krediet: Een onderdeel van de Businesscase Gebieden is de verbouwing van de Stadswinkel in het stadhuis naar een Servicecentrum XL.

Verantwoording: De Publiekslocatie in het Stadhuis is in 2018 gebruik genomen. De komende maanden wordt nog gewerkt aan het afronden van de rest- en nazorgpunten en het verrichten van werkzaamheden in de backoffice werkplekken van deze Publiekslocatie.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	7.321	3.534	3.788			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	7.321	3.534	3.788			
Toegangscontrole gebouwen	2.167	9	1.600	1.055	-545	1.103

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor het treffen van diverse maatregelen voor de toegangscontrole en uitbreiding van de concernpas. Dit doet de gemeente op basis van het rapport van de Rekenkamer Rotterdam over informatiebeveiliging. Het doel van de maatregelen is om nog beter te voorkomen dat mensen ongeautoriseerd toegang tot de gemeentelijke panden kunnen verkrijgen.

Verantwoording: Op diverse locaties zijn in 2018 verbeteringen doorgevoerd op het gebied van de toegangscontrole. Door een aantal heroverwegingen en daardoor gewijzigde inzichten zijn diverse werkzaamheden doorgeschoven naar het jaar 2019.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.064	9	1.055			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.064	9	1.055			
Herinrichting Looijershof	3.260	679	2.581	2.137	-444	444

Doel krediet: Binnen het concern is een aantal clusters belast met het geven van trainingen en het aanbieden van groepsgerichte activiteiten. Het gaat om activiteiten voor zowel burgers als collega's. Aan het Heiman Dullaertplein zijn momenteel de meeste groepsruimten van het concern te vinden. De noodzaak voor dit project is ontstaan omdat de gemeente de locatie Heiman Dullaertplein moet verlaten. Met het project wil de gemeente het gebouw aan de Looijershof aanpassen en inrichten tot een gebouw dat is geschikt om trainingen en groepsgerichte activiteiten aan te bieden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	2.816	679	2.137			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	2.816	679	2.137			
Project Datalijnen (CNI)	4.182	0	4.182	0	-4.182	4.182

Doel krediet: De doelstelling van dit project is de realisatie van een nieuw netwerk van dataverbindingen om alle concernlocaties toegankelijk te maken. De aanpak bestaat per locatie enerzijds uit de aanleg van een nieuwe datalijn op elke concernlocatie en anderzijds uit migratie, ontkoppeling en opheffing van de huidige verbinding. In totaal gaat het om de migratie van ongeveer 440 locaties.

Verantwoording: De verplichtingen zijn in het jaar 2018 aangegaan. Vanwege vertragingen vindt de realisatie plaats in het jaar 2019.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Doorontwikkeling DIVA (Digitaliseren Informatie Voorziening Alfresco)	608	0	608	36	-572	678

Doel krediet: Dit krediet wordt ingezet voor de doorontwikkeling van het concernsysteem Digitaliseren Informatie Voorziening Alfresco (DIVA). In de huidige situatie van informatievoorziening worden dossiers bewaard in verschillende applicaties. Een centrale en eenduidige opslag en beheer van dossiers dringt de huidige versnippering van informatie terug, beperkt risico's van onvolledigheid van informatie, voldoet aan archief- en privacywetgeving en leidt tot een kleinere individuele afhankelijkheid van medewerkers. Grootschalige en concernbrede invoering van deze manier van samenwerken resulteert in voordelen als kortere zoektijden en vermindering van het aantal applicaties.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Verantwoording: De verplichtingen zijn aangegaan in 2018, echter vindt de realisatie plaats in 2019.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	36	0	36			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	36	0	36			
Vervangingsinvesteringen ICT 2019	11.528	0	0	0	0	11.528
Doel krediet: Jaarlijks wordt een deel van de ICT-infrastructuur, werkplekapparatuur en concernbrede systemen vervangen. Dit gebeurt vanwege de technische levensduur en functionele eisen.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Investeringskrediet laadpalen	300	0	0	105	105	195
Doel krediet: Met het krediet worden de aanschaf, het plaatsen en alle kosten die nodig zijn om de laadvoorzieningen operationeel te maken bekostigd. Het doel is om de laadvoorzieningen te realiseren, zodat het te elektrificeren wagenpark van de Gemeente Rotterdam (het zwaardere segment en evt. lichtere segment) voorzien kan worden van elektriciteit om operationeel te kunnen zijn. De kapitaallasten worden gedekt d.m.v. een opslag op de verbruikskosten per gebruiker.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	105	0	105			
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	105	0	105			
Totaal	1.982.073	539.194	357.532	251.429	-106.102	1.191.450

3.4 Afgesloten investeringen

Dit overzicht bevat per programma de afgesloten investeringen die met deze jaarrekening worden afgesloten. Een krediet is afgesloten als alle projecten zijn geactiveerd en alle inkooporders en projecten zijn afgesloten.

In onderstaande tabel is per krediet een beschrijving van het doel van het krediet, een verantwoording over de realisatie van het krediet en een overzicht met detailinformatie opgenomen. De detailinformatie bevat het gevoteerde krediet, de gerealiseerde uitgaven, de ontvangen bijdragen van derden en de netto investering. Tevens is een indicatie opgenomen van de kapitaallasten (rente en afschrijving). Dit betreft een indicatie omdat in sommige gevallen activering (deels) in voorgaande jaren heeft plaatsgevonden.

Programma	Gevoteerd krediet	Realisatie t/m 2017	Raming 2018	Realisatie 2018	Afwijking Realisatie -Raming 2018	Restant krediet
Verkeer en vervoer	7.600	7.501	100	-82	-182	182
Fysieke maatregelen Verkeersveiligheid 2012	1.800	1.743	57	55	-2	2

Doel krediet: Gevaarlijke kruispunten (blackspots) worden hiermee gesaneerd.						
Verantwoording: Ter verbetering van de verkeersveiligheid zijn de gevaarlijke kruispunten (zogenaamd black spots) aangepakt. De volgende black-spots zijn aangepakt GK van Hogendorpweg, Dorpsweg en Groene Kruisweg.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.798	1.743	55	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	3	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	1.798	1.743	55			
Fysieke Maatregelen Verkeersveiligheid 2014	1.800	1.795	5	-162	-167	167
Doel krediet: Gevaarlijke kruispunten (black spots) worden hiermee gesaneerd.						
Verantwoording: Ter verbetering van de verkeersveiligheid zijn de gevaarlijke kruispunten (zogenaamd black spots) aangepakt.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.633	1.795	-162	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	-10	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	1.633	1.795	-162			
Vervanging verkeersregelininstallaties 2015	4.000	3.963	37	24	-13	13
Doel krediet: Dit krediet wordt gebruikt voor het verwijderen en vervangen van verkeersregelininstallaties na einde levensduur.						
Verantwoording: Dit krediet is gebruikt voor het verwijderen of vervangen van verkeersregelininstallaties na een einde levensduur. Het betreft verschillende verkeersregelininstallaties op meerdere kruispunten.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	3.987	3.963	24	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	6	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	3.987	3.963	24			
Cultuur, sport en recreatie	3.200	1.544	1.656	0	-1.656	1.656
Toegankelijkheid sportaccommodaties	3.200	1.544	1.656	0	-1.656	1.656
Doel krediet: Dit krediet is aangevraagd om de toegankelijkheid en bruikbaarheid te verbeteren van twintig Rotterdamse sportaccommodaties voor mensen met een beperking.						
Verantwoording: De investeringen die gedaan zijn, zijn niet activeerbaar. Voor 2019 en verder zijn er geen investeringen meer ten laste van dit krediet.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.544	1.544	0	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	24	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.544	1.544	0			
Beheer van de stad	7.916	4.486	2.809	1.628	-1.181	1.802
Vervanging Inzamelmiddelen 2017	4.000	3.379	0	-78	-78	699
Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor de vervanging van bestaande ondergrondse containers (binnenbakken) en Rotterdambakken.						
Verantwoording: De correctie in 2018 heeft betrekking op de vervanging van de ondergrondse containers in 2017. Het krediet kan worden afgesloten.						

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor 2018

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	3.301	3.379	-78	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)*	-9	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	3.301	3.379	-78			
Vervanging KCA depots	481	0	481	172	-309	309

Doel krediet: Periodiek voert de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR) inspecties uit op de Klein Chemisch Afval (KCA)-depots op de milieuparken (MP). Er is geconstateerd dat enkele KCA-depots niet, of niet meer, voldoen aan de geldende wetgeving en veiligheidsnormen. Vervanging op de MP-locaties Keilezijweg en Rozenburg is noodzakelijk. Op drie andere MP-locaties (Hekendorpstraat, Nikkelstraat en Aploniastraat) moeten de KCA-depots in de loop van 2018 vervangen worden.

Verantwoording: De KCA-depots bij de 5 milieuparken zijn allemaal gerealiseerd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	172	0	172	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	15	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	172	0	172			
Inzamelmiddelen - Glasbakken	450	280	170	202	32	-32

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor extra glascontainers als maatregel om het scheiden van verpakkingsglas te bevorderen, zoals vastgelegd in de beleidsnota Huishoudelijk afval 2013-2018.

Verantwoording: Voor het plaatsen van de extra glascontainers en voor maatregel ter bevordering van het scheiden van verpakkingsglas bleek dat extra kosten voor meerwerk moesten worden gemaakt waarin niet kon worden voorzien. Dit heeft geleid tot een geringe overschrijding.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	482	280	202	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)	25	
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	482	280	202			
Inzamelmiddelen Papiercontainers	500	0	500	0	-500	500

Doel krediet: Dit krediet wordt aangevraagd voor het plaatsen of vervangen van extra papiercontainers.

Verantwoording: De investeringen voor papiercontainers zijn meegenomen bij de uitvoering van het project GFT.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Inzamelmiddelen - Ondergrondse Containers Parken	185	0	185	0	-185	0

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor plaatsing van ondergrondse containers in parken. Er is extra inzet om de belangrijkste verstoringen van het schoonbeeld terug te dringen, waaronder afval in parken (nota Schone Stad).

Verantwoording: De ondergrondse containers in parken zijn geplaatst en maken onderdeel uit van de eindverantwoording van de 'Maatregelen Nota Schone Stad'. De realisatie is binnen een ander project meegenomen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	0	0	0	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		0
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	0	0	0			
Inzamelmiddelen - Tijdelijke Bovengrondse Containers	1.400	201	1.199	1.066	-133	133

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de vervanging van tijdelijke bovengrondse containers naar ondergrondse containers, om verstoringen van het straatbeeld terug te dringen.

Verantwoording: Werkzaamheden zijn voor het grootste deel uitgevoerd. 20 Locaties worden pas in 2019 gedaan als gevolg van een langere doorlooptijd bij de inrichtingsplannen en voor het verleggen van kabels, leidingen en aanvullend bodemonderzoek.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.267	201	1.066	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)*		129
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	1.267	201	1.066			
Inzamelmiddelen Extra Rotterdambakken	900	626	274	266	-8	8

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de vervanging van tijdelijke bovengrondse containers door ondergrondse containers om verstoringen van het straatbeeld terug te dringen (nota Schone Stad).

Verantwoording: Het investeringskrediet is volledig besteed. Met het investeringskrediet zijn in totaal 285 extra afvalbakken geplaatst. Daarnaast zijn nog 254 afvalbakken vervangen door XL-bakken.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	892	626	266	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)*		33
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	892	626	266			
Ruimtelijke ontwikkeling	349.675	343.825	2.555	1.670	-886	4.180
Hybridevelden 2017	7.221	5.370	1.200	1.326	126	525

Doel krediet: In november 2016 is de gemeenteraad akkoord gegaan met een intensivering van de budgetten voor sportvoorzieningen (motie Sven de Langen 'Verzelfstandiging in goede staat'). Met deze kredietaanvraag kan het college één van de maatregelen in de motie uitvoeren, namelijk de vervanging van de zogenoemde hybride voetbalvelden in kunstgras.

Verantwoording: Doordat de onvoorziene investeringskosten lager waren dan verwacht is het krediet niet volledig benut. Velden 2017 zijn aangelegd conform plan.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	6.696	5.370	1.326	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	6.696	5.370	1.326			
Rotterdam Centraal	322.400	319.464	1.000	-11	-1.011	2.946

Doel krediet: Aanleg van een OV-terminal met bijkomende voorzieningen, zoals ondergrondse fietsenstalling Weenatunnel, busterminal, tramhaltes en het opknappen van de buitenruimte.

Verantwoording: De geraamde uitgaven voor het jaar 2018 voor het krediet Rotterdam Centraal hebben plaatsgevonden, maar betroffen geen investeringen. De kosten zijn in de exploitatie verantwoord. Aangezien de uitgaven als investeringen waren geraamd, leidt dit tot een administratief verschil tussen raming en Document Pagina 50

aanleg van de OV-terminal met bijkomende voorzieningen zoals de ondergrondse fietsenstalling, Weena tunnel, busterminal, tramhaltes en buitenruimte is afgerond.

Nu de beheerfase al enige tijd een feit is, kan het investeringskrediet worden afgesloten.

Na de benoeming al enige tijd een tekort is, kan het investeringskrediet worden aangevuld:						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	319.454	319.464	-11	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		0
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	319.454	319.464	-11			
Parkeerterrein Stadiondriehoek/Zandvlietplein	600	45	-45	-45	-1	601

Doel krediet: Dit krediet is bedoeld voor de inrichting van het parkeerterrein Stadiondriehoek, voor verhuur aan Stadion Feijenoord N.V. en gebruik als P&R-parkeerterrein. De investering wordt gedekt vanuit toekomstige huurinkomsten en de parkeerexploitatie.

Verantwoording: Uit politieke overwegingen is het project begin het jaar 2018 beëindigd.

Verantwoording: Dit politieke overwegingen is het project begin het jaar 2018 bevestigd.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	-1	45	-45	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		0
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	-1	45	-45			
Oostelijk zwembad / Sportfondsenbad Noord (Van Maanenbad)	18.914	18.946	0	0	0	-32

Doel krediet: Dit gaat om het krediet voor de renovatie van het Van Maanenbad in Rotterdam Noord.

Verantwoording: Na een bouwtijd van ca. één jaar is in februari 2014 het Oostelijk Zwembad aan de Gerdesiaweg 480 opgeleverd. Het monumentale zwembad is conform bestek opgeleverd. Aansluitend hierop is het Van Maanenbad aan de Van Maanenstraat 8-10 herontwikkeld, de oplevering hiervan werd gerealiseerd in april 2015. Vanwege langere doorlooptijd van projecten is de bouwrente hoger uitgekomen dan verwacht en is het toegekende krediet overschreden.

Krediet overschreden:						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	18.946	18.946	0	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		731
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	18.946	18.946	0			
Aankoop opstal August Reitsmahuis	540	0	400	400	0	140

Doel krediet: Voor het August Reitsmahuis is het erfpachtrecht geëindigd. Daardoor krijgt de gemeente dit gebouw in eigendom. Hierdoor is de gemeente verplicht de opstalwaarde aan de huurder te vergoeden (aankopen). De gemeente heeft de intentie het object te verhuren of verkopen zodra het eigenaar is geworden. Tot die tijd dekt de gemeente de kapitaallasten uit eigen middelen en vervolgens uit de inkomsten uit verkoop- of huur.

Verantwoording: Het krediet is gebruikt om de opstalwaarde aan de huurder te vergoeden vanwege het aflopen van het erfpachtrecht van het August Reitsmahuis.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	400	0	400	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)*		15
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	400	0	400			
Algemene middelen	5.815	4.909	906	293	-613	613
Doorontwikkeling ICT	5.815	4.909	906	293	-613	613

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Doel krediet: Bij de tienmaandsrapportage 2016 zijn drie toegekende kredieten voor ICT-ontwikkelingen samengevoegd tot één krediet. Het zijn de kredieten Implementatie ICT-applicaties, SOA Suite & Digitale deurmat, en Upgrade ONS/GOUW. De resterende investeringsruimte wordt benut voor de verdere ICT-ontwikkeling.

Verantwoording: De belangrijkste projecten waren de upgrade voor Oracle, de upgrade voor de SOA suite, aansluiting op de LVWOZ, migratie Gouw 5 naar Gouw 7 en het BAG WOZ project. Deze grote projecten zijn succesvol afgerond. Daarnaast zijn nog een aantal kleine projecten gefinancierd uit het krediet, waaronder de deurwaarderskoppeling, koppeling ONS Octopus en het uniformeren van de taxatieverslagen.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	5.202	4.909	293	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		361
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	5.202	4.909	293			
Overhead	32.812	24.479	2.213	1.813	-399	6.519
Inbouw Stads Kantoor Timmerhuis	26.700	21.267	30	-5	-35	5.438

Doel krediet: Dit krediet is bestemd voor het inbouwpakket van het Timmerhuis (Stads Kantoor).

Verantwoording: In het jaar 2016 is het Timmerhuis als kantoorlocatie in gebruik genomen. In 2017 en 2018 heeft nazorg plaatsgevonden, het investeringskrediet wordt nu definitief afgesloten.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	21.262	21.267	-5	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		2.583
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	21.262	21.267	-5			
Herinrichting Librijesteeg 4	356	199	2	-6	-8	163

Doel krediet: Het investeringskrediet Librijesteeg is oorspronkelijk aangevraagd om de inrichting van de Librijesteeg op hetzelfde niveau te brengen als het Timmerhuis en De Rotterdam. Hierin zou ook de plint worden meegenomen. Door de groei van de organisatie en de daardoor toenemende huisvestingskosten is gekeken naar besparingsmogelijkheden en worden nu alleen noodzakelijke verbouwingen in de plint uitgevoerd. Het gaat om spreekwerkplekken en spreekkamers voor klantcontacten.

Verantwoording: De noodzakelijke verbouwingen in de plint zijn uitgevoerd, daarom kan het beschikbaar gestelde krediet afgesloten worden.

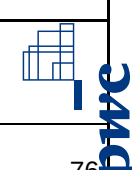
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	193	199	-6	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		23
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			
Netto investering (Rotterdams geld)	193	199	-6			
Zonnepanelen concernhuisvesting	1.100	936	164	26	-137	137

Doel krediet: Dit gaat om een krediet voor plaatsing van in totaal 3.168 zonnepanelen op gemeentelijke panden. Het gaat om de volgende locaties: Frobenstraat (districtskantoor noord van de brandweer), sociale werkplaats Zuidlaardermeer, Piekfijnwinkel Aluminiumstraat, districtskantoor Zuid Stadsbeheer (Laagjes), de Gemeentewerf Stadsbeheer aan de Koperstraat en de opslaglocatie aan de Giessenweg.

Verantwoording: Het oorspronkelijke krediet was bedoeld voor de 1ste tranche van 6 locaties waarop zonnepanelen geplaatst zouden worden. Inmiddels zijn alle zonnepanelen geplaatst op de genoemde locaties en zijn ze in gebruik genomen. Daarom kan het beschikbaar gestelde krediet afgesloten worden.

Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	963	936	26	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		76
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0			

Pricewaterhouse Coopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Netto investering (Rotterdams geld)	963	936	26			
Projectkosten Zaaksysteem E-suite	1.055	829	-35	0	35	226
Doel krediet: Dit krediet gaat om de investering in een zaaksysteem. Dit zaaksysteem ondersteunt gemeentelijke processen die zaakgewijs worden uitgevoerd. Ter dekking van de bijbehorende kapitaallasten is geld overgeheveld vanuit de producten Dienstverlening, Gebiedsontwikkeling en Vergunningen & Toezicht.						
Verantwoording: Met dit krediet is het zaaksysteem opgeleverd en zijn de eerste processen in het zaaksysteem ingericht (fase 1). Daarmee is het doel gerealiseerd.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	829	829	0	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		101
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	829	829	0			
Investeringskrediet Zaaksysteem fase 2	1.600	0	1.600	1.525	-75	75
Doel krediet: Het zaaksysteem maakt 'zaakgewijs werken' binnen het concern mogelijk. Met dit krediet worden de vervolgacties gefinancierd na oplevering van het zaaksysteem fase 1. In fase 2 worden verschillende processen binnen het zaaksysteem verder ingericht.						
Verantwoording: In 2018 zijn met dit krediet nieuwe processen in het zaaksysteem ingericht. Inmiddels zijn 52 zaaktypes/processen in het zaaksysteem ondergebracht. Het doel is hiermee gerealiseerd.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.525	0	1.525	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		336
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	1.525	0	1.525			
Uniform Inkoop- & bestelproces	2.001	1.248	452	273	-179	480
Doel krediet: Binnen het programma Inkoop op Orde loopt de verbetering van de ondersteuning van het inkoopproces door een automatiseringssysteem. Doel is dat de gemeente op een efficiënte manier voldoet aan wet- en regelgeving. Het gaat hierbij om een systeem voor zowel het inkoop- als het bestelproces, dat wordt ingezet door een upgrade van de systeemondersteuning van deze processen. De verwachting is dat een stapsgewijze uitbreiding van het systeem toereikend is. Mocht deze strategie veranderen, dan komt dit tijdig in de besluitvorming aan de orde. Daarnaast pleegt de gemeente inzet op de opbouw van het inkoopdossier, de organisatie van deskundigheid, en de rechtmatigheid en gebruikersvriendelijkheid van de processen.						
Verantwoording: Het project Inkoop op Orde is opgenomen in de Monitor ICT Projecten. De applicatie Inkoop op Orde is in april 2018 live gegaan. Het programma is eind 2018 afgesloten. Het doel van het krediet is behaald.						
Details	Totaal realisatie	Realisatie t/m 2017	Realisatie 2018			
Realisatie	1.521	1.248	273	Kapitaallasten 2019 (rente en afschrijving)		427
Ontvangen bijdragen van derden	0	0	0	*Gebaseerd op de realisatie 2018 i.v.m. activering per jaarschijf.		
Netto investering (Rotterdams geld)	1.521	1.248	273			
Totaal	407.018	386.743	10.239	5.322	-4.917	14.652

Deel 4 Programmaverantwoording

4.1 Programma Bestuur en dienstverlening

Pagina 20

Bestuur en dienstverlening

Rotterdam wil voor zijn inwoners een transparante, democratische overheid zijn. Binnen het bestuurlijke stelsel vervullen de gemeenteraad, het college van B&W en de gebiedscommissies hun rol. De rekenkamer en ombudsman leveren een bijdrage (aan de verbetering van het openbaar bestuur / de stad) door respectievelijk kritisch mee te kijken op het door de gemeentelijke organisatie gevoerde beleid en aanspreekbaar te zijn bij klachten over de gemeentelijke organisatie. Onder dit programma valt daarnaast het organiseren van de gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers: snel en zeker, transparant, regelarm en mensgericht. Tot slot valt binnen dit programma het beheer van de basisregistratie personen (BRP) en het organiseren van verkiezingen en referenda

PRODUCT 1

Raad

De gemeenteraad is het hoogste bestuursorgaan van de gemeente. De gemeenteraad van Rotterdam bestaat uit 45 leden. De raad vertegenwoordigt de Rotterdammers, geeft de kaders voor het beleid in de stad aan en controleert het college.

PRODUCT 2

Griffie, Rekenkamer en Ombudsman

De gemeenteraad en de raadscommissies worden procesmatig en inhoudelijk (niet-politiek) ondersteund door de griffie. De belangrijkste taak van de griffie is het adviseren en logistiek ondersteunen van de gemeenteraad en zijn raadscommissies.

PRODUCT 3

College

Het product College bevat, naast de vergoedingen voor het college van B en W, ook de pensioen- en

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

wachtgeldkosten van de voormalig deelgemeentebestuurders. Ook het budget voor representatie en dienstreizen valt onder dit product.

PRODUCT 4

Gebieden

Het product gebieden bestaat uit de middelen voor: het onderdeel gebieden van de directie Gebieden, participatie en Stadsarchief binnen het cluster gebiedsorganisatie; het participatiebudget van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités; de vergoedingen voor de leden van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités. In het hoofdstuk Wijken zijn de gebiedsverslagen 2018 van de gebiedscommissies opgenomen. Ook valt hier het Stadsarchief onder en de organisatie van verkiezingen.

PRODUCT 5

Dienstverlening (frontoffice)

De gemeente voert de dienstverlening uit aan Rotterdamse burgers en ondernemers. Dat doet ze via diverse frontoffice-kanalen. Hierbij gaat het om fysieke locaties, telefonie (14010), digitaal (MijnLoket) en schriftelijk. De gemeente regisseert een eenvoudige en transparante dienstverlening vanuit alle backoffices van de gemeentelijke organisatie. Dit gebeurt volgens het stedelijk kader dienstverlening 'Goed geregeld voor de Rotterdammer'.

PRODUCT 6

Burgerzaken

De gemeente beheert de basisregistratie personen (BRP) en voert alle processen uit rond burgerzaken.

Doelstellingen programma

Rotterdam wil voor zijn inwoners een transparante, democratische overheid zijn. Binnen het bestuurlijke stelsel vervullen de gemeenteraad, het college van B&W en de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomite's hun rol. De rekenkamer en ombudsman leveren een bijdrage (aan de verbetering van het openbaar bestuur / de stad) door respectievelijk kritisch mee te kijken op het door de gemeentelijke organisatie gevoerde beleid en aanspreekbaar te zijn bij klachten over de gemeentelijke organisatie. Onder dit programma valt daarnaast het organiseren van de gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse burgers en ondernemers: snel en zeker, transparant, regelarm en mensgericht. Tot slot valt binnen dit programma het beheer van de basisregistratie personen (BRP) en het organiseren van verkiezingen en referenda.

Indicator

Soort indicator Monitor Realisatie 2017 Doel 2018 Realisatie 2018

Voor de indicator wordt verwezen naar het product Dienstverlening (Frontoffice)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Bestuur en dienstverlening	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	24.099	14.275	17.771	17.514	-257
Totaal baten	24.099	14.275	17.771	17.514	-257
Bijdragen rijk en mede-overheden	281	160	185	381	196
Dividenden	2.500	0	1.000	1.000	0
Opbrengsten derden	15.492	13.684	15.142	14.690	-451
Overige baten	5.826	431	1.445	1.443	-2
Lasten exclusief reserves	68.879	68.385	75.744	75.186	-558
Apparaatslasten	43.878	43.342	45.419	46.126	707
Inhuur	2.851	813	1.763	2.497	733
Overige apparaatslasten	3.099	3.383	2.291	2.475	184
Personeel	37.927	39.146	41.364	41.154	-210
Interne Lasten	-1.818	-3.718	-292	-277	15
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-1.818	-3.718	-292	-277	15
Programmalasten	26.820	28.761	30.617	29.336	-1.280
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.590	20.074	21.369	19.963	-1.406
Kapitaallasten	708	671	671	671	0
Overige programmalasten	1.941	1.452	1.673	2.590	917
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	6.582	6.564	6.904	6.113	-791

PriceWaterhouseCoopers
Accountants & V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-44.780	-54.110	-57.972	-57.671	301
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-44.780	-54.110	-57.972	-57.671	301
Mutaties reserves	867	692	1.084	483	-601
Toevoeging aan reserves	1.829	1.329	2.160	2.160	0
Onttrekking aan reserves	2.225	2.021	3.214	2.524	-690
Vrijval reserves	471	0	30	119	89
Saldo voor overhead	-43.913	-53.418	-56.889	-57.189	-300

Toerekening overhead aan Bestuur en dienstverlening	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	14.683	19.989	19.989	19.989	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.832	3.983	4.230	4.817	587
Saldo na overhead	-63.428	-77.391	-81.108	-81.995	-887

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Bestuur en Dienstverlening is sprake van € 300 onderbesteding. De begroting voor de opbrengsten van de leges is tijdens de eerdere begrotingsbehandelingen naar boven bijgesteld. In september is echter gebleken dat een daling werd ingezet. Dit heeft geleid tot € 0,5 mln lagere opbrengsten. Gebieden heeft een positief saldo van € 1 mln, grotendeels veroorzaakt door een onderbesteding van het participatiebudget (€ 0,8 mln) in een aantal gebieden.

Bij het onderdeel Griffie, Rekenkamer en Ombudsman is er sprake van een onderbesteding, vooral door lagere kosten op het gebied van personeel en beleidsondersteunend onderzoek. Bij het product College zorgde de aanpassing van de rekenrente tot een hogere dotatie aan de pensioenvoorziening maar dit is grotendeels gecompenseerd door lagere personele lasten.

BBV-indicatoren

Voor de indicatoren behorende bij het programma Bestuur en Dienstverlening wordt verwezen naar het product Dienstverlening (frontoffice).

Raad

De gemeenteraad is het hoogste bestuursorgaan van de gemeente. De gemeenteraad van Rotterdam bestaat uit 45 leden. De raad vertegenwoordigt de Rotterdammers, geeft de kaders voor het beleid in de stad aan en controleert het college.

In verschillende commissies worden de raadsbesluiten inhoudelijk voorbereid. In de raadsvergaderingen wordt gedebatteerd en gestemd over de besluiten.

Doelstellingen product

Goede voorbereiding van raadsbesluiten door:

- verbeteren en transparant maken van het bestuurlijk besluitvormingsproces
- controleren van de gemeentelijke financiën
- betere ontsluiting van relevante informatie voor de raad

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

- op 21 maart 2018 zijn de verkiezingen voor de gemeenteraad en de gebiedscommissies gehouden. Dienstverlening organiseerde de verkiezingen voor de gebiedscommissies waarbij experimenten met wijkraden, getrapte verkiezingen en gelote wijkcomités werden gehouden. Jongeren vanaf 16 jaar konden daarbij hun stem uitbrengen
- in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Rotterdamse bedrijfsleven is in 2018 een proef gestart om de positie van raadsleden te versterken. Deelnemende werkgevers bieden een inkomens-, pensioen- en terugkeergarantie aan medewerkers die als raadslid worden gekozen. Verder wordt voor raadsleden die als volksvertegenwoordiger stoppen en daar behoefte aan hebben gewerkt aan mogelijkheden tot differentiatie in vergoedingen en van werk-naar-werkbegeleiding
- de nieuwe raad heeft na haar aantreden na de gemeenteraadsverkiezingen commissies ingesteld en een nieuw reglement van orde vastgesteld
- de gebiedsontwikkeling Feyenoord City, met de bouw van het nieuwe stadion, wordt nauwgezet gemonitord volgens de regeling risicovolle projecten
- de pilot Duisenberg, een methode om meer inzicht te krijgen in wat bereikt wordt met de bij de begroting beschikbaar gestelde middelen, wordt bij de jaarrekening 2018 voor de onderwerpen nachtopvang en re-integratie afgerond. Evaluatie vindt plaats in 2019

Toelichtingen ontwikkelingen

Zie wat hebben we bereikt.

Wat heeft het gekost?

Onderstaande tabel bevat de belangrijkste afwijkingen voor dit product. Onder de tabel wordt per afwijking een korte toelichting gegeven.

Deze toelichting bevat een analyse en een verklaring van het verschil tussen de laatst bijgestelde begroting en de realisatie 2018.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Raad	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	192	0	300	320	20
Totaal baten	192	0	300	320	20
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	0	0	0	20	20
Overige baten	192	0	300	300	0
Lasten exclusief reserves	5.345	4.597	5.227	5.164	-63
Apparaatslasten	1.485	1.619	1.628	1.478	-150
Inhuur	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	179	250	224	191	-33
Personeel	1.306	1.369	1.404	1.287	-117
Interne Lasten	156	160	160	183	23
Overige doorbelastingen	156	160	160	183	23
Programmalasten	3.704	2.818	3.439	3.503	64
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.814	870	1.598	1.621	23
Overige programmalasten	213	223	131	146	16
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.677	1.725	1.711	1.736	25
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.153	-4.597	-4.927	-4.844	83
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-5.153	-4.597	-4.927	-4.844	83

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Mutaties reserves	0	0	-130	-197	-67
Toevoeging aan reserves	0	0	430	430	0
Onttrekking aan reserves	0	0	270	203	-67
Vrijval reserves	0	0	30	30	0
Saldo voor overhead	-5.153	-4.597	-5.057	-5.041	16

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-5.153	-4.597	-5.057	-5.041	16

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	20	-63	83
1. Pensioenen	20	0	20
2. Verkiezingen	0	-63	63
Afwijking reserves	-67	0	-67
3. Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen	-67	0	-67
Saldo voor overhead	-47	-63	16

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Pensioenen

Er is over 2018 sprake van extra baten door teruggave van pensioenpremies van raadsleden die na de gemeenteraadsverkiezingen niet zijn teruggekeerd in de Raad.

2. Verkiezingen

Na de gemeenteraadsverkiezingen zaten een aantal wethouders ook in de Raad. Aan hen is in de periode tussen de gemeenteraadsverkiezingen en het aantreden van het nieuwe College geen raadsvergoedingen uitgekeerd.

3. Mutatie Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen

Er zijn kosten buiten het project om geboekt, deze zijn niet ten laste van de reserve gebracht.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Raad	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 325	- 325
Accountantskosten 2018	0	- 325	- 325
Totaal	0	- 325	- 325

Toelichting op overzicht van bijstellingen

De bijstelling heeft betrekking op hogere accountantskosten voor de jaarrekening 2017 (zoals gemeld in 10-maands).

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Gemeentewet

Reglement van orde gemeenteraad

Verordening fractieondersteuning

Verordening voorzieningen raadsleden

Mandaatbesluit presidium en griffier

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Griffie, Rekenkamer en Ombudsman

De gemeenteraad en de raadscommissies worden procesmatig en inhoudelijk (niet-politiek) ondersteund door de griffie. De belangrijkste taak van de griffie is het adviseren en logistiek ondersteunen van de gemeenteraad en zijn raadscommissies.

De Rekenkamer publiceert gemiddeld 6 tot 8 onderzoeken per jaar. Met deze onderzoeken probeert de Rekenkamer, het college, de gemeenteraad en de Rotterdammers een spiegel voor te houden over het gevoerde beleid en de resultaten daarvan.

De (kinder)ombudsman is onafhankelijk en onderzoekt als tweedelijns instantie klachten van burgers, ondernemers en organisaties over de gemeente Rotterdam.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- verbeteren informatievoorziening aan de gemeenteraad
- verbeteren van het interne en externe informatiebeheer
- werkprocessen efficiënter en effectiever inrichten
- processen verder optimaliseren

Indicatoren

- tevredenheid raadsleden
- medewerkers tevredenheid
- tevredenheid samenwerkingspartners

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Verbeteren informatievoorziening aan de gemeenteraad

De griffie heeft als prioriteit om de informatievoorziening aan de gemeenteraad te verbeteren. Stapsgewijs wordt geïnvesteerd in een verbeterd raadsinformatiesysteem. In 2018 is het nieuwe dashboard voor raadsleden opgeleverd.

Verbeteren van het interne en externe informatiebeheer

De griffie zet in op het verbeteren van interne en externe informatiebeheer. Met als doel informatie beter vindbaar, doorzoekbaar, aanpasbaar en herleidbaar te maken. Het mes snijdt hier aan twee kanten, door het interne

informatiebeheer voor de gemeenteraad te verbeteren, verbetert het ook voor de inwoners van Rotterdam.

Werkprocessen efficiënter en effectiever inrichten

De werkprocessen binnen de griffie worden met behulp van de leanmethodiek efficiënter en effectiever ingericht. Dit is een eerste stap naar een verbeterde en 'op maat' informatievoorziening en -ontsluiting naar raad, fracties, Rotterdammers en andere geïnteresseerden. In 2018 zijn diverse stappen gezet, die in 2020 tot het gewenste eindresultaat moeten leiden.

Processen verder optimaliseren

Zonder afbreuk te doen aan het duale karakter van de griffie gaat deze in het komende jaren haar processen verder optimaliseren in samenwerking met de gemeentelijke organisatie. Het doel hiervan is het verkorten van doorlooptijden, verbeteren van de informatievoorziening en het tegengaan van inefficiënties in de totale organisatie.

Toelichtingen ontwikkelingen

Zie wat hebben we bereikt.

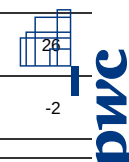
Wat heeft het gekost?

Onderstaande tabel bevat de belangrijkste afwijkingen voor dit product. Onder de tabel wordt per afwijking een korte toelichting gegeven. Deze toelichting bevat een analyse en een verklaring van het verschil tussen de laatst bijgestelde begroting en de realisatie 2018.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	370	360	427	443	16
Totaal baten	370	360	427	443	16
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	25	42	17
Opbrengsten derden	370	360	402	401	1
Lasten exclusief reserves	6.621	7.133	7.350	6.940	411
Apparaatslasten	5.578	5.658	5.818	5.626	-192
Inhuur	469	225	273	299	26
Overige apparaatslasten	250	263	260	258	-2

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Personeel	4.859	5.170	5.284	5.069	-215
Interne Lasten	211	298	285	261	-24
Overige doorbelastingen	211	298	285	261	-24
Programmalasten	831	1.176	1.247	1.053	-194
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	792	1.139	1.209	1.008	-202
Kapitaallasten	39	38	38	38	0
Overige programmalasten	0	0	0	7	7
Saldo voor vpb en reserveringen	-6.251	-6.774	-6.922	-6.497	426
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-6.251	-6.774	-6.922	-6.497	426
Mutaties reserves	45	0	117	62	-55
Onttrekking aan reserves	45	0	117	62	-55
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-6.206	-6.774	-6.805	-6.435	371

Toerekening overhead aan Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	32	32	32	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-6.206	-6.805	-6.837	-6.466	371

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	16	-354	-371
1. Extra baten	16	0	16
2. Apparaatslasten	0	-184	-184
3. Programmalasten	0	-170	-170
Afwijking reserves	-55	-55	0

4. Egalisatiereserve Ombudsman	-31	-31	0
5. Bestemmingsreserve Gemeentelijke klokkenluidersregeling	-24	-24	0
Saldo voor overhead	-39	-410	371

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Extra baten

In 2018 is een niet begrote bijdrage ontvangen vanuit de WAO/WIA.

2. Apparaatslasten

In 2018 zijn de personeelskosten lager uitgevallen dan begroot. Dit is voornamelijk veroorzaakt door een niet begroot accres en openstaande vacatureruimte.

3. Programmalasten

De Griffie heeft in 2018 lagere kosten voor beleidsondersteunend onderzoek en uitbestedingen dan begroot. Tegenover deze onderbesteding staat een overbesteding van de Ombudsman voor ICT-kosten.

4. Egalisatiereserve Ombudsman

Voor de ombudsman is de begrote onttrekking aan de reserve niet gerealiseerd. Van de geraamde € 50 is € 31 minder onttrokken door achterblijvende kosten op inhuur van extern personeel.

5. Bestemmingsreserve Gemeentelijke Klokkenluidersregeling

De begrote onttrekking is gelijk gezet aan de realisatie in 2017, in 2018 is minder ondersteuning benodigd geweest en daarmee minder onttrokken uit de reserve.

Bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Gemeentewet

Reglement van orde gemeenteraad

Verordening fractieondersteuning

Verordening voorzieningen raadsleden

Mandaatbesluit presidium en griffier

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

College

Het product College bevat, naast de vergoedingen voor het college van B en W, ook de pensioen- en wachtgeldkosten van de voormalig deelgemeentebestuurders. Ook het budget voor representatie en dienstreizen valt onder dit product.

Doelstellingen product

Zie voor de prioriteiten de pagina Bestuurlijke hoofdlijnen / collegebeleid prioriteiten en collegegetargets.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Onze inzet blijft om samen met de stad te bouwen aan een sterk Rotterdam. Onze stad is gegroeid: er komen meer (internationale) bezoekers, het inwoneraantal neemt toe, het opleidingsniveau van de Rotterdammers stijgt, onze economie groeit en Rotterdam is een populaire woonstad. Daar zijn wij, net zoals heel veel Rotterdammers, trots op. De komende periode maken wij ons weer sterk voor het uitvoeren van plannen voor een veilige, gezellige en groene, maar bovenal sterke stad.

Toelichtingen ontwikkelingen

N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Onderstaande tabel bevat de belangrijkste afwijkingen voor dit product. Onder de tabel wordt per afwijking een korte toelichting gegeven.

Deze toelichting bevat een analyse en een verklaring van het verschil tussen de laatst bijgestelde begroting en de realisatie 2018.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten College	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	5.949	431	1.145	1.147	2
Totaal baten	5.949	431	1.145	1.147	2
Opbrengsten derden	315	0	0	4	4

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Overige baten	5.634	431	1.145	1.143	-2
Lasten exclusief reserves	4.339	4.667	5.033	5.311	278
Apparaatslasten	2.517	3.221	3.255	2.746	-509
Overige apparaatslasten	1.559	1.892	1.267	849	-418
Personeel	958	1.329	1.988	1.898	-90
Interne Lasten	8	8	8	11	3
Overige doorbelastingen	8	8	8	11	3
Programmalasten	1.814	1.437	1.770	2.554	784
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	63	208	228	84	-144
Overige programmalasten	1.740	1.230	1.542	2.461	919
Subsidies en inkomensoverdrachten	11	0	0	9	9
Saldo voor vpb en reserveringen	1.610	-4.236	-3.888	-4.164	-276
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	1.610	-4.236	-3.888	-4.164	-276
Mutaties reserves	0	0	-381	-393	-12
Toevoeging aan reserves	0	0	401	401	0
Onttrekking aan reserves	0	0	20	8	-12
Saldo voor overhead	1.610	-4.236	-4.269	-4.557	-288
	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3	0	0	3	
Saldo na overhead	1.607	-4.236	-4.269	-4.560	-290

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2	290	-288
1. Diverse afwijkingen	2	290	-288
Afwijking reserves	-12	-12	0
2. Bestemmingsreserve B&W fonds	-12	-12	0
Saldo voor overhead	-10	278	-288

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Door de wisseling van collegeleden na de verkiezingen in 2018 zijn de gerealiseerde overige apparaatslasten lager dan begroot. Dit komt tot uitdrukking in lagere kosten voor dienstreizen en commissiebetalingen. Tevens is een onderbesteding op de loonkosten zichtbaar door een ruimere budgettering om de overgang van collegeleden op te kunnen vangen.

2. Bestemmingsreserve B&W fonds

In 2018 is de dotatie aan de pensioenvoorziening hoger dan begroot door een herberekening van de rekenrente. Tegenover de hogere dotatie aan de voorziening staan lagere uitgaven voor inkoop en uitbesteding.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen College	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0
Actualisatie rente	0	0	0
Totaal	0	0	0

Toelichting op overzicht van bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

N.v.t.

Gebieden

Het product gebieden bestaat uit de middelen voor: het onderdeel gebieden van de directie Gebieden, Participatie en Stadsarchief binnen het cluster Dienstverlening; het participatiebudget van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités; de vergoedingen voor de leden van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomité's. In het hoofdstuk Wijken zijn de gebiedsverslagen 2018 van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomité's opgenomen.

Doelstellingen product

Het vergroten van de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en organisaties bij gemeentelijke beleidsbepaling en –uitvoering.

Indicator	Soort	Monitor	Realisatie	Doel	Realisatie
	indicator		2017	2018	2018
% terugkoppeling van het college op de (on) gevraagde adviezen van de gebiedscommissies aan het college			68%	90%	59%

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Inspraak en participatie

Mede dankzij de steeds groter wordende community van CityLab010 bestaande uit initiatiefnemers, experts van de gemeente en partners uit de stad is ook dit jaar CityLab010 weer verder doorontwikkeld tot een platform voor verbinding en co-creatie. Laagdrempeligheid stond hierbij voorop. In 2018 hebben 67 initiatieven financiële ondersteuning gekregen.

In 2018 heeft de aanpak van Right 2 Challenge zich verder geprofessionaliseerd. De interne structuur is verstevigd en in plaats van af te wachten tot een challenge ingebracht wordt, zijn ambtenaren actief betrokken bij het uitwerken van het plan. Er zijn tot nu toe tien challenges toegekend.

In 2018 is een bijdrage geleverd aan het vormgeven van inspraak en participatie rondom een aantal grotere transities en projecten, waaronder de Omgevingswet, de Energietransitie en het project Feyenoord City /Ontwikkeling Stadionpark.

De beweging van gebied naar wijk is ook doorgevoerd in de vorming van beleid voor de komende jaren. Bij de vaststelling van de begroting 2019 zijn ook de 48 wijkagenda's vastgesteld. Hierin staan op wijkniveau de 5 ER-doelen voor de komende vier jaar in opgesteld. Aan de hand van de wijkagenda's worden er ambtelijk jaarlijkse wijkactieplannen opgesteld om zo uitvoering te geven aan de gestelde doelen.

Het college heeft de ambitie om 90% van de adviezen van gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomité's van een terugkoppeling te voorzien. In 2018 is deze ambitie – net als in eerdere jaren - niet gerealiseerd. Met het oog hierop is een nieuwe functie ontwikkeld binnen de applicatie Notubiz, die wethouders en hun staven beter in staat stelt om te bewaken dat de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomité's een terugkoppeling ontvangen. De verwachting is dat met deze maatregel het terugkoppelingspercentage zal stijgen.

Verkiezingen

De verkiezingsdag van maart vormde het middelpunt. In het eerste kwartaal hebben we aandacht besteed aan de kandidaatstelling met de campagne 'kom op voor je wijk'. Op 21 maart 2018 hebben we 374 stembureaus geopend waar er gekozen kon worden voor de gemeenteraad, 12 verschillende gebiedscommissies en 14 verschillende wijkraden. Daarnaast werd in alle stembureaus het landelijke raadgevend referendum Wiv afgenomen. De weken na de verkiezingsdag zijn er zes wijkcomités geloot en hiermee was de lokale volksvertegenwoordiging rond.

Stadsarchief

Net als in voorgaande jaren fungeerde het Stadsarchief ook in 2018 veelvuldig als vraagbaak en bron van informatie over de geschiedenis van de stad en haar bewoners. Het droeg actief bij aan tal van herdenkingen, evenementen, publicaties, radio- en televisieprogramma's en tentoonstellingen, waaronder een kleine expositie van unieke kleurendia's uit de periode 1936-1945 in samenwerking met Museum Rotterdam. Verder verschaftte het archief onderdak aan historici van het NIOD en het KITLV, die in opdracht van de gemeenteraad onderzoek doen naar respectievelijk het Joods rechtsherstel na de Tweede Wereldoorlog en het Rotterdamse koloniale- en slavernijverleden. Een mijlpaal in 2018 was de toevoeging van 1,2 miljoen inschrijvingen uit het bevolkingsregister

aan de personenzoekmachine. Daarmee zijn alle Rotterdamse registers uit de periode 1850-1930 digitaal doorzoekbaar. Vermeldenswaardig is daarnaast de digitalisering van ruim 7000 glasnegatieven uit het archief van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij (RDM) van 1903 tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Indrukwekkend was de overdracht van de gedigitaliseerde muziek van het Rotterdamse platenlabel Morabeza aan de president van Kaapverdië onder toeziend oog van koning Willem-Alexander.

Toelichtingen ontwikkelingen

Inspiraak en participatie

De Burgerjury kwam op 3 april 2018 voor de zevende en laatste keer samen voor het beoordelen van het beleid van de gemeente Rotterdam en het geven van advies. Tijdens deze afsluitende bijeenkomst gingen de leden met elkaar en met wethouder Eerdmans in gesprek over 'Democratische vernieuwing' en is er extra stil gestaan bij wat de Burgerjury heeft betekend voor vernieuwing en verandering op dit gebied.

Op 24 mei 2018 heeft de raad de Verordening inspraak, burgerinitiatief, digitale meningspeiling en referenda Rotterdam besproken en vastgesteld. Deze is op 31 mei 2018 inwerking getreden, met uitzondering van de digitale meningspeiling die later van start zal gaan. De verwachting is dat het in het tweede kwartaal van 2019 zal zijn.

In 2018 heeft de Erasmus Universiteit een onderzoeksvorstel opgesteld over de monitoring en evaluatie van wijkraden en wijkcomités: twee nieuwe bestuursvormen waarmee in deze bestuursperiode (2018-2022) in enkele gebieden wordt geëxperimenteerd. Dit voorstel is in december 2018 besproken in de Commissie Veiligheid en Bestuur en wordt uitgevoerd in 2019 t/m 2021.

Verkiezingen

16- en 17-jarigen mochten zich voor het eerst verkiesbaar stellen voor de gebiedscommissies en wijkraden en hun stem hierop uitbrengen.

De resterende maanden van het jaar zijn er verschillende grotere en kleinere verbetertrajecten doorgevoerd rondom de stembureaus, de stembureauleden en de projectorganisatie. Er heeft onder andere een uitgebreide locatieschouw plaatsgevonden en hebben we geïnvesteerd in nieuwe stemhokjes. In oktober 2018 is de projectorganisatie opgeschaald en zijn we gestart met de organisatie van de verkiezingen van 2019 in maart en mei.

Stadsarchief

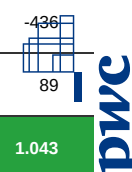
De landelijke samenwerking op het gebied van keteninspectie resulteerde in een rapport over de Regionale Informatie en Expertise Centra (RIEC's) met onder meer als conclusie dat zij onder de werking van de Archiefwet moeten worden gebracht.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Gebieden	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56	0	905	904	-1
Totaal baten	56	0	905	904	-1
Bijdragen rijk en mede-overheden	3	0	0	50	50
Opbrengsten derden	53	0	905	854	-51
Lasten exclusief reserves	17.227	17.393	29.514	28.123	-1.391
Apparaatslasten	11.184	10.099	16.990	17.753	763
Inhuur	17	0	220	364	144
Overige apparaatslasten	511	375	202	679	476
Personeel	10.655	9.724	16.567	16.710	143
Interne Lasten	179	0	39	393	354
Overige doorbelastingen	179	0	39	393	354
Programmalasten	5.864	7.294	12.486	9.977	-2.509
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.021	2.505	6.710	5.055	-1.654
Kapitaallasten	0	0	633	633	0
Overige programmalasten	0	0	0	-30	-30
Subsidies en inkomensoverdrachten	4.844	4.789	5.143	4.319	-824
Saldo voor vpb en reserveringen	-17.171	-17.393	-28.610	-27.219	1.390
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-17.171	-17.393	-28.610	-27.219	1.391
Mutaties reserves	50	21	1.224	877	447
Toevoeging aan reserves	0	0	1.329	1.329	0
Onttrekking aan reserves	50	21	2.553	2.117	-436
Vrijval reserves	0	0	0	89	89
Saldo voor overhead	-17.121	-17.372	-27.385	-26.342	1.043

PricewaterhouseCoopers
 Accountants V.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Gebieden	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	5.191	5.191	5.191	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.880	1.580	1.794	2.061	266
Saldo na overhead	-19.001	-24.143	-34.370	-33.593	777

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1	-1.044	1.043
1. Apparaatslasten	0	763	-763
2. Participatiebudget	0	-785	785
3. Diverse afwijkingen	-1	-1.022	1.021
Afwijking reserves	-347	-347	0
4. Diverse afwijkingen	-347	-347	0
Saldo voor overhead	-348	-1.391	1.043

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Apparaatslasten

De overschrijding van de begroting is grotendeels veroorzaakt door de loonkostenproblematiek. Dit wordt gecompenseerd door de onderbesteding op de programmalasten.

2. Participatiebudget

Het participatiebudget van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités is niet volledig besteed.

3. Diverse afwijkingen

Een flexibel budget voor participatie en wijkgestuurd werken is niet volledig besteed (€ 477). Het Stadsarchief heeft per saldo € 272 overgehouden. Het budget voor verkiezingen hoefde niet volledig te worden aangewend. Daarnaast zijn er nog diverse kleine onderbestedingen.

4. Diverse afwijkingen

De lasten zijn lager uitgevallen dan begroot. Om deze reden hoefde er minder te worden onttrokken aan de reserves. Daarnaast valt een klein deel van de reserves vrij en wordt daarmee toegevoegd aan de algemene middelen.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Gebieden	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 830	0	- 830
Incidentele huisvestingskosten	55	0	55
Knelpunt Verkiezingen 2018	- 885	0	- 885
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	235	- 130	105
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	- 130	- 130
verschuiving budget Joods Rechtsherstel	235	0	235
Totaal	- 595	- 130	- 725

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele huisvestingskosten

Bij de 8-maands 2018 is er binnen het programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet-activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere lasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe stadswinkel XL+ in het stadhuis. Met het oog hierop is er vanuit alle producten budget overgeheveld naar het programma Overhead. Vanuit het product Gebieden is er € 55 overgeheveld.

Knelpunt verkiezingen 2018

Bij de 8-maands 2018 is de begroting van het product Gebieden met € 885 opgehoogd, gelet op de extra kosten die waren ontstaan als gevolg het besluit om te experimenteren met gekozen wijkraden en gelote wijkcomité's om deel te nemen aan het experiment 'Centrale Stemopneming'.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en de HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten zijn gerealiseerd binnen verschillende producten, w.o. het product Gebieden. Bij de 10-maands 2018 is de begroting 2018 hiervoor aangepast.

Verschuiving budget Joods Rechtsherstel

In de begroting voor 2018 is € 455 beschikbaar voor het onderzoek dat plaatsvindt in het kader van 'Joods Rechtsherstel'. Het onderzoek wordt echter uitgevoerd in de periode 2018 tot en met 2020. Bij de 8-maands 2018 is om deze reden besloten om het budget deels over te hevelen naar de begroting voor 2019 en 2020.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Verordening op de gebiedscommissies, de bijbehorende bevoegdhedenlijst en het experimentenbesluit gekozen en gelote wijkraden

Dienstverlening (frontoffice)

De gemeente voert de dienstverlening uit aan Rotterdamse burgers en ondernemers. Dat doet ze via diverse frontoffice-kanalen. Hierbij gaat het om locaties, telefonie (14010), digitaal (MijnLoket) en schriftelijk. De gemeente regisseert een eenvoudige en transparante dienstverlening vanuit alle backoffices van de gemeentelijke organisatie. Dit gebeurt volgens het stedelijk kader dienstverlening 'Goed geregeld voor de Rotterdammer'.

Doelstellingen product

Voortgang prioriteiten

Binnen het product is een aantal prioriteiten benoemd. Per prioriteit vind je hieronder een korte toelichting op de voortgang in 2018.

Ontwikkeling dienstverlening (invoering maatregelen stedelijk kader dienstverlening)

De benoemde maatregelen in het stedelijk kader Dienstverlening 2015-2018 zijn in 2018 afgerond. Bij de uitvoering van de maatregelen zijn ook in 2018 weer concrete resultaten geboekt. Zo zijn de overige gemeentelijke servicecentra verbouwd en officieel geopend. Nu zijn alle veertien servicecentra, waarin stadswinkels, werkpleinen en vraagwijzers zijn opgegaan, klaar. Het resultaat voor de Rotterdammers is een herkenbare plek voor gemeentebrede dienstverlening. Daarnaast is de dienstverlening op locatie / aan huis met de Vliegende Brigade uitgebreid. Binnen de gemeentelijke dienstverlening is er ruim aandacht voor digivaardigheid, laaggeletterdheid en ouderen onder andere door het gebruik van beeldbrieven. Ook zijn meetinstrumenten en stuurinformatie doorontwikkeld waardoor er meer inzicht is in de klantbeleving ten aanzien van de gemeentelijke dienstverlening (o.a. invoeren van het Net Promoter Score (NPS) klanttevredenheidsonderzoek) en deze informatie gebruikt kan worden voor verdere verbetering van de dienstverlening.

Voortgang indicatoren

Het overzicht hieronder bevat een opsomming van de algemene servicenormen uit het stedelijk kader Dienstverlening. In de laatste kolom van de tabel zijn de scores weergegeven over de periode september t/m december 2018.

Servicenorm	Norm T1-2018	T2-2018	T3-2018	
1. Afspraken komen we na. Wij informeren u en u informeert ons als daar iets tussen komt en we zoeken indien nodig naar een alternatieve oplossing.	7,0	-	-	-
2. Onze informatie is actueel en in begrijpelijke taal. Is die toch niet duidelijk, ontbreekt er iets of klopt iets niet, dan stellen wij het op prijs als u ons dat laat weten.				
a. actueel	98%	-	100%	100%
b. begrijpelijk	7,0	-	7,2	7,4
3. Voor alle relevante producten en diensten staat op de website Rotterdam.nl aangegeven hoe en waar u die kunt verkrijgen, wat u daarvoor eventueel nodig heeft of zelf moet doen en hoe lang de afhandeling duurt. Zo kunt u zich beter voorbereiden op een bezoek aan de gemeente en komt u niet voor niets.	90%	-	98%	96%
4. Wij benaderen u met kennis van zaken, vriendelijk, open en met respect. Dat respect verwachten wij ook van u. Als u onze houding of ons gedrag niet correct vindt, vragen wij u ons daarop aan te spreken.	7,0	-	-	-
5. Wij vragen geen gegevens van u waarover wij in onze systemen al beschikken. U levert benodigde informatie correct en tijdig aan. We gaan zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en gebruiken deze alleen als dat noodzakelijk is en juridisch toegestaan.	7,0	-	-	-
6. Als u telefonisch contact opneemt, staan wij u vriendelijk en deskundig te woord en streven wij ernaar uw vraag zoveel mogelijk direct te beantwoorden. Kan uw vraag toch niet direct worden beantwoord, dan bellen wij u uiterlijk de volgende werkdag voor 17.00 uur terug. Betreft het een ingewikkelde aangelegenheid waarvoor meer tijd nodig is, dan bellen wij u terug om te melden wanneer u wel een antwoord kunt verwachten.				
a. begrijpelijk	7,0	7,6	7,6	7,9
b. vriendelijk	7,0	7,9	7,9	8,1
c. terugbelnotities (TBN's) op tijd afgehandeld	80%	72%	71%	70%
7. Als u via de zoekfuncties van Google op Rotterdam.nl een gemeentelijk product zoekt, vindt u bij de eerste vijf resultaten de ingang tot de gemeentelijke digitale dienstverlening die u zoekt.	90%	-	100%	100%

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

8. Als u digitaal of telefonisch bij de Stadswinkel een afspraak maakt kunt u daarvoor binnen vijf werkdagen terecht. Als u een afspraak heeft is de maximale wachttijd 10 minuten. Bij vrije inloop wordt bij de ingang duidelijk aangegeven hoe lang de wachttijd is.

a1. binnen 5 werkdagen terecht op een Stadswinkel (huidige meetmethodiek)	95%	76%	79%	65%
a2. Binnen 5 werkdagen terecht op elke Stadswinkel (oude meetmethodiek)	95%	52%	60%	46%
b. binnen 10 minuten geholpen als iemand een afspraak heeft	90%	77%	75%	79%

9. U ontvangt binnen vijf werkdagen een reactie op uw vraag, idee of klacht. Betreft het een ingewikkelde aangelegenheid dan ontvangt u binnen vier weken een antwoord. Ernstige meldingen over de buitenruimte lossen we zoveel mogelijk binnen 24 uur op. U kunt ons helpen door in acute en gevaarlijke situaties dit snel bij ons te melden en daar waar dat kan zelf mee te helpen aan een oplossing.

a. binnen 4 weken afgehandeld	80%	73%	83%	83%
b. binnen 24 uur opgelost	90%	98%	99%	100%
10. Op berichten via sociale media op de accounts @rotterdam en @loket010 reageren wij tijdens kantoortijden binnen twee uur. Dat kan een inhoudelijke reactie zijn of de melding dat er eerst iets uitgezocht moet worden.	70%	94%	98%	91%

Toelichting servicenormen

Servicenorm 1, 4 en 5

De gemeente liet deze servicenormen tot en met 2016 één keer per jaar meten via de Omnibusenquête. Het college heeft geconstateerd dat de Omnibusenquête niet meer voldoet als eigentijds meetinstrument voor klanttevredenheid. Daarom is besloten de Omnibusenquête niet meer voor dit doel in te zetten. Deze drie normen blijken te algemeen om met de huidige meetinstrumenten te meten. Ook levert de algemene aard van deze servicenormen weinig informatie om de dienstverlening verder te verbeteren. In het eerste kwartaal van 2019 legt het college de gemeenteraad het nieuwe Programma Dienstverlening 2019-2022 voor waarvan een goed meetbare set servicenormen onderdeel uitmaakt. Deze set normen is een weergave van de dienstverlening in de praktijk en biedt inzicht in waar nog verbetering van de dienstverlening nodig is.

Servicenorm 2 en 3

De actualiteit van de website is gewaarborgd doordat de gemeente elke vier maanden alle productpagina's bijwerkt. De 387 producten zijn op basis van een steekproef beoordeeld op duidelijkheid en begrijpelijkheid. In eerste tertaal van 2018 heeft geen steekproef plaats gevonden. De begrijpelijkheid in het tweede en derde tertaal ligt boven de gestelde norm. Ook scoren de onderzochte producten voor servicenorm 3 ruim boven de gestelde norm.

Servicenorm 6

De scores voor klantvriendelijkheid (8,1) en begrijpelijkheid (7,9) aan de telefoon liggen in het derde tertaal hoger dan in de twee tertalen ervoor en tevens ruim boven de gestelde norm van een 7,0. Het percentage tijdig afhandelen van terugbelnotities (uiterlijk de volgende werkdag vóór 17:00 uur) ligt gedurende het hele jaar onder de gestelde norm van 80%. In 2019 wordt verder gewerkt aan de doorontwikkeling van de telefonische dienstverlening. De bereikbaarheid van de 2e lijn wordt nader geanalyseerd en voor afdelingen met een lage bereikbaarheid worden verbeterplannen gemaakt. Wat betreft het tijdig reageren op terugbelnotities wordt ingezet

op het vergroten van bewustwording over het belang van deze servicenorm (uiterlijk de volgende werkdag voor 17:00 uur).

Servicenorm 7

Alle 387 producten zijn in de zoekmachines van Google en van Rotterdam.nl opgezocht. De score voor vindbaarheid in de eerste vijf zoekresultaten hierop is het gehele jaar 100%.

Servicenorm 8

Het hier getoonde percentage geeft de score weer van de mogelijkheid om binnen vijf werkdagen in een stadswinkel terecht te kunnen. Op verzoek van de gemeenteraad wordt ook de score volgens de 'oude' methode gemeten: de mogelijkheid om voor elk burgerzakenproduct binnen vijf werkdagen terecht te kunnen bij iedere stadswinkel. De lage scores, met name in het derde tertaal bij 8a (het kunnen maken van een afspraak) is veroorzaakt door de toename van aanvragen voor specialistische producten zoals eerste vestiging. In het derde tertaal wordt 79% van de klanten binnen 10 minuten geholpen bij een afspraak in de stadswinkel. Ondanks de stijging ten opzichte van de vorige tertalen van 2018, ligt deze nog onder de gestelde norm van 90%.

Servicenorm 9

Waar in het eerste tertaal van 2018 deze score nog onder de gestelde norm van 80% lag, wordt deze score gedurende de rest van dit jaar wel gehaald (83%). Gevaarlijke situaties in de buitenruimte worden bijna allemaal binnen 24 uur opgelost.

Servicenorm 10

Het reageren op berichten die de gemeente via sociale media bereiken ligt in 2018 op een stabiel, hoog niveau.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Klachten

Bij klachten gaat het om de dienstverlening van de gemeente, conform de in 2013 vastgestelde klachtenverordening. Klachtbehandeling is bedoeld om het vertrouwen van de burger in ons als overheid te herstellen en om vanuit klachten te leren.

Als gemeente onderscheiden we drie hoofdsoorten klachten:

- bejegening door de medewerker
- kwaliteit van het geleverde
- tijdigheid; heeft de gemeente zich aan de wettelijke termijn of de eigen servicenorm gehouden

Daarnaast wordt de wijze van afhandeling geregistreerd, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen informele en formele behandeling.

- informele afhandeling: Vaak is de klager tevreden als het probleem waar de klacht betrekking op heeft is verholpen, of als er een luisterend oor is geboden.
- formele klachtbehandeling: Er wordt een onderzoek gedaan naar de klacht en daar wordt een oordeel over gegeven

Ten slotte wordt op de servicenorm, percentage afgehandeld binnen vier weken, gerapporteerd en op klachtenmanagement, het lerend vermogen vanuit een klacht. De Rotterdamse servicenorm voor het afhandelen van klachten is 80% binnen vier weken.

Sinds 2018 worden de zogenoemde Publieksreacties op een andere wijze dan voorgaande jaren geregistreerd. Publieksreacties is een verzamelnaam voor verschillende type reacties van burgers aan de gemeente, zoals klachten, overlast melden, informatieverzoeken en complimenten. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de burger zijn zaak digitaal kan volgen en zorgt tevens voor een efficiënter behandelingsproces binnen de gemeentelijke organisatie. Veel zaken worden door burgers digitaal ingediend, waarbij de burger zelf het type aangeeft; bijvoorbeeld klacht, overlast melden, informatieverzoeken, WOB-verzoeken. Vervolgens landt deze zaak automatisch in het registratiesysteem.

Het wettelijke criterium, vastgelegd in de gemeentelijke klachtenverordening, heeft uitsluitend betrekking op klachten over de gemeentelijke dienstverlening. Na de invoering van de nieuwe wijze van registratie is geconcludeerd dat de beleving die een burger heeft bij een 'klacht' niet in alle gevallen overeenkomt met dat wettelijke criterium. Dat beïnvloedt de klachtenrapportages en zo lijkt het of het aantal klachten in 2018 is gestegen. Hierdoor zijn de cijfers niet geheel vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

In 2018 zijn er 7.054 klachten geregistreerd, hiervan is 80% binnen de servicenorm van vier weken afgehandeld.

Onderverdeeld per cluster zijn de volgende aantallen klachten ontvangen:

Cluster	2015	2016	2017	2018
Bestuurs- en Concernondersteuning	66	64	39	45
Directie Veiligheid*			4	50
Dienstverlening	1.921	1.095	1.156	2.299
Maatschappelijke Ontwikkeling	1.352	961	739	1.097
Stadsbeheer	139	280	329	2.346
Stadsontwikkeling	121	114	155	142
Werk en Inkomen	1.370	1.342	1.332	1.075
Totaal	4.969	3.856	3.754	7.054

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Onderverdeeld naar type klacht, wijze van afdoen en afgedaan binnen de servicenorm (80% in vier weken) in 2018:

Cluster	Type klacht				Wijze van afdoen				Afgehandeld binnen de servicenorm	
	Bejegening	Kwaliteit	Tijdigheid	Bemiddeling /opgelost	Gegron	Ongegron	Deels gegron	Geen oordeel		
Bestuurs- en Concernondersteuning	33%	31%	36%	22%	20%	24%	18%	16%	40%	
Directie Veiligheid	32%	40%	28%	64%	0%	8%	2%	26%	74%	
Dienstverlening	8%	64%	28%	6%	46%	16%	12%	20%	91%	
Maatschappelijke Ontwikkeling	10%	75%	16%	6%	43%	27%	4%	20%	60%	
Stadsbeheer	6%	76%	18%	53%	5%	11%	5%	25%	78%	
Stadsontwikkeling	11%	49%	39%	30%	11%	22%	10%	27%	56%	
Werk en Inkomen	19%	51%	30%	18%	24%	29%	10%	19%	85%	
Totaal	10%	67%	23%	24%	28%	18%	8%	22%	80%	

Reactie Clusters

Bestuurs- en Concernondersteuning

Bijna de helft van de klachten heeft betrekking op de afhandeling van bezwaarschriften. Bij de klachtbehandeling is vooral ingezet op bemiddeling. Bij een groot aantal klachten is direct contact opgenomen met de klager en is samen naar een oplossing gezocht. Het lage afhandelingspercentage heeft verschillende oorzaken zoals te laat overdragen naar de klachtencoördinator, te laat afhandelen van de klacht en te late registratie. Inmiddels zijn er maatregelen genomen om over 2019 wel te voldoen aan de Rotterdamse servicenorm.

Directie Veiligheid

Van de 50 geregistreerde klachten ging het in 5 gevallen over daadwerkelijke klachten volgens de klachtenverordening. Naar aanleiding van 1 klacht is een medewerker aangesproken op zijn handelwijze. De overige klachten waren zodanig dat er geen opvolgende actie nodig was.

Dienstverlening

Om toch een vergelijkend beeld te geven met voorgaande jaren over het aantal klachten volgens het wettelijke criterium uit de gemeentelijke klachtenverordening, is er een aselechte steekproef genomen. Hieruit blijkt dat 84% van de in het systeem geregistreerde klachten daadwerkelijk een klacht is volgens de klachtenverordening, ten opzichte van 2017 zijn er meer klachten. De meeste klachten komen binnen over parkeren, invordering van gemeentelijke belastingen, 14010 en het maken van een afspraak voor vestiging vanuit het buitenland. Door een groeiend aantal burgers dat zich vanuit het buitenland in Rotterdam wil vestigen was dit jaar de termijn om een afspraak te maken in een stadswinkel op momenten langer dan gebruikelijk en gewenst. Dit heeft geleid tot een toename in klachten. Inmiddels zijn meer baliemedewerkers opgeleid om de pieken in de toeloop voor

specialistische burgerzakenproducten beter te kunnen opvangen. Tevens wordt in kaart gebracht wat er nodig is om tot een structurele verbetering van deze dienstverlening te komen.

Maatschappelijke Ontwikkeling

Het hoger aantal klachten ten opzichte van 2017 wordt verklaard door de wijziging van aanbieder in het doelgroepenvervoer. We zien dat dit een normale trend is, bij elke grote wijziging in aanbieder en/of proces ontstaat een tijdelijke toename aan klachten over die specifieke dienstverlening. Na een periode normaliseert de klachteninstroom weer.

Dit jaar is geconcludeerd dat het aantal klachten, de complexiteit van de klachten en de beschikbare capaciteit ten behoeve van de afhandeling van klachten niet met elkaar in verhouding heeft gestaan. Dit heeft ertoe geleid dat de concernnorm "80% afhandelen binnen 4 weken" niet is behaald. Procesaanpassingen gaven wel een kleine verbetering, maar dit was onvoldoende.

Stadsbeheer

De enorme toename in het aantal klachten voor Stadsbeheer heeft te maken met het nieuwe systeem dat gehanteerd wordt, waarbij burgers zelf aan kunnen geven of iets een klacht, melding of compliment is. Stadsbeheer handelt jaarlijks vele meldingen af over verstoringen in de buitenruimte, zoals een volle container, een scheve stoeptegels, het snoeien van takken. Uit een aselechte steekproef blijkt dat 21% (ongeveer 492 klachten) van de in 2018 geregistreerde klachten daadwerkelijk een klacht is volgens de klachtenverordening. Het grootste deel van de klachten in 2018 zijn daarmee geen klacht volgens de klachtenverordening, maar wel aangemerkt als klacht.

Stadsontwikkeling

In vergelijking met 2017 is het afhandelingspercentage met 20% gestegen. Dat is een positieve ontwikkeling die voortvloeit uit de nieuwe werkwijze. De cijfers zijn niet gecorrigeerd voor de categorie beleidsklachten. Denk bijvoorbeeld aan het parkeerbeleid, waarmee een burger het niet eens is. Deze beleidsklachten vallen niet onder het begrip klacht in de zin van de gemeentelijke klachtenverordening, maar zijn nu wel onderdeel van de cijfers.

Werk en Inkomen

Voor de komende collegeperiode zal met name de focus liggen op bejegening klachten (Fatsoenlijke bejegening). Hiervoor wordt aangesloten bij het actieplan Bejegening. Bij de afhandeling van klachten wordt gekozen voor een persoonlijke en oplossingsgerichte aanpak. De doorontwikkeling van klachtenmanagement zal ook komende periode de nodige aandacht krijgen.

Subsidies

Naar aanleiding van het rekenkameronderzoek uit 2015 naar subsidies is een aantal aanbevelingen van de Rekenkamer overgenomen. Eén ervan is het rapporteren over het aantal klachten dat betrekking heeft op subsidies. In 2018 is er 1 klacht binnengekomen die betrekking had op de subsidie voor groene daken. Deze klacht is op informele wijze afgehandeld.

Klachtencommissie

Klachten die betrekking hebben op hooggeplaatste ambtenaren en bestuursorganen of voorzitter of leden hiervan, worden als bemiddeling geen optie is, behandeld door de klachtencommissie. In 2018 zijn 4 klachten door de klachtencommissie behandeld. Alle klachten hadden betrekking op een gebiedscommissie.

Toelichtingen ontwikkelingen

Ontwikkeling dienstverlening (invoering maatregelen stedelijk kader dienstverlening)

Tussen 2015 en 2018 is in lijn met het stedelijk kader Doorontwikkeling Rotterdamse Dienstverlening gewerkt aan het verbeteren van de Rotterdamse dienstverlening aan burgers en ondernemers. Kernbegrippen in deze aanpak waren dat de dienstverlening in ieder geval mensgericht, regelarm, duidelijk, snel en zeker moest zijn en dat daarnaast de focus lag op het 'kennen van de klant' en het 'managen van verwachtingen'. De uitvoering van de benoemde maatregelen zijn, zoals afgesproken in 2018, afgerond.

Inzicht bieden in de dienstverlening via de algemene servicenormen

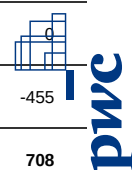
Elke dag spannen duizenden ambtenaren zich in voor een regelarme, snelle, zekere en mensgerichte dienstverlening aan burgers en ondernemers: goed geregeld voor de Rotterdammer! Bij het kopje voortgang wordt gerapporteerd over de resultaten op de algemene servicenormen over heel 2018.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Dienstverlening (frontoffice)	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	16.791	12.855	14.894	14.373	-520
Totaal baten	16.791	12.855	14.894	14.373	-520
Bijdragen rijk en mede-overheden	253	160	160	242	83
Dividenden	2.500	0	1.000	1.000	0
Opbrengsten derden	14.038	12.696	13.734	13.131	-603
Lasten exclusief reserves	23.905	22.588	22.508	23.171	663
Apparaatslasten	15.075	14.895	11.871	12.281	410
Inhuur	1.872	255	1.040	1.557	517
Overige apparaatslasten	310	373	200	363	63
Personeel	12.892	14.267	10.631	10.361	277
Interne Lasten	-2.893	-4.182	-837	-1.293	455
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-2.893	-4.182	-837	-1.293	-455
Programmalasten	11.723	11.875	11.475	12.183	708

PricewaterhouseCoopers
accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	11.724	11.874	11.424	12.128	704
Kapitaallasten	1	0	0	0	0
Overige programmalasten	-1	0	0	5	5
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	50	49	-1
Saldo voor vpb en reserveringen	-7.114	-9.733	-7.615	-8.798	-1.183
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-7.114	-9.733	-7.615	-8.798	-1.183
Mutaties reserves	250	0	254	134	-120
Onttrekking aan reserves	250	0	254	134	-120
Saldo voor overhead	-6.864	-9.733	-7.361	-8.664	-1.303

Toerekening overhead aan Dienstverlening (frontoffice)	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	10.116	10.086	10.086	10.086	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.860	1.533	1.669	1.867	198
Saldo na overhead	-18.841	-21.352	-19.115	-20.617	-1.501

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-520	783	-1303
1. Lagere opbrengst Leges	-520	0	-520
2. Diverse afwijkingen	0	783	783
Afwijking reserves	-120	-120	0
3. Onttrekking aan reserves	-120	-120	0
Saldo voor overhead	-640	663	-1.303

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere opbrengst leges

Tijdens de eerdere begrotingsbehandelingen is de begroting naar boven bijgesteld. In september is gebleken dat een daling heeft plaatsgevonden van het aantal uitgegeven rijbewijzen, waardoor de leges € 200 lager is. Alsmede een verschil in de totale berekening van de leges ten opzichte van de begroting wat een verschil veroorzaakt van € 100. Tot slot zijn er een aantal kleinere verschillen tussen de begrote aantallen uitgegeven reisdocumenten als de overige publiekszakenproducten (€ 270).

2. Diverse afwijkingen

De doorbelasting van de lasten van 14010 naar de overige producten was lager dan begroot (€ 300). Op concernniveau zijn de lasten gelijk gebleven. Daarnaast zijn diverse overschrijdingen op onder andere beveiliging en extra werkzaamheden voor publieksreacties voor het totale concern.

3. Onttrekking aan reserves

De onttrekking aan de reserves is € 120 lager dan begroot vanwege het niet aanleggen van Wifi in de stadslocaties.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Dienstverlening (frontoffice)	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	1.055	0	1.055
Dividend RoEntree	1.000	0	1.000
Incidentele huisvestingskosten	55	0	55
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 712	- 712
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	- 350	- 350
Ramingsbijstelling Telefonie 14010	0	- 362	- 362
Technische wijziging	0	0	0
Totaal	1.055	- 712	343

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Dividend RoEntree

Op basis van het jaarrekening resultaat 2017 van Multidiensten B.V. is een dividend van € 1.000 uitgekeerd.

Incidentele Huisvestingskosten

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 55 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Kosten Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 350. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Ramingsbijstelling Telefonie 14010

Hogere kosten Telefonie als gevolg van hogere doorbelasting van het aantal belminuten door RoEntree.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Goed geregeld voor de Rotterdammer

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Burgerzaken

De gemeente beheert de basisregistratie personen (BRP) en voert alle processen uit rond burgerzaken.

Doelstellingen product

n.v.t.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Er zijn in de begroting 2018 geen doelstellingen en indicatoren, zoals de zelfevaluaties, meer opgenomen. De reden hiervan is omdat de zelfevaluatie geen eindoordeel meer oplevert. In 2018 zijn uiteraard de werkzaamheden en activiteiten binnen het staand beleid gecontinueerd.

Toelichtingen ontwikkelingen

Burgerzaken en Basisregistratie Personen (BRP)

De BRP moet een weergave zijn van de werkelijkheid en een accuraat beeld geven van de personen die in Rotterdam wonen. Het is een randvoorwaarde voor een kwalitatief goede dienstverlening aan de burger en voor naleving en handhaving van regelgeving. Ook in 2018 is aandacht besteed aan het proactief opsporen van fraude die de BRP raakt. Hiervoor is een centraal meldpunt persoonsgegevens (CMP) ingesteld, dat zowel signalen over adres- als identiteitsgerelateerde afwijkingen in de basisregistraties onderzoekt en beoordeelt. Dit heeft geleid tot de ontdekking van fraude rondom valse huurcontracten. Naar aanleiding van signalen van burgers heeft de gemeente Rotterdam ook in G4-verband gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van de BRP gegevens.

Wettelijk zijn gemeenten jaarlijks verplicht om zelf onderzoeken te verrichten naar de inrichting, de werking en de beveiliging van de Basisregistratie Personen (BRP) en de Registratie Niet-Ingezetenen (RNI) en naar de verwerking van gegevens in deze persoonsregistraties. Ook wordt periodiek onderzoek gedaan naar de kwaliteit en veiligheid van het aanvraag- en uitgifteproces van Nederlandse reisdocumenten, paspoorten en Nederlandse identiteitskaarten (PNIK). De uitkomsten van Rotterdam voor deze zelfevaluaties waren ook in 2018 boven de norm. Uit de zelfevaluaties zijn actiepunten en aanbevelingen geformuleerd ten einde verbeteringen in de processen aan te brengen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

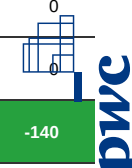

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Burgerzaken	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	742	629	100	326	226
Totaal baten	742	629	100	326	226
Bijdragen rijk en mede-overheden	25	0	0	46	46
Opbrengsten derden	716	629	100	280	180
Lasten exclusief reserves	11.442	12.006	6.111	6.477	366
Apparaatslasten	8.039	7.848	5.857	6.242	385
Inhuur	493	332	230	277	47
Overige apparaatslasten	290	229	138	136	-2
Personeel	7.257	7.287	5.489	5.829	340
Interne Lasten	520	-3	53	167	114
Overige doorbelastingen	520	-3	53	167	114
Programmalasten	2.882	4.161	200	67	-133
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.176	3.478	200	67	-134
Kapitaallasten	668	633	0	0	0
Overige programmalasten	-11	0	0	1	1
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	50	50	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-10.700	-11.377	-6.011	-6.150	-140
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-10.700	-11.377	-6.011	-6.150	-140
Mutaties reserves	522	671	0	0	
Toevoeging aan reserves	1.829	1.329	0	0	
Onttrekking aan reserves	1.880	2.000	0	0	0
Vrijval reserves	471	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-10.178	-10.706	-6.011	-6.150	-140

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Burgerzaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.566	4.681	4.681	4.681	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.090	870	767	887	120
Saldo na overhead	-15.835	-16.258	-11.459	-11.719	-260

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	226	366	-140
1. Hogere apparaatslasten	0	385	-385
2. Diverse afwijkingen	226	-19	245
Saldo voor overhead	226	366	-140

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Toelichting per afwijking

1. Hogere apparaatslasten

Er is in 2018 extra personeel ingezet voor het uitvoeren van adresonderzoeken en fraudeonderzoeken. Deze extra inzet heeft een bijdrage geleverd aan de kwaliteit van de Basisregistratie persoonsgegevens.

2. Diverse afwijkingen

Dit betreft het saldo van diverse kleine afwijkingen.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Burgerzaken	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	25	0	25
Incidentele huisvestingskosten	25	0	25
Totaal	25	0	25

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangsperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 25 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Directe invloed door Rotterdammers!

Openbare orde en veiligheid

Samen met partners, bewoners en ondernemers werkt het college aan het minimaal handhaven van het huidige veiligheidsniveau en versterken daar waar het nodig is.

PRODUCT 1

Veilig

De gemeente heeft de taak om in nauwe samenwerking met Politie en het Openbaar Ministerie en de bewoners en ondernemers van Rotterdam om de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de Rotterdamse buurten te vergroten.

PRODUCT 2

Crisisbeheersing en Regionale Veiligheid

De gemeente Rotterdam participeert in de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR). De Wet Veiligheidsregio's bepaalt dat de colleges van burgemeester en wethouders verantwoordelijk zijn voor de organisatie van de brandweertzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en de geneeskundige zorg. Deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Brandweer zijn de gemeente Rotterdam en bedrijven uit het Rotterdamse havengebied met een brandweeraanwijzing. Deze bedrijven zijn verenigd binnen de Coöperatieve Industriële Brandweertzorg U.A. (CIBUA).

PRODUCT 3

Handhaven wet- en regelgeving

Veiligheid en openbare orde vragen om een toezien oog en waar nodig handhavende actie. De inzet van wijkbeheerders en wijkhandhavers vormt de ruggengraat van de verbetering en handhaving van de wijkveiligheid.

Behalve de algemene handhaving zet de gemeente in op een aantal speciale gebieden. Er is speciale aandacht voor de aanpak van zwerfvuil, o.a. door de inzet van een handhavingsteam aanpak Vuil. In het kader van verkeersveiligheid richt de inzet zich op voetgangers en fietsers. De handhaving van de milieuzones binnenstad en Maasvlakte II en het vrachtwagenverbod 's-Gravendijkwal e.o. draagt bij aan verbetering van de luchtkwaliteit.

Doelstellingen programma

De gemeente heeft de taak om in nauwe samenwerking met de politie en het Openbaar Ministerie, de bewoners en ondernemers van Rotterdam de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de Rotterdamse buurten te vergroten. De gemeente en haar partners zetten daarom in op onder meer de volgende thema's:

- de basisveiligheid moet op orde zijn, daartoe zijn afspraken gemaakt met de politie, het Openbaar Ministerie en de RET
- aanpak wijkveiligheid, het college zet o.a. met de mobiele toezichtspost in op meer toezicht en handhaving, betere zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van de handhavers een schone en hele buitenruimte. Samenwerking met partners, bewoners en ondernemers, speciale aandacht voor senioren en vertrouwen in de eigen verantwoordelijkheden van de Rotterdammer zijn leidend in deze aanpak
- tegengaan woonoverlast. Iedere Rotterdammer moet zich prettig en veilig voelen in zijn of haar woonomgeving
- intensivering van de aanpak radicalisering en antiterreurmaatregelen
- aanpak van asociaal en agressief verkeersgedrag
- vermindering van het aantal overvallen, woninginbraken en straatroven (High Impact Crimes)
- aanpak van de criminaliteit die de samenleving ondermijnt, zoals drugscriminaliteit, mensenhandel en witwassen. Ondermijning treedt op waar boven-en onderwereld verstrikt raken. De overheid maakt de veelal onzichtbare ondermijning zichtbaar en pakt deze aan
- levendige stad, met oog voor veiligheid van evenementen en voorkomen van overlast bij de horeca
- crisisbeheersing, rampenbestrijding
- het controleren van naleving van regels voor drank en horeca, taxi's en parkeren
- het tegengaan van milieuovertredingen en milieuvervuiling door afval, asbest en overige dumpingen
- gastheerschap jegens bewoners en bezoekers

Wijkveiligheid

Vanuit het Programma Oost is de reguliere sterkte van Toezicht en Handhaving opgehoogd vanuit de disciplines algemeen toezicht, jeugdhandhaving en gebiedsinterventie. Vanuit het Programma is de inzet van huismeesters financieel mogelijk gemaakt. De woningbouwcorporaties hadden in die beginfase een nadrukkelijk voorkeur voor wijkconciërges. De corporaties waren bereid te experimenteren met de nieuwe rol van de gemeentelijke huismeester naast die van hen. De uitkomsten van de evaluatie in 2018 toonden een rendementsverschil per locatie. Uiteindelijk leidde dit tot het aanstellen van 3 wijkconciërges en tot 3 huismeesters. In samenwerking met de politie is een werkwijze gehanteerd die ook in 2019 zal worden ingezet. Na iedere woninginbraak werden 20 omliggende panden bezocht door een preventieadviseur. Als de bewoner op grond van dit advies maatregelen

effectueerde kreeg hij tot een vastgesteld maximumbedrag de helft van zijn onkosten vergoed. Op een aantal plaatsen in Prins Alexander leidde het inzetten van mobiel cameratoezicht tot het snel terugdringen van de overlast.

In 2018 is het warm-weer-protocol bij het strand Nesselande gecontinueerd en geïntensiveerd waardoor er zich geen noemenswaardige incidenten hebben plaatsgevonden.

Seksuele straatintimidatie

Per 1 januari 2018 is straatintimidatie opgenomen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Eind 2018 is bij de rechter naar aanleiding van een zaak straf opgelegd. Hiervoor is het Openbaar Ministerie in hoger beroep gegaan. Om de meldingsbereidheid te vergroten is er vanuit de gemeente een app ontwikkeld waarop slachtoffers snel melding kunnen doen van straatintimidatie. Deze app zorgt voor inzicht in locaties, tijden en situaties en biedt sinds kort tevens de mogelijkheid om een hulpvraag in te dienen.

Slachtofferhulp Nederland fungeert in deze als eerste opvang en kan tevens ondersteuning bieden bij het doen van aangifte. Bij de aanpak op straat zijn zowel de jongerenwerkers als de handhavers nauw betrokken.

Jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit

In het Veiligheidsprogramma 2018 – 2023 is opgenomen dat de aanpak jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit de komende jaren meer integraal onderdeel wordt van het Rotterdamse jeugdbeleid. De aanpak van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit blijft prioriteit. Met 'Beleidskader Jeugd 2015-2020 Rotterdam Groeit' zet de gemeente in op het kansrijker, veiliger en gezonder opgroeien van kinderen en jongeren in de stad. Daarbij spelen naast risicofactoren ook beschermende factoren een grote rol. Sinds 2012 ziet de gemeente een dalende trend in de jeugdcriminaliteit. De teruggang in delicten zou ook deels verklaard kunnen worden door veranderde vrijetijdsbesteding (gaming en smartphonegebruik) of sterkere inzet van preventie. Ondanks deze daling is er ook een groep jongeren is die op steeds jongere leeftijd ernstige delicten plegen en al vroeg in aanraking komen met zwaardere criminaliteit.

High Impact Crimes

De aanpak High Impact Crimes is een intensieve en integrale aanpak van woninginbraken, straatroven en overvallen. Deze drie misdrijven worden ook wel de High Impact Crimes (HIC) genoemd vanwege de grote impact van de delicten op slachtoffers en de samenleving. Daarom is de gemeente in 2012 gestart met een integrale aanpak. Sinds 2012 werkt de gemeente samen met allerlei professionele partijen – zowel (semi-) overheidsinstanties als het bedrijfsleven en brancheverenigingen -, ondernemers en bewoners om High Impact Crimes tegen te gaan. De aanpak HIC is ook in 2018 met succes voortgezet, hierover heeft de burgemeester op 18 februari 2019 een [brief](#) aan de raad verstuurd.

Naast professionals is er veel aandacht voor kwetsbare bewoners en ondernemers. Specifiek voor senioren zijn in 2018 in circa 25 wijken voorlichtingen en trainingen gegeven over babbeltucs, overval- en straatroofpreventie. Diverse ondernemers in specifieke gebieden zijn benaderd met een uitgebreid voorlichtingsaanbod over zowel overvallen als cybercrime. Ook de Slachtofferzorg is voortgezet.

Woonoverlast

De maatregelen uit het Actieplan Woonoverlast 2015-2019 moeten woonoverlast voorkomen en waar nodig beëindigen. Het actieplan wordt geëvalueerd. Op basis daarvan zal het college in juni 2019 met een nieuw voorstel komen. De gemeente doet daarbij ook een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van bewoners en de inzet van partners. Alleen met de hulp van woningcorporaties, de politie, zorginstellingen én met de Rotterdammers kan woonoverlast snel beëindigd worden. Bij het Actieplan is nadrukkelijk gekozen voor een regierol voor de woonoverlastcoördinator. Bij de aanpak woonoverlast staan de slachtoffers van woonoverlast voorop. In de aanpak van woonoverlast vormen buurtbemiddeling en mediation belangrijke instrumenten. In het jaarverslag woonoverlast 2018 zal nader worden gerapporteerd.

Verkeersveiligheid

Onderdeel van het gemeentelijke Meerjarenplan Verkeersveiligheid 2015 – 2018 is het 10-puntenplan tegen asociaal verkeersgedrag. Acties uit dit plan, gericht op asociaal en agressief rijgedrag, zijn in 2018 samen met de politie en het Openbaar Ministerie voortgezet. Om asociaal rijgedrag aan te pakken, heeft de politie in 2018 10 grote verkeerscontroles gehouden op wisselende locaties.

Naast handhaving op onwenselijk verkeersgedrag zet de gemeente zich in om wenselijk verkeersgedrag via verkeerseducatie te bevorderen. Zo ging de gemeente in gesprek met jongeren over smartphonegebruik op de fiets en in de auto. Samen met partners werd daarnaast tijdens evenementen voorlichting gegeven over de BOB- campagne.

Ten slotte is op een aantal locaties ingezet op extra handhaving op bijvoorbeeld dubbel- en stoepparkeren. In 2018 zijn door Toezicht & Handhaving bijvoorbeeld 40 scholenacties gehouden, waarbij de focus lag op onveilige verkeerssituaties en parkeeroverlast door auto's op de drukke haal- en brengtijden. De acties hebben verspreid over de stad plaatsgevonden, maar vooral in wijken met een hoge dichtheid van scholen en op basis van klachten en meldingen van scholen, ouders en omwonenden.

Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer

Met het 'rapportcijfer' 7,7 wordt de RET door de reiziger hetzelfde gewaardeerd als vorig jaar, zo blijkt uit de resultaten van de Openbaar Vervoer (OV)-klantenbarometer, het jaarlijkse onderzoek naar de mening van reizigers in het OV in Nederland. De metro kreeg net als vorig jaar een 7,7 en ook de bus van de RET werd gewaardeerd met een 7,7. De tram werd dit jaar met een 7,8 gewaardeerd (afgerond een tiende lager dan het jaar ervoor).

Crisisbeheersing en (cyber) weerbaarheid van de stad

De dreiging van terrorisme, radicalisering, weerbaarheid van de stad na een (cyber) aanslag, polarisatie tussen groepen en maatschappelijke onrust vragen in toenemende mate inzet van politie en de gemeentelijke organisatie. De maatschappelijke en bestuurlijke impact van dergelijke incidenten kunnen groot zijn. Juist ook in de voor- en nafase van een crisis is veel bestuurlijke aandacht en ambtelijke inzet nodig. Daarmee wordt een groot beslag op de staande organisatie gelegd. Dat vraagt om andere werkwijzen en meer flexibiliteit.

staande (crisis)organisatie. Om slagvaardig op te treden in de toekomst worden (crisis)processen waarvoor de gemeente aan de lat staat, herijkt en versterkt.

Om de weerbaarheid van de stad verder te versterken tegen een incident of aanslag zijn in 2018 verschillende maatregelen getroffen. Zo zijn alle voorbereidingen getroffen om paaltjes en verzwaarde en verankerde elementen te plaatsen in de Witte de Withstraat, op de Meent en de Coolsingel. Voor de eerste twee straten geldt dat deze werkzaamheden in het tweede kwartaal van 2019 worden afgerond. In 2018 zijn ook de anti-terrorisemepalen bij Rotterdam CS geplaatst. Verder zijn maatregelen getroffen bij (andere) risicovolle objecten. Zo is in 2018 een project afgerond om de veiligheid bij Rotterdamse moskeeën te vergroten.

Met de aanpak van radicalisering en polarisatie is in 2018 gewerkt aan het voorkomen van gewelddadig extremisme en het vergroten van de weerbaarheid van kwetsbare Rotterdammers tegen extreme ideologieën. Dit hebben we onder andere gedaan door samen met 180 sleutelpersonen maatschappelijke spanningen tegen te gaan, door 350 professionals te trainen over (het signaleren van) radicalisering, door 29 theatervoorstellingen over radicalisering aan leerlingen te tonen en 33 dialoogbijeenkomsten te organiseren. Eind 2018 had het Meld- en adviespunt radicalisering (Mar) 89 meldingen over (mogelijk) geradicaliseerde personen in behandeling. Hiervan zijn 36 meldingen besproken in het casusoverleg van het Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond (VHRR). In december 2018 is de hernieuwde aanpak van radicalisering, extremisme en polarisatie van kracht gegaan, waarin de nadruk wordt gelegd op alle vormen van extremisme.

Ondermijning

De aanpak van ondermijnende criminaliteit in Rotterdam wordt vormgegeven samen met de RIEC-partners zoals de politie, de Belastingdienst en het Openbaar Ministerie. De gemeente en partners richten zich op thema's als drugscriminaliteit en mensenhandel en gebieden zoals Rotterdam-Zuid, Spaanse Polder en Rotterdam-West. In 2018 is de bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit geïntensiveerd en de integrale aanpak doorontwikkeld. Voor de aanpak is een extra stadsmarinier aangesteld en is er een impuls gegeven aan de aanpak op Rotterdam-West en in de Spaanse Polder. Er heeft een toename plaats gevonden van controles en er zijn meer bestuurlijke maatregelen zijn opgelegd. Ook zijn er gesprekken gevoerd met pandeigenaren in Rotterdam-West waardoor er bijvoorbeeld panden getransformeerd zijn tot woningen. Daarnaast is geïnvesteerd in het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid, door voorlichting te geven aan bewoners, ondernemers en brancheorganisaties. Door deze partijen bewust te maken van de thematiek kunnen zij zich beter wapenen tegen ondermijnende criminaliteit. Op deze wijze is ook de publieke-private samenwerking versterkt, zo zijn er bijvoorbeeld bijeenkomsten georganiseerd waarbij ondernemers en brancheverenigingen in gesprek gaan met de gemeente.

Horeca-en evenementenvergunningen

Een levendige en gastvrije stad. Rotterdam is wederom populairder geworden als stad om horeca te exploiteren en evenementen te organiseren. De huidige ontwikkelingen juicht het college toe maar brengen ook uitdagingen met zich mee. De stad werkt aan verlevendiging en een grote woningbouwopgave. De soms tegengestelde stedelijke functies maken het vinden van een balans tussen veiligheid en een levendige gastvrije stad complex. Ondernemers zoeken ruimte om te flexibiliseren, experimenteren en te innoveren. Hierbij is maatwerk nodig. Ook de politiek vraagt om sturing en maatwerk. Hier wordt via de horecagebiedsplannen op ingezet. Er is onder andere ingezet op het bieden van ruimte aan ondernemers voor het experimenteren met terrassen in Rozenburg

en openingstijden in het Centrum (Hoogstraat, Nieuwe Binnenweg). Daarnaast hebben ondernemers van de Zeekant-Zuid in Hoek van Holland de ruimte gekregen om hun exploitatie te verruimen. Eind 2018 is de gemeente gestart met het proces van herijking van de horecagebiedsplannen waarbij integraal en samen met bewoners of ondernemers lokaal invulling wordt gegeven aan de (on)mogelijkheden voor (nieuwe) horeca in de stad. Net als in 2017 is er meer aandacht en strenger beleid gericht tegen ondermijnende vormen van criminaliteit in de horeca. Dit versterkt het principe van high trust- high penalty. Voor de zomer 2019 zal het college het jaarverslag bestuurlijke handhaving 2018 aan de raad toezenden. Daarnaast zal het college ook voor het zomerreces 2019 het nieuwe evenementenvergunningenbeleid toezenden.

Brand-en Industriële Veiligheid

Op het gebied van Industriële Veiligheid werkt de gemeente nauw samen met partijen als de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR), de Dienst Centraal Milieudienst Rijnmond, de Provincie Zuid-Holland en het Havenbedrijf. Hierbij is de insteek om de transparantie van bedrijven over het naleven van wet- en regelgeving en de risicobeheersing te bevorderen.

Voortgang indicatoren

Samen met de partners, bewoners en ondernemers werkte het college 2014-2018 aan het minimaal handhaven van het veiligheidsniveau en het versterken daar waar dat nodig is. De ambities van het college zijn dat Rotterdam alleen nog maar veilige wijken kent en dat bewoners, ondernemers en bezoekers van de stad zich nog veiliger voelen. De college targets zijn gebaseerd op het wijkprofiel/veiligheidsindex dat één keer in de twee jaar verschijnt. In het jaarverslag 2017 zijn de laatste resultaten verschenen. Inmiddels heeft in 2018 de gemeenteraad de kaders van het nieuwe Veiligheidsprogramma 2018-2023 vastgesteld.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Openbare orde en veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	10.230	7.544	8.148	9.528	1.380
Totaal baten	10.230	7.544	8.148	9.528	1.380
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.752	2.301	2.896	4.811	1.916
Opbrengsten derden	7.457	5.242	5.253	4.715	53
Overige baten	21	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	135.365	133.095	137.259	138.499	1.244
Apparaatslasten	62.491	56.839	56.885	58.836	1.951
Inhuur	6.878	1.888	3.421	4.343	923
Overige apparaatslasten	1.060	807	704	1.007	303

Personeel	54.553	54.143	52.760	53.485	725
Interne Lasten	-6.046	-8.335	-430	724	1.154
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-6.046	-8.335	-430	724	1.154
Programmalasten	78.920	84.591	80.804	78.940	-1.864
Financieringslasten	-280	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.912	19.501	17.001	15.103	-1.898
Kapitaallasten	560	961	555	538	-18
Overige programmalasten	98	138	138	65	-73
Salarislasten WSW en WIW	0	1.650	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	60.628	62.341	63.110	63.234	124
Saldo voor vpb en reserveringen	-125.135	-125.551	-129.110	-128.971	139
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-125.135	-125.551	-129.110	-128.971	139
Mutaties reserves	0	673	1.148	1.108	-40
Onttrekking aan reserves	0	673	1.148	1.107	-41
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-125.135	-124.878	-127.962	-127.864	99

Toerekening overhead aan Openbare orde en veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	18.299	17.425	17.425	17.425	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	13.888	14.054	11.108	10.902	200
Saldo na overhead	-157.322	-156.357	-156.496	-156.191	305

Toelichting op overzicht baten en lasten

Bij Programma Openbare Orde en Veiligheid is € 99 minder uitgegeven dan was begroot. Belangrijkste oorzaken zijn:

Meeropbrengsten

De meeropbrengsten bij Programma Openbare Orde en Veiligheid zijn onder andere te verklaren uit hogere opbrengsten bestuurlijke boetes voor huisvestingsvergunningen (€ 0,5 mln). Dit is het gevolg van gerichte handhavingsacties op specifieke overtreeders en recidivisten, waarvoor een hogere boete van toepassing is. Tegelijk zijn er extra bijdragen vanuit het Rijk ontvangen voor de aanpak van diverse specifieke onderwerpen (€ 0,6 mln), zoals ondermijning. Tenslotte vielen ook de legesinkomsten voor evenementen- en horecavergunningen iets hoger uit dan begroot (€ 0,2 mln).

Personeel

Aan kosten voor personeel is € 1,2 mln meer uitgegeven dan was begroot. Bij langdurig zieken is in 2018 sneller overgegaan tot het aannemen van extra personeel om de werklust te kunnen dragen. De taken op het gebied van Veiligheid blijven uitbreiden en het aantal af te handelen zaken is ook in 2018 toegenomen. Daarvoor is extra personeel ingezet. Om het vakmanschap te vergroten is ook extra geld besteed aan opleidingen.

Diverse afwijkingen en verschuivingen

Op activiteitsniveau is te zien dat er verschillen zijn ten opzichte van de begroting. Op themaniveau, zoals bijvoorbeeld ondermijning, High impact crimes, zijn de uitgaven nagenoeg conform begroting. Wel is er meer uitgegeven aan antiterreurmaatregelen bij evenementen en beveiliging van synagogen. Op totaalniveau is te zien dat er minder is uitgegeven dan begroot. De belangrijkste oorzaak daarvan is het kunstwerk in Bospolder Tussendijken, dat is uitgesteld tot 2019. Met betrekking tot dit kunstwerk zal een voorstel worden ingediend voor de vorming van een bestemmingsreserve van € 350 ten laste van het rekeningresultaat van 2018.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid		Bron	
1. Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Realisatie	177	Bureau Halt
			2017	
2. Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is	Realisatie	3,03%	Verweij
	verschenen		2015	-
				Jonker
				Institu
				ut
3. Winkeldiefstallen	Aantal per 10.000 inwoners	Realisatie	4,7	Politie.nl
			2017	
4. Geweldd misdrijven	Aantal per 10.000 inwoners	Realisatie	9,2	Politie.nl
			2017	
5. Diefstallen uit woning	Aantal per 10.000 inwoners	Realisatie	3,8	Politie.nl
			2017	
6. Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 10.000 inwoners	Realisatie	6,5	Politie.nl
			2017	

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting op BBV-indicatoren

Alle gemeenten zijn in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht een aantal door het Rijk voorgeschreven beleidsindicatoren in hun begroting op te nemen. Dit met het oog op een betere onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten. Alle gemeenten moeten gebruik maken van dezelfde bronnen en peildata. Via de website waarstaatjegemeente.nl is vergelijking met andere gemeenten mogelijk.

De cijfers afkomstig van Politie.nl komen in de plaats van de cijfers van het Centraal Bureau van Statistiek. Hierdoor kan het zijn dat de getoonde cijfers verschillen ten opzichte van voorheen.

Op het moment van het invoeren van gegevens waren geen meer recente gegevens voorradig op de bovengenoemde website.

Veilig

De gemeente heeft de taak om in nauwe samenwerking met de politie, het Openbaar Ministerie, de bewoners en de ondernemers van Rotterdam de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de Rotterdamse buurten te vergroten.

Doelstellingen product

Prioriteiten

De gemeente en haar partners zetten om de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de Rotterdamse buurten te vergroten in op de volgende thema's:

- de basisveiligheid moet op orde zijn, daartoe zijn afspraken gemaakt met politie, het Openbaar Ministerie en de RET
- aanpak wijkveiligheid, het college zet in op meer toezicht en handhaving, betere zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van de handhavers een schone en hele buitenruimte. Samenwerking met partners, bewoners en ondernemers, speciale aandacht voor senioren en vertrouwen in de eigen verantwoordelijkheden van de Rotterdammer zijn leidend in deze aanpak
- tegengaan woonoverlast. Iedere Rotterdammer moet zich prettig en veilig voelen in zijn of haar woonomgeving
- intensivering van de aanpak radicalisering
- aanpak van asociaal en agressief verkeersgedrag
- vermindering van het aantal overvallen, woninginbraken en straatroven (High Impact Crimes)
- aanpak van de criminaliteit die de samenleving ondermijnt, zoals drugscriminaliteit, mensenhandel en witwassen. Ondermijning treedt op waar boven-en onderwereld verstrikt raken. De overheid maakt de veelal onzichtbare ondermijning zichtbaar en pakt deze aan
- levendige stad, met oog voor veiligheid van evenementen en voorkomen van overlast bij de horeca

Indicator	Soort indicator	Monitor	Doel 2017	realisatie 2017	Realisatie 2018
Het veiligheidsniveau van Rotterdam is in 2018 omhoog gegaan, de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel heeft dan een gemiddelde score hoger dan 100	College-doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>100	108	Niet beschikbaar
De 35 wijken die in 2014 onder het gemiddelde veiligheidsniveau (100) scoren laten in 2018 gemiddeld een verbetering zien	College-doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>88	97	Niet beschikbaar

PricewaterhouseCoopers
 accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Hillesluis laat in 2018 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex zien	College- doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>78	77	Niet beschikbaar
Afrikaanderwijk laat in 2018 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex zien	College- doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>85	95	Niet beschikbaar
Tarwewijk laat in 2018 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex zien	College- doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>86	73	Niet beschikbaar
Bloemhof laat in 2018 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex zien	College- doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>87	84	Niet beschikbaar
Tussendijken laat in 2018 een stijging van 5 punten op de Veiligheidsindex zien	College- doelstelling	Wijkprofiel /veiligheidsindex	>90	92	Niet beschikbaar

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In het jaarverslag 2017 zijn op basis van het Wijkprofiel/Veiligheidsindex de resultaten van de collegeprioriteiten Veiligheid gepubliceerd en toegelicht. Het wijkprofiel/veiligheidsindex verschijnt één keer per twee jaar.

Focusaanpak Bospolder-Tussendijken 2018

In Bospolder-Tussendijken is de volgende inzet gepleegd. De gebiedsmanager, de Delfshaven Coöperatie, Stichting Havensteder en de stadsmarinier hebben intensief samengewerkt met de focus op jeugd, scholen en pleinen, veiligheid, ondernemerschap (leegstand en van wijk naar werk), buitenruimte (Park 1943/Visserijplein en Schiedamseweg) en wonen en vastgoed (diversificering woningvoorraad en aanpak Schans-Watergeusgebied). Er is extra geïnvesteerd in jongerenwerk, er wordt intensief samengewerkt met de Onwijze Moeders en de pleinaanpak is aanzienlijk versterkt. Op de Mathenesserweg zijn met minimale investeringen overlastgevend panden getransformeerd tot woningen en er ligt een nieuw ontwerp voor de buitenruimte. In overleg met Welstand ligt er sinds juni 2018 een gebruiksaanwijzing voor de gevelaanpak van de Mathenesserweg.

De gevels, zonweringen en reclameuitingen op de Schiedamseweg zijn vernieuwd en waar mogelijk zijn gevels in oude glorie hersteld of gerenoveerd in passende stijl. Ook lag de focus op het verbeteren van de veiligheid en het aantrekken van nieuwe ondernemers en is er een keuze gemaakt voor het realiseren van een groot kunstwerk dat in 2019 wordt gerealiseerd.

Op verschillende plekken in de wijk (en daarbuiten) worden er inmiddels in coöperatief verband ondernemersvaardigheden opgekleefd. In de wijk werkt de gemeente aan het sneller laten doorstromen kansrijke werkzoekenden naar betaald werk.

Zwerfafval blijft een aandachtspunt. Waar gemeente, bewoners en lokale initiatieven goed samenwerken ontstaan mooie plekken met aandacht voor detail en gastvrijheid, zoals Park 1943 en het Dakpark. Er worden inmiddels tientallen evenementen georganiseerd in Park 1943, waarvan BeSouk de bekroning is. Het Visserijplein is beschilderd om gebruik te bevorderen, er staan enorme dobbers als gebruiks- en kunstobject, de langgekoesterde wens voor een veilige oversteekplaats is gerealiseerd en kleine ingrepen als een watertappunt, barbecueplekken en inrichting van perken zijn succesvol.

Toelichtingen ontwikkelingen

Basis op orde

De 100% dekking van OV-surveillanten in de metro - in de avonduren van woensdag t/m zaterdag - is in 2018 gecontinueerd. OV-surveillanten worden in de avonduren ingezet in de Rotterdamse metro, ter verbetering van toezicht en veiligheid in het openbaar vervoer.

Het OV-reisverbod wordt ingezet op alle tramlijnen en is ook in 2018 gecontinueerd. In Rotterdam is de tram nog steeds het vervoersmiddel, waar een OV-reisverbod qua impact op incidenten (ernstige misdragingen zoals mishandeling en spugen) een toegevoegde waarde heeft. Een OV-reisverbod lijkt goed te werken ten aanzien van (preventief) weren van overlastgevers/aanstichters van ernstige incidenten uit de tram.

Het instrument OV-reisverbod als onderdeel van de aanpak van professionele bedelaars in de metro is in 2018 eveneens gecontinueerd. Bedelaars die actief zijn in het OV, worden staande gehouden en krijgen een proces verbaal en een waarschuwing. Op het moment dat zij zich weer in de metro bevinden, krijgen zij een OV-reisverbod voor de duur van maximaal 3 weken opgelegd.

In 2018 is een start gemaakt met het OV-verbod schennisplegers in de metro. In de afgelopen jaren is het een terugkerend probleem gebleken dat een klein aantal OV-gebruikers vrouwen lastigvalt met onzedelijke gedragingen. Het gedrag varieert van schelden, intimideren, bedreiging, onzedelijke gebaren en handelingen tot betasting en dwangmatig gedrag. Het aantal incidenten is begin van dit jaar sterk gestegen ten opzichte van het gehele jaar ervoor. Deze vorm van overlast is dermate ernstig, dat een OV-verbod voor deze schennisplegers volgens de RET en de gezagsdriehoek op zijn plaats is. Het onzedelijke gedrag komt voornamelijk voor in de metro en op de stations. Op de tram en bus zijn er bij de RET geen meldingen bekend. Zodra een schennispleger betrapt wordt en daarvoor een OV-reisverbod krijgt opgelegd, geldt deze voor de duur van 4 weken.

De inzet van het instrument OV-reis -en verblijfsverbod wordt jaarlijks geëvalueerd (in de Driehoek). De evaluaties hebben uitgewezen dat het instrument OV-reisverbod werkt. Er gaat een duidelijke preventieve werking vanuit, en het instrument draagt bij aan het vergroten van de sociale veiligheid in tram en metro. In maart 2019 zal het instrument wederom worden geëvalueerd in de Driehoek.

Jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit

Vanuit het beleidskader jeugd volgt het college in de “Staat van de Jeugd” jaarlijks de situatie van Rotterdamse jeugd (waaronder crimineel gedrag, jeugdoverlast en jeugdgroepen). In 2019 volgt de vierde editie van de staat van de jeugd.

Veel jeugdcriminaliteit vindt plaats in groepsverband. Binnen de aanpak van problematische jeugdgroepen hanteert de gemeente de groeps –en persoonsgerichte aanpak. Daarin werkt de gemeente samen met diverse partijen aan duurzame oplossingen. Onder meer door de inzet van het (stedelijk team) jongerenwerk, jeugdhandhaving en in samenwerking met onderwijs en politie.

WIJsamenleving

Ook in 2018 is vanuit het programma WIJsamenleving ingezet op het versterken van de weerbaarheid en de sociale veerkracht van de stad. Met partners in de stad zijn binnen het programma activiteiten ontwikkeld die gericht zijn op het mobiliseren, activeren en versterken van groepen Rotterdammers in “het midden”, die zich ongemakkelijk voelen bij de scherpte en de polariserende krachten van en in het maatschappelijk debat. Zo zijn er rond verschillende thema's en in verschillende gebieden activiteiten, gesprekken en stadsdialogen georganiseerd en is geïnvesteerd in het uitbreiden en verstevigen van diverse waardevolle netwerken.

Op 10 december 2018 vond het Compassiefestival Rotterdam plaats in het Zuidplein theater, georganiseerd door het Rotterdamse compassienetwerk.

In de tweede jaarhelft van 2018 heeft de borging van het programma WIJsamenleving vorm gekregen in het

Cyber weerbaarheid

Door de toenemende digitalisering en onderlinge verbondenheid van systemen (connectiviteit) in Rotterdam en van de Rotterdamse burgers en ondernemers neemt de kans op een cyberaanval met maatschappelijke impact of gevolgen voor de openbare orde toe.

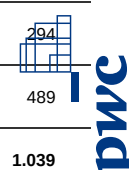
Daarnaast heeft Rotterdam de grootste haven van Europa, waar in hoge mate processen gedigitaliseerd worden door middel van robots en IT-systemen. Dit brengt grote risico's met zich mee. Daarom is in 2016 het FERM programma gestart in de haven. Dit is gericht op het creëren van bewustzijn op het gebied van cyber resilience en de risico's van cybercrime bij bedrijven in de Rotterdamse haven. Gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf, Politie, OM en Deltalinqs werken in dit programma samen. De gemeente heeft de eerste stappen gezet om de weerbaarheid van Rotterdamse burgers en ondernemers te vergroten. Vanuit de VeiligheidsAlliantie regio Rotterdam (VAR) en Veilig Ondernemen is een cyberpreventie-pilot gestart om MKB-ondernemers bewuster te maken van de risico's en dreigingen van cybercrime en het kennisniveau te verhogen. Tevens zijn vanuit het programma senioren en veiligheid voorlichtingsbijeenkomsten en weerbaarheidstrainingen voor ouderen georganiseerd waarin cyber ook wordt behandeld.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Veilig	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	6.501	1.722	2.838	2.698	-139
Totaal baten	6.501	1.722	2.838	2.698	-139
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.049	400	908	578	-330
Opbrengsten derden	4.438	1.322	1.930	2.121	191
Overige baten	14	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	40.398	35.578	36.826	37.209	381
Apparaatslasten	16.053	14.594	15.946	17.105	1.559
Inhuur	189	0	202	579	777
Overige apparaatslasten	330	122	-215	78	294
Personeel	15.533	14.472	15.959	16.448	489
Interne Lasten	4.306	34	217	1.257	1.039

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige doorbelastingen	4.306	34	217	1.257	1.039
Programmalasten	20.039	20.950	20.662	18.847	-1.815
Financieringslasten	-280	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	13.502	12.012	11.361	10.208	-1.153
Kapitaallasten	123	543	137	91	-46
Overige programmalasten	-1	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	6.693	8.395	9.164	8.547	-617
Saldo voor vpb en reserveringen	-33.898	-33.857	-33.988	-34.510	-522
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-33.898	-33.857	-33.988	-34.510	-522
Mutaties reserves	0	673	1.148	1.108	-40
Onttrekking aan reserves	0	673	1.148	1.107	-41
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-33.898	-33.184	-32.840	-33.403	-563
Toerekening overhead aan Veilig	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.342	6.946	6.946	6.946	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.516	2.409	2.573	2.774	202
Saldo na overhead	-43.755	-42.539	-42.359	-43.123	-764

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-139	424	-563
1. Apparaatslasten	0	1.159	-1.159

2. Programmalasten	0	-735	735
3. Baten	-139	0	-139
Afwijking reserves	-41	-41	0
4. Reserve Van der Gaag	-41	-41	0
Saldo voor overhead	-180	383	-563

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Apparaatslasten

De apparaatslasten zijn hoger uitgevallen dan was begroot, er was zowel meer inhuur als meer eigen personeel. Gedurende het jaar is duidelijk geworden dat op enkele projecten meer personele inzet nodig was dan materiële inzet. De belangrijke andere oorzaken zijn:

- gedeeltelijke vervanging van langdurig zieken
- transfertrajecten
- ondersteuning stadsmariniers bij integraal werken
- extra inzet BIBOB in verband met verkoop vastgoed

2. Programmalasten

De hogere apparaatslasten zouden gecompenseerd worden door lagere programmalasten. Door een aantal onvoorziene uitgaven ultimo 2018 is het totale budget van het product Veiligheid met € 764 overschreden.

- meer kosten antiterrorisme maatregelen evenementen (€ 100)
- kosten verbouwing synagoge vielen hoger uit (€ 100)
- verschuiving lasten Plan Oost naar deel Veilig (€ 150)
- rekening voor camera's in de haven is door Veilig betaald (€ 80)
- nachtmetro oud en nieuw bijdrage (€ 50)

De oplevering van een groot kunstwerk in Bospolder Tussendijken is uitgesteld naar 2019. Er komt een bestemmingsvoorstel ten laste van het rekeningresultaat 2018 van € 350.

De hoger uitgevallen interne lasten worden verklaard doordat meer werkzaamheden intern zijn belegd in plaats van extern uitbesteed.

3. Baten

De baten zijn lager uitgevallen dan was begroot. De belangrijkste reden is dat sommige activiteiten later plaatsvinden en ook de daarbij behorende bijdragen vanuit het ministerie zijn meegenomen naar 2019. Belangrijkste voorbeeld hiervan is high impact crimes. Tegelijkertijd zijn de inkomsten uit leges voor horeca- en evenementenvergunningen iets hoger uit gevallen dan was begroot.

4. Reserve Van der Gaag

Er is iets minder onttrokken aan de Reserve Van der Gaag, omdat de kosten van de sanering van het terrein aan de Overschie Kleiweg iets lager zijn uitgevallen in 2018 en er ook wat inkomsten waren.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Veilig	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	76	0	76
Incidentele huisvestingskosten	76	0	76
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	181	181
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	181	181
Rechtzetten budgetten	0	0	0
Rechtzetten budgetten	0	0	0
Totaal	76	181	257

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over de producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 76 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de digitaliseringsagenda en de HR uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende programma's. Dit is met de begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van 181.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Algemene plaatselijke verordening

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Horecanota 2017-2021

Handhavingsmodel Drank- en Horecawet

Prostitutiebeleid

Coffeeshopbeleid

Wijziging coffeeshopbeleid

Helingbeleid

Bibobbeleid

Beleidsregel 'Wet aanpak woonoverlast in Rotterdam'

Crisisbeheersing en Regionale Veiligheid

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en de Veiligheidsregio Rotterdam- Rijnmond. De gemeente neemt verder deel aan een aantal samenswerkingsverbanden voor de veiligheid in de regio.

Doelstellingen product

De gemeente Rotterdam neemt deel aan de gemeenschappelijke regelingen Gezamenlijke Brandweer en Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR). De Wet Veiligheidsregio's bepaalt dat de colleges van burgemeester en wethouders verantwoordelijk zijn voor de organisatie van de brandweertzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en de geneeskundige zorg. Deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Brandweer zijn de gemeente Rotterdam en bedrijven uit het Rotterdamse havengebied met een brandweeraanwijzing. Deze bedrijven zijn verenigd binnen de Coöperatieve Industriële Brandweertzorg Uitgesloten Aansprakelijkheid (CIBUA). Nadere informatie over deze gemeenschappelijke regelingen is te vinden in de paragraaf [Verbonden partijen](#).

De gemeente Rotterdam neemt verder deel aan de volgende samenwerkingsverbanden voor de veiligheid in de regio:

- het Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond (VHRR). In het Veiligheidshuis komen de justitie-, zorg en bestuurlijke keten samen. Onder één dak werkt de VHRR samen aan de persoonsgerichte aanpak van overlastgevende personen en verdachten van strafbare feiten
- de VeiligheidsAlliantie regio Rotterdam (VAR) is een samenwerkingsverband van 32 gemeenten, de politie en het Openbaar Ministerie binnen de eenheid Rotterdam
- het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centrum) en het LIEC (Landelijk Informatie en Expertise Centrum) ondersteunen de gemeente bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit
- het Burgernet faciliteert onder andere de app die functioneert bij diefstal of inbraak, doorrijden na een aanrijding, beroving en bij vermiste personen. De app vraagt burgers om uit te kijken en te helpen

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

N.v.t.

Toelichtingen ontwikkelingen

N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Crisisbeheersing en Regionale Veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.962	4.751	4.066	5.100	1.034
Totaal baten	1.962	4.751	4.066	5.100	1.034
Bijdragen rijk en mede-overheden	534	1.901	1.988	4.133	2.145
Opbrengsten derden	1.429	2.850	2.078	966	-1.112
Lasten exclusief reserves	56.671	59.678	59.506	60.560	1.054
Apparaatslasten	1.628	89	2.144	3.281	1.137
Inhuur	424	89	814	1.778	964
Overige apparaatslasten	28	0	0	-12	-12
Personeel	1.177	0	1.330	1.515	185
Interne Lasten	161	0	15	208	193
Overige doorbelastingen	161	0	15	208	193
Programmalasten	54.882	59.589	57.347	57.071	-276
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	946	3.993	3.401	2.360	-1.041
Kapitaallasten	0	0	0	28	28
Overige programmalasten	0	0	0	4	4
Salarislasten WSW en WIW	0	1.650	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	53.935	53.946	53.946	54.679	733
Saldo voor vpb en reserveringen	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.034	1.054	-20
1. Lasten Gezamenlijke Brandweer en VRR	1.034	1.054	-20
Saldo voor overhead	1.034	1.054	-20

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lasten Gezamenlijke Brandweer en VRR

De uitgaven bij VRR en de Gezamenlijke Brandweer zijn nagenoeg gelijk aan de begroting uitgekomen, overschrijding was nihil. De overige baten en lasten binnen dit product hebben betrekking op de Regionale Veiligheidsactiviteiten (Veiligheidshuis, RIEC, Veiligheids Alliantie regio Rotterdam, Burgernet). Rotterdam is voor dit onderdeel slechts kassier en de resultaten van deze onderdelen maken geen onderdeel uit van het resultaat van het concern Rotterdam en zijn per saldo uit de cijfers gehaald. Resultaat is hier derhalve altijd € 0.

Bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Begroting 2018 VRR

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Handhaven wet- en regelgeving

Veiligheid en openbare orde vragen om een toezien oog en waar nodig handhavende actie. Handhavers vormen de ruggengraat van het waarborgen en verbeteren van de wijkveiligheid. Handhavers pakken vervuiling en verloedering van de straten aan, treden op tegen woon- en jeugdoverlast en verbeteren de verkeersveiligheid en bereikbaarheid van de stad door handhaven op verkeerd parkeren en stilstaan. Ook controleren handhavers drank- en horeca-inrichtingen en de verkoop van alcohol aan minderjarigen. Handhavers treden ook op tegen milieuverontreiniging en -vervuiling, zoals verkeerd omgaan met bedrijfsafval en asbest en verontreiniging van riool en bodem.

Doelstellingen product

De prioriteiten in het veiligheidsbeleid zijn het verbeteren van de wijkveiligheid, het tegengaan van vervuiling en verloedering van

straten, het aanpakken van woon- en jeugdoverlast en straatintimidatie en het bestrijden van alcoholverkoop aan minderjarigen. Een andere prioriteit is het aanpakken van ondermijnende structuren - met name heling - op het bedrijventerrein Spaanse Polder als onderdeel van de integrale gebiedsgerichte ontwikkeling.

Bij de aanpak van deze prioriteiten is niet alleen toezicht en handhaving van belang, maar ook andere vormen van gedragsbeïnvloeding, om problemen zo snel mogelijk aan te pakken of zelfs te voorkomen. Handhavers doen dit door mensen actief te benaderen en aan te spreken en door hen voorlichting te geven over ongewenst gedrag en over alternatieven. Gastheerschap is hierbij leidend: het op straat aanwezig zijn als gezicht en aanspreekpunt van de gemeente.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Ook in 2018 heeft het Handhavingsteam Schoon als uitwerking van de Nota Schone Stad inzet gepleegd bij de aanpak van vervuiling en verloedering van straten, zoals de aanpak van zwerfvuil en verkeerd aangeboden huisvuil. Dit team zorgde met extra en gerichte inzet voor een grotere pakkans op heterdaad-overtredingen. Voorjaar 2019 wordt een eindrapportage over de Nota Schone Stad opgeleverd, evenals een nader advies over het voortzetten van succesvolle initiatieven uit deze nota. De aanpak van naastplaatsingen (verkeerd aangeboden afval naast containers) is in de huidige collegeperiode één van de prioriteiten.

Ook in 2018 hebben handhavers de mobiele toezichtspost ingezet. Inzet van deze toezichtspost vindt plaats bij behoefte aan extra zichtbare aanwezigheid van handhavers in straten en buurten na incidenten of bij onveilige situaties. Het is de bedoeling om in 2019 een tweede mobiele toezichtspost in te zetten.

Vanaf 1 april 2018 zijn handhavers begonnen met de handhaving van het verbod op straatintimidatie in de

Algemene plaatselijke verordening Rotterdam 2012. Dit heeft geresulteerd in een achttal processen-verbaal van gemeentelijke handhavers en de politie, vervolging door het Openbaar Ministerie in twee principezaken en veroordeling door de rechter van de verdachte in deze beide zaken.

In 2018 hebben gemeentelijke handhavers diverse handhavingsacties gehouden om de verkeersveiligheid te verbeteren. Er zijn 40 scholenacties gehouden, waarbij de focus lag op onveilige verkeerssituaties en parkeeroverlast door auto's bij scholen op drukke haal- en brengtijden. Daarnaast zijn 40 handhavingsacties gehouden - voornamelijk in winkelgebieden - gericht op fietsen in voetgangersgebieden en met een bromfiets op het fietspad rijden.

De gemeente Rotterdam beheert het meldpunt gevaarlijke honden. Sinds de start eind 2017 zijn bij dit meldpunt ruim 160 meldingen gedaan. De meeste meldingen gaan over honden die loslopen waar dat niet mag of agressief gedrag vertonen richting mensen of andere honden. Mede naar aanleiding van deze meldingen heeft de gemeente in 2018 20 muilkorfverboden opgelegd.

De uitkijkkamer van Cameratoezicht werkt ook aan het schoon krijgen en houden van de stad. Cameratoezicht is als middel gebruikt bij het in beeld brengen van het plaatsen van afval naast containers. De informatie hierover wordt in samenwerking met de handhavers gebruikt bij handhaving op deze naastplaatsingen.

De gemeente Rotterdam heeft het centraal en op afstand bedienen van alle onder beheer van de gemeente vallende beweegbare objecten (bruggen en sluizen) onderzocht. Daarbij is een eerste stap gezet in het concretiseren hiervan. Er is gekozen voor op afstand bedienen vanuit meerdere centraal gepositioneerde locaties in de stad.

Problemen in de stad worden gericht en effectiever aangepakt door informatiegestuurd werken vanuit de gemeentelijke meldkamer. De samenhang wordt vergroot en verbeterd op onderwerpen als schoon, heel, veilig en bereikbaar. Er is in 2018 een eerste stap gezet door het opleiden van operators met een bevoegdheid tot BOA (Buitengewoon Opsporingsambtenaar). Hiermee is er uitbreiding in de dienstverlening van cameratoezicht. In samenwerking met de meldkamer krijgt cameratoezicht een steeds centralere rol in de aansturing van de handhavers op straat.

Toelichtingen ontwikkelingen

Gemeentelijke handhavers en de politie gaan intensiever samenwerken, inclusief betere informatie-uitwisseling en betere toegang van handhavers tot politie-locaties. In 2019 zal hiervoor een proef starten.

Sinds half november 2018 zijn in een verlengde pilot 50 handhavers met een bodycam uitgerust. Een bodycam is een kleine draagbare camera die handhavers aan het uniform dragen. De bodycam kan opnames maken van situaties waarin mensen agressief worden en zo een bedreiging vormen voor de handhavers en eventuele omstanders.

In 2018 heeft de gemeente ook een proef voorbereid waarbij handhavers in de loop van 2019 in het centrum een mobiel pinapparaat gaan dragen. Daarmee kunnen personen met een pinpas of creditcard het boetebedrag bij overtreding direct betalen. Het gaat dan om overtredingen zoals afval op straat gooien, wildplassen

of foutparkeren. De pilot van een jaar is bedoeld om te onderzoeken hoe groot de bereidheid is van overtredders om vrijwillig een boete te betalen bij een overtreding en of het aantal overtredingen in het centrum van de stad afneemt.

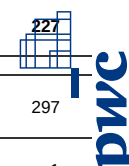
De gemeente heeft in 2018 een nieuwe stap gezet in de verdere professionalisering van het handhavingsapparaat. Onder andere is de nieuwe functie van handhaver A gecreëerd. Deze functie geeft zowel de handhavers als de organisatie meer doorgroeimogelijkheden naar taakuitvoering met meer verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Met deze nieuwe functie van handhaver A kan de gemeente effectiever en flexibeler overlast en onveiligheid in de stad aanpakken.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Handhaven wet- en regelgeving	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.767	1.071	1.245	1.730	485
Totaal baten	1.767	1.071	1.245	1.730	485
Bijdragen rijk en mede-overheden	169	0	0	100	100
Opbrengsten derden	1.591	1.071	1.245	1.628	384
Overige baten	7	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	38.297	37.839	40.927	40.730	-196
Apparaatslasten	44.810	42.156	38.795	38.449	-346
Inhuur	6.265	1.799	2.405	1.987	-418
Overige apparaatslasten	702	685	919	940	22
Personeel	37.843	39.671	35.471	35.522	51
Interne Lasten	-10.513	-8.369	-662	-741	-741
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-10.513	-8.369	-662	-741	-741
Programmalasten	3.999	4.052	2.794	3.022	227
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.463	3.495	2.238	2.535	297
Kapitaallasten	437	418	418	419	1

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige programmalasten	99	138	138	60	-77
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	8	8
Saldo voor vpb en reserveringen	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Toerekening overhead aan Handhaven wet- en regelgeving	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	10.957	10.480	10.480	10.480	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	11.372	11.645	8.535	8.128	-408
Saldo na overhead	-58.859	-58.892	-58.697	-57.608	1.089

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	485	-196	682
1. Opbrengsten handhaving	485	0	485
2. Inhuurkosten	0	-418	418
3. Diverse afwijkingen	0	222	-222
Saldo voor overhead	485	-196	682

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten handhaving

De meeropbrengsten van € 0,5 mln zijn grotendeels te verklaren uit hogere opbrengsten bestuurlijke boetes huisvestingsvergunning. Dit komt door gerichte handhavingsacties op specifieke overtreders en op recidivisten waar een hogere boete van toepassing is. Daarnaast is sprake van niet begrote opbrengsten uit dwangsommen en diverse incidentele baten.

2. Inhuurkosten

Om de werkzaamheden uit te kunnen voeren is gezien de onderbezetting tijdelijk capaciteit ingehuurd. Het aantrekken van geschikt personeel vergde meer tijd, waardoor de kosten lager zijn uitgevallen.

3. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleinere voor-en nadelige afwijkingen op de overige lasten welke uiteindelijk hebben geleid tot een nadeel van € 0,2 mln.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Handhaven wet- en regelgeving	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	175	0	175
Incidentele huisvestingskosten	175	0	175
Totaal	175	0	175

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 175 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Algemene Plaatselijke Verordening Rotterdam

Afvalstoffenverordening Rotterdam 2009

Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wet 'Mulder')

Visie Stadswachten Vertrouwd op Straat

Nota Rotterdam Schone Stad

Schoon Genoeg! Rotterdams offensief tegen zwerfvuil

Horecanota 2017-2021

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Verkeer en Vervoer

Het programma Verkeer en Vervoer vraagt om een samenhangend beleid op bereikbaarheid enerzijds en de kwaliteit van de leefomgeving, duurzaamheid, gezondheid en verkeersveiligheid anderzijds. Dat realiseert de gemeente met een aanpak die is gericht op een overgang naar duurzame mobiliteit. Het perspectief daarbij is zowel gemeentelijk als regionaal.

PRODUCT 1

Stedelijke bereikbaarheid

De gemeente Rotterdam werkt aan een bereikbare en gezonde stad. De nadruk ligt op bevordering van schone manieren van vervoer, zoals de fiets, het openbaar vervoer en de elektrische auto. De gemeente bereikt dit met een mix van regulerende en stimulerende maatregelen. Belangrijke stimulerende maatregelen zijn onder meer de uitbreiding van het fietspadennet en het op aanvraag plaatsen van laadpalen voor elektrische auto's.

PRODUCT 2

Parkeren

Het Parkeerplan 2016-2018 "Parkeren in Beweging" heeft in 2018 richting gegeven aan de uitwerking van het stedelijke parkeerbeleid. De maatregelen zijn gericht op de verdere ontwikkeling van de City Lounge in de binnenstad, een gebiedsgericht parkeerbeleid in de stadswijken en een verbetering van P+R-voorzieningen aan de stadsrand. De inzet is gericht op een verschuiving van parkeren op straat naar parkeren in parkeergarages en op P+R-voorzieningen.

PRODUCT 3

Duurzame mobiliteit

Het product Duurzame Mobiliteit richt zich op de bevordering van schone manieren van vervoer, zoals het openbaar vervoer, de fiets en de elektrische auto. Het product richt zich tevens op verkeersveiligheid.

Doelstellingen programma

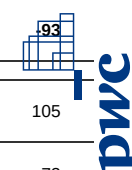
Het college heeft in 2018 verdere maatregelen genomen om de leefomgeving te verbeteren, zo zijn er extra oplaadpunten voor elektrische voertuigen gerealiseerd en is er een breed scala aan maatregelen genomen om het fietsen te stimuleren. Met het stimuleren van het gebruik van het OV, de versterking van het rijkswegennet rondom de stad en de aanpak van de verkeersveiligheid in de stad, heeft het college verder gebouwd aan een aantrekkelijke, gezonde en bereikbare stad.

Indicator	Soort indicator	Nulmeting	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018 (Q3)
Collegetarget:					
Meer	Het fietsgebruik op telpunten rond de binnenstad met minimaal 10% laten stijgen.	42.455	44.183	45.906	47.988
Duurzaam	(Fietspassages op weekdag per kwartaal op telpunten van- en naar de binnenstad.	0,0%	4,1%	8,2%	13,1%
Vervoer					
Collegetarget:	Verplaatsingen van- en naar de binnenstad met bus, tram en metro met minimaal 2% doen	190.530	205.950	212.312	215.648
Meer	stijgen. (In- en uitstappers op weekdag per kwartaal op haltes in de binnenstad				
Duurzaam		0,0%	8,1%	11,4%	13,2%
Vervoer					

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Verkeer en Vervoer	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	264.267	147.009	154.343	154.948	605
Totaal baten	264.267	147.009	154.343	154.948	605
Bijdragen rijk en mede-overheden	657	607	51.425	1.510	-49.915
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	262.068	146.402	102.028	147.310	45.282
Overige baten	1.542	0	890	6.127	5.237
Lasten exclusief reserves	261.002	149.297	155.201	150.482	-4.719
Apparaatslasten	17.562	17.287	18.449	18.356	193
Inhuur	1.615	84	1.058	1.164	105
Overige apparaatslasten	492	457	499	572	73

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Personeel	15.455	16.746	16.892	16.620	-272
Interne Lasten	44.765	34.540	42.557	43.427	870
Beleidspecifiek vastgoed	16.404	15.871	15.954	14.992	-962
Overige doorbelastingen	28.361	18.669	26.602	28.434	1.832
Programmalasten	198.675	97.470	94.195	88.699	-5.496
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	180.973	81.049	77.993	73.811	-4.182
Kapitaallasten	14.066	13.981	13.200	12.714	-486
Overige programmalasten	3.147	2.310	2.310	1.403	-906
Subsidies en inkomstenoverdrachten	490	130	692	772	79
Saldo voor vpb en reserveringen	3.265	-2.288	-858	4.466	5.324
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	3.265	-2.288	-858	4.466	5.324
Mutaties reserves	3.462	3.488	13.675	11.505	-2.170
Toevoeging aan reserves	373	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.256	3.488	13.675	11.505	-2.170
Vrijval reserves	1.579	0	0	0	0
Saldo voor overhead	6.727	1.200	12.817	15.971	3.154

Toerekening overhead aan Verkeer en Vervoer	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.276	6.673	6.673	6.673	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.448	3.467	3.686	3.823	
Saldo na overhead	-2.997	-8.940	2.459	5.476	3.017

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Verkeer en Vervoer is sprake van een voordeel van € 3,2 mln. De belangrijkste oorzaken

hiervan zijn de volgende:

Parkeren

Het voordeel bestaat voor € 1,4 mln uit hogere parkeerbaten. Er zijn hogere inkomsten vanuit het bezoekersparkeren op straat, een uitbreiding van het aantal parkeervergunningen op straat en een toename van abonnementen in parkeergarages. De onderhoudskosten van parkeergarages zijn € 900 lager. Uit opnames ter plaatse bleek dat minder onderhoud nodig was.

Randstadrail en derde oeververbinding

In het project Randstadrail is een claim afgewikkeld met ProRail. Dit levert eenmalig een voordeel op van € 700. Verder is in 2018 door het Rijk besloten tot een verkenning van een derde oeververbinding in Rotterdam. De onderzoeken die hieraan voorafgaan en waar de gemeente aan bijdraagt hebben geleid tot € 500 hogere lasten. Het resterende verschil van € 700 betreft diverse overige afwijkingen.

Hoekse Lijn

Als gevolg van de vertraging van de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de lasten en daarmee de toerekening aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (baten) in 2018 € 1,2 mln achtergebleven ten opzichte van de begroting (per saldo neutraal). Daarnaast zijn de gerealiseerde baten in de administratie op een afwijkende categorie opgenomen dan begroot.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
1. Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	Streefwaarde n.v.t. VeiligheidNL
		Realisatie 8% 2015
2. Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	Streefwaarde n.v.t. VeiligheidNL
		Realisatie 5% 2015

Toelichting op BBV-indicatoren

BBV-indicator: Ziekenhuis-opname na verkeersongeval met een motorvoertuig

Toelichting: Er zijn geen recentere cijfers beschikbaar dan van 2015. Toen lag Rotterdam met 8% precies op het landelijke gemiddelde.

Pricewaterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

BBV-indicator: Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser

Toelichting: Er zijn geen recentere cijfers beschikbaar dan van 2015. Toen lag Rotterdam met 5% onder het landelijke gemiddelde van 9%.

Stedelijke bereikbaarheid

Pagina 65

Stedelijke bereikbaarheid

De gemeente Rotterdam werkt aan een bereikbare en gezonde stad. De nadruk ligt op bevordering van schone manieren van vervoer, zoals de fiets, het openbaar vervoer en de elektrische auto. De gemeente bereikt dit met een mix van regulerende en stimulerende maatregelen. Belangrijke stimulerende maatregelen zijn onder meer de uitbreiding van het fietspadennet en het op aanvraag plaatsen van laadpalen voor elektrische auto's.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- Stedelijk Verkeersplan
- A16 Rotterdam
- Blankenburgverbinding
- Dynamisch Verkeersmanagement en benutten bestaand netwerk
- Smart Mobility
- MIRT-onderzoek bereikbaarheid Rotterdam - Den Haag

De concrete inzet van de gemeente Rotterdam per prioriteit in 2018 wordt hieronder weergegeven.

Stedelijk Verkeersplan

Op 11 mei 2017 heeft de Gemeenteraad het Stedelijk Verkeersplan (SVPR) 2016-2030 vastgesteld. Het SVPR geeft een lange termijn opgave voor de bereikbaarheid van stedelijk en regionaal Rotterdam. Bereikbaarheid draagt bij aan het verstevken van het economisch functioneren met een aantrekkelijk leefklimaat en gezonde stad. Hiervoor zijn op langere termijn grootschalige investeringen als nieuwe oeververbindingen en transformatie van bestaande (auto) infrastructuur nodig om de stad leefbaarder en economisch sterker te maken. Via het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) onderzoek Rotterdam/Den Haag worden deze opgaven in 018 concreter gemaakt.

A16 Rotterdam

In 2018 stonden de volgende mijlpalen op de agenda, onder regie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM):

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

- Een onherroepelijk Tracébesluit
- Er wordt gewerkt aan de uitwerkingsopgaven, al dan niet in de vorm van inrichtingsplannen, voor Vlinderstrik, Schiebroeksepark en Terbregseveld

Blankenburgverbinding

In 2018 was de inzet van de gemeente om onder regie van het ministerie van IenM de volgende mijlpalen te bereiken:

- Afronding van het aanbestedingsproces
- Start van de voorbereidingsfase van de daadwerkelijke uitvoering van de Rijksweg en de aansluitingen daarop

Dynamisch verkeersmanagement en benutten bestaande netwerk

In 2018 is de volgende inzet gepleegd:

- De gemeente vervangt jaarlijks circa 16 van de in totaal 240 verkeerslichtinstallaties in de stad.
- De gemeente optimaliseert de afstelling van de verkeerslichten. Het doel is om bij vervanging of aanpassing van verkeerslichteninstallaties fietsers en voetgangers meer comfort (meer of vaker groen) en de tram meer prioriteit te geven.
- De gemeente doet, mede in het kader van het programma 'Beter Benutten', mee in de ontwikkeling en realisatie van C-ITS in verkeerslichtinstallaties, waarbij verkeerslichten communiceren met voertuigen en weggebruikers en verkeerslichten slimmer kunnen regelen.
- De gemeente ontwikkelt 'tunnelwet-proof'-verkeersmanagement door de Maastunnel. Daarnaast zet de gemeente in op monitoring, evaluatie en indien nodig bijsturen van het bereikbaarheids-maatregelenpakket van de Maastunnelafsluiting.
- De gemeente Rotterdam neemt als praktijkpartner deel aan het onderzoekstraject SURF STAD, waarin kennisinstellingen onder leiding van de TU Delft onderzoek doen naar de ruimtelijke en mobiliteits-effecten van zelf rijdend vervoer (looptijd 2016 – 2020).
- Met andere overheden en bedrijfsleven werkt de gemeente binnen De Verkeersonderneming aan de uitvoering van het programma Beter Benutten. In 2017 zijn in het kader van de Marktplaats voor Mobiliteit diverse nieuwe mobiliteitsdiensten voor bewoners en werkenden in Rotterdam en omgeving gestart. De gemeente voert projecten ter verbetering van fietsvoorzieningen, vervoer over water en enkele OV-stations, waaronder Dijkzigt en Blaak, uit.
- De gemeente continueert haar deelname aan het samenwerkingsverband BEREIK! Dit is het samenwerkingsverband tussen Rijkswaterstaat Zuid-Holland, de provincie Zuid-Holland, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, gemeente Den Haag, gemeente Rotterdam en Havenbedrijf Rotterdam op het gebied van verkeersmanagement. Gezamenlijke doelstelling van het samenwerkingsverband is het, door de inzet van maatregelen op het gebied van dynamisch verkeersmanagement (DVM), zo lang en gelijkmatig mogelijk rijdend houden van het verkeer op het wegennet in de Zuidvleugel van de Randstad, uitgaande van het bestaande wegennet. BEREIK! zet onder andere in op regionale samenwerking via regioregie (voor afstemming wegwerkzaamheden), het regionaal verkeerskundig team en de regiodesk.

- Vanwege de Maastunnel en Coolsingel werkzaamheden gaat de gemeente de verkeersregie in de stad voor de periode 2017-2019 intensiveren en versterken. Onderdeel daarvan is het opzetten van een publiekscampagne.

Smart Mobility

De gemeente wil zich profileren op het gebied van zelf rijdend vervoer, waarbij de vraag centraal staat wat zelf rijdend vervoer kan betekenen in het licht van de stedelijke doelstellingen die worden nagestreefd. Welke bijdrage kan zelf rijdend vervoer leveren om Rotterdam een gezonde, economisch sterke en aantrekkelijke stad te laten zijn? De gemeente richt zich de komende jaren op verschillende Smart Mobility-thema's.

- Het beter inwinnen en uitwisselen van informatie over mobiliteit zorgt ervoor dat we slimmer en efficiënter omgaan met de schaarse ruimte, de beschikbare infrastructuur en dat reizigers beter zijn geïnformeerd en op basis daarvan efficiëntere keuzes kunnen maken. Het combineren van verschillende datasets van bijvoorbeeld wegbeheerders, navigatiesystemen, mobiele telefoons en ov-bedrijven is hiervoor onmisbaar.
- Een tweede thema is het connected en coöperatief maken van wegkantsystemen (C-ITS). Technische ontwikkelingen maken het mogelijk om voertuigen onderling en voertuigen en wegkantsystemen (zoals verkeerslichten) onderling met elkaar te laten communiceren. Dit kan worden ingezet om bijvoorbeeld de luchtkwaliteit te verbeteren, maar ook om het comfort voor de reizigers te verhogen. In de periode 2018 – 2020 worden in totaal 113 verkeerslichten omgebouwd naar Intelligente verkeerslichten (I-VRI's) en wordt ingezet op de ontwikkeling van groene golven voor fietsers, waarbij fietsers bijvoorbeeld door middel van hun mobiele telefoon op grotere afstand door verkeerslichten kunnen worden gedetecteerd.
- C-ITS vormt de opmaat voor een andere slimme technologie: zelf rijdende voertuigen. De gemeente doet samen met de Metropool regio Rotterdam Den Haag en kennisinstellingen zoals de TU Delft en Hogeschool Rotterdam onderzoek naar de effecten van zelf rijdend vervoer in stedelijk gebied. De vraag staat hierbij centraal hoe we ons als stad optimaal kunnen voorbereiden op zelf rijdend vervoer en hoe we er voor kunnen zorgen dat zelf rijdende voertuigen een positieve bijdrage leveren aan de aantrekkelijke en gezonde stad van de toekomst.

MIRT-onderzoek bereikbaarheid Rotterdam – Den Haag (MIRT: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport)

De gemeente Rotterdam is samen met het ministerie van IenM, de Metropool regio Rotterdam Den Haag (MIRT), de gemeente Den Haag en provincie Zuid-Holland een van de opdrachtgevers van het MIRT-onderzoek bereikbaarheid Rotterdam Den Haag. Dit onderzoek is gestart naar aanleiding van de uitkomsten van een update van de Nationale Markt en Capaciteit Analyse (NMCA) uit 2011 waarin bereikbaarheidsknelpunten tot 2028 zijn geconstateerd in dit gebied. Het onderzoek wordt uitgevoerd conform de brede aanpak van bereikbaarheidsopgaven (het programma "Meer bereiken"). Dit betekent onder andere dat de bereikbaarheidsopgave(n) in het gebied in breder perspectief worden benaderd, in samenhang met andere ruimtelijke opgaven in het gebied (mobiliteit, economisch vestigingsklimaat, leefkwaliteit, macro trends).

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Stedelijk Verkeersplan

Het college van B en W heeft, als één van de uitwerkingen van het Stedelijk Verkeersplan, de OV-visie Rotterdam 2018 - 2040 Samen Slimmer Reizen opgesteld. Deze OV-visie is op 22 februari 2018 door de gemeenteraad vastgesteld.

A16 Rotterdam

Het Tracébesluit is in 2018 onherroepelijk geworden. Ook is de aanbesteding afgerond en is het project gegund aan het consortium De Groene Boog. De uitwerkingsopgaven die binnen het contract met De Groene Boog vallen zijn ter hand genomen, maar de concrete resultaten zullen pas in 2019 of later gereed zijn. De planning van de inrichtingsplannen waarvoor de gemeente aan zet is, conform de gemaakte afspraken, zijn afgestemd op de uitvoeringsplanning van het consortium.

Blankenburgverbinding

Het aanbestedingsproces is afgerond met de gunning van het project aan het consortium BAAK. De voorbereidende werkzaamheden van de uitvoering zijn in 2018 gestart. Op 17 september 2018 heeft de formele starthandeling plaatsgevonden door minister Van Nieuwenhuizen van IenW.

Dynamisch Verkeersmanagement en benutten bestaand netwerk

1. In 2018 zijn 14 verkeerslichteninstallaties (VRI's) vervangen. Verder zijn er twee installaties verwijderd. Vanwege nieuwe ontwikkelingen zijn er tevens twee nieuwe installaties geplaatst.

2. Meldingen van burgers o.a. via Fietsfan010, zijn gebruikt om verkeerslichten beter in te stellen voor langzaam verkeer en in nauw overleg met de RET is de afstelling van verkeerslichten verbeterd voor de tram.

3. In 2018 zijn in het kader van C-ITS 22 VRI's omgebouwd tot iVRI, waardoor voertuigen en verkeerslichten ter plaatse onderling kunnen communiceren.

4. In 2018 is de intelligente software voor het Adaptief File Management systeem (AFM) verder ontwikkeld en zijn 80 radardetectoren geplaatst en is de software van 30 VRI's aangepast, en getest.

5. Wij zijn als gemeente één van de praktijkpartners in het onderzoek SURF-STAD, dat een looptijd heeft van 2016 – 2020. In 2018 is vanuit de gemeente deelgenomen aan en inhoudelijke input geleverd in een aantal

werksessies en bijeenkomsten in het kader van dit onderzoek.

6. In 2018 is het programma Beter Benutten afgerond met totaal ruim 18.000 dagelijkse spitsmijdingen in de Rotterdamse regio. De afgelopen jaren is met Beter Benutten een pakket van € 150 mln aan maatregelen gericht op infrastructuur, reisgedrag, logistiek en verkeerssystemen in de regio uitgevoerd. In Rotterdam zijn belangrijke reisvoorzieningen als de OV-stations Dijkzigt en Blaak en de noord-zuid centrumfietsroute opgeleverd. In 2018 is een tweede ronde van het Rotterdam Mobility Lab van De Verkeersonderneming afgerond met succesvolle launches van 16 nieuwe startups op het gebied van elektrische voertuigen, pakketbezorging en deelmobiliteit (o.a. Felyx). Met andere overheidspartijen in de regio en het ministerie van I&W is in 2018 gewerkt aan een afsprakenkader voor een nieuw programma met korte termijnmaatregelen (KTA-MIRT), met name gericht op verbeteringen voor fiets en openbaar vervoer. Met De Verkeersonderneming is in 2018 de basis gelegd voor nieuwe initiatieven in Rotterdam gericht op slimmer reisgedrag en de bestrijding van vervoersarmoede. In dat kader is in 2018 de Fietsenbank van start gegaan.

7. De gemeente heeft in 2018, evenals in de voorgaande jaren, als partner deelgenomen aan het samenwerkingsverband Bereik!.

Bereik! richt zich op het beter benutten van het bestaande wegennetwerk in Zuid-Holland door het gezamenlijk inzetten op verkeersmanagement, o.a. via een gezamenlijke coördinerende verkeerscentrale (de Regiodesk) en het beter afstemmen van wegwerkzaamheden (Regioregie).

8. T.b.v. de Maastunnel zijn er extra inzetten gedaan tijdens de dubbele afsluiting in 2018. Er is daarbij gebruik gemaakt van verkeersregelaars en paraat staande bergers om bij incidenten sneller ter plaatse te zijn, met als doel de verkeershinder tot een minimum te beperken. Het publiek is via Rotterdam Onderweg op de hoogte gehouden.

Smart Mobility

In 2018 heeft de gemeente Rotterdam diverse stappen genomen op het gebied van Smart Mobility. Intern binnen de gemeente zijn kennisbijeenkomsten georganiseerd om de kennis op het gebied van zelfrijdend vervoer te vergroten. Op het gebied van zelfrijdend vervoer wordt daarnaast intensief samengewerkt met partners zoals de MRDH, de regiogemeenten, andere overheden en universiteiten zoals de TU Delft. In 2018 is tevens opdracht gegeven tot de ombouw van ca. 100 verkeerslichten in Rotterdam tot intelligente verkeerslichteninstallatie (iVRI). Deze iVRI's maken communicatie tussen weggebruikers en verkeerslichten mogelijk, waardoor verkeer slimmer kan worden gestuurd en er meer comfort aan weggebruikers (fietsers, openbaar vervoer, hulpdiensten, vrachtverkeer) kan worden geboden. Realisatie van deze intelligente verkeerslichten zal plaatsvinden in 2019.

MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam Den Haag (MIRT: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport)

Op basis van de inhoudelijke conclusies en aanbevelingen uit het MIRT-onderzoek hebben Rijk, provincie Zuid-Holland, MRDH en gemeente Rotterdam in het BO MIRT van 6 december 2017 afgesproken de pré verkenning Oeververbindingen regio Rotterdam te starten. Deze pré verkenning was bedoeld voor nadere uitwerking van scope, bekostiging en financiering van een nieuwe oeververbinding in de regio Rotterdam. De analyse richtte zich

op identificeren en concretiseren van de meest kansrijke alternatieven (en varianten) voor een nieuwe oeververbinding, incl. beoordeling van probleemoplossend vermogen, doelbereik en haalbaarheid. In het BO MIRT van 21 november 2018 is de Resultatennota van de pré verkenning vastgesteld en hebben genoemde overheden afgesproken een formele MIRT-Verkenning te starten naar een nieuwe oeververbinding in de Rotterdamse regio. Partijen hebben daartoe gezamenlijk een budget van € 480 mln in de meerjarenbegrotingen gereserveerd, zijnde 75% van de geraamde investeringskosten voor de meest waarschijnlijke oplossing. Om hieraan invulling te geven reserveren de gemeente Rotterdam, de MRDH en PZH gezamenlijk € 280 mln, het Rijk € 200 mln.

Toelichtingen ontwikkelingen

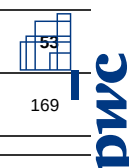
N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Stedelijke bereikbaarheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.212	1.315	3.599	3.182	-418
Totaal baten	1.212	1.315	3.599	3.182	-418
Bijdragen rijk en mede-overheden	206	67	55	1.253	1.198
Opbrengsten derden	676	1.248	2.654	862	-1.792
Overige baten	330	0	890	1.066	176
Lasten exclusief reserves	13.044	12.105	17.595	17.110	-485
Apparaatslasten	7.229	7.812	7.831	7.850	19
Inhuur	430	-46	168	356	188
Overige apparaatslasten	120	109	142	130	-12
Personeel	6.679	7.749	7.520	7.364	-185
Interne Lasten	-5.534	-7.199	-4.658	-5.214	335
Overige doorbelastingen	-5.534	-7.199	-4.658	-5.214	356
Programmalasten	11.349	11.492	14.422	14.474	53
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.206	3.936	7.112	7.281	169
Kapitaallasten	7.088	7.556	7.310	7.310	0

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige programmalasten	55	0	0	-117	-117
Subsidies en inkomstenoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-11.833	-10.790	-13.995	-13.929	67
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-11.833	-10.790	-13.995	-13.929	67
Mutaties reserves	490	1.477	9.609	8.717	-893
Onttrekking aan reserves	490	1.477	9.609	8.717	-893
Saldo voor overhead	-11.343	-9.313	-4.386	-5.212	-826

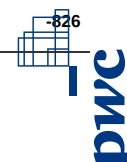
Toerekening overhead aan Stedelijke bereikbaarheid	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking

	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	3.316	3.927	3.927	3.927	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.166	1.302	1.390	1.331	-58
Saldo na overhead	-15.825	-14.542	-9.702	-10.470	-768

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-418	408	-826
1. Slimme verkeerslichten	-501	-501	0
2. Pre verkenning oeververbindingen	150	704	-554
3. Diverse afwijkingen	-67	205	138
Afwijking reserves	-893	-893	0
4. BR Stedelijke Bereikbaarheid - Maastunnel	-893	-893	0
Saldo voor overhead	-1.311	-485	-826

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Slimme verkeerslichten

Als gevolg van externe factoren in het project rondom slimme verkeerslichten (rijgedrag en doorstroming) is vertraging opgetreden. Hierdoor zijn zowel de lasten als de baten (bijdrage Verkeersonderneming) € 501 lager uitgevallen.

2. Pre verkenning oeververbindingen

In 2018 heeft het Rijk besloten tot een verkenning van een nieuwe oeververbinding in Rotterdam. De onderzoeken die hieraan voorafgaan hebben geleid tot € 704 hogere lasten. Hiertegenover staan bijdragen van de andere opdrachtgevende partijen voor € 150.

3. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de overige lasten en baten -€ 272.

4. Bestemmingsreserve Stedelijke Bereikbaarheid - Maastunnel

Het project Maastunnel heeft een onderbesteding van € 893 door minder kosten voor communicatie en een lagere inzet van operators. Dit heeft geleid tot een lagere onttrekking van € 893 uit de hiervoor beschikbare bestemmingsreserve.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Stedelijke bereikbaarheid	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	890	1.119	2.009
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam Buitenruimte Station Hoek van Holland Haven	0	1.119	1.119
Vrijval voorziening parkeereisen Stedelijke Bereikbaarheid	890	0	890
Totaal	890	1.119	2.009

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam Buitenruimte Station Hoek van Holland Haven

Ten gevolge van het project Hoekse Lijn wordt de buitenruimte en infrastructuur ter hoogte van Hoek van Holland Haven heringericht. Het zogenaamde Stationsomgeving Hoek van Holland Haven-project kent drie financieringsbronnen: het Investerings Fonds Rotterdam, externe bijdragen van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

Haag en het fondsproject BDU BOR (ook wel 3-in-1 project genoemd). Het positief saldo à € 1,1 mln onder laatstgenoemd project, dat voor de dekking zorgde, wordt echter op basis van hernieuwde inzichten als algemene gemeentelijke middelen bestempeld. De huidige verwerking als bijdrage van derden op het krediet Buitenruimte Hoek van Holland Haven komt daarmee te vervallen. Hierdoor valt het bedrag eenmalig vrij in 2018.

Vrijval voorziening parkeereisen Stedelijke Bereikbaarheid

In de voorziening parkeereisen is een bedrag van € 1,925 mln opgenomen. Als gevolg van verjaring van parkeereis-contracten en afwikkeling van dossiers is in de jaarrekening 2017 eerder een bedrag vrijgevallen. Bij de 8-maands 2018 waren de resterende openstaande dossiers zo goed als afgehandeld en de verwachting was dat een bedrag van € 1,035 mln aan de contractanten werd terugbetaald. Hierdoor resteerde een voorziening van € 890 zonder verplichting. Dit bedrag is vrijgevallen binnen het programma Verkeer en Vervoer.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Rotterdamse Mobiliteitsagenda 2015-2018

Stedelijk verkeersplan

Parkeren

Het Parkeerplan 2016-2018 "Parkeren in Beweging" heeft in 2018 richting gegeven aan de uitwerking van het stedelijke parkeerbeleid. De maatregelen zijn gericht op de verdere ontwikkeling van de City Lounge in de binnenstad, een gebiedsgericht parkeerbeleid in de stadswijken en een verbetering van P+R-voorzieningen aan de stadsrand. De inzet is gericht op een verschuiving van parkeren op straat naar parkeren in parkeergarages en op P+R-voorzieningen.

Doelstellingen product

Het product Parkeren is er de komende jaren op gericht om investeringen die de afgelopen jaren zijn gedaan in parkeergarages en P+R-voorzieningen zo goed mogelijk te benutten door een beweging te maken van parkeren op straat naar parkeren in parkeergarages en op P+R-voorzieningen.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Een integraal parkeerbeleid draagt bij aan de hogere eisen die worden gesteld aan de kwaliteit van leven in de stad, aan de kwaliteit van de openbare ruimte en aan de organisatie van de bereikbaarheid. Het product Parkeren bestaat uit straatparkeren, garageparkeren, fietsparkeren en P+R (Park & Ride).

Straatparkeren

Per 19 januari 2018 is in een groot deel van de binnenstad op proef de betaald parkeertijd op vrijdag en zaterdag uitgebreid van 23.00 uur naar 01.00 uur ('s nachts). Doel hiervan is de hoge parkeerdruk op straat te verminderen ten gunste van vergunninghouders en het uitgaanspubliek te stimuleren om gebruik te maken van parkeergarages. Uit de proef is gebleken dat de gewenste resultaten zijn behaald. De parkeerdruk op straat is met gemiddeld 5% afgenomen en de bezetting van de parkeergarages is toegenomen. Het college heeft in december 2018 besloten de maatregel definitief door te voeren.

In juni 2018 is in de wijk Bloemhof (Midden) betaald parkeren ingevoerd bij circa 1300 parkeerplaatsen. In oktober 2018 is in de Tarwewijk aan de Brielselaan (bovendijks) en de Maashaven Zuidzijde betaald parkeren ingevoerd bij circa 250 parkeerplaatsen.

In november 2018 heeft het college besloten ook in de wijken Bloemhof (Zuid) en Walravenbuurt per 4 februari 2019 betaald parkeren in te voeren (1750 parkeerplaatsen). Na invoering van betaald parkeren in Bloemhof Midden was de parkeerdruk in deze aangrenzende wijken sterk toegenomen.

Garageparkeren

Als gevolg van de maatregelen die in het kader van het Parkeerplan 2016-2018 zijn uitgevoerd is ook in 2018 de bezetting van de gemeentelijke parkeergarages toegenomen. Het aantal kortparkeerders (bezoekers) in de 'stadsgarages' in het Centrum is in 2018 (net als in 2017) met 17% gestegen (van 965.000 naar 1.130.000 parkeerders). De sterkste stijging heeft plaatsgevonden in de parkeergarages Museumpark (+ 30%) en Schouwburgplein 1 en 2 (+ 26%).

Ruim 100 bewoners van het Centrum hebben inmiddels een abonnement voor een van de gemeentelijke parkeergarages afgenomen onder de voorwaarde dat hun permanente parkeervergunning op straat wordt beëindigd.

Ook het aantal zakelijke abonnementen in de gemeentelijke parkeergarages is in 2018 verder toegenomen, mede als gevolg van de verdere verdichting van de binnenstad.

Fietsparkeren

In 2018 zijn er in totaal 38 fietstrommels geplaatst, met name in de wijken Noord en Delfshaven. Hiermee is het totale aantal fietstrommels op 855 gekomen (3420 fietsstallingsplaatsen). Bij de begrotingsbehandeling in november 2018 is de motie "Mijn fiets staat veilig" aangenomen. In deze motie maakt de vraag naar meer fietstrommels onderdeel uit van een bredere opdracht aan het college tot meer en veilige (in pandige) fietsparkeervoorzieningen. Inzet voor 2019 en verder is een verdubbeling van het jaarlijks aantal te plaatsen fietstrommels van 40 naar 80 trommels.

In de openbare ruimte zijn in 2018 circa 1700 fietsnietjes geplaatst, waarmee het aantal fietsparkeerplaatsen met circa 3400 is toegenomen.

In april 2018 is in de gemeentelijke parkeergarage Meent (Binnenrotte) een openbare fietsenstalling gerealiseerd, die plaats biedt aan 64 fietsen. Dit is de eerste concrete uitwerking van een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheid om gemeentelijke parkeergarages in te zetten voor fietsparkeren.

P+R

Sinds juli 2017 is op de grootschalige P+R-voorzieningen Kralingse Zoom, Slinge en Alexander het gebruik van P+R in combinatie met daadwerkelijk gebruik van openbaar vervoer gratis. Deze maatregel is ook in 2018 van toepassing geweest en heeft geleid tot een forse toename van het gebruik. Het gebruik is met circa 30% toegenomen ten opzichte van 2017 (van 650.000 naar 850.000 gebruikers op de betreffende 3 P+R-voorzieningen).

Toelichting ontwikkelingen

In februari 2018 heeft de Gemeenteraad de Beleidsregeling Parkeernormen auto en fiets gemeente Rotterdam 2018 vastgesteld. Deze beleidsregeling heeft als doel om bij nieuwe bouwontwikkelingen voldoende parkeergelegenheid te garanderen voor auto's en fietsen voor de beoogde functies. Uitgangspunt is de juiste balans te vinden op het gebied van duurzaamheid, bereikbaarheid en de kwaliteit van de openbare ruimte.

In november 2018 heeft het college besloten lid te worden van het Servicehuis Parkeer- en verblijfsrechten (SHPV). SHPV is een landelijk opererende coöperatie voor en van gemeenten en biedt via het Nationaal Parkeer Register (NPR) de infrastructuur voor mobiel parkeren, parkeerautomaten en vergunningsystemen. Daarnaast initieert en faciliteert het SHPV innovaties, zoals mobiel parkeren in parkeergarages en digitalisering van gehandicaptenparkeerkaarten.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Parkeren	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	96.889	94.567	99.217	100.631	1.415
Totaal baten	96.889	94.567	99.217	100.631	1.415
Bijdragen rijk en mede-overheden	121	0	0	29	29
Opbrengsten derden	96.768	94.567	99.217	100.601	1.384
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	65.786	67.611	67.081	65.890	-1.191
Apparaatslasten	10.333	9.475	10.618	10.506	-112
Inhuur	1.185	130	890	808	-83
Overige apparaatslasten	372	347	357	442	85
Personeel	8.776	8.997	9.371	9.256	-115
Interne Lasten	38.895	36.976	38.838	38.726	-112
Beleidspecifiek vastgoed	16.404	15.871	15.954	14.992	-662
Overige doorbelastingen	22.491	21.105	22.883	23.734	851
Programmalasten	16.558	21.160	17.626	16.658	-967
Financieringslasten	0	0	0	0	0

Servicehuis Parkeer- en verblijfsrechten
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.999	15.656	12.121	10.860	-1.261
Kapitaallasten	4.439	3.195	3.195	3.124	-71
Overige programmalasten	3.121	2.310	2.310	2.675	365
Saldo voor vpb en reserveringen	31.102	26.956	32.136	34.741	2.606
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	31.102	26.956	32.136	34.741	2.606
Mutaties reserves	1.609	30	30	30	0
Onttrekking aan reserves	30	30	30	30	0
Vrijval reserves	1.579	0	0	0	0
Saldo voor overhead	32.711	26.986	32.166	34.771	2.606

Toerekening overhead aan Parkeren	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.959	2.746	2.746	2.746	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.283	2.165	2.296	2.491	195
Saldo na overhead	27.469	22.075	27.123	29.534	2.411

Toelichting op afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.415	-1.191	2.606
1. Parkeerbaten	1.415	0	1.415
2. Onderhoud parkeergarages	0	-962	-962
3. Diverse afwijkingen	0	-229	-229
Saldo voor overhead	1.415	-1.191	2.606

1. Parkeerbaten

Het voordeel op de baten komt door hogere inkomsten vanuit het bezoekersparkeren op straat, uitbreidingen van het aantal parkeervergunningen op straat en de toename van abonnementen in parkeergarages.

2. Onderhoud parkeergarages

De onderhoudskosten van de parkeergarages zijn € 0,9 mln lager doordat voor het in 2018 geplande onderhoud uit opnames ter plaatse bleek dat minder onderhoud benodigd was.

3. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleinere voor-en nadelige afwijkingen op de overige parkeerlasten welke uiteindelijk hebben geleid tot een voordeel van € 0,2 mln.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Parkeren	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	2.041	0	2.041
Coalitieakkoord	2.000	0	2.000
Incidentele huisvestingskosten	41	0	41
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	950	2.500	3.450
Actualiseren begroting	0	257	257
Baten parkeren	950	0	950
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	543	543
Parkeren Baten	0	1.700	1.700
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	0	0
Actualiseren begroting	0	0	0
Totaal	2.991	2.500	5.491

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Coalitieakkoord

In 2017 zijn de baten van parkeren op straat met € 2 mln. verhoogd. Deze hogere opbrengst is structureel en daarom ook vanaf 2018 structureel in de begroting verwerkt.

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 41 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Actualiseren begroting

Het benodigde lastenbudget voor het product Parkeren is bij de 10-Maands 2018 geactualiseerd door lagere kosten die niet eerder zijn voorzien.

Baten parkeren

De parkeerbaten zijn in 2018 hoger uitgevallen door hogere bezetting in de parkeergarages. Dit komt voornamelijk door uitbreiding parkeercontracten en toegenomen verkoop van (voordeel)kaarten voor garages.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda.. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 543. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Parkeren baten

De parkeerbaten zijn € 1,7 mln hoger uitgevallen doordat er beter is betaald voor het parkeren op straat en de bezetting in de parkeergarages is toegenomen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Parkeerplan Rotterdam 2016-2018 "Parkeren in Beweging

Fietsplan Rotterdam 2016-2018 "Fietsen heeft voorrang"

Raadsbesluit Rapport Rekenkamer Rotterdam "Parkeren herwaarderen" (september 2016)

Duurzame mobiliteit

Het product Duurzame Mobiliteit richt zich op de bevordering van schone manieren van vervoer, zoals het openbaar vervoer, de fiets en de elektrische auto. Het product richt zich tevens op verkeersveiligheid.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- luchtkwaliteit en schone brandstof
- toenemende groei van het fietsverkeer
- openbaar vervoer
- verkeersveiligheid
- personenvervoer over water

De concrete inzet van de gemeente Rotterdam per prioriteit in 2018 wordt hieronder weergegeven

Luchtkwaliteit en schone brandstof

- voortzetting van de e-oplaadinfrastructuur
- voorbeeldgedrag door voortzetting van de verschoning van het gemeentelijk wagenpark
- samenwerking landelijk niveau voor de verbetering van de businesscase elektrische oplaadinfrastructuur
- voortzetting stimulering en facilitering van duurzaam mobiliteitsgedrag via de Marktplaats voor Mobiliteit
- in gesprek met de RET en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag over de overstap naar zero-emissie van het busvervoer
- continueren vrachtwagenverbod 's-Gravendijkwal
- vervolg verkeersbesluit Maasvlakte
- continueren milieuzone centrumgebied
- de brede samenwerking van de Green deal Zero emissie stadslogistiek wordt voortgezet in Logistiek016
- uitwerken landelijke brandstoffenvisie in een Rotterdamse aanpak

Toenemende groei van het fietsverkeer

In mei 2016 is het Fietsplan Rotterdam 2016 - 2018 "Fietsen heeft voorrang" door de gemeenteraad vastgesteld. De uitvoeringsactiviteiten (30) die hieraan verbonden zijn, zijn in 2018 gecontinueerd. De uitvoeringsactiviteiten richten zich op het netwerk van fietspaden, het stallen, en het stimuleren om te fietsen, in zowel de stad als de regio. Voor de ambities uit het Fietsplan is in de Voorjaarsnota 2016 € 2,0 mln beschikbaar gesteld uit het Investeringsfonds Rotterdam (IFR).

Openbaar Vervoer

- de gemeente participeert in de ombouw van de Hoekse Lijn tot metroverbinding. Daarnaast lopen de planologische procedures door voor de verlenging van de Hoekse Lijn tot aan het strand en worden de plannen afgerond om de buitenruimte, faciliteiten en verkeerskundige ontsluiting goed aan te passen aan de nieuwe metroverbinding.
- continueren gratis OV voor AOW-gerechtigden (voorheen 65+). De leeftijd waarop het recht op gratis openbaar vervoer in gaat, loopt mee met de verhoging van de AOW-leeftijd, zodat deze gelijke tred houdt met de leeftijd waarop burgers recht hebben op AOW;
- opstellen van een OV-visie als uitwerking van het Stedelijk Verkeersplan Rotterdam.

Verkeersveiligheid

- de speerpunten voor verkeersveiligheid in 2018 stonden gelijk aan de benoemde speerpunten uit het Meerjarenplan Verkeersveiligheid 2016-2018
- ongevallenlocaties oppakken (blackspots)
- wijkscouwen voor senioren organiseren in samenwerking met het cluster Maatschappelijke Ondersteuning. Daarnaast verkeerslessen aanbieden aan oudere Rotterdammers
- voorlichtingsteams spreken mensen aan op risico gedrag op de fiets (bijvoorbeeld appen/ spookfietsen)

Personenvervoer over water

In de voorjaarsnota 2017 is een bedrag van € 1,9 mln voor personenvervoer over water vrij gemaakt. Hiermee zal het Fietsvoetveer Waterbuslijn 19 worden verlengd tot en met 2021, de exploitatiebijdrage aan waterbus lijn 18 worden verlengd t/m 2021, en is € 250 beschikbaar gesteld voor walvoorzieningen. Tot walvoorzieningen behoren o.a. maatregelen zichtbaarheid/bewegwijzering, fietsvoorzieningen, verbeteren omgeving (bv samen met programma Rivieroevers) en eventueel extra watertaxisteigers.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Luchtkwaliteit en schone brandstof

1. In Rotterdam staan momenteel ca. 1.860 openbare laadpunten. Het eerste laadplein is geopend, "De Veerkracht" aan de Veerhaven. In 2018 zijn op gemeentelijk terrein zes gewone laders en vier snelladers toegevoegd. Het aantal laadpunten op gemeentelijk terrein komt daarmee op ruim 130. Daarnaast is een locatie gevonden voor het eerste snellaadstation in de stad. Verder zijn er vier locaties geselecteerd voor multimodale laadpleinen (combinatie van normale laders en snelladers).
2. Het target "verschoning wagenpark" was voor de periode 2014-2018 gesteld op 25%. Per eind 2018 is in totaal 35% van het gemeentelijk wagenpark verschoond. Het gaat hierbij om de toename elektrisch/hybride in het lichtere segment enerzijds en de overstap van diesel naar benzine, dan wel schonere euro normen

bij diesel in het zwaardere segment.

3. De G4 en MRA-E (samenwerkingsverband van de Metropoolregio Amsterdam op het gebied van elektrisch vervoer) werkt nauw samen t.a.v. beleidsontwikkeling elektrisch rijden. Bij de Rotterdamse concessie van openbare laadpunten zijn 17 regiogemeenten aangehaakt. Dit heeft geresulteerd in een concurrerende bieding vanuit de markt. In de regiogemeenten staan in 2017 124 laadpunten en in 2018 278 laadpunten.
4. Via De Verkeersonderneming is verder gewerkt aan het stimuleren van mobiliteitsdiensten die slimmere mobiliteit ondersteunen en de keuzevrijheid voor de Rotterdammer vergroten.
5. De gemeente werkt samen met de RET en de MRDH aan een gefaseerde ingroei van elektrische bussen. De eerste 55 volledig elektrische bussen gaan eind 2019 rijden. Om dit mogelijk te maken zijn in 2018 voorbereidingen getroffen voor de aanleg van de daarvoor benodigde oplaadinfrastructuur.
6. Het vrachtautoverbod is in 2018 gecontinueerd om de uitstoot en concentraties NO2 blijvend te beperken. Voor toegang tot de 's-Gravendijkwal zijn in 2018 ca. 470 dagonthefingen verleend en ca. 200 langdurige ontheffingen.
7. Het Verkeersbesluit Maasvlakte is in 2014 van kracht geworden ter compensatie van de extra uitstoot op de Maasvlakte als gevolg van de ingebruikname van Maasvlakte 2. Doel van de maatregel was een versnelde aanschaf en gebruik van vrachtauto's met een Euro VI-motor. Dit is goed gelukt. Het aandeel Euro VI-vrachtauto's is inmiddels ca. 86%. De naleving van de EuroVI-zone was eind 2018 99%. Door de aantrekkende economische groei en het volledig op toeren komen van de nieuwe terminals op Maasvlakte 2, is het vrachtverkeer naar de Maasvlakte in de laatste twee jaar met 40% gegroeid, van bijna 1 miljoen passages in 2016 naar 1,4 miljoen passages in 2018.
8. In 2018 heeft de bodemprocedure plaatsgevonden bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State over het verkeersbesluit van de Milieuzone uit 2015. Op 6 juni 2018 heeft de Raad van State uitspraak gedaan en Rotterdam in het gelijk gesteld. In het coalitieakkoord is opgenomen dat de Milieuzone voor auto's op benzine per direct wordt afgeschaft en voor auto's op diesel vanaf 1 januari 2020. De Milieuzone voor vrachtauto's blijft bestaan.
9. Via Logistiek 010 werken overheid en bedrijfsleven samen aan gezondere lucht en minder CO2-uitstoot in de binnenstad van Rotterdam. Bij deze community zijn inmiddels al 1300 organisaties aangesloten. Sinds 2015 organiseren De Verkeersonderneming, Evofenedex, TLN en gemeente Rotterdam twee keer per jaar de bijeenkomst Logistiek 010. Ook in 2018 zijn weer twee evenementen geweest. Onder de circa 150 bezoekers per evenement bevinden zich transporteurs, logistiek dienstverleners, verladers, winkeliers en overheden uit de regio. Het doel van deze bijeenkomsten is om kennis uit te wisselen en om met concrete initiatieven gezamenlijk toe te werken naar efficiëntere en schonere logistiek in Rotterdam.
10. In 2017 is de brandstoffenvisie in het college vastgesteld. We zijn in 2018 de vertaalslag gestart naar een aanpak voor personenvervoer en voor goederenvervoer. Hiertoe is een programma Nul Emissie gestart. Ook is in 2018 door het nieuwe college gevraagd de brandstoffenvisie nog concreter te maken in een CO2 emissie visie. Hier is na de zomer een start mee gemaakt. Deze visie wordt in het eerste kwartaal van 2019 bestuurlijk vastgesteld.

Toenemende groei van het fietsverkeer

Het Fietsplan 2016-2018 is afgerond. De doelstelling van 10% groei fietsgebruik op de drukste routes is in de loop van 2018 behaald.

Openbaar Vervoer

1. Door voortdurende problemen met de spoorbeveiligingssoftware is de ombouw van de Hoekse Lijn anders dan voorzien in 2018 nog niet afgerond.
2. Op woensdag 15 augustus 2018 heeft de Raad van State alle bezwaren tegen het bestemmingsplan voor de verlenging van de Hoekse Lijn ongegrond verklaard. Dit betekent dat de plannen tot realisatie van de verlenging van de Hoekse Lijn nu verder worden voorbereid en uitgevoerd. De voltooiing van de verlenging staat nu gepland voor 2021.
3. De gemeente heeft gratis OV voor AOW-gerechtigden gecontinueerd.

Verkeersveiligheid

1. In 2018 is de blackspotaanpak gecontinueerd. Van deze meest onveiligste locaties is bij aanvang van het Meerjarenplan Verkeersveiligheid 2015–2018 een lijst met locaties gevormd. Met de aangepakte locaties in 2018 is in totaal (sinds 2015) uitvoering gegeven aan tweederde deel van de blackspots. Voor de resterende locaties die niet zijn aangepakt van de originele lijst, gaat het in veruit de meeste gevallen om het feit dat het efficiënter is de blackspot aan te pakken in combinatie met andere toekomstige werkzaamheden ('werk-met-werk maken'). Deels is in 2018 wel begonnen met de voorbereiding van een aantal nog aan te pakken blackspots.
2. Op het gebied van verkeerseducatie voor kinderen is de bestaande scholenaanpak in 2018 voortgezet. Eind 2018 bleek dat er sinds 2015 circa 30.000 basisscholieren hebben deelgenomen aan het aanbod verkeerseducatie van de gemeente.
3. In 2018 is geïnvesteerd in veiligere fietspaden en zijn er experimenten uitgevoerd met maatregelen die fietsers aanzetten tot veilig verkeersgedrag. Voorbeelden zijn de gedragsacties tegen spookfietsen en rijden door rood in het voorjaar/ zomer van 2018. Daarnaast hebben er trainingen voor senioren plaatsgevonden om de rijvaardigheid te verbeteren.

Personenvervoer over Water

In 2018 is de voorbereiding gestart voor de nieuwe aanbesteding Personenvervoer over Water per 1 januari 2022. De gemeente doet deze aanbesteding ook namens het Havenbedrijf en MRDH voor het gebied tussen Maasvlakte en de Brienenoord-corridor. Dit heeft in 2018 geresulteerd in een Vervoerwaarde-onderzoek, een Marktconsultatie en een Inkoopstrategie. In 2019 vindt de eigenlijke aanbesteding in de vorm van een concurrentiegericht dialogo plaats.

Met het budget Walvoorzieningen zijn in 2018 een aantal nieuwe watertaxisteigers bekostigd en aangelegd, en haltevoorzieningen gerealiseerd (verlichting, bewegwijzering/DRIP's, wachtvoorzieningen) op en bij pontons en steigers van Waterbuslijn 19, Waterbuslijn 18, VeerpontZuid en een aantal watertaxisteigers.

Indicatoren

Ten opzichte van het begin van de metingen in het derde kwartaal van 2014 is het fietsverkeer van en naar het centrum met 13,1% toegenomen en zijn de openbaar vervoer verplaatsingen met 13,2% toegenomen (stand van zaken derde kwartaal 2018).

Indicator	Soort indicator	Nulmeting	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018 (Q3)
Het fietsgebruik op telpunten rond de binnenstad met minimaal 10% laten stijgen. (Fietspassages op weekday per kwartaal op telpunten van- en naar de binnenstad.	Collegetarget: Meer Duurzaam Vervoer	42.455 0,0%	44.183 4,1%	45.906 8,2%	47.988 13,1%
Verplaatsingen van- en naar de binnenstad met bus, tram en metro met minimaal 2% doen stijgen. (In- en uitstappers op weekday per kwartaal op haltes in de binnenstad	Collegetarget: Meer Duurzaam Vervoer	190.530 0,0%	205.950 8,1%	212.312 11,4%	215.648 13,2%
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een ruit	BBV indicator	7%	8% (2015, recentere gegevens niet beschikbaar)	Recente gegevens niet beschikbaar	Recente gegevens niet beschikbaar
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	BBV indicator	6%	5% (2015, recentere gegevens niet beschikbaar)	Recente gegevens niet beschikbaar	Recente gegevens niet beschikbaar

Toelichtingen ontwikkelingen

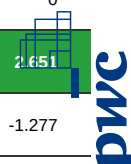
N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Duurzame mobiliteit	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	166.166	51.128	51.527	51.135	-392
Totaal baten	166.166	51.128	51.527	51.135	-392
Bijdragen rijk en mede-overheden	329	540	51.370	228	-51.142
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	164.624	50.588	157	45.847	45.690
Overige baten	1.213	0	0	5.060	5.060
Lasten exclusief reserves	182.171	69.581	70.525	67.481	-3.043
Interne Lasten	11.404	4.763	8.377	9.914	1.537
Overige doorbelastingen	11.404	4.763	8.377	9.914	1.537
Programmalasten	170.767	64.818	62.148	57.567	-4.581
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	167.768	61.458	58.760	55.670	-3.090
Kapitaallasten	2.539	3.230	2.695	2.280	-16
Overige programmalasten	-29	0	0	-1.154	-1.154
Subsidies en inkomstenoverdrachten	490	130	692	772	79
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.005	-18.454	-18.998	-16.347	2.651
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-16.005	-18.454	-18.998	-16.347	2.651
Mutaties reserves	1.363	1.981	4.036	2.759	-1.277

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	373	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.736	1.981	4.036	2.759	-1.277
Saldo voor overhead	-14.642	-16.473	-14.962	-13.588	1.374

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	-14.642	-16.473	-14.962	-13.588	1.374

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-392	-1.766	1.374
1. Hoekse Lijn	-1.167	-1.167	0
2. Deactiveren Randstadrail	741	0	741
3. OV beleid	0	-341	341
4. Diverse afwijkingen	34	-258	292
Afwijking reserves	-1.277	-1.277	0
5. IFR - Hoek van Holland - buitenruimte en verkeersaanpassing	-534	-534	0
6. IFR - kapitaallasten Randstadrail	-416	-416	0
7. Diverse afwijkingen	-327	-327	0
Saldo voor overhead	-1.669	-3.043	1.374

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Hoekse Lijn

Als gevolg van de vertraging van de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de lasten en daarmee de toerekening aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (baten) in 2018 € 1,2 mln achtergebleven ten opzichte van de begroting. Als gevolg hiervan schuiven de totale lasten van het project naar de toekomst. Daarnaast zijn de gerealiseerde baten in de administratie op een afwijkende categorie opgenomen dan begroot.

2. Deactiveren Randstadrail en 6. IFR kapitaallasten Randstadrail

In het project Randstadrail is een claim afgewikkeld met ProRail. Dit levert per saldo eenmalig een voordeel op van € 741. Ten gevolge hiervan vallen desbetreffende kapitaallasten en dekking vanuit het IFR (baten) allebei vrij voor € 416.

3. OV beleid

Er blijft € 341 aan lastenbudget over op het ov-beleid. Er wordt een bestemmingsvoorstel gedaan om deze middelen in te zetten voor de nachtmetro in 2019.

4. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de overige lasten en baten van € 293.

5. IFR Hoek van Holland buitenruimte en verkeersaanpassing

Door de vertraging bij de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de aanpak van de buitenruimte en de verkeersaanpassing bij Hoek van Holland Strand doorgeschoven naar 2019. De hiervoor begrote lasten en onttrekking uit het IFR (baten) à € 534 zijn daardoor niet aangewend.

7. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de reserves.

Bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Fietsplan

Verkeersveiligheidsplan

Stedelijk verkeersplan

Schone lucht, voor een aantrekkelijk en gezond Rotterdam 2015-2018

OV-visie Rotterdam 2018 - 2040 *Samen Slimmer Reizen*

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Economische zaken

Het programma Economische Zaken beoogt een sterke Rotterdamse economie door een betere samenwerking van overheid, onderwijs en bedrijfsleven, gericht op een sterkere economische structuur en een grotere arbeidsmarkt. Actieve ondersteuning van de economische clusters Maritiem, Cleantech, Food en Life Sciences & Health dragen daaraan bij. Het programma Economische Zaken bestaat uit de producten Economie en Markten. Bij het programma zijn als partners onderwijsinstellingen, ondernemers- en werkgevers(organisaties) betrokken.

PRODUCT 1

Economie

De activiteiten van het product Economie zijn in hoofdlijnen: het stimuleren en organiseren van een betere samenwerking van overheid, onderwijs en bedrijfsleven. Gericht op een sterke economische structuur en een grotere arbeidsmarkt. Dit gebeurt onder andere door de inzet van accountmanagement, het toekomstbestendig maken en houden van werklocaties en warenmarkten. Dit gebeurt met actieve ondersteuning van de clusters Martiem, Cleantech, Life Sciences Health.

PRODUCT 2

Markten

Het product Markten omvat het volledige beheer en exploitatie van alle Rotterdamse warenmarkten.

Doelstellingen programma

Prioriteiten

- cluster Maritiem
- cluster Cleantech
- cluster Life Science & Health
- cluster Food
- werklocaties
- innovatie
- programma Smart City en digitale economie

- accountmanagement MKB en dienstverlening ondernemers
- roadmap Next Economy
- warenmarkten

Toelichting prioriteiten

Cluster Maritiem

In 2018 stond de doorontwikkeling van Rotterdam tot maritieme hoofdstad centraal, waarbinnen het cluster Haven en Maritiem zich heeft ingezet om de economische ambities van Rotterdam Maritime Capital te verwezenlijken en verder te ontwikkelen door inzet op 7 deelprogramma's, te weten:

1. regionale maakindustrie
2. offshore-industrie
3. maritieme zakelijke diensten (advocatuur, verzekeringen, financiële diensten, consultancy)
4. onderwijs- en onderzoeksfuncties
5. nieuwe technologiebedrijven
6. hoofdkantoorfuncties
7. grondstoffenhandel

Het cluster Haven en Maritiem heeft ingezet op een optimaal vestigingsklimaat voor de doelgroepen, op maat gesneden proposities en proactieve acquisitie in samenwerking met 128 partners.

Cluster Cleantech

In 2018 heeft het cluster Cleantech verder ingezet op het versterken van de cleantech community, het faciliteren van investeringsprojecten en het initiëren van nieuwe vormen van samenwerking om dit alles mogelijk te maken. De ambitie van het cluster Cleantech van de vorige collegeperiode om € 200 mln aan investeringen op te halen is ruim gehaald. Het nieuwe college heeft een duidelijke koers waarbij energietransitie en circulaire economie belangrijke pijlers zijn. De nieuwe economie is leidend. Cleantech legt ook in 2018 de focus op energie, circulair en maakindustrie en daarbinnen op warmte/stoom, CCU en biobased economy (biomassa en brandstoffen) als schone technologieën die fungeren als stimulering voor economische transitie en toekomstige werkgelegenheid.

Cluster Life Sciences & Health

In 2018 is gewerkt aan de vitale stad via de drie programmalijnen samenwerking, meer experimenteerruimte en gekwalificeerd personeel. Hierbij heeft de samenwerking met Medical Delta onder meer bijgedragen aan onderzoek op het snijvlak van zorg en technologie in publiek-private samenwerking, het versnellen van de valorisatie van technologische oplossingen naar de praktijk en het internationaal excelleren op het gebied van Life Sciences & Health. Onder andere door de Netwerkbijten Zorginnovatie en de programmering in de Rotterdam Science Tower is bijgedragen aan kennisuitwisseling en het ontwikkelen van nieuwe ideeën door het samen komen van Life Sciences & Health bedrijven, startups, kennisinstellingen, zorginstellingen, onderwijsinstellingen,

eindgebruikers en andere belanghebbenden. Het Albedacollege heeft het vak zorg en technologie opgenomen als een verplicht keuzevak in het curriculum van de zorgopleiding. Eind 2018 heeft het Albedacollege een beurs voor leerlingen georganiseerd die door de gemeente is gefaciliteerd.

Cluster Food

De aansluiting met bedrijfsleven en onderwijs blijft een speerpunt en daarop zijn de activiteiten van het Food Cluster mede ingestoken. Met het binnenhalen van de International Food and Agribusiness Management Association (IFAMA) conferentie voor 2020, werkt de gemeente verder aan de internationale marketing als innovatieve Food regio met een belangrijke (inter)nationale rol. Daarbij koppelt zij kennis aan ondernemers en is de IFAMA ook bedoeld om potentiële arbeidskrachten te interesseren voor de sector.

Werklocaties

De gemeente Rotterdam richt zich op gebiedsgerichte aanpak van winkels, kantoren en bedrijventerreinen. Dit jaar heeft de gemeente samen met stakeholders verder gewerkt aan de versterking van gebieden met een toekomstperspectief als werklocatie en aan de transformatie van gebieden met een ander functioneel toekomstperspectief. Een van de belangrijkste resultaten voor 2018 is de uitbreiding van de Bedrijfs Investerings Zones (BIZ) van 12 naar 24 gebieden.

Innovatie

De activiteiten van InnovationQuarter (IQ) hebben in 2018 mede geleid tot een additioneel geïnvesteerd privaat vermogen van circa € 298 mln en de creatie van 1.492 hoogwaardige arbeidsplaatsen in de regio. Samen met bedrijven, kennisinstellingen, cluster- en deltaorganisaties, incubators, financiers en investeerders, topsectoren en overheden werkt de gemeente samen met IQ aan een sterk innovatief ecosysteem. Een ecosysteem waarin partijen elkaar snel weten te vinden, waar kruisbestuiving plaatsvindt tussen de sterke regionale clusters, waarin innovatieve bedrijven kunnen groeien en dat aantrekkelijk is voor buitenlandse bedrijven om zich te vestigen.

Begin 2018 is de tweede fase van het Cambridge Innovation Centre (CIC) geopend waardoor deze plek van innovatie midden in het Rotterdam Centraal District is doorgegroeiwd naar ca. 8.000 m². Officieel is het CIC geopend op 1 september 2016. Op dit moment zijn er meer dan 200 bedrijven gevestigd en werken er ruim 700 mensen vanuit het CIC. De bedrijven in het CIC hebben volgens het impact report van het CIC in 2018 voor € 260 mln aan investeringen opgehaald. Op dit moment wordt gewerkt aan fase 3 van het CIC. Deze is in twee delen opgedeeld. De eerste 2.000 m² komen binnenkort beschikbaar. Eind dit jaar is de verwachting dat fase 3b van start gaat.

Programma Smart City en digitale economie

Het Smart City Rotterdam programma werkt aan de slimme stad van de toekomst. Ook in 2018 zijn nieuwe stedelijke integrale digitale toepassingen verkend en geïnitieerd, in samenhang met de Roadmap Next Economy, om een nog aantrekkelijkere stad te maken voor bewoners, bedrijven en bezoekers.

Op nationaal niveau is de samenwerking gestart tussen de grote steden op Smart City vraagstukken om

opschaling te krijgen en om de oplossingen te vermarkten.

Digitale infrastructuur is de slagader van de samenleving. De inzet hierop is aangezet om de huidige en toekomstige opgaven zoals 5G goed te kunnen laten landen in de stad. En onverminderd, is in samenwerking met kennisinstellingen bedrijven, gewerkt aan specifieke maar ook meer generieke opgaven in de stad, en intern aan bredere kennisontwikkeling op het gebied van Smart City opgaven.

Accountmanagement Midden - en Kleinbedrijf (MKB) en Dienstverlening Ondernemers

Het MKB accountmanagement zoekt de bedrijven in de stad op, brengt in beeld wat er leeft bij de bedrijven en gebruikt de kennis van bedrijven om de dienstverlening te verbeteren en gemeentelijke procedures, beleid en projecten aan te scherpen en effectiever te maken. Daarnaast worden netwerken actief ondersteund om de samenwerking tussen ondernemers te versterken en cross-overs tussen bedrijven uit verschillende sectoren te stimuleren. Primair richt het accountmanagement zich op de sectoren: zakelijke dienstverlening, medisch & zorg, ICT & creatieve bedrijven, haven & maritieme dienstverlening en horeca, retail & leisure (vrije tijd). Ook in 2018 is accountmanagement voor startups ingezet. Het accountmanagement, het current investor development (huidige ontwikkeling investeerder) op de grote en middelgrote internationale bedrijven, wordt uitgevoerd door Rotterdam Partners. Hierbij heeft Rotterdam Partners specifieke aandacht voor (internationale) handelsbevordering, expats etc.

Regeldrukvermindering

De inspanningen voor regeldrukvermindering voor ondernemers is dit jaar onverminderd voortgezet door middel van experimenteren en ondernemer gericht werken. Experimenteren: met kleinschalige/gebiedsgerichte experimenten en pilots schouwen we kritisch onze lokale regelgeving. Hierbij is initiatief en verantwoordelijkheid van betrokken partijen een belangrijke voorwaarde. De gemeente heeft een faciliterende rol.

We werken ook gezamenlijk aan een open houding en meer flexibel gedrag bij de betrokken ambtenaren. Dit proces biedt de gemeente inzicht in de inzet die marktpartijen van de overheid verwachten om een ondernemer gerichte gemeente te zijn.

Casemanagement

Casemanagement wordt ingezet als er een structureel probleem in het (interne) proces van de gemeente wordt gesignaleerd en deze een belemmerende werking heeft voor ondernemers. In 2018 zijn 5 casussen opgelost waaronder inname openbare grond en proces verhuur van gemeentelijke panden bij nieuwe eisen. Daarnaast zijn er 10 lopende en nieuwe casussen.

Ondernemersbalie

De Ondernemersbalie heeft een voorlichtende en adviserende rol op het gebied van bedrijfshuisvesting en wet- en regelgeving, daarnaast kunnen ondernemers terecht voor vragen op het gebied van inkoop- en aanbestedingen, CityLab010 subsidie, circulair ondernemen, pop-up winkels en -horeca en het DAS-systeem. De verbetering van de informatie op de Rotterdam website is verbeterd wat ertoe heeft geleid dat het soort vragen steeds meer van complexe aard zijn. Met name het starten van een onderneming kan een

proces zijn waarbij meerdere dienstverleners en gemeentelijke diensten betrokken kunnen zijn. De rol van de Ondernemersbalie is dan vooral informeren, te adviseren en eventueel door te verwijzen naar relevante partijen binnen of buiten de gemeente. Maatwerk en persoonlijk contact blijft hierbij gewenst.

Warenmarkten

In 2017 is de nieuwe marktverordening in de gemeenteraad behandeld. Met de nieuwe marktverordening is verzelfstandiging voor meerdere Rotterdamse markten een optie geworden. Afhankelijk van concrete verzoeken kan een markt verzelfstandigen. Na een pilotperiode zijn eind 2018 vergunningen afgegeven voor de verzelfstandiging van de markten in Hoek van Holland, Rozenburg en Overschie.

De regelgeving met betrekking tot de verzelfstandiging van bestaande markten is in 2018 uitgewerkt. De regels met betrekking tot nieuwe initiatieven worden ontwikkeld.

Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen om in 2019 een onderzoek naar de markten starten. In dit onderzoek komt bijvoorbeeld de diversiteit van aangeboden producten aan bod, de functie van de markt, maar vooral ook de mening van consumenten over de markt. Dit jaar is ook een start gemaakt met het nadenken over het meer circulair maken van markten, zodat daar in 2019 een vervolg aan kan worden gegeven.

Roadmap Next Economy (RNE)

In 2018 is gestart met het operationaliseren van de RNE om in stad en regio van visie naar een langjarige werkwijze te komen. Daarvoor is binnen de gemeente coördinatienetwerk voor RNE opgezet. Hierin werken transitiepadtrekkers en de coördinator RNE samen aan de RNE strategie en aanpak. De betekenis van RNE voor Rotterdam en onze strategie en aanpak zullen in 2019 door het college worden vast gelegd in het koersdocument RNE//Rotterdam.

Regionaal is InnovationQuarter gevraagd uitvoering te geven aan RNE. Dit gebeurt met inhoudelijke doorontwikkeling van de transitiepaden en door inzet van business development op projecten die voor RNE van belang zijn. Rotterdam is samen met Den Haag, Provincie Zuid-Holland, Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Drechtsteden en Rijnland (laatste 2 sinds medio 2018) opdrachtgever van IQ hiervoor. Met de regionale partners en IQ is in 2018 het Zuid-Hollands investeringsplatform opgezet. Hier wordt expertise samengebracht om een select aantal hoog innovatieve projecten met substantiële economische potentie voor de regio te helpen bij het uitwerken tot solide businesscases. In 2019 zal gewerkt worden aan uitbouwen een bijpassend financieel instrumentarium.

Toelichting indicatoren

Functiemenging

De functiemenging geeft de verhouding weer tussen wonen en werken. De aantrekkende economie heeft het aandeel werken versterkt waardoor het percentage licht is gestegen. Recentere cijfers dan 2017 zijn nog niet bekend.

Bruto Gemeentelijk Product, verhouding tussen verwacht en gemeten product

Het Bruto Gemeentelijk Product (BGP) is voor het eerst (en laatst) gemeten in 2013 door Atlas voor Gemeenten. Een nieuw onderzoek staat nog niet in de planning. Rotterdam heeft in vergelijking met andere grote steden minder banen per 1.000 inwoners waardoor de verhouding tussen het verwachte en gemeten gemeentelijk product lager is. Overigens scoort Rotterdam ten opzichte van andere gemeenten wel hoog.

Vestiging (van bedrijven), aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar

Rotterdam heeft, in vergelijking met andere gemeenten, meer grote bedrijven. Dat verklaart een klein deel van het lage getal, maar belangrijker is dat de Rotterdamse Lisa gegevens altijd structureel lager waren dan die in andere regio's doordat er een andere berekening voor het aantal (actieve) ondernemingen zijn gebruikt. Over 2016 zijn deze berekeningen aangepast waardoor de ratio hard is gestegen.

Investerings in sterke clusters

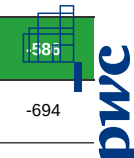
Ontlokken van 800 mln. aan private investeringen in de sterke clusters om een versnellingsimpuls te geven op weg naar de nieuwe economie, waarbij de gemeente samenwerkt met onder meer IQ en RP. Daarnaast zet de gemeente in samenwerking met o.a. MRDH en PZH in op investerings- en subsidiemiddelen (SOFIE, EFRO, ICOS).

Indicator	Soort	Monitor	Realisatie	Doel	Realisatie	
	indicator		2017	2018	2018	
Funciemenging (%)	BBV	LISA	54,5	-	-	
Bruto Gemeentelijk Product, verhouding tussen verwacht en gemeten product	BBV	Atlas voor Gemeenten	-	-	-	
Vestiging (van bedrijven, aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	BBV	LISA	-	-	-	
Het cluster Cleantech is verantwoordelijk voor een bijdrage van 200 mln aan de collegedoelestelling om 800 mln aan additionele investeringen te ontlokken het cluster	Collegetarget		0	160 mln	200	> 200 mln mln

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Economische Zaken	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.390	1.900	3.165	2.958	-207
Totaal baten	3.390	1.900	3.165	2.958	-207
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.112	0	400	830	430
Financieringsbaten	-3	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.281	1.900	2.765	2.128	-637
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	27.659	26.069	28.763	29.141	378
Apparaatslasten	4.997	6.018	6.602	6.197	-405
Inhuur	60	-36	206	10	-197
Overige apparaatslasten	135	119	113	119	6
Personeel	4.801	5.934	6.282	6.068	-214
Interne Lasten	3.304	2.067	2.112	2.262	150
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	3.304	2.067	2.112	2.262	150
Programmalasten	19.358	17.985	20.049	20.682	633
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.888	8.886	8.061	9.755	1.694
Kapitaallasten	153	223	223	128	-95
Overige programmalasten	-5	85	45	13	32
Salarislasten WSW en WIW	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	11.322	8.791	11.720	10.786	-933
Saldo voor vpb en reserveringen	-24.269	-24.169	-25.597	-26.183	-586
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-24.269	-24.169	-25.597	-26.183	-585
Mutaties reserves	-317	466	1.000	306	-694

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	1.662	1.188	1.188	1.188	0
Onttrekking aan reserves	1.345	1.654	2.188	1.494	-694
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-24.585	-23.703	-24.598	-25.877	-1.279

Toerekening overhead aan Economische Zaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.002	2.509	2.509	2.509	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	837	985	1.133	1.045	-88
Saldo na overhead	-27.425	-27.197	-28.240	-29.431	-1.192

Toelichting op overzicht van baten en lasten

Op het programma Economische Zaken is sprake van een nadeel van € 1,3 mln. Door de aantrekkende vraag vanuit de markt zijn binnen het programma Economische Zaken meer activiteiten ondernomen, dan voorzien. Naast de begrote inzet op Clean Tech, Food, Maritiem en Life Science & Health is er aanvullend inzet gepleegd op Haven en Energietransitie, Asbeter en Rotterdam The Hague Innovation Airport (in totaal ca. € 1,3 mln hogere lasten). Daartegenover staan lagere lasten bij Markten van € 200. Tegelijkertijd zijn gereserveerde lasten voor Clean Tech Delta en Werklocaties (€ 700) door externe factoren vertraagd naar 2019. Dit zorgt zowel voor lagere lasten als lagere baten in 2018, omdat een onttrekking uit de reserve niet nodig is gebleken. Daarnaast zijn de gerealiseerde baten iets lager dan begroot (€ 200).

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
1. Functiemenging	%	Streefwaarde n.v.t. Realisatie 54,5% 2017 LISA
2. Bruto Gemeentelijk Product	Verhouding tussen verwacht en gemeten product	Streefwaarde n.v.t. Atlas voor Gemeenten Realisatie Niet bekend
3. Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	Streefwaarde n.v.t. LISA

Toelichting op BBV-indicatoren

Functiemenging

De functiemenging geeft de verhouding weer tussen wonen en werken. De aantrekkende economie heeft het aandeel werken versterkt waardoor het percentage licht is gestegen. Recentere cijfers dan 2017 zijn nog niet bekend.

Bruto Gemeentelijk Product, verhouding tussen verwacht en gemeten product

Het Bruto Gemeentelijk Product (BGP) is voor het eerst (en laatst) gemeten in 2013 door Atlas voor Gemeenten. Een nieuw onderzoek staat nog niet in de planning. Rotterdam heeft in vergelijking met andere grote steden minder banen per 1000 inwoners waardoor de verhouding tussen het verwachte en gemeten gemeentelijk product lager is. Overigens scoort Rotterdam ten opzichte van andere gemeenten wel hoog.

Vestiging (van bedrijven), aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar

Rotterdam heeft in vergelijking met andere gemeenten meer grote bedrijven dat verklaart een klein deel van het lage getal, maar belangrijker is dat de Rotterdamse Lisa gegevens altijd structureel lager waren dan die in andere regio's door dat er een andere berekening voor et aantal (actieve) ondernemingen zijn gebruikt. Over 2016 zijn deze berekeningen aangepast waardoor de ratio hard is gestegen.

Economie

De activiteiten van Economie zijn in hoofdlijnen: het stimuleren en organiseren van een betere samenwerking tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven. Deze samenwerking is gericht op een sterke economische structuur en een grotere arbeidsmarkt. Dit gebeurt onder andere door de inzet van accountmanagement, het toekomstbestendig maken en houden van werklocaties en warenmarkten. Dit gebeurt met actieve ondersteuning van de clusters Martiem, Cleantech, Life Sciences Health.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- cluster Maritiem
- cluster Cleantech
- cluster Life Sciences & Health.
- cluster Food
- werklocaties
- innovatie
- smart City en digitale economie
- accountmanagement MKB en dienstverlening ondernemingen
- roadmap Next Economy

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Cluster Maritiem

In 2018 heeft de gemeente gevolg gegeven aan de versterking van het maritieme cluster en onder andere de volgende resultaten behaald:

- de ontwikkeling van een online database en virtueel kenniscentrum Rotterdam Maritime Capital
- een gezamenlijke uitvoeringsagenda voor profilering, acquisitie en vestigingsbeleid door decentrale overheden en partners
- de koppeling van de Rotterdam Maritime Capital strategie met de nationale maritieme strategie (afsluiten green deal voor vergroening scheepsvaart)
- strategisch partnerschap met PortXL, Singapore, CHIO port club, Sea20 en herijking samenwerking Smartport, Erasmus UPT en Leiden-Delft
- strategisch partnerschap met NL ambassade in Londen en NBSO Manchester inzake Brexit
- maritieme Quick Scan op Brexit en gevolgen voor haven en maritieme sector
- internationale school: voorbereiding business case campus Rotterdam International School

Cluster Cleantech

In 2018 heeft de uitvoering van de clusteraanpak door het cluster Cleantech een aantal belangrijke resultaten opgeleverd. Netwerken vormen hier de sleutel voor succes. Via het gezamenlijk organiseren van bijeenkomsten vinden we de juiste partners, zoals de Scale-Up Meet the Buyer events. Innovatie moet blijvend gestimuleerd worden voor een concurrerende positie. Hier is uitvoering aan gegeven door als consortiumvormer op te treden, businesscases aan te scherpen en fysiek ruimte te bieden. Daar waar bedrijven kansen zien stimuleert het cluster investeringen. Het cluster draagt bij aan de beschikbaarheid van kapitaal door fondsvorming, subsidies en financieringsprojecten. Een aantal resultaten zijn:

- Rotterdam The Hague Innovation Airport (RHIA): Dit voorbeeld van economische clustervorming heeft belangrijke stappen gemaakt. Een intentieovereenkomst is aangegaan om een onafhankelijke stichting in het leven te roepen voor uitvoering en doorontwikkeling van het RHIA-programma. De projecten Hospitality Campus en Solar Park zijn van start gegaan
- Rotterdam Offshore Wind Coalition blijft werken aan versterking van innovaties, waaronder ondersteuning van de ontwikkeling van een composieten toren voor offshore windmolens door Jules Dock
- verdere versterking van clustervorming rondom chemische recycling: Ondersteuning van innovaties, die op doorbreken staan, zoals PET-recycling (Ioniqa) en Waste to Chemicals
- start nieuwe initiatieven rondom stedelijke verduurzaming, waaronder Redo; dit bedrijf richt zich op verduurzaming commercieel vastgoed

Cluster Life Sciences & Health

In 2018 zijn verschillende resultaten geboekt die bijdragen aan een vitale stad, waar de kwaliteit van leven en een gezonde levensstijl voorop staat. Onder meer door de Netwerkontbijten Zorginnovatie in de Life Sciences & Health Hub in de Rotterdam Science Tower, waarbij het contact tussen alle betrokken partijen en de uitwisseling van innovatieve ideeën in de stad centraal staan. In verband met een verandering van eigenaar is er een vertraging in de uitvoering ontstaan bij de verbouwingsplannen. Wel is in 2018 opdracht verstrekt en het ontwerp afgerond voor herinrichting van de begane grond en de buitenruimte. Planning start uitvoering van de buitenruimte is april 2019 en de uitvoering van de interieurs medio juni.

De Holland Health Data Coöperatie (HHDC) is van start gegaan en is in onderhandeling met Erasmus Medisch Centrum en een verzekeraar over een experiment waarbij HHDC als onafhankelijke tussenpartij content voor research vastlegt en data verbindt.

De Rotterdam E- Health agenda is samen met Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) in het leven geroepen met als doel het versnellen van de introductie van E-Health toepassingen zodat die sneller worden geaccepteerd door burgers en professionals. Dit leidt ook tot kansen voor E-Health ondernemers bij het vergroten van hun afzetmarkt.

Cluster Food

Ook in 2018 waren de speerpunten van het cluster Food het verkrijgen van een betere aansluiting van bedrijven en onderwijsinstellingen op de arbeidsmarkt alsook het creëren van nieuwe werkgelegenheid door middel van het aantrekken van nieuwe bedrijven en investeerders. Daarbij is internationale marketing van onze innovatieve regio een sterke troef om internationale bedrijven aan te trekken. Een aantal resultaten die dit jaar behaald zijn:

- afronding van de 1e fase Smart Logistics onderzoek en presentatie aan bedrijfsleven, waarbij voordeel is aangetoond bij het optimaliseren en combineren van goederenstromen over de weg
- internationale marketing van het Rotterdam Foodcluster bij o.a. Ifama Buenos Aires, Fruit Logistica Berlijn, Marktmatch Rotterdam
- Vertical Farming (nieuwe productievormen van voedsel): schetsontwerp opgeleverd en in fase van marktconsultatie
- IFAMA conferentie 2020 binnengehaald. Een wetenschappelijke conferentie, waarbij we een nadrukkelijke koppeling creëren tussen bedrijfsleven en onderwijs (MBO/HBO/Universitair)

Werklocaties

De gemeente Rotterdam richt zich op gebiedsgerichte aanpak van winkels, kantoren en bedrijventerreinen. Met stakeholders werkt de gemeente aan versterking van gebieden met toekomstperspectief als werklocatie en aan transformatie van gebieden met een ander functioneel toekomstperspectief.

Per 31 december 2018 zijn er 24 actieve Bedrijveninvesteringszone (BIZ)-gebieden; 22 in winkelgebieden en 2 op bedrijventerreinen. Het centrum, nu ook een BIZ-gebied, is het grootste BIZ-gebied in Nederland voor wat betreft omzet.

De gemeente heeft in 2018 ca. 45.000 m² kantoorruimte getransformeerd naar andere ruimten. Gestart is met 4 pilots voor transformatiegebieden, nl. Katwol, Crooswijkseweg, aanloopstraten Noorderboulevard en Boulevard Zuid. Er is een opgaande lijn in de transformeren panden.

Daarnaast is de gebiedsaanpak in Brainpark en plintenaanpak in Rotterdam Centraal District gestart.

Ook zijn we in 2018 gestart met een pilot van 3 jaar voor transformatie van winkels naar woningen en voorzieningen in de volgende: Katwol, Crooswijkseweg, aanloopstraten Noorderboulevard en Zuiderboulevard, de Noorderboulevard en Plein 1953.

Innovatie

De activiteiten van InnovationQuarter (IQ) hebben in 2018 mede geleid tot een additioneel geïnvesteerd privaat vermogen van circa € 298 mln. en de creatie van 1.492 hoogwaardige arbeidsplaatsen in de regio. Samen met bedrijven, kennisinstellingen, cluster- en deltaorganisaties, incubators, financiers en investeerders, topsectoren en overheden werkt de gemeente samen met IQ aan een sterk innovatie ecosysteem. Een ecosysteem waarin partijen elkaar snel weten te vinden, waar kruisbestuiving plaatsvindt tussen de sterke regionale clusters, waarin innovatieve bedrijven kunnen groeien en dat aantrekkelijk is voor buitenlandse bedrijven om zich te vestigen.

In 2018 zijn de volgende resultaten behaald:

- Business Development realiseerde 33 businesscases en innovatieprojecten met een investeringsvolume van € 20,8 mln
- Foreign Investments heeft 53 bedrijven geassisteerd bij vestiging, danwel verhuizing of uitbreiding in de regio. Deze bedrijven verwachten binnen drie jaar 1.133 arbeidsplaatsen te hebben gerealiseerd in de regio (waarvan 260 betrekking hebben op behoud van werkgelegenheid) en € 214 mln. additioneel te hebben geïnvesteerd
- Capital heeft 23 investeringen gerealiseerd. Het additioneel aangetrokken kapitaal over 2018 voor de regio komt met deze investeringen op € 63.2 mln. Met deze investeringen worden binnen drie jaar 379 additionele arbeidsplaatsen verwacht

Het Cambridge Innovation Center (CIC) groeit volgens verwachting. Begin 2018 is de tweede fase van het CIC geopend waardoor deze plek van innovatie middenin het Rotterdam Centraal district is doorgroeit naar ongeveer 8000m2. Officieel is het CIC geopend op 1 september 2016. Op dit moment zijn er meer dan 200 bedrijven gevestigd en werken er ruim 700 mensen vanuit het CIC. De bedrijven in het CIC hebben volgens het impact report van het CIC in 2018 voor € 260 mln aan investeringen opgehaald. Op dit moment wordt gewerkt aan fase 3 van het CIC. Deze is in twee delen opgedeeld. De eerste 2000 m² komen binnenkort beschikbaar. Fase 3b zal naar verwachting eind 2019 van start gaan.

Smart City en digitale economie

Het Smart City Rotterdam programma kent verschillende thema's waaraan gewerkt wordt.

Het programma is het aanspreekpunt voor Smart City onderwerpen. Het zorgt voor de juiste verbindingen zowel intern als extern. Er zijn vele bijeenkomsten geweest waarin Rotterdam zich heeft gepresenteerd als Smart City. Ook is in 2018 de G5 samenwerking op het gebied van Smart Cities echt van start gegaan waarbij Rotterdam voorop loopt op het gebied van Smart Sustainability.

In 2018 is L2Fiber begonnen met de uitrol van glasvezel in Kratingen, met als doel om in 5 jaar heel Rotterdam te gaan verglazen. Het programma doet hierin de overkoepelende coördinatie namens de gemeente. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met andere mogelijke partijen over de aanleg van glasvezel. Ook is in 2018 begonnen met de inventarisatie van 5G: wat moeten wij doen om de uitrol zo goed mogelijk te kunnen faciliteren.

In het kader van de regionale economische aanpak Roadmap Next Economy is een goede stap gemaakt in het positioneren van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) als landingsplaats voor datacenters. Dit zal in 2019 geconcretiseerd gaan worden. De regionale samenwerking op het gebied van 5G is ingebracht bij de Roadmap.

Op vele vlakken is meegedacht over de toegevoegde waarde van digitale inzet voor de stad, zijn nieuwe ideeën gelanceerd en is het team betrokken geweest bij vele onderwerpen op het vlak van standaardisatie, regulering, digitale innovatie, en realisatie van concrete producten en oplossingen. Daarbij wordt veel geschakeld tussen afdelingen, maar ook met regionale, landelijke en Europese partijen, steden en instellingen.

Accountmanagement MKB en dienstverlening ondernemers

In 2018 bezochten 858 bedrijven en instellingen 15 relatie-events. Veel van deze events werden georganiseerd in samenwerking met partners als Rotterdam Topsport, Flevum, MKB Rotterdam en het bedrijfsleven. Ook waren er 4 ondernemersontbijten, waaraan circa 1.200 gasten hebben deelgenomen.

Bedrijfscontactfunctionarissen

Als eerste aanspreekpunt voor de ondernemerscollectieven en interne afdelingen van de gemeente, hebben de bedrijfscontactfunctionarissen in 2018 ondernemers begeleid bij gebiedsgerichte projecten en het beantwoorden van vragen op het gebied van ondernemen in zowel de winkelgebieden als op de bedrijventerreinen. In 2018 zijn, mede door de intensieve begeleiding van de bedrijfscontactfunctionarissen, nieuwe collectieven en 12 nieuwe BIZ-gebieden gevormd. De bedrijfscontactfunctionarissen hebben onder de subsidieregeling Winkelgebieden en Bedrijventerreinen/ondernemersinitiatieven voor ruim € 350 aan subsidie verleend ter verlevendiging en verbetering van de winkelgebieden en bedrijventerreinen. Voorbeelden zijn feestelijke activiteiten; verbeteringen in de buitenruimte; sfeerverlichting.

Ook hebben de bedrijfscontactfunctionarissen, als schakel naar de gemeentelijke organisatie en het gemeentebestuur, een bijdrage geleverd aan de uitvoering en vorming van diverse projecten onder Anders Geregeld (een programma in het kader van regeldrukvermindering ondernemers); gebiedskoersen detailhandel; horeca gebiedsplannen; winkelaanpak; transformatie en het verder vormgeven van het interne BIZ-proces.

Ondernemersbalie

De Ondernemersbalie is het gemeentelijke loket voor de Rotterdamse ondernemer. Zowel gevestigde als (pre) startende ondernemers kunnen bij deze balie terecht voor advies en informatie over ondernemerschap en alle vragen die hen daarbij bezig houden. De balie is bereikbaar via de telefoon, internet, email en facebook, maar vooral ook persoonlijk. De fysieke balie is gevestigd in het gebouw van de Kamer van Koophandel (KvK) op het Ondernemersplein. Dit ondernemersplein is een fysieke ruimte binnen het gebouw van de KvK, waar startende en gevestigde ondernemers terecht kunnen voor advies en informatie over ondernemerschap, digitale producten en diensten, contacten met publieke en private dienstverleners en ontmoetingen met andere ondernemers en professionals.

Het totaal aantal klantcontacten is in 2018 uitgekomen op circa 2.800. Het Ondernemersplein heeft dit jaar twee bijeenkomsten georganiseerd, nl. het Zorgevent met 121 deelnemers (klantwaardering 8.2) en het ZZP-event (klantwaardering 8.3).

Case management

Casemanagement wordt ingezet als er een structureel probleem in het (interne) proces van de gemeente wordtesignaleerd en deze een belemmerende werking heeft voor ondernemers. In 2018 zijn 5 casussen opgelost, waaronder verbetering van het proces bij verhuur van gemeentelijke panden en inname van openbare grond.

Regeldrukvermindering

De inspanningen voor regeldrukvermindering voor ondernemers is dit jaar onverminderd voortgezet door middel van experimenteren en ondernemer gericht werken. De pilot Anders Geregeld is tot 1 juli 2019 verlengd voor de gebieden Beverwaard, Lusthofstraat en Rozenburg. Experimenteren: met kleinschalige/gebiedsgerichte experimenten en pilots schouwen we kritisch onze lokale regelgeving. Hierbij is initiatief en verantwoordelijkheid van betrokken partijen een belangrijke voorwaarde. De gemeente heeft een faciliterende rol.

We werken ook gezamenlijk aan een open houding en meer flexibel gedrag bij de betrokken ambtenaren. Dit proces biedt de gemeente inzicht in de inzet die marktpartijen van de overheid verwachten om een ondernemer gerichte gemeente te zijn.

Roadmap Next Economy (RNE)

In 2018 heeft Rotterdam binnen de gemeente een coördinatienetwerk voor RNE opgezet. Hierin werken transitiepadtrekkers en de coördinator RNE samen aan de RNE strategie en aanpak. Dit gebeurt samen met vakafdelingen zoals de afdeling Economie. De betekenis van RNE voor Rotterdam en onze strategie en aanpak zullen in 2019 door het College worden vast gelegd in het koersdocument RNE//Rotterdam.

Regionaal is InnovationQuarter gevraagd uitvoering te geven aan RNE. Dit gebeurt met inhoudelijke doorontwikkeling van de transitiepaden en door inzet van business development op projecten die voor RNE van belang zijn. Rotterdam is samen met Den Haag, Provincie Zuid Holland (PZH), MRDH, Drechtsteden en Rijnland (laatste 2 sinds medio 2018) opdrachtgever van IQ hiervoor. Er is regelmatige samenwerking en afstemming met IQ.

Met de regionale partners en IQ is in 2018 het Zuid-Hollands investeringsplatform opgezet. Hier wordt expertise samengebracht voor om een select aantal hoog innovatieve projecten met substantiële economische potentie voor de regio te helpen uitwerken tot solide businesscases. In 2019 zal gewerkt worden aan uitbouwen een bijpassend financieel instrumentarium.

Toelichtingen ontwikkelingen

Externe Ontwikkelingen

Regionale samenwerking

De samenwerking met regionale partners waaronder Innovation Quarter, Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), Havenbedrijf Rotterdam, Medical Delta en private partijen bij het uitbouwen van de kansrijke cluster (Maritiem, Cleantech, Food en Life Sciences & Health) en de Roadmap Next Economy is doorgezet.

Agenda Stad

Via de Agenda Stad heeft het Rijk de steden opgeroepen tot nieuw elan in de samenwerking tussen de steden onderling en met het Rijk. In 2018 is er verder gewerkt van meerdere City deals (o.a. Elektrische deelmobiliteit in stedelijke gebiedsontwikkeling klimaatadaptatie) waar Rotterdam bij betrokken is.

Versterking vestigingsklimaat

Via de clusteraanpak, met de kansrijke clusters Cleantech, Life Sciences & Health, Maritieme dienstverlening en Food, levert de gemeente een bijdrage aan het vestigingsklimaat van de stad. Rotterdam Maritime Capital is een goed voorbeeld van hoe gemeentelijke inzet zorgt dat het bedrijfsleven, kennisinstellingen en regionale overheden elkaar vinden op netwerkvorming, lobby en (pilot) projecten.

Interne ontwikkelingen

Clusterontwikkeling

De clusters zijn een belangrijke bouwsteen in de vernieuwing van de Rotterdamse Economie, zij zijn in 2018 harder gegroeid dan de economie als geheel (EVR 2018). Met de start van Rotterdam Maritime Capital staat er nu ook op het thema Maritiem een stevig samenwerkingsverband tussen (regionale) overheden, kennisinstellingen en bedrijven waarvan de komende jaren groei kan worden verwacht.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Economie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.290	-1	1.264	936	-329
Totaal baten	1.290	-1	1.264	936	-329
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.110	0	400	830	430
Financieringsbaten	-3	0	0	0	0
Opbrengsten derden	183	-1	864	106	-759
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	25.350	23.391	25.658	26.283	626
Apparaatslasten	4.142	5.106	5.247	5.038	-210
Inhuur	50	-37	157	-23	-179
Overige apparaatslasten	115	91	87	101	14
Personeel	3.977	5.053	5.003	4.959	-44
Interne Lasten	2.187	982	1.027	1.143	116
Overige doorbelastingen	2.187	982	1.027	1.143	116
Programmalasten	19.020	17.302	19.384	20.103	719
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.529	8.288	7.441	9.164	1.723
Kapitaallasten	153	223	223	128	-95
Overige programmalasten	16	0	0	25	25
Subsidies en inkomensoverdrachten	11.322	8.791	11.720	10.786	-934
Saldo voor vpb en reserveringen	-24.059	-23.392	-24.393	-25.347	-954
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-24.059	-23.392	-24.393	-25.347	-954
Mutaties reserves	-317	466	1.000	306	1.499
Toevoeging aan reserves	1.662	1.188	1.188	1.188	0
Onttrekking aan reserves	1.345	1.654	2.188	1.494	-694
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-24.376	-22.926	-23.394	-25.041	-1.648

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Economie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	1.755	2.252	2.252	2.252	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	702	851	915	855	-61
Saldo na overhead	-26.833	-26.029	-26.561	-28.148	-1.587

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-329	1.320	-1.648
1. Lagere baten	-329	0	-329
2. Lagere apparaatslasten a.g.v. openstaande vacatureruimte	0	210	-210
3. Aanvullende inzet projecten	0	1.110	-1.110
Afwijking reserves	-694	-694	0
4. Lagere onttrekking reserves	-694	-694	0
Saldo voor overhead	-1.023	626	-1.648

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere baten

Het Rijk heeft in de decembercirculaire een doeluitkering uitgekeerd voor een subsidie aan Asbeter ad € 400. Deze baat was verwacht en begroot op het product Economie. De daadwerkelijke storting heeft plaatsgevonden op het product Beheer Algemene Middelen / Gemeentefonds. Dit levert voor product Economie een nadeel op en een voordeel bij product Beheer Algemene Middelen. Op concernniveau is dit budgetneutraal.

2. Lagere apparaatslasten a.g.v. openstaande vacatureruimte

De openstaande vacatureruimte zorgt voor een onderbesteding.

3. Aanvullende inzet projecten

Door de aantrekkende vraag vanuit de markt zijn binnen het product Economie meer activiteiten ondernomen dan voorzien. Naast de begrote inzet op Clean Tech Food, Maritiem en Life Science & Health is er aanvullende inzet gepleegd op Haven en Energiestransitie, Asbeter en Rotterdam The Hague Innovation Airport. Dit heeft geresulteerd in hogere lasten dan begroot.

4. Lagere onttrekking reserves

De uitvoering/realisatie van een aantal projecten (onder andere Clean Tech Delta en Werklocaties) is over de jaargrens heen geschoven door externe factoren. Dit heeft geresulteerd in een lagere onttrekking dan voorzien in 2018.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Economie	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0
Bijdrage Ministerie EZK en verlening asbestbestrijding	0	0	0
Externe bijdragen ten behoeve van diverse economische projecten.	0	0	0
Totaal	0	0	0

Toelichting op overzicht van bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Besluit Begroting en Verantwoording

Verordening ex. artikel 212 Gemeentewet

Roadmap Next Economy

Kader Stedelijke Ontwikkeling

Economische Verkenningen Rotterdam (EVR)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Markten

Het product markten omvat het volledige beheer en exploitatie van alle Rotterdamse warenmarkten.

Doelstellingen product

Uitvoering geven aan de visie uit het Meerjarenperspectief met betrekking tot verzelfstandiging van markten. Die visie houdt in dat er een mogelijkheid moet komen om te verzelfstandigen. Die mogelijkheid is gecreëerd.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2017 is de nieuwe marktverordening in de Raad behandeld. Met de nieuwe marktverordening is verzelfstandiging voor meerdere Rotterdamse markten een optie geworden. Afhankelijk van concrete verzoeken kan een markt verzelfstandigen. Na een pilotperiode zijn eind 2018 vergunningen afgegeven voor de verzelfstandiging van de markten in Hoek van Holland, Rozenburg en Overschie.

Toelichtingen ontwikkelingen

De regelgeving met betrekking tot de verzelfstandiging van bestaande markten is in 2018 uitgewerkt. De regels met betrekking tot nieuwe initiatieven worden ontwikkeld.

Daarnaast wordt in maart 2019 een onderzoek naar de markten gestart. In dit onderzoek komt bijvoorbeeld de diversiteit van aangeboden producten aan bod, de functie van de markt, maar vooral ook de mening van koopliden en consumenten over de markt. In 2018 is tijdens een succesvolle bijeenkomst over circulaire markten een marktalliantie gesmeed. Samen met deze alliantie wordt in 2019 een passend vervolg gegeven aan de circulariteit van markten.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Markten	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	2.100	1.901	1.901	2.022	121
Totaal baten	2.100	1.901	1.901	2.022	121
Bijdragen rijk en mede-overheden	2	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.098	1.901	1.901	2.022	121
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	2.309	2.678	3.105	2.858	-247
Apparaatslasten	854	911	1.354	1.159	-195
Inhuur	11	2	50	32	-18
Overige apparaatslasten	20	28	26	18	-7
Personeel	824	881	1.279	1.109	-170
Interne Lasten	1.117	1.085	1.085	1.119	34
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.117	1.085	1.085	1.119	34
Programmalasten	338	682	665	579	-86
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	359	597	621	591	-29
Overige programmalasten	-21	85	45	-12	57
Salarislasten WSW en WIW	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-209	-777	-1.204	-836	369
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-209	-777	-1.204	-836	369
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-209	-777	-1.204	-836	369

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Markten	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	247	257	257	257	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	135	134	217	190	-27
Saldo na overhead	-591	-1.168	-1.678	-1.283	395

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	121	-247	369
1. Opbrengsten marktgelden	121	0	121
2. Onderschrijding personeelslasten	0	-170	170
3. Diverse afwijkingen	0	-77	77
Saldo voor overhead	121	-247	369

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten marktgelden

Het voordeel op de baten komt door de hogere opbrengsten van de dagplaatsen op de markten. Door de relatief gunstige weersomstandigheden werden meer dagplaatsen door ondernemers afgenomen.

2. Onderschrijding personeelslasten

Het voordeel komt vooral doordat enkele vacatures nog niet waren vervuld.

3. Diverse afwijkingen

Door vrijval op de voorziening dubieuze debiteuren is een voordeel behaald van € 57. Deze vrijval is het gevolg van intensievere invorderingsacties op markten. Verder zijn er diverse kleinere onderschrijvingen.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Markten	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	4	0	4
Incidentele huisvestingskosten	4	0	4
Totaal	4	0	4

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 4 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Marktverordening 2017, marktreglement 2008, verordening rechten markten.

Onderwijs

Binnen het Programma Onderwijs voert de gemeente wettelijke taken uit, zoals leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie (vve), voortijdig schoolverlaten, onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers en onderwijshuisvesting. Daarnaast ontwikkelt de gemeente stedelijk beleid waarvoor ze zowel gemeentelijke als rijksmiddelen inzet. Dit is beschreven in Leren Loont!, het Rotterdams onderwijsbeleid 2015-2018. Ook voert de gemeente stedelijk beleid uit op schoolzwemmen.

PRODUCT 1

Onderwijshuisvesting

Rotterdam investeert in renovatie of nieuwbouw van schoolgebouwen. Het accent ligt hierbij op efficiënt en doelmatig gebruik van onderwijsgebouwen. Belangrijk hierbij is leegstandsreductie, terugbrengen van het aantal kleine scholen in het primair onderwijs en het verbeteren van het binnenklimaat.

PRODUCT 2

Onderwijsbeleid

Rotterdam zet in op verbetering van onderwijsresultaten, vermindering van schooluitval en aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt. Er worden wettelijke taken uitgevoerd zoals leerlingenvervoer, vve en onderwijsachterstandenbeleid. Daarnaast wordt stedelijk beleid ontwikkeld en uitgevoerd. Hiermee werkt Rotterdam aan onderwijs dat uitdaagt, vormt en talent tot ontwikkeling brengt.

Doelstellingen programma

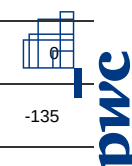
Het college heeft voor de periode 2015-2018 het programma Leren Loont! vastgesteld. Leren loont! is in samenwerking met schoolbesturen, leraren, ouders en andere betrokkenen tot stand gekomen. Het doel is de onderwijsresultaten van Rotterdamse leerlingen te verhogen door de kwaliteit van het onderwijs te vergroten. Leren Loont! is opgebouwd langs vijf thema's. In samenhang met elkaar moeten verschillende maatregelen binnen deze thema's de kwaliteit van het Rotterdamse onderwijs vergroten.

De gemeente investeert in de nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen. Belangrijk hierbij zijn leegstandsreductie en het verminderen van kleine scholen in het primair onderwijs en het verbeteren van het binnenklimaat op scholen.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Onderwijs	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56.693	58.494	67.612	67.104	-508
Totaal baten	56.693	58.494	67.612	67.104	-508
Bijdragen rijk en mede-overheden	56.921	58.301	67.212	65.709	-1.503
Opbrengsten derden	-228	193	400	1.395	995
Lasten exclusief reserves	175.105	184.861	184.772	184.450	-322
Apparaatslasten	13.019	11.532	13.148	13.259	110
Inhuur	383	52	130	421	291
Overige apparaatslasten	267	261	230	262	33
Personeel	12.369	11.219	12.789	12.576	-213
Interne Lasten	64.519	70.191	65.088	61.459	-3.629
Beleidspecifiek vastgoed	49.213	55.592	50.159	44.723	-5.436
Overige doorbelastingen	15.306	14.598	14.929	16.735	1.807
Programmalasten	97.567	103.138	106.536	109.732	3.197
Financieringslasten	0	0	500	0	-500
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	9.382	16.067	13.295	10.726	-2.569
Kapitaallasten	116	112	112	112	0
Overige programmalasten	-1.025	0	0	-95	-95
Sociale uitkeringen	8.548	7.998	7.792	10.628	2.837
Subsidies en inkomensoverdrachten	80.547	78.960	84.837	88.361	3.524
Saldo voor vpb en reserveringen	-118.412	-126.367	-117.160	-117.346	-185
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-118.412	-126.367	-117.160	-117.346	-185
Mutaties reserves	345	4.052	347	212	-135
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	301	4.052	347	212	-135
Vrijval reserves	44	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor overhead	-118.067	-122.315	-116.813	-117.134	-320

Toerekening overhead aan Onderwijs	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.880	6.142	6.142	6.142	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.774	1.949	2.825	2.915	90
Saldo na overhead	-127.721	-130.405	-125.780	-126.190	-411

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Onderwijs is sprake van een tekort van € 320. Het tekort op het product Onderwijsbeleid wordt binnen het programma grotendeels gedekt door een voordeel op het product Onderwijshuisvesting.

Onderwijshuisvesting

Op het product onderwijshuisvesting is sprake van een voordeel van € 2,6 mln. Dit wordt met name verklaard door een vrijval van € 1,4 mln met betrekking tot het huisvestingsprogramma van voorgaande jaren. De declaraties vanuit het scholenveld zijn lager dan de bedragen die beschikbaar zijn gesteld. Daarnaast is sprake van een subsidie afrekening wat een eenmalig voordeel oplevert van € 0,6 mln.

Onderwijsbeleid

Binnen het product is er sprake van hogere lasten. Dit wordt met name veroorzaakt door hogere kosten voor het leerlingenvervoer voor - € 2,5 mln. De lasten van het leerlingenvervoer zijn gestegen door een stijging van het aantal afgegeven indicaties, indexatie en frictiekosten door overgang naar een andere aanbieder.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
1. Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	Streefwaarde in 2022 hetzelfde lage niveau (0,43) DUO
	Realisatie	0,28 2018
2. Realisatie verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	Streefwaarde 55 in 2022 DUO
	Realisatie	59,28 2018
3. Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Streefwaarde 2,82% in schooljaar 19-20 (cijfers beschikbaar eind 2021) DUO

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting op BBV-indicatoren

Absoluut en relatief verzuim

Het aantal verzuimmeldingen is al een aantal jaren vrij stabiel. In het absoluut verzuim zien we vooral kinderen en jongeren die zonder uitschrijving in de basisregistratie naar het buitenland vertrokken zijn. Het relatief verzuim (spijbelen) doet zich vooral voor op het voortgezet onderwijs

Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie

Het aantal voortijdige schoolverlaters laat een lichte stijging zien. In het schooljaar 2016-2017 waren er 1.367 nieuwe voortijdig schoolverlaters. Dit is een stijging van 54 jongeren ten opzichte van een schooljaar eerder. Omdat ook het aantal deelnemers op de vo- en mbo-opleidingen steeg, blijft het aantal voortijdig schoolverlaters relatief (procentueel) bijna gelijk.

Onderwijshuisvesting

Rotterdam investeert in renovatie of nieuwbouw van schoolgebouwen. Schoolbesturen dienen plannen in voor renovatie of nieuwbouw en de gemeente toetst deze plannen aan de Huisvestingsverordening en het Integraal Huisvestingsplan 2015 – 2019. Het accent ligt bij onderwijshuisvesting op het efficiënt en doelmatig gebruik van onderwijsgebouwen. Belangrijk daarbij zijn leegstandsreductie, het terugbrengen van het aantal kleine scholen in het primair onderwijs en verbeteren van het binnenklimaat op de scholen.

Doelstellingen product

De ambitie voor 2018 was:

- meer dan 30 projecten in voorbereiding/uitvoering brengen
- reduceren van leegstand en verbeteren van de spreiding van het onderwijs over de stad
- verminderen van het aantal kleine scholen in het primair onderwijs

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2018 zijn meer dan 40 projecten op gebied van onderwijshuisvesting in voorbereiding/uitvoering. Dit zijn nieuwbouwprojecten en grondige renovaties van bestaande scholen. De fase waarin deze projecten verkeren lopen sterk uiteen: van de prille initiatieffase tot ontwerpfase tot realisatiefase. In 2018 zijn 2 scholen opgeleverd: het Avicienna en Melanchthon Kralingen. In 2019 en de jaren daarna zullen dat er veel meer zijn.

De scholen worden gebouwd in opdracht van de schoolbesturen en betaald door de gemeente. Schoolbesturen maken daarvoor een plan. Dit plan wordt door de gemeente getoetst. Na goedkeuring van dit plan wordt het schoolbestuur vanuit de gemeente ondersteund naar een ontwerp, aanbesteding en realisatie. Met de bouw van nieuwe scholen neemt ook de leegstand af. Door nieuwbouw wordt een beter passend gebouw neergezet. Het herontwerp van het primair onderwijs is opgenomen in het nieuw Integraal Huisvestingsplan.

Toelichtingen ontwikkelingen

Gemeente Rotterdam streeft naar duurzame scholen. Vanaf 2020 is wetgeving van kracht die vereist dat nieuwe scholen Bijna Energie Neutraal Gebouwen (BENG) zijn. Scholen mogen dus nog maar een hele beperkte energiebehoefte hebben. Bij de realisatie van de ruim 40 projecten wordt nu al rekening gehouden met deze BENG eis.

Daarnaast heeft gemeente Rotterdam in 2018 samen met de schoolbesturen gewerkt aan een nieuw Integraal Huisvestingsplan voor de komende jaren. In dit plan staat waar behoefte is aan scholen en waar nieuwe scholen zullen worden gebouwd. Dit plan is in 2019 gereed.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Onderwijshuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	274	193	269	1.192	924
Totaal baten	274	193	269	1.192	924
Bijdragen rijk en mede-overheden	521	0	0	8	8
Opbrengsten derden	-247	193	269	1.184	915
Lasten exclusief reserves	62.139	70.068	66.223	64.563	-1.660
Apparaatslasten	1.523	1.204	1.594	1.590	-5
Inhuur	108	0	0	62	62
Overige apparaatslasten	39	25	28	36	8
Personeel	1.376	1.179	1.566	1.492	-74
Interne Lasten	53.304	59.280	54.126	50.505	-3.620
Beleidspecifiek vastgoed	49.213	55.592	50.159	44.723	-5.436
Overige doorbelastingen	4.091	3.688	3.967	5.782	1.815
Programmalasten	7.313	9.584	10.504	12.468	1.965
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	791	5.622	2.787	1.737	-1.049
Overige programmalasten	-942	0	0	-98	-98
Sociale uitkeringen	398	4	322	463	141
Subsidies en inkomstenoverdrachten	7.067	3.958	7.395	10.366	2.970
Saldo voor vpb en reserveringen	-61.865	-69.875	-65.955	-63.371	2.584
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-61.865	-69.875	-65.955	-63.371	2.584
Mutaties reserves	0	3.500	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	3.500	0	0	0
Saldo voor overhead	-61.865	-66.375	-65.955	-63.371	2.584

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Toerekening overhead aan Onderwijshuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	593	643	643	643	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	444	309	447	443	-4
Saldo na overhead	-62.902	-67.328	-67.046	-64.458	2.588

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	924	-1.660	2.584
1. Vrijval huisvestingsprogramma	0	-1.345	1.345
2. Subsidie afrekening	600	0	600
3. Diverse afwijkingen	324	-315	639
Saldo voor overhead	924	-1.660	2.584

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Vrijval huisvestingsprogramma

De afwijking in de lasten wordt grotendeels verklaard door een vrijval met betrekking tot het huisvestingsprogramma van voorgaande jaren. De declaraties vanuit het scholenveld zijn lager dan de bedragen die beschikbaar zijn gesteld.

2. Subsidie afrekening

Een subsidie terugvordering met betrekking tot meerjarig onderhoud levert een eenmalig voordeel op in de baten.

3. Diverse afwijkingen

Meer dan verwacht heeft het voortgezet onderwijs gebruik gemaakt van de gemeentelijke gymzalen met hoge exploitatiekosten tot gevolg. Het extra gebruik van gemeentelijke gymlocaties is doorbelast aan het scholenveld conform de beleidsregel Bekostiging bewegingsonderwijs. Dit verklaart de afwijking in de baten. Het overschot in de lasten wordt met name veroorzaakt door minder schade declaraties voor onderwijshuisvesting dan verwacht.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Onderwijshuisvesting	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	600	600
Actualisering budgetten	0	400	400
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	200	200
Totaal	0	600	600

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 200. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Rotterdam 2015
- Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)
- Wet op de expertisecentra (WEC)
- Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)

Onderwijsbeleid

Rotterdam zet in op verbetering van onderwijsresultaten, vermindering van schooluitval en aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt. Er worden wettelijke taken uitgevoerd zoals leerlingenvervoer, voor- en vroegschoolse educatie (vve) en onderwijsachterstandenbeleid. Daarnaast wordt er stedelijk beleid ontwikkeld en uitgevoerd, met inzet van gemeentelijke en rijksmiddelen. Hiermee werkt Rotterdam aan onderwijs dat uitdaagt, vormt en talent tot ontwikkeling brengt.

Doelstellingen product

Het college heeft voor de periode 2015-2018 het programma Leren Loont! vastgesteld. Leren Loont! is in samenwerking met schoolbesturen, leraren, ouders en andere betrokkenen tot stand gekomen. Het doel is de onderwijsresultaten van Rotterdamse leerlingen te verhogen door de kwaliteit van het onderwijs te vergroten. Leren Loont! is opgebouwd langs vijf thema's. In samenhang met elkaar moeten verschillende maatregelen binnen deze thema's de kwaliteit van het Rotterdamse onderwijs vergroten.

Vliegende Start

De opvang van de allerkleinste Rotterdammertjes moet van hoge kwaliteit zijn. Alle Rotterdamse peuters verdienen een vliegende start. Het streven is dat zij zonder achterstanden en goed voorbereid aan de basisschool beginnen. Naast bereik, investeert het college ook in kwaliteit van voorschoolse educatie.

De ambitie voor 2018 was:

- toename van het aantal groepen 0
- een peuter staat niet meer dan twee maanden op de wachtlijst voor de voorschool
- bereik van 80% van de 3-jarige doelgroeppeuters in 2018

Kwaliteit door schoolontwikkeling

Rotterdam legt de lat hoog. Het onderwijs moet goed zijn en steeds beter worden. Dat alle Rotterdamse kinderen hun talenten kunnen ontwikkelen en kansrijk opgroeien, daar gaat het om. Dit betekent: zorgen voor goed onderwijs, hogere resultaten en minder uitval. Het college zet daarop onder andere in met gerichte arrangementen en goed gekwalificeerde professionals op school en voor de klas om zo de kwaliteit van scholen te verhogen en het aantal zwakke en risicovolle scholen af te laten nemen. De schoolbesturen ontvangen een schoolontwikkelingsbudget, waarbij de scholen zelf binnen kaders kunnen bepalen waar zij de subsidie voor inzetten.

De ambitie voor 2018 was:

- de gemiddelde Rotterdamse cito score komt dichterbij het landelijke gemiddelde
- verdere daling van het aantal zwakke en risicovolle scholen in het primair onderwijs

Beste Leraren

Goed onderwijs in Rotterdam vraagt om voldoende en om de beste leraren. Het college zet in op het aantrekken en behouden van leraren en op het verbeteren van de kwaliteit van leraren. Om leraren aan te trekken en te behouden voor de stad is de Rotterdamse Leraren cao ontwikkeld. De cao biedt maatregelen voor het verbeteren van de werkomstandigheden en de randvoorwaarden van Rotterdamse leraren. Zo ontvangen alle leraren (en onderwijsprofessionals) die werkzaam zijn in Rotterdam een Rotterdampas. Met de Welkomstpremie trekt Rotterdam leraren over de streep om voor onze stad te kiezen. Verder zijn er middelen beschikbaar voor een Excellente Leergang, werkdrukvermindering en zijnstroom.

Werken aan vakmanschap

Eén van de doelstellingen van het onderwijs is het opleiden naar een baan. De economie en arbeidsmarkt zijn sterk aan verandering onderhevig en de verwachting is, dat dit groot effect heeft, en gaat hebben, op de soorten werkgelegenheid in Rotterdam. Daarom zet Rotterdam in op het stimuleren van loopbaanoriëntatie (LOB) bij leerlingen en op het stimuleren van kiezen voor arbeidsmarktrelevante opleidingen.

De ambitie voor 2018 was:

- stimuleren van pilots om van leerwerkbedrijven om meer aansluiting tussen vmbo en mbo te krijgen
- uitrol Rotterdamse LOB-aanpak over bijna alle scholen
- instrumenten ontwikkelen om meisjes te interesseren voor techniek

Aansluiting onderwijs en jeugdhulp

Elk kind verdient een kansrijke toekomst zonder belemmeringen. Voor sommigen betekent dat een onderwijsplek met de juiste ondersteuning en jeugdhulp. De uitdaging voor scholen, jeugdhulpverlening en gemeente ligt in het combineren van onderwijs en jeugdhulp om de kansen van leerlingen positief te beïnvloeden. Dit doet het college onder andere door de inzet van onderwijszorgarrangementen en de inzet van de Taskforce Thuiszitters. In sommige gevallen is het noodzakelijk om het onderwijs met zorg aan te vullen. Er is dan sprake van een onderwijszorgarrangement (OZA).

De ambitie voor 2018 was:

- goede inzet vanuit het schoolondersteuningsteam gericht op preventie en schoolondersteuning
- inzetten van OZA's voor regulier onderwijs, speciaal onderwijs en die leerlingen vrijgesteld zijn van zorgplicht
- verder vermindering van het aantal thuiszitters en de duur van het thuiszitten

Masterplan Onderwijs

Met het Masterplan Onderwijs is in het najaar 2017 een algemene Rotterdamse onderwijsopdracht geformuleerd, waarbij het perspectief van het kind centraal staat. In dit plan is een meerjarige visie gemaakt op het onderwijs. Het doel is tweeledig: het onderwijs toekomstbestendig maken en te onderzoeken hoe het onderwijs een bijdrage kan leveren aan een goede toekomst voor de stad. In 2018 wordt gewerkt aan een nieuw Rotterdams Onderwijsbeleid, het Masterplan zal als basis dienen voor dit nieuw beleid.

Onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers

Samen met het onderwijsveld biedt het college onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers door voldoende schakelklassen (primair onderwijs), internationale schakelklassen (in het voortgezet onderwijs) en een AZC-school te faciliteren.

De ambitie voor 2018 was:

- twee pilots om de doorstroom VO-MBO te bevorderen
- opzetten van MBO-trajecten voor nieuwkomers in samenwerking met MBO-instellingen

Aanpak schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten (vsv)

De gemeente zet zich samen met de Inspectie van het Onderwijs en het scholenveld actief in om schoolverzuim tegen te gaan. Schoolverzuim is een belangrijke indicator van voortijdig schoolverlaten. De gemeente doet dit onder andere door het handhaven van de leerplichtwet richting jongeren en hun ouders.

De ambitie voor 2018 was:

- jongeren helpen aan een startkwalificatie of ondersteunen bij het vinden van een baan
- extra aandacht voor jongeren afkomstig uit het praktijkonderwijs, het voortgezet speciaal onderwijs en de oud vsv'ers
- beter aansluiten zorgstructuur op school en in de wijken
- begeleiden van de overstappers naar het middelbaar beroepsonderwijs

NPRZ en Children's Zone

Met het Rijk en onze partners gaan we onverminderd verder met het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Met goed onderwijs, meer lestijd (minimaal zes uur per week) loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) voor alle leerlingen vanaf groep 6 en de ondersteuning van gezinnen door de wijkteams blijft het college extra investeren in Zuid. Continuering van de inzet op het sturen op opleidingskeuzes voor de kansrijke sectoren zorg en techniek is van belang. Met financiële steun van de Europese Commissie kan het LOB-programma in 2018 en 2019 worden uitgevoerd onder de titel BRIDGE. Met werkgevers worden afspraken gemaakt over de beschikbaarheid van carrière startgaranties (momenteel is voor 420 jongeren uit Rotterdam Zuid zo'n garantie beschikbaar) en met scholen is afgesproken dat zij een volledig LOB-programma aanbieden aan de leerlingen. Eind 2017 wordt gestart met de voorbereiding op de nieuwe uitvoeringsperiode 2019-2022. In 2018 wordt het huidige uitvoeringsprogramma afgerond.

Schoolzwemmen

Het schoolzwemmen maakt deel uit van het bewegingsonderwijs in Rotterdam. Alle leerlingen van alle Rotterdamse scholen krijgen 2 schooljaren (4/5 of 5/6) een aanbod voor schoolzwemmen. De gemeente financiert het zwemmen, roostert het schoolzwemmen in en het regelt het vervoer.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Vliegende Start

In 2018 hebben alle peuters in Rotterdam gebruik kunnen maken van de kinderopvang, of hun ouders nu wel of niet werken. Peuters met een indicatie extra spelen leren, kregen 6 extra uren gratis voor- en vroegschoolse

educatie (vve). Hierdoor hebben alle kinderen en in het bijzonder kinderen met een verhoogd risico op achterstanden, toegang tot de kwalitatief goede vve. In 2018 hebben we een vve-monitor laten ontwikkelen die rapporteert over onder andere de kwaliteit van de vve. Uit deze monitor blijkt dat we goede resultaten hebben bereikt op het gebied van het verbeteren van de kwaliteit. De aandachtspunten voor 2019 zijn het versterken van de doorgaande leerlijn naar het primair onderwijs, de ouderbetrokkenheid en kwaliteitszorg en ambitie op de vve-groep.

Realisatie ambitie 2018:

- het aantal van 583 geharmoniseerde groepen 0 is toegenomen naar 613 per oktober 2018
- de wachtlijst is verder gedaald van 527 in oktober 2017 naar 195 in oktober 2018
- de doelstelling uit Leren Loont! om 80% van de driejarige doelgroeppeuters te bereiken met vve in 2018 is behaald. Per oktober 2018 nam 82% van de driejarige doelgroeppeuters deel aan vve

Kwaliteit door schoolontwikkeling

Realisatie ambitie 2018:

- het is gelukt om de onderwijsresultaten van Rotterdamse leerlingen te verhogen. Liep Rotterdam in 2010 nog meer dan 4 punten achter op de landelijke scores op de cito eindtoets, in 2018 is dit teruggebracht tot slechts 1,2 punten
- begin 2017 heeft de gemeente samen met het scholenveld een plan van aanpak zwakke scholen ontwikkeld. Subsidieaanvragen van zwakke en risicovolle scholen worden door het Expertteam van advies voorzien. Hiermee wordt geborgd dat deze scholen het schoolontwikkelingsbudget inzetten ter bestrijding van de risico's. Het aantal (zeer) zwakke scholen is gedaald van 6 naar 4 (zeer)zwakke scholen. De kanttekening moet hierbij gemaakt worden dat het aantal zwakke scholen is gedaald (van 5 naar 1) en dat het aantal zeer zwakke scholen is gestegen (van 1 naar 3). Deze laatste stijging is ook landelijk te zien

Beste Leraren

Het lerarentekort is een van de prioriteiten van het Rotterdamse onderwijsbeleid. Het Rotterdamse actieplan lerarentekort kende in schooljaar 2017-2018 3 actielijnen: Vergroten van de instroom; Beperken uitstroom; Professionaliseren en binden aan de stad. Vanuit Vergroten instroom is o.a. ingezet op stimuleren zij-instroom (64 trajecten), talentscouting (o.a. bezoeken aan havo-vwo locaties met promoteams) en is een extra klas gefinancierd vanuit het doorstroomprogramma mbo-pabo. Vanuit Beperken uitstroom zijn door schoolbesturen concrete aanpakken ontwikkeld voor vermindering werkdruk en startende docenten (25 projecten 2017-2018 en 53 projecten 2018-2019). Vanuit actielijn Professionalisering en binding aan de stad is o.a. de lerarenbeurs volledig benut. Het aantal aangevraagde welkomstpremies is toegenomen, voornamelijk in het voortgezet onderwijs. Aan al het onderwijzend personeel in Rotterdam is een Rotterdampas verleend. Het aantal opleidingsplaatsen bij de OSR is uitgebreid met 100 plaatsen. Daarnaast is ingezet op het verbinden van de beroepsgroep en laten we via een campagne aan zittende en aankomende leraren zien wat Rotterdam extra aantrekkelijk maakt om hier te werken.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Werken aan vakmanschap

Het Rotterdams Techniek en Technologiepact heeft geleid tot diverse activiteiten op de zes thema's in 2018 zoals:

- conferentie Maakeducatie op 28 maart 2018. De conferentie heeft 95 professionals in het onderwijs, de overheid en het bedrijfsleven bij elkaar gebracht
- het Lyceum Kralingen is schooljaar 2018/2019 gestart met een leerlijn Coderen vanaf brugklas tot met eindexamenjaar
- 115 vmbo leerlingen uit de derde en de vierde klas hebben de projecten 'Varen zonder fossiele brandstof' en 'Langer Thuis wonen' gedaan bij het Techniek College Rotterdam. In deze projecten bezoeken ze een bedrijf en maken ze kennis met de mbo opleidingen
- met het bedrijfsleven en de lerarenopleiding Techniek van de hogeschool Rotterdam is gestart is met het opzetten van een instructeurspool van hybride mbo-docenten in de techniek. Deze instructeurs werken deels in het bedrijfsleven en staan deels voor de klas. In 2018 zijn de eerste 15 hun opleiding gestart. Er is inmiddels een wachtlijst

Speciale aandacht is gegeven aan het interesseren van meisjes voor techniek. In 2018 organiseerde de gemeente Rotterdam weer Girlsday; op 12 april, ontvingen 47 vrouwen die in een technisch beroep bij de gemeente Rotterdam werken 345 meiden op 24 verschillende locaties in de stad. Daar vertelden zij over hun werk en lieten de meiden met een opdracht aan de slag gaan. De bezoekende meiden kwamen van 8 verschillende Rotterdamse scholen: één basisschool en zeven middelbare scholen.

Eind 2018 is de IT campus geopend op het RDM terrein. Dit samenwerkingsverband tussen onderwijs en bedrijven in de IT moet ertoe leiden dat er veel meer jongeren een IT opleiding gaan volgen.

De Rotterdamse LOB-aanpak is over bijna alle scholen uitgerold. Zo is bij beide ROC's de mbo-bedrijvendag 010 tot stand gekomen. Hier kregen alle mbo-studenten praktische lessen om hun vaardigheden in het starten, onderhouden en benutten van netwerken. Na deze lessen konden de studenten hun vaardigheden in de praktijk brengen door bedrijven, waaronder de gemeente, te bezoeken. Voor een van de HBO-instellingen konden we een soortgelijke ondersteuning te bieden om een organisatie op te zetten voor jongeren zonder passend netwerk. Door de link tussen hun opleiding en bedrijven in dezelfde sector te verbinden kunnen zij een nieuw netwerk aanboren dat relevant is voor hun studie en het aansluitende werk.

Vele bedrijven hebben behoefte aan jongeren die werkend leren en zij bieden dan ook leerbanen aan. Voor jongeren een uitgelezen kans om aan de slag te gaan met een baan en een passende opleiding (mbo-beroepsbegeleide leerweg: bbl). Helaas is deze route bij vele jongeren onvoldoende bekend. We stimuleerden door een bbl-campagne de bekendheid. Dit bleek een succes door de vele bezoekers aan de bbl-dag in het VTC.

Aansluiting onderwijs en jeugdhulp

Realisatie ambitie 2018:

- door inzet aan de voorkant in het regulier onderwijs kan worden voorkomen dat inzet van zwaardere en duurere vormen van jeugdhulp nodig is. Verder zijn er acties ondernomen om de samenwerking tussen scholen, schoolmaatschappelijk werk en wijkteams te verbeteren. Er is een informatieblad met escalatieladder verspreid en is de aanmeldprocedure voor scholen naar de wijkteams vereenvoudigd. Ook zijn werkafspraken aangescherpt en nieuwe formulieren ontwikkeld

- samen met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs is een visie op onderwijszorgarrangementen ontwikkeld. Door pilots met deze onderwijszorgarrangementen hebben veel kinderen in het speciaal (voortgezet) onderwijs en praktijkonderwijs een passendere onderwijsplek hebben gekregen. Met ingang van schooljaar 2018-2019 worden de zorgarrangementen structureel ingekocht voor deze doelgroepen. Daarnaast kan het regulier onderwijs kan in beperkte mate gebruik maken van maatwerkarrangementen
- een daling in van 75% van het aantal thuiszitters ten opzichte van 2015 is niet gehaald. Dit komt door wachtlijsten en lerarentekorten in het (voortgezet) speciaal onderwijs en in de jeugdhulp en de complexe gezinsproblematiek waar de thuiszitters mee te maken hebben. Meer thuiszitters zijn in beeld en het percentage thuiszitters die terug naar school gaan is hoger (van 77% in schooljaar 2014-2015 naar 86% in schooljaar 2017-2018). In het voortgezet onderwijs is dit jaar wel een daling te zien in het aantal thuiszitters

Masterplan Onderwijs

Met het Masterplan Onderwijs is in het najaar 2017 een algemene Rotterdamse onderwijsopdracht geformuleerd. In 2018 is het Masterplan en het coalitieakkoord “Nieuwe energie voor Rotterdam” gebruikt als basis voor het nieuw Rotterdams Onderwijsbeleid. In dit nieuwe onderwijsbeleid staat het toenemen van kansengelijkheid in het onderwijs voor ieder kind centraal. Het nieuwe onderwijsbeleid “Gelijke kansen voor Elk Talent” is op 15 januari 2019 vastgesteld door het college.

Onderwijs aan kinderen van statushouders en asielzoekers

Realisatie ambitie 2018:

- de pilots verlopen goed, er is een toenemend aantal deelnemers. Daarnaast zijn er leerroutekaarten ontwikkeld voor leerlingen in schakelklassen
- zowel in het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs zijn geen wachtlijsten
- de trajecten om doorstroom VO-MBO te bevorden lopen goed. Het traject bij het Albeda in samenwerking met de RVC de Hef loopt goed. Er zijn 3 klassen met ongeveer 55 studenten. Het traject bij het Zadkine samen met het Design college is vanwege de grote belasting veranderd in een voorlichtingsprogramma en loopt goed

Aanpak schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten (vsv)

Realisatie ambitie 2018:

- met de doorontwikkeling van de bestrijding van voortijdig schoolverlaten is een eerste stap gezet. In de nieuwe aanpak versterken we de organisatie van de verzuim- en vsv-aanpak en werken we gebiedsgericht. Vanaf 2018 werken medewerkers leerplicht en vsv samen rond de jongere met andere specialisten in multidisciplinaire teams
- door het Nederlands Jeugdinstituut is een onderzoek uitgevoerd dat zicht biedt op de verschillende manieren waarop mbo-scholen hun zorgstructuur vormgeven. Op basis van de aanbevelingen wordt naar een eenduidige zorgstructuur toegewerkt voor de leerlingen in de regio Rijnmond en de aansluiting met de zorg in de wijken versterkt. Er komen schoolcontactpersonen in de wijkteams voor de scholen. We zijn begonnen om voor 70 leerlingen onderwijszorgarrangementen in te zetten in het onderwijs voor de meest kwetsbare studenten in de entreeopleidingen van het middelbaar beroepsonderwijs
- samen met de partners in de regio is het digitaal doorstroomdossier geïntroduceerd om de doorstroom naar het middelbaar beroepsonderwijs gemakkelijker te maken. Voor de meest kwetsbare jongeren is er een overstapcoach die met de jongere meegaat

NPRZ en Children's Zone

In het laatste uitvoeringsjaar van de uitvoeringsperiode 2014-'18 heeft zowel de uitvoering als de opzet van het nieuwe uitvoeringsprogramma (2019-2022) centraal gestaan. Samen met de partners is het nieuwe uitvoeringsprogramma tot stand gekomen. Mede dankzij een forse extra impuls van het Rijk en co-financiering door de gemeente is er een flinke plus op Zuid voor de komende jaren mogelijk. Voor onderwijs gold dat het onderwijs in de focuswijken werd verrijkt met extra lestijd (minimaal zes uur per week) loopbaanoriëntatie en – begeleiding voor alle leerlingen vanaf groep 6 en de ondersteuning van gezinnen door de wijkteams blijft het college extra investeren in Zuid. Deze inzet levert resultaat op. De Cito-score van leerlingen uit de focuswijken is in de afgelopen jaren behoorlijk gestegen; van 528,5 over schooljaar 2013-'14 naar 531,1 in schooljaar 2016-'17. En er is een toename zichtbaar bij de instroom op het MBO op de zorg- en techniekopleidingen.

Schoolzwemmen

In 2018 hebben de leerlingen van alle Rotterdamse scholen een aanbod voor 2 schooljaren (4/5 of 5/6) schoolzwemmen gekregen. Waar nodig is ook vervoer geregeld.

Toelichtingen ontwikkelingen

Met het Masterplan Onderwijs is in het najaar 2017 een algemene Rotterdamse onderwijsopdracht geformuleerd. In 2018 is het Masterplan en het coalitieakkoord “Nieuwe energie voor Rotterdam” gebruikt als basis voor het nieuw Rotterdams Onderwijsbeleid. In dit nieuwe onderwijsbeleid staat het toenemen van kansengelijkheid in het onderwijs voor ieder kind centraal. Het nieuwe onderwijsbeleid “Gelijke kansen voor Elk Talent” is op 15 januari 2019 vastgesteld door het college.

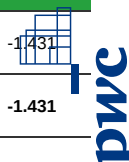
In 2018 is de zogenaamde regio-deal NPRZ afgesloten met het Rijk. In de periode 2018 tot en met 2022 vindt een versnelling op Rotterdam Zuid plaats op vijf thema's, waarvoor een integrale aanpak wordt nagestreefd om tot het grootste maatschappelijk effect te komen. Onderwijs is één van de thema's, waarbij de focus ligt op het aanpakken van onderwijsachterstanden, het vergroten van de ontwikkelkansen van kinderen en het toerusten van jongeren voor de arbeidsmarkt met name richting Techniek en Zorg. Hiertoe wordt onder meer de verlengde schooltijd in Rotterdam Zuid uitgebreid, ook buiten de wijken van de Children's Zone, en investeren we in onderwijshuisvesting van het voortgezet onderwijs.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Onderwijsbeleid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56.419	58.301	67.343	65.912	-1.431
Totaal baten	56.419	58.301	67.343	65.912	-1.431

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bijdragen rijk en mede-overheden	56.400	58.301	67.212	65.701	-1.511
Opbrengsten derden	19	0	131	211	80
Lasten exclusief reserves	112.966	114.793	118.549	119.887	1.338
Apparaatslasten	11.496	10.328	11.554	11.669	115
Inhuur	276	52	130	359	229
Overige apparaatslasten	228	236	202	226	25
Personeel	10.993	10.040	11.223	11.084	-139
Interne Lasten	11.215	10.910	10.962	10.954	-9
Overige doorbelastingen	11.215	10.910	10.962	10.954	-9
Programmalasten	90.254	93.554	96.032	97.264	1.232
Financieringslasten	0	0	500	0	-500
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.591	10.445	10.508	8.988	-1.520
Kapitaallasten	116	112	112	112	0
Overige programmalasten	-83	0	0	3	3
Sociale uitkeringen	8.150	7.995	7.470	10.166	2.695
Subsidies en inkomensoverdrachten	73.480	75.002	77.442	77.995	553
Saldo voor vpb en reserveringen	-56.546	-56.492	-51.205	-53.975	-2.769
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-56.546	-56.492	-51.205	-53.975	-2.769
Mutaties reserves	345	552	347	212	-135
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	301	552	347	212	-135
Vrijval reserves	44	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-56.201	-55.940	-50.858	-53.763	-2.304

Toerekening overhead aan Onderwijsbeleid

	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.287	5.498	5.498	5.498	0

Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.330	1.640	2.377	2.472	94
Saldo na overhead	-64.819	-63.078	-58.734	-61.733	-2.999

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.431	1.473	-2.904
1. Bridge	-1.250	-1.245	-5
2. Leerlingenvervoer	0	2.512	-2.512
3. Diverse afwijkingen	-181	206	-387
Afwijking reserves	-135	-135	0
4. Overige reserves	-135	-135	0
Saldo voor overhead	-1.566	1.338	-2.904

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Bridge

De gemeente Rotterdam heeft een Europese subsidie ontvangen voor het helpen van jongeren in Rotterdam Zuid om opleidingen te kiezen waarmee ze in de toekomst werk kunnen vinden. De onderbesteding wordt grotendeels veroorzaakt doordat het zwaartepunt van de uitvoering wat meer naar het einde van het project is opgeschoven (2019). De onderbesteding is nagenoeg saldo neutraal omdat de Europese baten mee schuiven binnen de looptijd van het project.

2. Leerlingenvervoer

De lasten van het leerlingenvervoer zijn gestegen door een stijging van het aantal afgegeven indicaties, indexatie en frictiekosten door overgang naar een andere aanbieder.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

4. Overige reserves

In het kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid is er minder gerealiseerd vanwege de doorontwikkeling naar het nieuwe uitvoeringsprogramma (2019-2022). Aan de bijhorende reserves (Vakmanschap in zorg, haven & techniek en Leertijduitbreiding) is hierdoor niet volledig onttrokken.

Bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Leren Loont!
- Elke jongere telt
- Nieuwe aanpak VSV 2016 2020 regio Rijnmond
- Rapportage Leren Loont! 2017
- Staat van het Rotterdams Onderwijs 2018
- VSV monitor RMC regio Rijnmond
- Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen
- Wet op het primair onderwijs (WPO)
- Wet op het voortgezet onderwijs (WVO)
- Wet op de expertisecentra (WEC)
- Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)
- Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHO)
- Leerplichtwet

Cultuur, sport en recreatie

De gemeente stimuleert het culturele en sportieve klimaat in de stad. Doel is de sport- en cultuurparticipatie van Rotterdammers te vergroten door een uitgebreid aanbod aan voorzieningen en activiteiten. Talentontwikkeling, activering en verbinding zijn kernbegrippen.

PRODUCT 1

Cultuur

Het gemeentebestuur werkt aan een stad met een sterk cultureel klimaat. Onder kunst en cultuur vallen niet alleen beeldende kunst, theater, dans, muziek, musea en film. Ook de bibliotheek, culturele evenementen en de creatieve industrie zijn vormen van cultuur. Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, maakt de gemeente beleid en verleent zij (financiële) ondersteuning aan kunstenaars, creatieve makers en culturele organisaties.

PRODUCT 2

Sport en Recreatie

De gemeente stimuleert het sportieve klimaat in de stad. Doel is de sportparticipatie van Rotterdammers te vergroten door een uitgebreid aanbod aan voorzieningen en activiteiten. Talentontwikkeling, activering en verbinding zijn kernbegrippen. Natuur- en milieulessen, bewegingslessen en schooltuinieren dragen bij aan een gezond en duurzaam Rotterdam.

Doelstellingen programma

1. Verhogen van het aantal Rotterdammers dat deelneemt aan activiteiten op het terrein van cultuur, sport en beweging.
2. Uitvoering van de Sportnota 2017-2020.
3. Sportvoorzieningen krijgen een betere kwaliteit en uitbreiding van capaciteit.

4. Uitvoering verzelfstandiging sport en overgang natuur- en milieueducatie.
5. Uitvoering van het Cultuurplan 2017-2020, inclusief de daarin opgenomen speerpunten: (aantoonbare) vergroting en verbreding van het publieksbereik, vernieuwing en innovatie, cultuureducatie en talentontwikkeling, internationale profilering en samenwerking.
6. Met incidentele subsidies initiatieven mogelijk maken die bijdragen aan een breed publieksbereik, talentontwikkeling en innovatie.
7. Ontwikkeling en uitvoering van strategische beleidsdossiers op het gebied van cultuur, waaronder creatieve industrie, alternatieve financieringsvormen en collectiebeleid.
8. Realisatie van (her)huisvesting van een aantal culturele voorzieningen, zoals het Collectiegebouw Boijmans Van Beuningen en Kunstenpand Hart van Zuid.

1. Verhogen van de cultuur- , sport- en beweegdeelname door Rotterdammers

Het college heeft het culturele en sportieve klimaat ondersteund en deelname aan culturele en sportieve activiteiten gestimuleerd. In 2018 nam 66% van de Rotterdammers van 6 tot 80 jaar deel aan sportactiviteiten. De werkgroep Publieksbereik, bestaande uit gemeente, culturele instellingen en Rotterdam Festivals, is in 2018 gestart met een meerjarig onderzoek naar publieksbereik en -vergroting. Doel van de culturele instellingen is zo veel mogelijk Rotterdammers bij cultuur te betrekken. Uit de eerste resultaten van dit meerjarige onderzoek blijkt:

- 82% van de Rotterdammers doet actief of passief aan cultuur
- 68% van de Rotterdammers weten de weg naar de meerjarig door de gemeente gesubsidieerde culturele instellingen te vinden
- 64% van de Rotterdammers gaat naar een festival of evenement in de stad
- in totaal telden culturele instellingen in Rotterdam ruim 4 miljoen bezoeken uit binnen- en buitenland

2. Uitvoering Sportnota 2017-2020

In oktober 2016 stelde de gemeenteraad de Sportnota 2017-2020 'Sport beweegt Rotterdam' vast en in 2017 het Implementatieplan Sportnota 2017 +. In deze nota zijn vier ambities vastgesteld:

- de stad nodigt uit tot bewegen en sporten door versterking van de sportvoorzieningen
- meer Rotterdammers gaan sporten en bewegen
- brede inzet van sport en bewegen, met bijdragen aan de gezondheid, talentontwikkeling, activering en participatie van Rotterdammers, en aan de stedelijke economie
- realisatie van een spin-off van sportevenementen en topsport

In 2018 heeft het college verder gewerkt aan de uitvoering van deze ambities. Een toelichting op de in 2018 gerealiseerde activiteiten staat beschreven bij het product Sport en recreatie in dit jaarverslag.

3. Betere kwaliteit en uitbreiden van capaciteit van sportvoorzieningen

Het college heeft in 2018 verder gewerkt aan de verhoging van de kwaliteit van sportvoorzieningen en aan uitbreiding van de capaciteit. In 2018 zijn het nieuwe Zwemcentrum en het sportcomplex Olympia geopend, waarmee de sportcapaciteit is uitgebreid. Verder heeft het college zes hybride velden omgezet in kunstgrasvelden, subsidies toegekend voor het wegwerken van achterstallig onderhoud van de kantines en kleedkamers van sportclubs en is een verdere slag gemaakt met de aanpak van een aantal sportcomplexen. Zie voor een uitgebreidere beschrijving bij het product Sport en recreatie in dit jaarverslag.

4. Verzelfstandigingen: zelfstandig sportbedrijf en overgang NME

Per 1 januari 2018 is het Sportbedrijf Rotterdam van start gegaan en is de verzelfstandiging van de uitvoering van taken rond sportvoorzieningen en sportprogrammering daarmee voltooid. De gemeente heeft de afspraken met het Sportbedrijf vastgelegd in een jaarovereenkomst, waarvan de voortgang periodiek gemonitord en besproken is. Het college heeft in 2018 de verzelfstandiging van de kinderboerderijen en natuur- en milieueducatie afgerond. In september is de stichting Natuurstad Rotterdam opgericht en is een directeur en een raad van toezicht aangesteld. In november heeft het college de documenten over de ontvlechting en de inbreng vastgesteld. Natuurstad Rotterdam neemt het beheer van 8 kinderboerderijen, 11 schooltuinen, 3 bijzondere tuinen en natuur- en milieulessen aan alle basisscholen in Rotterdam over van de gemeente. De prestaties en randvoorwaarden zijn vastgelegd in een prestatiedocument en een subsidiebeschikking.

5. Uitvoering van het Cultuurplan 2017-2020

Speerpunten in het cultuurbeleid 2017-2020 zijn: aantoonbare vergroting en verbreding van het publieksbereik, innovatie, cultuureducatie en talentontwikkeling, internationale profilering en samenwerking. Sinds begin 2018 stellen cultuurplaninstellingen hun gegevens over het publiek ter beschikking aan Rotterdam Festivals. Dit heeft geleid tot een goed inzicht in het publieksbereik van de sector; Rotterdam is daarmee uniek in Nederland. In gezamenlijkheid en onderbouwd door gedegen onderzoek is de sector aan de hand van deze resultaten hard bezig om nog meer Rotterdammers te bereiken. Uit de voorlopige resultaten blijkt onder meer dat:

- er aanbod is voor alle Rotterdammers, voor de een wat meer dan voor de ander
- cultuurplaninstellingen ieder op hun eigen manier bijdragen om zo veel mogelijk Rotterdammers bereiken
- de bezoekers van de cultuurplaninstellingen uit heel Rotterdam komen
- niet alle Rotterdammers aan cultuur willen doen

Uit het onderzoek blijkt echter ook dat cultuurparticipatie in sommige wijken nog beter kan omdat mensen daar drempels in aanbod, geld en tijd ervaren. De cultuurplaninstellingen gaan gezamenlijk aan de slag om ook in deze wijken de cultuurdeelname te vergroten.

Cultuureducatie en talentontwikkeling zijn instrumenten die worden ingezet om de cultuurdeelname te vergroten. Besloten is cultuureducatie op te nemen in de dagprogrammering van scholen. Culturele instellingen werken gezamenlijk aan de doorstroming van talentvolle makers vanuit de gebieden naar kunstvakonderwijs of plaatsen

waar zij dit talent kunnen laten zien en verder ontwikkelen. Het atelier- en broedplaatsenbeleid moet ervoor zorgen dat deze talenten ook kunnen beschikken over goede werkruimte.

De gemeente ziet in al deze ontwikkelingen een groeiende samenwerking binnen de culturele sector maar ook van culturele instellingen met andere domeinen van het gemeentelijk beleid, zoals welzijn, onderwijs, zorg, het programma Resilience en de economische sector.

6. Incidentele subsidies

Om beter tegemoet te kunnen komen aan de behoeften van kunstenaars, creatieven en culturele organisaties heeft de gemeente in 2018 nieuwe ondersteuningsvormen ontwikkeld en ingevoerd naast de reguliere incidentele subsidies:

- Pitcher Perfect; tijdens een Pitcher Perfect 010-avond presenteren pitchers hun plan in maximaal vijf minuten aan het publiek. Samen met de andere pitchers bepalen zij aan het einde van de avond welke initiatieven een subsidie krijgen. Per avond doen maximaal twintig deelnemers mee. Er is geen jury en de avonden zijn open voor publiek
- helpdesk en spreekuur; korte vragen over subsidies kunnen altijd via mail of telefonisch gesteld worden; voor persoonlijke adviezen over plannen en ondersteuningsmogelijkheden is er een tweewekelijks spreekuur in de centrale bibliotheek
- crowdfunding; wie niet in aanmerking komt voor subsidie, kan een crowdfunding starten via voordekunst. De gemeente is daarbij partner van voordekunst en draagt onder voorwaarden tot 25% bij aan geselecteerde Rotterdamse culturele projecten

7. Ontwikkeling en uitvoering van strategische beleidsdossiers op het gebied van cultuur

In 2018 zijn enkele beleidsdossiers vastgesteld, in uitvoering genomen en herijkt, zoals de Visie Collectie Rotterdam, het Atelier- en Broedplaatsenbeleid en het Evenementenbeleid. Op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft het college samen met de gemeente Dordrecht een regioprofiel opgesteld. Het regioprofiel is een van de documenten dat de minister ondersteunt bij de ontwikkeling van een nieuw stelsel voor landelijke cultuursubsidiëring.

8. Realisatie van (her)huisvesting van een aantal culturele voorzieningen

In 2018 is gestart met de bouwkundige renovatie en aanpassing van het Wereldmuseum. Daarnaast zijn de bouw van het collectiegebouw Museum Boijmans Van Beuningen, Kunstenpand Zuid (Theater Zuidplein, Bibliotheek Rotterdam) en Feniks1 (Conny Janssen Danst, Circus Rotjeknor, Codarts) voortgezet. Eind 2018 heeft de gemeenteraad besloten tot een grootschalige renovatie en verbouwing van Museum Boijmans Van Beuningen. Tijdens de verbouwing kan het publiek op andere locaties in de stad genieten van de exposities van Boijmans.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

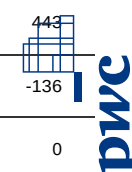
Indicator	Soort indicator	Monitor Nulmeting	realisatie 2016	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Niet-sporters	BBV	RIVM Zorgatlas	53,5%	54,1%	n.n.b.	n.n.b.
Target Sportparticipatie: Omgevingsindex	Overig	VTO	59%	62%	62%	60%
Aantal Lekker Fit! scholen	Overig			94	94	94

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Cultuur, sport en recreatie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	12.801	5.364	5.472	11.676	6.205
Totaal baten	12.801	5.364	5.472	11.676	6.205
Bijdragen rijk en mede-overheden	104	0	0	77	77
Opbrengsten derden	12.667	5.364	5.472	10.687	5.215
Overige baten	30	0	0	912	912
Lasten exclusief reserves	208.814	212.993	208.947	212.623	3.677
Apparaatslasten	27.055	12.547	13.281	13.161	-119
Inhuur	1.283	222	506	539	34
Overige apparaatslasten	703	294	297	396	99
Personeel	25.069	12.030	12.478	12.227	-251
Interne Lasten	10.180	8.440	-5.108	-4.566	543
Beleidspecifiek vastgoed	22.303	20.957	7.882	7.699	-182
Overige doorbelastingen	-12.123	-12.517	-12.990	-12.265	252
Programmalasten	171.578	192.006	200.774	204.027	3.253
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.557	43.428	53.071	56.363	3.292
Kapitaallasten	1.597	1.485	1.497	1.940	443
Overige programmalasten	1.203	1.132	1.325	1.189	-136
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Subsidies en inkomensoverdrachten	141.222	145.962	144.881	144.536	-345
Saldo voor vpb en reserveringen	-196.013	-207.629	-203.475	-200.947	2.528
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-196.013	-207.629	-203.475	-200.947	2.528
Mutaties reserves	2.638	1.655	3.531	2.927	-604
Toevoeging aan reserves	2.600	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	4.972	1.655	3.531	2.677	-854
Vrijval reserves	267	0	0	250	250
Saldo voor overhead	-193.374	-205.974	-199.944	-198.020	1.924

Toerekening overhead aan Cultuur, sport en recreatie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.807	6.278	6.278	6.278	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	7.330	2.961	2.849	2.914	66
Saldo na overhead	-209.511	-215.212	-209.071	-207.213	1.858

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Cultuur, sport en recreatie is sprake van een voordeel van € 1,9 mln. Er is sprake van een voordeel van € 0.8 mln op het product Cultuur en € 1.1 mln op het product Sport en Recreatie. De belangrijkste oorzaken zijn de volgende.

Incidentele verkoopopbrengst

De baten komen ruimschoots hoger uit dan begroot, in verband met een incidentele verkoopopbrengst vanuit de verkoop van inventaris aan het Sportbedrijf. Deze opbrengst was oorspronkelijk begroot onder de programmalasten.

Onderbesteding subsidiebudget

De onderbesteding op het subsidiebudget wordt veroorzaakt door lagere subsidietoekenningen, overlopende subsidieverplichtingen naar 2019 en positieve resultaten uit vaststellingen subsidies voorgaande jaren.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Onderbesteding programmalasten

De onderbesteding op de programmalasten wordt veroorzaakt door nog niet afgeronde projecten ten behoeve van de kwaliteitsslag sportcomplexen en de vrijval van kapitaallasten.

Hogere frictiekosten

Daarentegen is sprake van hogere frictiekosten bij de verzelfstandiging van Natuur en Milieueducatie en het Sportbedrijf, evenals hogere frictiekosten in verband met vertraging in het op afstand zetten van Lokale Culturele Centra.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
Niet-sporters (% huishoudens waarin niet 1 x per week wordt gesport, 19-80 jaar)	%	Nulmeting Streefwaarde [cijfers*] RIVM Zorgatlas
	[53,5] [2014]	Realisatie [54,1] [2016]

Beschrijving RSO-indicator	Eenheid	Bron
Sporters (landelijke richtlijn sportdeelname onderzoek, % inwoners dat > 12 x per jaar sport, 6-80 jaar)	%	Streefwaarde 67% Afdeling Onderzoek en Business Intelligence Gemeente Rotterdam
	2021	
	Realisatie 66%	
	2017	

Toelichting BBV-indicatoren

De mate waarin Rotterdammers deelnemen aan sport wordt iedere twee jaar onderzocht met het Vrijtijdsonderzoek (VTO), uitgevoerd door de afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI) van de gemeente. Uit het VTO 2015 bleek dat reeds aan de doelstelling was voldaan (62%). Uit de meting eind 2017 lijkt dat de stijgende lijn is doorgezet; in 2018 nam 66% van de Rotterdammers van 6 tot 80 jaar deel aan sportactiviteiten.

Het verhogen van sport- en beweegdeelname onder Rotterdammers is een van de speerpunten van het gemeentelijk beleid op gebied van sport. Ook in de gemeentelijke plannen op gebied gezondheid, buitenruimte en welzijn heeft sport en bewegen een plek. In 2017 is het implementatieplan Sportnota 2017+ vastgesteld en daarmee een heel divers palet aan maatregelen om het sporten- en bewegen te faciliteren en stimuleren. O.a. door laagdrempelige, betaalbare sportvoorzieningen aan te bieden en met subsidieregelingen activiteiten en

investeringen in accommodaties te stimuleren. Om nog beter aan te kunnen sluiten bij de behoefte van Rotterdammers is in ieder gebied een sportregisseur werkzaam, die faciliteert dat het aanbod en de behoefte van diverse doelgroepen beter op elkaar aansluit.

Vanaf 2019 zal de sportparticipatie gemeten worden door de reeds in Rotterdam bestaande Wijkprofielen. Aanvullende beleidsmatige informatie wordt vanaf 2019 verkregen middels een nieuwe onderzoeksmethode: de Rotterdamse Sportdeelname Index (panelonderzoek).

Cultuur

Het gemeentebestuur werkt aan een stad met een sterk cultureel klimaat. Onder kunst en cultuur vallen niet alleen beeldende kunst, theater, dans, muziek, musea en film. Ook de bibliotheek, culturele evenementen en de creatieve industrie zijn vormen van cultuur. Om de doelen op het terrein van kunst en cultuur te bereiken, maakt de gemeente beleid en verleent zij (financiële) ondersteuning aan kunstenaars, creatieve makers en culturele organisaties.

Doelstellingen product

Door de ondersteuning van kunst en cultuur draagt de gemeente bij aan de aantrekkelijkheid van de stad voor bewoners, bezoekers en bedrijven. Met cultuureducatie stimuleert de gemeente de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren binnen het reguliere onderwijs en naschools in de vrije tijd. Cultuur ondersteunt de economische positie van de stad in binnen- en buitenland.

De belangrijkste prioriteiten in 2018 waren:

- versterking cultureel klimaat
- uitvoering van het Cultuurplan 2017-2020
- grotere cultuurdeelname door Rotterdammers
- verdere ontwikkeling en uitvoering van strategische beleidsdossiers

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Voor de versterking van het cultureel klimaat heeft de gemeente in 2018 circa 90 culturele organisaties een meerjarig subsidie verleend in het kader van het Cultuurplan 2017-2020. Daarbij gaat het om heel grote (Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdams Philharmonisch Orkest, SKVR) maar ook heel kleine (Galerie Vivid, Charlois Speciaal, Punt5) instellingen.

Om tegemoet te komen aan de behoefte bij cultuurmakers aan andere ondersteuningsvormen dan subsidies, zijn twee nieuwe instrumenten ontwikkeld:

- Pitcher Perfect
- ondersteuning van Crowdfundingcampagnes
- helpdesk en een tweewekelijks spreekuur

Jaarlijks verleent de gemeente circa 600 eenmalige subsidies voor culturele activiteiten.

In de loop van 2018 is besloten cultuur op te nemen in de regiodeal met het Rijk voor het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid en onderdeel te laten zijn van het nieuwe uitvoeringsprogramma NPRZ. Cultuur is sindsdien onderdeel van de aanpak op Zuid, waaronder ook de planvorming voor het Nationaal Cultureel-Wetenschappelijk Instituut op Zuid.

In december 2018 heeft de gemeenteraad besloten tot grootschalige renovatie van Museum Boijmans

Van Beuningen. Het besluit leidt tot sluiting van het museum op de huidige locatie in 2019, een totaal vernieuwd museum in 2025 en verhuizing van delen van de collectie naar andere musea en een tijdelijke locatie in Rotterdam-Zuid.

Het Cultuurplan 2017-2020 is volop in uitvoering. De gemeente stimuleert de speerpunten in het Cultuurplan (vergroting en verbreding van het publieksbereik, innovatie, cultuureducatie en talentontwikkeling, internationale profilering en samenwerking) via de ontwikkeling en inzet van (nieuwe) beleidsinstrumenten.

De vergroting en verbreding van het publieksbereik is onderdeel van een meerjarig onderzoek, waarvan de eerste resultaten eind 2018 gepresenteerd zijn. Het brede meerjarige onderzoek naar publiekssamenstelling, publieksdeelname, non-publiek enz. heeft als doel culturele organisaties en de cultuursector als geheel meer kennis te geven over hun (non)publiek. Vrijwel alle meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties nemen deel aan het onderzoek; alleen de intermediaire instellingen die geen publiek hebben, zijn geen deelnemer.

Met de uitkomsten van het onderzoek ontwikkelt de cultuursector instrumenten om effectiever te kunnen zijn bij de werving van meer en breder publiek. Vergroting en verbreding van het publiek ziet de gemeente ook in de komende jaren als centrale doelstelling van het cultuurbeleid.

Het college heeft in 2018 besloten het beleidsveld Toerisme onder te brengen onder het product Cultuur en een programma Stadscultuur te starten. De combinatie van Toerisme en Cultuur hangt samen met de gemeenschappelijke doelstelling bij te dragen aan de vergroting van de levendigheid en aantrekkelijkheid van de stad en daarmee ook aan de verbreding en vergroting van het publiek. Rotterdam kiest in het toeristisch beleid voor een gebalanceerde aanpak: toerisme draagt in positieve zin bij aan zowel de economie, duurzaamheid en leefbaarheid als aan het DNA van de stad. We benutten de kansen van toerisme en blijven tegelijkertijd dicht bij onszelf.

Er zijn bij de vaststelling van de begroting 2018 geen indicatoren voor het product Cultuur geformuleerd.

Eind oktober heeft het gemeentebestuur het Cultureel Regioprofiel Rotterdam en Dordrecht ingediend bij de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. De door een aantal gemeenten aangeboden regioprofielen betreft de minister bij de besluitvorming over mogelijke aanpassing van het landelijke subsidiestelsel. De minister heeft hierover eind december aan de Raad voor Cultuur advies gevraagd. Een herzien subsidiestelsel kan bijdragen aan de verdere versterking van het culturele klimaat in Rotterdam en daarmee aan de aantrekkelijkheid en veerkracht van de stad.

Om de creatieve sector te versterken en deze meer te betrekken bij de benadering van stedelijke opgaven, is gestart met de ontwikkeling van beleid voor deze sector. De eerste resultaten daarvan zijn zichtbaar in een beleidsvisie Architectuur.

Bij alle hiervoor beschreven activiteiten en ontwikkelingen heeft de gemeente de aanbevelingen van de International Advisory Board over Cultuur (IABx) betrokken, evenals de visies op cultuur die de cultuursector zelf ("Cultuur draagt de stad in transitie") en de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur ("Durf te kiezen") in 2018 hebben opgesteld.

Toelichtingen ontwikkelingen

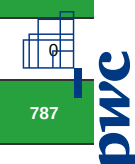
versnelling op Rotterdam Zuid plaats op vijf thema's, waarvoor een integrale aanpak wordt nagestreefd om tot het grootste maatschappelijk effect te komen. Cultuur is onderdeel van de aanpak op Zuid, waaronder ook de planvorming voor het nationaal cultureel wetenschappelijk instituut op zuid.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Cultuur	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	828	0	745	1.374	629
Totaal baten	828	0	745	1.374	629
Bijdragen rijk en mede-overheden	37	0	0	19	19
Opbrengsten derden	763	0	745	704	-42
Overige baten	28	0	0	651	651
Lasten exclusief reserves	125.698	127.604	128.030	127.872	-158
Apparaatslasten	2.414	2.414	2.978	2.996	18
Inhuur	119	62	184	194	10
Overige apparaatslasten	77	55	64	93	30
Personeel	2.218	2.298	2.730	2.708	-22
Interne Lasten	-559	-891	-1.083	-930	153
Beleidspecifiek vastgoed	230	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-789	-891	-1.083	-930	153
Programmalasten	123.843	126.081	126.135	125.806	-329
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	431	190	190	267	76
Kapitaallasten	0	0	0	361	361
Overige programmalasten	37	39	239	272	33
Subsidies en inkomensoverdrachten	123.374	125.851	125.706	124.906	-999
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.870	-127.604	-127.285	-126.498	787
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.870	-127.604	-127.285	-126.498	787
Mutaties reserves	831	500	923	911	-12

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	900	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.682	500	923	661	-262
Vrijval reserves	50	0	0	250	250
Saldo voor overhead	-124.038	-127.104	-126.362	-125.588	774

Toerekening overhead aan Cultuur	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	1.239	1.168	1.168	1.168	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	638	642	611	611	0
Saldo na overhead	-125.916	-128.914	-128.141	-127.367	774

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	629	105	524
1. Subsidies	0	- 749	749
2. Interne bijdragen	0	153	-153
3. Beleidsondersteuning en juridisch advies	0	76	-76
4. Omzetting voorzieningen	562	562	0
5. Overige	67	63	4
Afwijking reserves	- 12	- 262	250
6. Lagere onttrekking bestemmingsreserve Wereldmuseum	- 250	- 250	0
7. Lagere onttrekking bestemmingsreserve IFR - Binnenstad	- 12	- 12	0
8. Vrijval reserve Wereldmuseum	250	0	250
Saldo voor overhead	617	- 157	774

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Subsidies

De onderbesteding op subsidies houdt voornamelijk verband met een lagere subsidieverlening voor de tijdelijke maatregelen Collectiegebouw aan museum Boijmans van Beuningen, lagere subsidies Citylab en resultaten uit subsidievaststellingen op subsidieverleningen uit voorgaande jaren.

2. Interne bijdragen

Vanuit het product Cultuur is aan een aantal projecten een incidentele interne bijdrage verleend.

3. Beleidsondersteuning en juridisch advies

Voor specifieke aangelegenheden zoals beleidsontwikkeling en juridische geschillen is gebruik gemaakt van externe expertise.

4. Omzetting voorzieningen

Vanwege financiële regelgeving zijn de voorzieningen Leningen aan culturele organisaties en Subsidievoorschotten bij culturele organisaties omgezet naar een andere balanscategorie. Dit heeft geleid tot een hogere baat en een overeenkomstige hogere last.

5. Overige

Overige geringe verschillen.

6. Lagere onttrekking bestemmingsreserve Wereldmuseum

Ten behoeve van een bijdrage in de bekostiging van de verbouwing van het Wereldmuseum is een bestemmingsreserve gevormd. Er is een lagere subsidie verstrekt. Een deel van deze reserve bleek daardoor niet nodig. Dit deel van de reserve is vrijgevallen.

7. Lagere onttrekking bestemmingsreserve IFR - Binnenstad

De lasten voor 2018 zijn lager uitgevallen en daarmee is ook de onttrekking lager.

8. Vrijval reserve Wereldmuseum

De gerealiseerde vrijval is als onttrekking begroot ten behoeve van de verbouwing van het Wereldmuseum. Als gevolg van een lager benodigd bedrag voor het bestemde doel is dit als vrijval gerealiseerd.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Cultuur	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	300	0	300
Roadblocks	300	0	300
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	660	0	660
Inkomsten 2018 Mediabeleid Cultuur	660	0	660
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0

Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	925	925
Onderuitputting op subsidiebudgetten	0	925	925
Totaal	960	925	1.885

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Roadblocks

Het bedrag is aan het cultuurbudget onttrokken.

Inkomsten 2018 Mediabeleid Cultuur

Het bedrag van de bijstelling is ontvangen.

Onderuitputting op subsidiebudgetten

Het subsidiebudget is afgeroomd omdat dit budget niet volledig is besteed.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

Cultuurplan 2017-2020

Verdelingsbesluit cultuurplan 2017-2020

Algemene beleidsregels eenmalige subsidies kunst en cultuur

Meerjaren beleidsplan bibliotheekbeleid

Beleidsmonitoren (uit begroting 2019)

Vrijetijds Onderzoek 2015, onderdeel sportparticipatie en cultuur

Cultuurparticipatie van Rotterdammers, 2015

Cultuurverkenning 2017

Wet- en regelgeving (uit begroting 2019)

Wet op het specifiek cultuurbeleid

Erfgoedwet

Bibliotheekwet

Mediawet

Subsidieverordening Rotterdam 2014

Sport en Recreatie

De gemeente stimuleert het sportieve klimaat in de stad. Doel is de sportparticipatie van Rotterdammers te vergroten door een uitgebreid aanbod aan voorzieningen en activiteiten. Talentontwikkeling, activering en verbinding zijn kernbegrippen. Natuur- en milieulessen, bewegingslessen en schooltuinieren dragen bij aan een gezond en duurzaam Rotterdam.

Doelstellingen product

Voor Sport, Natuur en Recreatie hebben we verschillende doelstellingen:

- de stad nodigt uit tot bewegen en sport
- meer Rotterdammers in beweging
- sport brengt meer in beweging
- Rotterdam ademt sportambitie en -innovatie
- via kinderboerderijen en natuur- en milieueducatie Rotterdamse kinderen en gezinnen betrekken bij duurzaamheid en dierenwelzijn
- spel- en speelmogelijkheden via speeltuinen en scouting

In 2018 hebben we hieraan gewerkt door onder andere:

- kwaliteitsslag sportcomplexen
- versterking van sportvoorzieningen (onder andere de oplevering 50-meter bad)
- capaciteitsplan sportterreinen
- start van het verzelfstandigd Sportbedrijf
- verzelfstandiging van de kinderboerderijen en de natuur- en milieueducatie
- uitvoering nieuw beleid Lokale Cultuurcentra
- doorontwikkeling van het Programma Lekker Fit!

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

De stad nodigt uit tot bewegen en sport

Het investeringsprogramma voor de sportvoorzieningen heeft in 2018 een vervolg gekregen. De sportcapaciteit in de stad is hiermee verder uitgebreid, terwijl er ook kwaliteit is toegevoegd aan de bestaande faciliteiten. Hiermee wordt verder gewerkt aan een belangrijke randvoorwaarde om zoveel mogelijk Rotterdammers aan het sporten te krijgen: voldoende en aantrekkelijke voorzieningen. De onderstaande maatregelen zijn uitgevoerd:

Buitensportvoorzieningen

In 2018 zijn de volgende maatregelen uitgevoerd om de kwaliteit van sportvoorzieningen te verhogen en waar nodig de capaciteit uit te breiden.

- zes hybride voetbalvelden zijn omgezet naar kunstgras waardoor de bespelingscapaciteit is vergroot
- er is uitvoering gegeven aan de 'Eenmalige subsidieregeling inhaalslag achterstallig onderhoud clubgebouwen'. Op basis van eerdere schouwresultaten konden veldsportverenigingen met eigen opstallen, subsidie aanvragen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud. Uiteindelijk zijn er (in 2017 en 2018) 68 aanvragen voor deze regeling ingediend
- de subsidieregeling 'Energiebesparende maatregelen sportaccommodaties' is aangepast voor de jaren 2019 en 2020. Ook scouting- en speeltuinverenigingen kunnen nu van de regeling gebruikmaken. In de periode 2017 en 2018 zijn 13 aanvragen op gehonoreerd
- de investeringssubsidie voor sport-, scouting- en speeltuinverenigingen is in werking. In totaal zijn in 2018 14 aanvragen toegekend dan wel in behandeling
- de kwaliteitsslag sportcomplexen heeft een vervolg gekregen. Bij zowel IJvv Zwervers als de Rotterdamse Rugby Club is er vanuit deze maatregel een nieuw kunstgrasveld opgeleverd, net als eerder (2017) bij vv Pernis het geval was. Voorbereidingen zijn getroffen voor investeringen aan de Noorderbocht (nieuw complex), LMO/Zwervers (nieuw clubgebouw), vv Pernis (extra kleedkamers), Honkbal op Zuid (herontwikkeling complex Oldegaarde), Wielerclub Ahoy / SV Rotterdam (aanleg inline skatebaan) en The Hookers (extra veldcapaciteit). Ook is besloten om een extra kunstgrasveld aan te leggen bij Neptunus-Schiebroek en om ditzelfde te onderzoeken voor de locatie Schulpweg (FC Pretoria / Egelantier Boys

Binnensportvoorzieningen

- het programma toegankelijkheid sportaccommodaties is afgerond: alle sporthallen zijn toegankelijk gemaakt voor mindervaliden
- diverse binnensportaccommodaties zijn gerenoveerd: renovaties van douche- en kleedruimtes, verbeteringen van akoestiek en klimaat, het realiseren van extra bergingen en verbeteringen in de buitenruimte

Meer Rotterdammers in beweging

- de inzet van Sportsupport op het verder ontwikkelen en ondersteunen van de sportverenigingen is voortgezet. Het thema toekomstbestendigheid van verenigingen is verkend. En er is weer een groot sportcongres georganiseerd. Eind 2018 waren er 28 sportplusverenigingen
- via Schoolsport010 maakte de basisschooljeugd in 2018 kennis met verschillende takken van sport en nieuwe sportvormen. Schoolsport010 wordt aangeboden op de scholen zonder Lekker Fit! programma omdat vanuit Lekker Fit! op die scholen al clinic aanbod is. Eind 2018 (dus eerste helft schooljaar 2018/2019) namen 84% van de betreffende scholen deel aan schoolsport010. Totaal zijn in de eerste helft van schooljaar 18/19 gedurende 372 dagen clinics door 25 aanbieders. Per dag worden meerdere clinics aan verschillende groepen van de school verzorgd
- de inzet op de schoolsportverenigingen is voortgezet. Eind 2018 waren er 24 schoolsportverenigingen. In 2018 (niveau november) hebben ruim 2300 leerlingen gesport via de schoolsportvereniging en zijn ruim 480 kinderen doorgestroomd naar een reguliere vereniging
- in 2018 is het VSK beleid door het college vastgesteld en is uitvoering gestart. Er is een meetlat VSK voor sportverenigingen ontwikkeld
- via de regeling sportinitiatieven, Citylab010 en SportRegie zijn innovatie en vernieuwende activiteiten en initiatieven

ondersteund

- het aantal bezoekers aan Rotterdamse zwembaden is ten opzichte van 2017 licht gedaald. Toch werd ook vorig jaar ruim 1,9 miljoen keer gezwommen in een Rotterdams zwembad. Het nieuwe Zwemcentrum trok ruim 300.000 bezoekers. Dat aantal kan nog groeien, en ligt hoger dan het bezoek aan het voormalige zwembad Charlois. De zwembaden Zevenkampse Ring, het Van Maanenbad, De Wilgenring en Oostervant waren (meer dan) optimaal bezet. De zwembaden Overschie, Alexanderhof en Hoogvliet blijven qua bezoek wat achter ten opzichte van hun maximale capaciteit. Nieuw aanbod in deze baden wordt onderzocht. De buitenbaden in Pernis en Hoek van Holland hadden door de goede zomer ten opzichte van 2017 resp. 40% en 22% meer bezoekers getrokken. De klantbeoordeling van de zwembaden was wederom positief. De beoordeling van de klanten van het Sportbedrijf steeg naar 7,6

Sport brengt meer in beweging

- bewegen en sport komen expliciet terug in de aanbestedingen 2018+ van zorg, welzijn, jeugdhulp en werkgelegenheid
- de Samenwerkingsagenda 'Rotterdam, ouder en wijzer' benut bewegen en sport als middel om Rotterdam én de Rotterdammers voor te bereiden op de toekomst. Met name pijler 1: Vitaal (gezond door verstandige voeding en sport) betreft bewegen en sport als middel

Rotterdam ademt sportambitie en -innovatie

- de ondersteuning van topsportverenigingen, regionale talentencentra en topsportevenementen door Rotterdam Topsport is voortgezet.
- Rotterdam Topsport werkte aan de groei en ontwikkeling van het Centrum van Topsport en Onderwijs, dat samen met de gemeenten Den Haag en Dordrecht werd opgericht en door NOC*NSF in december 2017 werd geaccrediteerd. Een belangrijk deel van de werkzaamheden richtte zich op het in Rotterdam huisvesten van een topsportprogramma van één van de nationale sportbonden. De gesprekken hierover zetten zich in 2019 voort: huisvesting is voorzien eerst na de Olympische Spelen van 2020 zodat de sporters niet met een verhuizing geconfronteerd worden gedurende hun voorbereiding op de Spelen
- in 2018 is de samenwerking in het netwerk Kracht van Sport voortgezet. Sportevenementen van de landelijke topevenementenkalender konden rekenen op aandacht in ieder van de aan het netwerk deelnemende steden. Tijdens Volley2018 stond Nederland in het teken van volleybal. In Rotterdam vond plaats het EK Beachvolleybal en het WK Rolstoelbasketbal. Beide evenementen op iconische locaties: met het SS Rotterdam als decor respectievelijk in het Luxor Theater. Door het Sportbedrijf werden, in samenwerking met Rotterdam Topsport en de Nevobo, diverse side events georganiseerd.
- in september vond het Rotterdam Street Culture Weekend WOOSH plaats, in een samenwerking tussen Rotterdam Topsport, Rotterdam Festivals en diverse derden. Een weekend waarin de *urban sports* en *street culture* in één festival werden gecombineerd, met onder andere het POW!WOW! festival (street art) en de World Cup Skateboarden

Verzelfstandiging van uitvoerende taken voor sport

- per 1 januari 2018 is het sportbedrijf verzelfstandigd. De gemeente geeft het sportbedrijf opdracht voor het

beheer en de exploitatie van sportvoorzieningen (zwembaden, sporthallen, gymzalen en sportvelden) en sportprogrammering (sportregie, schoolsport, buurtsport en sportieve evenementen). De afspraken tussen gemeente en sportbedrijf zijn vastgelegd in een jaarovereenkomst

- het sportbedrijf ligt op schema met de prestatie indicatoren die zijn vastgesteld voor alle producten (zwembaden, binnensport, buitensport en sportprogrammering). In 2018 is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. De scores lagen voor alle producten hoger dan in 2015. De klanten waardeerden de producten van het sportbedrijf met cijfers variërend tussen 6.6 en 7.6. De resultaten van het klanttevredenheidsonderzoek worden gebruikt voor een meer klantgerichte benadering en een betere aansluiting op de behoefte van de klant
- het sportbedrijf heeft met haar nieuwe huisstijl de zichtbaarheid en uitstraling van de sportaccommodaties verbeterd. Enkele mijlpalen in het eerste jaar van het sportbedrijf waren de opening van Sportcomplex Olympia en het Zwemcentrum Rotterdam, tevens hoofdkantoor van het sportbedrijf. En ook de opening van de multifunctionele accommodaties, met sportzalen, Villa Vonk in Hoogvliet en Bonte Koe in Pernis

Verzelfstandiging van de kinderboerderijen en de natuur- en milieueducatie

- de uitvoering van de natuur- en milieueducatie is met ingang van 1 januari 2019 verzelfstandigd als vervolg op een besluit van het college van juni 2017 over de voorgenomen verzelfstandiging van deze taken. Op 24 september 2018 is de stichting Natuurstad opgericht. Deze stichting neemt met ingang van 2019 de exploitatie en het beheer van de acht kinderboerderijen en 14 educatieve tuinen over van de gemeente. Dit inclusief de educatieve lessen en de educatieve tuinprogramma's met ingang van 2019
- ruim 90% van de leerlingen van de Rotterdamse basisscholen neemt jaarlijks deel aan een of meer educatieve activiteiten op het gebied van natuur- en milieueducatie. De kinderboerderijen trekken ieder jaar rond de miljoen bezoekers

Uitvoering nieuw beleid Lokale Cultuurcentra

- het college heeft per 1 januari 2018 de exploitatie van vier Lokale Cultuurcentra overgedragen aan private organisaties: 't Klooster Feijenoord (is ook een Huis van de Wijk) aan Humanitas, de Hoekstee in Hoek van Holland (ook een Huis van de Wijk) aan Vitis/Humanitas, Musica Overschie aan de stichting CultuurRijk en de Castagnet Schiebroek aan de stichting Mundo. Deze organisaties krijgen een subsidie voor wijkgerichte culturele programmering
- het college is een haalbaarheidsonderzoek gestart naar de toekomst van lokaal cultuurcentrum de Romeynshof en de huurders, waaronder de bibliotheek, dat medio 2019 wordt opgeleverd. De Romeynshof blijft tot nader order open, onder beheer van de gemeente

Programma Lekker Fit!

- met activiteiten voor kinderen tot 4 jaar zijn in 2018 in totaal 6.100 kinderen bereikt via 145 kinderopvanglocaties, die het volledige programma hebben gevolgd. Dit is gelijk aan 2017. Daar bovenop zijn nog eens 41 kinderopvanglocaties gestart met onderdelen van het programma
- met de aanpak Lekker Fit!-kleuters werkt de gemeente aan deskundigheidsbevordering van de

groepsleerkrachten en aan de aanpak van de gezonde leefstijl in de kleutergroepen. Deze aanpak is gefaseerd uitgebreid naar alle Lekker Fit!-scholen, waar in totaal ruim 7.000 kleuters worden bereikt. In 2018 hanteren 87 van de 94 Lekker Fit! scholen de kleuteraanpak en zijn er 77 scholen gecertificeerd de Lekker Fit!-gebiedsaanpak vindt plaats in de gebieden met het hoogste overgewicht: Delfshaven, Feijenoord, Crooswijk en IJsselmonde en op sommige aspecten ook Charlois. Met de gebiedsaanpak werken we volgens de pijlers van het landelijke 'Jongeren op Gezond Gewicht' (JOGG)

- in IJsselmonde en Crooswijk gestart met een pilot 'ketenaanpak verbinding preventie-zorg voor kinderen met ernstig overgewicht/obesitas'
- op basis van het Lekker Fit!-programma is in 2018 de derde gymzaal opgeleverd en door het Sportbedrijf in gebruik genomen. Deze gymzaal ligt in Kralingen-Crooswijk en draagt daarbij aan de oplossing van een knelpunt in de inroostering
- Lekker Fit! ondersteunt gemeentelijke accommodaties in het aantrekkelijker en gezonder maken van het voedingsaanbod in de kantines. In 2018 hebben 3 zwembaden een gouden certificaat behaald en 5 sporthallen/zwembaden een zilveren certificaat die voldoen aan de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum. Begin 2019 wordt de uitslag van de 5 kinderboerderijen verwacht

Speeltuinen

- in september 2017 is een nieuwe subsidieregeling voor de speeltuinen in werking getreden met normbedragen voor de subsidie. Op grond van deze regeling worden speeltuinen gekwalificeerd als vitaal of plus. Speeltuinen dienen eind 2020 allemaal te voldoen aan de voorwaarden voor een vitale speeltuin
- op het merendeel van de speeltuinen wordt een deel van de week een gesubsidieerde toezichthouder ingezet

Scouting

- met de uitvoering van de motie Rotterdam moet zijn knopen tellen is een eerste aanzet gegeven voor het samen met Scouting Rotterdam en Nederland ontwikkelen van vitale scoutinggroepen door verruiming van subsidiemogelijkheden zoals het openstellen van de investeringssubsidie; het voeren van gesprekken met de individuele groepen over kansen en problemen en maatwerk. De informatie zal worden betrokken bij het actieprogramma verenigingen/scouting

Jeugdsportfonds

- in 2018 heeft het Jeugdsportfonds 5248 aanvragen toegekend voor vergoeding van contributie van een sportvereniging voor kinderen in armoede. De voorgenomen groei van het bereik in 2017 is niet gerealiseerd. Wel waren dit ruim 400 aanvragen meer dan vorig jaar. De gemiddelde vergoeding bedraagt € 200 per jaar
- 2018 heeft grotendeels in het teken gestaan van het vormgeven van de beoogde samenwerking met de andere fondsen (JCF en Meedoen). De ontwikkeling van de wijkorganisatie is opgepakt en biedt potentie voor het werven van intermediairs. Dit moet zijn vruchten afwerpen in 2019

Toelichtingen ontwikkelingen

- in 2018 is gestart met het opstellen van het actieprogramma verenigingen wat in Q2 van 2019 gereed zal zijn. Binnen het onderdeel sportverenigingen worden resultaten en acties opgenomen die bijdragen aan de verdere vitalisering van sportverenigingen en het toekomstbestendig maken van de verenigingen huisvesting eerste topsportprogramma niet eerder dan na Olympische Spelen 2020
- in 2018 is hard gewerkt aan een nieuwe visie en programmaplan voor de periode 2019-2022. Het programmaplan wordt naar verwachting in Q1 van 2019 vastgesteld
- scouting is onderdeel van het actieprogramma Verenigingen gericht op vitaliteit van verenigingen nu en in de toekomst
- de leeftijdscriteria waarvoor vergoeding van contributie/lidmaatschap kan worden aangevraagd is verlaagd naar 2 en 3-jarigen. Dit is in lijn met het landelijk sportakkoord om ook aan kinderen onder de 4 jaar een vergoeding van lidmaatschapskosten /contributie mogelijk te maken. De drie fondsen (Jeugd Sportfonds, Jeugdcultuurfonds en Stichting Meedoen) werken nauw samen. Er vinden overlegsessies en projectgroepen plaats met oog op toekomstige fusie tot "Jeugdfonds Rotterdam"
- in 2018 is het zwembad Rotterdam geopend. Hiermee heeft daarmee Rotterdam weer een 50-meterbad. In combinatie met het 25-meterbad in het Zwembad Rotterdam is er in Rotterdam-Zuid weer voldoende capaciteit voor schoolzwemmen en een goede faciliteit voor verenigingen. De vervanging van het Afrikaanderbad per 2022 is voorbereid. Van de vier zwembaden die theoretisch aan het einde van hun economische levensduur zijn (Buitenbad Pernis (2020), Overschie (2021), Oostervant (2022) en Zevenkampse Ring 2022)) is in lijn met het beleidskader Zwemmen (kwaliteit boven kwantiteit, nieuwe planningsnorm) en motie Bokhove ('niet zomaar zwembaden sluiten') door een gespecialiseerd extern bureau een nieuwe termijn voor een nieuwe economisch verantwoorde levensduur bepaald
- in 2017 gaf de Stichting Willem Alexander Baan aan de exploitatie van de roeibaan per 1 januari 2018 terug te geven aan de gemeente. Daarom heeft de gemeente 2017, met deze wetenschap, gebruikt om samen met de Koninklijke Nederlandse Roeibond, het Sportbedrijf Rotterdam i.o en de Stichting Willem Alexander Baan een nieuw beheermodel, gericht op het realiseren van een zo optimaal mogelijk gebruik van de roeibaan, te ontwikkelen. Dit leidde tot het besluit om het beheer en de exploitatie van de roeibaan vanaf 1 januari 2018 over te dragen aan het Sportbedrijf Rotterdam BV. Het Sportbedrijf is in 2018 een professionaliserings-traject gestart, zodat de roeibaan in dat jaar zo optimaal als mogelijk is gebruikt

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Sport en Recreatie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	11.974	5.364	4.726	10.302	5.576
Totaal baten	11.974	5.364	4.726	10.302	5.576
Bijdragen rijk en mede-overheden	68	0	0	58	58
Opbrengsten derden	11.904	5.364	4.726	9.984	5.257

Overige baten	2	0	0	261	261
Lasten exclusief reserves	83.116	85.389	80.916	84.751	3.835
Apparaatslasten	24.642	10.133	10.302	10.166	-137
Inhuur	1.164	161	321	345	24
Overige apparaatslasten	626	240	233	302	69
Personeel	22.851	9.733	9.748	9.518	-230
Interne Lasten	10.739	9.331	-4.025	-3.635	390
Beleidspecifiek vastgoed	22.073	20.957	7.882	7.699	-182
Overige doorbelastingen	-11.334	-11.626	-11.907	-11.335	572
Programmalasten	47.736	65.925	74.639	78.221	3.582
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.125	43.237	52.881	56.096	3.215
Kapitaallasten	1.597	1.485	1.497	1.579	81
Overige programmalasten	1.166	1.092	1.086	917	-169
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	17.848	20.110	19.175	19.629	454
Saldo voor vpb en reserveringen	-71.143	-80.024	-76.190	-74.449	1.741
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-71.143	-80.024	-76.190	-74.449	1.741
Mutaties reserves	1.807	1.155	2.608	2.016	-592
Toevoeging aan reserves	1.700	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	3.290	1.155	2.608	2.016	592
Vrijval reserves	217	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-69.336	-78.869	-73.582	-72.432	1.448

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Sport en Recreatie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.568	5.110	5.110	5.110	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	6.691	2.318	2.238	2.303	65
Saldo na overhead	-83.595	-86.298	-80.930	-79.846	1.084

Overzicht van afwijkingen

	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Overzicht afwijkingen			
Afwijking baten en lasten	5.576	4.427	1.149
1. Energie	0	780	-780
2. Frictiekosten Lokale Culturele Centra	0	485	-485
3. Frictiekosten Natuur Milieu Educatie	0	664	-664
4. Directie	0	-437	437
5. Tekort Overhead berekening	0	1.000	-1.000
6. Verkoop Activa	5.550	5.000	550
7. Lekker Fit	0	-350	350
8. Kostendekkende huur	0	-1.000	1.000
9. Personeel	0	-200	200
10. Beleidsondersteunend onderzoek en communicatie	0	-200	200
11. Sportaccommodaties	0	-760	760
12. Recreatieoord	0	-160	160
13. Lokaal Cultureel Centrum Romeijnshof	-173	-122	-51
14. Vrijval voorziening Scoren met Energie	261	0	261
15. Overig	-62	-273	-111
Afwijking reserves	-592	-592	0
16. Lagere onttrekking Gebieden	-365	-365	0

17. Lagere onttrekking Lokaal cultureel centra	-227	-227	0
Saldo voor overhead	4.984	3.835	1.149

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Energiekosten

Vanwege de hogere eindafrekening van 2017 in verband met het gasverbruik bij sportaccommodaties en Lokale culturele centra (LCC's) is een overbesteding gerealiseerd.

2. Friciekosten Lokale Culturele Centra

De overbesteding op deze post wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de herplaatsingskandidaten in de loonschalen 4+. Hiervoor was in 2018 geen frictiebudget beschikbaar.

3. Frictie Natuur Milieu Educatie

De overbesteding op deze post wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de doorbelasting van inzet van intern personeel en de herberekening van aanspraken verlofsaldi. Daarnaast heeft de storting van het weerstandsvermogen reeds in 2018 plaatsgevonden, terwijl deze begroot is in het boekjaar 2019.

4. Directie

In verband met de transitie van de activiteiten van Natuur-en milieueducatie was rekening gehouden met extra inzet van extern personeel. Tijdens de transitie is echter gebruik gemaakt van interne inzet van personeel. Deze interne kosten zijn verantwoord onder de frictiekosten van Natuur- en milieueducatie. Dit leidt tot een overschrijding op het directiebudget.

5. Tekort overhead berekening

Bij de ontvlechting van de begroting en herijking van de budgetten binnen sport en vanuit de overhead, is het beschikbaar budget voor overhead incorrect berekend. Dit knelpunt heeft feitelijk niets met de verzelfstandiging van doen, maar is wel dankzij de ontvlechting van de budgetten naar voren gekomen.

6. Verkoop activa

Bij het oprichten van het Sportbedrijf is door Gemeente Rotterdam inventaris verkocht aan het Sportbedrijf. De opbrengsten zijn hoger uitgevallen dan geraamd.

7. Lekker Fit

Als gevolg van landelijk tekort aan vakleerkrachten zijn er minder vakleerkrachten ingezet, waardoor de uitgaven achterblijven.

8. Kosten dekkende huur

De onderbesteding wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de vrijval van de kapitaalslasten van kunstgrasvelden, waaronder het project Visie Voetbal Vitaal en de budgettaire ruimte in de compensatie portefeuille van sportverenigingen.

9. Personeel

De onderbesteding op personeel betreft het niet opvullen van vacatureruimte.

10. Beleidsondersteunende onderzoeken en communicatie

Minder uitgaven op beleidsondersteunende onderzoeken en communicatie.

11. Minder uitgaven bij Sportaccommodaties

Lagere realisatie bij Sportaccommodaties vanwege nog niet afgeronde projecten ten behoeve van kwaliteitsslag sportcomplexen.

12. Minder lasten bij het Recreatieoord

De onderbesteding is slechts administratief van aard, omdat de doorbelasting van algemene kosten als schoonmaak, water en elektra op afdelingsniveau wordt verantwoord en niet is toegerekend aan het product recreatieoord zelf.

13. Lokaal Cultureel Centra Romeijnshof

Vanwege het voorgenomen besluit tot sluiting van LCC Romeijnshof zijn huurders vertrokken en hebben minder activiteiten plaats gevonden.

14. Vrijval voorziening Scoren met energie

Deze voorziening is in 2014 gevormd vanwege garantstelling aan Sportsupport tot en met 2028 met betrekking tot Scoren met Energie. Besloten is om het bedrag vrij te laten vallen.

15. Overig

Onder deze post vallen diverse verschillen binnen het product.

16. Lagere onttrekking Gebieden

Vanwege afhankelijkheid van andere partijen hebben enkele projecten vertraging opgelopen.

17. Lagere onttrekking Lokaal Cultureel Centra

In 2018 zijn herplaatsingskandidaten in fsk 1-3 begeleid naar een nieuwe werkplek en geplaatst. Hierdoor zijn zowel de kosten als de onttrekking aan de bestemmingsreserve lager dan begroot.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Sport en Recreatie	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 6	700	694
Actualisering budgetten	0	700	700
Bestemmingsreserve IFR - Toegankelijkheid sportaccommodaties	- 12	0	- 12
Kasschuif Friciekosten Sportbedrijf	- 158	0	- 158
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf Rotterdam B.V.	164	0	164
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	1.100	1.100
Onderschrijding lagere onderhoudsuitgaven	0	1.100	1.100
Totaal	- 6	1.800	1.794

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisering budgetten

Clusterbrede budgetten belasten de programma's onevenredig. Een correctie in de doorbelasting zorgt voor een evenredige belasting van deze lasten op de programma's. De bijstelling is hiermee conform gerealiseerd.

Bestemmingsreserve IFR - Toegankelijkheid sportaccommodaties

De kapitaalslasten van toegankelijkheid sportaccommodaties zijn volledig gerealiseerd.

Kasschuif Friciekosten Sportbedrijf

De frictiekosten van herplaatsingskandidaten zijn in 2018 volledig gerealiseerd.

Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf Rotterdam B.V.

Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf is gerealiseerd.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Onderschrijding lagere onderhoudsuitgaven

Budget is afgeroomd vanwege de lagere onderhoudskosten in 2018.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Sportnota 2017+
- Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)
- Beleidskader zwemmen 2015-2025
- Planningsnorm Rotterdamse zwembaden 2016
- Beleidsplan Armoede
- Subsidieregeling Scouting
- Notitie Toekomst van de Rotterdamse speeltuinen
- Beleidskader “NME heeft de toekomst”

Volksgezondheid en zorg

Gemeente Rotterdam ondersteunt de Rotterdammers waar nodig. We bereiken steeds meer inwoners en we verbeteren de toegankelijkheid van de zorg. Vanaf 2018 is de volgende stap gezet naar een meer integraal Rotterdams stelsel van zorg, welzijn en jeugdhulp. Met het uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020 zet de gemeente in op bevordering van de gezondheid en van een gezonde leefomgeving. De gemeente is aanjager, verbinder en uitvoerder van gezondheidsbescherming, zoals de bestrijding van infectieziekten.

PRODUCT 1

Openbare gezondheidszorg

De gemeente Rotterdam werkt aan meer gezonde levensjaren voor alle Rotterdammers. De gemeente doet dit door de gezondheid van haar bewoners te bewaken en bevorderen en indien nodig actief in te grijpen om de gezondheid te beschermen. Rotterdammers werken in de eerste plaats zelf aan hun gezondheid. De gemeente stimuleert, ondersteunt en beschermt hen waar nodig. Dit doet de gemeente samen met tal van partners, door 'good practices' zichtbaar te maken en partners te vragen bij te dragen aan de vitale stad.

PRODUCT 2

Zorg jeugd

Rotterdam is een jeugdige stad. Een stad met potentie. Belangrijk is dat alle kinderen hier kansrijk, veilig en gezond opgroeien. Dat betekent: versterken van perspectief en beperken van problematiek. Rotterdam is verantwoordelijk voor goede hulp voor jeugdigen en jeugdgezondheidszorg. Een aantal programma's ondersteunt deze ambities, waarmee we inzetten op talentontwikkeling, veiligheid en gezondheid.

PRODUCT 3

Zorg volwassenen

De gemeente Rotterdam investeert in de zorg voor zijn inwoners. De meeste Rotterdammers kunnen zichzelf prima redden. Maar als dat niet lukt, ondersteunt de gemeente degenen die het nodig hebben. Het gaat hierbij om ondersteuning van mensen met psychische en psychosociale problemen, en individuele maatwerkvoorzieningen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo) inclusief maatschappelijke opvang en beschermd wonen en de aanpak van huiselijk geweld.

Doelstellingen programma

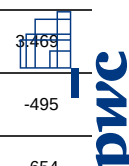
Prioriteiten

- zorgen voor adequate ondersteuning en zorg voor (jonge) Rotterdammers die dat nodig hebben; de uitgaven aan Wmo-arrangementen zijn daarbij in balans met de rijksinkomsten
- sturing op contractafspraken voor de uitvoering van de integrale opdrachten voor 2018-2021 voor de wijkteams en op de levering van de Wmo-arrangementen
- uitvoeren en borgen van de programma's Veilig Thuis en (Openbare) geestelijke gezondheidszorg (O)GGZ / Eerder Thuis, inclusief de aanpak verwarde personen
- uitvoering van de maatregelen in het Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020
- uitvoering van het Rotterdams 15-puntenplan voor nazorg na detentie 2016-2020
- invoering van het doelgroepenvervoer
- samenwerking met zorgverzekeraars
- uitvoering van het programma Stevige start
- kansrijk opgroeien van Rotterdamse kinderen en jongeren
- uitvoering en borging van het programma Drugs & Alcohol II: Blijf helder
- uitvoering programma Elke Jongere telt
- NRJ: Transformatie jeugdhulp
- BRMO (Bijzonder Resistente Micro-Organismen): voorbereiding op nieuwe taken die op het gemeentelijk pad komen

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Volksgezondheid en zorg	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	43.372	33.882	35.762	34.530	-1.232
Totaal baten	43.372	33.882	35.762	34.530	-1.232
Bijdragen rijk en mede-overheden	35.153	27.932	26.648	26.194	-453
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	8.211	5.951	9.114	8.335	779
Overige baten	7	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	628.221	618.078	664.495	654.195	-10.300
Apparaatslasten	70.728	63.175	75.752	78.073	2.326
Inhuur	9.562	1.723	6.414	9.883	3.469
Overige apparaatslasten	1.155	1.736	1.876	1.381	-495
Personeel	60.011	59.716	67.462	66.808	-654

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Interne Lasten	3.019	1.798	1.475	2.681	1.206
Beleidspecifiek vastgoed	199	0	0	581	581
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	2.820	1.798	1.475	2.101	625
Programmalasten	554.475	553.105	587.268	573.441	-13.827
Financieringslasten	-50	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	72.065	100.520	80.582	77.647	-2.934
Kapitaallasten	889	1.774	856	856	0
Overige programmalasten	197	0	0	269	269
Sociale uitkeringen	274.227	252.860	303.031	301.224	-1.806
Subsidies en inkomstenoverdrachten	207.147	197.952	202.799	193.444	-9.355
Saldo voor vpb en reserveringen	-584.849	-584.196	-628.733	-619.665	9.068
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-584.849	-584.196	-628.733	-619.665	9.068
Mutaties reserves	23.665	-9.200	4.176	-1.621	-5.796
Toevoeging aan reserves	0	10.000	10.000	10.000	0
Onttrekking aan reserves	23.647	800	14.176	8.379	-5.796
Vrijval reserves	18	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-561.185	-593.396	-624.558	-621.286	3.272

Toerekening overhead aan Volksgezondheid en zorg	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	39.280	40.370	40.370	40.370	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	17.949	15.716	19.796	19.466	330
Saldo na overhead	-618.414	-649.482	-684.723	-681.121	3.602

Toelichting op overzicht baten en lasten

Het gepresenteerde overschot op dit programma van per saldo € 3,3 mln geeft een vertekend beeld. Om financieel technische redenen mogen de forse meerkosten van de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rijnmond niet in deze jaarrekening 2018 meegenomen worden, maar moeten ze worden meegenomen in 2019 (zie ook product [Zorg Jeugd](#), toelichting *Wat mag het kosten*). Ook lagere subsidievaststellingen over 2017

leverden een bijdrage aan het positieve saldo.

Daarnaast is sprake van een tekort voor de Bed Bad Brood-regeling en voor de medisch-noodzakelijke opvang van illegalen. Daarvoor maken we wel kosten maar ontvangen we geen middelen van het Rijk.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
1. Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	Streefwaarden 13,9% CBS
	Realisatie	14,1% 2017
2. Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	Streefwaarden 1,8% CBS
	Realisatie	1,9% 2017
3. Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	Streefwaarden 1,0% CBS
	Realisatie	1,1% 2017
4. Cliënten met een maatwerkarrangement	Aantal per 1.000 inwoners	Streefwaarden n.v.t. CBS
	Realisatie	78 2017

Toelichting op BBV-indicatoren

Alle gemeenten zijn verplicht om in hun begroting 39 beleidsindicatoren op te nemen. Via de website www.waarstaatjegemeente.nl zijn alle indicatoren eenvoudig en in één keer te vinden.

Openbare gezondheidszorg

De gemeente Rotterdam werkt aan meer gezonde levensjaren voor alle Rotterdammers.

De gemeente doet dit door de gezondheid van haar bewoners te bewaken en bevorderen en indien nodig actief in te grijpen om de gezondheid te beschermen.

Rotterdammers werken in de eerste plaats zelf aan hun gezondheid. De gemeente stimuleert, ondersteunt en beschermt hen waar nodig.

Dit doet de gemeente samen met tal van partners, door ‘good practices’ zichtbaar te maken en partners te vragen bij te dragen aan de vitale stad.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020
- Gezond gewicht: bewegen, voeding en terugdringen
- Diabetes 2
- Rookvrije Generatie
- Psychische gezondheid
- Veilig en gezond in de stad
- Gezondheidsbescherming
- E-Publieke gezondheid en innovatie: digitale techniek en -dienstverlening voor gezond en actief leven
- samenwerking zorgverzekeraars
- toezicht kinderopvang
- Bestrijding Bijzondere Resistente
- micro-organismen
- bijdrage aan de invoering van de Omgevingswet
- anticonceptie voor kwetsbare ouders
- Centrum Seksueel Geweld
- Rotterdam Aidsvrij in 2030
- prostitutiebeleid

Ontwikkelingen

- Rotterdams preventieakkoord
- Gezonde en vitale stad

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020

Met de nota Publieke Gezondheid 2016-2020 'Rotterdam Vitale stad' streeft de gemeente naar een vitale stad met vitale burgers. Zomer 2017 heeft de gemeente het uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020 gepresenteerd. Het uitvoeringsprogramma is een uitwerking van de gemeentelijke gezondheidsdoelen uit de nota, vertaald in concrete activiteiten op het gebied van gezond gewicht, roken en middelengebruik, psychische gezondheid, gezondheidsbescherming, E-publieke gezondheid, samenwerking met partners in de stad en onderzoek.

Rotterdam Vitale stad is gestart vanuit de overtuiging dat Rotterdammers in de eerste plaats zelf verantwoordelijk zijn voor hun gezondheid. De gemeente stimuleert dit én ondersteunt en beschermt haar inwoners waar nodig. Dat doen we door Rotterdammers te verleiden tot gezonde keuzes en initiatieven, én door partners in de stad te verbinden aan de gezondheidsdoelen. De inzet op partners hebben we o.a. vormgegeven in het netwerk Gezond010. Gezond 010 is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een breed netwerk van meer dan 120 organisaties. Tijdens de tweede bijeenkomst van Gezond010 in februari 2018 is het gezamenlijke platform gezond010.nl gelanceerd. Ruim 160 deelnemers van 80 verschillende organisaties bezochten deze bijeenkomst, waar tevens nieuwe initiatieven een start hebben gemaakt.

Gezond gewicht: bewegen, voeding en terugdringen Diabetes 2

Op het gebied van bewegen, voeding en terugdringen van Diabetes 2 zijn er in 2018 verschillende maatregelen getroffen en acties uitgevoerd:

- studenten van het Zadkine college ontwikkelden -als uitwerking van de Health Implementation Challenge - een app die onder andere gebruik maakt van 'augmented reality' (zoals Pokémon Go), gamificatie en belonen door met elkaar te sparen voor producten of activiteiten. Tijdens de eHealth week in 2019 gaat deze "live"
- met IZER, Centrum Gezond Gezicht (EMC) en Rotterdam SportSupport werkten we aan de opzet van de proeftuin Gezond Gewicht. De implementatie van de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) is onderdeel van deze proeftuin. Vanaf januari 2019 wordt de GLI opgenomen in de basisverzekering van de zorgverzekering
- in samenwerking met HAS, Blijdorp en Plaswijckpark zijn in het tweede kwartaal van 2018 "gezonde lunches" voor schoolreisjes uitgetest
- 13 Rotterdamse scholen (vo/mbo) hebben in 2018 een gezonde schoolkantine gerealiseerd (volgens de richtlijnen van het Voedingscentrum)
- in de samenwerkingsagenda Rotterdam ouder en wijzer is vitaal en gezond als aparte pijler benoemd en hebben we samen met partners in de stad en ouderen de ambities uitgewerkt voor meer bewegen, gezonde voeding en valpreventie voor de doelgroep 55+
- vanuit gezondheid werken we mee aan verschillende projecten van SO om verbinding te leggen met

Rookvrije Generatie

De gemeente Rotterdam neemt deel aan reguliere overleggen van de 4 grootste gemeentes (G4), Alliantie Nederland Rookvrij (ANR) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) over de implementatie van de Rookvrije Generatie. In 2018 vonden verschillende acties plaats:

- per 1 augustus 2018 hebben alle kinderboerderijen, educatieve tuinen en schooltuinen die onder NME vallen, zichzelf rookvrij verklaard
- per 1 januari 2018 heeft de gemeente het hebben van een niet-roken beleid opgenomen in de subsidieregels voor speeltuinverenigingen
- de gemeente onderzoekt praktische en juridische aspecten van de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV), omgevingswet en andere mogelijkheden om het roken in de openbare ruimte terug te dringen. Daarmee ondersteunt de gemeente de Rotterdamse ziekenhuizen bij het invoeren van het 'rookvrije ziekenhuis – binnen en buiten'. Maasstad, Ikazia en het Erasmus MC hebben hiervoor werkgroepen ingesteld. Ikazia is per 1 januari 2019 rookvrij

Psychische gezondheid

De gemeente Rotterdam zet in op psychische gezondheid, om de stijging van het aantal Rotterdammers met een depressie af te vlakken. In 2018 heeft de gemeente hiervoor verschillende acties ondernomen:

- in de gebieden Charlois, Noord en Kralingen-Crooswijk wijk zijn specifieke GGZ-preventie trainingen en bijeenkomsten opgenomen in het welzijnsaanbod. De subsidies zijn verleend vanaf juni 2018
- in 2018 heeft de gemeente 35 extra KOPP/KVO-trainingen ingekocht. Ongeveer 240 jongeren in de leeftijd 8-12 jaar hebben deelgenomen. Youz heeft 12 groepen gedraaid (12-15 jaar en 16-23 jaar) waaraan 61 jongeren woonachtig in Rotterdam hebben deelgenomen
- de training Mental Health First Aid richt zich op het leren herkennen van psychische gezondheidsklachten door vrijwilligers die veel in contact komen met Rotterdammers. Daarnaast wordt geleerd om te reageren op zowel acute als zich ontwikkelende psychische problematiek met als doel mensen naar de juiste zorg toe te leiden. Er zijn in 2018 in totaal 18 trainingen geweest waaraan 200 vrijwilligers en niet GGZ-professionals van een welzijnsorganisatie en van woningbouwcorporaties deelnamen
- statushouders: vanuit Vitale stad zijn vrijwilligers van Vluchtelingenwerk getraind in het signaleren van en omgaan met psychische problematiek bij statushouders. Voor de statushouders zijn workshops gegeven over seksuele gezondheid en over psychische gezondheid en de GGZ in Nederland. Voor statushouders met een hoog risico op PTSS is een groepstraining (Mindspring) verzorgd

Veilig en gezond in de stad: Gezondheidsbescherming

De gemeente vergrootte de kennis en bewustwording over het voorkomen van beginnende gehoorschade met campagnes op social media. Deze richtte zich met name op jongeren en ouders van jonge kinderen. Dit gebeurde

in aansluiting op landelijke voorlichting. Op middelbare scholen is de gemeente in gesprek gegaan met jongeren: wat motiveert hun gedrag tijdens het uitgaan? Met partijen uit de horeca en evenementenwereld heeft de gemeente in 2018 onderzocht hoe preventie van gehoorschade kan worden opgenomen in de (herziening van de) evenementenvergunningen.

De gemeente gaf dit jaar meerdere malen advies bij initiatieven om een basisschool of kinderopvang te vestigen dichtbij een drukke binnenstedelijke weg of snelweg. De gemeente draagt bij aan het opstellen van het landelijk Schone Lucht Akkoord, omdat deze aanpak invloed heeft op de luchtkwaliteit in Rotterdam, en op de nieuwe Rotterdamse koersnota lucht. Die koersnota stippelt het beleid van de gemeente Rotterdam voor de komende jaren uit, op weg naar schonere lucht. Cluster SO werkt al langer aan de nieuwe Rotterdamse koersnota lucht. Team G&M is eind 2018 aangehaakt.

Met het Integraal Huisvestingsplan en het programma Frisse Scholen verhoogt de gemeente de kwaliteit van het binnenmilieu van schoolgebouwen. Dit programma is afkomstig uit 2005 en herijkt in 2015, voor de periode 2015-2019.

In 2018 heeft de gemeente het ISO-certificaat ontvangen voor haar gezondheid beschermende taken.

E-Publieke gezondheid en innovatie: digitale techniek en –dienstverlening voor gezond en actief leven

Tijdens de eHealth week in januari 2018 heeft de aftrap plaatsgevonden van de Rotterdamse eHealth Agenda (ReHa). Dit is een agenda waar thema's rond eHealth worden geagendeerd en waar Rotterdamse eHealth koplopers zich verbinden aan relevante onderwerpen voor de stad Rotterdam. Voorbeelden van thema's zijn het demohuisje en de huiskamer van de toekomst. De Rotterdam EHealth Agenda (ReHa) is aanwezig en zichtbaar op vele verschillende evenementen in de stad en bij de belangrijkste stakeholders en koplopers. Per eind 2018 hebben zij zich bij meer dan 100 'Momenten' aangesloten. 403 mensen hebben zich inmiddels als koploper verbonden aan de ReHa.

Er is een communicatieplan ontwikkeld en in juni 2018 een website online gebracht: www.rotterdamhealthagenda.nl

In 2018 hebben zes Health Events Fit festivals plaatsgevonden in Rotterdam. De Health Events zijn goed bezocht en beoordeeld door Rotterdammers en met enthousiasme omarmd door diverse zorg- en welzijnsaanbieders in de wij

Juni 2018 is de doorbraaksubsidie eHealth opengesteld. Deze richt zich, op verzoek van de wethouder, op ouderen. Rotterdamse initiatieven van zorg- en welzijnsaanbieders worden ondersteund die daadwerkelijk zorgen voor een toename van het gebruik van bestaande innovaties door ouderen, hun mantelzorgers of door zorgverleners. De voorstellen van WMO radar voor een eHealth modelhuiskamer in Overschie en het inzetten van Tinybot Tessa bij WMO-taakgebieden door Aafje zijn uit deze subsidie gehonoreerd.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Samenwerking zorgverzekeraars

Rotterdammers kunnen voor zorg, hulp en ondersteuning een beroep doen op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Jeugdwet, de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wet Langdurige zorg (Wvz). Om de

zorg, hulp en ondersteuning voor de Rotterdammer goed te organiseren werken we samen met zorgverzekeraars Zilveren Kruis en VGZ. Met de

zorgverzekeraars werken we aan betere samenwerking tussen wijkverpleegkundigen, huisartsen en wijkteams.

In 2018 sloot de gemeente een nieuw collectief contract af met VGZ voor 5 jaar ingaande 2019. Het Rotterdampakket is beschikbaar voor alle Rotterdammers. Voor Rotterdammers met een hoog zorggebruik (chronisch zieken en ouderen) is het Rotterdampakket ontwikkeld met een uitgebreide dekking. Voor Rotterdammers met een laag zorggebruik is er het Rotterdampakket Compact, een goedkopere verzekering met minder en lagere vergoedingen. Opnieuw is een collectiviteitskorting van tien procent op de basisverzekering afgesproken. Dit is de maximaal toegestane korting. Rechtvaardiging van deze korting wordt onder andere gevonden in een gezamenlijk streven naar verbetering van de gezondheid en het welzijn van Rotterdammers. Ook is een premiebeheersingsclausule afgesproken waarmee verzekerden beschermd worden tegen te grote premiestijgingen.

Uniek is dat in de aanvullende verzekering van beide Rotterdampakketten een preventiebudget is opgenomen dat verzekerden kunnen gebruiken om hun gezondheid te verbeteren: Voor het Rotterdampakket is dit € 400,- en voor het Rotterdampakket Compact € 200,-. Verzekerden kiezen zelf of en waar ze dit budget voor inzetten. Samen met VGZ is een 'waaier' van mogelijkheden gecontracteerd zoals trainingen stoppen met roken, een beweegprogramma en trainingen 'Omgaan met stress'.

Met Zilveren Kruis is in 2018 een nieuwe samenwerkingsagenda opgesteld voor de periode 2018-2020 die zich richt op ouderen en Rotterdammers met GGZ-problematiek. Zo is er ingezet op het verhelderen van grensvlakken tussen de Wmo, Zvw en Wlz (o.a. rondom maaltijdvoorziening) en het verbeteren van de overgang van Wmo/Zvw naar Wlz. Ook is een pilot rondom integrale bekostiging Zvw/Wmo voorbereid die moet bijdragen aan meer integrale zorg voor de Rotterdammer. Daarnaast werken we samen aan verbeteringen in de GGZ-zorg. Zo is gezamenlijk een werkwijzer Medisch Noodzakelijk Verblijf opgesteld, de acute zorgketen verbeterd, is er een pilot passend vervoer voor mensen met verward gedrag uitgevoerd. Tot slot is Zilveren Kruis actief in de samenwerkingsagenda Ouder en Wijzer, de strategische meerjarenagenda GGZ en trekken we samen op in landelijke discussies over de zorg.

Toezicht Kinderopvang

In 2018 is in het kader van het Nieuwe Toezicht gestart met nieuwe wetgeving op een aantal aspecten die bijdragen aan een betere (pedagogische) kwaliteit van de kinderopvang. Het toezicht houden op deze nieuwe wetgeving heeft meer tijd en dus meer geld gekost dan landelijk vooraf ingeschat. Dit betekent dat in Rotterdam wel alle nieuwe voorzieningen zijn bezocht en dat bijna alle voorzieningen (93%) jaarlijks zijn geïnspecteerd, maar dat een aantal locaties kinderopvang nog niet op de nieuwe wetgeving is geïnspecteerd. In 2019 maken we hierop een inhaalslag. Ook in 2019 is er in het kader van het Nieuwe Toezicht nieuwe wetgeving, deze wordt meteen meegenomen.

Bestrijding bijzondere Resistente Micro-Organismen

Sinds 2018 voldoet de GGD aan de wettelijke verplichting op het gebied van meldingen van zeer resistente bacteriën (CPE'S), die vanaf medio 2019 in werking treedt. Naar aanleiding van een melding wordt contact opgenomen met de persoon met deze bacteriën. Hierbij zet de GGD-voorlichting en acties in om verspreiding van

deze bacteriën naar andere personen te voorkomen.

Rotterdam-Rijnmond vormt sinds 2017 een regionaal zorgnetwerk, met de regio Zuid-Holland Zuid en Zeeland. Aan de hand van 11 VWS-doelstellingen werken zij aan de bestrijding van antibioticaresistentie. Het zorgnetwerk heeft in 2018 een aantal doelstellingen behaald, zoals het meten van het aantal ouderen in verpleeghuizen dat drager is van of infecties heeft met een resistente bacterie. Het aantal nieuw ontdekte personen viel relatief mee.

Het meldpunt uitbraken en infectieziekten (MUIZ), was in februari 2018 een jaar operationeel en is in november 2018 door deelnemers beoordeeld met gemiddeld een 7,9. MUIZ is nieuw en uniek in Nederland. Inmiddels is MUIZ in gebruik genomen in ruim 95% van de zorginstellingen in Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland zuid.

Bijdrage aan de invoering van de Omgevingswet

De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht. De wet vereenvoudigt en bundelt 26 wetten en 120 AMVB's (algemene maatregelen van bestuur) op het gebied van de leefomgeving. Met een Programma Omgevingswet bereidt de gemeente Rotterdam deze verandering voor. Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) participeert hierin. Na een fase van verkenning, en bewustwording bij medewerkers, is de gemeente in 2018 gaan opbouwen wat nodig is om de wet te gaan uitvoeren. Zo is de 'Verkenning Omgevingsvisie Rotterdam' gemaakt, waarin onder andere 'de gezonde stad' en 'de inclusieve stad' zijn uitgewerkt. De gemeente is nagegaan hoe ze samenhang in het omgevingsbeleid (waaronder een deel van het gezondheidsbeleid) kan verbeteren. Ook werkt ze uit hoe publieksprocessen straks intern moeten gaan lopen. Ondertussen oefent ze dat in pilots en projecten, waar soms ook gezondheid aan de orde is: biologische veiligheid, gebiedswaarden ('mengpaneel') en de grote gebiedspilot 'Cool-zuid'. De Omgevingswet is niet alleen een zaak van de openbare gezondheidszorg: ook sport, cultuur, onderwijs doen inmiddels mee vanwege hun ruimtelijke voorwaarden.

Het College heeft deze bestuursperiode de bouw van 18.000 woningen in gang gezet. Ook daarna zal de stad doorgroeien. Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling (MO) beweegt daarin mee. Ze gaat na welke betekenis deze groei heeft voor de sociale opgaven en wat dat vraagt aan ruimte. Omdat cluster MO zich al aan het voorbereiden is op de Omgevingswet kan ze direct aanhaken bij de ruimtelijke kant van de groeiopgave.

Anticonceptie voor kwetsbare ouders

Het aantal ouders dat in beeld is voor gesprekken over kindwens, seksualiteit en anticonceptie was in 2018: 1793. Dit zijn cliënten, die in de caseload van instellingen zijn opgenomen en de aangemelde cliënten bij het Nu Niet Zwanger team van de GGD (1). Met 876 ouders zijn gesprekken gevoerd. De doelstelling van 500 gesprekken met cliënten per jaar is daarmee ruimschoots behaald.

Het totaal aantal ouders dat een keuze heeft gemaakt voor anticonceptie is 57%. Een aantal ouders heeft nog geen keuze voor een anticonceptiemiddel gemaakt. Met deze ouders worden vervolgesprekken gevoerd.

1) Het Nu Niet Zwanger team is onderdeel van PG Soa en Seksualiteit.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Database GGD	247 (1 man)	241 (1 man)	225 (93%)**	192 (80%)
Database organisaties	1546 (556 man)	635 (123 man)	271 (43%)**	195 (31%)
Totaal	1793 (557 man)	876 (124 man)	496 (57%)**	387 (44%)

****) percentage is aantal mensen dat een keuze heeft gemaakt van het aantal mensen wat tenminste één AC gesprek heeft gevoerd.*

*****) percentage is het aantal mensen dat gestart is van het aantal mensen wat tenminste één AC gesprek heeft gevoerd (van de mensen die een keuze maakte is 85% van de mensen uit de GGD database gestart met AC, voor de organisaties geldt dat 72% van de mensen die een keuze maakt gestart is met AC. In totaal zijn van de mensen die een keuze gemaakt hebben 78% gestart met AC).*

Het aantal vindplaatsen van kwetsbare ouders is in 2018 verder uitgebreid en bij instellingen en organisaties zijn aandachts-functionarissen getraind, zoals bij wijkteams, Leger des Heils, Humanitas Homerun en Prostitutie Maatschappelijk Werk, Middin, MEE en het Centrum voor Dienstverlening. Op de ROC's is in september 2018 de voorlichting over anticonceptie uitgebreid.

Centrum Seksueel Geweld

Eind 2017 is op de Schiedamsedijk in het gebouw van de GGD de nieuwe locatie van het CSG in gebruik genomen. Dit is een samenwerkingsverband van het Erasmus MC, GGD R'dam Rijnmond, Politie Rotterdam en Forensisch Artsen Rotterdam-Rijnmond (FARR). Op de huidige locatie zijn de nieuwste onderzoeksmogelijkheden, zoals een DNA arme ruimte, beschikbaar voor forensisch onderzoek. Slachtoffers die kortgeleden een aanranding of verkrachting hebben meegemaakt, kunnen rekenen op medische, psychologische en forensische hulp om zo de best mogelijke zorg te krijgen.

Artsen van de FARR doen in opdracht van de politie en in aanwezigheid van een forensisch verpleegkundige van de GGD forensisch onderzoek. De casemanager GGD begeleidt de slachtoffers gedurende een periode van max zeven maanden. Denk aan soacontroles, vaccinaties en andere praktische hulp. De casemanager biedt begeleiding, monitort het herstel en is het vaste aanspreekpunt voor het slachtoffer. Omdat het casemanagement op de locatie Schiedamsedijk is gevestigd, is er voor slachtoffers nog maar één plek waar zij zich gedurende het hele traject hoeven te melden in plaats van meerdere plekken zoals voorheen het geval was.

Het centrum draagt bij aan de inzet vanuit het programma veilig thuis, product zorg volwassenen. Slachtoffers van seksueel geweld jonger dan 16 jaar worden opgevangen op het Goofy spreekuur van het Sophia Kinderziekenhuis. Vanaf 2018 is de inzet van het CSG standaard onderdeel van de dienstverlening. Er zijn in 2018 355 meldingen bij het CSG gedaan. De mensen die melden zijn minimaal één keer geholpen, meestal in het Centrum, soms telefonisch. Het overgrote deel van de meldingen bestaat uit Rotterdammers. 188 professionals en burgers hebben het CSG om advies gevraagd.

PwC Waterhouse Coopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Juni 2018 vond een symposium plaats over het voorkomen van aids en hiv in regio Rotterdam. In het oude westen zijn interviews met sleutelfiguren en bewoners gehouden over hun mening over hiv en testen. November 2018 zijn gratis hivtesten in combinatie met andere gezondheidstesten aangeboden in het oude Westen van Rotterdam.

Prostitutiebeleid

In 2018 is het aantal voorlichtingen over loverboys en seksueel grensoverschrijdend gedrag vergroot. Ook is extra geld beschikbaar gesteld voor een veldwerker jongensprostitutie. De functie vertrouwenspersoon sekswerk is structureel gemaakt.

In 2018 is de aanpak mensenhandel opnieuw bezien. Het tijdig signalering van mensenhandel neemt binnen de aanpak een belangrijke plek in. Dit wordt gedaan met een scala aan interventies, deels in het kader van het gemeentelijke prostitutiebeleid (veldwerk, voorlichting, vergunning- en handhavingsbeleid) en deels d.m.v. trainingen binnen de jeugdhulpverlening en het onderwijs. De hulp, zorg en opvang van slachtoffers mensenhandel wordt in Rotterdam gecoördineerd door de zorgcoördinator Mensenhandel. Vanaf januari 2018 is hiervoor een aparte functionaris binnen Humanitas EESM aangesteld.

Toelichtingen ontwikkelingen

Rotterdams preventieakkoord

Het thema preventie staat op de politieke en maatschappelijke agenda. Het ministerie van VWS heeft eind november 2018 met een groot aantal partijen het nationaal preventieakkoord gesloten. Basis van dit akkoord is dat succesvolle inzet op de thema's roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik leidt tot een betere gezondheid van burgers, minder verschillen in gezondheid, een hogere levensverwachting, minder zware zorg, lagere kosten voor burgers, werknemers en werkgevers, een duurzamere inzetbaarheid van werknemers en een betere start voor alle kinderen.

In 2019 werken we aan een Rotterdams preventieakkoord, mét de energie van onze stad, waarin we inzetten op de kansen en uitdagingen om Rotterdam gezonder en vitaler te maken. Aan de basis voor het preventieakkoord ligt een brede definitie van preventie met aandacht voor onderliggende factoren (zoals armoede, taalachterstand, werk en inkomen, sociale en fysieke omgeving, etc.) die van invloed zijn op gezondheid en gezond gedrag. We verkennen met de gemeenten in de regio Rijnmond de mogelijkheden voor uitbreiding naar een regionaal preventieakkoord.

We zien dat er meer aandacht is voor de inzet op kennis, expertise en ervaringen en daarmee op acties die impact hebben, waar we het verschil maken en waarvan Rotterdammers merken dat hun gezondheid verbetert. Daarom zoeken we naar nieuwe en alternatieve manieren om impact en effect te meten. Dit maakt onderdeel uit van het Rotterdams preventieakkoord.

Gezonde en vitale stad

Steeds meer partners in de stad sluiten aan op de beweging naar een gezonde en vitale stad. Daarom willen we het netwerk Gezond010 uitbreiden en verdiepen. Naast de focus op partnerships met grote bedrijven en instellingen die stadsbreed opereren, is inzetten op (duurzame) samenwerking in de wijk kansrijk: met en door partijen in de wijk/gebied in het medisch en sociaal domein. Daar hoort ook bij: meer gebruik maken van

Rotterdamse bewoners- en maatschappelijke initiatieven.

In de samenwerkingsagenda "Rotterdam ouder en wijzer" zijn eind 2018 de ambities van de gemeente en partners aangekondigd om Rotterdam en de Rotterdammers voorbereiden op de aankomende vergrijzing. Vitaal ouder worden, is hierbij een belangrijk onderwerp. Begin 2019 worden de activiteiten hiervoor uitgewerkt, onder andere op gebied van gezonde voeding, beweging en toepassing eHealth voor de doelgroep Rotterdamse 55-plussers.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Openbare gezondheidszorg	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	13.033	13.040	13.524	12.786	-738
Totaal baten	13.033	13.040	13.524	12.786	-738
Bijdragen rijk en mede-overheden	9.908	9.522	9.982	9.380	-602
Opbrengsten derden	3.125	3.517	3.542	3.405	-137
Lasten exclusief reserves	18.044	17.941	19.740	19.676	-64
Apparaatslasten	12.576	11.733	14.741	14.562	-179
Inhuur	1.570	160	1.851	1.852	1
Overige apparaatslasten	319	225	398	365	-33
Personeel	10.687	11.348	12.492	12.345	-147
Interne Lasten	-111	-392	-395	-158	237
Overige doorbelastingen	-111	-392	-395	-158	237
Programmalasten	5.579	6.600	5.394	5.272	-122
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.377	4.940	3.512	3.383	-228
Kapitaallasten	22	21	21	21	0
Overige programmalasten	7	0	0	-2	2
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	-2
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.173	1.640	1.862	1.868	-6
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.011	-4.901	-6.216	-6.890	-674
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants & V.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor reserveringen	-5.011	-4.901	-6.216	-6.890	-674
Mutaties reserves	42	0	22	0	-22
Onttrekking aan reserves	42	0	22	0	-22
Saldo voor overhead	-4.969	-4.901	-6.194	-6.890	-696

Toerekening overhead aan Openbare gezondheidszorg	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.010	6.620	6.620	6.620	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.039	2.412	3.312	3.184	-128
Saldo na overhead	-15.018	-13.933	-16.126	-16.694	-568

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-738	-42	-696
1. Inkomsten reizigerszorg	-300	0	-300
2. Afrekening toezicht kinderopvang regio	-263	0	-263
3. Diverse afwijkingen	-175	-42	-133
Afwijking reserves	-22	-22	0
4. Doorontwikkeling organisatie	-22	-22	0
Saldo voor overhead	-760	-64	-696

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Inkomsten Reizigerszorg

De inkomsten bij Reizigerszorg blijven achter omdat er onvoldoende capaciteit beschikbaar was om aan de vraag vanuit de markt te voldoen, daarnaast kon de overhead niet volledig worden doorberekend in de prijs.

2. Afrekening toezicht kinderopvang

Uit de definitieve afrekening met de regio over het jaar 2017 en de voorlopige afrekening 2018 blijkt dat er voor een bedrag van € 263 teveel is gefactureerd.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse (kleine) onder- en overschrijdingen.

4. Doorontwikkeling organisatie

Deze onttrekking is niet uitgevoerd omdat het budget voor de dakpanconstructie door onderbesteding niet nodig bleek te zijn.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Openbare gezondheidszorg	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 180	- 180
Actualisering budgetten	0	- 180	- 180
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Totaal	0	- 180	- 180

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van de apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

Rotterdam Lekker Fit!

Sportnota 2017-2020

Nota Publieke Gezondheid 2016 - 2020

Verordening Kinderopvang en peuterspeelzalen Rotterdam 2014

Zorg voor elkaar, het Rotterdams plan voor de doorontwikkeling van zorg, welzijn en jeugdhulp

Nota Publieke Gezondheid 2016 - 2020

Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020

Beleidsregel Buitenklimaat: de luchtkwaliteit bij scholen en kinderopvang (2012)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Fietsplan Rotterdam 2016-2018

Veilig Thuis

Beleidskader Alcohol en Drugs

Beleidsplan Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel

Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Rotterdam 2018

Wmo-kader Rotterdam 2015

Actieprogramma(O)GGZ

Beleidsmonitoren

Integrale gezondheidsmonitor

Wijkprofiel

Uitvoeringsmonitor Wmo en Jeugdhulp 4e kw 2017- 1e kw 2018

Wet- en regelgeving

Wmo 2015

Wet publieke gezondheid

Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Jeugdwet

Zorg jeugd

Rotterdam is een jeugdige stad. Een stad met potentie. Belangrijk is dat alle kinderen hier kansrijk, veilig en gezond opgroeien. Dat betekent: versterken van perspectief en beperken van problematiek. Rotterdam is verantwoordelijk voor goede hulp voor jeugdigen en jeugdgezondheidszorg. Een aantal programma's ondersteunt deze ambities, waarmee we inzetten op talentontwikkeling, veiligheid en gezondheid.

Soort	Beschrijving Indicator	Monitor	Doel	Realisatie	Toelichting
Indicator			2018	2018	
BBV	Jongeren met Jeugdhulp	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein	11,0%	11,8%	Dit cijfer geldt voor de 1e helft van 2018. Voor de 2e helft van 2018 zijn op dit moment nog geen cijfers bekend.
BBV	Jongeren met Jeugdbescherming	Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein	2,0%	1,6%	Dit cijfers geldt voor de 1e helft van 2018. Voor de 2e helft van 2018 zijn op dit moment nog geen cijfers bekend.
Overig	In-, door- en uitstroom cliënten in nieuwe stelsel zorg en welzijn	Waarstaatjegemeente.nl (CBScijfers Jeugd)	n.v.t.	1e helft 2018 ; Instroom: 8.445 Uitstroom: 4.305 Saldo in /uitstroom: 4.140 trajecten	Voor de 2e helft van 2018 zijn op dit moment nog geen cijfers bekend.

Overig	Vermindering drugs- en alcohol gebruik onder 14-15 jarigen	'Jij en je Gezondheid' de ontwikkeling van alcohol en drugsgebruik in klas3 van het VO; CJG en OBI	Ooit alcohol: 23%	Ooit alcohol: 31,5%	De doelstelling voor 2018 is niet gehaald. Het lijkt erop dat we aan een ondergrens zitten, zeker wanneer we de Rotterdamse cijfers vergelijken met landelijke cijfers;
			Ooit geblowd: 3,4%	Ooit geblowd: 4,6%	Ooit alcohol: 50% Ooit geblowd: 14%

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Prioriteiten

Een aantal programma's ondersteunt de ambities op gebied van Zorg Jeugd, waarmee ingezet wordt op talentontwikkeling, veiligheid en gezondheid. De programma's die onder dit begrotingsproduct vallen zijn:

- Rotterdam Groeit
- Stevige Start
- Kansrijk Opgroeien
- Drugs & Alcohol II: Blijf helder
- Elke jongere telt
- NRJ: Transformatie jeugdhulp

Rotterdam Groeit!

Het Beleidskader Jeugd 2015-2020, 'Rotterdam Groeit', heeft als doel dat kinderen en jongeren in de stad kansrijker, veiliger en gezonder opgroeien. Tien beleidsprogramma's maken deel uit van dit kader, met elk afzonderlijke doelstellingen en resultaten die gezamenlijk bijdragen aan het geheel. Dit wordt gemonitord in De Staat van de Jeugd.

De Staat van de Jeugd 2018 laat zien dat het steeds beter gaat met de Rotterdamse jeugd. De ingezette dalingen van voortijdig schoolverlaten en criminaliteit zetten verder door. Ook zijn de geboorte-uitkomsten beter, stijgen de schoolprestaties verder, neemt alcohol- en drugsgebruik iets af en lijkt het aantal kinderen met overgewicht stabiel. Tegelijkertijd zijn er nog uitdagingen, namelijk de sociaal-emotionele gezondheid van kinderen en het aantal kinderen dat opgroeit in armoede. Daarom is er in 2018 meer met effectieve preventie geïnvesteerd in deze met elkaar samenhangende problematiek. Hoewel in de wetenschap bekend is dat dergelijk investeringen binnen enkele jaren lonen, vergt werkelijk effect een langere adem: de investeringen dienen structureel te zijn. In 2018 is hiermee een begin gemaakt.

Stevige Start

Meer kinderen komen gezond ter wereld en ontwikkelen zich optimaal. Dat is de ambitie van het collegeprogramma Stevige Start (2016-2020). Om het gezin goed te kunnen ondersteunen is een goede

verbinding tussen het medisch en het sociaal domein belangrijk. We zetten veel in op deze verbinding door onder meer partijen met elkaar in contact te brengen en door te bouwen aan samenwerkingsrelaties. De geboortezorgprofessionals besteden meer dan voorheen aandacht aan sociale risicofactoren. Meer geboortezorgprofessionals melden kwetsbare zwangeren aan voor hulp en ondersteuning. Ruim 450 kwetsbare zwangeren kregen in 2018 ondersteuning via Voorzorg, Moeders van Rotterdam of het wijkteam aangeboden. De reeds opgebouwde samenwerking is een goede basis voor het vormen van een coalitie, waarin de partners gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor een Stevige Start van het Rotterdamse kind. We werken aan het opbouwen van de coalitie op zowel bestuurlijk als uitvoeringsniveau en maken afspraken over rollen en verantwoordelijkheden, zodat er een toekomstbestendige samenwerking ontstaat gericht op duurzame resultaten.

Preventieve activiteiten: 50 ouders hebben in een aantal sessies, met behulp van filmbeelden van de interactie met hun kind, geoefend met het versterken van positief contact met hun kind. Deze interventie wordt ingezet wanneer er zorgen zijn over de hechtingsrelatie. Ouders krijgen ook informatie van medewerkers van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de bibliotheek over het belang van voorlezen in het kader van de hechting tussen ouder en kind. Een aantal van 275 (aanstaande) ouders met zorgen of lichte problemen zijn daarnaast ondersteund door een getrainde vrijwilliger. Al tijdens de zwangerschap, in plaats van pas na de geboorte van hun kind, kunnen ouders bij het CJG terecht. Ze vinden informatie over een gezonde zwangerschap op de website, kunnen themabijeenkomsten over bijvoorbeeld hechting bijwonen of krijgen voorlichting op maat over ouderschap. (Aanstaande) ouders kunnen via beveiligde WhatsApp en Chat bij het CJG aankloppen voor inhoudelijke vragen. De openingstijden van het CJG zijn verruimd naar de avond. Meer ouders komen nu samen naar de spreekuren. 45 professionals van 12 welzijnspartners zijn ondersteund in de wijze waarop zij jonge ouders kunnen helpen met het vergroten van hun netwerk en het delen van opvoedtips via ontmoetingen in de wijk.

Kansrijk Opgroeien

Kansrijk Opgroeien vertaalt de ambities van 'Rotterdam Groeit' naar een wijkgerichte, passende aanpak. Dit doen we door per wijk dieper te kijken naar de cijfers over de beschermende en risicofactoren die in het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren een rol spelen. Door hierbij gericht de cijfers van De Staat van de Jeugd te gebruiken, kunnen we beter bepalen wat er nodig is. Bij het duiden van wat er goed en mis gaat, maken we nadrukkelijk ook gebruik van de kennis en ervaring van lokale partners. Dit zijn het CJG, jongerenwerk, welzijn, primair passend onderwijs (PPO), scholen, wijkagenten, maar ook het wijkteam. Vanuit de gezamenlijke analyse maken we afspraken over het met elkaar uitvoeren van een wijkprogramma met hierin zoveel mogelijk effectieve interventies. Zo werken we in de Rotterdamse wijken aan een krachtige, preventieve basis waarmee meer kinderen gezonder, veiliger en kansrijker kunnen opgroeien. Ons uiteindelijke doel is het voorkomen en verergeren van problemen met het doel een afname van jeugdhulp. In samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut is deze innovatieve, in de praktijk ontwikkelde werkwijze, omgezet in de methodiek 'Wijkprogrammering'.

Deze aanpak, die in 2017 startte met 17 wijken, is in 2018 uitgebreid met Vreewijk, Ommoord, Oude Noorden, Tarwewijk, De Esch en Cool. Per wijk zijn of worden nog maatschappelijke resultaten benoemd waaraan met partners gewerkt wordt. Dit kan zijn armoede, fysieke gezondheid van kinderen of het vergroten van sociaal

emotionele vaardigheden, zodat hun sociale weerbaarheid wordt vergroot. In samenwerking met de Erasmus Universiteit en Verwey-Jonker Instituut is dit jaar met subsidie van ZonMW een 3-jarig onderzoek naar de resultaten van deze aanpak gestart.

In een aantal wijken wordt naast wijkprogrammering gewerkt aan het bevorderen van een positief pedagogisch klimaat. 'Public Behavior Support' in de wijk' is in 2016 gestart met drie pilotwijken. Inmiddels is de aanpak ontwikkeld en beschreven en ingediend bij het Nederlands Jeugdinstituut. En zijn de resultaten in de wijken positief. Deelnemende organisaties zijn erg blij met de gezamenlijke en concrete aanpak. Ze geven aan dat het hen helpt om een positief klimaat voor de kinderen, maar ook hun ouders, en de professionals onderling, te scheppen. Er zijn minder gedragsincidenten en de sfeer is fijner. En het helpt enorm in de verbinding met elkaar en het neerzetten van een gezamenlijk en eenduidig positief pedagogisch klimaat in de wijk. Om die reden hebben we de aanpak het afgelopen jaar uitgebreid naar meer wijken. Naast Feijenoord, Crooswijk en Bloemhof, zijn sinds dit schooljaar ook Vreewijk en Zevenkamp gestart. En daarnaast heeft er uitbreiding plaatsgevonden naar 'losse' organisaties. JOZ (jongerenwerk op zuid), het ambulant jongerenwerk was zo enthousiast over de aanpak in Feijenoord, dat ze hebben besloten om de aanpak PBS binnen hun gehele organisatie (dus stadsbreed) te implementeren. Met hele mooie resultaten en waarmee JOZ een mooie ambassadeur in de wijken kan zijn.

In 2019 willen we de wijkaanpak uitbreiden naar nog meer wijken. We zijn onder andere bezig met Spangen. En naar meer organisaties breed, waaronder het welzijnswerk. Tegelijkertijd zijn we met het CJG in gesprek om de aanpak naar hen over te dragen. De mooie kansen die de aanpak biedt, verdient een uitvoering en betrokkenheid dicht bij de wijken.

Drugs & Alcohol II: Blijf Helder

Alcohol en drugsgebruik onder jongeren is niet bevorderlijk voor de veiligheid, gezondheid en talentontwikkeling. Rotterdam heeft daarom ook in 2018 stevig ingezet op preventie om gebruik te voorkomen of uit te stellen en vroegtijdig problematisch gebruik te signaleren. Het programma is in 2018 afgerond maar de aandacht voor middelengebruik zal blijven. In vergelijking met de landelijke cijfers is het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren in Rotterdam flink lager.

Enkele resultaten:

- het praktijkonderwijs en het mbo zien we een positieve trend; het drugs- en alcoholgebruik is flink gedaald. We zien echter wel een stijging in het middelengebruik op het vso
- bingedrinken is onder Rotterdamse jongeren fors verminderd
- sportverenigingen en avondwinkels houden zich steeds beter aan de regels van NIX18
- horeca let beter op het niet doorschenken aan mensen die al onder invloed zijn
- steeds meer ouders en andere Rotterdammers zijn het eens met de norm 'onder de 18 jaar geen alcohol'

Maatregelen die hiertoe hebben bijgedragen, zijn onder andere het trainen van 300 wijkteammedewerkers met extra aandacht voor Licht Verstandelijk Beperkten, 1.400 professionals werkzaam met jongeren. Op alle ROC locaties is een gezondheidscoach actief die volgens het Aanvalsplan ROC werkzaam is en 25 sportverenigingen werken met een integrale aanpak: de Sportcode. Op 41 basisscholen is aandacht geweest voor alcoholpreventie,

op 35 vo-scholen wordt preventief gewerkt met de aanpak De Gezonde School en Genotmiddelen, op alle praktijkonderwijs-scholen wordt gewerkt volgens het programma Samen Slagen en op 9 vso-scholen wordt Samen Slagen uitgevoerd. Daarnaast zijn door middel van ouderbijeenkomsten zo'n 1.100 ouders bereikt. En sinds de opening van de pillentestservice in maart 2017 hebben 800 personen poeders, pillen laten testen. Zij hebben daarbij altijd de boodschap gekregen dat elk drugsgebruik heel riskant is en te allen tijde wordt afgeraden.

We werken nu aan een nieuw plan (Preventie- en Handhavingsplan volgens de Drank en Horecawet) voor 2019 om drugs- en alcoholgebruik onder jongeren verder terug te dringen. Een samenhangende aanpak op het gebied van preventie en handhaving is hierbij het uitgangspunt. Rotterdam is hierin een voorbeeld voor de rest van Nederland. Thema's die in het nieuwe plan aan bod komen zijn: problematisch gamegedrag en gebruik onder studenten op het hbo, wo en vso.

Elke Jongere Telt

Rotterdam investeert in het kansrijker, veiliger en gezonder opgroeien van jeugd in de stad. Dit beleid is beschreven in Rotterdam Groeit: Beleidskader Jeugd (2015-2020). Het programma Elke Jongere Telt richt zich op de groep van rond de 7.000 Rotterdamse jongeren tussen de 12 en 27 jaar die een risico vormen voor zichzelf en/of de samenleving vanwege hun multi-problematiek binnen de gebieden werk, school, zorg en/of veiligheid. Het programma loopt tot eind 2019.

Ook in 2018 lag de nadruk binnen het programma op integrale aanpak: het nemen van maatregelen over de gebieden school, werk, zorg en veiligheid heen. In 2018 zijn veel van de 68 maatregelen tot uitvoering gekomen. Het jaar 2018 heeft daarnaast vooral in het teken gestaan van voortvarendheid in het verder implementeren van de speerpunten en maatregelen van het programma binnen de gemeentelijke primaire processen. Een aantal maatregelen en initiatieven is inmiddels succesvol 'in de lijn gezet'. Voor andere programmaonderdelen wordt diezelfde weg tot in 2019 nog net zo energiek bewandeld.

Specifiek voor de groep Rotterdamse risicojongeren behaalde dit programma het afgelopen jaar een aantal mooie resultaten: het Toekomstplan is inmiddels onderdeel van het door Wijkteams gebruikte ondersteuningsverslag en heet nu Toekomstfocus. De leeftijdsgrens voor het Centraal Onthaal Jongeren (COJ) wordt opgerekt tot 27, waarmee ook dak- en thuisloze jongeren tussen 24 en 27 jaar bij het Jongerenloket na stabilisatie door het verkrijgen van een woning en inkomen verder worden geholpen aan hun toekomstperspectief; de weg naar werk of onderwijs. Er wordt verkend of er manieren zijn om de afhandelingsstermijn van 6 – 8 weken voordat een jongere een eventuele uitkering ontvangt, na die vier weken zoekperiode zo mogelijk te verkorten. Om het reguliere onderwijs beter toe te rusten voor jongeren met multi-problematiek, heeft de gemeente met de Rotterdamse ROC's een nieuwe aanpak ontwikkeld: de inzet van onderwijszorgarrangementen (OZA's) in de Entree opleiding (mbo 1) en het voortgezet onderwijs.

De monitor Risicojongeren werd daarnaast ook dit jaar uitgebracht ten behoeve van het programma Elke Jongere Telt. In de monitor zijn onder andere de bepaling van het aantal risicojongeren beschreven. Ook biedt de monitor inzage in bijvoorbeeld achtergrondkenmerken en de sociaaleconomische positie van de ouders van risicojongeren.

NRJ: Transformatie Jeugdhulp

Transformatie is een belangrijk onderdeel van de Jeugdhulp. De jeugdhulp moet veranderen en hulp dichtbij het gezin aanbieden. De eigen kracht van het gezin wordt hierbij ingezet. Dit vraagt innovatieve vormen van jeugdhulp en samenwerking rondom jeugdige en gezin.

In 2018 is een belangrijke stap gezet naar het anders organiseren en vormgeven van de jeugdhulp, middels de nieuwe inkoop van welzijn, wijkteams, en lokale en specialistische jeugdhulp. De specialistische jeugdhulp is sinds 1 januari 2018 integraal en resultaatgericht ingekocht, in aansluiting op het arrangementenmodel van de WMO. Deze overgang is een grote opgave voor zowel aanbieders als gemeenten. Aanbieders zijn in 2018 eerste nieuwe samenwerkingen aangegaan, omdat in de nieuwe inkoop de aanbieders alle vormen van hulp moeten leveren (integraal aanbod). Gebleken is dat het ombouwen van het oude aanbod (dat op producten en oude specialismen was gebaseerd) naar nieuwe integrale jeugdhulp tijd kost.

Transformatie vergt een lange adem. We zien dat de wijkteams meer kinderen zien en vaker hulp organiseren dan in de voorgaande jaren. Dat betekent dat we dichtbij het gezin hulp leveren. Tegelijkertijd merken we dat de druk op de specialistische jeugdhulp nog niet afneemt. Door deze druk blijven de wachttijden (hoewel iets teruglopend in 2018) bestaan en kampen we met budgettekorten in dit onderdeel.

Naast de omvorming van de specialistische jeugdhulp hebben we in Rotterdam ingezet op hulp dichtbij de leefwereld van de ouders en kinderen, ter preventie van doorverwijzing naar specialistische jeugdhulp. Er is gestart met de inzet van praktijkondersteuners jeugd-GGZ, die bij de huisarts zorg leveren. Deze inzet wordt in 2019 uitgebreid. Daarnaast is in 2018 geïnvesteerd in Onderwijs-zorgarrangementen (OZA).

Vanuit het Rijk is in 2018 het programma Zorg voor Jeugd gelanceerd met 6 actielijnen. Voor de gewenste extra impuls, is door gemeenten en het Rijk gezamenlijk een Transformatiefonds opgericht. Rotterdam heeft samen met de 14 Rijnmond gemeenten een aanvraag voor deze Transformatiegelden gedaan en toegekend gekregen. In deze aanvraag komen de goede voorbeelden van Transformatie terug, zoals een ambulant team rond de wijkteams ter voorkoming van opnamen en kennisopbouw rondom jeugdbescherming.

Toelichtingen ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen

Het aandeel kinderen en jongeren in de bevolking van Rotterdam blijft groter dan in de rest van Nederland. Absoluut neemt het aantal jeugdigen zelfs toe. Rotterdam vergrijsd relatief trager en ontgroend niet. Dat betekent dat de stad in de komende jaren alleen meer potentie in zich heeft. Dat vraagt om meer nadruk in beleid op de doelgroep jeugd, juist om die potentie waar te maken.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Cijfers tonen aan dat het steeds beter gaat met de Rotterdamse jeugd, maar dat er op bepaalde onderwerpen extra aandacht nodig is. Zoals bijvoorbeeld op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Transformatie jeugddomein

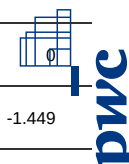
Na de transitie van de jeugdhulp is ingezet op een verandering van het stelsel en een andere manier van inkopen. Nu is het zaak om verder de bouwen aan transformatie: daadwerkelijke verandering. Dat kan niet beperkt blijven tot alleen de jeugdhulp, maar dient gericht te worden op het gehele jeugddomein. En niet alleen op proces, maar juist ook op inhoud en impact.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Zorg jeugd	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	2.050	1.870	3.295	2.373	-923
Totaal baten	2.050	1.870	3.295	2.373	-923
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.902	1.870	2.027	2.288	261
Opbrengsten derden	148	0	1.268	84	-1.184
Lasten exclusief reserves	229.682	239.090	255.552	244.333	-11.219
Apparaatslasten	11.196	10.615	16.497	16.236	-261
Inhuur	700	192	927	1.121	194
Overige apparaatslasten	148	230	287	292	5
Personeel	10.348	10.193	15.283	14.823	-460
Interne Lasten	1.926	2.135	2.017	1.634	-383
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.926	2.135	2.017	1.634	-383
Programmalasten	216.560	226.340	237.038	226.463	-10.575
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	26.107	54.728	49.456	47.653	-1.803
Kapitaallasten	437	461	421	421	0
Overige programmalasten	8	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	22.722	24.145	33.774	32.325	-1.449
Subsidies en inkomensoverdrachten	167.286	147.006	153.386	146.063	-7.324

Price waterhouse
Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-227.632	-237.220	-252.257	-241.960	10.297
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-227.632	-237.220	-252.257	-241.960	10.297
Mutaties reserves	4.713	0	5.000	0	-5.000
Onttrekking aan reserves	4.695	0	5.000	0	-5.000
Vrijval reserves	18	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-222.918	-237.220	-247.257	-241.960	5.297
Toerekening overhead aan Zorg jeugd	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.196	6.566	6.566	6.566	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.860	2.343	5.009	5.023	14
Saldo na overhead	-231.975	-246.129	-258.832	-253.549	5.283

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-923	-6.219	5.297
1. Jeugdhulp en wijkteams	166	-3.421	3.587
2. Samenkracht en burgerparticipatie	-10	-1.731	1.721
3. Apparaatslasten	-1.079	-1.067	-12
Afwijking reserves	-5.000	-5.000	0
4. Bestemmingsreserve WMO en Jeugdhulp	-5.000	-5.000	0
Saldo voor overhead	-5.923	-11.219	5.297

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Jeugdhulp en wijkteams

De kosten voor jeugdhulp zijn fors gestegen. De budgetten voor jeugdhulp zijn gedurende 2018 daarom fors naar boven bijgesteld. Financiering vond plaats uit stijging gemeentefonds, overschot in andere budgetten binnen het programma Volksgezondheid en de bestemmingsreserve tweedelijns WMO en jeugdhulp. Ondanks dat was het budget toch niet toereikend. Dit komt door de nóg hoger uitgevallen kosten van de Gemeenschappelijke Regeling

Jeugdhulp Rijnmond (GR JR).

Toch is er formeel een overschot op de jeugdhulp en wijkteams. Oorzaak is van financieel technische aard: De jaarrekening van de GR JR laat een *tekort* van € 19,3 mln zien; het deel voor de gemeente Rotterdam is € 10,1 mln. Deze hogere kosten over 2018 moeten financieel technisch in 2019 worden verwerkt.

2. Samenkracht en burgerparticipatie

Op een aantal onderdelen is het budget niet volledig benut. Het gaat naast afrekeningen over 2017 om onder andere het programmabudget Stevige Start en het programmabudget Elke Jongere Telt.

3. Apparaatslasten

De realisatie van apparaatslasten is per saldo vrijwel gelijk aan het hiervoor beschikbare budget.

4. Bestemmingsreserve WMO en Jeugdhulp

Om financieel technische redenen is er geen tekort maar een overschot op jeugdhulp (zie toelichting 1. *Jeugdhulp en wijkteams*). Daarom vindt geen onttrekking aan deze bestemmingsreserve plaats.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Zorg jeugd	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 7.197	0	- 7.197
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	- 98	0	- 98
Financiering onvermijdbaar tekort GR Jeugdhulp Rijnmond	- 2.099	0	- 2.099
Toegenomen vraag WMO arrangementen	- 5.000	0	- 5.000
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 2.468	- 2.468
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Tekort programma Volksgezondheid en Zorg (Zorg in Natura en PGB jeugd)	0	- 2.468	- 2.468
Totaal	- 7.197	- 2.468	- 9.665

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra kosten maatwerkvoorzieningen

Het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in het Interbestuurlijk Programma

afgesproken dat gemeenten de kostenstijging als gevolg van het nieuwe eigen bijdrage beleid (abonnementstarief) en de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulp moeten betalen uit de jaarlijkse indexatie van de algemene uitkering van het Gemeentefonds. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Financiering onvermijdbaar tekort GR Jeugdhulp Rijnmond

Het budget voor de GR Jeugdhulp Rijnmond is opgehoogd met € 2.099 bij 8-maands 2018 en met € 2,5 mln bij 10-maands. Ondanks het opgehoogde budget is de realisatie van de GR Jeugdhulp Rijnmond € 1.762 hoger uitgekomen.

Toegenomen vraag WMO arrangementen

Naast de € 2,5 mln voor GR Jeugdhulp Rijnmond, is bij de 8-maands ook het budget voor Persoonsgebonden Budget Jeugd met € 2,5 mln opgehoogd. De werkelijke lasten zijn € 4.420 hoger uitgekomen dan oorspronkelijk begroot.

Tekort programma Volksgezondheid en Zorg

Bij de 10-Maands was een verhoging van het budget voor Persoonsgebonden Budget Jeugd met nogmaals € 1,5 mln noodzakelijk. Immers, de werkelijke lasten overstegen het oorspronkelijk budget met € 4.420. Daarnaast was er ook voor het tekort op Zorg in Natura € 1 mln nodig. Dit bedrag is ook nodig gebleken.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleid:

- Beleidsplan Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel
- Beleidskader Jeugd: Rotterdam groeit
- Doorontwikkelplan Zorg voor Elkaar
- Staat van de Jeugd 2018
- Monitor Risicjongeren
- Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein
- Blijf Helder Magazine

Wetten:

- Jeugdwet
- Verordening Jeugdhulp
- Wet publieke gezondheid

Zorg volwassenen

De gemeente Rotterdam investeert in de zorg voor zijn inwoners.

De meeste Rotterdammers kunnen zichzelf prima redden. Maar als dat niet lukt, ondersteunt de gemeente degenen die het nodig hebben.

Het gaat hierbij om ondersteuning van mensen met psychische en psychosociale problemen, en individuele maatwerkvoorzieningen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo) inclusief maatschappelijke opvang en beschermd wonen en de aanpak van huiselijk geweld.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- zorgen voor adequate zorg en ondersteuning voor Rotterdammers die dat nodig hebben
- verdere ontwikkeling van integrale toegang tot zorg
- start nieuwe contracten voor wijkteams en Wmo-arrangementen in 2018
- uitgaven Wmo- arrangementen binnen het budget van het Rijk krijgen
- versterking van de samenwerking met de gezondheidszorg en de zorgverzekeraars
- uitvoering en realisatie van Programma Veilig Thuis
- veilig Thuis Rotterdam Rijnmond
- uitvoering en realisatie van Programma (O)GGZ / Eerder Thuis
- uitvoering en realisatie van Rotterdams 15-punten plan 2016-2020 (nazorg detentie)
- start Trevvel als nieuwe doelgroepenvervoerder

Ontwikkelingen

- effect van landelijk beleid op de Wmo
- aanscherping van Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Adequate zorg en ondersteuning voor Rotterdammers die dat nodig hebben

Voor Rotterdammers die dat – al dan niet tijdelijk – nodig hebben zorgt de gemeente Rotterdam voor adequate ondersteuning en zorg. De gemeente Rotterdam bood in 2018 in totaal aan 56.000 volwassen Rotterdammers ondersteuning (vanuit een maatwerkarrangement en/of het wijkteam). Dit gebeurt in samenwerking met partners in de stad. Er is een groei zichtbaar in het aantal Rotterdammers dat zorg nodig heeft. In 2018 heeft de gemeente

ingezet op het verder toegankelijk maken van de zorg. Een voorbeeld hiervan is het tijdelijk inzetten van extra capaciteit in de nachtopvang en winteropvang voor volwassen dak- en thuislozen. In 2018 zijn 40 extra bedden ingezet, verdeeld over een tweetal locaties. Ook is er voor de winteropvang periode 2018-2019 tijdelijke inzet gerealiseerd met in totaal 50 extra winterbedden.

Verdere ontwikkeling van integrale toegang tot zorg

In 2018 is verder ingezet op het verbeteren van de toegankelijkheid van zorg voor mensen met een licht verstandelijke beperking, door het toevoegen van specifieke expertise op dit gebied aan de loketten. De gemeente vindt het belangrijk dat Rotterdammers weten waar ze terecht kunnen met hun vragen over zorg en ondersteuning en dat bewoners goede hulp krijgen. Om dit te realiseren heeft de gemeente in 2018 ook verder ingezet op verbetering in de samenhang en samenwerking tussen de verschillende loketten die toegang geven tot de wijkteams en de geïndiceerde zorg.

Start nieuwe contracten voor wijkteams en Wmo-arrangementen in 2018

Op 1 januari 2018 startten de nieuwe contracten voor de zorgaanbieders die medewerkers leveren aan de wijkteams. Samen met de gecontracteerde partners heeft de gemeente ingezet op verdere verbetering van de dienstverlening van wijkteams. Zo is er bijvoorbeeld een supervisor schulden beschikbaar gesteld binnen het wijkteam. Deze informeert en adviseert de wijkteamcollega's in situaties waarbij het zwaartepunt ligt op financiën of schulden. Ook heeft er een uitbreiding van de formatie van de wijkteams plaatsgevonden door de toevoeging van medewerkers met GGZ-expertise specifiek voor volwassenen. In 2018 zijn ook de resultaten van het onderzoek van de Rekenkamer Rotterdam naar de wijkteams gepubliceerd. De bevindingen van dit onderzoek zijn – samen met de reactie van het college – aan de raad aangeboden. De door de Rekenkamer gedane aanbevelingen worden meegenomen in de verdere verbetering van het beleid en uitvoering van de wijkteams en hierover wordt de raad in 2019 geïnformeerd.

Ten behoeve van eenduidige registratie en de vereenvoudiging ervan is eind 2018 het nieuwe registratiesysteem GIDSO in gebruik genomen door de wijkteams. Naar verwachting leidt dit de komende periode tot een vermindering van de administratieve lasten bij de wijkteams.

Per 1 januari 2018 zijn eveneens nieuwe contracten voor het bieden van langdurige ondersteuning via een Wmo-arrangement ingegaan. Nieuw in de dienstverlening is dat ouders uit alle doelgroepen binnen het Wmo-arrangement nu ook lichte opvoedondersteuning kunnen krijgen. Zo ontstaat meer samenhang in de zorg die wordt geboden in een gezin. Verder kunnen vanaf 2018 zorgaanbieders ook bij zelfstandig wonende cliënten 's nachts toezicht uitoefenen. Dit bevordert de doorstroom van wonen in een instelling naar zelfstandig wonen in de wijk. Mensen met een extra intensieve zorgbehoefte krijgen een beter passende dagbesteding. Tot slot moedigt de gemeente aanbieders aan om bij Wmo-arrangementen te denken aan interventies op het gebied van sport, bewegen, een gezonde leefstijl en cultuur.

De gemeente monitort de prestaties van alle gecontracteerde zorgaanbieders en stuurt bij als dat nodig is.

In 2018 is uitvoering gegeven aan aanscherping van het pgb-beleid. Dit ter bevordering van de kwaliteit van zorg die cliënten van een pgb-aanbieder ontvangen en ter voorkoming van onjuiste besteding van middelen. Daarnaast heeft de gemeente sinds begin 2018 een meldpunt Zorgsignalen en Fraude. Hier kunnen Rotterdammers en professionals terecht met signalen over misbruik of fraude van zorggeld.

Uitgaven Wmo-arrangementen binnen het budget van het Rijk krijgen

De gemeente voert samen met de VNG een lobby richting het Rijk om te zorgen dat het Rijk voldoende financiële middelen aan gemeenten beschikbaar stelt voor de uitvoering van de zorgtaken. Hierbij wordt ook aandacht gevraagd voor de toenemende zorgvraag. Ook in 2018 wisten steeds meer Rotterdammers de weg naar zorg en ondersteuning te vinden. Dat sluit aan bij onze beleidsdoelstelling om zorg dichtbij te bieden. De uitgaven zijn in het afgelopen jaar meegegroeid met deze stijging van het aantal cliënten.

Als gevolg van de toenemende vraag naar ondersteuning zijn in het coalitieakkoord 2018 -2022 extra middelen toegekend. Daarnaast worden middelen ingezet voor het nieuwe beleid voor de eigen bijdrage Wmo 2019 en de invoering van de nieuwe loonschaal voor de huishoudelijke hulpen. Verder wordt ingezet op efficiëntie en worden waar mogelijk kostenbesparingen gemaakt. In 2018 is om die reden vervolg gegeven aan het in 2017 ingezette maatregelenpakket om de Wmo-uitgaven terug te dringen. Uitgangspunt hierbij is dat Rotterdammers die zorg en ondersteuning nodig hebben, deze ook krijgen.

Om de ondersteuning te kunnen bieden en deze toegankelijk te kunnen behouden, blijft de betaalbaarheid ook de komende periode een hele belangrijke opgave waarvoor maatregelen genomen moeten worden. In dit licht past ook de afspraak in het coalitieakkoord om vooralsnog geen indexering door te voeren voor de tarieven van (onder andere) de Wmo-arrangementen. De gemeente heeft verbeteringen doorgevoerd in de monitor- en sturingsinformatie. In 2018 is een aanzienlijke slag gemaakt waarbij ook informatie beschikbaar is gesteld voor professionals en toegangslocaties. Daarnaast heeft de gemeente deze informatie ook meegenomen in de raadsmonitor welzijn, zorg en jeugdhulp, die in oktober 2018 aan de gemeenteraad werd aangeboden. Onze zorgen over de ontwikkeling van de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen zijn in het afgelopen jaar met regelmaat bij het Rijk onder de aandacht gebracht. Ook de komende periode blijft dit een belangrijk aandachtspunt zodat onze uitgaven binnen het budget komen dat we vanuit het Rijk ontvangen.

Versterking van de samenwerking met de gezondheidszorg en de zorgverzekeraars

Rotterdammers kunnen voor zorg, hulp en ondersteuning een beroep doen op de Wmo, de Jeugdwet, de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wet Langdurige zorg (Wlz). Om de zorg, hulp en ondersteuning voor de Rotterdammer goed te organiseren werken we samen met zorgverzekeraars Zilveren Kruis en VGZ. Met de zorgverzekeraars werken we aan betere samenwerking tussen wijkverpleegkundigen, huisartsen en wijkteams.

Met Zilveren Kruis is het afgelopen jaar een nieuwe samenwerkingsagenda opgesteld voor de periode 2018-2020 die zich richt op ouderen en Rotterdammers met GGZ-problematiek. Zo is er ingezet op het verbeteren van de samenwerking met GGZ-organisaties.

grensvlakken tussen de Wmo, Zvw en Wlz (o.a. rondom maaltijdvoorziening) en het verbeteren van de overgang van Wmo/Zvw naar Wlz. Ook is een pilot rondom integrale bekostiging Zvw/Wmo voorbereid die moet bijdragen aan meer integrale zorg voor de Rotterdammer. Daarnaast werken we samen aan verbeteringen in de GGZ-zorg. Tot slot is Zilveren Kruis actief in de samenwerkingsagenda Ouder en Wijzer, de strategische meerjarenagenda GGZ en trekken we samen op in landelijke discussies over de zorg.

In 2018 heeft de gemeente een nieuw collectief contract met VGZ afgesloten voor 5 jaar ingaande 2019. Met ingang van 2019 is het Rotterdampakket beschikbaar voor alle Rotterdammers. Ook werken we samen met VGZ op het gebied van GGZ en ouderenzorg.

Uitvoering en realisatie van Actieprogramma Veilig Thuis

Het Actieprogramma Veilig Thuis 2015 – 2018 is de gemeentelijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De twee hoofddoelen van dit programma waren het eerder en beter in beeld brengen van de problematiek en het duurzaam oplossen ervan.

De voortgang op deze doelen is sinds november 2016 gemeten bij Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond (VTRR). Voor het doel 'eerder en beter in beeld' was in 2018 in 59% van de gevallen de duur korter dan een jaar (van in totaal 1455 casussen waarvan de duur bekend is). Voor het doel 'duurzaam oplossen' is geregistreerd hoe vaak er een jaar na melding sprake is van een veilige en stabiele situatie. Voor 2018 geldt dat van de 157 beoordeelde casussen in ruim 75% van de gevallen sprake was van een veilige en stabiele situatie (al dan niet met ondersteuning).

Om voortgang te realiseren op deze doelstellingen zijn in de volgende twee actielijnen projecten uitgevoerd:

- eerder en beter in beeld: hierbij is ingezet op het vergroten van bewustwording, kennis en deskundigheid bij professionals om eerder te gaan signaleren en dan beter te handelen
- duurzaam oplossen: hierbij is ingezet op interventies die bijdragen aan effectievere hulpverlening, zodat de spiraal van geweld bij gezinnen doorbroken wordt

Daarnaast kent het programma drie prioritaire doelgroepen: kindermishandeling, ouderenmishandeling en schadelijke traditionele praktijken. Hierbij is onder andere ingezet op het vergroten van specifieke kennis bij professionals over deze vormen van huiselijk geweld.

Het programma is eind 2018 afgesloten met een conferentie waar ruim 300 professionals bij aanwezig waren. Daar zijn ook de prioriteiten voor de komende (college)periode besproken.

Eind 2018 werd de stad opgeschrikt door de gewelddadige dood van drie vrouwen, waarna een indrukwekkende stille tocht heeft plaatsgevonden. In 2019 gaan we aan de slag om het hiermee gestarte maatschappelijke debat voort te zetten.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond (VTRR) is er voor iedereen in de regio Rotterdam Rijnmond die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling: voor kinderen, jongeren, volwassenen, ouderen en professionals. VTRR is er voor advies, voor het aannemen en beoordelen van meldingen, voor het zelf plegen van interventies, het doen van onderzoek en/of zorgen dat er hulpverlening wordt ingezet rond huiselijk geweld en/of kindermishandeling. De Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rotterdam-Rijnmond is de opdrachtgever van VTRR.

VTRR zet zich vanaf 1 januari 2018 als zelfstandige organisatie in voor het stoppen en voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling in afhankelijkheidsrelaties en het duurzaam borgen van de veiligheid van alle betrokkenen. In 2018 kreeg Veilig Thuis 12.965 meldingen te verwerken en voerde 5476 adviesgesprekken. Van alle binnengekomen meldingen wachtten eind 2018 nog 607 zaken op verrijking van informatie en triage. Alle zaken zijn wel gescreend en de echte crisismeldingen zijn altijd direct opgepakt. Er hebben gespreken plaatsgevonden met de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) en de voortgang wordt gemonitord. De IGJ heeft de beoordeling van VTRR in 2017 bijgesteld van een onvoldoende naar een matig. VTRR heeft een verbeterplan opgesteld om zo aan de normen te gaan voldoen. Verder is het jaar 2018 gebruikt om afspraken over de relatie VTRR en gemeente(n) opnieuw in te richten, passend bij de nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling. De GR Jeugdhulp RR en de gemeenten monitoren de ontwikkelingen nauwgezet en afgesproken is de gemeenteraad hier elk kwartaal over te informeren.

Uitvoering en realisatie van Programma (O)GGZ / Eerder Thuis

Het programma OGGZ/ Eerder Thuis richt zich op mensen die meervoudige problematiek heeft, waaronder GGZ problematiek. Zij hebben geen (duurzame) huisvesting en zijn onvoldoende in staat zelf een hulpvraag te formuleren.

De ambitie van het beleidsprogramma (O)GGZ/ Eerder Thuis 2015-2018 was: “mensen met (O)GGZ (Openbare Geestelijke Gezondheidszorg) problematiek wonen passend en meer of zelfs geheel zelfstandig, hebben passende ondersteuning en participeren naar vermogen”. Om de ambitie te realiseren is actie ondernomen de volgende drie actielijnen:

1. voorkomen van instroom in de stedelijke ketens voor opvang en beschermd wonen,
2. bevorderen van doorstroom en
3. borgen van de uitstroom, al dan niet in de wijk.

Binnen het tijdsbestek van het programma heeft de decentralisatie vorm gekregen. De gemeente Rotterdam heeft regie gepakt op een integrale aanpak die in samenwerking met de inspanningen van zorgaanbieders daadwerkelijk heeft geleid tot meer door- en uitstroom binnen de ketens. Er zijn verschillende concrete maatregelen uitgevoerd, waaronder het inzetten van nazorg via een waakvlamarrangement en de toevoeging van GGZ-expertise aan het wijkteam per 2018.

Tegelijk hebben we geconstateerd dat de dagelijkse praktijk weerbarstig is, maar ook dat zich nieuwe aandachtspunten voordoen die van invloed zijn op de zorg en ondersteuning aan deze doelgroep. Hiermee is met de afronding van dit programma onze inzet om de zorg voor mensen met (O)GGZ problematiek te verbeteren nog niet “af”. Zo is in 2018 na een uitgebreid en zorgvuldig participatieproces een opvanglocatie voor meerdere doelgroepen waaronder GGZ-cliënten in de Evenaar gerealiseerd. Ook is in 2018 een start gemaakt met de evaluatie van het Convenant Huisvesting Bijzondere Doelgroepen (HBD). In het kader hiervan is ook een onderzoek uitgevoerd naar het vergaren van draagvlak in een wijk en of hier in een eerste stadium werk van gemaakt kan worden.

De komende periode zal de gemeente – zoals aangekondigd in het coalitieakkoord – samen met partners één actieplan (O)GGZ opstellen waarin ook strategische agendapunten worden opgenomen. Hiermee is al een start gemaakt in de tweede helft van 2018. Specifieke aandacht zal hierbij uitgaan naar de doorontwikkeling van de nachtopvang, bevorderen van de doorstroom, huisvesting bijzondere doelgroepen en housing first. Ook de resultaten en aanbevelingen van het in 2018 gepubliceerde onderzoek van de Rekenkamer Rotterdam naar de daklozen worden betrokken.

Uitvoering en realisatie van Rotterdams 15-punten plan 2016-2020 (nazorg detentie)

Het 15-puntenplan Nazorg Detentie omvat diverse maatregelen om de gemeentelijke inzet op Rotterdamse ex-gedetineerde te versterken. De basis op orde voor elke Rotterdammer die uit detentie komt en waar nodig passende hulp- en ondersteuning krijgt zodat recidive wordt voorkomen. In 2018 is de ketenaanpak op de doelgroep ex-gedetineerden 12-27 doorgelicht en zijn gerichte aanbevelingen gedaan. Vanaf juni 2018 is monitoring op de aanpak verbeterd door een meer specifieke registratie in de gemeentelijke systemen. Om schade te voorkomen bij preventief gehechte (jong)volwassenen is eind oktober een pilot gestart in de penitentiare inrichting in Hoogvliet. Gedetineerden kunnen overdag buiten de penitentiare inrichting werk of scholing volgen. De inzet op de doelgroep High Impact Crime wordt met de inzet van gemeentelijke casusregie en een meer integrale aanpak versterkt. Dit is in 2018 voorbereid, uitvoering start in 2019.

Start Trevvel als nieuwe doelgroepenvervoerder

Rotterdam biedt aanvullend vervoer aan kwetsbare Rotterdammers die niet met eigen of openbaar vervoer kunnen reizen. Dagelijks maken hier vele Rotterdammers, jong en oud, gebruik van. Sinds 1 januari 2018 wordt deze voorziening door Trevvel als nieuwe vervoerder verzorgd.

Na een valse start de eerste drie weken van januari, trad na stevige sturing vanuit de gemeente alsook in nauwe samenwerking met alle betrokkenen (zorgaanbieders, Brede Raad 010 naast andere (belangen)organisaties en natuurlijk ook Trevvel) snel verbetering op. Eind januari was al sprake van goede stiptheid, korte wachttijden bij het klantcontactcenter en een beperkt aantal klachten. In het laatste kwartaal van 2018 werd een klanttevredenheid gemeten van 7,7. Dat duidt erop dat de kwaliteit van de dienstverlening van Trevvel voldoet. Trevvel pakte hier meteen op door en zette in op de verdere ontwikkeling van haar dienstverlening met als doel de klanttevredenheid de komende jaren te verhogen. De doorontwikkeling richt zich niet alleen op de directe dienstverlening in de zin van het vervoer van cliënten. Het gaat ook om de “plus” er bovenop, gericht om te komen tot een goede reisbeleving en daarmee een hogere klanttevredenheid voor Trevvel’s dienstverlening.

Verder heeft het coördinatiepunt Doelgroepenvervoer in 2018 binnen de gemeente vorm gekregen via het programma Doelgroepenvervoer. Zo kon direct met de juiste betrokkenen geschakeld worden wanneer contact nodig was tussen Trevvel, de gemeente en/of cliënten of hun vertegenwoordigers.

Toelichtingen ontwikkelingen

Effect van landelijk beleid op de Wmo

De zorg aan volwassenen maakt voor sommige Rotterdammers onderdeel uit van een breder palet aan ondersteuning. Deze ondersteuning komt voort uit het gemeentelijke domein (jeugd, werk en inkomen, armoedebeleid, schulddienstverlening) en vaak ook vanuit de landelijk geregelde zorg: de Wet langdurige zorg, de Zorgverzekeringswet en Wet forensische zorg. Een merkbaar effect van de decentralisaties is dat Rotterdammers vaker te maken hebben met zwaardere problematiek in de thuissituatie. Deze beweging zien wij ook bij volwassenen in 2018. Ouderen wonen langer thuis of komen eerder uit het ziekenhuis, Rotterdammers met GGZ-problematiek krijgen in de thuissituatie vaker zorg dan in opname of verblijf. Rotterdammers met een verstandelijke beperking maken vaker gebruik van tijdelijk verblijf als zij dat nodig hebben. Het is een opgave om als gemeente de brede verantwoordelijk in het sociale domein in te vullen. Daarnaast gaan zich de komende jaren nieuwe maatschappelijke opgaven voordoen, waar gemeenten een steeds grotere rol en verantwoordelijkheid in krijgen.

Bestuurlijk zijn Rijk en gemeenten overeengekomen dat met ingang van 2021 een nieuw verdeelmodel geldt voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang. In plaats van een verdeling over centrumgemeenten gaat het Rijk de middelen over alle gemeenten verdelen. De keuze hiervoor is in lijn met het advies van de Commissie Dannenberg, waarbij voor mensen met GGZ-problematiek een zo normaal mogelijke thuissituatie moet gaan gelden. Dit nieuwe verdeelmodel wordt onderdeel van het traject Evaluatie Verdeelmodellen Sociaal Domein (EVSD). Genoemd proces kan grote financiële gevolgen hebben voor Rotterdam, maar ook voor andere grote steden. Er is vooral bezorgdheid dat in de grote steden de druk op de voorzieningen zal blijven, terwijl de middelen opschuiven richting regiogemeenten. Daarnaast is in 2018 een Hoofdlijnenakkoord GGZ gesloten tussen het Rijk en het GGZ-veld. De VNG heeft vooralsnog besloten om dit akkoord niet mede te ondertekenen, omdat het Rijk geen financiële middelen beschikbaar stelt voor de extra zorg die gemeenten moeten inzetten om de in het akkoord opgenomen doelen te realiseren. Hierbij gaat het ook om de nieuwe taken in het kader van de Wet verplichte GGZ en Wet zorg en dwang die met ingang van 2019 van kracht worden. Met het Rijk vinden hierover nog gesprekken plaats om te zorgen dat er adequate afspraken gemaakt worden over de extra benodigde financiële middelen voor gemeenten.

Verder zijn landelijk door VWS een groot aantal programma's gestart, waaronder Langer Thuis, Aanpak Eenzaamheid, Ontregel de zorg, die van invloed zijn op de organisatie van zorg en ondersteuning. Ook is in 2019 door het Rijk besloten om een abonnementstarief voor de eigen bijdragen Wmo in te voeren met ingang van 2019. Dit zal voor gemeenten leiden tot minder inkomsten en extra zorgvraag (aanzuigende werking). De zorg bestaat uit dat de compensatie die het Rijk hiervoor geeft niet toereikend zal zijn. Deze ontwikkeling wordt landelijk gemonitord door VWS en VNG. Deze Rijksmaatregelen liepen parallel met het van kracht worden van een CAO-afpraak tussen de sociale partners om een nieuwe loonschaal voor de huishoudelijke hulpen in te voeren. Op grond hiervan is een aanpassing gemaakt in onze tarieven in 2019. Dit had een aanzienlijke impact op onze

begroting 2019.

In het najaar van 2018 deed de Centrale Raad van Beroep (CRvB) een aantal gerechtelijke uitspraken over de inzet van huishoudelijke hulp door gemeenten. Deze uitspraken eisen dat gemeenten hun burgers (meer) duidelijkheid over de omvang en aard van de huishoudelijke hulp. Rotterdam brengt de impact van deze uitspraken in kaart.

Tot slot is op 25 mei 2018 de nieuwe privacywet (AVG) van kracht geworden. Dit vormt een belangrijk aandachtspunt als het gaat om samenwerking en gegevensdeling tussen professionals.

Aanscherping van Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld

Vanaf 1 januari 2019 wordt van professionals verwacht dat zij ernstige situaties van kindermishandeling en huiselijk geweld altijd melden bij Veilig Thuis. Gedurende 2018 hebben de beroepsgroepen de tijd gekregen om een afwegingskader op te stellen waarin is vastgelegd wanneer een situatie zo ernstig is dat melding vereist is.

De aanscherping betekent een aanpassing van de vijfde, tevens laatste stap uit de Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld. Het is voor professionals bij (vermoedens van) acuut of structureel onveilige situaties van kindermishandeling of huiselijk geweld per 1 januari 2019 een vereiste om, ook als zij zelf hulp verlenen, melding te doen bij Veilig Thuis.

De aangescherpte meldcode en de invoering van de radarfunctie heeft impact op de aanpak en werkwijze van VTRR. Gedurende 2018 heeft VTRR voorbereidende werkzaamheden verricht om de organisatie voor te bereiden op de verscherpte meldcode en de gewijzigde werkwijze volgens het Nieuwe Handelingsprotocol. Dit heeft ook gevolgen voor de werkwijze van bijvoorbeeld de medewerkers van wijkteams. Er is een aantal bijeenkomsten georganiseerd tussen de medewerkers om de consequenties voor de werkzaamheden te bespreken.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Zorg volwassenen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	28.289	18.972	18.943	19.372	229
Totaal baten	28.289	18.972	18.943	19.372	229
Bijdragen rijk en mede-overheden	23.343	16.539	14.639	14.526	-113
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	4.939	2.433	4.304	4.846	542

Overige baten	7	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	380.496	361.047	389.203	390.186	983
Apparaatslasten	46.955	40.827	44.514	47.275	2.761
Inhuur	7.291	1.370	3.636	6.910	3.274
Overige apparaatslasten	688	1.281	1.191	724	-467
Personeel	38.976	38.176	39.687	39.641	-47
Interne Lasten	1.204	55	-147	1.205	1.352
Beleidspecifiek vastgoed	199	0	0	581	581
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.006	55	-147	625	771
Programmalasten	332.336	320.165	344.836	341.706	-3.130
Financieringslasten	-50	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	41.580	40.852	27.614	26.610	-1.003
Kapitaallasten	431	1.292	414	414	0
Overige programmalasten	182	0	0	270	270
Sociale uitkeringen	251.505	228.715	269.257	268.898	-359
Subsidies en inkomensoverdrachten	38.688	49.306	47.551	45.513	-2.038
Saldo voor vpb en reserveringen	-352.206	-342.075	-370.261	-370.815	-554
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-352.206	-342.075	-370.261	-370.815	-554
Mutaties reserves	18.909	-9.200	-846	-1.621	775
Toevoeging aan reserves	0	10.000	10.000	10.000	0
Onttrekking aan reserves	18.909	800	9.154	8.379	775
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-333.297	-351.275	-371.106	-372.435	-1.328

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Zorg volwassenen	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	26.074	27.183	27.183	27.183	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	12.050	10.961	11.475	11.259	-216
Saldo na overhead	-371.421	-389.420	-409.764	-410.878	-1.113

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	429	1.758	-1.329
1. Bed, bad, brood	0	1.700	-1.700
2. Medische opvang illegalen	0	800	-800
3. Opvang huiselijk geweld	0	-1.900	1.900
4. Waarborgsom hulpmiddelen	900	900	0
5. Diverse afwijkingen	-471	258	-729
Afwijking reserves	-775	-775	0
6. Decentralisatie AWBZ	-634	-634	0
7. Overige reserves	-141	-141	0
Saldo voor overhead	-346	983	-1.329

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Bed, bad, brood

Voor Bed, bad, brood ontvangen we in 2018 geen middelen van het Rijk terwijl we wel kosten maken.

2. Opvang illegalen

Voor de medische opvang van illegalen ontvangen we in 2018 geen middelen van het Rijk terwijl we wel kosten maken.

3. Opvang huiselijk geweld

Aan de opvang huiselijk geweld is minder geld besteed dan oorspronkelijk begroot. Dit komt doordat de geplande kosten voor een verbouwing elders zijn geboekt. Daarnaast zijn de activiteiten van het actieprogramma Veilig Thuis binnen budget gerealiseerd. Het actieprogramma is eind 2018 beëindigd.

4. Waarborgsom hulpmiddelen

De zorgaanbieders hebben een waarborgsom ontvangen wegens stagnatie in de verwerking van de aangeleverde zorgkosten. Na oplossing van deze problemen konden de zorgaanbieders hun declaraties indienen en is de waarborgsom teruggevorderd.

5. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse onder- en overbestedingen.

6. Decentralisatie AWBZ

In 2018 zijn voor verschillende projecten onderdelen later van start gegaan of goedkoper uitgevallen. Dit betreft de volgende projecten:

- Implementatie doelgroepenvervoer
- Implementatie inkoop Jeugd en Wmo
- Doorontwikkelsporen en diverse andere projecten.

7. Overige reserves

Er is een lagere onttrekking geweest op de volgende bestemmingsreserves:

- Doorontwikkeling Organisatie
- Maatschappelijke Participatie gebieden
- TG - Regionale coördinatie nazorg ex-gedetineerden.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Zorg volwassenen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 10.047	0	- 10.047
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	- 878	0	- 878
Incidentele huisvestingskosten	530	0	530
Toegenomen vraag WMO arrangementen	- 9.700	0	- 9.700
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	498	498
Actualisatie kapitaallasten	0	0	0
Actualisering budgetten	0	- 1.470	- 1.470

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Tekort programma Volksgezondheid en Zorg (Zorg in Natura en PGB jeugd)	0	1.968	1.968
Totaal	- 10.047	498	- 9.550

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra kosten maatwerkvoorzieningen

Het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in het Interbestuurlijk Programma afgesproken dat gemeenten de kostenstijging als gevolg van het nieuwe beleid voor de eigen bijdrage (abonnementstarief) en de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulp moeten betalen uit de jaarlijkse indexatie van de algemene uitkering van het Gemeentefonds. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Incidentele huisvestingskosten

Er is in 2018 sprake van incidenteel hogere concernhuisvestingskosten van € 3,1 mln. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten zijn verdeeld en komen hierdoor op meerdere programma's terug als hogere lasten. Voor dit programma gaat het om € 530. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Toegenomen vraag WMO arrangementen

In de Begroting 2018 zijn aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de tweedelijns Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), onder aanname dat het cliëntenaantal constant zou blijven. Gedurende de jaren 2017 en 2018 is het aantal cliënten verder blijven stijgen, wat tot extra kosten leidt. Gezien deze trend was een ramingsbijstelling noodzakelijk. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Tekort programma Volksgezondheid en Zorg (Zorg in Natura en PGB jeugd)

Bij de 10-maands rapportage werd het beeld uit de Tweede Herziening bevestigd dat er sprake was van een kentering in de kostenstijging bij de Wmo. Door deze kentering in de kostenstijging is het bijgestelde budget toereikend geweest en dus conform gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Rotterdam Lekker Fit!

Sportnota 2017-2020

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Uitvoeringsprogramma Rotterdam Vitale stad 2016-2020

Veilig Thuis

Zorg voor elkaar, het Rotterdams plan voor de doorontwikkeling van zorg, welzijn en jeugdhulp

Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning Rotterdam

Wmo-kader Rotterdam 2015

Wijkprofiel

Uitvoeringsmonitor Wmo en Jeugdhulp 4e kw 2017- 1e kw 2018

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015

Wet publieke gezondheid

Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Maatschappelijke ondersteuning

De gemeente Rotterdam streeft naar balans in de stad, waarin mensen samenleven en samenwerken. Rotterdammers erkennen en respecteren de verschillen tussen mensen.

Zelfredzame Rotterdammers krijgen de ruimte om hun talenten en de sociale omgeving te benutten. Daar waar extra ondersteuning nodig is, staat de gemeente klaar.

Daartegenover staat dat de gemeente het belangrijk vindt dat iedereen, naar haar of zijn vermogen, bijdraagt aan de samenleving. De Rotterdamse samenleving is een samenleving waarin men omziet naar elkaar.

PRODUCT 1

Maatschappelijke Begeleiding en Advies

De gemeente Rotterdam motiveert haar inwoners om zo lang mogelijk zelfredzaam te zijn. Als het niet lukt, dan is hulp dichtbij. Veel Rotterdammers zijn goed ondersteund dankzij de inzet vanuit het beleidskader Nieuw Rotterdams Welzijn en de programma's Langer Thuis en Voor Mekaar. Er is geïnvesteerd in de versterking van de wijknetwerken die een belangrijke rol spelen in het vormgeven van de ondersteuning die Rotterdammers nodig hebben. Dat geldt voor ouderen, voor Rotterdammers die een uitkering hebben en voor jongeren en hun ouders.

PRODUCT 2

Maatschappelijke Participatie en Activering

In 2018 zette de gemeente in op het stimuleren van de actieve betrokkenheid van bewoners. We vinden het belangrijk dat iedereen naar haar of zijn vermogen bijdraagt aan de samenleving. Het doel: stevig verder te bouwen aan een stad waar mensen elkaar verstaan en waar mensen niet langs elkaar heen leven. Rotterdam als stad waarin mensen elkaar steunen en naar elkaar omkijken, waar mensen over etnische en religieuze grenzen heen respectvol met elkaar omgaan. Een stad waarin alle inwoners van Rotterdam zich veilig, thuis, gerespecteerd en erkend voelen.

PRODUCT 3

Armoedebestrijding

De kern van de armoedebestrijding in 2018 was het bieden van inkomensondersteuning op maat voor Rotterdammers met een laag inkomen. De gemeente verleent hiervoor bijzondere bijstand: zowel de individuele vergoedingen van gemaakte kosten, als collectieve inkomensondersteuning (bijvoorbeeld het AOW- en

Jeugdtegoed). De kern van het schulddienstverleningsbeleid was het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers. Schulddienstverlening bestaat uit schuldpreventie, vroegsignalering van (problematische) schulden, ondersteuning bij het aanpakken van problematische schulden en schuldbemiddeling door de Kredietbank Rotterdam (KBR).

Doelstellingen programma

Prioriteiten

In 2018 is het visietraject Informele zorg en Ondersteuning afgerond. En is de ondersteuning aan de mantelzorgers geïntensiveerd zodat zij hun rol als mantelzorger langer kunnen invullen, door:

- ontwikkelen en breed verspreiden van een nieuwe informatiebrochure voor mantelzorgers met de nadruk op ondersteuningsmogelijkheden
- ondersteuningsaanbod specifiek voor mantelzorgers van zorgvragers met GGz-problematiek, ook via sleutelfiguren van migrantengroepen (grassroots)
- ondersteuningsaanbod specifiek voor mantelzorgers van zorgvragers met beginnende dementie
- bewustwordingscampagnes en deskundigheidsbevordering over jonge mantelzorgers
- opzetten lotgenotengroepen voor studerende mantelzorgers
- bewustwording van en door mannelijke mantelzorgers voor andere mannelijke mantelzorgers, en het uitdragen van ondersteuningsinformatie
- aanschaf en inzet 'mantelkarren' voor verbetering van het bereik van en de informatieverstrekking aan mantelzorgers

Daarnaast zijn de 2 programma's uit de vorige collegeperiode afgerond die zijn gericht op ouderen: Langer Thuis en Voor mekaar. Dat laatste programma richtte zich op bestrijding van eenzaamheid. De lessen die zijn geleerd in die periode spelen een rol bij het opstellen van een breed Masterplan Ouderen. Met dit plan is na de zomervakantie gestart met een brede raadpleging van partners in de stad. Net voor de Kerst mondde dit uit in de ondertekening van een samenwerkingsagenda door meer dan 100 partners. De agenda is de basis voor het Masterplan, dat medio 2019 het licht zal zien en 4 pijlers kent: Vitaal, Ertoe doen, Wonen en Woonomgeving en Zorg en ondersteuning.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	Begroting 2018	Begroting 2018	2018	
Baten exclusief reserves	17.462	10.451	17.834	14.651	-3.183
Totaal baten	17.462	10.451	17.834	14.651	-3.183
Bijdragen rijk en mede-overheden	10.884	4.898	11.182	8.408	-2.774

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Financieringsbaten	580	320	465	226	-239
Opbrengsten derden	5.998	5.234	6.187	6.017	-171
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	142.379	144.285	145.319	137.548	-7.770
Apparaatslasten	31.737	30.921	34.524	34.568	44
Inhuur	6.682	5.857	8.111	7.909	-202
Overige apparaatslasten	655	442	599	710	111
Personeel	24.400	24.621	25.815	25.949	135
Interne Lasten	-423	163	1.883	3.346	1.463
Beleidspecifiek vastgoed	41	4	0	106	106
Overige doorbelastingen	-464	159	1.883	3.240	1.357
Programmalasten	111.065	113.201	108.911	99.634	-9.277
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	47.056	36.857	41.445	38.358	-3.086
Kapitaallasten	313	100	400	572	172
Overige programmalasten	465	0	86	495	409
Sociale uitkeringen	37.587	51.389	42.565	33.770	-8.795
Subsidies en inkomstenoverdrachten	25.645	24.855	24.416	26.439	2.023
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.917	-133.834	-127.484	-122.897	4.587
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.917	-133.834	-127.484	-122.897	4.587
Mutaties reserves	482	600	4.899	2.127	-2.772
Onttrekking aan reserves	482	600	4.899	2.127	-2.772
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-124.436	-133.234	-122.585	-120.769	1.815

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	18.408	17.305	17.305	17.305	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	7.964	7.580	8.139	7.995	-143
Saldo na overhead	-150.808	-158.119	-148.029	-146.070	1.959

Toelichting op overzicht van baten en lasten

Het saldo voor overhead van het programma Maatschappelijke Ondersteuning bedraagt € 1,815 mln. Dit overschot is veroorzaakt door:

Nieuw Rotterdams Welzijn

Binnen het product Maatschappelijke Begeleiding en Advies zijn voor de uitvoering van het programma Nieuw Rotterdams Welzijn minder lasten gemaakt vanwege minder toekenningen op aanvragen voor Huizen van de Wijk, nagekomen resultaat voorgaande jaren en eenmalig minder uitgaven/subsidies voor cliëntenondersteuning doordat de uitrol van de uitbreiding meer tijd heeft gevraagd. Deels staan hier hogere uitgaven voor huisvesting wijkteams tegenover.

Armoedebestrijding

Binnen het product armoedebestrijding is de realisatie op de individuele inkomenstoeslag (IIT) lager dan verwacht bij de 10 maandsrapportage (€ 1 mln). Daarnaast is er een onderbesteding op te verstrekken subsidies. Bij de tweede herziening van de begroting werd hier een onderbesteding verwacht van circa € 1 mln. Daarop is een extra uitvraag aan partijen in de stad gedaan. Dit heeft effect gehad, maar toch is er nog een onderbesteding van € 600. Voor deze onderbestedingen en de onderbesteding van de 10 maandsrapportage zal een bestemmingsvoorstel worden gedaan. Besluitvorming hierover is onderdeel van de voorjaarsretraite.

De afwijking in baten en lasten is vooral veroorzaakt door:

Uitvoering Wet Educatie en Beroep (WEB)

Het aantal nog in te zetten taaltrajecten 2017 is te hoog ingeschat waardoor de uitgaven niet in voldoende mate hebben plaatsgevonden en voor een nagekomen resultaat zorgen. Daarnaast is, na afloop van de verplichte winkelnering bij de ROC's, door een beperkte keuze in taalaanbieders de uitvoering van de taaltrajecten moeizaam op gang gekomen. De hiervoor van het Rijk ontvangen gelden zijn, conform de regelgeving van het Rijk, doorgeschoven naar 2019.

Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. Deze extra gelden en de daarbij behorende onttrekking aan de reserve zijn geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte in 2018 benodigd is geweest en beschikbaar moet blijven voor uitvoering in de komende jaren.

BBV-indicatoren

Niet van toepassing.

Maatschappelijke Begeleiding en Advies

De gemeente Rotterdam motiveert haar inwoners om zo lang mogelijk zelfredzaam te zijn. Als het niet lukt, dan is hulp dichtbij.

Veel Rotterdammers zijn goed ondersteund dankzij de inzet vanuit het beleidskader Nieuw Rotterdams Welzijn en de programma's Langer Thuis en Voor Mekaar.

Er is geïnvesteerd in de versterking van de wijknetwerken die een belangrijke rol spelen in het vormgeven van de ondersteuning die Rotterdammers nodig hebben.

Dat geldt voor ouderen, voor Rotterdammers die een uitkering hebben en voor jongeren en hun ouders.

Doelstellingen product

Prioriteiten

Nieuw Rotterdams Welzijn

- sterkere wijknetwerken om de ondersteuning aan Rotterdammers te verbeteren
- in 2018: de start van de nieuwe integrale gebiedsopdrachten in het jeugd- en het volwassendomein, als uitkomst van het in 2017 doorlopen inkooptraject
- doorontwikkeling van de Huizen van de Wijk
- in elk van de veertien gebieden de realisatie van vormen van preventieve dagbesteding in het Huis van de Wijk
- een hoger percentage van het budget per gebied dat voor subsidieverlening couleur locale beschikbaar is

Vrijwilligerswerk- en Mantelzorgondersteuning

- verbetering van de communicatie bij en ondersteuning van mantelzorgers. Dit om hen beter te bereiken en overbelasting te voorkomen. In samenwerking met de welzijnspartijen, experts en de BredeRaad 010

Programma Langer thuis

- borging en verduurzaming van de aanpak van het programma Langer thuis: om goed in te kunnen spelen op de maatschappelijke ontwikkeling door vergrijzing van de samenleving is ingezet op een samenwerking tussen alle betrokken partijen: zorg- en welzijnsorganisaties, corporaties, particulieren en ondernemers

Programma Voor Mekaar

- borging en verduurzaming van de aanpak van het programma Voor Mekaar ter bestrijding van

eenzaamheid. Een groter en sterker sociaal netwerk van ouderen. Zo eenzaamheid en sociaal isolement verminderen

Verbeteren dienstverlening Jongerenloket

- in 2018: invoering van een nieuwe werkwijze bij het Jongerenloket met nog betere dienstverlening als doel

Ontwikkelingen

Masterplan ouderen

- het stijgende aantal ouderen heeft invloed op de toekomstige zorgvraag. In het coalitieakkoord 2018 – 2022 is de ambitie geformuleerd om te komen tot een breed Masterplan Ouderen waarin de verworvenheden van de vorige programma's worden meegenomen

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Nieuw Rotterdams Welzijn (NRW)

Op basis van de aanbesteding zijn met ingang van 1-1-2018 de integrale gebiedsopdrachten voor het jeugd -en volwassenendomein van kracht geworden. Dit voor een periode van drie jaar, met de mogelijkheid om 2 maal met één jaar te verlengen. Deze aanbesteding liep parallel met de aanbestedingen van de Wmo-arrangementen, de (specialistische) jeugdhulp en de wijkteams. In 5 gebieden gingen nieuwe partijen aan de slag met het uitvoeren van de welzijnsopdracht. Deze overdracht is over het algemeen goed verlopen. Gebieden met een nieuwe aanbieder zijn tijdens de implementatiefase goed in het oog gehouden. Meer dan de gebieden waar dezelfde aanbieder als in 2017 werd gecontracteerd. Daar waar aanbieders achterliepen bij het behalen van hun resultaten zijn verbeterafspraken gemaakt. De opdrachten binnen de verschillende inkoopsporen hebben geleid tot betere hulp en ondersteuning van de Rotterdammers. Dit met name dankzij een betere aansluiting tussen hulp en ondersteuning. Een concreet voorbeeld hiervan is de preventieve dagbesteding in de Huizen van de Wijk. In alle 14 gebieden is dit door de Welzijnsaanbieder in samenwerking met zorgpartijen opgezet en verder ontwikkeld. Daarmee is een verscheidenheid van vormen van preventieve dagbesteding (laagdrempelig, zonder indicatie) voor verschillende doelgroepen georganiseerd.

Via de welzijnsopdrachten is ook meer geïnvesteerd in de samenwerking met de wijknetwerkpartijen. Dat geldt zowel voor formele partijen, zoals Wijkteam, Vraagwijzer, huisartsen e.d. als informele partijen, zoals Couleur Locale, Religieuze organisaties/gemeenschappen, sociaal ondernemers e.d. Eén van de resultaten van die samenwerking is een beter en effectiever gebruik van de Huizen van de Wijk. Dit past binnen ons streven naar doorontwikkeling van de Huizen van de Wijk. Meer bewoners en organisaties weten de Huizen van de Wijk te vinden en maken daar voor hun activiteiten gebruik van. Het Huis van de Wijk wordt daardoor steeds meer het centraal ontmoetingspunt in de wijk. Zo is bijvoorbeeld in een aantal gebieden de samenwerking tussen het Huis van de Wijk en de bibliotheek Rotterdam geïntensiveerd. In sommige wijken maken het Huis van de Wijk en de bibliotheek gebruik van een gezamenlijke accommodatie.

Door de extra middelen voor couleur locale is de civil society in de gebieden versterkt. De extra middelen zorgden ervoor dat meer initiatieven van bewoners en sociaal ondernemers financieel ondersteund zijn. In een aantal

gebieden vond een verschuiving plaats van budget van de gebiedsopdracht naar couleur locale. Daarnaast is in een aantal gebieden een klein deel van het couleur locale budget toegevoegd aan het budget van de welzijnsaanbieder. Dit in afstemming met de gebiedscommissie, om lokale initiatieven te ondersteunen. Vanuit dit zogenaamde 'lokaal budget' zijn verschillende initiatieven vanuit de wijken gehonoreerd.

Vrijwilligerswerk- en Mantelzorgondersteuning

In 2018 ontwikkelden we samen met de partners in de stad een visie op informele ondersteuning. Mede door de partijen in de stad te betrekken is er een breed draagvlak voor deze visie.

De ondersteuning aan de mantelzorgers is in 2018 geïntensiveerd zodat zij hun rol als mantelzorger langer kunnen invullen, door:

- ontwikkelen en breed verspreiden nieuwe (verbeterde) informatiebrochure voor mantelzorgers met de nadruk op ondersteuningsmogelijkheden
- ondersteuningsaanbod specifiek voor mantelzorgers van zorgvragers met GGZ problematiek, ook via sleutelfiguren van migrantengroepen (grassroots)
- ondersteuningsaanbod specifiek voor mantelzorgers van zorgvragers met beginnende dementie
- bewustwordingscampagnes en deskundigheidsbevordering over jonge mantelzorgers
- opzetten lotgenotengroepen studerende mantelzorgers
- bewustwording van en door mannelijke mantelzorgers t.b.v. andere mannelijke mantelzorgers en uitdragen ondersteuningsinformatie
- aanschaf en inzet "mantelkarren" voor verbeteren bereik van en informatieverstrekking aan mantelzorgers

Programma Langer thuis

Het programma Langer thuis is uitgewerkt in een Langer Thuis-arrangement, met doelen en acties per gebied. Dit in samenwerking met zorgaanbieders, welzijnsinstellingen, woningcorporaties, zorgverzekeraars en de doelgroepen waar het programma zich op richt. De acties die voortvloeien uit deze akkoorden zijn belegd bij de welzijnspartners als actiehouders. Daarmee is de continuïteit geborgd.

Langer Thuis is als onderwerp opgenomen in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Ook is het langer thuis kunnen wonen een belangrijke doelstelling in de Wmo-arrangementen. De samenwerking met de zorgverzekeraars is voortgezet om de zorg voor (steeds langer) thuiswonende ouderen te waarborgen en waar nodig te verbeteren.

De stad is diverse succesvolle maatregelen en pilots rijker en heeft beter inzicht in de problematiek alsmede kansrijke oplossingsrichtingen rondom ouderen. De netwerken in de gebieden zijn verbreed en verstevigd. Er zijn gerichtere afspraken tussen gemeente, welzijn, zorg en woningcorporaties gemaakt. Gemeente Rotterdam is daarmee beter voorbereid op de grote groep ouderen die langer thuis blijft wonen dan bij de start van het programma drie jaar geleden. Het programma krijgt een vervolg in het Masterplan Ouderen.

Programma Voor Mekaar

Het Programma Voor Mekaar zorgt dat meer ouderen over een groter en sterker sociaal netwerk beschikken, waardoor eenzaamheid en sociaal isolement verminderen.

Met diverse publiekscampagnes richtte de gemeente Rotterdam in 2018 aandacht op dit thema. De gemeente heeft de aanpak geborgd en verduurzaamd in de opdrachten Welzijn 2018, Coalitie Erbij Rotterdam en Opzoomer Mee. De netwerkorganisatie Coalitie Erbij Rotterdam en Opzoomermee zijn vitale partners die bij de uitvoering van het programma betrokken zijn. De Coalitie Erbij, omdat zij inmiddels 90 organisaties heeft, van zorg- tot vrijwilligersorganisaties. Zij hebben zich ingezet om met elkaar eenzaamheid onder ouderen te verminderen. Daarvoor richtten zij een 'lerende praktijken' in om elkaar te stimuleren tot acties te komen. Voorbeelden hiervan zijn de week tegen de eenzaamheid, estafetteacties en het versterken van ondersteunen op het terrein van levensvraagstukken. Opzoomer Mee zorgt via haar 'Lief-en-Leed straten' voor de noodzakelijke aandacht voor ouderen in meer dan 750 straten.

De gecontracteerde welzijnsinstellingen hebben in 2018 huisbezoeken aan 75-plussers uitgevoerd. Met de huisbezoeken 75+ zijn niet alle ouderen bereikt. Als aanvullende ontwikkeling is daarom het digitale meldpunt Meld isolement ingevoerd. Bij Meld isolement kunnen Rotterdammers signalen over sociaal isolement melden. De welzijnsorganisatie gaat dan polshoogte nemen en schakelt zo nodig het wijkteam in. In 2018 zijn er 147 meldingen geregistreerd, waarvan ongeveer de helft loos alarm bleek.

Daarnaast was er in 2018 speciale aandacht voor de 65-plusser. Een publiekscampagne en papieren gebiedsgidsen voor alle 75.000 65+ huishoudens in Rotterdam zijn een stimulans geweest om in de wijk actief te zijn, te blijven of te worden.

Vanaf 2018 is het thema tegengaan van eenzaamheid toegevoegd aan CityLab010. Er is hiervoor € 100 beschikbaar gesteld. Op basis van goedgekeurde aanvragen zijn o.a. projecten gestart met Virtual Reality-brillen voor ouderen voor gezamenlijke belevenissen en het Jan van der Ploeghuis als creatief centrum

Verbeteren dienstverlening Jongerenloket

Het college wil alle Rotterdamse jongeren bieden wat nodig is om de (economische) zelfredzaamheid te verbeteren en zodoende de jeugdwerkloosheid terug te dringen. Het college heeft daarom in 2018 extra middelen beschikbaar gesteld voor het jongerenloket, zodat het aantal jongerencoaches vanaf 2018 kan worden uitgebreid en het Jongerenloket de dienstverlening beter kan afstemmen op de behoefte van de unieke jongere.

Het jongerenloket heeft in 2018 deze extra middelen ingezet om de werkwijze van de Frontoffice op een aantal cruciale punten te verbeteren:

- de functienaam jongerencoach is in samenwerking met de OR gewijzigd naar jongerenconsulent, omdat deze naam de lading van de functie beter dekt
- er zijn extra jongerenconsulenten aangesteld om de caseload van 100 te verlagen naar 70-75, waardoor jongerenconsulenten intensiever contact hebben met hun jongeren
- de caseload is verdeeld in 3 categorieën: Intensief contact, gemiddeld contact en laag contact. Bij de caseload verdeling tussen de jongerenconsulenten wordt rekening gehouden met deze classificatie

waardoor de caseload evenwichtiger wordt verdeeld

- de jongerenconsulenten werken binnen een multidisciplinair team waarin de disciplines Intake, Casusregie, LPA (Leerplicht Ambtenaar), ABJ (Arbeids Beperkte Jongere), JAR (Jongerenaanpak Rotterdam), RMC (Regionale Meld en Coördinatiefunctie) en ex-detentie zijn vertegenwoordigd
- de Intakespecialisten hebben meer tijd om een diagnose te stellen, waardoor jongeren sneller passende ondersteuning ontvangen
- een jongerenconsulent is casusregisseur van een jongere. Hiermee is hij/zij verantwoordelijk voor de coördinatie van de dienstverlening voor de jongere vanaf het moment van instroom tot het moment van uitstroom
- de multidisciplinaire teams zijn gekoppeld aan postcodegebieden, waardoor de samenwerking met de verschillende initiatieven binnen deze postcodegebieden verbeterd

De resultaten van deze nieuwe werkwijze op het vergroten van de zelfredzaamheid en het terugdringen van de jeugdwerkloosheid worden de komende jaren met behulp van de procesmethode inzichtelijk gemaakt.

Toelichtingen ontwikkelingen

Masterplan Ouderen

De programma's Langer Thuis en Voor mekaar zijn aan het einde van de vorige collegeperiode afgerond. In het coalitieakkoord 2018 - 2022 is de ambitie geformuleerd om te komen tot een breed Masterplan Ouderen waarin de verworvenheden van de vorige programma's worden meegenomen. De transitie die nodig is om ook in Rotterdam de groei van het aantal senioren te kunnen opvangen vraagt de inzet van meer partijen. Daarom is een breed consultatieproces opgezet om, samen met partners tot een gedragen Masterplan te komen. De hoofdlijnen van het masterplan Ouderen zijn inmiddels uitgewerkt in ambities in de Samenwerkingsagenda: Rotterdam Ouder en Wijzer. Deze is op 19 december 2018 door circa 100 partijen getekend. De samenwerkingsagenda kent 4 pijlers: vitaal, ertoe doen, wonen en woonomgeving en zorg en ondersteuning.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Begeleiding en Advies	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.776	1.518	2.159	1.425	-734
Totaal baten	1.776	1.518	2.159	1.425	-734
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.621	1.518	1.518	1.387	-132
Opbrengsten derden	155	0	641	38	-603

Lasten exclusief reserves	53.253	48.126	46.617	45.323	-1.294
Apparaatslasten	10.190	10.569	9.830	9.591	-239
Inhuur	1.378	181	1.444	1.398	-46
Overige apparaatslasten	200	85	191	249	58
Personeel	8.612	10.304	8.195	7.944	-251
Interne Lasten	210	-613	379	1.282	903
Beleidspecifiek vastgoed	41	4	0	106	106
Overige doorbelastingen	169	-617	379	1.176	798
Programmalasten	42.854	38.170	36.409	34.449	-1.959
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	30.899	26.855	26.336	25.786	-550
Overige programmalasten	-121	0	0	-69	-69
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	12.076	11.316	10.073	8.732	-1.341
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.478	-46.608	-44.458	-43.898	560
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.478	-46.608	-44.458	-43.898	560
Mutaties reserves	109	100	637	350	-287
Onttrekking aan reserves	109	100	637	350	-287
Saldo voor overhead	-51.369	-46.508	-43.821	-43.548	274

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.147	4.290	4.290	4.290	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.670	1.788	2.036	1.793	
Saldo na overhead	-24.365	-24.124	-24.706	-24.554	151

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
			Documentpagina 261

Afwijking baten en lasten	-733	-1.007	274
1. Nieuw Rotterdams Welzijn	7	-2.034	2.041
2. Wijkteams en Wmo-loketten	0	913	-913
3. Diverse afwijkingen	-740	114	-854
Afwijking reserves	-287	-287	0
4. Overige reserves	-287	-287	0
Saldo voor overhead	-1.020	-1.294	274

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Nieuw Rotterdams Welzijn

Voor de uitvoering van het programma Nieuw Rotterdams Welzijn zijn minder lasten gemaakt door:

- minder toekenningen op aanvragen voor Huizen van de Wijk
- nagekomen resultaat uit voorgaande jaren
- eenmalig minder uitgaven/subsidies voor cliëntenondersteuning doordat de uitrol van de uitbreiding meer tijd heeft gevraagd

2. Wijkteams en Wmo-loketten

Bij de Wijkteams en Wmo-loketten hebben zich meer kosten voorgedaan vanwege meer vraag naar beveiliging op de diverse locaties. Daarnaast is een taakstelling opgelegd voor huisvestingslasten waar geen realisatie tegenover staat.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

4. Overige reserves

Aan de bestemmingsreserves Decentralisatie AWBZ en Maatschappelijke Participatie gebieden is minder onttrokken. Het verschil tussen begroting en realisatie van € 187 is veroorzaakt door een lagere inzet van mensen dan begroot op aantal projecten. Dit komt doordat een aantal projecten gedeeltelijk later in de tijd zijn gerealiseerd en een aantal projecten met minder inzet toe bleken te kunnen. Tevens is door de gebieden een minder groot beroep gedaan op het flexbudget dat gebruikt kan worden voor het oplossen van knelpunten waardoor € 100 minder is gerealiseerd.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Maatschappelijke Begeleiding en Advies	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	328	328
Actualisering budgetten	0	328	328
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Totaal	0	328	328

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

Van Verzorgingsstaat naar verzorgingsstraat. Wmo kader Rotterdam 2015

Beleidskader Nieuw Rotterdams Welzijn

'Zorg voor elkaar' doorontwikkelplan sociaal domein

Beleidsregel Volwaardig meedoen in Rotterdam 2016-2018

Monitor Sociaal Domein

Wet- en regelgeving

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015

Participatiewet

Wet kinderopvang

Maatschappelijke Participatie en Activering

In 2018 zette de gemeente in op het stimuleren van de actieve betrokkenheid van bewoners.

We vinden het belangrijk dat iedereen naar haar of zijn vermogen bijdraagt aan de samenleving. Het doel: stevig verder te bouwen aan een stad waar mensen elkaar verstaan en waar mensen niet langs elkaar heen leven.

Rotterdam als stad waarin mensen elkaar steunen en naar elkaar omkijken, waar mensen over etnische en religieuze grenzen heen respectvol met elkaar omgaan. Een stad waarin alle inwoners van Rotterdam zich veilig, thuis, gerespecteerd en erkend voelen.

Doelstellingen product

Prioriteiten

- taal: Met Taal Versta Je Elkaar
- integratie: Volwaardig Meedoen in Rotterdam
- Rotterdamse aanpak statushouders
- bewonersinitiatieven en sociaal ondernemers
- tegenprestatie

Ontwikkelingen

- beleidskader Taal
- Opzoomer Mee
- Sociaal Ondernemers

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Taal: Met Taal Versta Je Elkaar

Het Rotterdamse taalbeleid was in 2018 vastgelegd in de beleidsregel 'Met Taal Versta Je Elkaar'. De gemeente vindt het belangrijk dat iedereen de Nederlandse taal voldoende spreekt en verstaat. Zo zijn Rotterdammers meer zelfredzaam op het gebied van gezondheid, werk en inkomen, financiën en integratie. Taal is dus geen doel op zich, maar een middel om een positieve invloed te hebben in het dagelijks leven.

De ambitie voor 2018 was om dit taalbeleid voort te zetten. Deze ambitie is gerealiseerd. In 2018 is taal als instrument is ingezet op de gebieden: Taal en Werk, Taal en Gezondheid en Taal en Integratie. Documentpagina 264

In totaal zijn in 2018 4.500 formele en non-formele taaltrajecten gerealiseerd. Daarnaast zijn op de drie leefgebieden diverse professionals (circa 600) getraind in het herkennen en omgaan met laaggeletterdheid, is voorlichting gegeven over laaggeletterdheid en zijn diverse bijeenkomsten gerealiseerd met netwerkpartners. Verder is veel gedaan op het gebied van agenderen en bevorderen van bewustwording over laaggeletterdheid onder andere tijdens de Week van de Alfabetisering. Er zijn gesprekken gevoerd met ruim 1.900 geïnteresseerde Rotterdammers over laaggeletterdheid en er zijn 357 laaggeletterden doorverwezen naar taaltrajecten tijdens deze week. Verder is een nieuw product de Rotterdamse 'Taalglossie' ontwikkeld om taal met al zijn facetten toegankelijk te maken voor een breed publiek in Rotterdam.

Daarnaast vervult gemeente Rotterdam een belangrijke rol in de uitvoering van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) voor de regio Rijnmond. De ambitie, 'Voor de WEB zal vanaf 2018 het volledige budget via inkoop worden ingezet.', is gerealiseerd. In 2018 is in samenwerking met de regio de volledige marktwerking gerealiseerd via twee regionale aanbestedingen gericht op Taal en Integratie en Taal en Participatie. 2019 is een overgangsjaar. In het eerste kwartaal zal de minister van OCW de Tweede Kamer informeren over de toekomst van de WEB. In afwachting hiervan is in 2018 de regionale samenwerking verlengd.

Integratie: Volwaardig Meedoen in Rotterdam

De ambities in 2018 waren

- om de activiteiten uit voorgaande jaren voort te zetten
- extra aandacht (binnen de bestaande kaders) voor vrije partnerkeuze, een integraal LHBTI-beleid en de rol van mannen in emancipatie

Het Rotterdams integratiebeleid van 2018 ging primair uit van de eigen verantwoordelijkheid van mensen voor hun integratieproces. Daarbij is het belangrijk dat mensen de Nederlandse taal beheersen en kennis en begrip hebben van de geldende normen in Nederland en hiernaar handelen. In Rotterdam zijn gelijke behandeling en gelijke kansen uitgangspunten en voorwaarden voor integratie.

De wereldwijde spanningen en extremistische tendensen werden ook in Rotterdam gevoeld en hebben impact op de Rotterdamse samenleving. De gemeente wilde het integratievraagstuk niet laten gijzelen door deze spanningen, maar ook niet doof zijn voor de sentimenten en gevoelens die spanningen veroorzaken. De gemeente maakte het gesprek tussen burgers mogelijk, onder andere via de Integratie tour en de G1000-burgertop.

Er vonden vorig jaar daarnaast ruim 150 dialogen plaats met allerlei partners in de stad en op scholen over de onderwerpen discriminatie, emancipatie en acceptatie van de LHBTI-doelgroep. Er is hierbij naar aanleiding van de campagne 'Voel je vrij om te kiezen' ook specifiek aandacht besteed aan vrije partnerkeuze.

We hebben het afgelopen jaar ingezet op brede samenwerking binnen en buiten de gemeente op het gebied van (seksuele- en gender) diversiteit. Dit is uitgewerkt in het hoofdstuk Verbinding in het actieprogramma Integratie en Samenleven, dat van start gaat per 2019. Daarnaast zetten we in op bewustwording en het aanpakken van discriminatie op de arbeidsmarkt in samenwerking met bedrijven en organisaties in de stad, via het platform 010Inclusief.

Onder andere door de postercampagne 'Voel jij je vrij om te kiezen' werd ingezet op de gelijke positie tussen man en vrouw. Hierbij werd het gesprek aangegaan en werden dialogen gevoerd over het thema zelfbeschikking. Naast dialogen over het onderwerp zelfbeschikking en andere activiteiten op dit onderwerp, is het project Kiezpijn van Me & Society met Veilig Thuis: Schadelijke Traditionele Praktijken in co-financiering (incidentele bijdrage) gedaan. In het kader van emancipatie en de rol van mannen zijn in 2018 zijn activiteiten en producten op dit thema ingekocht of gesubsidieerd en met goed gevolg uitgevoerd.

Rotterdamse aanpak statushouders

In april 2016 is de vorige Rotterdamse aanpak statushouders 2016–2020 vastgesteld. Die werd opgesteld naar aanleiding van de sterk toegenomen vluchtelingenstroom in 2015. De focus lag toen primair op huisvesting van statushouders, maatschappelijke begeleiding, integratie en de taal leren. De aanpak 2016-2020 streefde ernaar:

- dat de taakstelling om statushouders te huisvesten ieder jaar wordt gehaald
- dat de Rotterdamse statushouders minimaal vier dagen per week actief aan de samenleving deelnemen met diverse activiteiten
- dat zoveel mogelijk Rotterdamse statushouders een jaar eerder dan de wettelijke maximale termijn inburgeren, dus in twee in plaats van drie jaar

Daarnaast werd ook genoemd of de gemeente bij de huisvesting van statushouders onder de 30% directe bemiddeling blijft op het aantal verhuurde goedkope woningen van de corporaties.

De eerste monitor Rotterdamse aanpak statushouders (periode 2016-sept 2017) gaf een eerste inzicht in de uitvoering en de voortgang. We realiseerden de huisvestingstaakstelling en de activering van statushouders was aardig op weg. Maar er was nog te weinig toeleiding naar onderwijs en werk. De gemeenteraad besprak de uitkomsten in februari 2018 en nam diverse moties aan die opriepen tot een geactualiseerde aanpak gericht ook op werk en scholing.

Twee andere ontwikkelingen hebben ook tot een geactualiseerde aanpak geleid. De eerste uitwerkingen van het Regeerakkoord kondigen een complete wijziging van het inburgeringsstelsel aan. Gemeenten krijgen de regie over de inburgering. We willen hierop anticiperen door nu al belangrijke knelpunten rond taalverwerving, inburgering en arbeidstoeleiding op te lossen. *(Zie kamerbrieven Verdere integratie op de arbeidsmarkt: de economie heeft iedereen nodig (30 maart 2018), Hoofdpijnen veranderopgave inburgering (2 juli 2018)).*

Daarnaast is het coalitieakkoord Nieuwe Energie voor Rotterdam een bron van vernieuwing. De belangrijkste elementen in het akkoord zijn: intensieve inzet op taal voor Rotterdammers en Rotterdamse nieuwkomers, Rotterdammers blijvend uit de bijstand en de verbinding met integratie.

In november jl. is de geactualiseerde Rotterdamse aanpak statushouders 2.0 (2019-2022) vastgesteld door de gemeenteraad.

De *Rotterdamse Aanpak Statushouders 2019–2022* omvat alle basiscomponenten voor succesvolle participatie in de samenleving: huisvesting, zorg, leren (taal en waar nodig opleiding), en toeleiding naar werk. De jaarlijkse

monitor zal de voortgang en realisatie van de volgende doelen laten zien:

- de taakstelling statushouders die het Rijk jaarlijks oplegt realiseren
- statushouders zijn in beeld bij zorgprofessionals of schuldhelpverleners
- 80% van alle Rotterdamse statushouders met een bijstandsuitkering is binnen 6 maanden na toekenning van de uitkering gestart met het inburgeringstraject
- het aantal bijstandsuitkeringen voor statushouders daalt van 1.950 naar 1.540, dankzij deze drie doelen en aanvullende maatregelen om statushouders naar werk te begeleiden

In deze aanpak schetsen we de situatie van statushouders. Er zijn grote onderlinge verschillen, maar minimale taalbeheersing, analfabetisme, weinig tot geen opleiding of relevante werkervaring, cultuurbarrières en oorlogstrauma's zijn terugkerende aspecten. Het is dan ook een stevige opgave om statushouders succesvol te laten deelnemen aan het werkende leven in Nederland.

Bewonersinitiatieven en sociaal ondernemers

Opzoomer Mee

De gemeente stimuleert dat Rotterdammers maatschappelijk actief zijn en naar elkaar om kijken. Op straatniveau doet de gemeente dat met Opzoomercampagnes. Rotterdammers worden uitgenodigd actief te zijn op het gebied van taalverbetering, zorg voor elkaar en bij het schoonhouden van de omgeving.

In 2018 namen 1.824 unieke straten deel aan Opzoomeren. Dit is 4% minder dan in 2017 (toen 1.902 straten). Deze daling is te verklaren door een scherpere selectie van de deelnemers. Groepen en organisaties zijn in 2018 minder toegelaten. Omdat het Opzoomeren primair draait om het burenccontact en de samenwerking tussen burens is de daling uit te leggen als een goede ontwikkeling. Er is een slag gemaakt in kwalitatieve zin in plaats van in kwantitatieve zin. Hoewel de unieke respons enigszins daalde, nam het aantal Opzoomerstraten dat lid is van één van de Opzoomerclubs zoals *Lief & Leed*, *informele taalverwerving* en *schone stad* flink toe. Het aantal van 1.824 straten dekt ongeveer 25% van de stad.

In 2018 is Opzoomer Mee gestart met de uitvoering van het strategisch plan Sterker op koers. Het doel van het plan is de maatschappelijke effecten van het Opzoomeren en Bewonersinitiatieven in de komende jaren te vergroten. De belangrijkste speerpunten zijn: meer aandacht voor straten en buurten met weinig initiatief en organisatievermogen en samenwerking met welzijnsaanbieders en andere partijen in het wijknetwerk (denk aan preventie en vroegsignalering) en inspelen op de vernieuwingen in het Rotterdamse bestuursmodel.

Samenwerking met o.a. de welzijnspartijen heeft geleid tot nieuwe mogelijkheden, bijvoorbeeld het gebruik van Huizen van de Wijk en hand en spandiensten door de welzijnspartijen.

Pilots in Delfshaven, Noord en Feijenoord stonden in het teken van intensieve kennismaking tussen Opzoomer Mee en de welzijnsaanbieder wat betreft missie, opdracht en werkwijzen en het verkennen van een samenwerkingsagenda voor een buurt. De gekozen buurten (circa tien Opzoomerstraten groot) zijn Coolhaveneiland, Kop van het Oude Noorden en de Riederbuurt in Hillesluis.

Opzoomer Mee heeft extra inzet gepleegd om, samen met de gebiedsorganisatie en de bestuursdienst, de nieuwe Documentpagina 267

gebiedscommissies, wijkraden en -comités vertrouwd te maken met hun rol m.b.t. bewonersinitiatieven. Ook de invoering van het wijkgericht werken, met o.a. de komst van wijkmanagers en wijknetwerkers, vergde de nodige inzet

Sociaal ondernemers

Het aantal sociaal ondernemers groeit en daarmee ook de mogelijkheid meer maatschappelijke impact te realiseren. Met de uitvoering van het Actieplan Sociaal Ondernemen is een belangrijke bijdrage geleverd aan de verbetering van het ondernemersklimaat voor sociaal ondernemers.

De inzet voor 2018 op sociaal ondernemen vanuit de gemeente richtte zich o.a. op het verbinden van kennisinstellingen aan sociaal ondernemers, inzet op maatschappelijk verantwoord inkopen en het faciliteren van challenges door sociaal ondernemers op maatschappelijk relevante thema's zoals bijvoorbeeld armoede en preventieve gezondheid.

De gemeente werkt samen met de Metropoolregio Rotterdam, Den Haag, de G4 en de G32. De gemeente zet het partnerschap met de MAEX Rotterdam ook in 2019 voort.

Tegenprestatie

Van Rotterdammers die langdurig een uitkering ontvangen (gemiddeld 11 jaar) en die geen re-integratievoorzieningen (meer) krijgen aangeboden gezien de (zeer) grote afstand tot de arbeidsmarkt, wordt een tegenprestatie verwacht. De doelgroep telt in 2018 ruim 20.000 werkzoekenden (ongeveer 55 % van de uitkeringspopulatie). De tegenprestatie is het verrichten van (onbetaalde) maatschappelijk nuttige activiteiten en is voor 20 uur per week of naar vermogen. Werkzoekenden kunnen zelf een vorm van tegenprestatie voorstellen, passend bij zijn of haar interesses en talenten. Door het verrichten van een tegenprestatie voelt men zich meer gewaardeerd, zijn actiever en doen meer sociale contacten op. Na verloop van tijd komen ook meer werkzoekenden in aanmerking voor re-integratie naar de arbeidsmarkt.

De aanpak tegenprestatie is in 2011 gestart in 2 wijken en gaandeweg uitgebreid. In 2014 is de tegenprestatie tot collegetarget benoemd met het doel om de aanpak uit te breiden naar alle 42 wijken in 2018. Die target is behaald. Met het merendeel van de werkzoekenden die het betreft zijn afspraken gemaakt over het leveren van een tegenprestatie. Op dit moment leveren ruim 15.000 werkzoekenden een tegenprestatie, verdeeld over vrijwilligerswerk (ca. 5.000), mantelzorg (ca. 2.100), het doen van een taalcursus (ca. 1.800), eerst werken aan persoonlijke problematiek (ca. 3.000), of andere nuttige activiteiten (ca. 3.100). Bij de uitvoering van de aanpak tegenprestatie wordt nauw samengewerkt met gemeentelijke en maatschappelijke partners op tal van terreinen, zoals taal, sport, zorg, gezondheid, welzijn en schuldenaanpak.

Voor de huidige collegeperiode (2018-2021) is besloten de tegenprestatie door te zetten.

Toelichtingen ontwikkelingen

Beleidskader taal

In het coalitieakkoord 2018 – 2022 is een stevige ambitie opgenomen over het aanpakken van taalachterstanden. Hiervoor zijn ook extra middelen beschikbaar gesteld. De ambitie is om een duurzame aanpak en een trendbreuk te realiseren om geen nieuwe generatie laaggeletterden op te laten groeien. Naar aanleiding hiervan is in 2018 een begin gemaakt met het ontwikkelen van het nieuwe taalbeleid voor de huidige collegeperiode. Het nieuwe kader wordt in het eerste kwartaal van 2019 gepresenteerd.

Opzoomer Mee

In 2019 worden de Opzoomercampagnes meer thema- en doelgroepgericht ingezet zodat deze (nog) meer bijdragen aan de doelstellingen van het nieuwe college. In het Coalitieakkoord zijn daarvoor diverse mogelijkheden zoals: Veiligheid, tolerantie en burgerschap, Duurzaamheid en buitenruimte, Ouderen, Taal en Preventieve gezondheid.

Met wijknetwerkers/wijkmanagers, welzijnswerkers, sterke bewonersinitiatieven, wijkplatforms, gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités gaat Opzoomer Mee per wijk/gebied de bewonersondersteuning onder de loep nemen. Dit moet leiden tot een verbetering van de ondersteuning van bewonersinitiatieven. Waar kunnen bewoners terecht met vragen en als er problemen zijn tijdens de uitvoering van hun initiatief? Hoe zorg je dat ook andere bewoners dan 'de bekende gezichten' initiatieven ontwikkelen? En hoe kunnen Rotterdammers initiatieven ontwikkelen die ook bijdragen aan de realisatie van de wijkagenda's?

Sociaal ondernemers

Ter ondersteuning van het netwerk voor sociaal- en impact ondernemen is begin 2019 de *Voor Goed Agency* opgericht. Belangrijke aanleiding hiervoor is de ambitie om Rotterdam op de kaart te zetten als impact city. De opdracht en taken van deze stichting sluiten aan bij de inzet van de gemeente vanuit het Actieplan Sociaal ondernemen. De *Voor Goed Agency* richt zich vooral op de professionalisering van sociaal ondernemers door organisatie van een awareness campagne, impacthubs en spreekuren.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	14.037	7.857	14.713	12.495	-2.218
Totaal baten	14.037	7.857	14.713	12.495	-2.218
Bijdragen rijk en mede-overheden	9.115	3.270	9.604	6.885	-2.719
Opbrengsten derden	4.922	4.587	5.109	5.610	501
Overige baten	0	0	0	0	0

Lasten exclusief reserves	32.958	26.403	37.355	32.743	-4.611
Apparaatslasten	12.224	9.273	11.030	12.041	1.011
Inhuur	4.720	3.241	4.342	4.752	410
Overige apparaatslasten	217	145	125	204	79
Personeel	7.287	5.887	6.563	7.085	521
Interne Lasten	-2.502	64	113	66	-47
Overige doorbelastingen	-2.502	64	113	66	-47
Programmalasten	23.237	17.066	26.212	20.637	-5.575
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	9.181	6.138	13.377	9.644	-3.733
Overige programmalasten	-73	0	0	2	2
Sociale uitkeringen	3.148	3.128	3.380	3.792	412
Subsidies en inkomensoverdrachten	10.980	7.800	9.455	7.199	-2.256
Saldo voor vpb en reserveringen	-18.921	-18.546	-22.642	-20.248	2.394
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-18.921	-18.546	-22.642	-20.248	2.394
Mutaties reserves	373	500	4.262	1.777	-2.485
Onttrekking aan reserves	373	500	4.262	1.777	-2.485
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-18.548	-18.046	-18.380	-18.471	-92

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.147	4.290	4.290	4.290	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.670	1.788	2.036	1.793	
Saldo na overhead	-24.365	-24.124	-24.706	-24.554	151

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-2.218	-2.126	-92
1. Integratie	-2.285	-2.285	0
2. Diverse afwijkingen	67	159	-92
Afwijking reserves	-2.485	-2.485	0
3. Taakmutatie Gemeentefonds (Asielakkoord)	-2.285	-2.285	0
4. Overige reserves	-200	-200	0
Saldo voor overhead	-4.703	-4.611	-92

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Integratie

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. Deze extra gelden zijn geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte benodigd is. Door de lager dan geraamde uitgaven in 2018 is ook de onttrekking aan de reserve € 2.285 lager dan begroot.

2. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

3. Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds (Asielakkoord)

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. De onttrekking is geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte benodigd is. Door de lager dan geraamde uitgaven in 2018 is ook de onttrekking aan de reserve € 2.285 lager dan begroot.

4. Overige reserves

Aan de bestemmingsreserve Taaleis is € 200 minder onttrokken om de doorlopende activiteiten te kunnen financieren.

Bijstellingen

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Coalitieakkoord: Basispad	- 12	0	- 12
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	- 12	0	- 12
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 72	- 72
Aanpassing Rijksbijdrage 2018 Wet educatie en beroepsonderwijs	0	0	0
Actualisering budgetten	0	- 72	- 72
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Totaal	- 12	- 72	- 84

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra kosten maatwerkvoorzieningen

Het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in het Interbestuurlijk Programma afgesproken dat gemeenten de kostenstijging als gevolg van het nieuwe eigen bijdrage beleid (abonnementstarief) en de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulp moeten betalen uit de jaarlijkse indexatie van de algemene uitkering van het Gemeentefonds. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

Beleidsregel 'Met Taal Versta Je Elkaar'

Beleidsregel Bewonersinitiatieven

Beleidsregel Volwaardig meedoen in Rotterdam 2016-2018

Rotterdamse Aanpak Statushouders 2016-2020

Plan van Aanpak Tegenprestatie

Beleidsmonitoren

Wijkprofiel Rotterdam

Wet- en regelgeving

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015

Participatiewet

Verordening tegenprestatie

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Armoedebestrijding

De kern van de armoedebestrijding in 2018 was het bieden van inkomensondersteuning op maat voor Rotterdammers met een laag inkomen. De gemeente verleent hiervoor bijzondere bijstand: zowel de individuele vergoedingen van gemaakte kosten, als collectieve inkomensondersteuning (bijvoorbeeld het AOW- en Jeugdtgeod).

De kern van het schulddienstverleningsbeleid was het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van Rotterdammers. Schulddienstverlening bestaat uit schuldpreventie, vroegsignalering van (problematische) schulden, ondersteuning bij het aanpakken van problematische schulden en schuldbemiddeling door de Kredietbank Rotterdam (KBR)

Doelstellingen product

Prioriteiten

- vergroten financiële zelfredzaamheid
- vroeg signalering van (problematische) schulden
- werken moet lonen
- zichtbaar maken van ondersteuning in het maatschappelijk middenveld (bijvoorbeeld scholen, huisartsen, verenigingen, religieuze organisaties)

Ontwikkelingen

- interne ontwikkelingen
- externe ontwikkelingen

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Vergroten financiële zelfredzaamheid

Door in te zetten op het vergroten van financiële zelfredzaamheid zijn (problematische) schulden te voorkomen. Het vergroten van de financiële zelfredzaamheid vindt onder andere plaats door middel van schuldpreventie. Hoe eerder wordt geïnvesteerd in financiële zelfredzaamheid hoe beter. De gemeente heeft daarom in 2018 bijvoorbeeld gastlessen aan groep 7 en 8 van de basisschool aangeboden. Maar ook digitaal door middel van Startpunt geldzaken worden Rotterdammers over geldzaken

geinformeerd. Daarnaast heeft de gemeente ondersteuning geboden bij het aanpakken en verder oplopen van schulden. Het ondersteunen bij het vergroten van de financiële zelfredzaamheid (gedrag, kennis en vaardigheden) vindt onder andere plaats vanuit het wijknetwerk, de wijkteams en de zorgaanbieders. Wanneer blijkt dat financiële zelfredzaamheid niet mogelijk is, biedt de gemeente langdurig passende ondersteuning. Dit kan ondersteuning door een vrijwilliger (maatje) zijn of professionele ondersteuning (bijvoorbeeld budgetbeheer basis).

Met name het voorkomen en aanpakken van schulden bij jongeren is een aandachtspunt (programma 'Elke jongere telt' en meerjarenbeleidsplan schulddienstverlening). Voor jongeren worden specifieke producten en diensten ontwikkeld die aansluiten bij deze doelgroep. Zo is de inhoud en vormgeving van de trainingen en workshops van de KBR aangepast naar aanleiding van de resultaten van een social marketing onderzoek over financiën onder MBO-studenten. Daarnaast worden sinds dit jaar de trainingen ook ingezet om de financiële vaardigheden van HBO-studenten te verbeteren.

Vroegsignalering van (problematische) schulden

Vroegsignalering voorkomt maatschappelijke kosten en ongewenste gevolgen van schulden. Hoe eerder schulden in beeld komen, hoe eenvoudiger ze zijn aan te pakken. Dit is de reden waarom het college heeft ingezet op het vroegsignaleren van schulden. Bij vroegsignalering wordt er gebruik gemaakt van een specifiek signaal van financiële problemen. Voorbeelden zijn de convenanten die de gemeente heeft afgesloten met Evides en de woningcorporaties met betrekking tot waterafsluiting respectievelijk huisuitzettingen op basis van huurachterstand. Daarnaast is ervaring opgedaan met het outreachend benaderen van huishoudens die meerdere betalingsachterstanden hebben in de vaste lasten (pilot Vindplaats Schulden). Deze werkwijze is veelbelovend en wordt na afloop van de pilot gecontinueerd en doorontwikkeld. Ook zijn er afspraken gemaakt in het kader van het programma 'Stevige Start' met onder andere kraamzorg en verloskundigen in het signaleren van financiële problemen en doorverwijzen naar schulddienstverlening.

Werken moet lonen

Het is belangrijk dat het loont om vanuit een uitkering uit te stromen naar werk. Daarom heeft het college aandacht voor de groep werkenden met een laag inkomen. Voorbeelden hiervan zijn de armoedeval-regeling (compenseren eventuele daling inkomen uit werk bij uitstroom uit bijstand) en de individuele inkomenstoeslag. In 2018 is de doelgroep die voor deze toeslag in aanmerking komt verruimd en het bedrag verhoogd (Zomerakkoord en collegeakkoord Nieuwe Energie voor Rotterdam).

Zichtbaar maken van ondersteuning in het maatschappelijk middenveld

Ondersteuning van Rotterdammers met een laag inkomen is niet alleen een taak van de overheid. Naast de ondersteuning van de gemeente aan Rotterdammers met een laag inkomen zijn er op dit terrein ook diverse (particuliere) initiatieven in de stad. Deze initiatieven variëren per gebied. De gemeente bundelt deze initiatieven en maakt ze zichtbaar en toegankelijk voor wie daaraan behoefte heeft.

Dit is op twee manieren gebeurd. Het bundelen en zichtbaar maken van de initiatieven heeft vorm gekregen door het bieden van ondersteuning bij het opzetten van armoedeplatforms in meerdere gebieden van de stad. In 2018 is op basis van het goede voorbeeld van het armoedeplatform Prins Alexander in IJsselmonde, Delfshaven en Charlois een gelijksoortig armoedeplatform opgezet. In de gebieden Hoogvliet en Kralingen-Crooswijk zijn netwerkbijeenkomsten georganiseerd rondom het thema armoede en schulden. Dit heeft daar niet geleid tot de

opzet van een formeel armoedeplatform. In het gebied Noord is gekozen om een tweede brede netwerk rondom welzijn en zorg op te zetten waarbij armoede een van de grootste aandachtspunten is.

Het bundelen en zichtbaar maken van initiatieven heeft vorm gekregen door verbetering van de informatievoorziening van de website rondkomen.

Toelichtingen ontwikkelingen

Externe ontwikkelingen

Het aantal huishoudens dat van een bestaansminimum moet rondkomen is al sinds enkele jaren rond de 18% van het totale aantal Rotterdamse huishoudens. Het aantal Rotterdammers onder beschermingsbewind is sinds 2014 flink toegenomen door onder andere verruiming van de criteria van de wet (te weten problematische schulden of financiële verkwisting). Hierdoor stegen ook de uitgaven aan bijzondere bijstand voor bewindvoerderskosten. Gebleken is dat deze uitgaven in 2018 min of meer gestabiliseerd zijn ten opzichte van 2017. We werken aan samenwerkingsafspraken met de rechtbank en bewindvoerderskantoren om zo enerzijds de Rotterdammers die schulden hebben en/of (tijdelijk) niet in staat zijn om de eigen financiën te beheren de best passende ondersteuning te bieden. Anderzijds willen we hiermee meer grip krijgen op de uitvoering en kosten van bewindvoering te kunnen krijgen. De samenwerkingsafspraken richten zich op de instroom in, maar ook op de door- en uitstroom uit beschermingsbewind. De afspraken worden vastgelegd in een intentieverklaring of convenant, dat naar verwachting in de tweede helft van 2019 wordt ondertekend.

De beslagvrije voet wordt bij schulden niet altijd correct - meestal te laag - toegepast door deurwaarders of de overheid, zoals de Rijksbelastingdienst. Het gevolg hiervan is dat mensen met schulden nog verder in de schulden terechtkomen. De implementatie van de nieuwe wijze van berekenen van de beslagvrije is helaas met twee jaar vertraagd omdat aanpassing van de incassosystemen bij het Rijk meer tijd vergt.

De gemeente heeft van het Rijk extra structurele financiële middelen ontvangen voor de bestrijding van armoede bij kinderen (€ 6,1 mln). Deze middelen worden geïnvesteerd langs de volgende drie sporen:

spoor	Begroot	Besteed
Lange termijn investering in de ontwikkeling van kinderen ter preventie van armoede	1300	1300

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Korte termijn investering in het wegnemen van belemmeringen als gevolg van armoede op de participatie kinderen;	3100	2500
Lange termijn investering in de financiële zelfredzaamheid en de preventie van schulden van gezinnen	1700	1700

Op het eerste spoor zijn in 2018 middelen toegevoegd aan uitvoering van het beleidskader Jeugd. Armoede is hierin benoemd als risicofactor voor de ontwikkeling van kinderen. Met de extra middelen zijn extra interventies ingezet gericht op het versterken van de sociaal-emotionele competenties van kinderen. Dit is vooral gebeurd via de wijkprogrammering in wijken waar armoede en financiële problematiek het grootst is.

Vanuit het tweede spoor zijn extra middelen ingezet voor uitbreiding van het Kindpakket. Dit kindpakket bestaat uit de gemeentelijke regeling Jeugdtegoed, de gemeentelijke bijdrage aan het jeugdcultuurfonds, het jeugdsportfonds en stichting Meedoen in Rotterdam. Deze drie jeugdfondsen hebben meer kinderen bereikt dan in het jaar daarvoor. Tevens hebben de drie jeugdfondsen de opdracht gekregen meer samen te werken en een plan op te stellen om meer kinderen te bereiken. Dit heeft geleid tot de oprichting van het Jeugdfonds Rotterdam en uitvoering van het eerste deel van de campagne om meer intermediairs te bereiken. Tevens is een pilot gestart met spreekuren in de huizen van de wijk. Hierdoor is er een toename van het aantal professionals die een aanvraag kan doen voor kinderen bij het Jeugdfonds Rotterdam.

Interne ontwikkelingen

In 2018 heeft de gemeente door middel van het programma 'Samenhang Schulddienstverlening' onderzocht hoe en in de vorm van pilots ervaring op gedaan in het verbeteren van de toegang schulddienstverlening en het voorkomen van uitval. Inmiddels is er een ketenregisseur aangesteld voor het herinrichten van de keten met als doel de toegang te vergemakkelijken en uitval te voorkomen.

Zomerakkoord

In 2017 en 2018 is als gevolg van het Zomerakkoord in totaal € 10,6 miljoen extra geïnvesteerd in armoedebestrijding en schulddienstverlening. Deze investering betreft het ophogen van het AOW- en het Jeugdtegoed, uitbreiden van de doelgroep voor individuele inkomensvoorslag, het gedeeltelijk omzetten van de leenbijstand naar gift. De extra investering in schulddienstverlening is ingezet voor ondersteuning gericht op de toegang tot schulddienstverlening.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Armoedebestrijding	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.649	1.076	962	732	-231
Totaal baten	1.649	1.076	962	732	-231
Bijdragen rijk en mede-overheden	148	110	61	137	76
Financieringsbaten	580	320	465	226	-239
Opbrengsten derden	921	646	437	368	-69
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	56.168	69.756	61.347	59.482	-1.864
Apparaatslasten	9.324	11.078	13.664	12.936	-728
Inhuur	585	2.435	2.325	1.758	-567
Overige apparaatslasten	238	213	283	257	-26
Personeel	8.501	8.430	11.057	10.921	-136
Interne Lasten	1.870	713	1.392	1.998	606
Overige doorbelastingen	1.870	713	1.392	1.998	606
Programmalasten	44.974	57.965	46.290	44.548	-1.743
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.975	3.865	1.732	2.928	1.196
Kapitaallasten	313	100	400	572	172
Overige programmalasten	658	0	86	561	476
Sociale uitkeringen	34.439	48.260	39.185	29.978	-9.007
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.589	5.740	4.888	10.508	5.620
Saldo voor vpb en reserveringen	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634

Price Waterhouse Coopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Armoedebestrijding	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.336	6.802	6.802	6.802	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.834	2.730	4.066	3.869	-197
Saldo na overhead	-64.689	-78.211	-71.251	-69.421	1.830

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-231	-1.865	1.634
1. Individuele Inkomenstoelag	0	-1.012	1.012
2. Middelen kinderen in armoede	0	-579	579
3. AOW - Jeugd tegoed	0	604	-604
4. Diverse afwijkingen	-231	-878	647
Saldo voor overhead	-231	-1.865	1.634

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Individuele Inkomenstoelag

Het aantal verstrekking voor Individuele inkomenstoelag is blijven steken op ruim 22.000. Hierdoor is er sprake van een overschrijding van € 1,0 mln.

2. Middelen kinderen in armoede

De aanvullende middelen kinderen in armoede zijn in 2018 niet volledig ingezet. Een extra oproep aan de stad een aanvraag te doen voor Jeugd subsidies, heeft tot extra verleningen geleid. Wel is er een onderbesteding van € 579. Voor deze onderbesteding wordt een bestemmingsvoorstel gedaan, zodat deze middelen ook in 2019 beschikbaar zijn.

3. AOW – Jeugdtegoed

De overschrijding op het AOW- Jeugdtegoed is het gevolg van de extra uitkering van 75 euro op het AOW-tegoed.

4. Overig

Dit betreft een optelling van diverse onder- en overschrijdingen. Dit zijn onder andere overschrijdingen op Kijtschelding Afvalstoffenheffing en de Bijzondere Bijstand.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Armoedebestrijding	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 12	0	- 12
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	- 12	0	- 12
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	3.400	4.736	8.136
Actualisering budgetten	0	293	293
dekking coalitieakkoord uit onderbesteding Armoedebestrijding	3.400	0	3.400
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	587	587
Lagere inzet op bijzondere verstrekkingen	0	3.856	3.856
Totaal	3.388	4.736	8.124

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra kosten maatwerkvoorzieningen

Het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in het Interbestuurlijk Programma afgesproken dat gemeenten de kostenstijging als gevolg van het nieuwe eigen bijdrage beleid (abonnementstarief) en de nieuwe loonschaal voor huishoudelijke hulp moeten betalen uit de jaarlijkse indexatie van de algemene uitkering van het Gemeentefonds. De bijstelling is conform gerealiseerd.

Actualisering budgetten

Met een correctie in de doorbelasting van apparaatslasten is een meer evenredige belasting van deze lasten op de programma's gerealiseerd.

Dekking coalitieakkoord uit onderbesteding Armoedebestrijding

De onderbesteding op de Individuele Inkomenstoeslag wordt veroorzaakt door een lagere verzilvering van de regeling dan verwacht.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 587. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Lagere inzet op bijzondere verstrekkingen

De onderschrijding wordt met name verklaard door een lagere inzet op bijzondere verstrekkingen, zo stijgen de lasten voor beschermingsbewindvoering minder hard en zijn de verstrekkingen voor onderdeel wonen lager. Er is minder gebruikgemaakt van de kwijtschelding afvalstoffenheffing en verstrekkingen Individuele Inkomenstoeslag.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskaders

Schulddienstverlening

Beleidsmonitoren

Wet- en regelgeving

Wet gemeentelijke schuldhelpverlening

Werk en inkomen

Rotterdammers verdienen zoveel als mogelijk hun eigen inkomen. De gemeente biedt alleen inkomensondersteuning als dat nodig is. Betaald werk geeft Rotterdammers een toekomst waarin ze meer regie hebben over hun eigen leven, zonder afhankelijk te zijn van de gemeente. Om dit te realiseren zet de gemeente de aanpak Werk en Inkomen in.

PRODUCT 1

Werk

We willen dat zoveel mogelijk werkzoekenden toegang hebben tot betaald werk op de (bij voorkeur reguliere) arbeidsmarkt. Deze aanpak levert een bijdrage door het bevorderen van de toegankelijkheid van de arbeidsmarkt en door het versterken van het werkzoekendenaanbod.

PRODUCT 2

Inkomen

We bieden inkomensondersteuning aan Rotterdammers die dit nodig hebben door het verstrekken van uitkeringen en ontwikkelen beleid voor de Participatiewet en aanverwante wetten.

Doelstellingen programma

Binnen het programma Werk en Inkomen is een aantal prioriteiten benoemd. Hieronder volgt per prioriteit een toelichting op de voortgang in 2018.

Minder Rotterdammers in de bijstand

Een van de grote ambities van dit college is om het aantal bijstandsuitkeringen te laten dalen naar 30.000 aan het einde van deze collegeperiode. Zo moeten meer Rotterdammers kunnen profiteren van de economische groei. Dit is een forse opgave. Met deze ambitie is Rotterdam koploper in Nederland. Om meer Rotterdammers aan het werk te helpen en te houden is een doorbraak nodig. Iedere werkzoekende Rotterdammer kan door persoonlijke groei en gepaste ondersteuning een stap maken naar (maatschappelijk) werk. Daarvoor zetten we in op meer maatwerk, kijken we breder naar wat er in iemands leven speelt en helpen we meer Rotterdammers van werk naar werk. We kijken meer naar de mens achter de werkzoekende. En zorgen dat de ondersteuning die nodig is meteen in beeld is en waar mogelijk tegelijk en integraal wordt ingezet. We noemen dit beetpakken en niet meer loslaten.

Het aantal bijstandsuitkeringen in Rotterdam is in 2018 gedaald van 37.667 naar 35.292. Dat is een forse daling met 6,3% (2.375). In 2017 bedroeg de daling 3%, terwijl er in de periode 2009 – 2016 steeds sprake was van een stijging van het bijstandsvolume. Met de gerealiseerde daling tot 35.292 uitkeringen is de tussentijdse mijlpaal van 36.000 uitkeringen op 31 december 2018 gehaald. Voor de komende jaren moeten we echter rekening houden met een afvlakking van de economische groei. Juist dan is het van belang dat de daling van het bijstandsvolume

zich doorzet. Rotterdam werkt daar hard aan.

Aanvragen levensonderhoud

In 2018 zijn 15.624 aanvragen ingediend. In 2017 lag dit aantal hoger, namelijk op 17.324. De economie draait op volle toeren en dat merken we.

Instroom in de bijstand

In 2018 is de daling in het bijstandsvolume met name veroorzaakt door een sterke daling in de instroom. In totaal bedraagt de instroom in 2018 7.186 en is daarmee 16,9% lager dan de instroom in 2017 (8.646). De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn de economische voorspoed en onze inspanningen om instroom in de bijstand te voorkomen. Dit uit zich onder andere in een lagere instroom vanuit de WW.

Uitstroom naar werk

Het volume bijstandsuitkeringen bedroeg op 31 december 2018 35.292. Ten opzichte van de beginstand 2018 (37.667) is het uitkeringenbestand tot en met december met 2.375 uitkeringen gedaald. De totale uitstroom in 2018 bedraagt 9.561 en is lager dan de uitstroom in 2017 (9.815). De afname in de uitstroom komt vooral doordat er minder Rotterdammers in de bijstand zitten en er daardoor ook minder verhuizingen zijn naar buiten de gemeente Rotterdam of beëindigde uitkeringen door onvoldoende inlichtingen of medewerking. Belangrijkste factor in de uitstroom is dat de doelstelling 'uitstroom naar werk' in 2018 is gerealiseerd (4.506). De lagere instroom in de bijstand leidt ertoe dat er meer inspanningen nodig zijn om de bestaande groep bijstandsgerechtigden aan een baan te helpen. Door een kleiner uitkeringsbestand zal het moeilijker worden om de doelstelling 'uitstroom naar werk' te blijven realiseren.

Uitgevoerde heronderzoeken

Extra inspanningen op het gebied van handhaven waarvoor het college voor 2018 en 2019 extra middelen beschikbaar heeft gesteld, beïnvloeden de uitkeringslasten. De afspraak daarbij was dat de gemeente 12.000 rechtmatigheidsonderzoeken in 2018 en 2019 uitvoert. Per jaar onderzoekt de gemeente 6.000 dossiers en beoordeelt ze de woon-, inkomens- en vermogenssituatie van werkzoekenden. In 2018 zijn 6.074 uitkeringsgerechtigden uitgenodigd voor een heronderzoek. De doelstelling om 6.000 heronderzoeken te starten in 2018 is daarmee behaald.

Gemiddelde kosten bijstandsuitkering

De gemiddelde kosten van een bijstandsuitkering bedragen in 2018 14.434 euro. In 2017 was dat 14.271 euro.

Volume bijstandsuitkeringen

Er is sprake van een aanhoudende daling in het volume sinds juni 2017. Het volume bijstandsuitkeringen bedroeg op 31 december 2018 35.292. Daarmee is de tussentijdse mijlpaal van 36.000 uitkeringen op 31 december 2018 ruimschoots gehaald. Ten opzichte van de beginstand 2018 (37.667) is het uitkeringenbestand tot en met december met 2.375 uitkeringen gedaald.

Jeugdwerkgelegenheid

In 2018 zijn 1.514 jongeren de bijstandsuitkering ingestroomd. Dit betekent dat in vergelijking met 2017 in 2018 28% minder jongeren de bijstand zijn ingestroomd. Op 31 december is het aantal jongeren met een bijstandsuitkering teruggebracht tot 2.235. Dit maakt dat de jaardoelstelling om het bestandsvolume terug te

brengen tot 2.535 jongeren niet alleen is behaald, maar met 13% positief is overschreden. Van de jongeren die zijn uitgestroomd zijn er tot en met 31 december in totaal 623 begeleid naar betaald werk. Dit betekent dat ook de jaardoelstelling om minimaal 600 jongeren naar werk te begeleiden, ruimschoots is behaald.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Aanvragen levensonderhoud	Overig	Monitor Werk en Inkomen	17.324	n.v.t.	15.624
Instroom in de bijstand	Overig	Monitor Werk en Inkomen	8.646	n.v.t.	7.186
Uitstroom naar werk	College-doelstelling	Monitor Werk en Inkomen	4.513	4.500	4.506
Uitgevoerde heronderzoeken rechtmatigheid	Overig	Monitor Werk en Inkomen	2.601	6.000	6.074
Gemiddelde kosten bijstandsuitkering	Overig	Monitor Werk en Inkomen	€ 14.271	n.v.t.	€ 14.434
Volume bijstandsuitkeringen	Overig	Monitor Werk en Inkomen	37.667	n.v.t.	35.292
Aantal jongeren met bijstandsuitkering	Overig	Monitor Werk en Inkomen	2.784	2.535	2.235

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Werk en inkomen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	548.334	512.243	561.800	566.844	5.044
Totaal baten	548.334	512.243	561.800	566.844	5.044
Bijdragen rijk en mede-overheden	535.866	503.337	550.468	553.719	3.251
Financieringsbaten	0	0	0	0	0

Opbrengsten derden	12.663	8.905	10.444	12.341	1.897
Overige baten	-196	0	888	784	-104
Lasten exclusief reserves	749.833	742.722	733.502	737.325	3.823
Apparaatslasten	103.902	96.634	100.535	107.139	6.604
Inhuur	31.071	7.963	25.530	32.385	6.855
Overige apparaatslasten	2.590	2.943	1.634	2.459	825
Personeel	70.241	85.727	73.370	72.294	-1.076
Interne Lasten	-3.830	-2.834	-3.172	-3.659	-487
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-3.830	-2.834	-3.172	-3.659	-487
Programmalasten	649.761	648.922	636.140	633.846	-2.295
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.261	31.668	35.134	30.455	-4.679
Kapitaallasten	522	2.238	1.639	1.634	-5
Overige programmalasten	2.656	2.614	6.127	3.001	-3.125
Salarislasten WSW en WIW	59.291	56.819	55.987	57.793	1.806
Sociale uitkeringen	554.971	551.217	533.091	535.334	2.243
Subsidies en inkomstenoverdrachten	5.059	4.367	4.163	5.628	1.465
Saldo voor vpb en reserveringen	-201.499	-230.479	-171.702	-170.482	1.221
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-201.499	-230.479	-171.702	-170.482	1.221
Mutaties reserves	-33.659	58.241	43.244	42.902	-342
Toevoeging aan reserves	64.925	0	5.895	5.895	0
Onttrekking aan reserves	31.101	58.241	3.012	2.670	442
Vrijval reserves	165	0	46.127	46.127	47
Saldo voor overhead	-235.158	-172.238	-128.459	-127.579	177

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Werk en inkomen

Rekening

Oorspr.

Bijgestelde

Realisatie

Afwijking

2017

begroting

Begroting

2018

		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	50.831	49.098	49.098	49.098	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	13.517	13.499	16.767	16.969	202
Saldo na overhead	-299.505	-234.835	-194.324	-193.647	677

Toelichting op overzicht baten en lasten

Het resultaat van het programma Werk en inkomen is € 617 hoger dan verwacht. De belangrijkste afwijkingen zijn:

- de kosten voor de sociale (bijstands-) uitkeringen vallen € 540 lager uit (resultaat BUIG). Dit door voornamelijk een gunstigere ontwikkeling van het bijstandsvolume in 2018. Daarnaast is er in 2018 sprake van een meevaller van € 5,6 mln, omdat er positief is besloten op de aanvraag Vangnetregeling 2017. Van het saldo € 6,4 mln is reeds € 5,9 mln gedoteerd aan de reserve WWB, waardoor het effect op de exploitatie € 540 positief bedraagt
- de benodigde voorziening debiteuren Sociale uitkeringen blijkt € 600 lager te zijn dan begroot. In november en december zijn hogere ontvangsten op vorderingen gerealiseerd dan verwacht
- de vergoeding voor de inzet van eigen medewerkers op investeringsprojecten heeft een financiële dekking opgeleverd van € 1,1 mln
- in de meicirculaire is een bedrag ontvangen van € 260 voor de versterking van de gecoördineerde werkgeversdienstverlening in de arbeidsmarktregio Rijnmond
- door lagere instroom van de doelgroepen Nieuw Beschut en Gemeentelijke Garantiebannen is er een lagere interne bate aan loonkostensubsidie ontvangen van € 400
- de kosten inhuur vallen voor een bedrag van € 1,8 mln hoger uit. Er zijn onder andere extra werkconsulenten en matchmakers ingezet en er is ingehuurd ter vervanging van de eigen inzet op projecten

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Bron
1. Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-74 jaar	Streefwaarde n.v.t. LISA
	Realisatie	759,2 (2017)
2. Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Streefwaarde n.v.t. Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
	Realisatie	18,06% (2015)
3. Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	Streefwaarde n.v.t.
	Realisatie	60,6% (2017)
4. Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Streefwaarde n.v.t. Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
	Realisatie	3,75% (2015)

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

5. Personen met een	Aantal per 10.000 inwoners	Streefwaarde	n.v.t.	CBS
bijstandsuitkering				
		Realisatie	94,4 (1e halfjaar 2018)	
6. Lopende	Aantal per 10.000 inwoners van 15-74 jaar	Streefwaarde	n.v.t.	CBS
reintegratievoorzieningen				
		Realisatie	29,5 (1e halfjaar 2018)	

Toelichting op BBV-indicatoren

Alle gemeenten moeten vanwege het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) een aantal door het Rijk voorgeschreven beleidsindicatoren in hun begroting opnemen. Dit met oog op onder andere het vergroten van de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten. Alle gemeenten moeten gebruik maken van dezelfde bronnen en peildata.

Werk

We willen dat zoveel mogelijk werkzoekenden toegang hebben tot betaald werk op de (bij voorkeur reguliere) arbeidsmarkt. Deze aanpak levert een bijdrage door het bevorderen van de toegankelijkheid van de arbeidsmarkt en door het versterken van het werkzoekendenaanbod. De dienstverlening richt zich aan de ene kant op het scheppen van gunstige arbeidsmarktvoorwaarden en het faciliteren van werkgevers. Aan de andere kant richt de dienstverlening zich op ondersteuning van werkzoekende Rotterdammers, waaronder Rotterdammers met een arbeidsbeperking.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Uitstroom naar werk	College-doelstelling	Monitor Werk en Inkomen	4.513	4.500	4.506
Aantal jongeren met bijstandsuitkering	Overig	Monitor Werk en Inkomen	2.784	2.535	2.235
Nieuw Beschut	Overig			172	54

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Arbeidsmarkt

Om de arbeidsmarktpositie van werkzoekenden in de bijstand duurzaam te versterken is ingezet op het verbeteren en effectiever maken van de aanpak van arbeidsontwikkeling met als doel werkzoekenden meer competitief te maken voor de arbeidsmarkt. Ook zoekt de gemeente vanuit de werkgeversaanpak specifiek naar sociale werkgevers die kansen willen creëren voor onze doelgroep.

Het volume bijstandsuitkeringen bedroeg op 31 december 2018 35.292. Ten opzichte van de beginstand 2018 (37.667) is het uitkeringenbestand tot en met december met 2.375 uitkeringen gedaald. De totale uitstroom in 2018 bedraagt 9.561 en is lager dan de uitstroom in 2017 (9.815). De afname in de uitstroom komt vooral door dat er minder Rotterdammers in de bijstand zitten en er daardoor ook minder verhuizingen zijn naar buiten de gemeente Rotterdam of beëindigde uitkeringen door onvoldoende inlichtingen of medewerking. Belangrijkste factor in de uitstroom is dat de doelstelling 'uitstroom naar werk' in 2018 is gerealiseerd (4.506). De lagere instroom in de bijstand leidt ertoe dat er meer inspanningen nodig zijn om de bestaande groep bijstandsgerechtigden aan een baan te helpen.

Jeugdwerkgelegenheid

In deze snel veranderende maatschappij met steeds hogere eisen aan werknemers en een sterke doorontwikkeling naar beroepen voor de toekomst, blijft aandacht voor de aanpak van kwetsbare jongeren richting Documentpagina 289

werk of school een aandachtspunt. Dit geldt niet alleen voor jongeren met een bijstands- of WW-uitkering, maar ook voor jongeren zonder uitkering en jongeren op het praktijkonderwijs (PRO) en voortgezet speciaal onderwijs (VSO). Bij deze aanpak is sprake van een nauwe samenwerking vanuit Werk en Inkomen met het Jongerenloket, de onderdelen Onderwijs en Jeugd en de programma's Elke Jongere Telt en Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). In 2018 is de extra inzet voor het terugdringen van de jeugdwerkloosheid in Rotterdam doorgezet. In december is de Doorontwikkeling Jeugdwerkgelegenheid gepresenteerd aan de raad. De ambitie van de Doorontwikkeling Jeugdwerkgelegenheid is dat jongeren direct na het verlaten van school een baan hebben en niet in een uitkering terecht komen: 'Geen jongere zonder baan van school'. Een succesvolle dóórontwikkeling kan de gemeente niet alleen, er is gelijkwaardig partnerschap nodig met onderwijs, bedrijfsleven en de jongeren om wie het gaat. In dat opzicht is er geen sprake van een gemeentelijke aanpak maar van een gezamenlijk opdrachtgeverschap en gelijkwaardig partnerschap: de gemeente heeft hier vooral een regisserende en faciliterende rol.

Tot en met 31 december 2018 zijn 1.514 jongeren de bijstandsuitkering ingestroomd. Dit betekent dat in vergelijking met 2017 in 2018 28% minder jongeren de bijstand zijn ingestroomd. Op 31 december is het aantal jongeren met een bijstandsuitkering teruggebracht tot 2.235. Dit maakt dat de jaardoelstelling om het bestandsvolume terug te brengen tot 2.535 jongeren niet alleen is behaald, maar met 13% positief is overschreden. Van de jongeren die zijn uitgestroomd zijn er tot en met 31 december in totaal 623 begeleid naar betaald werk. Dit betekent dat ook de jaardoelstelling om minimaal 600 jongeren naar werk te begeleiden, ruimschoots is behaald.

Nieuw Beschut

Met de invoering van de Participatiewet is de toegang tot de Wet sociale werkvoorziening per 1 januari 2015 afgesloten voor nieuwe instroom. Beschut werk is expliciet als instrument in de Participatiewet opgenomen vanuit het oogpunt dat er altijd een groep mensen is die wel loonwaarde heeft, maar deze loonwaarde uitsluitend in een beschutte omgeving kan realiseren. Elke gemeente heeft vanaf 1 januari 2017 bij ministeriële regeling een verplicht aantal te realiseren werkplekken aangewezen gekregen.

Tot en met 31 december 2018 zijn 54 werkplekken voor nieuw beschut werken gerealiseerd. De doelstelling voor 2018 was om 172 werkplekken te realiseren. Een belangrijke reden voor het achterblijven van de realisatie is dat nog niet alle werkzoekenden die tot de doelgroep behoren direct werkgeschikt blijken te zijn. Eind 2018 zaten er ruim 50 werkzoekenden met een advies voor indicatie 'Beschut werk' van het UWV in een traject naar beschut werk. De organisatie Rotterdam Inclusief staat klaar om de werkzoekenden met een indicatie een geschikte werkplek te bieden. Verder blijven we investeren in het herkennen en kennen van de doelgroep bij de diverse gemeentelijke loketten. Overigens blijven vrijwel alle gemeenten ruimschoots achter bij de doelstellingen van het Rijk en loopt er landelijk onderzoek naar de werkelijke omvang van de doelgroep.

Co-creatie

De gemeente vraagt de markt steeds vaker om mee te denken over innovatieve oplossingen voor hardnekkige maatschappelijke problemen. Denk hierbij aan initiatieven als CityLab010, Social Impact Bonds maar ook Challenge 010. Het programma Co-creatie van Werk en Inkomen is gericht op het verbeteren van de samenwerking met initiatiefnemers die streven naar een inclusieve arbeidsmarkt. Deze andere manier van werken door de overheid vraagt ook een andere manier van werken, in de eerste plaats van onze eigen mensen. Zo

 pwc

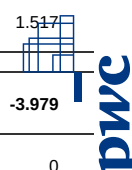
Het economisch beeld heeft in 2018 een gunstige ontwikkeling laten zien. Het vertrouwen van consumenten en producten ligt ruim boven het langjarig gemiddelde. Volgens recente informatie van het CBS kwam het landelijk aantal werklozen in december uit op 329.000. Eind 2017 kwam dit aantal nog uit op 395.000. Het aantal WW-uitkeringen in Rotterdam is verder gedaald in 2018. Het landelijk aantal vacatures heeft in het derde kwartaal van 2018 opnieuw een hoogtepunt bereikt. Ook het aantal banen is verder gegroeid. In het laatste tertiaal is wel een lichte terugval waar te nemen op een aantal indicatoren: er is sprake van een lager aantal uitzendingen ten opzichte van vorig jaar, een toename in het aantal faillissementen en een afnemend consumentenvertrouwen.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Werk	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	21.586	13.083	19.233	21.676	2.442
Totaal baten	21.586	13.083	19.233	21.676	2.442
Bijdragen rijk en mede-overheden	9.402	4.178	8.010	8.676	666
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	12.380	8.905	10.336	12.230	1.894
Overige baten	-196	0	888	770	-118
Lasten exclusief reserves	132.612	124.321	131.074	135.079	4.005
Apparaatslasten	60.144	51.598	55.360	61.827	6.468
Inhuur	21.844	5.673	15.995	21.980	5.986
Overige apparaatslasten	1.933	1.564	885	1.769	184
Personeel	36.366	44.360	38.480	38.078	-402
Interne Lasten	-4.107	-7.461	-6.216	-4.699	1.517
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-4.107	-7.461	-6.216	-4.699	1.517
Programmalasten	76.576	80.184	81.930	77.951	-3.979
Financieringslasten	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

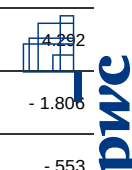
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	14.069	17.906	20.402	15.351	-5.051
Kapitaallasten	80	72	72	70	-2
Overige programmalasten	-834	2.513	2.524	156	-2.368
Salarislasten WSW en WIW	59.291	56.819	55.987	57.793	1.806
Sociale uitkeringen	448	582	1.282	1.307	25
Subsidies en inkomstenoverdrachten	3.522	2.293	1.662	3.273	1.611
Saldo voor vpb en reserveringen	-111.026	-111.238	-111.840	-113.403	-1.563
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-111.026	-111.238	-111.840	-113.403	-1.563
Mutaties reserves	540	1.000	1.512	1.464	-48
Onttrekking aan reserves	375	1.000	1.512	1.464	-48
Vrijval reserves	165	0	0	0	0

Saldo voor overhead	-110.486	-110.238	-110.328	-111.939	-1.611
Toerekening overhead aan Werk	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	24.916	23.931	23.931	23.931	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	8.061	8.135	10.244	10.172	-71
Saldo na overhead	-143.464	-142.304	-144.503	-146.042	-1.540

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2.442	4.053	1.611
1. Afwijking baten	2.442	0	2.442
2. Overschrijding op apparaatslasten inhuur	0	5.986	5.986
3. Onderbesteding op programmalasten (excl. salarislasten WSW)	0	- 4.292	- 4.292
4. Salarislasten WSW	0	1.806	- 1.806
5. Overig	0	553	- 553

PricewaterhouseCoopers
 accountant N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Afwijking reserves	- 48	- 48	- 0
6. Mutatie reserves	- 48	- 48	- 0
Saldo voor overhead	2.394	4.005	- 1.611

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Toelichting per afwijking

1. Afwijking baten

De hogere opbrengsten worden voor € 1,2 mln veroorzaakt door een doorbelasting van kosten van ondergrondse containers aan deelnemende gemeenten. Daarnaast is een hogere omzet behaald bij de Sociale Werkvoorziening van € 620, onder andere door extra externe opdrachten. Ook zijn er extra baten gerealiseerd (€ 435) door een hogere bijdrage uit de compensatieregeling 'lage inkomensvoordeel' van de Belastingdienst, welke begroot staat bij de salarislasteren SW.

2. Overschrijding op apparaatslasten inhuur

Met ingang van de jaarrekening 2018 worden de uitgaven aan uitzendkrachten, die voorheen onder programmalasteren (als onderdeel van de regel 'inkopen en uitbesteede werkzaamheden') stonden opgenomen, verantwoord als apparaatslasten. Deze overschrijding is dus hoofdzakelijk een presentatiekwestie; deze kosten stonden als programmalasteren begroot. Het betreft hier uitzendkrachten, die werkzoekenden intensief begeleiden naar werk, en die via uitzendbureaus succesvol zijn gebleken in het laten uitstromen van werkzoekenden. Deze werkzoekenden worden ingezet als 're-integratie instrument' en stonden om die reden begroot onder 'inkopen en uitbesteed werk'.

3. Onderbesteding op programmalasteren (excl. salarislasteren WSW)

Zoals toegelicht bij de overschrijding op apparaatslasten, van € 5.986, stond de inhuur van uitzendkrachten begroot als programmalasteren, maar worden deze kosten met ingang van de jaarrekening 2018 verantwoord als apparaatslasten. Dit leidt tot een onderbesteding op de programmalasteren. Het betreft hier vooral een presentatiekwestie.

Daarnaast zijn er hogere kosten (€ 1,2 mln) voor ondergrondse containers, die, zoals hierboven toegelicht, in rekening zijn gebracht bij andere gemeenten.

Los van de verschuiving in presentatie voor inhuur en de kosten van ondergrondse containers was er een feitelijk onderbesteding van € 700 op 'inkopen en uitbesteed werk' en 'overige programmalasteren'. Er is sprake van een onderbesteding omdat er minder (dure) trajecten zijn ingekocht dan begroot voor onder andere ontwikkelnetwerken en taaltrainingen.

4. Salarislasteren WSW

De salarislasteren WSW zijn hoger uitgevallen dan begroot. Dit wordt deels (€ 435) opgevangen door een hogere bijdrage uit de compensatieregeling 'lage inkomensvoordeel' van de Belastingdienst.

5. Overig

Dit betreffen afwijkingen op diverse onderdelen.

6. Afwijking reserves

De lagere onttrekking uit de bestemmingsreserve hangt samen met de lagere kosten die voor de betreffende programmaonderdelen, onder andere Taal, zijn uitgegeven.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Werk	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	206	0	206
Incidentele huisvestingskosten	206	0	206
Ramingsbijstelling BUIG tekort	0	0	0
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	851	851
Bijstelling budget OMR-Magis	0	400	400
Bijstelling budget SW / Kwekerij	0	100	100
Bijstelling prognose Ontwikkelnetwerken	0	351	351
Geactualiseerde raming BUIG (augustus 2018)	0	0	0
Totaal	206	851	1.057

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele huisvestingskosten

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over de programma's. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

Bijstelling budget Ontwikkelings Maatschappij Rijnmond (OMR-Magis)

Bij de 10-maandsrapportage 2018 is het begrote exploitatietekort van € 1,5 mln naar beneden bijgesteld met € 400. Het gerealiseerde tekort bedraagt € 1,1 mln.

Bijstelling budget SW / Kwekerij

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Betreft een bijstelling voor aanpassingen in de kwekerij. De kosten voor deze aanpassing zijn bekostigd uit het investeringsbudget.

Bijstelling prognose Ontwikkelnetwerken

Is gevolg van minder aanmeldingen van werkzoekenden op deze trajecten, is het budget bij de 10-maandsrapportage naar beneden bijgesteld. Door een verder aantrekkende arbeidsmarkt en daardoor nog minder aanmeldingen, zijn de kosten over 2018 fors lager uitgevallen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Beleidskader Werk en Inkomen 2015 - 2018
- Monitor Werk en Inkomen (derde tertaal 2018)
- Participatiewet
- Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)
- Wet Inkomensvoorziening oudere of gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)

Inkomen

We bieden inkomensondersteuning aan Rotterdammers die dit nodig hebben door het verstrekken van uitkeringen en ontwikkelen beleid voor de Participatiewet en aanverwante wetten. Daarnaast vindt de uitvoering van de aanpak handhaving plaats. Deze aanpak draagt bij aan de rechtmatigheid van de verstrekte uitkeringen.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Aanvragen levensonderhoud	Overig	Monitor Werk en Inkomens	17.324	n.v.t.	15.624
Instroom in de bijstand	Overig	Monitor Werk en Inkomens	8.646	n.v.t.	7.186
Uitgevoerde heronderzoeken rechtmatigheid	Overig	Monitor Werk en Inkomens	2.601	6.000	6.074
Volume bijstandsuitkeringen	Overig	Monitor Werk en Inkomens	37.667	n.v.t.	35.292

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Aanvragen levensonderhoud

In 2018 zijn 15.624 aanvragen ingediend. In 2017 lag dit aantal hoger, namelijk op 17.324. De economie draait op volle toeren en dat merken we.

Instroom in de bijstand

In 2018 is de daling in het bijstandsvolume met name veroorzaakt door een sterke daling in de instroom. In total bedraagt de instroom in 2018 7.186 en is daarmee 16,9% lager dan de instroom in 2017 (8.646). De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn de economische voorspoed en onze inspanningen om instroom in de bijstand te voorkomen. Dit uit zich o.a. in een lagere instroom vanuit de WW.

Uitgevoerde heronderzoeken

De handhaving op onrechtmatige uitkeringsverstrekking is een bestuurlijke prioriteit van het college. In de Voorjaarsnota 2017 heeft het college opnieuw extra middelen gereserveerd om de aanpak verder te intensiveren. Deze intensivering bestaat onder andere uit een forse verhoging van het aantal heronderzoeken met 3.000 a selecte heronderzoeken per jaar in 2018 en 2019. De afspraak daarbij was dat de gemeente 12.000 rechtmatigheidsonderzoeken in 2018 en 2019 uitvoert. Per jaar onderzoekt de gemeente 6.000 dossiers en beoordeelt ze de woon-, inkomens- en vermogenssituatie van werkzoekenden. In 2018 zijn 6.074 uitkeringsgerechtigden uitgenodigd voor een heronderzoek. De doelstelling om 6.000 heronderzoeken te starten in 2018 is daarmee behaald.

Volume bijstandsuitkeringen

Er is sprake van een aanhoudende daling in het volume sinds juni 2017. Het volume bijstandsuitkeringen bedroeg

op 31 december 2018 35.292. Daarmee is de tussentijdse mijlpaal van 36.000 uitkeringen op 31 december 2018 ruimschoots gehaald. Ten opzichte van de beginstand 2018 (37.667) is het uitkeringenbestand tot en met december met 2.375 uitkeringen gedaald.

Samenwerking Sociaal Domein

Met de invoering van de Jeugdwet, Wmo en de Participatiewet is samenhangende dienstverlening aan Rotterdammers nog meer van belang. Hierbij stelt de gemeente centraal dat Rotterdammers zoveel mogelijk zelfstandig kunnen meedoen aan de samenleving. Door uitkeringsverstrekking als dat nodig is en door iemand aan het werk te helpen waar dat kan. Daarom heeft de gemeente in 2018 ingezet op zinvolle dagbesteding, ontwikkelmogelijkheden naar werk in de wijk, stabiel inkomen waarin continuïteit gewaarborgd is en passende en afgestemde gemeentelijke dienstverlening.

Wijkgestuurd Werken is een intensivering van de dienstverlening van Werk en inkomen (W&I) in de wijken waar dit nodig is. Met het werken in de gekozen 12 wijken is de dienstverlening meer toegespitst op de leefomgeving van de Rotterdamse werkzoekenden. Hoger gewaardeerde dienstverlening en uitstroom naar werk zijn daarbij het uitgangspunt. In 4 van de 12 wijken is geëxperimenteerd met de samenwerking tussen W&I en de wijkteams. In 2018 is de aanpak geëvalueerd. De uitkomsten wijzen erop dat de aanwezigheid van W&I in deze wijken een effectieve aanvulling kan zijn op de staande dienstverlening. De gemeente zet de aanpak voort en bekijkt verdere verbeteringen.

Ontwikkelingen BUIG-budget

BUIG staat voor Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten. Het Rijk stelt in de vorm van het BUIG-budget middelen beschikbaar om de sociale uitkeringslasten in het kader van de Participatiewet te betalen.

In verband met de verhoogde instroom van statushouders in de bijstand heeft het Rijk een kasschuif toegepast: voor 2018 en 2019 zijn er tijdelijk extra budgetten uitgekeerd, die ten koste gaan van de budgetten in 2020 en verdere jaren. Voor Rotterdam bedroeg de tijdelijke plus in 2018 circa € 10 mln. Daarnaast zijn er aanpassingen doorgevoerd in het objectieve verdeelmodel waarmee het landelijke BUIG-budget wordt verdeeld over de gemeenten. Belangrijke aanpassing per 2019 is de toevoeging van een objectieve prijscomponent, een element waarop vanuit de G-4 sterk is aangedrongen.

Het definitieve BUIG-budget bedroeg in 2018 € 534,3 mln. Daarnaast heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de aanvraag van de gemeente Rotterdam voor de vangnetregeling over het jaar 2017 toegekend en uitbetaald. Vanuit deze vangnetregeling ontving Rotterdam een compensatie van € 5,6 mln voor de tekorten op de BUIG in 2017.

Maatregelen voor het reduceren van tekorten op de BUIG

De daling van het bijstandsvolume betekent niet alleen dat er nu minder gezinnen financieel afhankelijk zijn van een uitkering, maar ook dat er een positief effect is op de gemeentebegroting. Voor het eerst in jaren was er in 2018 geen sprake van een tekort op de bijstand. De gerealiseerde uitkeringslasten in 2018 bedroegen € 530,1 mln. De gunstigere ontwikkeling van het bijstandsvolume maakt dat de uitkeringslasten 2018 nog iets lager uitvielen dan geraamd. Belangrijke kanttekening hierbij is wel dat het financiële resultaat op de BUIG niet alleen positief is beïnvloed door de ontwikkeling in het bijstandsvolume, maar ook door een tijdelijke ophoging van de BUIG-budgetten door het Rijk vanwege de verhoogde instroom van statushouders.

Toelichtingen ontwikkelingen

Inkomens(on)zekerheid

De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren flexibeler en onzekerder geworden. Werkzoekenden krijgen vaker dan voorheen tijdelijke of deeltijd contracten aangeboden. Het aannemen van deeltijd of flexwerk is een goede opstap voor werkzoekenden. Zeker in deze tijd van hoogconjunctuur zijn er kansen op de arbeidsmarkt. Het (tijdelijk en herhaaldelijk) wegvallen van inkomen leidt bij onze doelgroep echter al snel tot nieuwe of toename van onzekerheden en problemen op andere leefgebieden. Hierdoor verzwakt ook de arbeidsmarktpositie verder. Daarnaast hebben werkzoekenden met een laag inkomen te maken met meerdere inkomensbestanddelen (denk aan deeltijd inkomsten, uitkering en toeslagen). Deze complexiteit van de samenstelling van de bestaansmiddelen leiden tot onzekerheid en soms zelfs schulden, wanneer wijzigingen niet goed worden doorgegeven. Deze onzekerheden, bijvoorbeeld als het gaat om betaalmomenten, hoogte, en consequenties voor overige inkomensbestanddelen zoals toeslagen, hebben ook de aandacht van het Rijk.

Dienstverlening aan (aspirant) ondernemers

Bijzonder onderdeel binnen de participatiewet is het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz2004), bedoeld om ondernemers te ondersteunen om een doorstart te maken, bij ontbreken van levensvatbaarheid het bedrijf te beëindigen, of om werkzoekenden uit de Participatiewet te ondersteunen bij het starten van een eigen bedrijf. De dienstverlening voor (aspirant) ondernemers wordt ook uitgevoerd voor een groot aantal gemeenten in de regio. Hiervoor wordt een kostendeekkende vergoeding in rekening gebracht. In 2018 is daar weer een gemeente bijgekomen, wat geleid heeft tot een grotere baat dan geraamd.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten	Inkomen	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
		2017	Begroting 2018	Begroting 2018	2018	
Baten exclusief reserves		526.747	499.160	542.567	545.168	26.007
Totaal baten		526.747	499.160	542.567	545.168	26.007
Bijdragen rijk en mede-overheden		526.464	499.160	542.458	545.043	26.883
Opbrengsten derden		283	0	108	111	3
Overige baten		0	0	0	14	14
Lasten exclusief reserves		617.220	618.400	602.429	602.246	-182

Apparaatslasten	43.758	45.036	45.175	45.312	137
Inhuur	9.227	2.290	9.535	10.405	870
Overige apparaatslasten	656	1.379	749	690	-59
Personeel	33.875	41.367	34.890	34.217	-673
Interne Lasten	277	4.627	3.043	1.040	-2.004
Overige doorbelastingen	277	4.627	3.043	1.040	-2.004
Programmalasten	573.185	568.738	554.211	555.895	1.685
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	13.192	13.762	14.732	15.103	372
Kapitaallasten	442	2.165	1.567	1.564	-3
Overige programmalasten	3.491	101	3.602	2.846	-757
Sociale uitkeringen	554.523	550.635	531.809	534.027	2.218
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.537	2.074	2.501	2.355	-146
Saldo voor vpb en reserveringen	-90.473	-119.240	-59.862	-57.079	2.784
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-90.473	-119.240	-59.862	-57.079	2.784
Mutaties reserves	-34.198	57.241	41.732	41.438	-294
Toevoeging aan reserves	64.925	0	5.895	5.895	0
Onttrekking aan reserves	30.726	57.241	1.500	1.206	-294
Vrijval reserves	0	0	46.127	46.127	0
Saldo voor overhead	-124.671	-61.999	-18.130	-15.640	2.490
Toerekening overhead aan Inkomen	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	25.914	25.168	25.168	25.168	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.456	5.365	6.524	6.797	
Saldo na overhead	-156.041	-92.531	-49.822	-47.604	2.217

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2.601	111	2.490
1. BUIG	2.258	1.714	544
2. Voorziening debiteuren bijstandsgerechtigden	0	- 600	600
3. Overig (waaronder vergoeding medewerkers)	343	- 1.003	1.346
Afwijking reserves	- 294	- 294	0
4. Bestemmingsreserve Wwb	- 294	- 294	0
Saldo voor overhead	2.307	- 182	2.490

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. BUIG

De kosten voor de sociale (bijstands-) uitkeringen vallen € 544 lager uit (Resultaat Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG)). Dit komt voornamelijk door een gunstigere ontwikkeling van het bijstandsvolume in 2018. Daarnaast is er in 2018 sprake van een meevaller van € 5,6 mln omdat er positief is besloten op de aanvraag vangnetregeling 2017. Van het saldo € 6,4 mln is al € 5,9 mln gedoteerd aan de reserve Wwb, waardoor het effect op de exploitatie € 544 positief bedraagt.

2. Voorziening debiteuren bijstandsgerechtigden

De benodigde voorziening debiteuren Sociale uitkeringen blijkt € 600 lager te zijn dan begroot. In de maanden november en december zijn hogere ontvangsten op vorderingen gerealiseerd dan verwacht.

3. Overig (waaronder vergoeding inzet medewerkers)

De vergoeding van de inzet van eigen medewerkers op investeringsprojecten heeft een niet begrote financiële dekking opgeleverd van € 1,1 mln.

4. Bestemmingsreserve Wwb

In 2018 is voor een bedrag van € 406 betaald aan het Social Impact Bond. Dit heeft er toe geleid dat er € 294 minder uit de reserve Wwb is onttrokken dan begroot (€ 700).

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Inkomen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	12.583	0	12.583
Incidentele huisvestingskosten	183	0	183
Ramingsbijstelling BUIG tekort	0	0	0
Vrijval Bestemmingsreserve WWB 2018	12.400	0	12.400
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	33.727	- 2.213	31.514
Bijstelling Baten na definitief BUIG budget - Najaar 2018 -	0	5.518	5.518
Bijstelling begroting Contractgemeenten 2018	0	384	384
Bijstelling dotatie aan de bestemmingsreserve WWB 2018	0	- 5.518	- 5.518
Bijstelling oorspronkelijke begroting 2018 Rotterdamse Zaak	0	57	57
Budgetoverheveling binnen apparaatslasten	0	0	0
Dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren bijstandsgerechtigden	0	- 3.502	- 3.502
Geactualiseerde raming BUIG (augustus 2018)	0	0	0
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	998	998
Project Datawarehouse	0	- 150	- 150
Vrijval reserve WWB	33.727	0	33.727
Totaal	46.310	- 2.213	44.096

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele huisvestingskosten (€ 183)

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel.

Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over de programma's. Vanuit dit programma is een bedrag van € 183 overgeheveld.

Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Vrijval Bestemmingsreserve Wwb 2018 e.v. (€ 12,4 mln en € 33,7 mln)

In 2018 is uitvoering gegeven aan het coalitieakkoord om € 12,4 mln uit de reserve Wwb te laten vrijvallen ter dekking van het doorbraakdossier 'Iedereen doet mee (blijvend uit de bijstand)'. Daarnaast is een bedrag van € 33,7 mln vrijgevallen uit de reserve Wwb ten gunste van het algemene beeld.

Bijstelling baten BUIG (€ 5,5 mln) en dotatie aan bestemmingsreserve Wwb 2018 (- € 5,5 mln)

De definitieve vaststelling van het BUIG budget is eind september 2018 door het Ministerie van SZW gepubliceerd en is € 5,5 mln hoger dan de inkomsten die ten tijde van het coalitieakkoord waren geraamd. Dit bedrag is aan de reserve Wwb toegevoegd.

Contractgemeenten 2018 (€ 384) en Bijstelling begroting Rotterdamse Zaak (€ 57)

Door toename van het aantal (contract)gemeenten en activiteiten zijn de baten bijgesteld en daarnaast zijn de baten voor de Rotterdamse Zaak bijgesteld als gevolg van actuele inzichten.

Dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren bijstandsgerechtigden (- € 3,5 mln)

Voor de oninbaarheid van de vorderingen op bijstandsgerechtigden heeft de gemeente een voorziening getroffen. In het najaar van 2018 is een ramingsbijstelling doorgevoerd voor een dotatie van € 3,5 mln aan de voorziening vorderingen bijstandsgerechtigden. De hogere ontvangsten dan verwacht op de vorderingen hebben geleid tot een voordelig financieel effect op het jaarrekening resultaat 2018 van € 600.

Kosten en dekking Digitalisering- en HR uitvoeringsagenda (€ 998)

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende programma's. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit programma betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 998. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

Project Datawarehouse (- € 150)

Het resultaat van het project is dat rapportages herbouwd zijn, waarmee de stuur- en verantwoordingsinformatie in de toekomst is gewaarborgd en wordt voldaan aan huidige privacywetgeving en security richtlijnen. Het bedrag is ingezet voor extra capaciteit voor de realisatie van het project.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Beleidskader Werk en Inkomen 2015 - 2018
- Monitor Werk en Inkomen (derde tertaal 2018)
- Participatiewet
- Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)
- Wet Inkomensvoorziening oudere of gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Beheer van de stad

Het college staat voor de kwaliteit van de buitenruimte en een zichtbaar beter resultaat op straat. Slim beheer draagt bij aan een aantrekkelijke stad, die schoon, heel, veilig en ook groen en gezellig is. Een stad waar het prettig wonen, werken en verblijven is. De gemeente houdt de buitenruimte in vorm, gebiedsgericht en samen met de Rotterdammers. Meer directe zeggenschap voor burgers en meer invloed op de toekomst van hun wijk en hun stad. De dynamiek in Rotterdam en de druk op de buitenruimte nemen toe. Verdichting van de stad door een toenemend aantal bewoners en bezoekers zorgt voor een merkbare druk op de buitenruimte. Ook zorgen klimaatverandering en de ontwikkeling naar een circulaire economie voor nieuwe vraagstukken en uitdagingen.

PRODUCT 1

Afvalinzameling

De gemeente regisseert de inzameling van het afval en zorgt voor de uitvoering van deze inzameling.

PRODUCT 2

Reiniging

Het beheer en de regie en uitvoering van de reiniging van de stad.

PRODUCT 3

Riolen en gemalen

Bij het product Riolen en Gemalen gaat het om de afvoer van afvalwater, hemelwater en grondwater.

PRODUCT 4

Wegen en openbare verlichting

Het op orde houden van de stad voor de producten die vallen onder Wegen en Openbare Verlichting.

PRODUCT 5

Water en groen

Het op orde houden van de stad voor de producten die vallen onder Water en Groen.

Doelstellingen programma

Prioriteiten

- nota Rotterdam schone stad
- Rotterdam Circulair
- professionalisering
- beleidsnota huishoudelijk afval
- nota 'Onderhoud kapitaalgoederen openbare ruimte Rotterdam 2015-2018'
- burgerparticipatie

Nota Rotterdam schone stad

Rotterdamers ervaren de buitenruimte niet altijd als schoon. Om die reden is in 2016 de nota Rotterdam schone stad opgesteld. Met de nota Rotterdam schone stad wordt gericht extra inzet gepleegd om de belangrijkste verstoringen van het schoonbeeld terug te dringen. Het gaat hier om verstoringen als de bijplaatsingen van vuil bijcontainers, zwerfvuil, afval bij markten, afval in parken en stranden in de zomermaanden en afval rondom fastfood ketens. Ook in 2018 is uitvoering gegeven aan deze nota. Dit programma is gestopt per 1 januari 2019. De eindrapportage over de Nota Rotterdam schone stad is voorjaar 2019 gereed.

Rotterdam Circulair

Met het programma Rotterdam Circulair neemt Rotterdam de stappen op weg naar een circulaire samenleving. Een samenleving waar we grondstoffen en materialen bijna oneindig hergebruiken en dat hebben verankerd in ons economische systeem.

Professionalisering

De gemeente houdt de stad zo effectief en efficiënt mogelijk schoon. Er is in 2017 een nieuwe methodiek van reinigen ingevoerd: het Datagestuurd Reinigen. Door deze methodiek wordt de inzet van medewerkers en machines aangepast aan het vervuilingsprofiel van de wijk wat resulteert in een flexibele inzet. Hierdoor kan er sneller gehandeld worden op situaties in een wijk. Ook kan er meer aandacht besteed worden aan de plekken waar dat het hardste nodig is. Dit betekent dat er niet meer op vaste dagen wordt gereinigd. De inzet wordt afgestemd op het actuele schoonniveau van de wijken in de stad.

Beleidsnota huishoudelijk afval

In de Beleidsnota Huishoudelijk Afval 2013–2018 staan de ambities van het college beschreven. De nadruk ligt op verbetering van afvalscheiding, hergebruik en recycling (van grondstoffen), tegen zo laag mogelijke kosten.

Nota 'Onderhoud kapitaalgoederen openbare ruimte Rotterdam 2015-2018'

Het meest noodzakelijke onderhoud is uitgevoerd. Daarbij ligt de prioriteit op wegen, groen, spelen en openbare verlichting. Het college heeft vanaf 2016 per jaar structureel € 4,7 mln extra beschikbaar gesteld voor het projectmatig onderhoud van wegen. Daarnaast heeft het college voor 2017 en 2018 € 1,3 mln per jaar beschikbaar gesteld voor de instandhouding van het bomenareaal. In 2018 is de nota kapitaalgoederen geëvalueerd en zijn de voorbereidingen getroffen voor de nieuwe nota.

Burgerparticipatie

In 2018 zijn enkele nieuwe challenges op het gebied van de buitenruimte gestart of in voorbereiding: Groenonderhoud van de Regentuin in Noord en beheer van groenplekken in zowel Delfshaven als Feijenoord door Creatief beheer. Daarmee ontstaat inmiddels ervaring met Right to Challenge in de overname van het beheer van groene plekken door bewoners of sociaal ondernemers. In het kader van CityLab010 is in 2018 € 0,5 mln beschikbaar gesteld voor innovatieve ideeën in de buitenruimte, waarmee 7 initiatieven zijn mogelijk gemaakt. Naast CityLab en Right to Challenge worden honderden initiatieven voor zelfbeheer in de buitenruimte vanuit Stadsbeheer en de gebieden ondersteund, onder andere door inzet van de wijk tuinman.

Reyeroord

Als belangrijke partner staat Stadsbeheer aan de basis van de omvorming van de stad door het toekomstbestendig maken van wijken en buurten. Onze rioleringsprojecten worden inmiddels per wijk geïnitieerd. Dit biedt kansen om samen met de bewoners de wijk opnieuw te maken en te bouwen. In de wijk Reyeroord is bijvoorbeeld de riolering aan vervanging toe en de energietransitie staat voor de deur. Daarmee komen diverse forse beheeropgaven samen. We maken ook de koppeling met het sociale domein. Een gezonde levensstijl en een gezond gezinsinkomen gaan hand in hand met duurzaamheid, circulariteit en leefbaarheid. Er zijn al diverse projecten gericht op deze thema's samen met de bewoners opgezet en uitgevoerd. De eerste stappen op weg om van Reyeroord een voorbeeldwijk voor de transformatie van de stad van morgen te maken!

Wijkgestuurd werken

De ambitie van Stadsbeheer is om door te dringen tot in de haarvaten van de woon- en leefomgeving van onze belangrijkste partners bij het beheren en onderhouden van deze stad, de bewoners en de ondernemers. In de wijken streven we naar kwaliteit, samenwerking en innovatie. Dat vraagt enerzijds om balans in het maatwerk van onze producten en diensten; Rotterdam is nergens hetzelfde. En dat vraagt anderzijds om uniformiteit voor het behalen van efficiency. Het gaat steeds om het vinden van de juiste balans tussen faciliteren en ondersteunen van de zelforganiserende stad én het efficiënt, informatiegestuurd en met kennis van zaken ons werk doen.

Ook in 2018 heeft Stadsbeheer met heel veel medewerkers die werkzaam zijn in de wijk invulling gegeven aan deze ambitie door samen met bewoners geveltuinen aan te leggen, te schouwen of bewoners te ondersteunen.

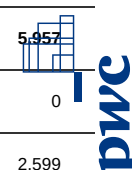
tijdens de diverse wijksericetafels die buiten op straat, op diverse plekken in de stad, zijn georganiseerd. Zo hebben bewoners, in nauw overleg met de gemeente, zelf het ontwerp voor het project Schepenstraat in Blijdorp gemaakt en ook in project Groenen Hagen in IJsselmonde zijn bewoners in een vroeg stadium betrokken bij de nieuwe inrichting van hun straat en speelplekken. Omdat het project ook effect had op de tuinen van bewoners heeft een tuincoach van stadsbeheer de bewoners geadviseerd hoe zij hun tuin weer mooi én klimaatadaptief kunnen inrichten.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	234.376	229.434	228.877	230.771	1.894
Totaal baten	234.376	229.434	228.877	230.771	1.894
Belastingen	67.480	69.361	70.610	70.328	-282
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.922	3.291	-1.794	1.856	3.650
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	163.461	156.839	161.124	160.396	-729
Overige baten	1.512	-57	-1.063	-1.808	-746
Lasten exclusief reserves	359.036	349.770	337.791	342.442	4.651
Apparaatslasten	111.959	110.959	114.666	116.245	1.579
Inhuur	5.485	4.538	5.355	5.589	234
Overige apparaatslasten	3.175	3.391	3.493	3.210	-284
Personeel	103.299	103.030	105.818	107.446	1.628
Interne Lasten	-15.699	-10.726	-16.659	-19.543	-2.884
Beleidspecifiek vastgoed	19	0	19	136	117
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-15.718	-10.726	-16.678	-19.680	-2.902
Programmalasten	262.775	249.536	239.784	245.741	5.957
Financieringslasten	1	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	167.174	164.307	150.549	153.148	2.599

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	61.715	55.193	54.043	54.577	533
Overige programmalasten	31.418	29.978	33.546	34.967	1.421
Salarislasten WSW en WIW	0	-35	0	0	0
Sociale uitkeringen	538	0	205	317	112
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.931	93	1.441	2.733	1.291
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.660	-120.336	-108.914	-111.671	-2.758
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.660	-120.336	-108.914	-111.671	-2.758
Mutaties reserves	3.094	-264	-814	-2.899	-2.085
Toevoeging aan reserves	9.040	8.000	8.000	8.000	0
Onttrekking aan reserves	12.134	7.736	7.186	5.101	-2.085
Saldo voor overhead	-121.566	-120.600	-109.728	-114.570	-4.843

Toerekening overhead aan Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	43.688	40.234	40.234	40.234	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	19.673	20.758	21.434	21.429	-5
Saldo na overhead	-184.927	-181.592	-171.396	-176.233	-4.838

Toelichting op overzicht baten en lasten

Het saldo voor overhead van het programma beheer van de stad bedraagt - € 5,0 mln. Belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

Correctie investeringen maatschappelijk nut

Om aan de aangescherpte BBV regelgeving te voldoen heeft er in de begroting 2018 een verschuiving plaatsgevonden tussen exploitatiebudget en balans (investeringskrediet). In de rekening is hierdoor sprake van een negatief exploitatieresultaat van € 3,2 mln. Op het investeringskrediet is er sprake van een positief resultaat van € 3,2 mln.

Onttrekken bestemmingsreserves IFR en ISV

Vanwege het activeren van projectkosten Tussenwater (IFR) en Bajonetstraat (ISV) mogen de bestemmingsreserves niet worden onttrokken. Dit resulteert in een negatief resultaat van € 1,4 mln.

Niet Gesprongen Explosieven

Voor het ruimen van het explosief aan de Claes de Vrieslaan is in 2018 gestart met het aankopen van diverse panden. Doordat het werven van de panden doorloopt in 2019 resulteert dit in een positief resultaat van € 0,8 mln in 2018.

Blauwalg Kralingse Plas

Door de complexiteit heeft het project Kralingse Plas vertraging opgelopen. Om het gehele werk op een goede manier uit te voeren is extra onderzoek en extra afstemming vereist. Zeker gezien de belofte van een structurele aanpak, is zorgvuldigheid en volledigheid het uitgangspunt bij de aanpak van blauwalg in de Kralingse Plas. Door vertraging in de uitvoering zijn er in 2018 geen kosten gemaakt wat resulteert in een positief resultaat van € 1,8 mln.

Afvalinzameling

Negatieve prijsontwikkelingen van grondstoffen zoals hout, papier, etc. resulteren in een nadelig resultaat van circa € 1,3 mln.

Lease

Verschillende oorzaken resulteren in een nadelig resultaat van circa € 0,9 mln. Het gaat onder andere om hogere ICT lasten door verschillende automatiseringsprojecten en meer uitbesteed werk omdat het door krapte op de arbeidsmarkt lastig is om vacatures te vervullen.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator	Eenheid	Streefwaarde	Realisatie 2018	Bron
1. Omvang huishoudelijk restafval	Kg/eenheid	295 kg / inwoner	296 kg / inwoner	Grondstoffennota 2019-2022

Toelichting op BBV-indicatoren

Het Rotterdams afvalbeleid heeft tot doel gehad de hoeveelheid huishoudelijk afval die verbrand wordt terug te dringen en het afvalscheidingspercentage verder te verhogen. Dit beleid stond in de beleidsnota 'Huishoudelijk Afval 2013-2018'. De doelstelling minimaal 12% minder huishoudelijk restafval in 2018 (t.o.v. 2011) is ruim gehaald met 14%. De totale hoeveelheid restafval is gedaald van ruim 220.000 ton naar 189.000 ton. Rekening houdend met het toegenomen aantal inwoners komt dit resultaat zelfs op 18% (van 362 kg per inwoner naar 296

kg per inwoner).

Afvalinzameling

De gemeente regisseert de inzameling van het huishoudelijk afval en zorgt voor de uitvoering van deze inzameling. Daarbij stimuleert de gemeente de burger het afval te scheiden. Om zo goed als mogelijk recht te doen aan de circulaire economie regisseert de gemeente de recycling van bruikbare grondstoffen zo maximaal mogelijk.

Doelstellingen product

In de in 2013 vastgestelde beleidsnota Huishoudelijk Afval 2013 – 2018 zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

- minimaal 12% minder huishoudelijk restafval in 2018 (t.o.v. 2011)
- minimaal 32,2% materiaalhergebruik in 2018 *
- minimaal 89.000 ton vermeden afvalverbranding per jaar in 2018
- minimaal 4% daling in 2018 ten opzichte van 2011 van de aan de huidige afvalstoffenheffing toe te rekenen kosten voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval

* De eerdere doelstelling 31% materiaalhergebruik is gewijzigd naar 32,2% als gevolg van de wijze waarop de metalen na verbranding zijn verwerkt. Randvoorwaarde is hierbij dat het gemiddelde schoonniveau in de buurten een 4 of hoger scoort (op een schaal 1-5).

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Omvang huishoudelijk afval	BBV	Realisatie (incl. peildatum)	302 kg/inwoner	295 kg/inwoner	296 kg/inwoner

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Rotterdam Circulair

In 2018 is onderzoek gedaan naar de verschillende grondstofstromen in Rotterdam en de stand van zaken als het gaat om circulariteit in onze stad. Daarbij is tevens een analyse gemaakt van de impact van de circulaire ambities op de economie. Op basis van haalbaarheid, impact en invloed op de werkgelegenheid zijn vier sleutelsectoren benoemd waar de grootste circulaire en economische kansen liggen voor de gemeente in de komende jaren. Die sleutelsectoren zijn: bouw, consumptiegoederen, groene stromen en zorg. De resultaten van dit onderzoek zijn in juni 2018 aangeboden aan de gemeenteraad. Voortbouwend op dit onderzoek is in 2018 in co-creatie met

ondernemers, inwoners, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders een vierjarenprogramma opgesteld. De vaststelling van dit programma is beoogd in het eerste kwartaal 2019.

In 2018 startte de campagne van Zooi naar Mooi die moet zorgen voor een vergroting van het circulaire handelen bij de Rotterdammers. Uit de nulmeting in april en een tweede meting in september blijkt dat het bewustzijn van circulariteit en daar naar handelen is toegenomen.

Studenten en de jeugd hebben speciale aandacht. Er is een challenge onder studenten uitgeschreven en in december is de Circulaire gouden bokaal uitgereikt. Met BlueCity is een samenwerkingsverband ondertekend. Gezamenlijk zijn twee challenges uitgeschreven om innovativiteit uit te dagen.

Binnen de gemeentelijke organisatie zijn belangrijke stappen genomen. Zo wordt circulariteit in diverse inkooptrajecten en het assetmanagement meegenomen. Ook wordt geëxperimenteerd met waardebehoud van objecten en materialen in alle levensfasen. Bij gebiedsontwikkeling van onder meer Rotterdam Central District, Nieuw Kralingen, M4H gebied en Reyeroord is circulariteit toegepast. In de Omgevingsvisie wordt circulariteit als een van de vier belangrijkste pijlers benoemd en in de toolkit Rotterdamse Stijl zijn producten opgenomen die 100% hoogwaardig kunnen worden hergebruikt.

Op regionaal niveau is het convenant Circulair Beton ondertekend. Rotterdam is lid van de Citydeal Circulaire Stad. Rotterdam Circulair presenteerde zich in 2018 tijdens de Innovation Expo op het RDM-terrein.

Beleidsnota Huishoudelijk Afval 2013–2018

Het Rotterdams afvalbeleid heeft tot doel de hoeveelheid huishoudelijk afval die verbrand wordt terug te dringen en het afvalscheidingspercentage verder te verhogen.

De doelstelling minimaal 12% minder huishoudelijk restafval in 2018 (t.o.v. 2011) is ruim gehaald met 14%. De totale hoeveelheid restafval is gedaald van ruim 220.000 ton naar 189.000 ton. Rekening houdend met het toegenomen aantal inwoners komt dit resultaat zelfs op 18% (van 362 kg per inwoner naar 296 kg per inwoner). Het materiaalhergebruik was in 2018 30,4%. Daarmee is de doelstelling van 32,2% niet behaald. De oorzaak hiervan is voornamelijk de invoering van de gft-inzameling die later in het jaar heeft plaatsgevonden. Gft is in nieuwe wijken in 2017 en 2018 in het najaar geïntroduceerd, zodat inwoners kunnen wennen aan gft scheiden bij lagere temperaturen. Dit levert minder kilo's op in het jaar van invoering.

In 2018 is 101.000 ton vermeden afvalverbranding gerealiseerd. Die is opgebouwd uit 26.000 ton via de milieuparken, 43.000 ton gescheiden fijn huishoudelijk afval, 14.000 ton gescheiden grof huishoudelijk afval en 18.000 ton minder huishoudelijk afval. Daarmee is ruim meer dan de doelstelling van 89.000 ton afvalverbranding vermeden in 2018.

De aan de afvalstoffenheffing toe te rekenen kosten voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval waren in 2018 59,2 miljoen; 6,8% lager dan in 2011. Daarmee is de doelstelling van een daling van minimaal 4% ten opzichte van 2011 ruim behaald. De resultaten zijn in belangrijke mate het gevolg van de maatregelen die in 2018 zijn genomen.

Groente-, fruit- en tuinafval (gft)

In 2018 is de uitrol van gescheiden inzameling van gft verder voortgezet met de introductie in Hoek van Holland,

Pernis, Pendrecht, Zuidwijk en Lombardijen. Eind 2017 startte de gft-inzameling al in Hillegersberg-Schiebroek en Het Lage Land. In 2018 is daar een geheel jaar gft ingezameld. In 2018 heeft dit 20% meer gft opgeleverd in vergelijking met 2017.

In juni 2018 startte een grootschalig wetenschappelijk onderzoek naar afvalscheidingsgedrag in de hoogbouw. Rotterdam is mede-initiatiefnemer samen met zeven grote gemeenten en onder andere het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Aan de hand van het gft wordt het afvalscheidingsgedrag van hoogbouwbewoners gemeten. Gedurende het onderzoek worden verschillende interventies doorgevoerd en wordt het effect van deze interventies op het afvalscheidingsgedrag gemeten. De proef loopt door in 2019.

Oud papier en karton (OPK)

Het aantal containers met een grotere inwerpopening voor OPK is in 2018 verder uitgebreid. Hierdoor wordt het makkelijker voor Rotterdammers om grotere formaten in de container te werpen zoals kartonnen dozen van internetbestellingen. Daarnaast is in 2018 een circulaire aanbesteding voor OPK afgerond: OPK uit Rotterdam wordt in Nederland weer verwerkt tot karton.

Als gevolg van de verdere digitalisering wordt minder papier gebruikt. In 2018 is er 2% minder papier ingezameld dan in 2017. Ook in het restafval wordt minder papier aangetroffen.

Glas

In 2018 zijn op verscheidene plekken extra glascontainers geplaatst om het scheiden laagdrempeliger te maken. Daarnaast zijn er in samenwerking met Nedvang proeven uitgevoerd. In IJsselmonde is (op plekken waar meerdere restafvalcontainers stonden) een restafvalcontainer vervangen voor een glascontainer. De eerste ervaringen laten nog geen grote effecten zien. In 2018 werd mede dankzij intensieve communicatie naar bewoners 3% meer glas ingezameld in vergelijking met 2017.

Plastic-, metaal- en drankverpakkingen (PMD)

In 2018 in 6% meer PMD gescheiden ingezameld. In maart 2018 werd bekend dat AVR plastic verpakkingsafval en drankenkartons gaat nascheiden uit het restafval. In 2018 is al aangevangen met nascheiding van een klein deel van het restafval. Medio 2019 wordt al het restafval uit Rotterdam nagescheiden op PMD.

Toelichtingen ontwikkelingen

Afvalinzameling

De economie trekt aan en Rotterdammers besteden meer. Het aantal afspraken om grofvuil op te halen neemt daarmee toe; er zijn meer ritten en inhuur van personeel nodig. Meer Rotterdammers scheiden hun afval. Voor de afvalinzameling betekent dat extra inspanning om de volle containers voor de monstroken papier, glas en PMD te legen.

Om de inzameling van afval efficiënter te laten verlopen, is in de afgelopen jaren veel ingezet op nieuwe ontwikkelingen. Vulgraadmetering is een van deze ontwikkelingen. Alle wijkcontainers zijn in 2018 voorzien van sensoren die aangeven wanneer een container vol is. Hieraan is een 'dynamische routeplanning' gekoppeld zodat

efficiënter geleege kan worden. De invoering van het dynamisch rijden wordt geleidelijk uitgerold over de hele stad. Er is begonnen op de zuidoever en eind december 2018 werd het dynamisch rijden op de noordoever toegepast voor de textiel- en glascontainers. Naar verwachting worden medio 2019 alle containers zowel voor restafval als voor de stromen, glas, papier, textiel en kunststof op basis van vulgraadmetering geledigd.

Om de uitvoering en de administratieve ondersteuning van het inzamelingproces efficiënter te laten verlopen, worden verschillende ICT-systemen gekoppeld in een 'Waste Management'-systeem (WMS) samengebracht.

In het kader van de verduurzaming van het wagenpark zijn er in 2018 twee pilots met volledig elektrische huisvuilophaalwagens voorbereid. Deze twee voertuigen worden in 2019 in gebruik genomen.

Dierenwelzijn

In 2015 is de eerste Nota dierenwelzijn opgesteld en vastgesteld door de gemeenteraad. In de jaren erna is een vervolg gegeven aan het uitvoeren van de Nota dierenwelzijn. Veel van de acties zijn tussen 2015 en 2018 uitgevoerd of opgestart. In 2018 is met name uitvoering gegeven aan het actieplan rattenoverlast, een meldpunt voor hoog-risicohonden, een actie 'chip je kat' en onderzoek naar gedrag m.b.t. voedsel op straat.

De nota dierenwelzijn is geëvalueerd en eind oktober is er een start gemaakt met het herzien van de nota dierenwelzijn. Tijdens een bijeenkomst is er met veel verschillende partners gesproken over het gemeentelijke dierenwelzijnsbeleid voor de komende jaren.

De structurele (communicatieve en beleidsmatige) inzet op het vlak van overlastgevende dieren en dierenwelzijn in zijn algemeenheid is in 2018 gecontinueerd. Tot slot draagt de gemeente middels een subsidie bij aan de zwervkattenaanpak in Rotterdam. Deze aanpak (vangen, neutraliseren en terugplaatsen) is nodig om overlast van zwervkatten te voorkomen en draagt tevens bij aan het welzijn van de zwervkatten.

Plaagdierbeheersing

Vanaf 2017 is de Integrated Pest Management (IPM) wetgeving van kracht. Deze wetgeving vereist een aantal stappen op het gebied van preventie, omgevingsanalyse en wering, met als laatste mogelijkheid het inzetten van een chemisch middel om ratten te bestrijden. Medio 2018 is er gestart met een proef met digitale rattenklemmen, zodat er bij vangst een signaal wordt afgegeven. Deze proef wordt in 2019 voortgezet.

In 2018 is met name ingezet op het bij elkaar brengen van betrokken partijen bij de preventie of bestrijding van rattenoverlast. Dit leidt tot een gezamenlijk plan van aanpak zoals bedoeld in de IPM-regelgeving.

Er is in 2018 een tweetal speciale projecten uitgevoerd, namelijk de aanpak vliegenoverlast op Heijplaat en de aanpak mierenoverlast (zeldzame tropische mierensoort) in het Molenlaankwartier. Bij beide projecten is het Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD) betrokken. Samen met deze organisatie heeft de gemeente een plan van aanpak opgesteld en uitgevoerd. Stadsbeheer is dagelijks in deze gebieden te vinden ten behoeve van monitoring, bestrijding of coördinatie.

Ook in 2018 beheerde de gemeente Rotterdam in het centrum 2 duiventillen waar medewerkers 7 dagen per week de duiven verzorgen. Het doel is om overlast voor winkeliers en winkelend publiek zoveel mogelijk te

minimaliseren op een diervriendelijke wijze. Deze proef is in 2015 gestart met de eerste til en in 2016 uitgebreid met een tweede til. Evaluatie vindt medio 2019 plaats.

Gladheidbestrijding

De bereikbaarheid van en de doorstroming in de stad is belangrijk. Om de bereikbaarheid en doorstroming ook in de wintermaanden te waarborgen, speelt Stadsbeheer een belangrijke rol in de gladheidsbestrijding. Medewerkers van Stadsbeheer worden ingezet om de strooiwerkzaamheden uit te voeren op doorgaande wegen en fietspaden. Het afgelopen jaar zijn de medewerkers 21 keer uitgerukt voor gladheidbestrijding.

Professionalisering medewerkers

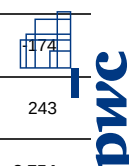
Scholing vormt een belangrijk onderdeel bij de verdere professionalisering van de medewerkers. In 2018 zijn 250 medewerkers van Inzameling en hergebruik getraind in onder meer mentale en fysieke weerbaarheid, het nieuwe rijden, deskundigheid gladheidbestrijding en veilig werken langs de weg. Daarnaast hebben 8 medewerkers een MBO 2 opleiding met goed gevolg afgerond en startten 15 medewerkers met een opleiding op MBO niveau 1, 2 of 3.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Afvalinzameling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	140.883	141.377	140.553	138.999	-1.555
Totaal baten	140.883	141.377	140.553	138.999	-1.555
Bijdragen rijk en mede-overheden	-225	0	-600	637	1.237
Opbrengsten derden	143.404	143.377	143.153	141.278	-1.875
Overige baten	-2.297	-2.000	-2.000	-2.916	-916
Lasten exclusief reserves	100.334	101.434	105.794	106.272	478
Apparaatslasten	26.567	26.719	28.070	28.817	447
Inhuur	3.191	3.082	3.089	3.767	686
Overige apparaatslasten	657	822	844	670	-174
Personeel	22.720	22.815	24.137	24.380	243
Interne Lasten	-16.019	-16.214	-15.080	-17.834	-2.754

Driewaterhouse Coöperatief Accountants N.V.
 Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	117	117
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-16.019	-16.214	-15.080	-17.951	-2.871
Programmalasten	89.785	90.930	92.803	95.288	2.485
Financieringslasten	1	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	54.019	55.724	57.047	59.273	2.225
Kapitaallasten	33.597	33.162	33.643	33.427	-216
Overige programmalasten	2.165	2.079	2.113	2.431	318
Salarislasten WSW en WIW	0	-35	0	0	0
Sociale uitkeringen	4	0	0	1	1
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	156	156

Saldo voor vpb en reserveringen	40.549	39.943	34.760	32.727	-2.032
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	40.549	39.943	34.760	32.727	-2.032
Mutaties reserves	-1.040	340	340	0	-340
Toevoeging aan reserves	1.040	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	340	340	0	-340
Saldo voor overhead	39.509	40.283	35.100	32.727	-2.372

Toerekening overhead aan Afvalinzameling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	9.179	8.507	8.507	8.507	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.629	6.130	6.051	5.963	-78
Saldo na overhead	24.701	25.646	20.542	18.258	-2.284

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo

Afwijking baten en lasten	-1.555	817	-2.372
1. Meer uitbesteed werk	-1.900	-1.250	-650
2. Hogere ICT lasten	0	300	-300
3. Bijdrage Afvalfonds	400	0	400
4. Inhuur	0	640	-640
5. Negatieve prijseffecten afvalstromen	0	1.156	-1.156
6. diverse	-55	-29	-26
Afwijking reserves	-340	-340	0
7. Onttrekking profi-leasefonds	-340	-340	0
Saldo voor overhead	-1.895	477	-2.372

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Meer uitbesteed werk

Door krapte op de arbeidsmarkt was het niet mogelijk om alle vacatures te vervullen. Hierdoor moest werk worden uitbesteed. Dit alles heeft geleid tot een lagere omzet.

2. Hogere ICT lasten

Diverse (implementaties van) automatiseringsprojecten hebben geleid tot hogere uitgaven.

3. Bijdrage afvalfonds

Hogere incidentele bijdrage uit het afvalfonds voor het onderdeel Inzameling in verband met gescheiden afvalstromen.

4. Inhuur

Meer inzet was nodig op de markten en voor het wegrijden van naastplaatsingen. De hiervoor beschikbare middelen vanuit de Maatregelen Nota Schone Stad (MNSS) waren niet toereikend. Eveneens is het aantal grofvuil meldingen gestegen waardoor meer inzet nodig was van mensen. Verder wordt opgemerkt dat er eveneens sprake was van hogere uurtarieven voor beladers.

5. Negatieve prijseffecten afvalstromen

Het tekort wordt veroorzaakt door de negatieve prijsontwikkelingen van grondstoffen waaronder hout en papier en daarnaast is de verwerking van GFT duurder geworden.

7. Onttrekking profi-leasefonds

De lease-opbrengsten waren voldoende om de hiermee samenhangende kosten te dekken. Daarom heeft geen onttrekking vanuit de reserves plaatsgevonden.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Afvalinzameling	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 3.238	0	- 3.238
Correctie opbrengsten ASH	- 1.562	0	- 1.562
Gladheidsbestrijding	- 875	0	- 875
Incidentele huisvestingskosten	112	0	112
Plaagdierbeheersing	- 613	0	- 613
Roadblocks	- 300	0	- 300
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	362	362
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	362	362
Ramingsbijstelling hogere baten en verwerkingskosten	0	0	0
Totaal	- 3.238	362	- 2.876

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Correctie opbrengsten ASH

In voorgaande jaren is bij de toepassing van de trend een nadeel ontstaan op de begroting van het product Afvalinzameling. Dit nadeel is met deze bijstelling gecorrigeerd.

Gladheidsbestrijding

De bereikbaarheid van de stad is in toenemende mate belangrijk voor de economie van de stad. Om de bereikbaarheid ook in de winterse maanden te waarborgen speelt Reiniging in samenwerking met de collega's van Inzameling & Hergebruik een belangrijk rol in de gladheidsbestrijding. De medewerkers van Reiniging worden ingezet voor strooiwerkzaamheden op doorgaande wegen en fietspaden. Het afgelopen jaar zijn de medewerkers

22 keer uitgerukt voor de gladheidsbestrijding. Voor het uitvoeren van de wettelijke taak gladheidsbestrijding op gemeentelijk grondgebied en de benodigde middelen voor inzet personeel en inzet voertuigen is de begroting structureel aangepast.

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 112 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Plaagdierbeheersing

De externe opbrengsten zijn de afgelopen jaren teruggelopen doordat de focus is verschoven naar werk ten behoeve van de stad, zoals ook aangegeven in de Nota dierenwelzijn en het Actieplan rattenoverlast. Daarnaast zijn bepaalde activiteiten beëindigd, waaronder het verlenen van assistentie bij de ontmanteling van hennepplantages in woningen en ongediertebestrijding op schepen. Met deze bijstelling is de begroting voldoende aangepast.

Roadblocks

In verband met de toenemende dreiging van terroristische aanslagen zijn roadblocks sinds 2015 een vast onderdeel van de noodzakelijke veiligheidsmaatregelen bij grote evenementen. Hiervoor wordt steeds vaker een beroep gedaan op inzet van materieel en mensen wat ten koste gaat van het reguliere werk.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 362. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Ramingsbijstelling hogere baten en verwerkingskosten

De hogere kosten voor afvalverwerking zijn voor een groot deel gedekt door hogere opbrengsten van de afvalstoffenheffing en bedrijfsreinigingsrecht. Hogere verwerkingskosten zijn veroorzaakt door prijsschommelingen bij verschillende monostromen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidsnota Huishoudelijk Afval 2013-2018: Dat doe je goed
Uitvoeringsprogramma VANG huishoudelijk afval
Afvalstoffenverordening

Reiniging

Het product Reiniging behelst beheer, regie en uitvoering van de reiniging van de stad. De gemeente bepaalt op een schaal van 1 tot 5 en doet dit aan de hand van de volgende vijf onderdelen: hoeveelheid zwerfvuil, uitwerpselen, graffiti, tijdige lediging van prullenbakken en de hoeveelheid onkruid op straat. Het gemiddelde schoonniveau van 66 Rotterdamse CBS-buurtten op de vijf onderdelen is in 2018 een 4 of hoger. Deze score is gebaseerd op de Rotterdamse schouwmethodiek.

Doelstellingen product

Binnen het product reiniging is een aantal prioriteiten genoemd. Deze worden hierna benoemd:

Nota Rotterdam Schone Stad

Rotterdamers ervaren de buitenruimte niet altijd als schoon. Om die reden is in 2016 de nota Rotterdam Schone Stad opgesteld. Met deze nota wordt gericht extra inzet gepleegd om de belangrijkste verstoringen van het schoonbeeld terug te dringen. Het gaat hier om verstoringen als de bijplaatsingen van vuil bij containers, zwerfvuil, afval bij markten, afval in parken en stranden in de zomermaanden en afval rondom fastfood ketens.

Professionalisering

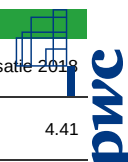
De gemeente houdt de stad zo effectief en efficiënt mogelijk schoon. Er is in 2017 een nieuwe methodiek van reinigen ingevoerd: het Datagestuurd Reinigen. Door deze methodiek wordt de inzet van medewerkers en machines aangepast aan het vervuilingsprofiel van de wijk wat resulteert in een flexibele inzet. Hierdoor kan er sneller gehandeld worden op situaties in een wijk. Ook kan er meer aandacht besteed worden aan de plekken waar dat het hardste nodig is. Dit betekent dat er niet meer op vaste dagen wordt gereinigd. De inzet wordt afgestemd op het actuele schoonniveau van de wijken in de stad.

Participatie

In toenemende mate werkt de gemeente, maatschappelijke organisaties en individuele bewoners(groepen) samen aan de openbare ruimte. Binnen deze samenwerking staan centraal educatie, het ondersteunen van opschoonactiviteiten en het signaleren van zwerfafval. Stadsbeheer werkt enthousiast mee aan deze samenwerking en faciliteert initiatieven met kennis en materialen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants V.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Rotterdamse buurten schoon	-	n.v.t	4.40	>4	4.41

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Nota Rotterdam Schone Stad

De schooncijfers voldoen aan het in het collegeprogramma gewenste schoonniveau van een vier gemiddeld in alle wijken: eind 2018 was het schoonniveau 4,41. In 2018 zijn de maatregelen uit de Nota voortgezet en is ingezet op verlenging van het schoonbeeld. Het gaat om een combinatie van verschillende maatregelen. In de buitenruimte zijn aanpassingen gedaan: extra afvalbakken en extra grote afvalbakken geplaatst, bovengrondse en halfverdiepte containers vervangen door ondergrondse containers en extra inzamelcontainers in de 5 grote parken. In straten waar veel bijplaatsingen (bijgeplaatst vuil in de omgeving van containers) zijn, is gericht ingezet met het extra verwijderen van de bijplaatsingen en publieksvoorlichting. In straten en op pleinen die snel vervuilen zijn snel schoon teams ingezet. Ook is ingezet op communicatie om bewoners te betrekken bij het schoonhouden van de straat en op maatregelen om bewoners te stimuleren het juiste te doen. Door het handhavingsteam schoon is gericht gehandhaafd op onder meer dumping van zwerafval en bijplaatsingen. In het schoonhouden van de stad worden ook de bewoners betrokken, door onder meer projecten op basisscholen, Schoonmaakbendes van Opzoomer Mee en Nieuwjaarsvegen en de mogelijkheid te bieden om containers te adopteren. Eind 2018 waren er 810 containeradoptanten in Rotterdam.

Graffiti op particuliere panden

De gemeente verwijdt de graffiti op gemeentelijke objecten. Discriminerende graffiti wordt op zowel gemeentelijk als particulier eigendom met spoed verwijderd (binnen 24 uur). In 2017 en 2018 is een pilot uitgevoerd, waarbij particuliere eigenaren op basis van de Woningwet werden aangeschreven met het verzoek op eigen kosten de graffiti op hun pand te (laten) verwijderen. Er diende daarbij sprake te zijn van een welstandsexces. Deze pilot is in 2018 geevalueerd. Het blijkt dat het lastig is om vast te stellen wat een kunstuiting of vandalisme is en dat het moeilijk is om de eisen van welstand te objectiveren. Daarbij is de ambtelijke inzet in relatie tot het beperkte resultaat te hoog om dit initiatief te continueren.

Legale graffitimuur

In 2017 is de eerste legale graffitimuur van Rotterdam in gebruik genomen. Graffitikunstenaars kunnen de muur in Rotterdam reserveren via een app. Door dit te doen hebben zij toestemming om op die locatie hun kunstwerk te maken. De gemeente hoopte dat door legale ruimte beschikbaar te stellen, de overlast door illegale graffiti zou afnemen. Deze legale graffitimuur heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd. De overlast door graffiti is niet afgenomen en de kosten voor het verwijderen van graffiti zijn niet verminderd. Daarom is er in 2018 geen tweede legale muur geplaatst.

Datagestuurd reinigen

Datagestuurd reinigen gebeurt door middel van een door de gemeente Rotterdam ontwikkelde app waarmee de buitenruimte dagelijks door medewerkers geïnspecteerd wordt. Zo is het schoonniveau van alle wijken bepaald en

is vastgesteld op welke plaatsen de vervuiling het meest voorkomt en waar de inzet van medewerkers en middelen het hardst nodig is. Circa 3500 schouwpunten verspreid door heel de stad geven inzicht in de vervuiling en deze data wordt slim gecombineerd met data over de inzet van de mensen en middelen en de oppervlaktegegevens. De inzet van medewerkers en machines is aangepast aan het vervuilingprofiel van de wijk en resulteert in een flexibele inzet. In 2018 is de schouwapp verder ontwikkeld waardoor deze beter aansluit op de meetmethode van de CROW en waardoor nog specifiek op onderwerp de inzet kan worden bepaald. Daarnaast is het Datagestuurd Reinigen landelijk opgepakt en door grote interesse zijn er op meerdere congressen presentaties gegeven, en zijn interviews gegeven voor publicaties in vakbladen.

Evenementen

In de stad vinden jaarlijks circa 1.600 kleinere evenementen op buurtniveau en circa 70 grotere evenementen plaats. Stadsbeheer is bij alle evenementen betrokken als adviseur en als regisseur voor de schoonmaak na afloop van het evenement. Ook in 2018 heeft Stadsbeheer een actieve bijdrage geleverd aan het schoonmaken van de stad na grote evenementen, zoals de Rotterdam Marathon, Koningsdag, Rotterdam Unlimited en tal van andere evenementen. Op verschillende evenementen is in samenwerking met de organisaties van deze evenementen het bezoekend publiek bekend gemaakt met de hoeveelheid geproduceerd afval per evenement en de verschillende afvalstromen die hierin te onderscheiden zijn. Met speciale afvaleilanden worden de bezoekers bewuster van het scheiden van afval. Verder is ervaring opgedaan met plastic bekken waar statiegeld op geheven wordt. Dit zorgt voor aanzienlijk minder zwerfvuil in de vorm van plastic bekken.

Participatie

In 2018 heeft Stadsbeheer enthousiast meegewerkt aan gerichte schoonmaakacties in verschillende buurten. Buurtinitiatieven zijn omarmd en daar waar gevraagd ondersteund. Opzoomer Mee en de SnoepRoute aanpak zijn hier prominente voorbeelden. Naast het schoonkrijgen en het schoonhouden en het reduceren van afval richt de participatie zich ook op het creëren van bewustzijn bij de jeugd en jongeren. Dat gebeurt door gericht aandacht te vragen voor de vier R'en van Duurzaamheid: Reduceren, Reflecteren, Recyclen en Repareren. Dit wordt in 2019 voortgezet.

Gladheidsbestrijding

De bereikbaarheid van en de doorstroming in de stad is belangrijk. Om de bereikbaarheid en doorstroming ook in de wintermaanden te waarborgen, speelt het Stadsbeheer een belangrijke rol in de gladheidsbestrijding. Medewerkers zijn ingezet om strooiwerkzaamheden uit te voeren op doorgaande wegen en fietspaden. Het afgelopen jaar zijn de medewerkers 21 keer uitgerukt voor gladheidsbestrijding.

Toelichtingen ontwikkelingen

Innovatie en duurzaamheid

De gemeente verwijdert met behulp van een boot het drijf vuil uit het oppervlaktewater. Als aanvulling op dit traditionele vuilvissen is in het najaar van 2018 de Waste Shark getest. Deze elektrisch aangedreven robot kan zelfstandig drijf vuil verwijderen uit het oppervlaktewater. De Waste Shark wordt nog verder ontwikkeld.

deze bedrijfsmatig ingezet wordt.

De gemeente heeft in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van de Stint. Op het moment dat de Stint niet meer in de buitenruimte gebruikt mocht worden is er gezocht naar een duurzaam alternatief: een kleine handzame auto met laadbak om de Rotterdambakken te ledigen. Momenteel wordt dit voertuig getest. Dit emissieloze voertuig heeft als voordeel dat meer lading vervoerd kan worden.

In 2018 zijn vanuit gedragsbeïnvloeding rode minicontainers ingezet op de BBQ-velden. Bij wijze van proef is gekozen voor 3 parken in Rotterdam. Er is gekozen voor (brandweer)rode containers vanwege de associatie met de kleur van vuur (naast het gebruik van informatieborden). Uit de evaluatie blijkt dat de rode minicontainers op de juiste wijze gebruikt worden. In 2019 vindt de uitrol plaats.

Professionalisering medewerkers

Scholing vormt een belangrijk onderdeel bij de verdere professionalisering van de medewerkers. In 2018 zijn 30 nieuwe medewerkers opgeleid binnen de Bedrijfs-school van de reiniging. Zij zijn opgeleid tot Allround reiniger of Meewerkend voorman en zijn na de opleiding overal en flexibel inzetbaar. Verder zijn meerdere opleidingen verzorgd op het gebied van vakmanschap en hebben 25 medewerkers een MBO 1 of 2 opleiding met goed gevolg afgesloten. Daarnaast hebben een aantal medewerkers aan hun taalvaardigheid gewerkt in de training Taal van de Stad. Dit als onderdeel van het Taalakkoord.

Van productnormering naar CROW

In G4-verband is de gemeente Rotterdam aangesloten om één eenduidige methodiek te ontwikkelen om de buitenruimte te kunnen monitoren en beoordelen. Dit in samenwerking met het CROW. In 2018 is er invulling gegeven aan deze methodiek en is er door het gehele jaar geschouwd volgens deze methodiek. Ook staat Rotterdam open om daarna de kosten met elkaar te vergelijken, zodat we niet alleen een benchmark uitvoeren maar op een later moment ook kunnen gaan bench-learnen. In 2019 gaat Rotterdam over tot deze methodiek en neemt dan afscheid van de Rotterdamse productnormering.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Reiniging	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.795	1.260	2.471	2.471	-1
Totaal baten	4.795	1.260	2.471	2.471	-1
Bijdragen rijk en mede-overheden	949	0	0	610	610
Opbrengsten derden	3.993	1.260	2.471	1.861	-611

Overige baten	-147	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	49.628	44.720	44.672	45.004	332
Apparaatslasten	34.119	32.913	33.891	34.103	212
Inhuur	1.904	622	1.411	1.598	187
Overige apparaatslasten	721	808	825	800	-25
Personeel	31.494	31.483	31.655	31.705	50
Interne Lasten	2.315	1.927	664	789	125
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	2.315	1.927	664	789	125
Programmalasten	13.193	9.880	10.116	10.112	-5
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	11.909	9.065	9.255	9.136	-118
Kapitaallasten	743	802	557	532	-24
Overige programmalasten	-1	13	0	-7	-7
Sociale uitkeringen	534	0	205	314	109
Subsidies en inkomensoverdrachten	8	0	100	136	36
Saldo voor vpb en reserveringen	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333

Toerekening overhead aan Reiniging	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	9.832	8.912	8.912	8.912	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	6.245	6.458	6.832	6.799	-33
Saldo na overhead	-60.910	-58.830	-57.945	-58.245	-300

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1	332	-333
1. Diverse afwijkingen	-1	332	-333
Saldo voor overhead	-1	332	-333

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Er is sprake van een zeer geringe afwijking. De reinigingsactiviteiten zijn volgens de begroting uitgevoerd.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Reiniging	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	161	0	161
Incidentele huisvestingskosten	161	0	161
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	181	181
Bijdragen Derden	0	0	0
containerisatie	0	0	0
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	181	181
Totaal	161	181	342

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele hogere kosten concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad 1,7 mln en 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over de programma's. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 161 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

Bijdragen derden

In 2018 heeft de gemeente Rotterdam bijdragen van derden ontvangen voor uitvoering van extra reinigingsactiviteiten. De reinigingsactiviteiten zijn volgens afspraken uitgevoerd.

Containers gemeenten

Met een aantal (rand-)gemeenten zijn afspraken gemaakt over de levering van containers. In 2018 heeft de gemeente Rotterdam volgens de afspraken containers geleverd. Per saldo is deze activiteit saldo-neutraal.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende programma's. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 181. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het programma Overhead.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidsplan gladheidsbestrijding 2015 - 2020

Beleidsplan hondenpoep

Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden op verharding

Nota Rotterdam Schone Stad

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Riolen en Gemalen

Bij het product Riolen en Gemalen gaat het om de afvoer van afvalwater, hemelwater en grondwater. Onder het product Riolen en Gemalen vallen de subproducten assetmanagement, onderzoek, ontwikkeling en bijdragen, gemalen, kolken en lijngoten, persleidingen en riolen, en drainage.

Doelstellingen product

Prioriteiten/ beleidsinitiatieven

De doelstellingen en prioriteiten op het gebied van riolen en gemalen zijn opgenomen in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2016-2020. De hoofddoelen zijn:

- beschermen van de volksgezondheid en het milieu door doelmatig inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater
- voorkomen van wateroverlast door doelmatig inzamelen, transporteren en verwerken van hemelwater
- voorkomen of beperken van structureel nadelige gevolgen een hoge of lage grondwaterstand door doelmatige maatregelen in openbaar gebied
- Rotterdammers van dienst zijn en bewust maken van hun rol in het stedelijk watersysteem

Het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2016-2020 beschrijft hoe de gemeente haar wettelijk zorgplichten voor afvalwater, hemel- en grondwater invult. De gemeente besteedt inkomsten uit de rioolheffing, net als in andere jaren, onder andere aan het beheer en onderhoud van het Rotterdamse rioolstelsel. Dit houdt onder meer in dat de gemeente riolen inspecteert en reinigt, oude riolen vervangt en gemalen onderhoudt. Rotterdam heeft een robuust rioolstelsel, dat ook in de toekomst behouden moet blijven. Klimaatverandering maakt het noodzakelijk onderzoek te doen en maatregelen te nemen om de riolering robuust te houden, Rotterdam aantrekkelijk te houden, om de volksgezondheid te kunnen waarborgen en om droge voeten te houden. Om grondwateroverlast en grondwateronderlast aan te pakken voert de gemeente doelmatige maatregelen uit in openbaar gebied. Deze aanpak wordt in nauwe samenwerking met de inwoners van Rotterdam opgepakt en is vaak maatwerk. Daarnaast besteedt de gemeente een deel van de inkomsten uit de rioolheffing aan onderzoek en maatregelen uit (de herijking van) Waterplan 2 Rotterdam.

Indicatoren

In het GRP 2016-2020 als belangrijkste indicator het aantal te vervangen kilometers riolering opgenomen (2016-2020 over de GRP4 periode). Met de vaststelling van het GRP stelt de raad ook de indicatoren voor het product Riolen en Gemalen in 2018 vast. Vanaf 2016 ontvangt de gemeenteraad jaarlijks een voortgang over de uitvoering van het GRP 2016-2020. De speerpunten in deze rapportage zijn:

- vervanging van vrijvervalriolering, collecteurriolen, gemalen en persleidingen voor het in stand houden van het robuuste Rotterdamse stelsel

- grondwater: onderzoek en maatregelen in gebieden met risico op funderingsschade en grondwateroverlast
- voortgang implementatie en doorontwikkeling van assetmanagement
- voortgang in de ontwikkeling van het watersysteem van de toekomst
- informatie verstrekken aan en participatie met bewoners

Ontwikkelingen

In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2016-2020 staat hoe de gemeente haar wettelijke zorgplichten voor afvalwater, hemel- en grondwater invult. In juli 2017 is de Motie Rotterdam Deltaplan Grondwater aangenomen. De motie vraagt om met een opzet te komen voor een Rotterdams Deltaplan Grondwater in gezamenlijkheid met bewonersgroepen, waterschappen en experts uit de gebieden.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Vanaf 2016 ontvangt de gemeenteraad jaarlijks een voortgangsrapportage over de uitvoering van het GRP 2016-2020.

1. Voortgang in de ontwikkeling van het watersysteem van de toekomst

- het GRP beschrijft hoe Rotterdam langs ontwikkelpaden werkt aan het stedelijk watersysteem van de toekomst. De belangrijkste zijn het scheiden van waterstromen, het sluiten van de kringlopen en de nadrukkelijke aandacht voor communicatie en participatie
- de ontwikkeling bestaat enerzijds uit onderzoeken zoals het in beeld brengen van de effecten van extreme neerslag en anderzijds uit concrete maatregelen, zoals de Blauwe Verbinding en de Urban Waterbuffer in Spangen
- er ligt een duidelijke link met het Deltaplan Klimaatadaptatie Rotterdam (Rotterdams Weerwoord), waarbij een beweging in gang wordt gezet om samen met de Rotterdammers de stad voor te bereiden op klimaatverandering

2. Informatie verstrekken aan en participatie met bewoners

- belangrijk was de samenwerking met bewonersgroepen en de woningcorporaties. Elke woningcorporatie onderzoekt in een aantal gebieden hoe zij structureel kunnen bijdragen aan het verminderen van wateroverlast
- WaterSensitive, de beweging om Rotterdam bestendig te maken tegen wateroverlast is door het Museum Rotterdam uitgeroepen tot Echt Rotterdams Erfgoed. Het aantal projecten dat zich schaaft onder de noemer WaterSensitive Rotterdam neemt enorm toe, een groot succes

3. Vervanging van vrijvervalriolering, gemalen en persleidingen

- de afspraak is om in de planperiode van het GRP 4 200 km vrijvervalriolering te vervangen, gemiddeld 40 km riolering per jaar. Er is 41,4 km vervangen. De rioolvervanging ligt op koers, zo ook de

4. Grondwater

- Rotterdam heeft een uitgebreid peilbuizenmeetnet in het openbare gebied om de grondwaterstanden te monitoren. Een hoge grondwaterstand kan wateroverlast opleveren in kruipruimtes of souterrains. Een lage grondwaterstand kan schade opleveren aan houten paalfunderingen van panden. Er wordt steeds meer samengewerkt met bewoners om met elkaar effectieve maatregelen te nemen, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid

5. Voortgang implementatie en doorontwikkeling van assetmanagement

- het strategisch assetmanagementplan (SAMP) is afgerond. Dit plan geeft voor de komende jaren de kaders aan voor het technisch beheer en onderhoud van de buitenruimte in Rotterdam
- net als in 2017 zijn in 2018 circa 5000 watergerelateerde meldingen binnengekomen. Uit de meldingen blijkt dat circa 50% van de meldingen gaan over verstopte kolken. De kolken worden standaard 1x per jaar gereinigd (175.000 stuks). Bij melding over verstoppingen zijn kolken extra gereinigd
- sinds 2017 wordt conform een nieuw inspectieplan de riolering middels een putvideo-inspectie geïnspecteerd, waarbij in 2018 een inhaalslag is gemaakt om de inspectiebeelden op orde te krijgen

Toelichtingen ontwikkelingen

In 2018 is gestart met het Rotterdams Weerwoord (Deltaplan Water), de Rotterdamse aanpak om de stad voor te bereiden op het veranderende klimaat. Hiermee wordt de volgende stap genomen om kansen te vertalen in concrete uitvoeringsmaatregelen op stad-, wijk- en straatniveau. Dit alles in gesprek met de Rotterdammers, corporaties, waterschappen en professionals in de stad. Er is gewerkt aan de stadsbrede strategie die is opgeschreven in het Rotterdams Weerwoord.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Riolen en gemalen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	70.091	70.014	71.642	71.751	110
Totaal baten	70.091	70.014	71.642	71.751	110
Belastingen	67.480	69.361	70.610	70.328	-282

Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	1.113	653	1.032	1.358	327
Overige baten	1.499	0	0	65	65
Lasten exclusief reserves	62.548	60.003	61.500	61.646	146
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Inhuur	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0
Interne Lasten	15.437	14.582	14.660	15.841	1.181
Overige doorbelastingen	15.437	14.582	14.660	15.841	1.181
Programmalasten	47.111	45.421	46.840	45.805	-1.035
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.707	11.021	10.526	8.708	-1.818
Kapitaallasten	12.323	6.804	5.671	6.449	778
Overige programmalasten	28.081	27.595	30.643	30.647	5
Saldo voor vpb en reserveringen	7.544	10.011	10.142	10.105	-36
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	7.544	10.011	10.142	10.105	-36
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	7.544	10.011	10.142	10.105	-36

Toerekening overhead aan Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	43.688	40.234	40.234	40.234	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	19.673	20.758	21.434	21.429	-665
Saldo na overhead	-184.927	-181.592	-171.396	-176.233	-4.937

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	110	146	-36

1. Diverse meevallers	110	-586	696
2. Extra afschrijving activa	0	732	-732
Saldo voor overhead	110	146	-36

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse meevallers

Door onder andere lagere energielasten (€ 419) en diverse kleine incidentele meevallers is er op het product een voordeel ontstaan van € 696.

2. Extra afschrijving activa

Het voordelig exploitatieresultaat van € 732 is overeenkomstig de motie "Niet om in te boeken, maar om af te lossen" in mindering gebracht op de geactiveerde bedragen voor rioolvervanging GRP4. Het resultaat na afschrijving is -€ 36.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Riolen en gemalen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0
Actualisatie kapitaallasten	0	0	0
Actualisatie opbrengst rioolheffing	0	0	0
Actualisatie opbrengsten Rioolheffing	0	0	0
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	0	0
Actualisatie energiekosten	0	0	0
Totaal	0	0	0

Toelichting op overzicht van bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Waterwet;
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie;
- Gemeentelijk rioleringsplan 2016- 2020;
- (Herijking) Waterplan 2.

Wegen en openbare verlichting

Het product Wegen en Openbare Verlichting gaat over het op orde houden van de stad. Onder het product Wegen en Openbare Verlichting vallen de subproducten Wegen, Openbare Verlichting, Civiele Kunstwerken, Kunst en monumenten en Basisinformatie.

Doelstellingen product

Bij (her)inrichting, beheer en onderhoud van de boven- en ondergrondse infrastructuur, zorgen we voor een beschikbare, bruikbare en comfortabele infrastructuur die veilig is. Dit doen we door inspectie, aanleg, beheer en onderhoud van onder andere wegen, fietspaden, voetpaden en staatmeubilair, bruggen, kademuren en openbare verlichting.

De gemeente zorgt ervoor dat relevante geografische informatie actueel, betrouwbaar en eenvoudig toegankelijk is voor alle werkprocessen. Het voldoen aan de wet Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). Voor de gemeente is dit een wettelijke taak.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Nulmeting	Realisatie 2017	2018
Overig	Productniveau heel	Mijlpaal	3,5		>3,5
	Realisatie (incl. peildatum)			4,1	4,2
Overig	MSB-meldingen heel tijdig afgehandeld (binnen 3 werkdagen)	Mijlpaal	80%		80% < 3 werkdagen
	Realisatie (incl. peildatum)			87%	82%
Overig	CROW wegen % voldoende of matig	Mijlpaal	76%		85%
	Realisatie (incl. peildatum)			85%	88,4%*
					92,6%**
Overig	Openbare verlichting % brandende verlichting	Mijlpaal	98%		98%
	Realisatie (incl. peildatum)			98%	99%

Wat hebben we bereikt en wat hebben we ervoor gedaan?

Verbetering technische kwaliteit wegen

Het beheer en onderhoud van verhardingen gebeurt op basis van inspecties volgens de landelijke CROW-systematiek voor wegbeheer. De Rotterdamse kwaliteitsnorm is minimaal 85% "voldoende en matig" (CROW). Eind 2018 is gemeten dat deze op de wijkgebonden wegen 88,4% is en op de hoofd- en verzamelwegen 92,6% is. Kanttekening bij deze mooie score van eind 2018 is dat er komende jaren (5 jaar) een groot deel van het wegenareaal toe is aan groot onderhoud en vervanging. Dit heeft te maken met de rioolopgave, de energietransitie (veel ingravingen) en bijkomend groot onderhoud in de woonbuurten en ontsluitingswegen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

(ophogen en versleten materialen).

Hoofdinfrastructuur

Op de hoofdinfrastructuur zijn enkele grote onderhoudsprojecten afgerond en opgestart, namelijk: Prins Alexanderlaan (Zuid), Capelseweg, busstation Capelsebrug en een gedeelte van de Groene Kruisweg (Charlois). Diverse wegvakken zijn voorzien van een geluid reducerende deklaag. Deze laag draagt bij aan de doelstellingen uit het actieplan Geluid 2013-2018. Nieuw stil asfalt is aangebracht op de Prins Alexanderlaan, Laan van Avant-Garde (Noordelijk deel) en er is onderhoud uitgevoerd op de Zevenkampse Ring en Groene Hilledijk.

Wijkgebonden wegen

De gemeente voert onderhoud aan wegen zoveel mogelijk uit in combinatie met onderhoud aan het riool. Ook werkt de gemeente meer en vaker samen met Stedin en Evides. In oktober 2018 heeft Wethouder Wijbenga - van Nieuwenhuizen namens het college van B&W van de gemeente Rotterdam het convenant 'Samenwerken in de buitenruimte' ondertekend. Met dit convenant wordt de in 2015 ingezette samenwerking tussen de gemeente Rotterdam, Evides en Stedin verlengd, verbreed en verdiept.

Inmiddels zijn er meer dan 70 convenant-projecten benoemd. Aan een convenant-project hangt een vijfjarige graafrust na oplevering. Daarnaast wordt bij een convenant-project de omgevingscommunicatie gezamenlijk opgepakt. De volgende convenantprojecten zijn gestart en afgerond: De Platen - Rozenburg, Meeuwenplaat - Hoogvliet, Westpunt - Hoogvliet, Zalmplaat – Hoogvliet, Bomenbuurt – Rozenburg, Schiebroek Noord, Linker Rottekade, Warande, Schepenstraat, Rivierenbuurt, 's Gravenwetering, Waalhaven Zuid en Tussenwater. Sinds 2014 wordt steeds meer waterpasserende verharding aangelegd. Het doel hiervan is minder schoon water te transporteren via het riool. Het uitgangspunt voor alle gebieden is dat bij herbestrating waterpasserende verharding wordt aangelegd. Dit geldt voor zowel de rijbanen als parkeervakken. Er is circa 12.000 m2 waterpasserende verharding toegevoegd.

Fietspaden

Op basis van de fietscomfortmeter is het hele fietspadenareaal in kaart gebracht om hiermee een betere prioritering van onderhoudsprojecten te maken. Er is onderhoud gepleegd bij de Bosdreef (asfaltonderhoud), Slaak/Gerdesiaweg (tegels naar asfalt), Jan Olieslagerweg (asfaltonderhoud) en de Evenaar (nieuwe halve tegels in verband met boomwortelproblematiek).

Openbare Verlichting

De gemeente zet fors in op energiereductie van de openbare verlichting met behoud van de verlichtingskwaliteit. Allereerst door toepassing van energiezuinige traditionele verlichtingsbronnen. Sinds 2015 past de gemeente bij vervanging alleen nog led-licht toe en wordt er in de nachtelijke uren gedimd. De energiereductie in de periode van 2013–2018, rekening houdend met de toename (3,5%) van het aantal lichtbronnen bedraagt 10%, gerekend over het gehele areaal. Borging van de wijkveiligheid door goed functionerende openbare verlichting meet de gemeente door het schouwen van het aantal brandende lampen. In 2018 brandde gemiddeld over de stad 98,87% van de lampen (excl. kabelstoringen). Er is een start gemaakt met de herziening van het Lichtplan Rotterdam. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan de Flora en Fauna.

Aanlichten gebouwen en objecten

In 2018 is 16 keer gebruikgemaakt van de mogelijkheid om de Erasmusbrug bij speciale gelegenheden en evenementen in kleur aan te lichten. De nieuwe aanlichting van de Willemsbrug is in 2018 opgeleverd. Er is

gestart met het ontwerp en de voorbereiding voor het aanlichten van het Schielandhuis. In samenwerking met de eigenaar is ook de voorbereiding voor de nieuwe aanlichting van Hotel New York opgestart.

Civiele Kunstwerken

In 2018 is het groot onderhoud aan de Willemsbrug afgerond. De brug is voorzien van een nieuwe, meer duurzaam verfsysteem waardoor de brug weer jaren vooruit kan. Daarnaast is de brug voorzien van nieuwe sierverlichting, waardoor de brug ook 's nachts weer een symbool van de stad is.

Om invulling te geven aan de klimaatadaptatiestrategie van de gemeente Rotterdam, is de Binnenhavenbrug voorzien van temperatuursensoren. Met deze sensoren wordt in de warme zomermaanden de brug gemonitord. Hiermee kan worden voorspeld wanneer de brug vast komt te zitten als gevolg van uitzetting door warmte. Doel is om uiteindelijk te voorkomen dat de brug vast komt te zitten. In 2019 wordt de pilot Binnenhavenbrug verder uitgewerkt en wordt een oplossingsrichting gekozen.

Maastunnel

De gemeente is in de zomer van 2017 begonnen met een grootscheepse renovatie en restauratie van de twee autobuizen van de Maastunnel. Het Rijksmonument wordt zo veel mogelijk in de oorspronkelijke staat teruggebracht. Zo is zandkleurig asfalt gestort dat verwijst naar de klinkervloer die er lag bij de opening in 1942. Tijdens het werk blijft steeds een tunnelbuis geopend in noordelijke richting. Op die manier blijft het Erasmus MC snel bereikbaar vanuit Rotterdam-Zuid. Van 16 juli tot en met 23 juli is de autotunnel een week dicht geweest in beide richtingen voor het opleveren van de westelijke tunnelbuis en de 'buiswissel'. Dit is gevierd met een fietstunneltijddrit, waarbij fietsers en wandelaars de nieuwe autotunnel konden bezichtigen. Op 21 juli 2018 is gestart met renovatie van de oostelijke tunnelbuis en ging het verkeer van zuid naar noord via de gerenoveerde Westbuis.

Wanneer de autotunnel in augustus 2019 volledig klaar is en voldoet aan de Europese veiligheidseisen, worden vanaf september 2019 ook de fietstunnel en voetgangerstunnel ingrijpend aangepakt, waarbij de beide tunnels tijdelijk afgesloten worden. Voortgang is te volgen op www.maastunnel.nl

Beeldende kunst en monumenten

De gemeente onderhoudt standbeelden en monumenten op basis-veiligheidsniveau. Naast het verrichten van periodiek en storingsonderhoud zoals reinigen en schilderwerk van diverse objecten (o.a. uur- en luidklokken "Carillon", inspectie, onderhoud en certificering brandmeldcentrale van bliksembeveiliging), zijn de onderstaande werkzaamheden aan monumenten uitgevoerd:

- Julianavaas van (Simon Miedema), Sokkel Fanny Blankers Koen (Han Rehm), Beukendaal kunstwerk, Bronzen hekwerk GJ de Jonghmonument, molen De Vier Winden, toegangsdeuren van de oude poort Begraafplaats Crooswijk en het Carillon van de Pelgrimskerk
- herstel- en schilderwerk van Vaart Vrij van (Ben Zegers), De Blokken van (Lon Pennock), Delftsepoort van (Cor Kraat), het beeld de "Guard" en Beukendaal kunstwerk en diverse aangetaste hout onderdelen hersteld

Basisinformatie

De gemeente is verantwoordelijk voor alle Basisregistraties met een ruimtelijke component: Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en gedelegeerd onderhoud. Document pagina 335

Basisregistratie Kadaster (BRK). Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor registratie op basis van de wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen (WKPB). De gemeente verzorgt verder een scala aan kernregistraties zoals de kernregistratie Geografie en de kernregistratie Gebouwen, Adressen, Percelen en Wijkindeling (GAPW).

Er is een start gemaakt met een landelijk traject om een aantal van deze registraties samen te voegen in “één objectenregistratie”. Rotterdam levert daar een belangrijke bijdrage aan door onze kennis en visie op 3D informatie in te brengen. Landelijk wordt de aanpak van Rotterdam als voorbeeld genomen voor dit traject. Ondertussen zijn de wettelijke verplichtingen en landelijke normen rondom de Basisregistraties allemaal behaald. De ontwikkeling van de digitale driedimensionale stadsmaquette van Rotterdam (Rotterdam 3D) is doorgezet. Tot 2018 werd het model eens per vier jaar gemaakt, door alle data van de stad bij elkaar te brengen en te modeleren in 3D. Afgelopen jaar stond in het teken van het veranderen van deze aanpak. We werken nu aan een model dat altijd actueel is en blijft. Dat doen we thema voor thema en vanaf nu zijn de kabels en leidingen, bomen en lichtmasten in het model altijd actueel. Dat is een enorme stap vooruit in werken met stadsmodellen. Het model vormt een belangrijke bron van moderne geografische gegevens bij ontwikkelingen zoals de Omgevingswet, Smart City oplossingen en programma's als de Digitale Stad en Digitaal Bouwen en Beheren (DBB).

Toiletvoorzieningen

In 2016 heeft de gemeenteraad de ‘zeiknota’ vastgesteld. In najaar 2017 zijn de eerste nieuwe openbare toiletunits geplaatst in het Vroesepark, Roel Langerakpark en het Kralingse Bos. In dit kader zijn er nog 5 nieuwe openbare toiletunits geplaatst op de Binnenrotte, Park oude Westen Zuiderpark en Nesselande 1 en 2. Tot en met 2020 worden op verschillende plekken in de stad extra openbare toiletvoorzieningen geplaatst. Ook is de gemeente gestart met een proef “Proper Plee”; Restaurants en winkels worden gestimuleerd om, tegen een kleine vergoeding, hun toiletvoorzieningen beschikbaar te stellen. Bewoners en bezoekers kunnen via de app “Hoge Nood” traceren waar de dichtbij zijnde voorziening is. Bij deze proef doen 35 bedrijven mee.

Toelichtingen ontwikkelingen

In het beheer van de buitenruimte voert risicogestuurd beheer, ofwel assetmanagement, de boventoon. Het strategisch assetmanagementplan en assetmanagementplannen zijn afgerond.

Door de vernieuwde tunnelwet waar de Maastunnel in 2019 aan moet voldoen, vond er in 2017 - 2018 grootschalige renovatie en restauratie plaats.

De afgelopen jaren heeft Rotterdam met succes het voortouw genomen in de aanpassing van de landelijke norm voor de belastbaarheid van gemeentelijke bruggen. Gemeentelijke bruggen hoeven niet langer even sterk te zijn als de zwaarst belaste brug in ons land: de Moerdijkbrug. Door de introductie van een aangepaste toetsingsnorm voor lokale bruggen, kunnen gemeenten de komende jaren kosten besparen voor onnodige versterkingen of vervanging. Deze ontwikkeling wordt meegenomen in de meerjarenplannen van Civiele Kunstwerken.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

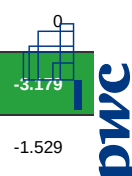

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Wegen en Openbare Verlichting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	7.010	3.687	3.330	3.540	210
Totaal baten	7.010	3.687	3.330	3.540	210
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.649	0	7	477	470
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	3.591	1.744	2.916	2.822	-94
Overige baten	769	1.943	407	240	-167
Lasten exclusief reserves	94.156	92.330	71.424	74.813	3.389
Apparaatslasten	24.556	24.466	25.082	24.919	-162
Inhuur	279	548	556	154	-403
Overige apparaatslasten	844	848	874	719	-154
Personeel	23.433	23.071	23.652	24.047	395
Interne Lasten	-590	3.628	-1.861	-2.153	-292
Overige doorbelastingen	-590	3.628	-1.861	-2.153	-292
Programmalasten	70.190	64.236	48.203	52.046	3.843
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	56.565	51.383	34.351	38.722	4.371
Kapitaallasten	13.210	12.759	12.511	12.506	-5
Overige programmalasten	-136	0	0	70	70
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	
Subsidies en inkomensoverdrachten	551	93	1.341	747	599
Saldo voor vpb en reserveringen	-87.147	-88.643	-68.094	-71.273	-3.179
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-87.147	-88.643	-68.094	-71.273	-3.179
Mutaties reserves	2.286	-787	-1.621	-3.150	-1.529

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	8.000	8.000	8.000	8.000	0
Onttrekking aan reserves	10.286	7.213	6.379	4.850	-1.529
Saldo voor overhead	-84.861	-89.430	-69.715	-74.423	-4.709

Toerekening overhead aan Wegen en Openbare Verlichting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	13.295	12.496	12.496	12.496	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.945	3.088	3.237	3.218	-19
Saldo na overhead	-101.102	-105.013	-85.447	-90.136	-4.689

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	210	4.918	-4.709
1. Correctie investeringen maatschappelijk nut	0	3.858	-3.858
2. Hogere kosten wegen	0	1.046	-1.046
3. Citylab010	0	-233	233
4. Diverse afwijkingen	210	247	-37
Afwijking reserves	-1.529	-1.529	0
5. Bestemmingsreserve IFR en ISV3	-1.392	-1.392	0
6. Bestemmingsreserve overige	-137	-137	0
Saldo voor overhead	-1.319	3.389	-4.709

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Correctie investeringen maatschappelijk nut

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een wegen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de aangescherpte BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans. De werkelijke kosten op de investeringsprojecten blijken € 2,5 mln minder te zijn dan waarmee in de begrotingswijziging rekening is gehouden. Hierdoor is er op de investeringsprojecten per saldo € 2,5 mln minder gerealiseerd en op de exploitatie projecten € 2,5 mln meer. Vanwege de gewijzigde regelgeving is er tevens sprake van een lagere onttrekking aan de bestemmingsreserves van € 1,4 mln. Dit geeft een gesaldeerd effect.

van € 3,9 mln (zie toelichting bestemmingsreserve IFR en ISV3).

2. Hogere kosten wegen

De overschrijding op wegen komt voornamelijk door extra werkzaamheden als gevolg van bouwactiviteiten op de Kop van Zuid, een toename van ca. 15% in het aantal storingsen en een hogere mate van integraal werken met rioleringsprojecten.

3. Citylab010

Het beschikbare budget voor de Citylab010 initiatieven is in 2018 volledig beschikt. Doordat de bevoorschotting deels over de jaargrens heen loopt zal een deel van de betalingen in 2019 en 2020 plaatsvinden. Om ook in 2019 en 2020 aan de verplichtingen te kunnen voldoen wordt voorgesteld om € 233 aan de bestemmingsreserve Citylab010 toe te voegen.

4. Diverse afwijkingen

Betreft diverse kleine afwijkingen binnen de baten en lasten.

5. Bestemmingsreserves IFR en ISV3

Door het activeren van de projectkosten hebben de begrote onttrekkingen aan de bestemmingsreserves voor de projecten Tussenwater (IFR) en Bajonetstraat (ISV3) niet plaatsgevonden. Hierdoor zijn de onttrekkingen aan de bestemmingsreserves totaal € 1,4 mln lager.

6. Bestemmingsreserve overige

Doordat de uitvoering van projecten deels doorschuift naar 2019 is er in 2018 op onder andere de bestemmingsreserve Citylab010 en entree Beverwaard minder onttrokken.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Wegen en Openbare Verlichting	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 237	0	- 237
Areaaluitbreiding Zuiderziekenhuis	- 124	0	- 124
Incidentele huisvestingskosten	203	0	203
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	- 316	0	- 316
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	19.356	19.356
Activeren investeringen maatschappelijk nut (3)	0	18.813	18.813

Actualisatie kapitaallasten	0	0	0
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	543	543
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	0	0
Actualisatie energiekosten	0	0	0
Totaal	- 237	19.356	19.119

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Areaaluitbreiding Zuiderziekenhuis

Naar aanleiding van het besluit over het behoudscenario Zuiderziekenhuis is € 124 extra budget toegekend voor het beheer en onderhoud. De beheer- en onderhoudswerkzaamheden zijn in 2018 in het regulier onderhoud meegenomen.

Incidentele hogere kosten Concernhuisvesting

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten ad. € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangsperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 203 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Wettelijke verplichting BAG/WOZ

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het optimaliseren van de aansluiting tussen de Basisregistraties adressen en gebouwen (BAG) en WOZ-uitvoering. In eerdere fases is een deel van deze aansluiting al tot stand gebracht. Met de realisatie van de laatste fase van het project BAGWOZ (fase 3) voldoet de Gemeente Rotterdam aan de wettelijke verplichting van het gebruik van de BAG. De projectgroep heeft in 2018 de verschillen tussen BAG en WOZ grotendeels opgelost. De werkzaamheden worden in 2019 voortgezet.

Activeren investeringen maatschappelijk nut

Gedurende 2018 heeft de gemeente geconstateerd dat bij rioolprojecten, waarbij de vervanging van het riool centraal stond en voorheen onderhoud aan wegen en groen als bijvangst ook werden aangepakt, er steeds meer sprake is van een integrale aanpak. Bij deze integrale rioolprojecten is (vanwege de gevel tot gevel-aanpak) feitelijk sprake van een nieuwe weg en/of vervanging van groen. In de vraag en antwoord van de commissie BBV (Besluit begroting en verantwoording) is onder 18.1.10 (gepubliceerd in augustus 2018) concreet aangegeven dat dergelijk uitgaven dienen te worden beschouwd als investering. Deze gewijzigde manier van werken en concrete antwoord van de commissie heeft de gemeente genoodzaakt om vanaf 2018 van de integrale rioolprojecten het wegen en groen deel te gaan activeren. De bijstelling voor het wegen deel bedraagt € 18,8 mln. De omvang van

de in 2018 geactiveerde wegen projecten bedraagt ruim € 16,3 mln.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 543. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Lichtplan Rotterdam

Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels (Warvw)

NEN-normen civiele kunstwerken

Constructieve Veiligheid van de Stadsbruggen

Leidingenverordening Rotterdam

Telecomverordening Rotterdam

Handboek Leidingen

Schaderegeling Ingravingen

Water en Groen

Het product Water en Groen gaat over het op orde houden van de stad. Onder het product Water en Groen vallen de subproducten Groen, Water, Speel, Begraafplaatsen en Crematorium, Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam en Leidingenbureau en Beheer Ondergrond.

Doelstellingen product

Beheer en onderhoud van het openbaar groen, speelvoorzieningen en openbaar water. Een mooie, diverse en uitnodigende openbare ruimte met een goed gespreid en toegankelijk recreatief aanbod houdt de stad gezond, leefbaar en aantrekkelijk in de verdichtende omgeving. Onze kenmerkende rivieren, parken, singels, plantsoenen, groen en recreatiegebieden hebben iedere Rotterdammer iets te bieden.

Archeologie is een wettelijk toetsingsonderdeel van het besluitvormingsproces bij ruimtelijke projecten. Daarnaast is archeologie verantwoordelijk voor het conserveren en voor publiek toegankelijk maken van cultureel erfgoed.

De gemeente maakt veilig gebruik van de ondergrond mogelijk door beleid, toezicht en ruiming van Niet Gesprongen Explosieven (NGE) uit WOII.

Ook het beheer en onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen en crematorium en het uitvoeren van gemeentelijke taken op het terrein van de lijkbezorging.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Nulmeting	Realisatie 2017	2018
Overig	Productniveau heel	Mijlpaal		3,5	>3,5
	Realisatie (incl. peildatum)			4,1	4,2
Overig	MSB-meldingen heel tijdig afgehandeld (binnen 3 werkdagen)	Mijlpaal	80%	80% < 3 werkdagen	
	Realisatie (incl. peildatum)			87%	82%

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan

Spelen

De speelvisie 'Kom op naar buiten' is verder uitgevoerd en toegepast in de projecten. De visie staat voor meer variatie, aantrekkelijker verblijf en voldoende vrije ruimte. De eerste 'samen speelplekken' met kinderen en volwassenen met en zonder beperking zijn gerealiseerd, zoals de Esther Vergeer court aan het Dokhavenpark. Daarnaast zijn afgelopen jaar 4 interactieve speelplekken ontwikkeld om het spel actief te stimuleren en daarnaast andere spel en sportprikkel te geven.

Ook jeugdparticipatie is dit jaar verder doorontwikkeld. Zo is met kinderen uit de Vogelbuurt in Rozenburg tijdens een speurtocht informatie opgehaald waarom zij ergens wel en niet spelen. Op basis hiervan sluiten de plekken.

beter aan bij de behoefte.

Groen en Bomen

Beheer aanpak openbaar groen

De Beheeraanpak Openbaar Groen is bij nieuwe inrichtingen en aanpassingen van groenstroken altijd het kader. Daarnaast is de beheeraanpak de leidraad voor het periodiek onderhoud aan het openbare groen in de stad. Het maaibeleid is hierop aangepast. Met name in de gebieden met een beoogd natuurlijk beheerbeeld wordt gras minder vaak en gevarieerder gemaaid. Daardoor is er in de natuurlijke gebieden sprake van meer diversiteit in de aanwezige plantensoorten. Dit heeft een positief effect op het aantal en de soorten vlinders en bijen. Zo is de proef in IJsselmonde en Charlois met gefaseerd maaien voortgezet om de lange termijneffecten te monitoren. Bij deze methode slaan de maaiers delen gras over die uitwijkplaatsen worden voor flora en fauna. De effecten komen in de monitor van bureau Stadsnatuur. Bij de sortimentskeuze van nieuwe groenvakken wordt grotere variatie nagestreefd om zo de biodiversiteit te bevorderen.

Op orde houden van het bomenbestand

Om het bomenbestand in stand te houden zijn diverse maatregelen uitgevoerd:

- snoeien en onderhoud van bomen
- vervanging van zieke of onveilige bomen (wettelijke zorgplicht)
- bestrijding van boomziekten en -plagen, zoals de iepziekte, bloedingsziekte bij kastanjes en de eikenprocessierups

Elk jaar wordt een derde van de bomen geïnspecteerd op levensverwachting. Vanuit de gegevens die dit oplevert bepaalt de gemeente nóg gericht de onderhoudsbehoefte waar het gaat om periodieke handelingen, zoals snoeien, groeiplaatsverbeteringen of het bepalen van bomen voor vervanging. Op de website www.rotterdam.nl/groen staan de bomen die zijn verwijderd of vervangen. Voor vervanging van gerooide bomen zijn extra middelen beschikbaar gesteld. Zo blijft het bomenbestand op orde.

Aanpak van exoten, de Japanse Duizendknoop

Voor het beheersen van de Japanse duizendknoop is er in samenwerking met Bureau Stadsnatuur en Gemeentelijk Havenbedrijf een kaart ontwikkeld met alle vindplaatsen. Ook heeft een expertmeeting plaats gevonden om te komen tot kennisdeling en meer gezamenlijke aanpak. Stadsbeheer heeft vooralsnog gekozen voor het beheersen van deze invasieve exoot (niet bestrijden) en is gestart met apart maaibeheer van Japanse duizendknoop op graslocaties om verdere verspreiding te voorkomen.

Weersinvloeden op het groen en de bomen

Het jaar 2018 kenmerkte zich door een extreem lange droogteperiode. Bomen, gazons en ander kwetsbaar groen hebben extra water gekregen om uitval zoveel mogelijk te voorkomen. Schade is indien mogelijk hersteld. Er zal de komende jaren bij het groenbeheer meer rekening gehouden worden met extreme klimaateffecten als langdurige droogteperioden, hoge temperaturen en overvloedige regenval.

Mede door het veranderende klimaat krijgen we in toenemende mate te maken met (nieuwe) ziekten en plagen. Er is een forse toename geconstateerd van aantastingen door de Eikenprocessierups en de Buxusmot. De huidige bestrijdingsaanpak is geëvalueerd en de werkwijze wordt hier zo nodig op aangepast.

Evenementenproof maken van Parken

In verband met het intensieve gebruik van parken voor evenementen (Roel Langerakpark, Zuiderpark, Het Park en het Kralingse bos) zijn ook in 2018 extra middelen ingezet om deze parken geschikter te maken en schade zoveel mogelijk te voorkomen. Het evenementenveld van het Roel Langerakpark is verstevigd. Daarnaast zijn in het Kralingse Bos en het Roel Langerakpark waterpunten en een riool aangelegd. Ook het evenementenveld in het Zuiderpark is voorzien van een riool en een bluswaterleiding.

Duikers

Er is een eerste start gemaakt met het vervangen van een aantal duikers, sommige duikers zijn vervangen door bruggen. Het vervangen van duikers gaat ook in nauwe samenwerking met de waterschappen. Het aanvalsplan en de vervangingsopgave hieruit is gezamenlijk nader onderzocht. Naast het technische aspect is gekeken naar het functioneren van de duiker en de eisen naar de toekomst toe. In 2019 wordt op basis van voorgaande een voorstel voor een vervangingsprogramma gemaakt.

Beschoeiingen

Beschoeiingen met het risico een potentieel gevaarlijke situatie te zijn, zijn correctief vervangen. Dit is conform hetgeen gesteld in de Nota Kapitaalgoederen (2015-2018).

Baggeren

Het meerjarig programma baggeren gebeurt in samenwerking met de waterschappen. Zo is het complex te baggeren traject voor de Ringvaartweg opgestart.

Begraven en Cremeren

De doelstelling van de begraafplaatsen is om voldoende begraafcapaciteit te bieden verspreid over de stad, voor nu en in de toekomst en voor de diverse culturele en etnische groeperingen in de stad Rotterdam. De gemeente Rotterdam gaat uit van een kostendekkende exploitatie op de primaire lijkbezorging, deze wordt normaliter gerealiseerd bij 3.000 uitvaarten. In het jaar 2018 zijn 2.996 uitvaarten gerealiseerd. Gemeentelijk crematorium Hofwijk is 2 weken gesloten in het vierde kwartaal, wegens een grote storing aan de crematieovens. Daarnaast ervaren de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria concurrentie van nieuwe crematoria en de modernisering van diverse crematoria en uitvaartcentra in de omgeving van Rotterdam.

Archeologie Rotterdam (BOOR)

In 2018 heeft Archeologie Rotterdam (BOOR) zich beziggehouden met het uitvoeren van wettelijke taken voor de gemeente Rotterdam. Het gaat daarbij om het toetsen van bouwplannen en ruimtelijke plannen, opstellen van Programma's van Eisen, beoordelen van rapportages en opstellen van bestemmingsplanparagrafen.

Vooruitlopend op de implementatie van de Omgevingswet is gewerkt aan het actualiseren van de Archeologische Waarden- en Beleidskaart Rotterdam. De Rotterdamse Onderzoeksagenda Archeologie (ROA) is in 2018 gereedgekomen en beschrijft het huidige kennispeil en geeft actuele onderzoeksvragen. Het beheer van digitale data en documentatie is voortgezet. Dit geldt ook voor het fysieke depot voor bodemvondsten (eigendom van de gemeente Rotterdam). Er zijn behalve 17 booronderzoeken ook 3 opgravingen verricht (16de-eeuwse stadswal op de bouwlocatie Bright en twee scheepswrakken op de Maasvlakte).

Ondergrond

Om de leefbaarheid en bereikbaarheid van de stad optimaal te houden, verleent de gemeente beschikkingen voor

kabels en leidingen. Er zijn ruim 2200 beschikkingen geweest en ongeveer 15.000 meldingen voor kleine ruimtelijke ingravingen. Hiermee ordent de gemeente het gebruik van de ondergrond en levert ze een bijdrage aan de openbare orde en veiligheid. Bij de aanvraag van de vergunning stelt de gemeente nadere eisen aan de gegevens die de aanvrager moet geven. Er worden nadere voorwaarden gesteld bij de uitvoering van werken in het openbare beheergebied van de gemeente Rotterdam en het erfpachtgebied van het Havenbedrijf Rotterdam. Door de herstellende economische situatie is het volume aan werkzaamheden drastisch aan het toenemen. Samenwerking met de diverse netbeheerders heeft op meerdere vlakken plaatsgevonden. Deels om betere afstemming van plannen vorm te geven, maar ook om uitval als gevolg van graafschade te voorkomen.

Het opsporen en ruimen van niet geëxplodeerde munitie uit de 2e WO wordt conform het vigerende beleid uitgevoerd. In 2017 en 2018 hebben zich geen grote ruiming voorgegaan. De ruiming van enkele projecten waar wel de aanwezigheid van bommen verwacht wordt is in de deze jaren verder voorbereid. Het gaat om de locatie Claes de Vrieselaan, Arkema (Vondelingeplaat), Beneluxbom (Beneluxplein) en de Lloydkade.

Toelichtingen ontwikkelingen

In het beheer van de buitenruimte voert risicogestuurd beheer, ofwel assetmanagement, de boventoon. Het strategisch assetmanagementplan en assetmanagementplannen zijn afgerond.

Het risicogestuurd beheer van watergangen heeft geresulteerd in een aanpak waarin per watergang de kans, het effect en het risico van de maatregel wordt benoemd. In 2019 wordt het effectiever en efficiënter beheer middels de meerjaren onderhoudsplannen verder vorm gegeven. De waterschappen zijn ook hierbij betrokken.

Afgelopen jaar hebben we te maken gehad met een langdurige periode van aanhoudende droogte. Deze ontwikkeling heeft geleid tot de inzet van extra maatregelen voor het behoud van het groen. Klimaatverandering en veranderende weersomstandigheden hebben voor de toekomst mogelijk gevolgen op de inzet van beheermaatregelen in het groen.

In 2016 ging in Nederland het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van kracht. Afgelopen jaar is samen met het programma Rotterdam onbeperkt hard gewerkt aan de implementatie van het thema samen spelen en onbeperkt kunnen spelen en sporten. De opening van de eerste Esther Vergeer court is hiervan een mooi eerste resultaat.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Water en Groen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	11.597	13.096	10.881	14.010	3.129
Totaal baten	11.597	13.096	10.881	14.010	3.129
Bijdragen rijk en mede-overheden	-1.451	3.291	-1.202	132	1.333

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Opbrengsten derden	11.360	9.805	11.552	13.076	1.524
Overige baten	1.689	0	531	803	272
Lasten exclusief reserves	52.370	51.284	54.402	54.708	306
Apparaatslasten	26.716	26.862	27.622	28.406	783
Inhuur	110	286	298	71	-227
Overige apparaatslasten	954	914	950	1.020	70
Personeel	25.652	25.662	26.374	27.315	941
Interne Lasten	-16.843	-14.649	-15.042	-16.187	-1.145
Beleidspecifiek vastgoed	19	0	19	19	0
Overige doorbelastingen	-16.862	-14.649	-15.061	-16.206	-1.145
Programmalasten	42.497	39.070	41.821	42.489	668
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	37.974	37.114	39.369	37.308	-2.061
Kapitaallasten	1.842	1.666	1.662	1.662	0
Overige programmalasten	1.309	290	790	1.826	1.035
Subsidies en inkomstenoverdrachten	1.372	0	0	1.694	1.694
Saldo voor vpb en reserveringen	-40.773	-38.188	-43.521	-40.698	2.823
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-40.773	-38.188	-43.521	-40.698	2.823
Mutaties reserves	1.848	183	467	251	-216
Onttrekking aan reserves	1.848	183	467	251	-216
Saldo voor overhead	-38.925	-38.005	-43.054	-40.447	2.607

Toerekening overhead aan Water en Groen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	11.382	10.319	10.319	10.319	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.853	5.082	5.314	5.449	135
Saldo na overhead	-55.160	-53.406	-58.687	-56.215	2.472

PricewaterhouseCoopers
 Accountants NV
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	3.129	522	2.607
1. Lijkbezorging	-321	0	-321
2. Correctie investeringen maatschappelijk nut	0	746	-746
3. Extreem weer	0	680	-680
4. Aankoop panden	0	-801	801
5. Kralingse Plas	0	-1.750	1.750
6. Verlegregeling	511	0	511
7. Vordering op derden	1.263	0	1.263
8. Bommenregeling	1.535	1.535	0
9. Diverse afwijkingen	141	112	29
Afwijking reserves	-216	-216	0
10. Bestemmingsreserve Evenementenfonds	-216	-216	0
Saldo voor overhead	2.913	306	2.607

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lijkbezorging

Lagere opbrengst (€ 321) wordt onder andere veroorzaakt door het openen van nieuwe crematoria en de modernisering van diverse crematoria en/of uitvaartcentra in de omgeving van Rotterdam en er in het vierde kwartaal sprake was van een grote storing aan de crematieovens.

2. Correctie investeringen maatschappelijk nut

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een groen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de aangescherpte BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans. De werkelijke kosten op de investeringsprojecten blijken € 746 minder te zijn dan waarmee in de begrotingswijziging is rekening gehouden. Hierdoor is er op de investeringsprojecten per saldo € 746 minder gerealiseerd en op de exploitatie projecten € 746 meer.

3. Extreem weer

Vanwege extreem weer (stormschade van januari en droogte in de zomer) zijn er in 2018 extra kosten gemaakt. De totale gecalculeerde extra kosten waren € 1,6 mln. Door actief te sturen is deze teruggebracht tot € 680.

4. Aankoop panden

Voor het aankopen van panden (Claes de Vrieslaan) is in de begroting een bedrag opgenomen van € 1,9 mln. Inmiddels is een deel van de panden aangekocht voor een bedrag € 1,1 mln. Verwachting is dat de afwikkeling van de resterende aankopen in 2019 plaats zullen vinden.

5. Kralingse Plas

Door de complexiteit heeft het project Kralingse Plas vertraging opgelopen. Om het gehele werk op een goede manier uit te voeren is extra onderzoek en extra afstemming vereist. Zeker gezien de belofte van een structurele aanpak, is zorgvuldigheid en volledigheid een uitgangspunt bij de aanpak van blauwalg in de Kralingse Plas. Door de vertraging in de uitvoering zijn er in 2018 geen kosten gemaakt. Om in de komende jaren problematiek rondom Blauwalg structureel op te kunnen pakken wordt voorgesteld om het incidenteel toegekend budget van € 1,75 mln toe te voegen aan een bestemmingreserve.

6. Verlegregeling

Bij de afwikkeling van de claims in het kader van de verlegregeling is er een eenmalig voordeel ontstaan doordat de ingediende claims lager waren dan begroot. Dit heeft per saldo geresulteerd in een vrijval in de voorziening verlegregeling van € 192 en een eenmalig voordeel in de afwikkeling van € 318.

7. Vordering op derden

De financiële afwikkeling van de claim in het kader van de verlegregeling resulteert in 2018 in éénmalige vordering op derden van € 1,7 mln. In de jaarrekening 2017 was nog rekening gehouden met een vordering van € 399. Het totale positieve saldo effect is € 1,3 mln.

8. Bommenregeling

Voor het ruimen van explosieven voor derden (o.a. Havenbedrijf, Waterschap Hollandse Delta) zijn er zowel meer baten (€ 1,5 mln) (bijdrage vanuit het rijk) als lasten (€ 1,5 mln). Resultaat effect is € 0.

9. Diverse afwijkingen

Betreft diverse kleine afwijkingen binnen de baten en de lasten.

10. Bestemmingsreserve Evenementenfonds

Doordat het project later is gestart is een deel van de uitvoering doorgeschoven naar 2019. Hierdoor is in 2018 € 216 minder aan de bestemmingsreserve Evenementenfonds onttrokken.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Water en Groen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	- 1.768	- 1.768

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Activeren investeringen maatschappelijk nut (3)	0	2.590	2.590
Actualisatie kapitaallasten	0	0	0
Afwikkeling voorziening verlegregeling	0	- 1.654	- 1.654
Herallocatie budget	0	0	0
Knelpunt bommenregeling 2018	0	- 2.404	- 2.404
Project Blauwalg Kralingse plas	0	0	0
Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen	0	- 300	- 300
Voorziening Leges leidingen	0	0	0
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	0	0
Actualisatie energiekosten	0	0	0
Totaal	0	- 1.768	- 1.768

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Activeren investeringen maatschappelijk nut

Gedurende 2018 heeft de gemeente geconstateerd dat bij rioolprojecten, waarbij de vervanging van het riool centraal stond en voorheen onderhoud aan wegen en groen als bijvangst ook werden aangepakt, er steeds meer sprake is van een integrale aanpak. Bij deze integrale rioolprojecten is (vanwege de gevel tot gevel-aanpak) feitelijk sprake van een nieuwe weg en/of vervanging van groen. In de vraag en antwoord van de commissie BBV (Besluit begroting en verantwoording) is onder 18.1.10 (gepubliceerd in augustus 2018) concreet aangegeven dat dergelijk uitgaven dienen te worden beschouwd als investering. Deze gewijzigde manier van werken en concrete antwoord van de commissie heeft de gemeente genoodzaakt om vanaf 2018 van de integrale rioolprojecten het wegen en groen deel te gaan activeren. De bijstelling voor het groen deel bedraagt € 2,6 mln. De omvang van de in 2018 geactiveerde groen projecten bedraagt ruim € 1,8 mln.

Afwikkeling voorziening verlegregeling

De claims in het kader van de verlegregeling zijn in 2018 volledig afgewikkeld. Als gevolg van de financiële afwikkeling is een deel van de voorziening verlegregeling (€ 192) vrijgevallen.

Knelpunt bommenregeling

Met ingang van 2015 is de Rijksbijdrage inzake de bommenregeling voor Rotterdam gewijzigd van een vergoeding van 100% (vaste bijdrage van € 5,7 mln) naar een vergoeding van 70% van de ruimingskosten. Daarnaast is er sprake van kosten die niet voor vergoeding in aanmerking komen zoals koop panden en verhuiskosten bij het project Claes de Vrieslaan en de claim inzake Boston - Seattle. De bijstelling in de begroting is totaal € 2,4 mln. De claim inzake Boston - Seattle is inmiddels afgewikkeld. Een deel van de panden is in 2018 aangekocht. De aankoop van de resterende panden zal in de loop van 2019 plaatsvinden. De totale realisatie komt uit op ongeveer € 1,6 mln.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen

De opbrengsten aan afkoopsommen begraafrechten waar een schoonmaak of onderhoudsverplichting tegen over staat werden in tegenstelling tot BBV-voorschriften als baat in de exploitatie genomen. Volgens artikel 44 lid 2 van het BBV dienen deze van derden verkregen middelen die specifiek besteed moet worden op de balans als voorziening gepresenteerd te worden. Met deze bijstelling is de correctie overeenkomstig de geldende wet- en regelgeving in de begroting verwerkt. De dotatie aan de voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen bedraagt ruim € 300.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Beheeraanpak openbaar groen
- Bomenstructuurvisie
- CROW beeldsystematiek 2017
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie
- Erfgoedagenda Rotterdam 2017-2020
- Speelvisie kom op naar buiten!
- Leidraad bestendig groenbeheer (2018)
- Erfgoedwet
- Natuurkaart Rotterdam
- Programma Kansrijke Wijken
- Programma Rivieroevers
- Rotterdamse Adaptatie Strategie
- Rotterdam Staat van de Stad
- Handboek Openbare ruimte Rotterdamse Stijl
- Stadsvisie
- Strategisch Assetmanagementplan Stadsbeheer
- Verhaal van de stad
- Visie Openbare Ruimte Binnenstad Rotterdam
- (Herijking) Waterplan 2
- Waterwet;
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)
- Wet milieubeheer
- Wet Natuurbescherming
- Wet ruimtelijke ordening
- Wet op de lijkbezorging
- Verordening lijkbezorgingsrechten en beheerverordening en overige richtlijnen
- Monumentenwet 1988/Wet op de archeologische monumentenzorg 2007 (Wamz)
- Beleidsnota Archeologie Rotterdam
- Archeologieverordening Rotterdam
- Basisregistraties in het geo-informatiedomein

Stedelijke inrichting

Met het programma Stedelijke inrichting bouwt de gemeente verder aan een stad waarop de Rotterdammers trots kunnen zijn. De inzet van dit programma is dat de bewoners vinden dat Rotterdam een fijne woonstad is en dat zij zich steeds meer op hun gemak voelen in hun buurt en wijk. Daaraan dragen zij zelf bij door eigen initiatieven, bijvoorbeeld voor betere speelruimte voor de kinderen, een prettige en gezellige buitenruimte en de daarbij behorende onderlinge contacten. De gemeente faciliteert dergelijke initiatieven graag.

PRODUCT 1

Vergunningen en toezicht

De gemeente Rotterdam bewaakt de kwaliteit van de te bouwen en gebouwde omgeving in Rotterdam. Het gaat om de gebouwen zelf, het gebruik ervan en het stimuleren, ondersteunen van een zorgvuldige omgang met monumenten en met cultuurhistorisch erfgoed in het algemeen. Daarmee levert de gemeente een bijdrage aan een veilige, mooie, gezonde en leefbare stad.

PRODUCT 2

Duurzaam

Het college heeft het programma Duurzaam 2015-2018 vastgesteld voor de uitvoering en ondersteuning van activiteiten voor een betere luchtkwaliteit, vergroening, waterveiligheid en veerkracht, energiebesparing, duurzame energieopwekking en duurzame versterking van de economie. Bij het laatste gaat het onder andere om inzet op Clean Tech en circulaire economie.

PRODUCT 3

Ruimte en wonen

Binnen het product Ruimte en Wonen wordt op 3 schaalniveaus: gebied, stad en regio, aan de toekomst van Rotterdam gewerkt. Onder andere met:

- gebiedsvisies, inrichtings-, bestemmingsplannen en bouwplanbegeleiding;
- beleidsontwikkeling en coördinatie voor wonen, ruimtelijke ordening en inrichting;
- ontwikkeling en organisatie van regionale plannen en samenwerking met (hogere);
- ontwikkeling van een integrale lange termijn visie op de toekomst van de stad

PRODUCT 4

Milieu

Vanuit de disciplines lucht, geluid, bodem en externe veiligheid richt de gemeente zich met het product Milieu op een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving. De gemeentelijke inzet voor het milieu vindt plaats in samenhang met de gehele ruimtelijke, economische en sociale ontwikkeling van de stad.

Doelstellingen programma

Groei van de stad

Zoals verwacht is de bevolking van Rotterdam in 2018 gegroeid. Op 1 januari 2019 woonden er 643.627 personen in Rotterdam, dat zijn er 5.446 meer dan op 1 januari 2018 het geval was. Daarnaast is de verwachting voor de verdere toekomst in 2018 naar boven bijgesteld. Volgens de meest recente inzichten heeft Rotterdam in 2030 ruim 680.000 inwoners. Ook het aantal bezoekers en arbeidsplaatsen is in 2018 verder toegenomen. Rotterdam is in trek en steeds meer mensen willen van de stad gebruik maken. Om de groei in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat al die mensen op goede manier van de stad gebruik kunnen maken om te wonen, leven en werken, is een evenwichtige strategie nodig op verschillende terreinen. Om hier aan tegemoet te komen heeft het college in het coalitie akkoord al een aantal doelstellingen opgenomen: versnelling van de woningbouwproductie en tegelijkertijd het toevoegen van nieuw groen in de stad. Verdere ontwikkeling van de Merwe-Vierhavens als woon- én werklocatie. Het beter benutten van de rivieroever in de stad voor groen, natuur en recreatie, etc.. Ook voor de middellange en langere termijn is een strategie nodig voor goede groei. Het instrument omgevingsvisie geeft hiervoor de ruimtelijke richting en kaders. In 2018 is een verkenning omgevingsvisie gemaakt, die in 2019 wordt doorontwikkeld naar een concept-omgevingsvisie.

Bereikbare stad

Er is geïnvesteerd in fietspaden (o.a. de noord-zuidroute door het centrum) en uitbreiding van fietsparkeerplaatsen bij OV en woningen. De toegankelijkheid van enkele stations waaronder Blaak en Dijkzigt, is verbeterd en het aantal aanlegplaatsen voor de Watertaxi is uitgebreid. Door het verminderen van straatparkeerplaatsen in het centrum is meer ruimte gecreëerd voor andere voorzieningen.

Next City

In 2018 hebben we met Next City een gemeenschappelijk begrippenkader ontwikkeld voor deze vernieuwende werkwijze. De uitdaging is dat we leren omgaan met transities en de daarmee gepaard gaande onzekerheden. Dit vraagt een andere manier van werken. De inzichten die we hebben opgedaan in dit traject zijn vertaald naar een brochure en een masterclass met professor Geert Teisman (oktober 2018). Gelijktijdig zijn verschillende ontwikkelsporen (lerende netwerken) binnen de gemeentelijke organisatie opgezet met als doel het lerend vermogen van de organisatie te vergroten. Next City heeft in 2018 input opgeleverd voor o.a. Koers010, het bestuurlijk team Groei van de Stad, de omgevingsvisie en het innovatienetwerk binnen de gemeente Rotterdam.

Omgevingswet

Per 1 januari 2021 wordt de Omgevingswet (Ow) ingevoerd voor alle overheidslagen, waarna de organisatie tot 2029 de tijd heeft om helemaal in de geest van de wet te gaan opereren. De Ow heeft betrekking op de gehele fysieke omgeving en vormt het nieuwe wettelijk kader voor onderwerpen als bodem, geluid, lucht, milieu, waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumentenzorg, natuur en publieke gezondheid. De stelselherziening Ow kent de volgende hoofddoelen:

- het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit
- een doelmatig beheer, gebruik en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving om zo maatschappelijke functies te waarborgen

Daarnaast heeft de invoering van de Ow als afgeleide van de genoemde hoofddoelen vier belangrijke maatschappelijke verbeterdoelen:

- het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht
- het bewerkstelligen van een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving (integraliteit), mede door meer participatie en betrokkenheid van burgers, bedrijven en andere betrokkenen
- het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte door een actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken voor het bereiken van doelen voor de fysieke leefomgeving
- het versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving

Met de komst van de Ow verandert niet alleen het juridisch kader voor de gemeente fundamenteel. Ook initiatiefnemers van en belanghebbenden bij ruimtelijke ontwikkelingen stellen straks andere eisen aan de overheid. Daarmee vraagt de implementatie van de Ow innovatie binnen onze gemeentelijke organisatie. Deels betreft dit technologische innovatie. Voor het overgrote deel gaat dit echter over sociale innovatie. Hierbij ligt de nadruk op een andere manier van kijken, denken en doen. Dit vraagt aanpassingen in houding en gedrag.

Binnen de gemeente Rotterdam is ten behoeve van de implementatie van de Ow gekozen voor een programmatische aanpak. Het afgelopen jaar hebben we op hoofdlijnen de volgende resultaten opgeleverd:

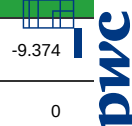
- verkenning Omgevingsvisie Rotterdam.
- integrale procesanalyses voor de werkprocessen die het meest geraakt worden door de Omgevingswet.
- uitvoeren van pilots, praktijkproefen en andere oefentrajecten om ervaring op te doen met de nieuwe wet.
- vergroten van bewustwording binnen de organisatie.
- programmaplan voor de periode tot en met 1 januari 2021.

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Meer kansrijke gezinnen rondom het centrum	Collegetafget		8,2% (1-7-2017)	nvt	De meting per 1 januari 2017 bedroeg 8,0%. Hiermee kwam de target al boven de beoogde eindwaarde uit. Daarnaast is de collegetafget Kansrijke Gezinnen af per 1 juli 2017. In de Begroting 2018 is de beoogde waarde van de target voor 2018 daarom op niet van toepassing (n.v.t.) gezet.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Stedelijke inrichting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	28.422	21.523	25.027	24.876	-151
Totaal baten	28.422	21.523	25.027	24.876	-151
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.835	4.325	7.367	3.012	-4.354
Financieringsbaten	186	0	0	89	89
Opbrengsten derden	25.437	17.199	17.661	21.329	3.668
Overige baten	-35	0	0	446	446
Lasten exclusief reserves	80.232	93.179	95.061	80.076	-14.984
Apparaatslasten	27.419	28.524	29.389	29.019	-370
Inhuur	4.975	5.314	5.962	5.454	-509
Overige apparaatslasten	848	542	497	557	60
Personeel	21.596	22.668	22.930	23.008	78
Interne Lasten	4.567	1.132	1.448	4.723	3.276
Overige doorbelastingen	4.567	1.132	1.448	4.723	3.276
Programmalasten	48.247	63.523	64.224	46.334	-17.890
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	32.235	52.706	49.375	35.242	-14.133
Kapitaallasten	1.168	1.138	1.059	1.824	765
Overige programmalasten	1.201	0	0	348	348
Subsidies en inkomensoverdrachten	13.643	9.679	13.790	8.921	-4.872
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.809	-71.656	-70.033	-55.200	14.833
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.809	-71.656	-70.033	-55.200	14.833
Mutaties reserves	18.724	30.629	27.246	17.872	-9.374
Toevoeging aan reserves	0	0	1.929	1.929	0

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Onttrekking aan reserves	16.121	30.629	27.779	18.405	-9.374
Vrijval reserves	2.603	0	1.395	1.395	0
Saldo voor overhead	-33.085	-41.027	-42.788	-37.328	5.459

Toerekening overhead aan Stedelijke inrichting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	11.535	12.700	12.700	12.700	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.546	4.843	4.944	4.682	-262
Saldo na overhead	-49.166	-58.570	-60.432	-54.711	5.721

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Stedelijke inrichting is sprake van een voordeel van € 5,5 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de volgende:

Hogere baten Vergunningen en Toezicht

Het voordelig saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere baten op het product Vergunningen en Toezicht. Dit komt omdat de inkomsten vanuit de WABO-leges per saldo € 1 mln hoger zijn uitgevallen. Naast de opbrengsten voor leges zijn er hogere baten van € 1 mln voor ontheffingen milieuzones, opgelegde bestuurlijke boetes, beheerkosten, dwangsommen en meeropbrengsten werkzaamheden voor derden.

Milieu

Op het product Milieu zorgt een terugbetaling aan de gemeente van een eerder verstrekte subsidie en niet begrote milieuboetes tot een extra opbrengst van € 400.

Daarnaast zijn er in 2018 voor het project Little C € 1,8 mln bodemsaneringskosten in de grondexploitatie gemaakt, die in de vorm van een verliesvoorziening als last zijn opgenomen. Deze lasten zijn onttrokken uit de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem die gekoppeld is aan het programma Stedelijke Inrichting. Hiermee is een eenzijdige mutatie in de reserves zichtbaar op het programma Stedelijke Inrichting. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

Diverse afwijkingen

Het resterende voordelige verschil van € 1,3 mln is opgebouwd uit diverse afwijkingen. Zo is er voor € 400 minder aan kosten gerealiseerd in verschillende projecten op het gebied van Landschap, Planologie en Wonen. Van het beschikbare budget voor funderingsherstel is € 500 minder besteed, doordat er minder aanvragen hiervoor zijn ontvangen dan vooraf was ingeschat. Het resterende verschil van € 400 betreft diverse lagere overige kosten.

BBV-indicatoren

Beschrijving BBV-indicator		Eenheid		Bron
1. Hernieuwbare elektriciteit		%	Streefwaarde	n.v.t.
			Realisatie	4,62016
2. Gemiddelde WOZ waarde		Duizend euro	Streefwaarde	n.v.t.
			Realisatie	1532017
3. Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen		Streefwaarde	n.v.t.
			Realisatie	2,42016
4. Demografische druk		%	Streefwaarde	n.v.t.
			Realisatie	57% 2018

Toelichting op BBV-indicatoren

N.v.t.

Vergunningen en toezicht

De gemeente Rotterdam bewaakt de kwaliteit van de te bouwen en gebouwde omgeving in Rotterdam. Het gaat om de gebouwen zelf, het gebruik ervan en het stimuleren, ondersteunen van een zorgvuldige omgang met monumenten en cultuurhistorisch erfgoed in het algemeen. Daarmee levert de gemeente een bijdrage aan een veilige, mooie, gezonde en leefbare stad.

Prioriteiten

- vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van omgevingsrecht
- vergunningverlening, toezicht en handhaving ingevolge de Monumentenwet
- programmatische aanpak van de particuliere voorraad

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie		Realisatie 2018
			2017	2018	
Aanvragen	Overig, vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van omgevingswet		2.321		2.631
Nieuw gemeentelijk monumenten	Overig, vergunningverlening, toezicht en handhaving ingevolge de Monumentenwet		20		20
Verleende monumenten- vergunningen	Overig, vergunningverlening, toezicht en handhaving ingevolge de Monumentenwet		60		135

Aantal woningen in aanpak Steigers op Zuid (2.966 woningen)	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	NPRZ	n.v.t.	zie tekst
Aantal eenheden in aanpak funderingsproblematiek	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	-	Margrietlaanbuurt: 610, Provenierswijk-West: 505, Schiewijk 381	
Aantal woningen aangepakt achterstallig onderhoud	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	-	Geen structurele aanpak nodig gebleken.	
Afhandeling meldingen hennepkwekerijen	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	1.300		900
Aantal bestuurlijke boetes bij hennepkwekerijen	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	120		125
Aantal ontmantelde hennepkwekerijen	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	340		261
Aanpak eigenaren die frequent de regels rondom hun eigendom overtreden: beheer overgenomen panden	Overig, programmatische aanpak particuliere woningvoorraad	-		0

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van omgevingsrecht

In 2018 heeft Bouw- en Woningtoezicht alle zeilen moeten bijzetten om het hoofd te bieden aan de hausse aan aanvragen omgevingsvergunning. Deze hausse is veroorzaakt door de opleving van de economie. Met grote inzet van iedereen lukt het om de aanvragen af te handelen. Nog steeds zet de afdeling onverkort in op de werkwijze om aanvragen zo effectief mogelijk af te handelen en potentiële aanvragers zo vroeg mogelijk aan tafel te krijgen. Hiermee levert Bouw- en Woningtoezicht een bijdrage aan de ambitie van de gemeente Rotterdam om per jaar 4.500 woningen te bouwen.

Bouw- en Woningtoezicht doet mee aan de invoering van de Omgevingswet. In 2018 is de voorbereiding gestart van de aanpassing van de werkprocessen zodat de afdeling in 2021 klaar is voor de Omgevingswet.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving ingevolge de Monumentenwet

In 2018 is gewerkt aan de Rotterdamse Erfgoedagenda 2017-2020 die eind 2016 is vastgesteld. Deze beleidsnotitie zet de koers uit, schetst de concrete activiteiten rond het gebouwde cultuurhistorisch erfgoed van Rotterdam tot 2020 en krijgt daarna een vervolg. Naast de vergunningverlening gaat het om projecten die direct verbonden zijn met de bescherming en instandhouding van erfgoed. Ook is in 2018 een nieuwe opzet gemaakt voor de aanpak van Cultuurhistorische Verkenningen en is er gewerkt aan de meer integrale borging van cultuurhistorie in bestemmingsplannen. Verder is het zogenaamde 'Top 20 project' nader vormgegeven. Hierin werkt Bouw- en Woningtoezicht nauw samen met de voor Rotterdam belangrijke externe erfgoedpartijen. In het kader van dit project draagt Bouw- en Woningtoezicht jaarlijks twintig nieuwe gemeentelijke monumenten voor. De

voorbereidingen voor de selectie van 2018 zijn opgestart. In 2019 neemt het college hierover een besluit. Daarnaast heeft Rotterdam als een van de zes pilotgemeenten in Nederland een begin gemaakt met het maken van een Kerkenvisie voor de stad. Dit is een overzicht van het aantal kerkgebouwen in Rotterdam, de cultuurhistorische waarden ervan en het opzetten van een samenwerkingsverband met eigenaren, gebruikers en belanghebbenden om na te denken over de toekomst van deze vaak bijzondere gebouwen. Het project neemt minimaal twee jaar in beslag. Tenslotte is nadrukkelijk gewerkt aan overdracht van kennis over het cultuurhistorisch erfgoed. De Open Monumentendag en de speciaal gemaakte boekjes over erfgoed zijn daarvan belangrijke voorbeelden. Ook zijn er diverse cultuurhistorische films gemaakt over een aantal wijken in Rotterdam Zuid. Vanuit de verantwoordelijkheid voor het Werelderfgoed Van Nellefabriek zijn er diverse activiteiten georganiseerd, waaronder de Unesco Werelderfgoed Bestuurdersdag. Dit is gedaan in samenwerking met het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Unesco.

Programmatische aanpak van de particuliere woningvoorraad

Bij de start van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) is geconstateerd dat voor circa 13.000 woningen een aanpak nodig is voor versterking van het beheer en onderhoud. Inmiddels is van ruim 5.600 woningen de aanpak gestart en ruim de helft hiervan is inmiddels afgerond. In de periode 2019-2022 pakt de gemeente de volgende 3.000 woningen aan. De voorbereiding van deze programmatische aanpak vond plaats in 2018. Eind 2018 is het uitvoeringplan Steigers op Zuid 2.0 door het college vastgesteld. De uitvoering van de eerste tranche van ruim 750 woningen start in 2019. In de focuswijken pakt de gemeente per collegeperiode ruim 3.000 woningen aan. Het doel is de onderhoudssituatie te verbeteren en het beheer structureel op orde te krijgen. Deze aanpak krijgt vorm in het uitvoeringsprogramma Steigers op Zuid. De aanpak van 2.966 woningen liep volgens planning. De Ossenisebuurt in Pendrecht (166 woningen) is in 2018 door het Rijk aangewezen als proeftuin voor een aardgasvrije wijk. De aanbesteding van de integrale aanpak van de Ossenisebuurt is in 2018 voorbereid. De uitvoering start in 2019.

Aanpak malafide huiseigenaren

Van 8 eigenaren is het bezit (ruim 200 woningen) in 2018 onderzocht, waarbij er geen structurele aanpak op achterstallig onderhoud nodig is gebleken. Bestaande plannen van aanpak over het onderhoud van bezit worden volgens de afspraken nageleefd. In 2018 heeft het college geen nieuwe bestuurlijke boetes voor achterstallig onderhoud opgelegd. Twee lopende handhavingsszaken zijn door de rechter bevestigd op de handhaving na bezwaar en beroep van de betreffende eigenaren. Naast de aandacht voor huisjesmelkers zijn 7 malafide verhuurmakelaars integraal aangepakt met stopgesprekken en bestuurlijke boetes. In totaal zijn 6 bestuurlijke boetes aan verhuurmakelaars opgelegd voor illegaal gebruik. Verder is Rotterdam betrokken bij het actieplan van het Rijk om meer grip te krijgen op malafide praktijken. De lobbypunten van Rotterdam zijn: het beschikbaar komen van instrumenten om hoge huren in relatie tot geboden kwaliteit aan te pakken en een zelfbewoningsplicht.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Aanpak hennepwekerijen

In 2018 waren er ruim 900 meldingen waarvan 261 gevallen uitmondde in een ontmanteling. Hiervan hebben 208 zaken bestuursrechtelijk geleid tot kostenverhaal. Daarnaast zijn 125 bestuurlijke boetes opgelegd wegens woningonttrekking. De aantallen zijn lager dan in voorgaande jaren. De daling is onderwerp voor nadere analyse. Door samenwerking met o.a. politie en Stedin kunnen overtreders effectief worden aangepakt. Samenwerking op

regionaal niveau levert op dat eigenaren en verhuurmakelaars aangesproken worden wat leidt tot verbeterd gedrag en weren van foute huurders. In de hele keten wordt samengewerkt aan het bouwen van barrières tegen malafide gedrag.

Funderingsproblematiek en achterstallig onderhoud

In samenwerking met bewoners, woningbouwcorporaties, gebiedscommissies en andere is in 2018 gewerkt aan de uitvoering van wijkgericht en bloksgewijs funderingsonderzoek. In totaal hebben eigenaren van 410 woningen gesubsidieerd funderingsonderzoek uitgevoerd. Eigenaren van 804 woningen hebben het voornemen hiertoe opdracht te verstrekken. Ook is in 2018 gestart met het aanbod van procesbegeleiding voor woningeigenaren die te maken hebben met een -urgente- bloksgewijze funderingsherstelopgave. Hiermee kunnen 144 particuliere woningeigenaren ondersteuning krijgen bij het organiseren van deze complexe, gemeenschappelijke en kostbare ingreep. Daarnaast is samen met het landelijke Fonds Duurzaam Funderingsherstel, het ministerie van Binnenlandse Zaken en diverse Nederlandse gemeenten gewerkt aan een versoepeling van de toelatingsvoorwaarden tot het fonds en een lager rentetarief. Het doel is om financiële barrières weg te nemen van eigenaar-bewoners die problemen hebben om kostbaar funderingsherstel te betalen. In 2019 krijgt het college een hernieuwde samenwerkingsovereenkomst met het fonds voorgelegd. Tot slot is eind 2018 de stadsbrede campagne 'Duik in je fundering' van start gegaan. Het doel van de campagne is het bewoners bewust te maken van de problemen die kunnen ontstaan aan panden die op houten palen gefundeerd zijn. Tevens kunnen woningeigenaren met een eenvoudige postcodecheck zien of zij risico lopen op problemen met hun fundering én waar zij terecht kunnen voor meer informatie. Inmiddels is de postcodecheck ruim 19.000 keer gebruikt. De campagne 'Duik in je fundering' krijgt in 2019 een vervolg.

Toelichtingen ontwikkelingen

Externe ontwikkelingen

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet voorziet onder andere in een vereenvoudiging van het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast voorziet deze wet in een nieuwe manier van werken, het is niet langer "nee, ten zij", het is dan "ja mits". Belangrijke doelen van de Omgevingswet zijn een meer integrale wijze van werken, het vooropstellen van participatie en het vergroten van de lokale afwegingsruimte. De wet is voor een deel nog onder constructie, onder andere in de vorm van uitvoeringsbesluiten. De Omgevingswet wordt per januari 2021 ingevoerd.

De nieuwe wet Kwaliteitsborging voor het bouwen is door het kabinet teruggetrokken (Eerste Kamer), er bleef onvoldoende draagvlak nadat de wet wel door de Tweede Kamer was aangenomen. Deze wet is gericht op een nieuw stelsel in de bouw dat is gericht op private kwaliteitsborging. De wet maakt de opdrachtgever zelf

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

verantwoordelijk voor de oplevering van een bouwwerk conform het Bouwbesluit. De gemeente beoordeelt het gekozen instrument van kwaliteitsborging in relatie tot een risicoklasse. De gemeente doet mee met het landelijk experiment Private kwaliteitsborging grondgebonden woningen en aan de pilot Architect aan zet. Bij deze laatste pilot voeren architecten de toetsing uit bij bouwprojecten met een laag risico. In het najaar van 2018 is een bestuursakkoord gesloten tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het ministerie van Binnenlandse Zaken over de invoering van de wet. Ook Rotterdam heeft zijn bijdrage geleverd aan het bestuursakkoord. De minister zal het wetsvoorstel nu, samen met het bestuursakkoord naar de Eerste Kamer sturen. Als de wet wordt aangenomen zal deze gelijktijdig met de Omgevingswet in werking treden.

Interne ontwikkelingen

Verbetering werkprocessen

Op het gebied van vergroting van de dienstverlening naar de burger zijn de volgende interne maatregelen doorgevoerd:

- in 2018 zijn 17 processen in het zaakstelsel onder gebracht. In 2019 worden daaraan nog 4 processen toegevoegd en zal verdere optimalisering plaatsvinden. Dit draagt, zoals reeds blijkt, bij aan laagdrempeligheid voor de burger en een betere bereikbaarheid van de gemeente
- eind 2018 is gestart met de vorming van een klantcontact centrum waarbij de vraag van de klant centraal staat en de norm 'bellen is antwoord' is. Dit concept wordt in 2019 verder uitgerold
- ook zijn de vergunning-applicaties omgebouwd, zodat uitval door falend hardware geminimaliseerd wordt en de afhandelingsnelheid van de aanvraag verhoogd wordt
- daarnaast loopt het spoor Implementatie Omgevingswet. In 2018 is middels workshops de organisatorische impact inzichtelijk gemaakt. De impact op de informatievoorziening zal begin 2019 volledig duidelijk zijn. Dan kunnen besluiten rond de aanpassing en/of uitfasering van de huidige vergunning-applicaties worden vormgegeven

Vaststelling beleidsplan

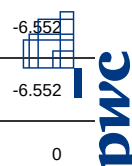
Op 17 april 2018 heeft het college van burgemeester en wethouders het meerjarenplan Bouw- en Woningtoezicht 2018-2021 en de rapportage 2017 vastgesteld. Deze stukken zijn ook naar de gemeenteraad gestuurd. Er is voor de eerste keer gekozen voor een meerjarenplan in plaats van een jaarplan. Ontwikkelingen op het gebied van het bouw- en woningtoezicht hebben vaak een horizon die wat verder weg ligt dan een periode van een jaar. Wel wordt ieder jaar op een aantal speerpunten gefocust en wordt dit middels rapportage gemonitord. Zo nodig wordt het meerjarenplan bijgesteld als ontwikkelingen daar aanleiding toe geven.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Vergunningen en toezicht	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	22.557	16.697	17.547	21.113	3.567
Totaal baten	22.557	16.697	17.547	21.113	3.567
Bijdragen rijk en mede-overheden	49	0	0	70	70
Financieringsbaten	186	0	0	89	89
Opbrengsten derden	22.582	16.697	17.547	20.488	2.941
Overige baten	-260	0	0	467	467
Lasten exclusief reserves	27.100	25.931	29.439	23.911	-5.528
Apparaatslasten	15.394	15.595	16.173	16.069	-103
Inhuur	3.405	2.871	4.073	3.856	-217
Overige apparaatslasten	579	358	310	381	71
Personeel	11.410	12.366	11.790	11.833	43
Interne Lasten	1.253	1.189	1.183	1.639	456
Overige doorbelastingen	1.253	1.189	1.183	1.639	456
Programmalasten	10.454	9.148	12.083	6.203	-5.880
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.786	4.381	4.775	2.721	-2.055
Kapitaallasten	608	588	509	1.280	771
Overige programmalasten	1.185	0	0	312	312
Subsidies en inkomstenoverdrachten	5.875	4.179	6.799	1.890	-4.908
Saldo voor vpb en reserveringen	-4.543	-9.235	-11.892	-2.798	9.094
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-4.543	-9.235	-11.892	-2.798	9.094
Mutaties reserves	9.478	8.306	10.315	3.763	-6.552
Onttrekking aan reserves	6.875	8.306	10.315	3.763	-6.552
Vrijval reserves	2.603	0	0	0	0

De waterhuishouding
Accountant N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor overhead	4.935	-929	-1.577	965	2.542
Toerekening overhead aan Vergunningen en toezicht	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.044	7.994	7.994	7.994	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.056	3.207	3.240	3.078	-162
Saldo na overhead	-5.165	-12.130	-12.811	-10.107	2.704

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	3.567	1.025	2.542
1. Opbrengsten leges	1.068	0	1.068
2. Overige opbrengsten	1.727	0	1.727
3. Technische vrijval voorziening SV-leningen	772	772	0
4. Interne lasten	0	754	-754
5. Funderingen	0	-501	501
Afwijking reserves	-6.552	-6.552	0
5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam	-1.983	-1.983	0
6. Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	-1.736	-1.736	0
7. Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	-2.833	-2.833	0
Saldo voor overhead	-2.985	-5.527	2.542

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten leges

Er is een positief resultaat van € 1,5 mln voor de leges Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. De belangrijkste reden voor dit positieve resultaat zijn de inkomsten van aanvragen uit 2017 met een hogere waardebeoordeling. De restitutie van leges door beroep- en bezwaar tegen de legesaanslag resulteerde in een lager resultaat van € 426. Per saldo leiden deze ontwikkelingen tot een positieve resultaat van 1,1 mln op de opbrengsten leges.

2. Overige opbrengsten

Naast de opbrengsten voor leges zijn er diverse baten zoals ontheffingen milieu-zones en meeropbrengsten werkzaamheden voor derden. Per saldo zijn er € 1,7 mln meer inkomsten.

3. Technische vrijval voorziening SV-leningen

Conform voorschriften wordt de voorziening netto opgenomen op de balans. Hierdoor valt deze vrij en wordt tevens toegevoegd aan de SV leningen.

4. Interne lasten

De interne lasten van € 754 zijn de hogere kosten voor beheer en expertise projecten.

5. Funderingen

Van het beschikbare budget voor het funderingsherstel resteert € 501 door minder subsidieaanvragen in 2018. Het betreft meerjarige wijkgerichte participatietrajecten in het kader van gesubsidieerd funderingsonderzoek en urgent bloksgewijs funderingsherstel waarvan de verplichtingen op termijn worden uitgevoerd met inzet van het landelijke Fonds Duurzaam Funderingsherstel.

5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam

Het programma voor woningverbetering Bestaande Voorraad wordt gefinancierd door de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam. Door de onderbesteding is er € 2 mln minder onttrokken. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden. Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

6. Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

Het programma voor woningverbetering Particuliere Voorraad wordt gefinancierd door de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling. Door de onderbesteding is er € 1,7 mln minder onttrokken. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden. Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

7. Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Er is door de onderbesteding voor het programma Nationaal Programma Rotterdam Zuid € 2,8 mln minder onttrokken aan de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden. Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Vergunningen en toezicht	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 280	0	- 280
Ramingbijstelling basispad coalitieakkoord overhead	120	0	120
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	- 400	0	- 400
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	400	400
DCMR opbrengsten	0	400	400
Totaal	- 280	400	120

Toelichting op overzicht van bijstellingen

In 2018 is er een onderbesteding van € 120 voor de wettelijke verplichting Basisregistratie adressen en gebouwen /Wet Onroerende Zaken (BAG/WOZ). In 2019 wordt deze verplichting voortgezet.

De opbrengst van de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond voor advieswerkzaamheden vergunningverleningen is gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Aanpak ondermijnende criminaliteit

Beleidskader verkoop corporatiewoningen

Beleidsnotitie bestuurlijke boete Huisvestingswet Rotterdam 2013

Beleidsnotitie gemeente Rotterdam 2014 bestuurlijke boete, beheerovername en sluiting op grond van de Woningwet

Beleidsregel funderingsherstel

Besluit omgevingsrecht

Bestemmingsplannen Rotterdam

Binnenstadsplan City Lounge

Bouwbesluit

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bouwverordening Rotterdam

Erfgoed Agenda Rotterdam 2017-2020

EU-arbeidsmigratie

Huisvestingsverordening Rotterdam 2014

Huisvestingswet

Legesverordening

Meerjarenplan Bouw- en Woningtoezicht

Monumentenwet / Erfgoedwet

Monumentenverordening Rotterdam 2010

Nadere regels subsidie en lening particuliere woningverbetering Rotterdam 2015

Omgevingswet

Programma Duurzaam 2015 – 2018

Richtlijn goed verhuurder-schap

Stadsvisie

Uitvoeringsprogramma particuliere woningvoorraad 2015 – 2018 Steigers op Zuid

Verhuurderheffing corporaties

Verordening toegang Woningmarkt en samenstelling Woningvoorraad

Verschillende subsidieregelingen rijk voor advies en meervoudige isolatiemaatregelen

Welstandsnota Rotterdam

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Wet ruimtelijke ordening

Woningwet

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Ruimte en wonen

Binnen het product Ruimte en Wonen wordt op 3 schaalniveaus: gebied, stad en regio aan de toekomst van Rotterdam gewerkt. Onder andere met:

- Gebiedsvisies, inrichtings-, bestemmingsplannen en bouwplanbegeleiding
- Beleidsontwikkeling en coördinatie voor wonen, ruimtelijke ordening en inrichting buitenruimte
- Ontwikkeling en organisatie van regionale plannen en samenwerking met (hogere) overheden
- Ontwikkeling van een integrale lange termijn visie op de toekomst van de stad

Doelstellingen product

Wonen

- woonvisie
- aantrekkelijke woonmilieus
- kwaliteit van de woningvoorraad
- basis op orde

Planologie & Stedenbouw

- Next City
- architectuur biënnale
- omgevingsvisie

Buitenruimte (Landschap), vergroening

- vergroening
- functionele wijzigingen
- rivieroevers

Bestemmingsplannen

- de actualisatie van gebiedsbestemmingsplannen
- de voorbereiding op de Omgevingswet

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie	Doel	Realisatie 2018
			2017	2018	
Collegetarget:	Meer kansrijke		8,2 % (1-	nvt	De meting per 1 januari 2017 bedroeg 8,0%. Hiermee kwam de target al boven de
	gezinnen		7-2017)		beoogde eindwaarde uit. Daarnaast liep de collegetarget Kansrijke Gezinnen af per 1 juli
	rondom het				2017. In de Begroting 2018 is de beoogde waarde van de target voor 2018 daarom op niet
	centrum				van toepassing (n.v.t.) gezet.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Wonen

Woonvisie

De hoofddoelstellingen van de Woonvisie zijn:

- aantrekkelijke woonmilieus met een balans en differentiatie in de woningvoorraad
- een kwalitatieve en duurzame woningvoorraad
- borging van de basis op orde

Deze doelstellingen zijn in 2018 leidend geweest voor de inzet van de gemeente. Met het coalitieakkoord zijn deze doelstellingen verder geconcretiseerd in twee ambitieuze opgaven:

- realisatie van 18.000 woningen in de periode 2018 t/m 2021
- slimmer oppakken van de duurzaamheidsopgaven in de woningvoorraad

Aantrekkelijke woonmilieus

Gebiedsatlas

De Gebiedsatlas Ontwikkeling woningvoorraad is vastgesteld. Hiermee kan beter gestuurd worden op een betere balans en meer differentiatie binnen de woningvoorraad. Ook is een doorvertaling tot op wijkniveau mogelijk. De gebiedsatlas vormt de basis voor de prestatieafspraken met de woningcorporaties

Prestatieafspraken

In 2018 zijn met alle woningcorporaties in Rotterdam prestatieafspraken gemaakt over de bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen uit de Woonvisie. De prestatieafspraken zijn ondertekend door de gemeente, de woningcorporaties en de huurdersverenigingen.

Per corporatie zijn aparte maatwerkafspraken gemaakt. Deze afspraken zijn afhankelijk van de kenmerken van het bezit (type, segment, plaats en kwaliteit en toekomstbestendigheid) en de investeringsstrategie van een corporatie. Ook de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad is hierin vastgelegd. Hierbij zijn ook afspraken over een gebiedsaanpak gemaakt.

Kwaliteit van de woningvoorraad

Inzicht in woonwensen en -kwaliteit

Er wordt periodiek onderzoek gedaan naar de woonwensen van Rotterdammers. Het onderzoek dient als basis voor de inzet van het woonbeleid. De Omgevingstest 2018 is uitgevoerd, dit is een vervolg op de Grote Woningstest uit 2012. Rapportage over de uitkomsten vindt plaats in 2019. De uitkomsten worden verwerkt in gebieds- en projectadvisering en waar nodig in beleidskaders.

In 2018 is gestart met de werkzaamheden voor een nieuw kader Woningkwaliteit. Dit nieuwe kader is een vervolg op het Kader Kleine Woningen. Ook dit traject loopt door in 2019. Met het kader borgen we de woningkwaliteit nu en in de toekomst. Bouwen, bouwen, bouwen is het credo, maar wel met borging van kwaliteit.

Innovatie in het wonen

Mede op verzoek van de raad is eind 2018 gestart met een actieplan coöperatieve woonvormen. Het doel is meer ruimte creëren voor bijzondere, innovatieve woonvormen. Hierin wordt de pilot van Het Rotterdams Woongenootschap meegenomen. Deze pilot beoogt de realisatie van een coöperatieve woonvorm voor gezinnen.

Lange termijnontwikkeling

Er is geanticipeerd op de groei van de woningvoorraad op de middellange en lange termijn (2025-2040). Er is een verdiepingsslag gemaakt en er zijn ontwikkelstrategieën opgesteld. In het kader van de Omgevingsvisie is gestart met een verbreding van de woningbouwopgave naar andere programma's. Een voorbeeld hiervan is de afstemming van de ruimteclaim van de functie wonen met andere thema's, zoals werken en sport.

Regionale woningmarktafspraken

Rotterdam neemt samen met 13 regiogemeenten, de Federatie Maaskoepel (namens alle woningcorporaties) en huurdersorganisaties deel aan het Samenwerkingsverband Wonen. Het doel is het woningaanbod tot 2030 uit te breiden met 54.000 extra woningen. Hierbij wordt ingezet op een betere balans van het woningaanbod in de regio door een betere spreiding van de sociale woningvoorraad.

Door het woningbouwprogramma op regionale schaal af te stemmen worden vraag en aanbod in de regio meer in balans gebracht. De afspraken worden vastgelegd in een Regioakkoord. De Provincie Zuid-Holland hecht veel waarde aan deze regionale samenwerking. Daarom levert zij een belangrijke bijdrage in de vorm van monitoring en toetsing. Dit traject loopt door in 2019.

Het programma Kansrijke Wijken liep per 1 juli 2017 formeel af, de laatste projecten zijn afgerond. Een aantal financiële verplichtingen loopt nog door naar volgende jaren.

Basis op orde

Bij de goedkopere woningvoorraad spelen verschillende maatschappelijke kwesties. De gemeente heeft hiervoor beleid vastgesteld. Er zijn afspraken met de corporaties gemaakt over de huisvesting van bijzondere doelgroepen die uitstromen uit een opvangsituatie. Daarnaast is gestart met de herijking van het convenant huisvesting bijzondere doelgroepen en de bijbehorende zoneringskaart.

Ouderen, studenten

Het programma Langer Thuis is afgerond. Nieuwe ambities zijn vastgesteld in het eind 2018 vastgestelde Samenwerkingsagenda Ouder en Wijzer. Deze samenwerkingsagenda is onder meer gericht op wonen en de woonomgeving. De agenda is opgesteld door corporaties, zorg- en welzijnsorganisaties, sportverenigingen en ouderenbonden. De samenwerkingsagenda krijgt een uitwerking in een Langer Thuis akkoord en loopt door in 2019.

Voor de beschikbaarheid en betaalbaarheid van wonen en over hoe ouderen langer thuis kunnen wonen zijn afspraken gemaakt met de woningcorporaties.

Herhuisvesting

De raad heeft ingestemd met de toepassing van het nieuwe artikel 10 in de Rotterdamwet. Voordat zij een

huisvestingsvergunning krijgen screent de gemeente potentiële nieuwe bewoners in de aangewezen gebieden op overlastgevend gedrag. Het doel is woonoverlast terug te dringen en de leefbaarheid te vergroten.

De evaluatie van de toepassing van het inkomenscriterium (artikel 8 van de Rotterdamwet) is voorbereid. Dit geldt ook voor de besluitvorming over eventuele verlenging en uitbreiding van de toepassing hiervan.

De Woonvisie voorziet in een kwaliteitsslag in een deel van de woningvoorraad. Met deze kwaliteitsslag hangt een herstructureringsopgave samen. Het in 2018 vastgestelde Kader Herhuisvesting bevat de leidraad voor het omgaan met herhuisvesting van huishoudens in zowel de sociale als de particuliere voorraad. Dit kader geldt voor de gehele stad, maar in het bijzonder voor het gebied van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ).

Statushouders en woonwagens

De taakstelling voor de huisvesting van statushouders in 2018 was 763. In totaal zijn er 641 statushouders gehuisvest en is 2018 afgesloten met een achterstand van 122 statushouders. Voor het huisvesten van deze 641 statushouders zijn 237 woningen nodig geweest. De reden voor dit relatief kleine aantal woningen is dat gezinsherenigers een belangrijk deel van de instroom vormden. Vaak konden zij geplaatst worden in de woning van reeds gehuisveste familieleden. Ook zijn relatief veel grote gezinnen gehuisvest. In 2018 heeft de Stichting Nieuw Thuis Rotterdam 29 woningen geleverd. De overige 208 woningen zijn door de woningcorporaties geleverd.

Er zijn verschillende redenen voor de opgelopen achterstand. Het COA heeft 42 statushouders te weinig gekoppeld aan Rotterdam. Er was sprake van incomplete dossiers. Ook waren er diverse moeilijk te huisvesten kandidaten (o.a. door rolstoelafhankelijkheid).

In 2018 is gestart met de herijking van het woonwagenbeleid. Aanleiding hiervoor is het nieuwe Rijkskader waarin staat dat gemeenten het aantal standplaatsen in overeenstemming moeten brengen met de behoefte. Dit Rijkskader heeft de nodige commotie teweeggebracht, zoals het illegaal innemen van een aantal lege plekken op woonwagencentrum de Kievit. Om dit aan te pakken is een gerechtelijke procedure gestart.

De evaluatie en mogelijke herijking van de regionale verordening voor woonruimteverdeling is doorgeschoven naar de regio-agenda van 2019. De oorzaak ligt onder andere op de bestuurlijke focus en de drukke werkzaamheden rond het Regio-akkoord.

Planologie & Stedenbouw

Next City

Rotterdam heeft te maken met grote trends, transitie die forse impact hebben op de stad en zich moeilijk laten voorspellen. Denk hierbij aan de verdergaande digitalisering en robotisering, circularisering van de economie, de klimaatadaptatie en mobiliteits- en energietransitie.

Next City is een ontwikkelprogramma waarin gevolgen en trends voor de stad worden onderzocht. De lessen die de gemeente hieruit trekt worden onderdeel van het beleid en de omgevingsvisie. In 2018 is onderzoek gedaan naar scheiding van afvalstromen. Het wordt steeds drukker in de stad en er moeten slimme oplossingen worden gevonden die minder ruimte in beslag nemen.

De opgave voor de komende jaren is de groei van de stad integraal aan te pakken en hierbij te richten op goede groei. Het college heeft in haar coalitieprogramma 'Nieuwe Energie voor Rotterdam' hiervoor expliciet aandacht.

gevraagd.

Architectuur Biënnale

In 2018 vond opnieuw de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) plaats. Het thema was Energie en Rotterdam was hierbij een van de 3 hoofdprojecten. De Rotterdamse bijdrage was een verkenning van verschillende toekomstscenario's met handelingsperspectieven.

Omgevingsvisie

De Omgevingswet vervangt vrijwel alle relevante wetgeving voor ruimtelijke plannen en vergunningverlening. Hiermee beoogt de wetgever een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de leefomgeving beter te ondersteunen. De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht. Met de komst van de Omgevingswet verandert de regelgeving voor Ruimtelijke Ordening. Iedere gemeente is verplicht een Omgevingsvisie op te stellen. Een Omgevingsvisie is een richtinggevende en integrale visie op de fysieke leefomgeving, voor de lange termijn. De Omgevingsvisie moet tevens een goede groei van de stad mogelijk maken.

Rotterdam is in 2017 gestart met het opstellen van een omgevingsvisie, in 2018 is de Verkenning (een testversie) opgeleverd. Als hulpmiddel om integraal te kunnen afwegen zijn 5 perspectieven benoemd:

- compacte stad
- inclusieve stad
- productieve stad
- gezonde stad
- circulaire stad

Kennisloods

De Kennisloods heeft als doel om medewerkers te stimuleren om data slimmer te gebruiken voor beleidskeuzes. In 2018 is het project Kennisloods 2.0 gestart. Met een nieuwe methodiek worden er oplossingen gevonden voor datagerelateerde problemen.

Buitenruimte (Landschap), vergroening

De aanpak van de vergroening richt zich op vijf stenige wijken:

- Middelland/Nieuwe westen
- Oude Noorden
- Tarwewijk
- Bloemhof
- Hillesluis

Het gaat hierbij om kleine initiatieven uit de wijken, zoals het aanleggen van geveltuinen. Daarnaast is Kleur & Fleur met bewoners voortgezet. Deze aanpak is in 2018 voor het laatst gehanteerd. Bij de vergroeningsaanpak is nauw samengewerkt met het programma Kansrijke wijken en het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid.

De resultaten van het investeren in de buitenruimte in de collegeperiode 2014-2018 zijn in een handzaam boekje verbeeld in de vorm van 'voor en na' foto's.

In het coalitieakkoord 'Nieuwe Energie voor Rotterdam' is een nieuwe ambitie voor vergroening geformuleerd. Het plan van aanpak hiervoor is nagenoeg gereed en wordt begin 2019 aangeboden.

Functionele wijzigingen

Het budget voor functionele wijzigingen in de buitenruimte is gekoppeld aan onderhoud van de buitenruimte. Hiermee is extra kwaliteit en functionaliteit aan de inrichting van de openbare ruimte toegevoegd.

Rivieroevers

De 3 rivieren Maas, Rotte en Schie zijn het verborgen goud van de stad. Met het programma Rivieroevers wil de gemeente:

- De oevers aantrekkelijker maken
- Zorgen voor goede fiets- en voetgangersroutes langs de oevers
- De ecologische waarden vergroten
- Meer recreatiemogelijkheden bieden

De resultaten van het programma Rivieroevers in de collegeperiode 2014-2018 zijn verbeeld in het Magazine Rivieroevers Rotterdam Resultaten 2014-2018.

In 2018 is gewerkt aan verschillende projecten. Voor de Rotte is gestart met de steiger Grote Kerkplein, de herinrichting Linker Rottekade, de planvorming Crooswijksebocht en Leuvekolk. Voor de Nieuwe Maas zijn de eerste fases van getijdenpark Nassauhaven en Maashaven afgerond. Verder is gestart met planvorming voor het Eiland van Brienenoord en de buitenruimte Bluecity.

Het project getijdenpark Mallegat is gestopt. De redenen hiervoor zijn complicerende effecten van bouwen in de rivier met niet voorziene financiële gevolgen.

In 2018 is de toekomstvisie op de Nieuwe Maas uitgewerkt en in concept door het college vastgesteld. Voor de Rotte ligt er een toekomstperspectief met kansrijke projecten die in uitvoering zijn. Voor de Schie is de inzet gericht op kansrijke lopende projecten. Verder is gewerkt aan een uitvoeringsprogramma voor 2019-2022, dat is opgenomen in het coalitieakkoord.

Bestemmingsplannen

De actualisatie van de bestemmingsplannen

Per 1 juli 2018 zijn de sancties die gemeenten dwongen om bestemmingsplannen actueel te houden vervallen. Gezien de achterstand is in 2018 een groot aantal bestemmingsplannen toch nog geactualiseerd.

In de laatste voortgangsnotitie bestemmingsplannen (oktober 2018) is aangegeven dat de gemeente Rotterdam aan het einde van deze collegeperiode beschikt over 100% dekkende en actuele bestemmingsplannen.

Er is nu nog een drietal 'vlekken' die niet beschikken over een ruimtelijk kader. In deze gebieden zijn per 1 juli 2018 voorbereidingsbesluiten getroffen om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan.

Verder is ingezet op het faciliteren van grote gebiedsontwikkelingen.

In 2018 is een nieuwe prioritering vastgesteld door het college:

1. Gebieden zonder kader
2. Faciliteren woningbouw (ontwikkelgebieden)
3. Faciliteren Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)
4. Thema gerichte wijzigingen (voorbeeld paraplubestemmingsplan Evenementen)
5. Programma actualisering

De gemeenteraad gaf aan dat de inhaalslag op de actualisatie zijn vruchten afwerpt. De raad heeft verzocht de voortgangsrapportage andere accenten te geven. Meer informatie over het omgevingsplan en minder over de voortgang.

Vorbereiding Omgevingswet

De Omgevingswet vervangt vrijwel alle relevante wetgeving voor ruimtelijke plannen en vergunningverlening. Hiermee beoogt de wetgever een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de leefomgeving beter te ondersteunen. De belangrijkste onderdelen zijn de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht. Het omgevingsplan is de opvolger van de bestemmingsplannen.

In 2018 is de inzet voor de implementatie van de Omgevingswet flink toegenomen. De belangrijkste resultaten van het afgelopen jaar:

- start thematische verkenning: een verkenning per thema naar wat verplicht is en wat er geregeld kan worden in het Omgevingsplan
- Pilot Omgevingsplan Cool Zuid: oefenen met het instrument omgevingsplan
- er is een centraal punt voor juridische (integrale) ondersteuning opgericht, het Juristenplatform Omgevingswet
- het Digitaal Stelsel Omgevingswet is een stap verder gebracht. In 2018 is een verkenning gedaan naar de mogelijkheden tot opbouw en indeling van het Omgevingsplan in standaarden. Ook is er een conceptversie opgeleverd.

Toelichtingen ontwikkelingen

Wonen

Voor het beleidsterrein wonen zijn de groei van de stad en de daaruitvolgende druk op de woningvoorraad samen met de installatie van de raad en het college van B&W van groot belang geweest. Wonen is een belangrijk onderdeel van het coalitieakkoord. Tijdens de diverse raadsdebatten zijn in aanvulling daarop acties geformuleerd. Deze zullen in 2019 tot resultaten leiden.

De raad is eind 2018 door de wethouder schriftelijk geïnformeerd over de belangrijkste dossiers binnen de portefeuille Wonen. De Woonvisie 2030 is en blijft daarbij de leidraad.

De woonvisie wordt begin 2019 aangescherpt op de actualiteit met een addendum. Het addendum omvat de nieuwbouwambities en de stappen rondom het versnellen van het aardgasvrij maken en beter isoleren van woningen.

Het Rijk heeft een evaluatie van de Woningwet gedaan. De doorwerking daarvan in lokaal beleid komt in 2019 tot uiting.

Groei van de stad

De stad is enorm in trek. De verwachting is dat de bevolking van de gemeente Rotterdam in 2030 toeneemt tot 676.000 (+ 47.000). De woningmarkt blijft aantrekken en er zijn meer bouwinitiatieven. De bouwproductie heeft in 2018 een record gebroken met 4.553 nieuwe woningen.

Meer inwoners betekent ook dat er extra woningen, voorzieningen en werklocaties nodig zijn. Dit betekent ook dat de druk op de openbare ruimte toeneemt. Rotterdam kiest voor een integrale benadering om een goede groei mogelijk te maken. De strategie voor de lange termijn locaties en zoekgebieden voor diverse functies is en wordt verder uitgewerkt.

Bereikbare Stad

Rotterdam is goed bereikbaar voor fietsers, voetgangers, automobilisten en ov-reizigers. Rotterdam heeft een steeds groenere buitenruimte en schonere lucht. De stad biedt steeds meer mogelijkheden om actief in beweging te zijn en elkaar in de buitenruimte te ontmoeten. Daardoor voelen bewoners zich er thuis.

Next City

Next City is een ontwikkelprogramma om transitieën gestructureerd te onderzoeken op hun gevolgen voor de stad. Er is een aantal belangrijke transitieën gesignaleerd die diep kunnen ingrijpen in de fysieke verschijning van de stad. Voorbeelden hiervan zijn de verregaande digitalisering en robotisering, circularisering van de economie en de klimaat-, mobiliteits- en energietransitie. Via pilots en experimenten is ook in 2018 onderzocht hoe we met deze transitieën om kunnen gaan. Uitkomsten uit het ontwikkelprogramma worden ingebracht in de omgevingsvisie en Groei van de stad.

Voorbereiding Omgevingswet

De Omgevingswet vervangt vrijwel alle relevante wetgeving voor ruimtelijke plannen en vergunningverlening. Hiermee beoogt de wetgever een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de leefomgeving beter te ondersteunen. De belangrijkste onderdelen zijn de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht.

De gemeente Rotterdam volgt de voortgang en de inhoud van het wetgevingstraject proactief en nauwlettend. Dit doen we om de belangen van Rotterdam en van de haven te borgen.

De inzet voor de Omgevingswet (het maken van een Omgevingsvisie en de voorbereidingen voor het Omgevingsplan als opvolger van de bestemmingsplannen) is in 2018 flink toegenomen. Deze inzet wordt voortgezet.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Ruimte en wonen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	387	3.263	3.622	2.159	-1.463
Totaal baten	387	3.263	3.622	2.159	-1.463
Bijdragen rijk en mede-overheden	103	3.261	3.622	1.859	-1.763
Opbrengsten derden	284	2	0	300	300
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	16.442	19.668	19.571	16.891	-2.680
Apparaatslasten	12.024	12.929	13.217	12.950	-267
Inhuur	1.570	2.443	1.889	1.598	-291
Overige apparaatslasten	269	184	188	176	-11
Personeel	10.185	10.303	11.140	11.175	35
Interne Lasten	-7.509	-9.730	-10.712	-9.117	1.596
Overige doorbelastingen	-7.509	-9.730	-10.712	-9.117	1.596
Programmalasten	11.927	16.469	17.066	13.058	-4.009
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.301	11.679	11.991	7.963	-4.028
Kapitaallasten	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	16	0	0	-65	-65
Subsidies en inkomensoverdrachten	5.610	4.790	5.076	5.160	84
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.054	-16.406	-15.949	-14.732	1.217
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor reserveringen	-16.054	-16.406	-15.949	-14.732	1.217
Mutaties reserves	2.089	3.984	3.009	2.323	-686
Toevoeging aan reserves	0	0	343	343	0
Onttrekking aan reserves	2.089	3.984	3.209	2.523	-686
Vrijval reserves	0	0	143	143	0
Saldo voor overhead	-13.966	-12.422	-12.940	-12.410	531

Toerekening overhead aan Ruimte en wonen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.492	4.706	4.706	4.706	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.490	1.636	1.704	1.604	-100
Saldo na overhead	-19.948	-18.764	-19.350	-18.719	631

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.463	-1.994	531
1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk	-1.463	-1.315	-148
2. Diverse afwijkingen	0	-679	679
Afwijking reserves	-686	-686	0
3. Diverse afwijkingen bestemmingsreserves	-686	-686	0
Saldo voor overhead	-2.149	-2.680	531

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk

In 2018 leidt een vertraging in de uitvoering van een aantal projecten voor het Bestaand Rotterdams Gebied en het niet doorgaan van het project Mallegat Park tot een onderbesteding van de externe middelen. Voor dit project is zowel een financiering vanuit het rijk als een financiering vanuit de gemeentelijke reserves begroot.

2. Diverse afwijkingen

In 2018 leiden lagere apparaatslasten en voordelige projectresultaten tot een voordeliger jaarrekening resultaat

dan begroot.

3. Diverse afwijkingen bestemmingsreserves

In 2018 leidt een vertraging in de uitvoering van een aantal projecten, waaronder Kansrijke Wijken en Rivieroevers, tot een onderbesteding van de middelen. Daarnaast is de uitvoering van het project Mallegat Park niet doorgegaan. Voor dit project is zowel een financiering vanuit het Rijk als een financiering vanuit de gemeentelijke reserves begroot.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Ruimte en wonen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Intensiveringen	0	0	0
Aantrekkende economie Gebiedsontwikkeling	0	0	0
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 130	0	- 130
Nassauhaven	0	0	0
Skaeve Huse	- 130	0	- 130
Totaal	- 130	0	- 130

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Nassauhaven

De middelen zijn in 2018 ingezet voor de uitvoering van het project Nassauhaven fase I. In deze fase is een leeflaag aangebracht op de bodem van de Nassauhaven.

Skaeve Huse

Skaeve Huse zijn woningen waar zeer overlast gevende mensen begeleid kunnen wonen op enige afstand van gewone woonwijken. In 2018 zijn de middelen volledig ingezet voor het project Skaeve Huse voor de voorbereiding en het kunnen plaatsen van woningen. Hiermee is de ramingsbijstelling gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Actieplan Woonoverlast 2015-2019

Actualisatie ontwikkelingsvisie Lijnbaan

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Architectuurnota: Architectuur en Rotterdam 2010

Atelier en Broedplaatsenbeleid 2017-2021

Beleidskader verkoop huurwoningen

Beleidsplan Naleving OmgevingsrechtBesluit omgevingsrecht

Bestemmingsplannen Rotterdam

Binnenstad als City Lounge - Binnenstadplan 2008-2020

Convenant Huisvesting bijzondere doelgroepen

De Rivier als getijdenpark - groeidocument 2018

Energie akkoord voor duurzame groei

EU-arbeidsmigratie uitvoeringsagenda

Focus Document City Lounge/ Binnenstadsplan 2014-2018

Gebiedsvisie Hoboken 2030

Gebiedsvisie Hoek van Holland 2011-2020

Gebiedsvisie Nieuw Kralingen

Gebiedsvisie Rotterdam Central District

Gebiedsvisie Stadionpark

Handboek Rotterdamse Stijl

Hoogbouwvisie 2011

Huisvestingsverordening aangewezen gebieden Rotterdam 2014

Huisvestingswet

Invoeringswet (omgevingswet fase 1)

Kaart van de stad

Kader herhuisvesting bij herstructurering

Kader Stedelijke Ontwikkeling

Koersnota Schone Lucht

Kom op naar buiten!

Landelijke monitoringstool luchtkwaliteit

Legesverordening

Monitoring & Omgevingsinformatie

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Natuurkaart Rotterdam

Nieuwe energie voor Rotterdam (Drift rapport)

NPRZ Uitvoeringsplannen

Programma Langer Thuis

Programma Oost 2017-2019

Programma Rivieroevers

Richtlijnen voor goed verhuurderschap

Roadmap Next Economy

Rotterdam Staat van de Stad

Rotterdamse Stijl

Stadsvisie

Structuurvisie Hart van Zuid

Structuurvisie Stadshavens Rotterdam

Verhaal van de stad

Verhuurderheffing corporaties

Verordening toegang Woningmarkt en samenstelling Woningvoorraad

Visie en strategie Rotterdam Makers District

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Wet ruimtelijke ordening

Woningwet

Woonvisie 2030

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Milieu

Vanuit de disciplines lucht, geluid, bodem en externe veiligheid richt de gemeente zich met het product Milieu op een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving. De gemeentelijke inzet voor het milieu vindt plaats in samenhang met de gehele ruimtelijke, economische en sociale ontwikkeling van de stad.

Doelstellingen product

- luchtkwaliteit
- geluid
- bodemsanering
- Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
- energietransitie
- Omgevingswet

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
De concentratie elementair koolstof (EC) als gevolg van de verkeersbijdrage (gemiddeld 0,75 g/m3) versneld te doen	overig	Koersnota Schone Lucht	reductie van circa 30%	Reductie van 40% per 1/10 /2018	In 2014 werd als doelstelling geformuleerd dat het lokale verkeer in 2018 40% minder elementair koolstof zou uitstoten dan in 2014. Dit doel is mede dankzij het Rotterdamse maatregelenpakket uit de Koersnota Schone Lucht gerealiseerd.

afnemen met 40% in
deze collegeperiode (t.o.v.
2014)

Het gemeentelijke	overig	Koersnota	Gemeentelijk	25% per
wagenpark is in 2018 25% 'schoner'		Schone	wagenpark	1/10/2018
		Lucht	27% schoner	

Op natuurlijke momenten zijn voertuigen vervangen door zoveel als mogelijk emissie loze voertuigen of in ieder geval voertuigen die minder uitstoot veroorzaken (schonere motoren en/of brandstoffen die minder uitstoot veroorzaken). Per eind 2018 is in totaal 35% van het gemeentelijk wagenpark verschoond. Het gaat hierbij om de toename elektrisch/hybride in het lichtere segment enerzijds en de overstap van diesel naar benzine, dan wel schonere euro normen bij diesel in het zwaardere segment.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving is van groot belang. Gemeenten krijgen meer verantwoordelijkheden en mogelijkheden om daarop te sturen. Daarom is in 2018 beleid op het gebied van lucht, geluid, bodem en externe veiligheid voorbereid.

Luchtkwaliteit

Voor luchtkwaliteit zijn concrete collegedoelestellingen geformuleerd. Om deze doelstellingen te realiseren is in de Koersnota Schone Lucht 2015–2018 een maatregelenpakket vastgelegd. De koersnota is vooral gericht op het verminderen van de uitstoot van wegverkeer.

Uit de evaluatie blijkt dat de doelstelling voor roet is gerealiseerd. Ook is een aanmerkelijke reductie in de uitstoot van stikstofoxiden door het wegverkeer gerealiseerd.

In 2018 is nieuw beleid voor verdere verbetering van de luchtkwaliteit voorbereid. Zonder deze nieuwe maatregelen zal er in 2020 sprake zijn van een flinke overschrijding van de EU-norm voor NO₂. Het rijk heeft de Rotterdamse problematiek onderkend en een extra bijdrage van € 6,5 mln aan cofinanciering toegekend. Hiermee kunnen de nieuwe maatregelen worden gerealiseerd.

In het najaar van 2018 is samen met het Rijk, provincies en gemeenten gestart met het opstellen van het Schone Lucht Akkoord. Dit akkoord gaat over de verbetering van de luchtkwaliteit en wordt in 2019 aan de Tweede Kamer aangeboden

Geluid

Op basis van de in 2017 vastgestelde EU-geluidbelastingkaarten is gewerkt aan de totstandkoming van het wettelijk verplichte Actieplan Geluid.

In samenwerking met de provincie en het Havenbedrijf Rotterdam is gestart met een tweejarig programma om het geluidmanagementsysteem voor industrielawaai in de haven te actualiseren. De huidige versie dateert van 1990.

Bodemsanering

De aanbevelingen en onderzoeksvragen van de herziening van het bodembeleid zijn in 2018 uitgevoerd. Ze krijgen een plek in de Koersnota Bodem. De aanpak van met lood verontreinigde locaties maakt daarvan deel uit.

De sanering van de voormalige gasfabriek aan de Keileweg is gestart. Dit is een van de laatste grote saneringen uit het programma Aanpak Rotterdamse Gasfabrieken.

Eind 2018 heeft het college besloten te starten met de gebiedsgerichte aanpak van bodem en grondwater in de Botlek.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

De DCMR voert de taken op gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uit. Het DCMR Werkplan 2018 is conform de gemaakte afspraken uitgevoerd. Eind 2018 is het DCMR Werkplan 2019 door het college vastgesteld.

Energietransitie

De energietransitie biedt kansen om een van de belangrijkste factoren die impact heeft op de milieuthema's, namelijk mobiliteit, te verduurzamen.

Omgevingswet

De Omgevingswet vervangt vrijwel alle relevante wetgeving voor ruimtelijke plannen en vergunningverlening. Hiermee beoogt de wetgever een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de leefomgeving beter te ondersteunen. De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht. Milieu is een relevant onderdeel van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan.

De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt op het gebied van Omgevingsveiligheid zijn verkend. Deze verkenning is complex en vraagt inzet vanuit verschillende disciplines. In 2018 zijn de bouwstenen opgesteld die moeten leiden tot het nieuwe vast te stellen beleid.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

De Omgevingswet vraagt om een integrale aanpak in de vorm van een Omgevingsvisie. De Rotterdamse Milieu-agenda is daarom niet als apart product opgesteld. In het document Verkenning Omgevingsvisie Rotterdam is wel de essentie van de milieu-agenda opgenomen.

In 2018 zijn pilots uitgevoerd die stappen zetten naar een gebiedsgerichte uitwerking als input voor het Omgevingsplan.

Toelichtingen ontwikkelingen

Voorbereiding Omgevingswet

De Omgevingswet vervangt vrijwel alle relevante wetgeving voor ruimtelijke plannen en vergunningverlening. Hiermee beoogt de wetgever een integrale en gebiedsgerichte aanpak van de leefomgeving beter te ondersteunen. De Omgevingswet wordt in 2021 van kracht.

De gemeente Rotterdam volgt de voortgang en de inhoud van het wetgevingstraject proactief en nauwlettend. Dit doen we om de belangen van Rotterdam en van de haven te borgen. De inzet voor de Omgevingswet (gericht op allerlei aspecten die te maken hebben met het Omgevingsplan als opvolger van de bestemmingsplannen) is in 2018 flink toegenomen. Deze inzet wordt voortgezet.

Minder Rijksmiddelen

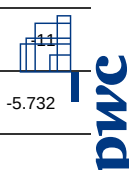
De Rijksregelingen waaruit de gemeente subsidie ontving zijn de afgelopen jaren flink afgebouwd. Voorbeelden hiervan zijn de ISV-regelingen op het gebied van geluid (investeringsbudget stedelijke ontwikkelingen) en de subsidie voor bodemsaneringen. Rotterdam is met het Rijk in gesprek voor een vervolgtraject voor de verschillende milieudossiers.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Milieu	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.275	1.064	2.876	958	-1.651
Totaal baten	4.275	1.064	2.876	958	-1.651
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.861	1.064	2.876	584	-2.492
Opbrengsten derden	2.414	0	0	385	-385
Overige baten	0	0	0	-11	11
Lasten exclusief reserves	27.058	37.579	34.261	28.529	-5.732

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Interne Lasten	5.762	6.144	5.879	6.042	163
Overige doorbelastingen	5.762	6.144	5.879	6.042	163
Programmalasten	21.297	31.435	28.383	22.488	-5.895
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	20.818	31.304	27.517	21.819	-5.698
Overige programmalasten	0	0	0	101	101
Subsidies en inkomensoverdrachten	478	131	866	568	-298
Saldo voor vpb en reserveringen	-22.783	-36.515	-31.386	-27.571	3.814
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-22.783	-36.515	-31.386	-27.571	3.814
Mutaties reserves	5.686	17.864	12.173	11.066	-1.107
Toevoeging aan reserves	0	0	586	586	0
Onttrekking aan reserves	5.686	17.864	12.506	11.399	-1.107
Vrijval reserves	0	0	252	252	0
Saldo voor overhead	-17.097	-18.651	-19.213	-16.505	2.708

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

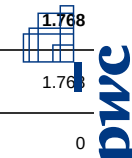
Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	-17.097	-18.651	-19.213	-16.505	2.708

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.918	-2.857	-939
1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk	-2.293	-2.293	0
2. Diverse afwijkingen	375	-564	-189
Afwijking reserves	-1.107	-2.875	-1.768
3. Taakmutaties Gemeentefonds Bodem, nieuw budget	-119	-1.887	-1.768
4. Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	-617	-617	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

5. Taakmutaties Gemeentefonds Transitiekosten Regionale Uitvoerings Diensten	-371	-371	0
Saldo voor overhead	-3.025	-5.732	2.708

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk

In 2018 leiden een langere onderzoeksfase en een vertraging in de werkzaamheden tot een onderbesteding van de middelen voor bodemsaneringsprojecten en geluidsanering.

2. Diverse afwijkingen

In 2018 leiden een terugbetaling aan de gemeente van een eerder verstrekte subsidie en niet begrote milieuboetes tot een extra opbrengst. Daarnaast zijn lagere lasten voor inzet apparaat en materieel gerealiseerd.

3. Taakmutaties Gemeentefonds Bodem, nieuw budget

Voor het project Little C zijn in 2018 € 1,8 mln bodemsaneringskosten in de grondexploitatie gemaakt, die in de vorm van een verliesvoorziening als last zijn opgenomen. Deze lasten zijn onttrokken uit de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem die gekoppeld is aan Milieu. Hiermee is een eenzijdige mutatie in de reserves zichtbaar op Milieu. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

4. Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit

In 2018 loopt het aantal aanvragen voor de sloopregeling c.q. de sloop van oude, vervuilende brommers en scooters voor maaltijdbezorging achter. Daarnaast is de subsidieregeling met betrekking tot de elektrische bestelauto's nog niet van start gegaan. Dit leidt tot een onderbesteding van de middelen voor Actieplan Luchtkwaliteit.

5. Taakmutaties Gemeentefonds Transitiekosten Regionale Uitvoerings Diensten

De kosten voor de Omgevingswet zijn in de exploitatie 2018 genomen en niet onttrokken uit de reserve.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Milieu	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 630	0	- 630
C2 Deponie	- 630	0	- 630
Totaal	- 630	0	- 630

Toelichting op overzicht van bijstellingen

C2 Deponie

In 2018 zijn de middelen ingezet voor uren en inzet derden voor de C2 Deponie. Per 1 januari 2019 draagt de gemeente Rotterdam de C2 Deponie over aan de provincie Zuid-Holland en wordt in 2019 een bedrag van € 100 aan restwerkzaamheden verwacht. In 2018 is € 100 toegevoegd aan de bestaande voorziening C2 Deponie om deze restwerkzaamheden te kunnen dekken.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Kaart van de Stad

Koersnota Schone Lucht 'voor een aantrekkelijk en gezond Rotterdam 2015-2018'

Programma Duurzaam 2015-2018 'Duurzaam dicht bij de Rotterdammer'

Register Monitoring en Omgevingsinformatie (MOI)

Landelijke monitoringstool luchtkwaliteit (NSL)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Duurzaam

Het college heeft het programma Duurzaam 2015-2018 vastgesteld voor de uitvoering en ondersteuning van activiteiten voor een betere luchtkwaliteit, vergroening, waterveiligheid en veerkracht, energiebesparing, duurzame energieopwekking en duurzame versterking van de economie. Bij het laatste gaat het onder andere om inzet op Clean Tech en circulaire economie.

Doelstellingen product

Bestuurlijke opdracht

De opdracht is Duurzaam dicht bij de Rotterdammer en geeft uitvoering aan het programma Duurzaam 2015-2018. De gemeente werkt aan gezonder Rotterdam voor iedereen. Dat doet ze door voor en met Rotterdammers te investeren in duurzaamheid. Dat gebeurt zo dat Rotterdam in 2030 *het* inspirerende voorbeeld is voor andere deltasteden in de wereld die de duurzaamheidstransitie doormaken.

Hierbij staan drie ambities van de bestuurlijke opdracht voor 2030 centraal:

- groene, gezonde en toekomstbestendige stad
- schonere energie tegen lagere kosten
- sterke en innovatieve economie

De prioriteiten van Duurzaam staan in het Programma Duurzaam 2015-2018 en het PLUS Programma Duurzaam:

- verbetering van de luchtkwaliteit
- ondersteuning van duurzame initiatieven van Rotterdammers
- droge voeten en veerkracht
- duurzame energieopwekking
- sterke en innovatieve economie
- goede voorbeeld (als gemeente)

Jaarlijks stelt de gemeente een Rotterdamse Duurzaamheidsmonitor op om vast te stellen in hoeverre de realisatie van de doelen aansluit bij de ambities. De monitor bevat een set prestatie- en effectindicatoren, verdeeld naar de thema's van het programma. In 2019 wordt de effectmonitor 2018 opgesteld, de reden hiervoor is dat veel informatie over 2018 in de loop van 2019 beschikbaar wordt. De kernindicatoren tabel bevat een selectie van de indicatoren uit de Duurzaamheidsmonitor. Hoewel in het collegeprogramma 2015-2018 voor duurzame investeringen geen target is geformuleerd, is het streven net als in de vorige periode om in totaal, gemeente, industrie en derden, in Rotterdam en regio in totaal € 400 mln aan investeringen met betrekking tot het verduurzamen van stad en industrie te realiseren.

Kernindicatoren programma Duurzaam		Doel 2015-2018	Realisatie
1. Verbetering energieprestatie woningen in aantal 'labelstappen'		10.000 woningen energiezuiniger	11.781 (dec 2017)
2. Aantal megawatts opgesteldvermogen windenergie		300 MW in 2020 in haven + 48 MW in de stad	155,1 MW (december 2017)
3. Aantal daken met zonnepanelen	20 gigawatt uur opgewekte zonnestroom in 2018 middels 10.000 daken met zonnepanelen: - 4.500 bij huishoudens, - 1.500 via corporaties en - 4.000 woningequivalenten via maatschappelijk vastgoed		24 GWh, op 6.453 daken (december 2018)
4. Omvang duurzame investeringen		€ 400 mln aan duurzame investeringen gerealiseerd	185 mln (december 2017)

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondersteuning Duurzame initiatieven van Rotterdammers

De belangstelling voor de subsidieregeling CityLab010 was weer groot. Bij het CityLab010-thema 'Duurzaam en Bereikbare stad' hebben we meerdere projectaanvragen financieel ondersteund. Voorbeelden zijn Blue Vespa en Schoon Schip. Blue Vespa vervangt de benzinemotor van oude scooters door een elektromotor. Schoon Schip richt zich op schone scheepvaart. Het ontwikkelt een aandrijvingssysteem op basis van waterstofdrager ammoniak.

Droge voeten en veerkracht

De waterbuffer bij het Spartastadion in Spangen en het Berkelplein zijn als waterplein opgeleverd. Inmiddels zijn zo'n 700 studenten van de Hogeschool Rotterdam actief op het gebied van resilience. In oktober gaven wethouder

Bonte en minister Van Nieuwenhuizen formeel het startschot voor het ontwikkelen van het drijvend kantoor voor het Global Centre on Adaptation. Het wereldwijde stedennetwerk 100 Resilient Cities kondigde aan dat het in juli 2019 zijn tweejaarlijkse Summit in Rotterdam houdt.

Energiebesparing

Veel aandacht is besteed aan het informeren, activeren en faciliteren van bewoners op het gebied van energie besparen. Zo is in Ommoord een tijdelijke pop-up store geopend. Eind 2018 gingen de deuren open van de eerste Duurzaamheidswinkel. Zo'n 500 huishoudens hebben in 2018 hun woning aangepakt met het aanbrengen van onder andere vloer-, gevel-, dakisolatie, HR++ glas en zonnepanelen. Gemeente en corporaties tekenden prestatieafspraken over energiebesparende maatregelen in 2019. Particuliere verhuurders en VvE's kunnen sinds 2018 gebruik maken van een Elena-subsidie als zij 35% CO2 besparen door hun pand aan te pakken. De verwachting is dat VvE's in de nieuwe collegeperiode investeren in de verduurzaming van de woningvoorraad. In een convenant is afgesproken dat nieuwe woningbouwprojecten in de stad aardgasvrij zullen zijn.

Duurzame energieopwekking

Er zijn 4 nieuwe windparken in Rotterdam voorbereid. Er komt een windturbine met het grootste vermogen ter wereld (12 megawatt) op de locatie SIF op de Tweede Maasvlakte. De omgevingsvergunning daarvoor is definitief afgegeven. Verder is de tender van de grootschalige windenergieontwikkeling op de Tweede Maasvlakte (ongeveer 100 megawatt) gepubliceerd.

Daarnaast is de komst van diverse zonneparken verder voorbereid. Energiecoöperatie Blijstroom heeft een tweede dak belegd met zonnepanelen die gehuurd worden door omwonenden. Met Ahoy hebben we concrete afspraken gemaakt om 3.000 zonnepanelen op het dak te plaatsen. Ahoy krijgt zodoende het grootste zonnedak van Rotterdam. In de Spaanse Polder is een begin gemaakt met de installatie van zonnepanelen op bedrijfsdaken.

Sterke en innovatieve economie

De gemeente draagt bij aan de energietransitie in de haven. We werken aan een breed plan van aanpak. Daarin combineren we duurzaamheid en het benutten van economische kansen.

De gemeente geeft het goede voorbeeld (gemeentelijk vastgoed, duurzaam inkopen).

We hebben de plaatsing van 4.250 zonnepanelen op gemeentelijke panden voorbereid. In 2019 worden er 2.500 zonnepanelen geplaatst. In 2020 nog eens 1.750. We hebben de zonnepanelen duurzaam ingekocht. Dat betekent dat wij de duurzaamheidsprestaties zwaar lieten meewegen in de gunningsprocedure. Wij hebben bijvoorbeeld een contract afgesloten met transportdiensten waarbij de leverancier het transport emissievrij uitvoert. Dat doen wij in het kader van onze inkoopdoelstelling 'in 2025 100% emissievrije belevering'.

Toelichtingen ontwikkelingen

De gevolgen van de klimaatverandering zijn wereldwijd merkbaar. En het is noodzakelijk om daarop te reageren en te anticiperen. Dat is al een aantal jaren duidelijk. Er ligt nu een duidelijke opdracht voor Europa en Nederland, en daarmee ook voor de gemeente Rotterdam. Rotterdam moet in 2050 aardgasvrij en CO2-neutraal zijn. Deze energietransitie heeft gevolgen voor de Rotterdammer en voor Rotterdamse bedrijven als voor bewoners. De doelstelling biedt tegelijkertijd kansen voor onze economie en werkgelegenheid.

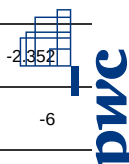
Het kabinet heeft in 2018 het regeerakkoord verder uitgewerkt voor de thema's klimaat en energie. Aan de verschillende klimaattafels is gewerkt aan de centrale doelstelling van 49% reductie CO2 in 2030 voor haven, stad, mobiliteit, landbouw en opwekking. Dankzij de inzet van het Rijk groeit de aandacht voor energietransitie zichtbaar, intern en extern. Het nieuwe Rotterdamse college heeft de rijksdoelstelling voor 2030 overgenomen in het coalitieakkoord Nieuwe energie voor Rotterdam. Daarnaast heeft het programma Duurzaam binnen de verschillende onderdelen voorgesorteerd op de energietransitie.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Duurzaam	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.203	500	983	646	-337
Totaal baten	1.203	500	983	646	-337
Bijdragen rijk en mede-overheden	821	0	869	500	-369
Opbrengsten derden	156	500	114	156	42
Overige baten	225	0	0	-10	-10
Lasten exclusief reserves	9.631	10.000	11.790	10.745	-1.045
Interne Lasten	5.061	3.529	5.098	6.160	1.061
Overige doorbelastingen	5.061	3.529	5.098	6.160	1.061
Programmalasten	4.570	6.471	6.691	4.585	-2.006
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.330	5.341	5.092	2.739	-2.352
Kapitaallasten	560	550	550	544	-6
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.680	580	1.050	1.302	252

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-8.429	-9.500	-10.807	-10.099	708
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-8.429	-9.500	-10.807	-10.099	708
Mutaties reserves	1.472	475	1.749	720	-1.029
Toevoeging aan reserves	0	0	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	1.472	475	1.749	720	-1.029
Vrijval reserves	0	0	1.000	1.000	0
Saldo voor overhead	-6.957	-9.025	-9.058	-9.379	-321
	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-6.957	-9.025	-9.058	-9.379	-321

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-337	-16	-321
1. Cofinanciering EIB Elena	-337	0	-337
2. Activiteiten binnen programma Duurzaam schuiven door naar 2019	0	-16	16
Afwijking reserves	-1.029	-1.029	0
3. Lagere onttrekking bestemmingsreserves	-1.029	-1.029	0
Saldo voor overhead	-1.366	-1.045	-321

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Co-financiering Europese Investerings Bank (EIB) Elena

De bijdrage voor de rijksbijdrage voor het project Elena heeft nog niet tot een uitkering in 2018 geleid. Voorwaarde voor deze uitkering is een duurzaam investeringsbesluit vanuit VVE's. In verband met moeizame besluitvorming binnen VVE's heeft dit in 2018 nog niet tot een investeringsbesluit geleid. In lijn der verwachtingen ligt dat in 2019 een aantal duurzame investeringsbeslissingen zullen worden genomen.

2. Activiteiten binnen programma Duurzaam schuiven door naar 2019

De lagere lasten worden verklaard, doordat een aantal opdrachten en verplichtingen, waaronder Zon-icoon in 2019 zullen worden opgeleverd. Deze onderbesteding op de lasten hangt samen met de lagere onttrekking aan bestemmingsreserves van Duurzaam.

3. Lagere onttrekking bestemmingsreserves

De lagere onttrekking aan de bestemmingsreserve Duurzaam heeft te maken met een onderbesteding in 2018 op opdrachten en werkzaamheden, waaronder Zon-icoon, binnen Duurzaam.

Bijstellingen

Toelichting op overzicht van bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskader

Programma Duurzaam 2015 - 2018

Stedelijk Verkeersplan Rotterdam 2030

Wet- en regelgeving

EU richtlijn luchtkwaliteit

Ruimtelijke wet- en regelgeving (o.a. WABO)

Milieu wet- en regelgeving

Woningwet

Gaswet en Elektriciteitsnet (ontwikkeling naar nieuwe energiewet)

Warmtewet

Wetten voor de huursector

Wet Implementatie EU Richtlijnen energie-efficiëntie

Wet ruimtelijke ordening

Omgevingswet

Energie akkoord

Bouwbesluit

Verhuurderheffing corporaties

Legesverordening

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Ruimtelijke ontwikkeling

De gemeente Rotterdam werkt aan een aantrekkelijke woonstad met een sterke economie. Bij de uitwerking van de stedelijke ambities is de markt aan zet, binnen de door de gemeente geschetste kaders. De gemeente ontwikkelt zelf alleen nieuwe plannen als dat maatschappelijk noodzakelijk is en de markt deze niet oppakt. De gemeente wil het gebruik van bestaand gemeentelijk vastgoed intensiveren en leegstand voorkomen. Daarnaast verkoopt de gemeente overbodig geworden maatschappelijk vastgoed. Dit leidt op termijn tot verkleining van de gemeentelijke grondexploitatie- en vastgoedportefeuilles.

PRODUCT 1

Gebiedsontwikkeling

De gemeente stimuleert de ruimtelijke ontwikkelingen en investeringen in de stad. Het doel is een sterke en levendige stad waarin het goed leven is en mensen hun ambitie waarmaken. Hierbij is vooral de markt aan zet. De gemeente maakt helder wat de mogelijkheden in Rotterdam zijn. Ook ondersteunt zij ontwikkelingen in de stad door haar kennis in te brengen of de juiste randvoorwaarden te scheppen. Daarnaast neemt de gemeente initiatief waar de sociaal-maatschappelijke urgentie groot is. Dit leidt tot een focus op de binnenstad, Stadshavens en Rotterdam-Zuid.

PRODUCT 2

Grondzaken

De gemeente is verantwoordelijk voor uitvoering van en financiële sturing op ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Op basis van ontwikkelingen in de markt stuurt de gemeente op een optimale mix van kwaliteit, financiën, contractuele verplichtingen en markttechnische aspecten. Zo wil de gemeente de stad aantrekkelijker maken om te wonen, werken en verblijven.

PRODUCT 3

Erfpacht

Erfpacht is ooit ingevoerd om bij de uitgifte van grond sturing te geven aan het gebruik van de grond en de prijsontwikkelingen van grond aan de gemeenschap te laten toevloeien. In 2002 heeft de gemeenteraad besloten grond voortaan in eigendom te leveren of, in sommige gevallen in eeuwigdurende erfpacht.

Gronduitgiftecontracten die in erfpacht of in eigendom binnen de gemeente zijn of worden uitgegeven, worden beheerd. Het doel is uitvoering geven aan de privaatrechtelijke afspraken uit een gronduitgiftecontract. De gemeente heeft hierbij een dienstverlenende en controlerende rol.

PRODUCT 4

Commercieel vastgoed

De vastgoedportefeuille van de gemeente Rotterdam bestaat uit maatschappelijke voorzieningen (de kernportefeuille) en een commerciële portefeuille (de niet-kern portefeuille). De maatschappelijke portefeuille (ook wel het maatschappelijk vastgoed) omvat al het vastgoed dat de gemeente inzet om de maatschappelijke beleidsdoelen te realiseren. De niet-kernportefeuille is vastgoed dat niet (meer) nodig is om maatschappelijke doelen te realiseren waaronder oude schoolgebouwen, bedrijfsruimtes in plinten, woningen, Maassilo etc. Een groot deel van het vastgoed uit de niet-kern portefeuille kan (op termijn) worden verkocht.

PRODUCT 5

Maatschappelijk vastgoed

De vastgoedportefeuille van de gemeente Rotterdam bestaat uit maatschappelijke voorzieningen (de kernportefeuille) en een commerciële portefeuille (de niet-kernportefeuille). De maatschappelijke portefeuille (ook wel het maatschappelijk vastgoed) omvat al het vastgoed dat de gemeente inzet om de maatschappelijke beleidsdoelen te realiseren, waaronder schoolgebouwen, sportcomplexen en sportterreinen, speeltuinen, wijkgebouwen, volkstuincomplexen, theaters, musea, parkeergarages en panden als het Topsportcentrum.

PRODUCT 6

Projectmanagement en engineering

Leveren proces-, project- en programmamanagement, engineering en technische advies

Doelstellingen programma

Voortgang prioriteiten

De gemeente zet in op verschillende trajecten:

- Rotterdamse Adaptie- en Resiliencestrategie
- Roadmap Next Economy
- binnenstedelijke verdichting
- Nationaal Programma Rotterdam Zuid en Gebiedsontwikkeling Hart van Zuid
- toenemende productie van nieuwbouwwoningen

- hergebruik en transformatie van bestaand incourant (kantoren) vastgoed
- innovatie in Merwe- en Vierhavens en Central District
- vermindering van leegstand in gemeentelijk vastgoed
- faciliteren van bijzondere projecten als Feijenoord City en het innovatieprogramma Dutch Wind Wheel

Voortgang indicatoren

Woningbouwproductie

De woningmarkt heeft zich in 2018 verder hersteld. Met de start bouw van 4.550 nieuwbouwwoningen in 2018 is de bouwproductie in Rotterdam de hoogste van de afgelopen 18 jaar, ruim boven het niveau van voor de crisis.

Transformatie incourant vastgoed

Transformatie en upgrading van bestaand kantorenvastgoed is belangrijk om te kunnen voldoen aan de vraag van de kantoor- en woningmarkt. De gemeente stimuleert de transformatie van incourant vastgoed, bijvoorbeeld van leegstaande scholen en leegstaande winkelpanden in niet-kernwinkelgebieden, volgens de gebiedskoersen uit de Detailhandelsnota. In 2018 is gestart met een pro-actieve aanpak voor transformatie van leegstaande winkelpanden in 3 gebieden (Rondom Noorderboulevard, rondom Boulevard Zuid, en Katendrechtse Lagedijk /Wolphaertsbocht). Uit onderzoek naar de transformatie van bedrijventerreinen is naar voren gekomen dat daar vooral kansen liggen voor functiemenging en het upgraden van de gebieden.

Economie

De gemeente werkt samen met het rijk, het bedrijfsleven, kennisinstellingen, provincies aan oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen waar de bouwsector voor staat. Via verschillende wegen vindt er uitwerking plaats op de uitdagingen op het gebied van energietransitie, gebruik van grondstoffen (circulair 2050), klimaatadaptatie, duurzaamheid, verstedelijking, digitalisering en vervangingsopgave verouderde infrastructuur.

Roadmap Next Economy (RNE)

In 2018 is gestart met het operationaliseren van RNE in stad en regio om zo van visie naar een langjarige werkwijze te komen. In 2018 heeft Rotterdam binnen de gemeente een coördinatienetwerk voor RNE opgezet. Hierin werken transitiepadtrekkers en de coördinator RNE samen aan de RNE strategie en aanpak. Dit gebeurt samen met vakafdelingen zoals de afdeling Economie. Doel is om vanuit de transitiepaden een bijdrage te leveren aan stedelijke vraagstukken en faciliteren van noodzakelijke projecten samen met triple helix partners. De betekenis van RNE voor Rotterdam en onze strategie en aanpak zullen in 2019 door het College worden vastgelegd in het koersdocument RNE//Rotterdam. Regionaal is InnovationQuarter (IQ) gevraagd uitvoering te geven aan RNE. Dit gebeurt met inhoudelijke doorontwikkeling van de transitiepaden en door inzet van business development op projecten die voor RNE van belang zijn. Rotterdam is samen met Den Haag, Provincie Zuid-Holland, Metropool regio Rotterdam Den Haag, Drechtsteden en Rijnland (laatste 2 sinds medio 2018)

opdrachtgever van IQ hiervoor. Er is regelmatige samenwerking en afstemming met IQ. Met de regionale partners en IQ is in 2018 het Zuid-Hollands investeringsplatform opgezet. Hier wordt de expertise samengebracht om een select aantal hoog innovatieve projecten, met substantiële economische potentie voor de regio, te helpen uitwerken tot solide businesscases. In 2019 zal gewerkt worden aan het uitbouwen naar een bijpassend financieel instrumentarium.

Resilience Strategie

In 2018 zijn de waterbuffer bij het Spartastadion in Spangen en het Berkelplein als waterplein opgeleverd. Hiermee werd Rotterdam weer een stukje klimaatbestendiger. De Resilience Scan is verder ontwikkeld en toegepast op diverse gebiedsontwikkelingen, zoals ZoHo. Inmiddels zijn zo'n 700 studenten van de Hogeschool Rotterdam (HRO) actief op het domein van resilience. De HRO heeft zelf een aparte minor over Resilience ontwikkeld. De 4 Technische Universiteiten (TU) zijn een Centre for Resilient Engineering gestart, waarvoor in juni 2018 een samenwerkingsovereenkomst is getekend met Rotterdam. In oktober gaven wethouder Bonte en de minister Van Nieuwenhuizen formeel het startschot voor het ontwikkelproces van het drijvend kantoor voor het Global Centre on Adaptation. Het wereldwijde stedennetwerk 100 Resilient Cities kondigde aan dat hun tweejaarlijkse Summit in Rotterdam wordt gehouden (juli 2019).

Agenda Stad

Via de Agenda Stad heeft het Rijk de steden opgeroepen tot nieuw elan in de samenwerking tussen de steden onderling en met het Rijk. In 2018 zijn verschillende City deals waar Rotterdam bij betrokken is verder uitgewerkt, bijvoorbeeld elektrische deelmobiliteit en klimaatadaptatie.

Bestuurlijke opdracht (programma)

Rotterdam als aantrekkelijke woonstad met een sterke economie was de leidraad in het Programma Ruimtelijke Ontwikkeling. In 2018 is inzichtelijk geworden dat de verwachte groei van de stad, de nieuwe economie, energietransitie en klimaatveranderingen leiden tot nieuwe opgaven, waaronder een goede afstemming van nieuwe woningbouwplannen, bereikbaarheid van werklocaties, voldoende voorzieningen en een aantrekkelijke openbare ruimte met ruimte voor klimaatadaptatie. Investerings zijn gericht op, onder andere, huisvesting van middeninkomens en studenten, transformatie van leegstaand (kantoren)vastgoed en innovatieve oplossingen voor nieuwe energie in de gebouwde omgeving. Daarnaast investeert de gemeente nog steeds in de integrale aanpak van Zuid (Nationaal Programma Rotterdam-Zuid).

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	265.296	199.321	256.347	277.846	21.499
Totaal baten	265.296	199.321	256.347	277.846	21.499
Bijdragen rijk en mede-overheden	3.522	4.831	6.080	7.510	1.430
Financieringsbaten	0	0	0	3	3
Opbrengsten derden	271.203	207.391	251.999	265.704	13.705
Overige baten	-9.428	-12.901	-1.732	4.629	6.361
Lasten exclusief reserves	342.128	205.268	265.261	278.312	13.050
Apparaatslasten	76.733	76.439	83.200	83.370	170
Inhuur	13.973	10.862	15.079	15.047	-32
Overige apparaatslasten	1.533	1.227	1.297	1.699	402
Personeel	61.226	64.350	66.824	66.624	-200
Interne Lasten	-124.183	-129.952	-152.798	-150.919	1.879
Beleidspecifiek vastgoed	-88.179	-92.424	-74.015	-68.200	5.815
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-36.004	-37.528	-78.783	-82.719	-3.936
Programmalasten	389.578	258.780	334.859	345.861	11.002
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	197.854	163.316	188.379	192.510	4.132
Kapitaallasten	140.735	81.239	126.998	127.575	577
Overige programmalasten	48.197	13.314	17.752	22.537	4.783
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Subsidies en inkomensoverdrachten	2.791	911	1.731	3.239	1.507
Saldo voor vpb en reserveringen	-76.832	-5.947	-8.915	-465	8.449
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-76.832	-5.947	-8.915	-465	8.449
Mutaties reserves	43.849	46.293	63.767	47.884	-15.883
Toevoeging aan reserves	27.610	0	61.614	94.179	32.565
Onttrekking aan reserves	48.249	46.293	59.092	50.025	-9.067
Vrijval reserves	23.210	0	66.289	92.038	25.749
Saldo voor overhead	-32.984	40.346	54.852	47.419	-7.433

Toerekening overhead aan Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	30.620	29.404	29.404	29.404	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	9.424	10.625	10.546	9.912	-634
Saldo na overhead	-73.028	317	14.902	8.103	-6.799

Toelichting op overzicht baten en lasten

Algemene opmerking ten aanzien van de vergelijkende cijfers 2017

De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2017 in onderstaande tabel zijn de lasten € 87 mln. te hoog gepresenteerd. Als gevolg van een aanpassingen in de hiërarchieën heeft een verschuiving plaatsgevonden van het product concernhuisvesting (Programma Overhead) naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling. Het saldo van baten en lasten van het product concernhuisvesting in de jaarrekening 2017 bedroeg € 87,5 mln. Zie de grondslagen voor een uitgebreidere toelichting.

Op het programma Ruimtelijke ontwikkeling is sprake van een nadeel van € 12,2 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de volgende:

Gebiedsontwikkeling

Bij Gebiedsontwikkeling is sprake van een lastenoverschrijding van € 575 in het kader van het programma NRR en € 900 lagere opbrengsten door anterieure overeenkomsten (grondexploitatieovereenkomst voor vaststelling exploitatieplan).

Grondzaken

Het product Grondzaken heeft een positief resultaat van € 4,4 mln. De resultaatneming grondexploitaties is € 4,7 mln hoger dan begroot. Volgens de gemaakte systeemafpraak over de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling is de totale toevoeging in 2018 vanuit het resultaat van het product Grondzaken uitgekomen op € 9,9 mln. Hiervan was € 3,1 mln al verwerkt in de begroting en daar komt nu € 6,8 mln bij. Het afboeken van de boekwaarde van het project Schieveen heeft geleid tot een resultaatneming van € 4,8 mln. Het resterende verschil van € 1,7 mln bestaat uit diverse incidentele posten, zoals de vrijval van € 1,4 mln uit de voorziening voor de Grondbank RZG Zuidplas.

Erfpacht

Op Erfpacht is een positief resultaat van € 8,3 mln gerealiseerd. Op grond van inschattingen is het resultaat bij de 10-maandsbrief 2018 al met € 4,2 mln positief bijgesteld. De erfpachtbaten laten zich lastig ramen door de onzekerheid of onder handen zijnde gronduitgiftes, conversies en functiewijzigingen erfpacht in het huidige jaar of in het volgende jaar worden afgewikkeld. Daarnaast komt het ook voor dat marktpartijen van hun voornemens afzien. Doordat dossiers voorspoediger zijn afgehandeld dan voorzien, zijn er dit jaar extra inkomsten.

Vastgoed

Bij Vastgoed wordt per saldo een nadelig resultaat van € 17,6 gerealiseerd. Er is voor € 4,9 mln aan hogere baten gerealiseerd vanuit: de verkoop van objecten, een incidenteel voordeel vanwege BTW-herziening, hogere interne doorbelastingen en diverse kleinere posten. Aan de lastenkant is sprake van hogere energielasten van € 2,4 mln, zakelijke lasten van € 3,1 mln (OZB, waterschapslasten en rioolheffing) en hogere onderhoudslasten van € 11,2 mln. De overschrijding op het reguliere onderhoud bedraagt € 7,4 mln. De afgelopen jaren is het onderhoudsbudget niet volledig benut, wat uiteindelijk van invloed is op de kwaliteit van de objecten. Om die reden is intensief gestuurd op het uitvoeren van onderhoud in 2018. De piek in de onderhoudskosten lag in het 4e kwartaal. Daarnaast is € 3,8 mln besteed aan incidenteel, maar onvermijdelijk onderhoud, zoals kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en/of strengere veiligheidsvoorschriften. Ook is de boekwaarde van een aantal objecten uit de commerciële vastgoedportefeuille afgewaardeerd tot de marktwaarde met € 1,6 mln. Voor de ontwikkellocatie Schiekadeblok is een aanvullende voorziening gevormd van € 4,2 mln. Dit is noodzakelijk in verband met de verslaggevingsregels van de BBV en in lijn met het in december 2018 met de raad besproken ontwikkelscenario. Er wordt gewerkt aan optimalisering van het plan, maar daarvoor zijn nog geen cijfers beschikbaar.

Projectmanagement en Engineering

Het resterend saldo van € 1,1 mln in dit programma betreft met name hogere lasten van inhuur bij Projectmanagement en Engineering.

BBV-indicatoren

Niet van toepassing.

Gebiedsontwikkeling

De gemeente stimuleert de ruimtelijke ontwikkelingen en investeringen in de stad. Het doel is een sterke en levendige stad waarin het goed leven is en mensen hun ambitie waarmaken. Hierbij is vooral de markt aan zet. De gemeente maakt helder wat de mogelijkheden in Rotterdam zijn. Ook ondersteunt zij ontwikkelingen in de stad door haar kennis in te brengen of de juiste randvoorwaarden te scheppen. Daarnaast neemt de gemeente initiatief waar de sociaal-maatschappelijke urgentie groot is. Dit leidt tot een focus op de binnenstad, Stadshavens en Rotterdam-Zuid.

Doelstellingen product

Collegedoelstelling

- langer verblijf van bezoekers in de binnenstad

Overige prioriteiten

- stadshavens: ontwikkeling van innovatieve woon- en werkgebieden in de Merwe-Vierhavens, Rijn- en Maashaven, Waal- en Eemhaven en Rotterdamsche Droogdok Maatschappij/Heijplaat
- zuid: inzet op Hart van Zuid, Nationaal Programma Rotterdam Zuid, Sportcampus en Stadionpark /Feijenoord CITY
- facilitering van ontwikkelingen Rotterdam Central District: bouwplots en buitenruimte

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Binnenstad

Het succes van de aanpak 'Binnenstad als City Lounge' heeft veel gedaan voor de Binnenstad en Rotterdam. Bekroning hiervoor zijn 'European City of the year' of de titel 'beste Binnenstad'. Het oogsten van de investeringen en energie die met de 'City Lounge' zijn ingezet is in volle gang. De Binnenstad is nog nooit zo in trek geweest bij bewoners, werknemers én bezoekers. Ook getuige de vermeldingen in tal van reisgidsen de afgelopen jaren. De Citylounge aanpak bestaat uit het doorgaan met verdichten (eind 2018 ruim 1.300 woningen in aanbouw) en vooral het aantrekkelijker maken van de binnenstad door meer ruimte voor programmering en een aantrekkelijke buitenruimte. In samenwerking met externe partijen doorgezet op winter- en zomerprogrammering (onder andere: 010 momentjes, IJsvrij in 't Park, Pleinprogrammering, Black Friday), is het project Propere Plee gestart en hebben de taxichauffeurs een hospitalitytraining gekregen. De Streetart Rotterdam Make it Happen is verder uitgebreid met onder andere de Calypsofalls (achterkant Pauluskerk). De herinrichting van de Coolsingel is gestart en de eerste contouren zijn duidelijk zichtbaar.

De houdbaarheidsdatum van het huidige Binnenstadsplan komt in zicht. De tien belangrijkste ingrediënten die de 'City Lounge' de afgelopen jaren hebben vormgegeven zijn bijna allen gehaald. In 2018 is gestart na te denken over een nieuwe set ingrediënten om de 'City Lounge' opnieuw vorm te geven. Het accent verschuift naar een Binnenstad in Balans. Vraagstukken rond verdichten versus vergroenen, bereikbaarheid versus nabijheid,

leefbaarheid versus levendigheid vragen om een goed afwegingskader. Door gerichte aanpak is de verblijfstijd van de bezoeker in de vorige collegeperiode met 10% verruimd.

Stadshavens

Samen met marktpartijen en het Havenbedrijf is afgelopen jaar vooral gefocust op de verdere ontwikkeling van Merwe Vierhavens, Maas- en Rijnhaven en woningbouw op Heijplaat.

Merwe Vierhavens

De Marconitoren zijn in 2018 getransformeerd naar 883 woningen. Daarnaast is fase 1 van de fietsroute productiecampus opgeleverd en wordt er gewerkt aan het ruimtelijk raamwerk. Voor de Keileweg is een programma van eisen voor het inrichtingsplan gemaakt. Het Havenbedrijf is gestart met de aanpak van de TP-loodsen, bedoeld voor bedrijven in de maakindustrie en de gemeente is gestart met de bodemsanering in het energiecluster. En tot slot is de bouw van de Floating Farm van start gegaan (opening 2019). In 2018 is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de ontwikkeling van de Merwehaven (dit gebied bestaat uit twee pieren, twee waterbekkens en de Marconistrip). Deze ontwikkeling is een verdere uitwerking van de afspraken die eerder zijn vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst tussen Havenbedrijf Rotterdam en Gemeente Rotterdam en het Visie en Strategiedocument Rotterdam Makersdistrict 2017. Daarin is het uitgangspunt dat het Merwehavens gebied vooral ontwikkeld wordt tot een gebied met voornamelijk woningbouw.

Maashaven

Fase 1 (200.000 m3 zand in de Maashaven) van het Getijdenpark Maashaven is afgerond. Hierdoor ontstaat een stevige en schone havenbodem in de Maashaven die gereed is voor verdere ontwikkeling.

Rijnhaven

Voor de Rijnhaven is in 2018 het participatietraject afgerond. De opgehaalde input wordt in 2019 verwerkt in het Masterplan Rijnhaven.

Heijplaat

Op Heijplaat (Nieuwe Dorp) is fase 1 van Het verborgen geheim opgeleverd (29 eengezinswoningen). Fase 2 en 3 worden tot mei 2019 opgeleverd (48 eengezinswoningen). De bouw van fase 4 (30 eengezinswoningen) start februari 2019.

Zuid

In Rotterdam-Zuid lag de focus op de aanpak van het Hart van Zuid, het Stadionpark en Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ).

Hart van Zuid

Het project Hart van Zuid draagt bij aan collegedoelstellingen in de volle breedte: fysieke herontwikkeling van het centrum van Zuid, in combinatie met een sociaal programma. Dit resulteert in een economisch vliegwiel. In 2018 is het volgende bereikt in de deelprojecten:

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

- start bouw Kunstenpand
- start bouw Internationaal Congrescentrum
- publieksopening zwembad
- afronding renovatie hallen Ahoy

Stadionpark en Sportcampus/Feyenoord City

In 2018 zijn weer belangrijke nieuwe stappen gezet in het project Feyenoord City. De gemeente speelt hierbij een faciliterende en ondersteunende rol en beoordeelt deelresultaten op de randvoorwaarden uit de Position Paper. In april en oktober 2018 is daarover conform de aanwijzing in het kader van de Regeling Risicovolle Projecten uitgebreid aan de raad gerapporteerd. In 2019 moet de planontwikkeling resulteren in een definitief ontwerp voor het stadion, en een aanbestedingsresultaat op basis waarvan de partijen tot een Financial Commitment kunnen besluiten en de aanvraag omgevingsvergunning. In 2018 is voor het onderdeel gebiedsontwikkeling van Feyenoord City een speciale Stichting Gebiedsontwikkeling aan de Maas opgericht en zijn risicodragende marktpartijen geselecteerd. De gemeente heeft een raamovereenkomst met de stichting ondertekend waarmee de voorwaarden voor de gemeentelijke betrokkenheid in de Position Paper zijn geborgd. Tevens heeft B&W in april de Basisovereenkomst Mobiliteit met stadion en club ondertekend, waarin de doelstellingen en inspanningen op het gebied van mobiliteit in het kader van Feyenoord City zijn vastgelegd.

Noorderhelling/Zuiddiepje

De Noorderhelling en het Zuiddiepje zijn twee nieuwe huisvestingslocaties voor bedrijven op en bij het bedrijventerrein Stadionweg. Deze vestigingslocaties zijn in eerste instantie bedoeld voor het herhuisvesten van bedrijven die moeten wijken bij de realisatie van Feyenoord. De voorbereiding bouwrijp maken is afgerond. De daadwerkelijke start bouwrijp maken is afhankelijk van het tempo van gronduitgifte.

Sportcampus

De bouw van de trainingslocatie van de Sportclub Feyenoord en jeugdopleiding BVO is gestart in de 1e helft van 2018 en wordt naar verwachting in zijn geheel december 2019 opgeleverd. De voorbereiding van de centrale as is gestart (beoogde start uitvoering 4e kwartaal 2019), evenals de uitvoering van de velden 6 & 7 (oplevering 2e kwartaal 2019). De planvorming voor de woningbouwlocatie aan de noordoosthoek van de Sportcampus is opgestart. Stedenbouwkundig plan wordt naar verwachting in 2019 opgeleverd.

Park de Twee Heuvels

De herinrichting van het Park de Twee Heuvels 1e fase is in 2018 uitgevoerd en is in januari 2019 opgeleverd. De uitvoering van fase 2 start in februari 2019 en wordt eind 2019 opgeleverd. In 2018 is gewerkt aan het opstellen van een selectieleidraad en gunningscriteria voor de woningbouw in Park de Twee Heuvels. Deze documenten worden in het 1e kwartaal van 2019 afgerond en vastgesteld.

In 2018 hebben de gemeente en het Rijk een Regio Deal gesloten. Beide partijen investeren komende jaren € 130 mln ten behoeve van de doelstellingen van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Er is afgesproken € 160 mln daarvan te bestemmen voor de pijler Wonen. De gemeenteraad heeft besloten tot sloop van de Tweebosbuurt, waardoor 599 woningen en ander onroerend goed in de Afrikaanderwijk over een aantal jaar plaats maakt voor de benodigde grotere nieuwe woningen, aansluitend op Parkstad. Tevens is door de raad besloten tot onteigening van de 2e Carnissestraat en project Mijnkintbuurt blok 1 en 2 en ten behoeve van herstructurering. Voor de Mijnkintbuurt is ook een nieuw bestemmingsplan vastgesteld. Tot slot heeft de raad besloten tot het verlenen van een krediet van € 40 mln ten behoeve van strategische verwervingen in de focuswijken van Rotterdam Zuid.

Rotterdam Central District

Rotterdam Central District (RCD) is de toplocatie voor kantoren in de directe omgeving van het Centraal Station. Naast de bouw van moderne kantoorruimten is de toevoeging van woningen, hotels en voorzieningen (zoals horeca) wenselijk om er een levendig onderdeel van de binnenstad van te maken is. In 2018 zijn de volgende resultaten bereikt:

- voorbereiding van de tender voor uitgifte van gemeentelijke grond op het Delftseplein
- voor het Schiekadeblok is een Ambitiedocument gemaakt waarin vastgelegd is hoe op deze locatie woningen, kantoren en culturele voorzieningen ontwikkeld kunnen worden. Inzet is om een deel van de bestaande bebouwing te handhaven
- in het afgelopen jaar zijn de plannen voor herontwikkeling van Weenapoint 3e fase (zijde Kruisplein) uitgewerkt.
- in 2018 is de renovatie van Hofplein 19 voltooid en is de verbetering van de buitenruimte rond dit gebouw voorbereid

Zelfbouw

Tijdens de programmaperiode is er meer aanbod en meer divers aanbod op de markt gekomen dan de voorafgaande periode. In 2014 zijn er circa 50 zelfbouw woningen verkocht. Dit is in 2015 - 2018 gestaag gestegen naar meer dan 230 woningen per jaar. Het zelfbouw aandeel is daarmee aanzienlijk toegenomen en de ambitie van 170 woningen in 2018 is ruim behaald. Deze aantallen zijn met inbegrip van aanbod van private partijen en casco-woningen en uitgaande van een getekende (koop)overeenkomst.

Behalve op het aanbod, richt het programma zich op de marketing en het aankoopproces van zelfbouw woningen. Het platform Pak Je Ruimte inclusief de website www.pakjeruimte.nl is ontwikkeld om tot een effectiever verkoopinstrumentarium voor zelfbouw woningen te komen.

Toelichtingen ontwikkelingen

Ontwikkelingen

Het college werkt aan de startbouw van 18.000 woningen in de collegeperiode 2018 – 2021. Hiervoor zijn in de begroting meerjarig middelen vrijgemaakt om deze ambitie te dekken. In 2018 kon het eerste succes gevierd worden. De woningbouwproductie is in 2018 gestegen naar de startbouw van 4.544 woningen. Tevens zijn in 2018 een groot aantal nieuwe initiatieven in een versnelling geraakt. Dat is niet alleen terug te zien in de prioritaire gebieden en grote programma's zoals de Binnenstad, Stadionpark, Stadshavens maar over alle gebieden. De benodigde ambtelijke capaciteit is hierdoor toegenomen. In 2018 is gezamenlijk met woningbouwcorporaties en marktpartijen een pakket aan bouwmaatregelen gepresenteerd om de woningbouwambitie verder te ondersteunen.

Overige gebiedsontwikkelingen

Ook in de andere gebieden is in 2018 veel gerealiseerd. Er zijn veel initiatieven gefaciliteerd en geïnitieerd, op basis van marktvraag en maatschappelijke urgentie. Een aantal in het oog springende resultaten uit de gebieden zijn de volgende:

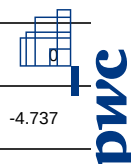
- gestart met de bouw van 'Little C' een gebiedsontwikkeling met 320 woningen, daktuinen, ontmoetingspleinen, kantoren, werkplekken, ateliers, horeca, kleinschalige winkels en een groen stadspark aan de kade van Coolhaven
- de constructie van het hoogste gebouw van Nederland, de Zalmhaventoren, is in oktober aangevangen. In totaal zullen 485 woningen worden opgeleverd
- werkzaamheden aan de Cooltoren met 281 woningen in het Baankwartier zijn begonnen
- gestart met de bouw van "De Startmotor" met 566 woningen in het Motorstraatgebied in Feijenoord
- startbouw van Parkstad blok G, H, K met ruim 200 woningen
- gestart met de bouw van De Raedt (50 woningen) en Oceaanhuis (148 woningen) in Delfshaven
- gestart met studie Schiehaven Noord ten behoeve van ontwikkeling van dit gebied
- gebiedsvisie Nieuw Kralingen vastgesteld door de gemeenteraad
- oplevering Squares in Het Lage Land (31 eengezinswoningen)
- start bouw Koningslaan 90 (68 middel dure huurwoningen)
- transformatie van kantoorgebouw Prinsenpoort I en II tot 91 huurappartementen
- start bouw appartementengebouw Koningslaan 68 woningen
- tender woningbouwproject Noorderstrand in Nesselande met succes afgerond
- in de wijken Pendrecht en Zuidwijk is gestart met de bouw van 196 woningen

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Gebiedsontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	8.741	5.797	12.526	8.734	-3.793
Totaal baten	8.741	5.797	12.526	8.734	-3.793
Bijdragen rijk en mede-overheden	5.194	4.324	5.838	5.334	-504
Opbrengsten derden	3.452	1.473	6.688	3.889	-2.799
Overige baten	94	0	0	-489	-489
Lasten exclusief reserves	60.042	69.152	73.287	66.160	-7.127
Apparaatslasten	5.925	6.198	7.064	6.427	-637
Inhuur	420	135	446	130	-316
Overige apparaatslasten	139	79	83	93	10
Personeel	5.365	5.983	6.536	6.205	-331
Interne Lasten	26.104	24.607	33.892	31.946	-1.946
Overige doorbelastingen	26.104	24.607	33.892	31.946	-1.946
Programmalasten	28.014	38.347	32.331	27.787	-4.544
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	26.907	38.600	31.791	24.665	-7.126
Kapitaallasten	0	0	0	26	26
Overige programmalasten	113	0	0	-14	-14
Subsidies en inkomensoverdrachten	993	-254	540	3.109	2.669
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.302	-63.355	-60.761	-57.427	3.334
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.302	-63.355	-60.761	-57.427	3.334
Mutaties reserves	20.344	31.047	29.193	24.455	-4.737
Toevoeging aan reserves	20.064	0	5.740	5.740	0
Onttrekking aan reserves	20.344	31.047	29.193	24.455	-4.737
Vrijval reserves	20.064	0	5.740	5.740	0

Privaatrechts Coöperaties
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor overhead	-30.958	-32.308	-31.569	-32.971	-1.403

Toerekening overhead aan Gebiedsontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.452	2.363	2.363	2.363	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.199	1.146	1.374	1.251	-124
Saldo na overhead	-34.610	-35.817	-35.306	-36.585	-1.279

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-3.793	-2.390	-1.403
1. Interne bijdragen in plaats van externe bijdragen	-1.946	-1.946	0
2. Strategische verwervingen Nationaal Programma Rotterdam Zuid	-575	0	-575
3. Anterieure overeenkomsten	-900	0	-900
4. Overige afwijkingen	-372	-444	72
Afwijking reserves	-4.737	-4.737	0
5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Smartgrid	-1.000	-1.000	0
6. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Coolsingel	-986	-986	0
7. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Overige projecten	-2.104	-2.104	0
8. Overige Reserves	-647	-647	0
Saldo voor overhead	-8.530	-7.127	-1.403

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Interne bijdragen in plaats van externe bijdragen

Projecten in de buitenruimte worden vaak gefinancierd uit meerdere bronnen. In 2018 zijn de kosten van een aantal projecten doorbelast aan andere producten (Riolering, Wegen) of programma's (Rivieroevers) binnen de gemeente Rotterdam in plaats van aan externe partners.

2. Strategische verwervingen Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Binnen het nationaal programma Rotterdam Zuid verwerft de gemeente Rotterdam woningen om de particuliere voorraad te verbeteren. Voor de aankopen is een krediet geopend, maar voor de bijkomende kosten was geen bijdrage begroot vanuit de bestemmingsreserve NPRZ.

3. Anterieure overeenkomsten

De gemeente sluit diverse anterieure overeenkomsten met ontwikkelende (markt)partijen, waarin deze zich bereid verklaren om de gemeentelijke kosten ten behoeve van de ontwikkeling te vergoeden. Elk begrotingsjaar wordt er een inschatting gemaakt van de opbrengsten, in 2018 zijn de opbrengsten € 900 minder dan begroot.

4. Overige afwijkingen

Het betreft diverse kleine afwijkingen ten opzichte van de begroting.

5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): SmartGrid

Het is in 2018 niet gelukt om afspraken te maken voor de realisatie van een Smartgrid in Merwe-Vierhaven.

6. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): Coolsingel

Door aanpassingen in de fasering zijn werkzaamheden en daarmee kosten doorgeschoven. Deze uitgaven worden in 2019 verwacht.

7. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): Overige projecten

Dit betreft afwijkingen in de uitgaven van een groot aantal projecten, meestal als gevolg van een andere fasering van de uitgaven. De grootste afwijkingen betreffen:

- Laurenskwartier: de financiële eindafrekening met een aantal leveranciers vindt pas plaats in 2019
- Binnenstad (collegeprogramma 2015-2018): de aanleg van een vijverpartij in het wijkpark Oude Westen kan pas plaatsvinden na de winter in verband met de vereiste temperatuur voor het uitharden van het beton
- Goudsesingel/Vlietlaan: de kosten zijn lager uitgevallen dan begroot. Het resterende bedrag zal een andere bestemming krijgen

8. Overige Reserves

De uitgaven ten laste van de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid zijn € 300 lager dan begroot. De grootste afwijking à € 181 is het gevolg van vertraging in de uitvoering bij buitenruimte Vreewijk.

Ook de uitgaven ten laste van de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling zijn lager dan begroot. De grootste afwijking à € 131 is het gevolg van minder personele inzet voor fondsbeheer.

Daarnaast zijn er nog kleine verschillen bij de bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden, de bestemmingsreserve Duurzaamheid Gebieden en de Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds.

Bijstellingen

Door de aantrekkende economie zijn er meer initiatieven en projecten die tot ontwikkeling komen. Er wordt ook geanticipeerd op de opgave om 18.000 woningen te bouwen, zoals in het Coalitieakkoord is opgenomen. Voor deze ambtelijke inzet in 2018 is de begroting met € 6,5 mln bijgesteld.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Stadsvisie

Kader SO

Programma Duurzaam

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Werklocaties 2030

Detailhandelsnota 'WNKLN N RTTRDM'

Focusdocument City Lounge

Structuurvisie Stadshavens Rotterdam

Structuurvisie Hart van Zuid

Programma Kansrijke Wijken

Grondprijsbeleid 2013 NPRZ

Uitvoeringsplan 2015-2018

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Grondzaken

De gemeente is verantwoordelijk voor uitvoering van en financiële sturing op ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Op basis van ontwikkelingen in de markt stuurt de gemeente op een optimale mix van kwaliteit, financiën, contractuele verplichtingen en markttechnische aspecten. Zo wil de gemeente de stad aantrekkelijker maken om te wonen, werken en verblijven.

Doelstellingen product

Het product Grondzaken levert een bijdrage aan de bouwopgave en aan een prettige leefomgeving door gemeentelijke ambities op het vlak van ruimtelijke ontwikkelingen te vertalen naar grondexploitaties. Voor ontwikkelingen op gronden van derden wordt samen gewerkt met externe partijen. De risico's in deze langjarige processen worden beheerst door optimalisaties, bewaking en bijsturing.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Prioriteiten

- inzet op versnelling van het realiseren van woningbouwlocaties. In 2018 is gestart met de bouw van 4.544 woningen. zo'n 20% hiervan komt op grond die door de gemeente bouwrijp gemaakt is en daarna verkocht is (grondexploitatie)
- aanbod van woningtypen passend bij de behoefte in een bepaald gebied. Nieuwe ontwikkelingen worden afgestemd op de woonwensen van (toekomstige) Rotterdammers. In diverse grondexploitaties zijn wijzigingen doorgevoerd om de te bouwen woningen beter op de behoeften van kopers en huurders aan te laten sluiten
- zoeken naar nieuwe woningbouwlocaties. Om ook op de middellange en lange termijn voldoende locaties te hebben om de groei van de stad te kunnen faciliteren, zijn verschillende studies in gang gezet
- stimulering van de afzet van bedrijfskavels. Door de inzet van een bedrijfsmakelaar worden vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd. Dit heeft in 2018 tot diverse grondtransacties geleid

Indicatoren

Het Meerjarenperspectief Grondexploitaties & Vastgoed wordt gebruikt om de grondexploitatieportefeuille te actualiseren en via de Projectenmonitor Grondexploitaties worden de ontwikkelingen gemonitord. De gemeente stuurt via indicatoren op de grondexploitaties, zoals de netto contante waarde van de grondexploitaties, het weerstandsvermogen, het verdienvermogen, het aantal te starten woningen en de vierkante meters verkochte gronden voor kantoren en bedrijven. Op basis van de uitkomsten wordt door de gemeente besloten welke wijzigingen in de grondexploitatieportefeuille nodig zijn.

Toelichtingen ontwikkelingen

Externe ontwikkelingen

- aantrekken woningmarkt. Er is meer vraag dan aanbod op de woningmarkt en de behoefte aan nieuwbouwwoningen blijft groot. Daar waar mogelijk wordt binnen bestaande projecten onderzocht of het mogelijk en wenselijk is extra woningen aan het programma toe te voegen
- het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de wetgeving die de gemeente voorschrijft hoe zij zich financieel moet verantwoorden. In 2018 is de administratie van de ontwikkelprojecten verder in lijn gebracht met de gewijzigde regelgeving. Ook is een impactanalyse uitgevoerd op specifieke wijzigingen in het BBV die naar verwachting in 2019 gepubliceerd zullen worden

Interne ontwikkelingen

- waarderingscontrole grondexploitaties. Het organiseren van de kwaliteitsborging van de projecten in de directe nabijheid van het lijnproces begint zijn vruchten af te werpen. Adviezen op projectniveau leiden tot betere onderbouwingen, waardoor beter inzicht ontstaat in de financiële posities. De bevindingen kunnen direct worden toegepast waardoor de financiële verantwoording steeds beter wordt. Het proces zal geëvalueerd worden en bekeken zal worden welke organisatorische of planningstechnische wijzigingen doorgevoerd moeten worden om tot een nog robuuster jaarrekening proces te komen
- eind 2018 is in de gemeenteraad besloten om de inzet van alle gemeentelijke medewerkers die aan de ontwikkelingen binnen bestaande en toekomstige grondexploitaties werken ook ten laste te brengen van de grondexploitatie waar die ontwikkeling onder valt. Dit heeft tot een negatief effect geleid op het verdienvermogen van de grondexploitatieportefeuille. Zie ook de paragraaf 'Grondbeleid'
- de aangestelde bouwcoördinator heeft op diverse vlakken zijn dienst bewezen. Onder meer in het vlot trekken van ontwikkelingen en in gesprekken met de provincie Zuid-Holland over de financiering van gewenste, maar onrendabele investeringen
- in 2018 heeft de gemeenteraad diverse nieuwe grondexploitaties in uitvoering genomen zoals de Tweebosbuurt en Nikkelstraat. Ook zijn enkele lopende grondexploitaties herzien en opnieuw vastgesteld. Een voorbeeld hiervan is de grondexploitatie Katendrecht
- door de aantrekkende markt en het natuurlijk verloop van het personeelsbestand blijft de werkdruk oplopen. Het aantrekken van ervaren medewerkers in het werkveld van dit product blijkt lastig. Daarom is in 2018 de ingezette koers vervolgd om startende nieuwe medewerkers via een intern traject op te leiden tot vakspecialist

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Grondzaken	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	Begroting 2018	Begroting 2018	2018	
Baten exclusief reserves	76.175	68.637	47.612	57.999	10.388
Totaal baten	76.175	68.637	47.612	57.999	10.388

Bijdragen rijk en mede-overheden	-1.756	507	242	2.064	1.822
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	88.247	83.342	50.043	51.136	1.094
Overige baten	-10.316	-15.211	-2.673	4.800	7.472
Lasten exclusief reserves	47.749	80.139	60.517	57.108	-3.408
Apparaatslasten	5.831	5.441	6.425	5.899	-527
Inhuur	2.084	596	2.124	1.605	-519
Overige apparaatslasten	81	64	76	110	34
Personeel	3.665	4.780	4.225	4.183	-41
Interne Lasten	4.093	13.091	11.710	12.759	1.049
Overige doorbelastingen	4.093	13.091	11.710	12.759	1.049
Programmalasten	37.825	61.607	42.381	38.451	-3.930
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	37.473	61.810	42.145	39.076	-3.069
Kapitaallasten	-2.640	-1.367	-1.485	-897	588
Overige programmalasten	1.194	0	600	143	-457
Subsidies en inkomstenoverdrachten	1.798	1.165	1.121	129	-992
Saldo voor vpb en reserveringen	28.426	-11.502	-12.905	891	13.796
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	28.426	-11.502	-12.905	891	13.796
Mutaties reserves	23.018	12.437	27.686	18.279	-9.408
Toevoeging aan reserves	4.400	0	55.341	87.906	32.565
Onttrekking aan reserves	24.918	12.437	23.011	20.420	-2.592
Vrijval reserves	2.500	0	60.016	85.765	25.749
Saldo voor overhead	51.444	935	14.781	19.170	4.388

Toerekening overhead aan Grondzaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.186	2.407	2.407	2.407	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	889	1.171	952	956	4

Saldo na overhead	48.368	-2.643	11.422	15.807	4.385

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	8.283	-2.006	10.288
1. Baten en lasten grondexploitaties en projecten voor derden	-3.852	-3.852	0
2. Resultaattnemingen	4.652	0	4.652
3. Afboeken boekwaarde Schieveen	4.841	0	4.841
4. Overige effecten	2.642	1.846	795
Afwijking reserves	25.264	31.163	-5.899
5. Toevoeging reserve Gebiedsontwikkeling	0	6.816	-6.816
6. Toevoeging en vrijval vanuit samenvoeging reserves ISV-3, Investeringsplannen zonder gronduitgifte en Gebiedsontwikkeling	25.749	25.749	0
7. Onttrekkingen reserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)	-1.265	-1.062	-203
8. Onttrekkingen reserve Gebiedsontwikkeling	-815	-331	-484
9. Onttrekkingen reserve Nationaal programma Rotterdam Zuid (NPRZ)	-422	0	-422
10. Onttrekkingen reserve Infrastructuur	-80	0	-80
11. Onttrekkingen reserve Inrichting Buitenruimte Gebieden	-9	-9	0
12. Onttrekking ten gevolge van de balans	2.106	0	2.106
Saldo voor overhead	33.547	29.157	4.388

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Baten en lasten grondexploitaties en projecten voor derden

De gerealiseerde baten en lasten op de grondexploitaties en de projecten voor derden zijn lager dan begroot. De oorzaak hiervan is drieledig.

Ten eerste is het een keuze om in de grondexploitatieportefeuille rekening te houden met overprogrammering (circa 30%) om te zorgen dat er voldoende planaanbod is om in een jaar aan de vraag te kunnen voldoen. Deze overprogrammering (hogere raming) vertaalt zich in een verhoudingsgewijze even grote verhoging van de investeringen (lasten) als van de desinvesteringen (baten). Voor het resultaat op het product is deze afwijking ten opzichte van de begroting saldoneutraal, omdat de niet gerealiseerde baten en lasten doorschuiven naar de daaropvolgende jaren. Op portefeuilleniveau wordt getracht de met de overprogrammering samenhangende budgetovermaat binnen de grondexploitaties te beperken, maar de overmaat is nooit helemaal te voorkomen. Door de inzet de komende jaren op het verhogen van de bouwproductie zal de overmaat in deze

collegeperiode naar verwachting (flink) afnemen.

Een tweede oorzaak ligt in de wijze waarop in de begroting keuzes rondom budgetsturing zijn gemaakt. De werkwijze van budgetsturing vereist dat voor een aangegane verplichting (bijvoorbeeld een aanbesteding) het volledige budget beschikbaar is, ook als de besteding over meerdere jaren is verspreid. De last moet dan dus feitelijk in het lopende boekjaar worden begroot terwijl de realisatie (deels) pas in latere jaren plaatsvindt.

Ten derde worden de interne en overige verrekeningen volledig onder de lasten gepresenteerd. Ook als de verrekening een baat betreft. Omdat in de grondexploitaties deze verrekeningen als baten worden gezien, levert de afwijking tussen begroting en realisatie een hoger verschil aan zowel de baten- als aan de lastenkant op.

2. Resultaatsnemen

De resultaatsnemen zijn op te delen in winstnemen, verliesnemen en mutaties in de voorzieningen. Bij de tweede bestuursrapportage (8-maandsrapportage) zijn de resultaatsnemen geraamd op € 9,6 mln en opgenomen in de begroting. Het verschil tussen de begrote en gerealiseerde resultaatsnemen bedraagt € 4,7 mln. Rekening houdend met de mutaties in de bestemmingsreserves die samenhangen met de resultaatsnemen bedraagt het verschil € 5,0 mln.

Resultaatsnemen	Begroot	Realisatie	Vershil
Winstnemen	-20.162	-17.383	-2.779
Verliesnemen	356	854	-498
Voorzieningen	16.920	8.991	7.929
Totaal excl. reserves	-2.886	-7.538	4.652
Onttrekkingen reserves	-7.839	-8.235	396
Toevoegingen reserves	1.154	1.154	0
Totaal incl. reserves	-9.571	-14.619	5.048

Winstnemen

De totale winstnemen van € 17,4 mln zijn € 2,8 mln lager dan begroot. De winstnemen bestaan uit tussentijdse winstnemen, waarbij in een aantal gevallen ook reeds genomen winsten in het verleden zijn teruggedraaid, en winstnemen op in 2018 afgesloten projecten.

Verliesnemen

De totale verliesnemen van € 854 op projecten die in 2018 zijn afgesloten is € 498 hoger dan begroot.

Voorzieningen

Voor de grondexploitaties met een verwacht verlies (negatieve netto contante waarde) wordt een verliesvoorziening getroffen. Indien middelen beschikbaar zijn in bestemmingsreserves mogen deze niet direct worden toegerekend aan de grondexploitaties om het verwachte verlies binnen het project (deels) te

compenseren. Voor het treffen van de verliesvoorziening voor grondexploitaties met een negatieve netto contante waarde kunnen de middelen in de bestemmingsreserves wel worden ingezet. De mutatie in de verliesvoorziening van € 9,0 mln is € 7,9 mln lager dan begroot.

Tegenover de toevoeging aan de verliesvoorziening stond voor een bedrag van € 8,2 mln aan onttrekkingen aan bestemmingsreserves voor onder andere de grondexploitaties Tweebosbuurt (€ 5,8 mln), Motorstraatgebied (€ 1,5 mln) en Little C (€ 0,4 mln). Dit is € 396 hoger dan begroot. De verliesvoorziening voor de grondexploitatie Little C is opgehoogd voor de bodemsaneringskosten. Hiervoor heeft een onttrekking aan de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem plaatsgevonden, gekoppeld aan Milieu. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

Voor een aantal projecten heeft naar aanleiding van de actualisatie van de grondexploitaties een (gedeeltelijke) vrijval van de verliesvoorziening plaatsgevonden. De voorzieningen voor de grondexploitaties Zuidelijke Tuinsteden en Heijplaat Nieuwe Dorp zijn volledig vrij gevallen (respectievelijk € 1,3 mln en € 1,1 mln).

De stand per 31-12-2018 van de voorziening verliesgevende grondexploitaties is € 46,9 mln.

De voorziening Woningbouw is volledig vrij gevallen. Het doel van deze voorziening is het financieel afdekken van de overmaat in de programmering. Omdat de komende jaren op een hoge woningbouw productie wordt aangekoerst, is het aanhouden van deze voorziening op dit moment niet nodig.

3. Afboeken boekwaarde Schieveen

De (credit) boekwaarde van het investeringsproject Schieveen van € 4,8 mln is afgeboekt ten gunste van het resultaat. Voor dit bedrag zijn (nog) geen harde prestatieafspraken gemaakt met externe partijen. De middelen zijn wel nodig voor de toekomstige geplande investeringen in dit gebied.

4. Overige effecten

Het resterende verschil van per saldo € 795 kent meerdere oorzaken, waarbij de meeste oorzaken incidenteel van aard zijn. De € 2,6 mln hogere baten dan begroot hebben betrekking op de niet begrote vrijval van de voorziening Garantieregeling Grondbank Zuidplaspolder (€ 1,4 mln), de grondtransactie vanuit het project Kop van Feijenoord (€ 1,0 mln) en de hogere opbrengsten van de tijdelijk grondopslag Stadionpark (€ 125).

De € 1,8 mln hogere lasten dan begroot hebben betrekking op de niet conform begroting gerealiseerde doorbelastingen (uren) naar de grondexploitaties (€ 750), de niet voorziene uitgaven in de buitenruimte van de Bloemfonteinbuurt (€ 591), meer ureninzet op de interne projecten dan begroot (€ 288), hoger resterend saldo tussen apparaatslasten en dekking (€ 172) en overige effecten van € 46.

5. Toevoeging reserve Gebiedsontwikkeling

Conform de systeemafpraak is vanuit het resultaat, aanvullend op de begrote toevoeging van € 3,1 mln, € 6,8 mln toegevoegd aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling. Hiermee komt de totale toevoeging in 2018 vanuit het resultaat op € 9,9 mln.

6. Toevoeging en vrijval vanuit samenvoeging reserves ISV-3, Investeringsplannen zonder gronduitgifte en Gebiedsontwikkeling

Het opnemen van de bestemmingsreserves ISV-3 en Investeringsplannen zonder gronduitgifte in de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling heeft geleid tot een vrijval van de reserves ISV-3 en Investeringsplannen zonder gronduitgifte van € 25,7 mln en navenante toevoeging aan de reserve Gebiedsontwikkeling.

7. Onttrekkingen bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

De uitvoering van de diverse exploitatieprojecten (onder andere Hart van Zuid, Sportcampus en Spaanse Polder) verloopt volgens verwachting, maar de uitgaven komen niet volledig overeen met de geraamde fasering in jaarschijven. De lasten zijn € 1,1 mln lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve IFR is voor de betreffende projecten € 1,1 mln minder onttrokken dan begroot.

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 3 minder onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 200 minder onttrokken dan begroot.

8. Onttrekkingen bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

De uitvoering van de diverse exploitatieprojecten (onder andere Bodemsanering KPSV, buitenruimte Rotterdam Central District) verloopt volgens verwachting, maar de uitgaven komen niet volledig overeen met de geraamde fasering in jaarschijven. De lasten zijn € 331 lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling is voor de betreffende projecten € 331 minder onttrokken dan begroot.

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 595 meer onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 1,1 mln minder onttrokken dan begroot.

9. Onttrekkingen bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 196 minder onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 226 minder onttrokken dan begroot.

10. Onttrekkingen bestemmingsreserve Infrastructuur

De uitvoering van Rotterdam Centraal Station verloopt volgens verwachting. Voor dit balansproject is aan de bestemmingsreserve Infrastructuur € 80 minder onttrokken dan begroot.

11. Onttrekkingen bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden

De uitvoering van het project buitenruimte Kop van Zuid verloopt volgens verwachting. De lasten zijn € 9 lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden is € 9 minder onttrokken dan begroot.

12. Onttrekkingen ten gevolge van de balans

Voor de projecten die op de balans staan leidt een lagere onttrekking aan de reserves niet direct tot lagere exploitatielasten, maar tot een lagere activering op de balans. Per saldo gaat het om een lagere activering van € 2,1 mln.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Grondzaken	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	8.900	0	8.900
Vrijval reserve Rotterdam Central District	8.900	0	8.900
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	9.571	0	9.571
Actualisatie investeringen en desinvesteringen grondexploitaties	0	0	0
Actualisatie investeringen en desinvesteringen projecten derden	0	0	0
Actualisatie rente grondexploitaties	0	0	0
Resultaatsnemeningen grondexploitaties 2018	9.571	0	9.571
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	- 3.071	0	- 3.071
Toevoeging bestemmingsreserve Gebiedsontwikkelingsfonds	- 3.071	0	- 3.071
Totaal	15.400	0	15.400

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Vrijval reserve Rotterdam Central District

Conform de begroting is € 8,9 mln vrijgevalle uit de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling.

Actualisatie investeringen en desinvesteringen grondexploitaties

De investeringen en desinvesteringen in de grondexploitaties liggen in lijn met de begroting. Omdat alle mutaties worden overgeboekt naar de balans, heeft dit geen saldo-effect.

Actualisatie investeringen en desinvesteringen projecten derden

De investeringen en desinvesteringen in de projecten voor derden liggen in lijn met de begroting. Omdat alle mutaties worden overgeboekt naar de balans, heeft dit geen saldo-effect.

Actualisatie rente grondexploitaties

Aan de grondexploitaties is in 2018 1,60% rente toegerekend. De rente is onderdeel van de boekwaarde van de grondexploitaties. Een afwijking in de toegerekende rente heeft geen saldo-effect.

Resultaatsnemeningen grondexploitaties 2018

De bij de tweede bestuursrapportage (8-maandsrapportage) geraamde resultaatsnemeningen omvatten de resultaatsnemeningen inclusief de daarmee samenhangende mutaties in de reserves (onttrekkingen en vrijval gerelateerd aan de voorziening negatieve grondexploitaties). Bij de 10-maandsrapportage is een prognose afgegeven voor een hoger resultaat van € 6 tot € 9 mln. In 2018 heeft voor een bedrag van € 14,6 mln aan resultaatsnemeningen plaatsgevonden inclusief de daarmee samenhangende mutaties in de reserves.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toevoeging bestemmingsreserve Gebiedsontwikkelingsfonds

De toevoeging aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling heeft plaatsgevonden. Naast de in de begroting opgenomen € 3,1 mln is vanuit het resultaat nog € 6,8 mln toegevoegd, waarmee de toevoeging in 2018 op € 9,9 mln uit komt.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Atlas Stedelijke Havens - De havens in kaart
- Bouwverordening 2010
- Groenplan Binnenstad
- Grondprijnsbeleid 2013
- Handboek Rotterdamse Stijl
- Hoogbouwvisie 2011
- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Meerjarenplan Bouw en Woningtoezicht 2018-2021
- Natuurkaart Rotterdam 2014
- Natuurkaart Rotterdam 2014: Uitvoeringsprogramma Natuurkaart Rotterdam
- Nieuwe energie voor Rotterdam (Drift rapport)
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018: De Nieuwe Maas als stedelijk parklandschap
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018: Jaarbericht programma Rivieroevers
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018: Programma Rivier als getijdenpark
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018: Rivieroevers Rotterdam - De blauwe longen van de stad - resultaten 2014-2018 en vooruitblik
- Programma Rivieroevers 2015 - 2018: Toekomstperspectief Binnenstedelijke Rotte
- Roadmap Next Economy
- Rotterdam Kaart van de Stad - Verkenning ontwikkelkansen lange termijn
- Stadsvisie
- Stedelijke Agenda Haven
- Vastgoed, katalysator voor ontwikkeling (meerjarenperspectief Rotterdams vastgoed)
- Verhaal van de stad

Erfpacht

Erfpacht is ooit ingevoerd om bij de uitgifte van grond sturing te geven aan het gebruik van de grond en de prijsontwikkelingen van grond aan de gemeenschap te laten toevloeien. In 2002 heeft de gemeenteraad besloten grond voortaan in eigendom te leveren of, in sommige gevallen in eeuwigdurende erfpacht. Gronduitgiftecontracten die in erfpacht of in eigendom binnen de gemeente zijn of worden uitgegeven, worden beheerd. Het doel is uitvoering geven aan de privaatrechtelijke afspraken uit een gronduitgiftecontract. De gemeente heeft hierbij een dienstverlenende en controlerende rol.

Doelstellingen product

- sturing geven aan het gebruik van grond die in erfpacht of in eigendom zijn uitgegeven door de gemeente Rotterdam
- uitvoering geven aan de privaatrechtelijke afspraken uit een gronduitgiftecontract
- dienstverlening rol aan burgers en marktpartijen

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2018 is het aantal vragen en verzoeken inzake grondcontracten flink toegenomen. Het betreft hierbij verzoeken tot conversie van bestaande contracten, maar ook om het gebruik van gronden te mogen veranderen, bijvoorbeeld van kantoren naar woningbouw of voor vergroten van het bouwvolume. Deze toename in vragen heeft tot langere doorlooptijden geleid bij de afhandeling van verzoeken. Hierop wordt ingespeeld door de personele inzet uit te breiden, de telefonische en digitale bereikbaarheid te vergroten en de dienstverlening en informatievoorziening over erfpacht online (Rotterdam.nl) en via het telefoonnummer 14010 te verbeteren en daarnaast de kennis bij tussenpersonen zoals makelaars te vergroten zodat burgers beter kunnen worden bediend. Deze inzet wordt in 2019 verder opgepakt en doorgezet.

Toelichtingen ontwikkelingen

In 2018 is het vigerend beleid voor erfpacht gehandhaafd. De gemeente Rotterdam geeft alle gronden in eigendom uit. Alleen onder bepaalde omstandigheden en in bepaalde situaties, wordt grond in erfpacht uitgegeven. Erfpachters hebben op elk willekeurig moment de mogelijkheid de erfpacht om te zetten in eigendom.

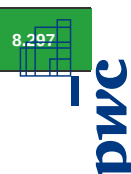
Door de aantrekkende markt is het aantal verzoeken voor de omzetting van de erfpacht naar eigendom ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van het jaar ervoor.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Erfpacht	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	45.353	28.131	30.200	39.273	9.074
Totaal baten	45.353	28.131	30.200	39.273	9.074
Opbrengsten derden	44.215	25.821	29.259	38.190	8.931
Overige baten	1.138	2.310	941	1.084	143
Lasten exclusief reserves	28.387	9.187	7.891	8.668	777
Apparaatslasten	918	957	1.440	1.351	-89
Inhuur	398	581	849	743	-106
Overige apparaatslasten	1	0	6	20	14
Personeel	519	377	585	588	3
Interne Lasten	623	583	235	290	56
Overige doorbelastingen	623	583	235	290	56
Programmalasten	26.845	7.646	6.216	7.027	811
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	926	299	104	135	31
Kapitaallasten	25.503	7.147	5.912	7.379	1.467
Overige programmalasten	417	200	200	-488	-688
Saldo voor vpb en reserveringen	16.966	18.944	22.309	30.606	8.297
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	16.966	18.944	22.309	30.606	8.297
Mutaties reserves	-1.500	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves	1.500	0	0	0	0
Saldo voor overhead	15.466	18.944	22.309	30.606	8.297

PrijewaterhuisCoöperatie
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Erfpacht	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	503	503	503	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	15.466	18.441	21.806	30.103	8.297

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	9.074	777	8.297
1. Afskoop eeuwigdurende erfpacht, conversies en functiewijzigingen	8.931	0	8.931
2. Kapitaallasten	0	1.467	-1.467
3. Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	0	-688	688
4. Diversen afwijkingen	143	-2	145
Saldo voor overhead	9.074	777	8.297

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Afskoop eeuwigdurende erfpacht, conversies en functiewijzigingen

Het voordelig saldo op de opbrengsten is met name veroorzaakt door gronduitgiftes in afskoop eeuwigdurende erfpacht à € 1,4 mln en conversies en functiewijzigingen erfpacht in 2018 à € 7,5 mln.

2. Kapitaallasten

Hogere afschrijvingslasten à € 1,5 mln. Dit heeft onder andere te maken met gronduitgiftes in afskoop eeuwigdurende erfpacht. Bij dergelijke gronduitgiftes wordt de grondwaarde op de balans direct afgeschreven wat tot uitdrukking komt in de kapitaallasten.

3. Dotatie voorziening dubieuze debiteuren

Lagere dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren van € -688 als gevolg van een herijking van de voorziening op basis van actuele gegevens.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

4. Diverse afwijkingen

De lagere uitgaven (€ -2) zijn voornamelijk toe te wijzen aan mindere inhuur. Terwijl de hogere baten toe te schrijven zijn aan rentebaten (€ 143).

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Erfpacht	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 984	0	- 984
Erfpacht	- 984	0	- 984
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	56	0	56
Actualisatie rente en vrijval afkoopsommen	56	0	56
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	4.232	4.232
Ramingsbijstelling	0	4.232	4.232
Totaal	- 928	4.232	3.303

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Coalitieakkoord: Basispad en Ramingsbijstellingen onvermijdelijk

De bijstellingen van de 8 maandsrapportage hebben betrekking op de renteberekeningen op basis van de actuele omslagrente. De bijstelling is gerealiseerd.

Ramingsbijstellingen vermijdbaar

De bijstelling van de 10 maandsrapportage betreft hogere opbrengsten als gevolg van functiewijzigingen erfpacht. De opbrengsten zijn gerealiseerd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet en regelgeving Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Beleidskaders Grondprijsbeleid 2013

Commercieel vastgoed

De vastgoedportefeuille van de gemeente Rotterdam bestaat uit maatschappelijke voorzieningen (de kernportefeuille) en een commerciële portefeuille (de niet-kern portefeuille). De maatschappelijke portefeuille (ook wel het maatschappelijk vastgoed) omvat al het vastgoed dat de gemeente inzet om de maatschappelijke beleidsdoelen te realiseren. De niet-kernportefeuille is vastgoed dat niet (meer) nodig is om maatschappelijke doelen te realiseren waaronder oude schoolgebouwen, bedrijfsruimtes in plinten, woningen, Maassilo etc. Een groot deel van het vastgoed uit de niet-kern portefeuille kan (op termijn) worden verkocht.

Doelstellingen product

- sturen op het tegengaan en beperken van leegstand in de portefeuille
- verder professionaliseren van property management
- reduceren portefeuille

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Tegengaan leegstand

In 2018 heeft dataschoning plaatsgevonden op de registratie van de verschillende vormen van leegstand om beter zicht te krijgen op de werkelijke leegstand. Ook zijn leegstandscontroles uitgevoerd. In 2018 zijn afspraken gemaakt met de propertymanager om leegstand tegen te gaan.

Professionaliseren property management

Het contract met de grootste propertymanager is geëvalueerd. De evaluatie is aanleiding geweest om zowel aan de kant van de gemeente als bij de propertymanager verbeteracties in te zetten. De evaluatie wordt daarnaast gebruikt als input voor een volgende aanbesteding.

Reduceren portefeuille

In 2018 zijn 64 objecten verkocht, waaronder de Schiecentrale. Onder de verkochte objecten bevonden zich naast woningen, winkels, kantoorgebouwen en bedrijfsgebouwen tevens voormalige schoolgebouwen met een transformatieplicht tot (school-) woningen. Ca. 30 % van de verkopen heeft plaatsgevonden d.m.v. pakketverkoop per openbare veiling of openbare inschrijving. De overige verkopen betreffen verkopen per object.

Toelichtingen ontwikkelingen

De huidige marktomstandigheden vragen een gewijzigd beleid rond verkopen. In 2018 is de kadernota op dit onderdeel aangepast om zo meer maatschappelijke initiatieven de mogelijkheid te geven om objecten aan te kopen.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Commercieel vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	73.262	54.852	92.697	92.687	-10
Totaal baten	73.262	54.852	92.697	92.687	-10
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	73.262	54.852	92.697	92.760	63
Overige baten	0	0	0	-74	-74
Lasten exclusief reserves	80.120	39.116	71.508	79.362	7.854
Interne Lasten	4.771	2.198	4.451	4.789	338
Beleidspecifiek vastgoed	-1.479	-833	-227	-278	-51
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	6.250	3.031	4.678	5.067	389
Programmalasten	75.349	36.917	67.058	74.573	7.515
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.664	17.616	19.194	20.249	1.056
Kapitaallasten	28.973	15.879	43.915	42.216	-1.699
Overige programmalasten	28.713	3.423	3.949	12.108	8.556
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-6.858	15.736	21.189	13.325	-7.864
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-6.858	15.736	21.189	13.325	-7.864

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Mutaties reserves	1.155	2.097	1.837	925	-913
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.155	2.097	1.837	925	-913
Saldo voor overhead	-5.703	17.833	23.026	14.249	-8.777

Toerekening overhead aan Commercieel vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-5.703	17.833	23.026	14.249	-8.777

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-10	8.767	-8.777
1. Onderhoudslasten	0	-1.500	1.500
2. Voorziening Schiekadeblok	0	4.176	-4.176
3. Afwaardering Commercieel Vastgoed	0	1.594	-1.594
4. Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg	0	-1.000	1.000
5. Kapitaallasten	0	-2.592	2.592
6. Verkoopkosten	0	1.320	-1.320
7. Diverse baten en lasten waaronder energie- en zakelijke lasten	-10	6.769	-6.779
Afwijking reserves	-913	-913	0
8. Lagere onttrekking reserves	-913	-913	0
Saldo voor overhead	-923	7.854	-8.777

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Eind 2017 is de uitvoeringsagenda Vastgoed vastgesteld. Een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsagenda is 'de begroting op orde'. Met 'de begroting op orde' wordt toegewerkt naar een transparante begroting die sluitend is. In 2018 is gestart met een uitgebreide analyse op de kostendekkende huursystematiek en een nadere analyse op andere begrotingsposten. Ook zijn verbeteringen ingezet om het onderhoud beter te kunnen ramen en te kunnen uitvoeren. Hoewel er vorderingen zijn gemaakt, zijn er nog stappen te zetten. De resultaten 2018 moeten in dit licht worden gezien.

1. Onderhoudslasten

Er is € 3,1 mln minder besteed aan regulier onderhoud. Ahoy voert namens de gemeente onderhoud uit. Het is Ahoy niet gelukt om groot onderhoud tijdig op de markt te zetten. Dit zorgt voor minder uitgaven in 2018. In 2019 zullen deze kosten waarschijnlijk wel worden gemaakt. Het incidenteel onderhoud is € 1,6 mln hoger dan begroot. Dit is onderhoud waarvoor geen dekking is binnen de begroting van Vastgoed. Deze kosten worden niet via de huur verhaald op de huurders. Incidenteel onderhoud bestaat uit kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en of strengere veiligheidsvoorschriften.

2. Voorziening Schiekadeblok

Voor de ontwikkellocatie Schiekadeblok is een aanvullende voorziening gevormd van € 4,2 mln. Dit is noodzakelijk in verband met de verslaggevingsregels van de BBV en in lijn met het in december 2018 met de raad besproken ontwikkelscenario. Er wordt gewerkt aan een optimalisering van het plan, maar daarvoor zijn nog geen cijfers beschikbaar.

3. Afwaardering Commercieel Vastgoed

In lijn met de BBV-regels wordt jaarlijks van een derde van de objecten in de commerciële portefeuille de marktwaarde bepaald. Indien de marktwaarde lager is dan de boekwaarde dient afgewaardeerd te worden tot de marktwaarde. Dit wordt per object bekeken. In 2018 zijn de portefeuilles Bedrijfsonroerend goed en Wonen geherwaardeerd. Hieruit volgt een afboeking van € 1,6 mln.

4. Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg

De opdrachtverlening tot de sloop duurde langer dan verwacht, waardoor de sloop vertraging heeft opgelopen. Hierdoor zijn € 1 mln minder kosten gemaakt dan begroot. Deze kosten komen ten laste van 2019.

5. Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn € 2,6 mln lager dan begroot. Bij de verkoop van objecten worden de boekwaardes gedesinvesteerd met kapitaalslasten tot gevolg. Doordat er minder objecten zijn verkocht dan begroot, zijn er minder kapitaalslasten.

6. Verkoopkosten

De verkoopkosten zijn 1,3 mln hoger dan begroot. De verkoopkosten waren niet voor alle verkopen juist begroot.

7. Diverse baten en lasten waaronder energie- en zakelijke lasten

De energielasten zijn € 900 hoger dan begroot. Tevens is er door aanslagen van voorgaande jaren en een reservering voor nog niet opgelegde aanslagen 2018 een overschrijding op de zakelijke lasten van € 3,8 mln. Deze overschrijding heeft deels betrekking op het product maatschappelijk vastgoed. Ook is er een hogere realisatie van € 300 op boetes, een lagere realisatie op de interne verrekening met de grondexploitaties van € 400 en hogere realisatie van verzekeringen van € 300. Tot slot is er geen invulling gevonden voor de restant stelpost van € 1,5 mln die voor de helft bestond uit een taakstelling voortvloeiend uit de digitaliseringsagenda.

8. Lagere onttrekking reserves

De sloop van de panden aan de Gebbeweg en Traviataweg is vertraagd waardoor de kosten in 2018 lager waren. Dit heeft geresulteerd in een lagere onttrekking in 2018 van € 913.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Commercieel vastgoed	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 2.050	10.650	8.600
actualisatie veilingopbrengsten brandstofverkooppunten	0	10.022	10.022
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	628	628
Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg	- 2.050	0	- 2.050
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	1.056	1.056
Actualisatie programmalasten	0	1.056	1.056
Totaal	- 2.050	11.706	9.656

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisatie veilingopbrengsten brandstofverkooppunten

De veiling van drie brandstofverkooppunten heeft conform bijstelling € 10 mln meer opgebracht dan begroot.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. Op het

product commercieel vastgoed is een taakstelling verwerkt van € 628 ter dekking van deze kosten. Deze taakstelling is niet gerealiseerd.

Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg

In het belang van de leefbaarheid, veiligheid en de kwaliteitsverbetering van het gebied worden de betreffende gemeentelijke panden aan de Gebbeweg en Traviataweg gesloopt. Een deel van de sloopwerkzaamheden is vertraagd en vinden in 2019 plaats, waardoor er € 1 mln minder kosten zijn gemaakt in 2018.

Actualisatie programmalasten

Er zijn meer programmalasten gerealiseerd. Een deel van deze lasten heeft betrekking op incidenteel onderhoud en een deel van opgelegde aanslagen zakelijke lasten uit voorgaande jaren.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Kadernota Vastgoed
- Meerjarenperspectief Rotterdamse Grondexploitaties & Vastgoed
- Bouwbesluit

Maatschappelijk vastgoed

De vastgoedportefeuille van de gemeente Rotterdam bestaat uit maatschappelijke voorzieningen (de kernportefeuille) en een commerciële portefeuille (de niet-kernportefeuille). De maatschappelijke portefeuille (ook wel het maatschappelijk vastgoed) omvat al het vastgoed dat de gemeente inzet om de maatschappelijke beleidsdoelen te realiseren, waaronder schoolgebouwen, sportcomplexen en sportterreinen, speeltuinen, wijkgebouwen, volkstuincomplexen, theaters, musea, parkeergarages en panden als het Topsportcentrum.

Doelstellingen product

- opstellen integrale huisvestingsplannen voor verschillende type vastgoed
- doorontwikkeling bedrijfsvoering
- herijken van de meerjarenbegroting van Vastgoed (gehele portefeuille)
- evaluatie maincontracting

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is in 2018 geconstateerd dat een aantal prioriteiten raakvlakken hebben met elkaar, zoals integrale huisvestingsplannen en het herijken van de meerjarenbegroting. In 2018 is de Bestuursopdracht Maatschappelijk Vastgoed vastgesteld. Dit moet een totaalbeeld geven van het knelpunt in de meerjarenbegroting van Vastgoed. Noodzakelijk om goed inzicht te krijgen is samen met de beleidsdirecties bepalen welke gebruikers in welke objecten nu behoren tot de kernportefeuille en welke ook niet. Dit heeft geleid tot een flinke dataschoning in de maatschappelijke portefeuille. Ook is in 2018 gestart met een evaluatie van de maincontracten. Dit zal ook in 2019 moeten leiden tot een nieuw plan van aanpak voor het onderhoud, gebaseerd op objectvisies.

Toelichtingen ontwikkelingen

Uitvoeringsagenda Vastgoed

De Uitvoeringsagenda Vastgoed bevat onderwerpen die van belang zijn om de afdeling verder te ontwikkelen. De volgende onderwerpen zijn in 2018 gestart dan wel uitgevoerd:

1. Organisatie

In 2018 is de organisatie van de afdeling gewijzigd van gebiedsgerichte aansturing naar functionele (productgerichte) aansturing. Deze verandering zorgt voor een betere aansluiting van het werkveld bij de beleidsdirecties.

2. Doorontwikkeling bedrijfsvoering

In 2018 lag de focus op de begroting inzichtelijk maken door;

1. het analyseren van de kostensoorten en het analyseren van de componenten die deel uitmaken van het rekenmodel voor de berekening van de kostendeekkende huur
2. een eerste inventarisatie voor het strategisch personeelsplan is opgeleverd, waarmee inzicht is gekregen hoe de formatie zich de komende jaren ontwikkelt.
3. ook is de 1e fase begroting op orde afgerond.

3. Bestuursopdracht Maatschappelijk Vastgoed

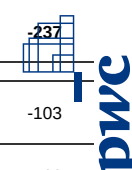
Vanuit de Bestuursopdracht Maatschappelijk Vastgoed is er in 2018 veel afstemming geweest met de beleidsdirecties over de vastgoed portefeuille. Het doel van deze afstemming was om na te gaan of alle panden efficiënt werden gebruikt en of zij voor maatschappelijke doeleinden werden gebruikt. Daarnaast is er een analyse uitgevoerd op de systematiek van de kostendeekkende huur. De analyse is uitgevoerd in 2018. Samen met de beleidsdirecties wordt deze analyse gebruikt om de systematiek te verfijnen.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijk vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	51.871	31.523	63.948	71.558	7.610
Totaal baten	51.871	31.523	63.948	71.558	7.610
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	44	44
Financieringsbaten	0	0	0	3	3
Opbrengsten derden	51.942	31.523	63.948	71.389	44
Overige baten	-71	0	0	122	22
Lasten exclusief reserves	144.924	27.874	70.933	86.524	19.594
Apparaatslasten	6.550	7.744	7.983	7.746	-237
Inhuur	561	1.521	1.019	916	-103
Overige apparaatslasten	106	83	183	117	-66

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Personeel	5.883	6.139	6.781	6.712	-69
Interne Lasten	-79.500	-92.585	-120.808	-116.253	4.554
Beleidspecifiek vastgoed	-86.699	-91.591	-73.788	-67.922	5.866
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	7.199	-994	-47.020	-48.332	-1.312
Programmalasten	217.875	112.715	183.758	195.032	11.274
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	111.323	43.525	92.112	104.819	12.707
Kapitaallasten	88.840	59.499	78.574	78.769	194
Overige programmalasten	17.712	9.691	13.003	11.444	-1.558
Subsidies en inkomstenoverdrachten	0	0	70	0	-70
Saldo voor vpb en reserveringen	-93.054	3.648	-6.985	-14.966	-7.981
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-93.054	3.648	-6.985	-14.966	-7.981
Mutaties reserves	832	713	5.051	4.226	-825
Toevoeging aan reserves	1.646	0	533	533	0
Onttrekking aan reserves	1.832	713	5.051	4.226	-825
Vrijval reserves	646	0	533	533	0
Saldo voor overhead	-92.222	4.361	-1.934	-10.741	-8.806

Toerekening overhead aan Maatschappelijk vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.921	2.911	2.911	2.911	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.647	2.304	2.078	1.867	
Saldo na overhead	-96.790	-853	-6.923	-15.518	-8.595

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	7.610	16.416	-8.806
1. Opbrengsten	1.705	0	1.705
2. Project Collectiegebouw (Boijmans van Beuningen)	5.905	5.905	0
3. Onderhoudslasten	0	12.700	-12.700
4. Diverse lasten waaronder energie en interne verrekeningen	0	-2.189	2.189
Afwijking reserves	-825	-825	0
5. Lagere onttrekking reserves	-825	-825	0
Saldo voor overhead	6.785	15.591	-8.806

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Eind 2017 is de uitvoeringsagenda Vastgoed vastgesteld. Een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsagenda is 'de begroting op orde'. Met 'de begroting op orde' wordt toegewerkt naar een transparante begroting die sluitend is. In 2018 is gestart met een uitgebreide analyse op de kostendekkende huursystematiek en een nadere analyse op andere begrotingsposten. Ook zijn verbeteringen ingezet om het onderhoud beter te kunnen ramen en te kunnen uitvoeren. Hoewel er vorderingen zijn gemaakt, zijn er nog stappen te zetten. De resultaten 2018 moeten in dit licht worden gezien.

1. Opbrengsten

De opbrengsten zijn € 1,7 mln hoger. Vanwege het doorschuiven van verkopen naar 2019 is de verkoopopbrengst € 700 lager dan verwacht. Het gaat hier om objecten die voor de organisatie wijziging onderdeel uitmaakte van de maatschappelijke portefeuille. Inmiddels zijn deze ondergebracht in de niet kern-portefeuille. Daarnaast zijn de overige opbrengsten € 905 hoger dan verwacht. Dit wordt mede veroorzaakt door de doorberekening van rioolheffing voorgaande jaren aan schoolbesturen. Daarnaast heeft er een herziening plaatsgevonden van de btw op investeringen aan sportobjecten die aan het Sportbedrijf worden verhuurd. Dat levert een eenmalige incidentele meevaller op van € 1,5 mln.

2. Project Collectiegebouw (Boijmans van Beuningen)

Afgesproken is dat het project Collectiegebouw Boijmans van Beuningen niet door de gemeente wordt gefinancierd. Omdat de projectleiding wel door de gemeente wordt gedaan, lopen ook de financiën via de gemeentebegroting. De kosten en opbrengsten zijn niet begroot wat zowel een verschil bij de baten als bij de lasten oplevert. Per saldo heeft het geen resultaatseffect voor de gemeente.

3. Onderhoudslasten

De onderhoudskosten zijn in totaal met € 12,7 mln overschreden. De reguliere onderhoudslasten zijn met € 10,5 mln overschreden. Er is intensief gestuurd door de afdelingsleiding op het uitvoeren van onderhoud door de organisatie. De afgelopen jaren is regelmatig het onderhoudsbudget niet gerealiseerd. Dit heeft grote invloed op de kwaliteit van de objecten en geeft (terecht) discussie met onze opdrachtgevers die wel voor onderhoud betalen via de kostendeekkende huur. Om de kerntaak te verbeteren is afgelopen jaar flink gestuurd op onderhoud om geen verdere degradatie te krijgen van de objecten.

Tevens zijn de incidentele onderhoudslasten met € 2,2 mln overschreden. Dit is onderhoud waarvoor geen dekking is binnen de begroting. Deze kosten worden niet via de huur doorberekend aan de huurders. Hiervoor is in 2013 bij de bestuurlijke besluitvorming rond de kostendeekkende huur expliciet gekozen. Bij incidenteel onderhoud moet gedacht worden aan kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en of strengere veiligheidsvoorschriften.

4. Diverse lasten waaronder energie en interne verrekeningen

De energielasten zijn € 1,5 mln hoger dan begroot. De realisatie van zakelijke lasten is deels verantwoord onder product commercieel vastgoed waardoor er een voordeel is van € 700. Er is sprake van een hogere interne verrekening dan begroot van € 1,7 mln.

De apparaatslasten zijn € 500 lager dan begroot, doordat vacatures gaandeweg het jaar zijn ingevuld of nog ingevuld moeten worden (verloop en doorstroom). Er is € 500 minder gedoteerd aan de voorziening dubieuze debiteuren dankzij een beter debiteurenbeheer en kwalitatieve financiële toetsing voorafgaand aan het sluiten van huurovereenkomsten. Ook is de realisatie van verzekeringen € 289 lager dan begroot.

5. Lagere onttrekking reserves

Voor de extra beheersmaatregelen rond het museumgebouw van Museum Boijmans van Beuningen is een reserve gevormd. De aanbesteding is voor een deel goedkoper uitgevallen dan begroot waardoor er minder onttrokken hoefde te worden vanuit de reserve.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Maatschappelijk vastgoed	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 3.601	0	- 3.601
Capaciteitsuitbreiding afdeling Vastgoed	- 1.501	0	- 1.501

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Verbeteracties uitvoeringsagenda Vastgoed	- 2.100	0	- 2.100
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.400	0	1.400
Verbeteracties uitvoeringsagenda Vastgoed	1.400	0	1.400
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	- 11.078	- 11.078
Actualisatie programmalasten	0	- 11.078	- 11.078
Totaal	- 2.201	- 11.078	- 13.279

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Capaciteitsuitbreiding en verbeteracties uitvoeringsagenda Vastgoed

Vastgoed heeft in 2017 extra middelen gekregen om de capaciteit tijdelijk en structureel te kunnen verhogen. Het werven van nieuw personeel neemt de nodige tijd in beslag. De extra capaciteit is hierdoor gefaseerd over het jaar gerealiseerd. Tijdelijke capaciteit is vooral ingezet op formulering van de procedures, dataschoning en de inhuur van een projectleider voor de implementatie van een nieuw vastgoedbeheersysteem. De gewenste inrichting van het nieuwe vastgoedbeheersysteem wordt in 2019 uitgevoerd. De lijnorganisatie wordt in 2019 extra ondersteund met dataschoners zodat de conversie naar het nieuwe systeem met 'schone' data geschiedt. Structureel is de organisatie versterkt, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ter ondersteuning van het management is een projectdirecteur toegevoegd om de 'Uitvoeringsagenda' extra krachtig te kunnen oppakken. In 2019 zal de inzet van de projectdirecteur verminderen. Het management laat zich ondersteunen door een externe klankbordgroep. Een van de aandachtspunten in de 'Uitvoeringsagenda' is cultuur. Hiertoe is een energieprogramma gestart in 2018 en dit gaat verder in 2019. Het strategische personeelsplan is voortvarend opgepakt.

Actualisatie programmalasten

In 2013 is de systematiek van kostendekkende huur geïntroduceerd. Uit een uitgevoerde analyse blijkt dat niet alle kosten die moeten worden gemaakt voor het beheer van het vastgoed in de systematiek zijn verwerkt. Voorbeelden hiervan zijn kosten voor incidenteel onderhoud en leegstand. Daarnaast zijn er nog andere oorzaken, met name in de niet-kernportefeuille, die los staan van de systematiek van de kostendekkende huur. Voorbeelden hiervan zijn leegstand in de niet kern-portefeuille en aanhouden van panden voor strategische doeleinden. Dit heeft als consequentie dat de uitgaven bij normale bedrijfsvoering altijd hoger zijn dan het beschikbare budget. Er is gewerkt met een stelpost. Daarmee wordt bedoeld dat naar mogelijkheden gekeken moest worden voor ombuigingen om binnen de begroting te blijven. Met de extra baten uit de brandstofverkooppunten kon de stelpost vrijwel in een keer worden gedekt.

Het ontstaan van het knelpunt ligt in de volgende oorzaken:

- onvolledige dekking van kosten via de kostendekkende huur (€ 4 mln). Een interne evaluatie van het systeem van de kostprijsdekkende huur heeft de conclusie opgeleverd dat niet alle kosten in de maatschappelijke portefeuille volledig worden verhaald op de huurders. Hieronder vallen onder meer

ongedekte beheerkosten, incidentele onderhoudskosten, kosten voor vastgoedontwikkeling en oninbaarheid van vorderingen. Er zit geen opslag voor deze zaken in het gehanteerde systeem van kostprijsdekkende huur

- leegstandskosten (€ 3 mln). Leegstand en niet kostendekkende verhuringen niet-kernportefeuille, inclusief (voormalig) maatschappelijk vastgoed
- afrekening zakelijke lasten (€ 1 mln). De afrekening zakelijke lasten over voorgaande jaren zorgt incidenteel voor dubbele lasten. Deze kosten waren niet begroot
- niet kostendekkende interne huur voor de portefeuille Concernhuisvesting (€ 1 mln)
- overige afwijkingen (€ 1 mln)

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Kader Stedelijke Ontwikkeling
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Kadernota Vastgoed
- Meerjarenperspectief Rotterdamse Grondexploitaties & Vastgoed
- Bouwbesluit

Projectmanagement en engineering

Het product Projectmanagement en Engineering levert proces-, project- en programmamanagement, engineering en technisch advies ten behoeve van de stedelijke ontwikkeling en het beheer van de stad.

Doelstellingen product

Het product Projectmanagement en Engineering levert proces-, project- en programmamanagement, engineering en technisch advies ten behoeve van de stedelijke ontwikkeling en het beheer van de stad.

Bij multidisciplinaire programma's en projecten wordt het projectmanagement verzorgd in een complexe stedelijke omgeving waarbij een eenduidig begrippenkader wordt gehanteerd - de RSPW - voor bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers.

Door de inzet worden de ontwikkel- en beheeropgaven voor de buitenruimte, infrastructuur en gebiedsontwikkeling gerealiseerd. Dit gebeurt op basis van een professionele marktbenadering en de inzet van technische hoogwaardige expertise.

Daarnaast wordt geadviseerd bij nieuwe ontwikkelingen over de gevolgen voor de werking van de stad. Het gaat daarbij over onderwerpen als afvalwater, bereikbaarheid, luchtkwaliteit en informatievoorziening.

Voorbeelden van projecten waar in 2018 aan gewerkt is, zijn de renovatie van de Maastunnel, de ombouw van de Hoekse Lijn, de herinrichting van de Coolsingel, de gebiedsontwikkeling Feijenoord City en tal van andere soortgelijke programma's en projecten in de stad.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Het product Projectmanagement en Engineering had in 2018 de volgende prioriteiten:

Optimaal managen en uitvoeren van projecten

Bij aanvang van projecten wordt de scope zuiver gedefinieerd, de optimale marktbenadering gekozen en de uitvoering professioneel begeleid.

Invulling geven aan Rotterdammer gericht werken

In onze project aanpak passen we steeds meer vormen van burgerparticipatie toe. En wij zorgen er voor dat de overlast voor omwonenden en bedrijven zo minimaal mogelijk is.

Bijdragen aan de fysieke lange termijn ontwikkeling van de stad

De grote maatschappelijke ontwikkelingen (energietransitie, big data, etc.) beïnvloeden het werkveld van Projectmanagement en Engineering. De realisatiekracht van Projectmanagement en Engineering wordt breed gebruikt bij programma's, zoals bijvoorbeeld Next Economy en Next City.

Toelichtingen ontwikkelingen

De maatschappelijke context verandert voortdurend en de technologie ontwikkelt zich waardoor een continue doorontwikkeling van het product nodig is.

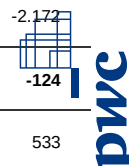
Projectmanagement en Engineering werkt samen met andere overheden om de bouwsector te versterken en oplossingen te bieden voor maatschappelijke uitdagingen, zoals verduurzaming van infrastructuur.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Projectmanagement en engineering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	9.896	10.380	9.364	7.595	-1.769
Totaal baten	9.896	10.380	9.364	7.595	-1.769
Bijdragen rijk en mede-overheden	84	0	0	68	68
Opbrengsten derden	10.085	10.380	9.364	8.341	-1.023
Overige baten	-273	0	0	-814	-814
Lasten exclusief reserves	-19.094	-20.200	-18.875	-19.511	-636
Apparaatslasten	57.510	56.099	60.288	61.947	1.660
Inhuur	10.510	8.029	10.641	11.653	1.012
Overige apparaatslasten	1.205	1.000	949	1.358	408
Personeel	45.795	47.071	48.698	48.936	233
Interne Lasten	-80.273	-77.847	-82.277	-84.450	-2.172
Overige doorbelastingen	-80.273	-77.847	-82.277	-84.450	-2.172
Programmalasten	3.669	1.547	3.115	2.991	-124
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.561	1.466	3.033	3.566	533

PricewaterhouseCoopers
Accountants & V
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	60	81	81	82	1
Overige programmalasten	48	0	0	-657	-657
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133

Toerekening overhead aan Projectmanagement en engineering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	23.061	21.221	21.221	21.221	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.689	6.004	6.141	5.838	-303
Saldo na overhead	240	3.356	877	48	-829

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.769	-636	-1.133
1. Omzet externe opdrachtgevers	-1.769	0	-1.769
2. Doorbelastingen interne opdrachtgevers	0	-2.348	2.348
3. Kosten	0	1.712	-1.712
Saldo voor overhead	-1.769	-636	-1.133

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Omzet externe opdrachtgevers

De vraag vanuit de externe opdrachtgevers bleef achter bij de verwachting.

2. Doorbelastingen interne opdrachtgevers

De grotere vraag vanuit de interne producten binnen het concern heeft geleid tot een toename van de interne

doorbelastingen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de producten Gebiedsontwikkeling en Vastgoed.

3. Kosten

De toename van de totale omzet heeft geleid tot hogere kosten van voornamelijk het ingehuurd personeel.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Projectmanagement en engineering	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Intensiveringen	0	0	0
Aantrekkende economie Gebiedsontwikkeling	0	0	0
Totaal	0	0	0

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Door de aantrekkende economie zijn er meer initiatieven en projecten die tot ontwikkeling komen. De benodigde inzet wordt geleverd om deze initiatieven en projecten te faciliteren.

Algemene middelen

Op dit programma worden de baten en lasten verantwoord en het beleid toegelicht inzake belastingen, deelnemingen, financiering, lening en garanties, het Gemeentefonds en de mobiliteit van gemeentelijk personeel.

De inkomsten vanuit belastingen, deelnemingen, financiering en het Gemeentefonds dienen als dekking voor de uitgaven en realisatie van de doelstellingen in de overige programma's in deze jaarrekening.

PRODUCT 1

Belastingen

Bij het product belastingen wordt er inzicht gegeven in de invordering en heffing van de gemeentelijke belastingsoorten onroerende- en roerende zaakbelasting, logiesbelasting, precariobelasting en reclamebelasting.

PRODUCT 2

Beheer algemene middelen

Binnen het product Beheer Algemene Middelen wordt invulling gegeven aan een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief. De belangrijkste onderdelen zijn: het Gemeentefonds, de Algemene reserve, concernbrede reserves, concernbrede stelposten en post onvoorzien.

PRODUCT 3

Deelnemingen

Binnen het product Deelnemingen vinden het beheer en de verantwoording plaats over de privaatrechtelijke verbonden partijen. Tot de privaatrechtelijke verbonden partijen behoren deelnemingen in vennootschappen (BV, NV en CV), stichtingen of in verenigingen. De dividendopbrengsten verbonden aan deze deelnemingen worden op dit product verantwoord.

PRODUCT 4

Financiering

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord die zijn verbonden aan alle activiteiten die voorzien in de vermogensbehoefte van de gemeente. Dit heeft betrekking op het lenen van geld en het uitzetten van tijdelijk overtollig geld. Daarbij is aandacht voor de financiële risico's die gepaard gaan met geldstromen, de financiële posities en vermogenswaarden.

PRODUCT 5

Lening- en garantieverstrekking

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord die samenhangen met het uitzetten van geldleningen en het verlenen van garanties. De gemeente mag uitsluitend geldleningen uitzetten en garanties verlenen voor de behartiging van de publieke taak. Een publieke taak is een taak die de gemeente noodzakelijk acht om een maatschappelijk belang te realiseren. De gemeenteraad bepaalt wat tot de publieke taak behoort.

PRODUCT 6

Van Werk naar Werk

Gemeentelijke medewerkers die herplaatsingskandidaten zijn geworden, krijgen via het programma Van Werk Naar Werk (VWNW) begeleiding naar werk buiten of binnen de gemeente.

Doelstellingen programma

Het programma Algemene Middelen levert een bijdrage aan de wijze waarop het college werkt aan een financieel gezonde gemeente, zodat doelstellingen van andere programma's financieel gedekt zijn en gerealiseerd kunnen worden. Het programma Algemene Middelen ziet in dat kader toe op de volgende zaken:

- een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief
- een gedegen beheer van de deelnemingen en verbonden partijen
- voldoende weerstandsvermogen om gemeentelijke risico's af te dekken
- een gedegen treasury-functie
- een weergave van de lastendruk voor Rotterdamse inwoners en ondernemers
- een op de markt afgestemde mobiliteit van het gemeentelijk personeel voor een gezonde in- en doorstroming van gemeentelijk personeel

In de begroting 2018 staan de volgende prioriteiten voor 2018 geformuleerd:

- het weerstandsvermogen bedraagt aan het eind van de periode minimaal € 160 mln
- de weerstandsratio is aan het eind van de collegeperiode minimaal 1,4
- er vindt een verlaging plaats van de lokale lasten

De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode (vanaf 2018) voorzichtiger berekend dan voorheen. Waar voorheen ook het vrij aanwendbare deel van alle bestemmingsreserves en een deel van de stille reserves bij de berekening werden betrokken, wordt vanaf heden - voorzichtigheidshalve - nog slechts gerekend met de volgende bestanddelen:

- De algemene reserve;
- De bestemmingsreserves die zijn gevormd om een specifiek financieel risico af te dekken (kortweg aangeduid als: de risicoreserves);
- De wettelijk verplichte stelpost voor onvoorziene lasten (kortweg aangeduid als: stelpost onvoorzien).

Met deze wijziging wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van plotselinge, niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. Stille reserves lenen zich in de praktijk niet of nauwelijks voor het opvangen van plotselinge financiële tegenvallers, omdat ze niet per direct gerealiseerd kunnen worden. En het aanwenden van bestemmingsreserves, die voor een specifiek doel worden aangehouden, moet de facto worden opgevat als een bezuiniging. Met de wijziging wordt bovendien beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de beschikbare weerstandscapaciteit berekenen. Dit betekent dat in de voorliggende jaarstukken 2018 ook de gewijzigde berekening van beschikbare weerstandscapaciteit wordt gehanteerd. Het beleid is er daarbij op gericht om de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit ten minste 1,0 te laten zijn.

Daarnaast gelden in het kader van Van Werk Naar Werk als prioriteit:

terugdringing van het aantal herplaatsingskandidaten. Dit gebeurt door een gecoördineerde terugplaatsing voor medewerkers die vallen onder het Sociaal Statuut 2005 en Sociaal Statuut 2010 en voor medewerkers die vallen onder Sociaal Statuut 2013 op basis van de voorrangstatus voor geïntensiverde matching met vacatures verhoogde uit- en doorstroom van herplaatsingskandidaten, door intensivering van begeleiding bij ziekte, verzuim en disciplinaire trajecten bemiddeling en ondersteuning via het transfertraject voor vrijwillige mobiliteit om daarmee onder meer een instroom van toekomstige herplaatsingskandidaten te vermijden

Voor het programma Algemene Middelen gelden de volgende indicatoren:

- Weerstandsvermogen
- Weerstandsratio
- Structurele exploitatieruimte
- Solvabiliteitsrisico
- EMU-saldo
- Gemeentelijke woonlasten (een- en meerpersoonshuishouden)
- Kasgeldlimiet
- Renterisiconorm
- Netto schuldquote

De [paragraaf Weerstandsvermogen](#) geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente. De ontwikkeling in de lastendruk wordt eergegeven in de paragraaf [Lokale heffingen](#). De paragraaf [Financiering](#) bevat een uitgebreide toelichting op de ontwikkeling van de financiering (investeringen en financieringsmiddelen), van de rente en het risicobeheer. De paragraaf [Bedrijfsvoering](#) geeft inzicht in de ontwikkeling van de mobiliteit van het gemeentepersoneel. De paragraaf BBV Indicatoren van dit programma geeft inzicht in de gemeentelijke woonlasten. De overige indicatoren worden toegelicht in de paragrafen [Financiering](#) en [Weerstandsvermogen](#) en in de [Financiële kengetallen](#).

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.954.833	1.971.289	1.983.415	2.055.696	72.281
Totaal baten	1.954.833	1.971.289	1.983.415	2.055.696	72.281
Belastingen	248.466	246.679	251.554	251.361	-193
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.521.306	1.578.503	1.580.780	1.646.950	66.170
Dividenden	114.136	107.577	109.139	109.139	0
Financieringsbaten	29.256	9.705	9.061	9.373	312
Opbrengsten derden	35.770	31.416	34.047	35.126	1.080
Overige baten	5.899	-2.591	-1.165	3.747	4.913
Lasten exclusief reserves	13.857	38.516	16.794	41.193	24.399
Apparaatslasten	25.623	23.292	23.162	22.083	-1.078
Inhuur	2.575	198	2.865	2.137	228
Overige apparaatslasten	391	557	514	350	167
Personeel	22.657	22.537	19.782	19.596	186
Interne Lasten	-6.685	-4.681	-6.134	-5.859	275
Overige doorbelastingen	-6.685	-4.681	-6.134	-5.859	275
Programmalasten	-5.081	19.905	-234	24.969	25.208
Financieringslasten	50.233	52.747	42.243	41.000	-1.244
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.382	20.137	7.315	6.148	-1.168

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Kapitaallasten	-69.603	-64.205	-62.318	-34.286	28.032
Overige programmalasten	8.002	7.320	8.620	8.204	-416
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.905	3.905	3.905	3.903	-2
Saldo voor vpb en reserveringen	1.940.976	1.932.773	1.966.621	2.014.503	47.881
Vennootschapsbelasting	-788	-500	-800	-728	72
Saldo voor reserveringen	1.940.188	1.932.273	1.965.821	2.013.775	47.954
Mutaties reserves	52.578	34.450	-36.850	-37.838	-988
Toevoeging aan reserves	125.871	64.853	148.914	148.914	0
Onttrekking aan reserves	131.826	10.264	10.347	9.358	-989
Vrijval reserves	46.622	89.039	101.717	101.718	1
Saldo voor overhead	1.992.766	1.966.722	1.928.971	1.975.937	46.966

Toerekening overhead aan Algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.418	7.423	7.423	7.423	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.220	1.780	1.829	1.980	151
Saldo na overhead	1.982.128	1.957.519	1.919.719	1.966.534	46.815

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Algemene middelen is sprake van een voordeel van € 47 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

Meeropbrengsten en vrijval voorziening debiteuren

Op 19 maart 2019 heeft het gerechtshof van Den Haag de Gemeente Rotterdam in het gelijk gesteld in een juridisch geschil inzake de precariobelasting. Dit heeft geleid tot € 5.9 mln hogere opbrengsten precariobelasting.

Verder heeft onder andere opschoning in de plicht bezwaren administratie tot en met boekjaar 2018 geleid tot een vrijval dubieuze debiteuren van € 2 mln.

Decembercirculaire gemeentefonds

De decembercirculaire Gemeentefonds bevatte een aantal aanpassingen in de algemene uitkering. Daarmee wordt in totaal € 66,1 mln aan hogere baten ontvangen. De aanpassingen komen door wijzigingen in taken en

decentralisatie- en integratie-uitkeringen die betrekking hebben op het lopende begrotingsjaar 2018. Deze aanpassingen konden, zoals aangegeven in de 10-maandsbrief, niet eerder verwerkt worden in de begroting 2018. Ze bestaan voor € 64,19 mln uit extra toegekende taakmutaties, waaronder:

- de compensatie voor de financiële tekorten in 2016 en 2017 op het terrein van jeugd en Wmo (€ 17,8 mln)
- de regiodeal NPRZ (€ 24 mln)
- de pilot aardgasvrij maken wijken (€ 4,4 mln)
- verbetering van de luchtkwaliteit (€ 6,1 mln)

De raad wordt bij behandeling van de jaarstukken voorgesteld in te stemmen een deel van deze gelden ad € 40,7 mln te bestemmen en toe te voegen aan de bestemmingsreserve Taakmutatie. Dit betreft de taakmutaties die juridisch verplicht zijn of waar een collegebesluit aan ten grondslag ligt. Van de ontvangen € 64,1 mln is € 17,8 mln ontvangen ter dekking van gemaakte kosten binnen het sociaal domein in 2016 en 2017. Derhalve hoeft hiervoor geen taak te worden uitgevoerd. Het restant bedrag taakmutaties (€ 5,6 mln) maakt deel uit van de integrale afwegingen bij Voorjaarsnota.

Ook is op basis van de decembercirculaire een hogere algemene uitkering van € 2,0 mln ontvangen vanwege het aanpassen van waarden van maatstaven en een herziening van de uitkeringsfactoren voor de jaren 2016 tot en met 2018.

Warmtebedrijf

Bij de 10-maandsbrief is de garantie ten behoeve van het Warmtebedrijf verlengd tot 2019. Hiertoe is de verschuldigde borgpremie van € 1,7 mln verwerkt. Overeenkomstig het raadsbesluit van 7 februari 2019 over het Warmtebedrijf is besloten om de geraamde garantiepremie niet in rekening te brengen.

Bestemmingsreserves

In 2018 is voor € 0,9 mln minder aan baten dan geraamd aan de bestemmingsreserves RIO 40 en Krimp (Motie31) onttrokken.

Afboeking deelneming Warmtebedrijf

Het nadeel wordt veroorzaakt door de gedeeltelijke afboeking van de boekwaarde van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam van € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de Bestuursovereenkomst met provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze Bestuursovereenkomst leidt tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage geeft aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft op 7 februari 2019 hiermee ingestemd.

Diverse overige afwijkingen

De resterende afwijking van € 0,6 mln wordt veroorzaakt door diverse afwijkingen. Enerzijds zijn de gerealiseerde lasten inhuur en incassokosten (€ 1,0 mln) lager dan begroot en zijn de post Onvoorzien (€ 0,3 mln) en een bedrag aan taakmutaties (€ 0,3 mln) niet ingezet. Anderzijds is het financieringsresultaat € 0,9 mln aan lasten

lager dan begroot. Dit komt enerzijds door lager te betalen externe rentelasten en anderzijds door lagere interne toegerekende rente.

BBV-indicatoren

Indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	COELO	673,24	672,61	673.65
Gemeentelijke woonlasten meerpersoons-huishouden	COELO	712,94	716,91	717,95
Gemiddelde WOZ waarde woningen	CBS	153	166	166

Toelichting op BBV-indicatoren

De lokale lastendruk voor een meerpersoonshuishouden lag in 2018 net onder het landelijk gemiddelde.

Belastingen

Het product Belastingen geeft inzicht in de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de invordering en heffing van de gemeentelijke belastingsoorten onroerendezaakbelasting, roerendezaakbelasting, logiesbelasting, hondenbelasting, precariobelasting en reclamebelasting. Ook wordt inzicht gegeven in de kosten die de gemeente moet maken voor de heffing en invordering van belastingen – de perceptiekosten – en de ontvangen vergoeding van een groot aantal heffingen die Belastingen voor andere gemeentelijke organisaties verzorgt. Onder die laatste heffingen vallen bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolheffing en parkeerbelasting. De inkomsten uit deze heffingen en invorderingen voor andere gemeentelijke organisaties worden verantwoord op de bijbehorende beleidsproducten.

Doelstellingen product

In 2018 waren er geen nieuwe doelstellingen op het gebied van lokale lasten. Met de komst van een nieuw college zijn nieuwe prioriteiten vastgesteld. Deze zijn uitgewerkt in het [beleidskader lokale lasten](#).

Indicator	Soort indicator	Monitor	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	BBV	COELO	673,24	672,61	673,65
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	BBV	COELO	712,94	716,91	717,95
Gemiddelde WOZ-waarde woningen (x € 1.000)	BBV	CBS	153	166	166

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2018 is het nieuwe beleidskader lokale lasten opgesteld waarin de prioriteiten van het nieuwe college zijn verwerkt. Dit kader is vastgesteld en vormt hiermee de leidraad voor het lokale belastingbeleid voor de komende jaren. Op basis van dit kader zijn daarnaast ook de belastingverordeningen voor 2019 gemaakt en vastgesteld door de raad.

Andere ontwikkelingen zijn het verder doorvoeren van de digitale aanslag, het meervoudig gebruik gegevens basisgegevens en ontwikkelingen rondom E-dienstverlening en Mijn Loket. Dit wordt verder toegelicht in de paragraaf [Lokale Heffingen](#).

Toelichtingen ontwikkelingen

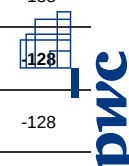
Alle ontwikkelingen worden nader toegelicht in de paragraaf [Lokale Heffingen](#).

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Belastingen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	289.037	277.740	283.714	291.367	7.653
Totaal baten	289.037	277.740	283.714	291.367	7.653
Belastingen	248.466	246.679	251.554	251.361	-193
Bijdragen rijk en mede-overheden	43	0	0	27	27
Opbrengsten derden	33.465	31.060	31.941	34.842	2.901
Overige baten	7.063	0	219	5.137	4.918
Lasten exclusief reserves	19.006	18.545	20.117	18.499	-1.618
Apparaatslasten	14.760	13.355	14.038	13.491	-547
Inhuur	1.895	198	2.180	1.640	-447
Overige apparaatslasten	316	536	498	302	-99
Personeel	12.548	12.621	11.360	11.548	188
Interne Lasten	-6.671	-4.681	-6.123	-6.251	-128
Overige doorbelastingen	-6.671	-4.681	-6.123	-6.251	-128
Programmalasten	10.918	9.871	12.201	11.259	-942

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.625	952	2.377	1.848	-529
Kapitaallasten	1.979	2.409	1.914	1.924	11
Overige programmalasten	7.314	6.510	7.910	7.487	-423
Saldo voor vpb en reserveringen	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270

Toerekening overhead aan Belastingen					Afwijking
	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	
	2017	begroting 2018	Begroting 2018	2018	
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.418	7.423	7.423	7.423	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.220	1.780	1.829	1.980	151
Saldo na overhead	259.393	249.991	254.345	263.465	9.120

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	7.653	-1.618	9.270
1. Lagere belastingopbrengsten	-193	0	-193
2. Vrijval Voorzieningen	2.135	98	2.037
3. Meeropbrengsten	5.685	-575	6.260
4. Lagere apparaatslasten	0	-547	-547
5. Diverse afwijkingen	26	-593	-567
Saldo voor overhead	7.653	-1.618	9.270

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere belastingopbrengsten

Er is een hogere opbrengst logiesbelasting van € 0,1 mln. Gezien de heffingsgrondslag volgt de opbrengst direct.

de prijs- en bezettingsontwikkeling in de hotelbranche. De bezettingsgraad en gemiddelde kamerprijs zijn vorig jaar toegenomen. Deze toename heeft geleid tot een hogere opbrengst in 2018.

Daarnaast is er een lagere opbrengst onroerende zaakbelasting van € 0,3 mln. De lagere opbrengst is het saldo van areaaluitbreidingen, de opvoering van nieuwe objecten, de verwerking van een belastingcompromis met een belastingplichtige en een iets lagere opbrengst over het belastingjaar 2016. Daarnaast zijn er diverse kleinere verschillen bij andere belastingen.

2. Vrijval voorzieningen

De Voorziening debiteuren is € 2 mln hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt door een vrijval op het onderdeel dubieuze debiteuren. Opschoning in de plicht bezwaren administratie tot en met 2018 is de voornaamste reden van deze vrijval.

3. Meeropbrengsten

Op 19 maart 2019 heeft het gerechtshof van Den Haag de Gemeente Rotterdam in het gelijk gesteld in een juridisch geschil inzake de precariobelasting. Enerzijds heeft dit geresulteerd in een vrijval van voorziening van € 3.2 mln. Anderzijds heeft dit geleid tot hogere opbrengsten precariobelasting uit oudere jaren ad € 2.7 mln. Daarnaast is voor de recente belastingjaren als gevolg van een compromis het verschil tussen de betwiste en de opgelegde WOZ-waarde met € 171 verlaagd, hetgeen eveneens tot een vrijval heeft geleid. Verder zijn de aanmanings- en vervolgingskosten € 0.2 mln hoger dan verwacht. Deze hogere opbrengst is het gevolg van het feit dat een aantal belastingplichtigen niet voor de vervaldatum aan hun verplichtingen hebben voldaan.

4. Lagere apparaatslasten

Er is in 2018 minder aan apparaatslasten uitgegeven (€ 547). Dit komt hoofdzakelijk door een onderbesteding op inhuur vanwege het feit dat sommige expertises, voornamelijk taxateurs, lastig uit de markt bleken te halen.

5. Diverse afwijkingen

De belangrijkste afwijking komt doordat minder aan incassokosten is uitgegeven dan vooraf is begroot. Door een efficiëntieslag en ICT-ontwikkeling bij de gemeentelijke deurwaarders heeft de gemeente minder externe deurwaarders ingezet. Verder zijn er nog diverse kleine afwijkingen.

Bijstellingen

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht bijstellingen Belastingen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 348	0	- 348

Incidentele huisvestingskosten	55	0	55
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	- 403	0	- 403
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	907	1.108	2.015
Dotatie en vrijval voorziening	0	322	322
Dotatie voorziening belastinggeschillen	- 803	0	- 803
Hogere invorderingskosten	- 799	0	- 799
Hogere opbrengst logiesbelasting	1.278	0	1.278
Hogere opbrengst Logiesbelasting	0	597	597
Hogere opbrengst OZB belasting	3.000	0	3.000
Hogere opbrengst vervolgings-en aanmaningskosten	952	0	952
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	486	486
Lagere opbrengst reclame belasting	- 721	0	- 721
Toename aanmanings- en vervolgingsopbrengsten	0	500	500
Toename inhuur bedrijfsvoering	- 2.000	0	- 2.000
Toename te vergoeden rente	0	- 300	- 300
Verlaging overige opbrengsten	0	- 497	- 497
Totaal	559	1.108	1.667

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele Huisvestingskosten

Deze post is de doorbelasting van de door diverse oorzaken duurdere concernhuisvestingskosten.

Wettelijke verplichting BAG / WOZ

Deze post heeft betrekking op het optimaliseren van de aansluiting tussen de Basisregistraties adressen en gebouwen (BAG) en WOZ-uitvoering. Het betreft de derde fase van het project. In eerdere fases is een deel van deze aansluiting al tot stand gebracht. Met de realisatie van de laatste fase van het project BAG / WOZ (fase 3) voldoet de Gemeente Rotterdam straks aan de wettelijke verplichting van het gebruik van de BAG.

Dotatie en vrijval voorziening

Betreft een vrijval van de dubieuze debiteuren.

Dotatie voorziening belastinggeschillen

De dotatie heeft betrekking op twee belastinggeschillen.

Hogere invorderingskosten

Vanwege het afsluiten van belasting compromissen met een component wettelijke rente neemt de post

invorderingsrente toe.

Hogere opbrengst logiesbelasting

De stad Rotterdam ontwikkelt zich als een stad die door steeds meer toeristen gewaardeerd wordt. Dit heeft een positieve invloed op de opbrengsten logiesbelasting.

Hogere opbrengst OZB belasting

De hogere opbrengst van de onroerende zaak belasting wordt voornamelijk veroorzaakt door een hogere waardestijging van zowel woningen als niet -woningen in de stad, waardoor de opbrengst in belastingjaar 2018 met 3 mln toeneemt.

Lagere opbrengst reclame belasting

Er is een lagere opbrengst aan reclamebelasting met € 721 vanwege een daling van het aantal reclame-uitingen in de stad.

Toename aanmanings- en vervolgingsopbrengsten

Vanwege extra invorderingsinspanningen is er sprake van een stijging van de aanmanings- en vervolgingsopbrengsten zonder dat dit een structureel karakter kent.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en de HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten zijn gerealiseerd binnen verschillende producten, w.o. het product Belastingen. Bij de 10-maands 2018 is de begroting 2018 hiervoor aangepast.

Toename inhuur bedrijfsvoering

Om structurele werkzaamheden uit te kunnen blijven voeren was het noodzakelijk het inhuurbudget met 2 mln te verhogen.

Toename te vergoeden rente

In het laatste kwartaal is een inhaalslag gemaakt inzake het afronden van bezwaren over oudere jaren. Dit leidt tot een groter dan verwacht aantal verminderingen en vernietigingen van aanslagen waardoor terugbetaald moet worden.

Verlaging overige opbrengsten

Betreffen diverse verlagingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Kadernota lokale lasten

Beheer algemene middelen

Binnen het product Beheer Algemene Middelen wordt invulling gegeven aan een sluitende begroting met een gezond meerjarenperspectief. De belangrijkste onderdelen zijn:

- het Gemeentefonds
- de Algemene reserve
- concernbrede reserves
- concernbrede stelposten en de post onvoorzien

Doelstellingen product

Voor het product Beheer Algemene Middelen kan geen directe koppeling worden gelegd tussen doelstellingen en middelen. De hier verantwoorde middelen vanuit het Gemeentefonds, Algemene reserve, de concernbrede reserves en de post onvoorzien dienen als dekking voor uitgaven en doelstellingen in overige programma's. Dit product kent voor 2018 dan ook geen prioriteiten of indicatoren en is om die reden beleidsarm te noemen.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

De paragrafen [Weerstandsvermogen](#) en [Financiering](#) en de Financiële kengetallen bieden inzicht in de financiële positie van de gemeente eind 2018. De mutaties rond de Algemene Reserve, concernbrede reserves, concernstelposten en de post onvoorzien staan toegelicht onder de afwijkingen en bijstellingen.

Toelichtingen ontwikkelingen

Gemeentefonds

De jaarlijkse gemeentelijke baten bestaan voor bijna de helft uit ontvangen uitkeringen van het Gemeentefonds. Begroting 2018 die najaar 2017 door de raad is vastgesteld was gebaseerd op de meicirculaire 2017. Het totaal aan uitkeringen Gemeentefonds voor 2018 was hierin begroot op € 1.578 mln oplopend naar € 1.585 mln in 2021. In deze bedragen is rekening gehouden met betalingen aan Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) voor het verrichten van gezamenlijk gemeentelijke activiteiten en met de effecten van de cao gemeenteambtenaren. Ten

slotte is in de begroting gewezen op een aantal onzekerheden rond de ramingen uitkeringen van het Gemeentefonds, zoals een herziening van de bestaande normeringssystematiek en mogelijke onderuitputting door het Rijk. De gemeente Rotterdam heeft als gedragslijn geld uit het Gemeentefonds in principe in te zetten voor het doel waarvoor het Rijk dit geld beschikbaar stelt of juist vermindert. De ontwikkeling van het gemeentefonds bepaalt in belangrijke mate onze financiële ruimte. Op grond van de in 2018 achtereenvolgende circulaire die actualisaties bevatten van te ontvangen uitkeringen van het Gemeentefonds, is de begroting 2018 (meerjarig) daarmee enkele malen bijgesteld (zie verder Bijstellingen).

De in de begroting genoemde cao-effecten en indexering zijn budgettair verwerkt. Verder bleek het geraamde bedrag voor betalingen aan de VNG, waarvan in de begroting sprake is, in 2018 toereikend te zijn. Ten aanzien van de, in de begroting gemelde, onzekerheden geldt dat het Rijk met VNG is afgesproken gezamenlijk het Gemeentefonds per 2021 te herijken. Dit gebeurt in samenhang met het kwalitatief vervolgonderzoek dat is gericht op de verdeling van middelen in het sociaal domein per 2021. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van Begroting 2019 is hiermee reeds rekening gehouden. De in de begroting genoemde mogelijke invoering van een aanvullende efficiencykorting is in 2018 uitgebleven.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Beheer algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.536.368	1.590.660	1.580.780	1.646.908	66.128
Totaal baten	1.536.368	1.590.660	1.580.780	1.646.908	66.128
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.520.405	1.578.503	1.580.780	1.646.908	66.128
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	0	0	0	0	0

Overige baten	15.963	12.157	0	0	0
Lasten exclusief reserves	3.694	21.071	6.435	5.789	-646
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0
Programmalasten	3.694	21.071	6.435	5.789	-646
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	-267	17.138	2.502	1.858	-644
Kapitaallasten	56	28	28	28	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.905	3.905	3.905	3.903	-2
Saldo voor vpb en reserveringen	1.532.675	1.569.589	1.574.345	1.641.120	66.775
Vennootschapsbelasting	-788	-500	-800	-728	72
Saldo voor reserveringen	1.531.886	1.569.089	1.573.545	1.640.392	66.847
Mutaties reserves	73.655	41.715	-12.631	-12.630	1
Toevoeging aan reserves	90.506	47.324	113.332	113.332	0
Onttrekking aan reserves	120.788	0	0	0	0
Vrijval reserves	43.373	89.039	100.701	100.702	1
Saldo voor overhead	1.605.542	1.610.804	1.560.914	1.627.762	66.848

	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

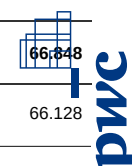
Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	1.605.542	1.610.804	1.560.914	1.627.762	66.848

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	66.128	-718	66.848
1. Gemeentefonds	66.128	0	66.128

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

2. Post Onvoorzien	0	-300	300
3. Taakmutaties Gemeentefonds	0	-325	325
4. Vennootschapsbelasting	0	-72	72
5. Overige afwijkingen	0	-21	21
Afwijking reserves	1	0	1
6. Vrijval Financieringsreserve	1	0	1
Saldo voor overhead	66.128	-718	66.848

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Gemeentefonds

De decembercirculaire Gemeentefonds bevatte een aantal aanpassingen ad € 66,1 mln door wijzigingen in taken, decentralisatie- en integratie-uitkeringen die betrekking hebben op het lopende begrotingsjaar 2018 en in de hoogte van de algemene uitkering. Deze aanpassingen konden, zoals reeds aangegeven in de 10-maandsbrief, niet eerder verwerkt worden in de begroting 2018. Zij bestaan voor € 64,1 mln uit extra toegekende 'taakmutaties, waaronder de compensatie voor de financiële tekorten in 2016 en 2017 op het terrein van jeugd en Wmo, de regiodeal NPRZ, de pilot aardgasvrij maken van een wijken en verbetering van de luchtkwaliteit'. Deze zijn echter dermate laat in het jaar toegekend dat deze middelen niet meer in 2018 konden worden uitgegeven. De raad wordt bij behandeling van de jaarstukken voorgesteld in te stemmen een deel van deze gelden ad € 40,7 mln te bestemmen en toe te voegen aan de bestemmingsreserve Taakmutatie. Dit betreft de taakmutaties die juridisch verplicht zijn of waar een collegebesluit aan ten grondslag ligt. Van de ontvangen € 64,1 mln is € 17,8 mln ontvangen ter dekking van gemaakte kosten binnen het sociaal domein in 2016 en 2017. Derhalve hoeft hiervoor geen taak te worden uitgevoerd. Het restant bedrag taakmutaties (€ 5,6 mln) maakt onderdeel uit van de integrale afwegingen bij Voorjaarsnota. Bovendien is op basis van de decembercirculaire een hogere algemene uitkering ad € 2,0 mln ontvangen vanwege het aanpassen van waarden van maatstaven en herziening van de uitkeringsfactoren voor de jaren 2016 t/m 2018.

2. Post Onvoorzien

De post onvoorzien behoefde in 2018 niet ingezet te worden.

3. Taakmutaties Gemeentefonds

Dit betreft een onderbesteding met € 0,3 mln van de bij septembercirculaire ontvangen gelden voor taakmutaties. Deze gelden konden niet meer in 2018 ingezet worden.

4. Vennootschapsbelasting

Deze onderbesteding is als gevolg van voorlopige verschuldigde Vpb-lasten 2018 en definitieve aanslag Vpb-lasten 2017.

5. Overige afwijkingen

Overige afwijkingen betreft minder gerealiseerde materiele kosten dan geraamd.

6. Vrijval Financieringsreserve

Dit betreft afrondingsverschil vrijval Financieringsreserve.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Beheer algemene middelen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	1.535	0	1.535
Extra lasten VPB	- 300	0	- 300
Gedeeltelijke vrijval post Onvoorzien	300	0	300
Schulden en Armoede (Klijnsma middelen)	1.535	0	1.535
Trend jaarschijf 2018/2019	0	0	0
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 1.062	- 25.931	- 26.993
Actualisatie algemeen deel Gemeentefonds	0	- 23.930	- 23.930
Actualisatie Gemeentefonds	- 1.062	0	- 1.062
Afwikkeling onttrekking kapitaallasten IFR-VVV	0	- 2.001	- 2.001
Totaal	474	- 25.931	- 25.458

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra lasten VPB

Op grond van de voorlopige aanslag VpB voor 2016 - het eerste heffingsjaar- lijken de lasten € 300 hoger te zijn dan geraamd. Dit komt doordat meer activiteiten (bedrijfsafval en containerservices) in 2016 een positief bedrijfsresultaat lieten zien in tegenstelling tot de initiële opgave voor de eerste raming. Deze bijstelling is hiervan het gevolg. Het bedrag aan voorlopige verschuldigde Vpb-lasten voor 2018 is met € 66 overschreden. Gelet op de geringe omvang van deze overschrijding is deze niet bij de 10-maandbrief verwerkt.

Gedeeltelijk vrijval post Onvoorzien

Conform coalitieakkoord is de helft van de post Onvoorzien vrijgevallen in 2018. Ultimo 2018 is geen beroep gedaan op deze post.

Schulden en Armoede

Deze van het Rijk ontvangen middelen zijn binnen het coalitieakkoord ingezet ter dekking van de extra inzet op Armoedebestrijding en het Deltaplan Schulden.

Actualisaties algemeen deel Gemeentefonds / Actualisatie Gemeentefonds

De begrote ontvangsten uit het Gemeentefonds worden gedurende het jaar aangepast volgens de rijkscirculaires Gemeentefonds. Bij de tweede herziening en bij de 10-maandsbrief zijn nog aantal aanpassingen gedaan.

Afwikkeling onttrekking kapitaallasten IFR-VVV

De kapitaallasten van de investering in het project Voetbal Visie Vitaal zijn in de Begroting 2018 van het product Sport en Recreatie gedekt. Omdat bij het product Sport en Recreatie de dekking in de eigen begroting staat, is de onttrekking aan het IFR hierdoor in 2018 eenmalig vervallen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- Besluit Begroten en Verantwoorden provincies en gemeenten 2016
- Financiële Verhoudingswet
- Circulaires uitkering Gemeentefonds

Beleidskaders

- Verordening financiën Rotterdam 2013

Deelnemingen

Binnen het product Deelnemingen vinden het beheer en de verantwoording plaats over de privaatrechtelijke verbonden partijen. Tot de privaatrechtelijke verbonden partijen behoren deelnemingen in vennootschappen (BV, NV, CV), in stichtingen of in verenigingen. De dividendopbrengsten verbonden aan deze deelnemingen worden op dit product verantwoord.

Doelstellingen product

De algemene prioriteit voor gemeentelijke participatie in deelnemingen is de behartiging van het publiek belang of de uitvoering van een bepaalde publieke taak, waarbij geldt dat:

- de risico's in redelijke verhouding moeten staan tot het publiek belang, zowel financieel als beleidsmatig
- de deelneming (aandeelhouderschap) het meest efficiënte en meest effectieve instrument is om het beoogde beleidsdoel te realiseren
- het publiek belang en het toezicht daarop niet al op een andere wijze volledig geborgd zijn

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

De paragrafen [Verbonden Partijen](#) en [Financiering](#) bieden inzicht in de ontwikkelingen rond het beheer en afstoten van bestaande deelnemingen en het aangaan van nieuwe.

Toelichtingen ontwikkelingen

Eneco Groep

In het najaar van 2017 hebben de aandeelhoudende gemeenten een principebesluit genomen of zij hun aandelen wensen te houden of te verkopen. Inmiddels is bekend dat meer dan 90% van de aandeelhouders hun aandelen wenst te verkopen. Hierdoor stond 2018 vooral in het teken van het voorbereiden van de verkoop (het transactieproces). Belangrijk bij deze voorbereiding is het opstellen en actualiseren (als gevolg van de meest recente ontwikkelingen) van de benodigde transactiedocumentatie. Enkel voorbeelden daarvan zijn: een financieel model (onder andere om financiële scenario's te maken), een zogenaamde 'verkoopbrochure' en het doen van boekenonderzoek (vendor due diligence) naar onder andere de financiën, juridische zaken (contracten en procedures) en de technische staat van de bezittingen van Eneco (bijvoorbeeld windparken). Dit is nodig om potentiële bidders in staat te stellen zich goed te informeren, wat bevorderlijk is voor het biedingsproces en de onderbouwing van hun (potentiële) biedingen. Relevant in dat licht om te vermelden is dat de aandeelhouders en Eneco eind 2018 voor de controlled auction (gecontroleerde veilingverkoop) hebben gekozen als de te hanteren verkoopmethode. Dit betekent dat potentiële kopers in meerdere ronden een bieding op de aandelen Eneco kunnen doen. De zogenaamde selectie ('trechtering') aan de aandeelhouders en Eneco vindt plaats op basis van aspecten als geboden prijs en voorwaarden. Volgend op de keuze voor de controlled auction als verkoopmethode

en het afronden van de laatste voorbereidingen is de verwachting dat de executie van de transactie in het voorjaar van 2019 kan starten en in 2020 zal zijn afgerond.

Evides

In het verslagjaar zijn de statuten van Evides gewijzigd waarmee de gehele Raad van Commissarissen onafhankelijk is geworden (ongebonden) van de aandeelhouders. De aan het bedrijf PZEM gebonden leden van de Raad van Commissarissen Evides zijn eind november 2018 teruggetreden. In het verslagjaar is bovendien de intentie uitgesproken door de Zeeuwse aandeelhouders van het bedrijf PZEM om de aandelen Evides van dat bedrijf over te hangen naar de achterliggende Zeeuwse aandeelhouders en de mogelijkheden daartoe op korte termijn in kaart te zullen brengen. Eind 2018 hebben Gedeputeerde Staten van Zeeland bij brief het resultaat van een verkenning en een voorkeursvariant ter kennis gebracht aan Provinciale Staten voor wensen en bedenkingen. Mogelijk zal nog in 2019 het door alle partijen gewenste doel bereikt worden van volledig direct publiek aandeelhouderschap van Evides.

Havenbedrijf

De totale overslag van de Rotterdamse haven bedroeg 469,0 miljoen ton in 2018 en ligt daarmee hoger dan het recordjaar 2017 (467,4 miljoen ton). De groei zit voor in de overslag van containers die groeide tot 14,5 miljoen Twenty Foot Equivalent Unit (+5,7%). Ook de overslag van Liquid Natural Gas (+163,6%) en biomassa (+31,6%) is gestegen in 2018. Daartegenover staat een daling van overslag van olie, olieproducten en agribulk. Het Havenbedrijf Rotterdam heeft in 2018 ook fors geïnvesteerd, vooral in de verbetering van de logistieke bereikbaarheid van de Rotterdamse haven. Belangrijke projecten zijn de Container Exchange Route op de Maasvlakte en het verleggen van de Havenspoorlijn via het Theemswegtracé. Daarnaast heeft het Havenbedrijf Rotterdam een minderheidsbelang verworven in de haven van Pecém in Brazilië. De totale investeringen zijn ten opzichte van 2017 gestegen met 91% tot € 408,1 miljoen. Het Havenbedrijf Rotterdam heeft in 2018 een omzet van € 707,2 miljoen (2017: € 712,1) geboekt. De opbrengst uit verhuur van terreinen is 0,9% gedaald naar € 373,7 miljoen. Ook de havengelden zijn gedaald en bedroegen € 302,4 miljoen (-0,5%). De operationele kosten zijn 2,6% gestegen tot € 267,8 miljoen. Belangrijke oorzaak hiervan zijn de activiteiten van het Havenbedrijf op twee strategische prioriteiten; energietransitie en digitalisering.

RET

In 2018 is de nieuwe Busconcessie Rotterdam e.o. inbesteed bij RET voor een periode van 15 jaar. In deze nieuwe concessie tot en met 2034 is de eis opgenomen om in tranches volledig over te gaan op zero-emissie busvervoer. De aandeelhouders van RET hebben de benodigde investeringsbesluiten genomen voor de aanschaf van bussen en oplaadcapaciteit om de eerste tranche uit te voeren. In deze eerste tranche worden 105 elektrische en 110 hybride bussen aangeschaft. RET heeft het streven naar zero-emissie ook vertaald naar een specifieke doelstelling in het eind 2018 vastgestelde bedrijfsplan. Deze doelstelling streeft naar reductie van CO₂-emissie met 75% eind 2022.

Sportbedrijf

Op 1 januari 2018 is het Sportbedrijf Rotterdam BV operationeel geworden. Deze deelneming exploiteert en beheert de sportvoorzieningen van de gemeente Rotterdam, zoals sporthallen, locaties voor buitensport en zwembaden. Bij de overdracht van de sportactiviteiten van de gemeentelijke organisatie aan het Sportbedrijf hebben zich geen problemen voorgedaan in de continuïteit van het aanbod sportactiviteiten. In 2018 heeft de aandeelhouder Rotterdam de begroting vastgesteld, de accountant benoemd en de aanzet goedgekeurd voor de opstelling van het strategisch bedrijfsplan voor het Sportbedrijf.

Stedin Groep

Stedin Groep heeft in 2018 duidelijke stappen gezet in de operationalisering van haar strategie: de energietransitie mogelijk maken door focus op kerntaken voor (toekomstig) netbeheer met excellente dienstverlening aan klanten. Op de aandeelhoudersvergadering van 13 april 2018 zijn aangepaste statuten en een aandeelhoudersconvenant vastgesteld, die de aandeelhouders nauwer betrekken bij het bedrijfsbeleid. De invulling van de strategie betekent een verdere evaluatie van het wel of niet behouden van de commerciële onderdelen van Stedin Groep. In 2018 is al één onderdeel van Joulz, namelijk Joulz Energy Solutions, overgegaan naar een andere eigenaar. De grote betrouwbaarheid van de netten bleek uit het feit dat in eerste helft van 2018 de gemiddelde uitvalduur elektriciteit minder dan 9 minuten bedroeg en voor gas 17 seconden. Op 7 december 2018 organiseerde Stedin een ontmoetingsdag voor de aandeelhouders waarin nader werd ingegaan op de uitdagingen die voor Stedin Groep liggen in de energietransitie. De financierbaarheid van de energietransitie zal in het gesprek tussen Stedin en haar aandeelhouders een belangrijk onderwerp worden.

Warmtebedrijf

In 2018 is verder gewerkt aan de uitvoering van het in 2016 door de gemeenteraad vastgestelde Herstelplan. Twee belangrijke pijlers van dit Herstelplan zijn de aanleg van een warmteleiding naar stadsverwarmingsnet in Leiden en de aansluiting van het industriecluster Vondelingenweg op het warmtenet. De warmteleiding die de Vondelingenweg aansluit is in 2018 opgeleverd. Voor de leiding naar Leiden is begin 2019, na positieve besluitvorming in gemeenteraad en Provinciale Staten, de aanbesteding gestart. Dit moet leiden tot een definitief investeringsbesluit in de zomer 2019.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Deelnemingen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	114.359	107.577	109.289	109.316	27
Totaal baten	114.359	107.577	109.289	109.316	27
Dividenden	114.136	107.577	109.139	109.139	0
Financieringsbaten	0	0	0	27	27
Opbrengsten derden	23	0	0	0	0
Overige baten	200	0	150	150	0
Lasten exclusief reserves	13.950	10.158	11.419	37.132	25.713
Programmalasten	13.950	10.158	11.419	37.132	25.713
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	684	500	1.640	1.753	113
Kapitaallasten	13.265	9.658	9.779	35.379	25.600
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	100.409	97.419	97.870	72.183	-25.686
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	100.409	97.419	97.870	72.183	-25.686
Mutaties reserves	1.141	1.141	1.141	1.141	0
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.141	1.141	1.141	1.141	0
Saldo voor overhead	101.550	98.559	99.011	73.324	-25.686

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	101.550	98.559	99.011	73.324	-25.686

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	27	25.713	-25.686
1. Ontvangen rente	27	0	27
2. Kapitaallasten	0	25.600	-25.600
3. Overige afwijkingen	0	113	-113
Saldo voor overhead	27	25.713	-25.686

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Ontvangen rente

De gerealiseerde extra baten € 27 betreft ontvangen rente door de Rijksbelastingdienst in verband met later terugontvangen geld dividendbelasting.

2. Kapitaallasten

Het nadeel wordt veroorzaakt door de gedeeltelijke afboeking van de boekwaarde van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam van € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de Bestuursovereenkomst met provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze Bestuursovereenkomst leidt tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage geeft aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft op 7 februari 2019 hiermee ingestemd.

3. Overige afwijkingen

In verband met de intensiteit van lopende dossiers zoals Warmtebedrijf Rotterdam, Eneco en Het Nieuwe Station is € 113 meer uitgegeven aan extern financieel en juridisch advies dan geraamd.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Deelnemingen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	762	0	762
Extra lasten juridisch advies	- 300	0	- 300
Ramingsbijstelling dividenden	1.062	0	1.062
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 164	0	- 164
Actualisatie omslagrente	0	0	0
Bijstelling dividenden	0	0	0
Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf Rotterdam B.V.	- 164	0	- 164
Vrijval voorziening en bijstelling overige uitbestedingen	0	0	0
Totaal	598	0	598

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Extra lasten juridisch advies

Vanwege de actuele ontwikkelingen inzake een aantal dossiers (met name Warmtebedrijf Rotterdam) is het budget voor juridische advies en uitbestede werkzaamheden bij het product Deelnemingen vooralsnog met € 300 verhoogd. Deze lasten zijn gedekt uit de extra dividendinkomsten 2018.

Ramingsbijstelling dividenden

Op grond van de besluitvorming in de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) van de verschillende gemeentelijke deelnemingen heeft onze gemeente in totaal € 1,5 mln meer aan dividenden over 2017 in 2018 ontvangen dan begroot. Deze extra opbrengsten zijn vooral toe te schrijven aan hogere dividendopbrengsten Stedin. Voor de advisering van de aandeelhouderscommissie (AHC) van Eneco is in 2018 een bijdrage ad € 475 verstrekt. Deze lasten zijn gedekt uit de extra dividendinkomsten 2018.

Actualisatie omslagrente

Het betreft de gevolgen van de lager dan geraamde rentetarieven enerzijds en volumemutaties als gevolg van actualisatie van de investeringen en ontwikkelingen van de reserves en voorzieningen anderzijds.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bijstelling dividenden

In 2018 steeg het dividend ten opzichte van de begroting 2018. Deze eenmalige baat bestaat uit € 25 aan dividend Biomedical Fund. Deze eenmalige baten zijn aan het budget juridisch advies en uitbestede werkzaamheden toegevoegd als dekking voor de kosten vanwege de ontwikkelingen van een aantal dossiers.

Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf Rotterdam B.V.

Verwerking van de rentelasten van het aandelenkapitaal van het Sportbedrijf Rotterdam B.V. ten laste van product Deelnemingen.

Vrijval voorziening en bijstelling overige uitbestedingen

Het betreft gedeeltelijk vrijval voorziening (€ 150) opgenomen lening Tower Hotel Rotterdam. Deze vrijval is in 2018 ingezet ter dekking van extra lasten ten behoeve van juridisch advies en uitbestede werkzaamheden bij het product Deelnemingen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- Burgerlijk Wetboek boek 2
- Code Corporate Governance

Beleidskaders

- Beleidskader Verbonden Partijen 2014 - 2018

Beleidsmonitor

- Beheersverslag Deelnemingen gemeente Rotterdam 2017/2018

Financiering

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord die zijn verbonden aan alle activiteiten die voorzien in de vermogensbehoefte van de gemeente. Dit heeft betrekking op het lenen van geld en het uitzetten van tijdelijk overtollig geld. Daarbij is aandacht voor de financiële risico's die gepaard gaan met geldstromen, de financiële posities en vermogenswaarden.

Doelstellingen product

Het financieringsbeleid is erop gericht om de gemeentelijke vermogenskosten te beheersen en de daarmee samenhangende risico's te beperken. Deze vermogenskosten bestaan uit de betaalde rente op de externe geldleningen en de bespaarde rente over de reserves en voorzieningen. Voor het product Financiering kan geen directe koppeling worden gelegd tussen doelstellingen en middelen. De hier verwoorde middelen dienen als dekking voor uitgaven en doelstellingen in overige programma's. Via het product Financiering worden de vermogenskosten toegerekend aan de overige producten binnen de gemeente.

Voor dit product gelden de volgende indicatoren:

- Drempel schatkistbankieren
- Kasgeldlimiet
- Renterisiconorm

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

De [paragraaf Financiering](#) bevat een uitgebreide toelichting op de ontwikkeling van de financiering, de rente en het renterisicobeheer.

Bovenstaande indicatoren worden verder toegelicht bij het onderdeel wettelijke normen in de [paragraaf Financiering](#).

Toelichtingen ontwikkelingen

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2017 is besloten om per 2018 de Financieringsreserve op te heffen en het saldo van € 82 mln toe te voegen aan de Algemene reserve.

Het renteomslagstelsel is geregeld in de gemeentelijke regelgeving. Dit stelsel houdt in dat de vermogenskosten aan de gemeentelijke producten worden doorberekend op basis van de boekwaarde van de onderliggende investeringen. De rente die hiervoor wordt gehanteerd, is de omslagrente. Deze rente wordt jaarlijks bij de begroting vastgesteld op basis van richtlijnen van de commissie BBV. Voor 2018 bedroeg deze omslagrente 2,5%. Voor de begroting 2019 is deze omslagrente vastgesteld op 2,25%.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Financiering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	-17.295	-14.748	64	329	266
Totaal baten	-17.295	-14.748	64	329	266
Financieringsbaten	32	0	1.598	1.869	271
Opbrengsten derden	0	0	0	0	0
Overige baten	-17.327	-14.748	-1.534	-1.539	-5
Lasten exclusief reserves	-61.111	-31.489	-37.992	-36.846	1.146
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	0	0	0	0
Interne Lasten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	0	0	0	0	0
Programmalasten	-61.111	-31.489	-37.992	-36.846	1.146
Financieringslasten	50.233	52.747	42.243	41.000	-1.244
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	84	851	211	186	-25
Kapitaallasten	-112.123	-85.897	-81.156	-78.749	2.408
Overige programmalasten	695	810	710	717	7
Saldo voor vpb en reserveringen	43.816	16.741	38.056	37.175	-881
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	43.816	16.741	38.056	37.175	-881
Mutaties reserves	-28.533	-14.529	-29.034	-29.034	
Toevoeging aan reserves	28.533	14.529	29.034	29.034	
Saldo voor overhead	15.284	2.212	9.022	8.141	-881

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	15.284	2.212	9.022	8.141	-881

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	266	1.146	-881
1. Financieringsbaten	266	0	266
2. Rentetoerekening	0	1.146	-1.146
Saldo voor overhead	266	1.146	-881

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Financieringsbaten

De financieringsbaten kwamen € 266 hoger uit dan geraamd. Dit komt hoofdzakelijk doordat de gemeente eind 2018 een lening heeft afgesloten met een looptijd van 2 jaar. Omdat de marktrente negatief was heeft de gemeente eenmalig € 270 ontvangen.

2. Rentetoerekening

De gemiddelde omvang van de investeringen in 2018 was lager dan geraamd (zie [paragraaf Investerings](#)). Hierdoor was de rentetoerekening aan de diverse gemeentelijke producten en projecten lager dan geraamd.

Overzicht Bijstellingen Financiering	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	2.300	0	2.300
Gederfde rentebaten aflossing leningen Havenbedrijf	-2.000	0	-2.000
Renteverlaging coalitieakkoord	4.000	0	4.000
Vrijval stelpost omslagrente	300	0	300
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	3.425	969	4.393
Actualisatie rente Financiering	3.225	969	4.194
Vrijval stelpost omslagrente	200	0	200
Totaal	5.725	969	6.693

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Gederfde rentebaten aflossing leningen Havenbedrijf

Het Havenbedrijf Rotterdam (HbR) heeft in 2017 een drietal leningen afgekocht, zie ook toelichting bij het product Lening- en garantieverstreking. Daarmee is de toerekening van rente van het product Financiering aan het product Lening- en garantieverstreking vervallen.

Renteverlaging coalitieakkoord

In het coalitieakkoord is voor het boekjaar 2018 rekening gehouden met een lagere te vergoeden externe rente op aan te trekken leningen.

Vrijval stelpost omslagrente

Bij de oorspronkelijke begroting 2018 zijn de financiële effecten van de verlaging van de omslagrente van 3,0 % naar 2,5 % voor het gehele concern verwerkt. Daarbij was op het product Financiering een stelpost (€ 500) opgenomen voor eventuele onvoorziene effecten van de verlaging van de omslagrente. Bij het coalitieakkoord is besloten om € 300 te laten vrijvallen.

Actualisatie rente Financiering

Het betreft de gevolgen van de lager dan geraamde rentetarieven enerzijds en volumemutaties als gevolg van de actualisatie van de investeringen en ontwikkelingen van de reserves en voorzieningen anderzijds.

Vrijval stelpost omslagrente

Bij de 8 maandsrapportage is het resterende bedrag van de stelpost voor eventuele onvoorziene effecten van de verlaging van de omslagrente vrijgevallen ten gunste van het algemene beeld.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

- Wet Financiering decentrale overheden (Wet fido)
- Verordening Financiën Rotterdam 2013
- Treasurystatuut Rotterdam 2015

Lening- en garantieverstreking

Lening- en garantieverstreking

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord die samenhangen met het uitzetten van geldleningen en het verlenen van garanties. De gemeente mag uitsluitend geldleningen uitzetten en garanties verlenen voor de behartiging van de publieke taak. Een publieke taak is een taak die de gemeente noodzakelijk acht om een maatschappelijk belang te realiseren. De gemeenteraad bepaalt wat tot de publieke taak behoort.

Doelstellingen product

De gemeente is zeer terughoudend bij het verstrekken van geldleningen en het verlenen van garanties, waarbij het 'Nee, tenzij...' principe wordt gehanteerd. De gemeente fungeert als achternvanger bij twee verschillende waarborgfondsen, De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Als achternvanger is de gemeente verplicht om renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als die in liquiditeitsproblemen komen door een te laag fondsvermogen.

De tegenpartijen bij leningverstrekking en garantieverlening zijn particulieren in de volkshuisvesting en rechtspersonen, zoals woningcorporaties, deelnemingen, zorg- en culturele instellingen en sportverenigingen. De bestaande portefeuille leningen en garanties heeft een aflopend karakter. Het beheer van verstrekte leningen en verleende garanties richt zich vooral op risicobeheersing en -beperking.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

De [paragraaf Financiering](#) bevat een uitgebreidere toelichting op de portefeuille leningen en garanties.

Toelichtingen ontwikkelingen

In 2016 is een leningfaciliteit verstrekt aan Cambridge Innovation Center (CIC) om het innovatie- en ondernemersklimaat in Rotterdam te versterken. In 2018 is er door CIC een tranche van € 1,5 mln getrokken. De gemeente heeft in 2018 aan de stichting Cycling Team RWC Ahoy een lening verstrekt van € 47 om uitbreiding van de trainingsfaciliteiten mogelijk te maken.

Vanaf de verzelfstandiging van de RET in 2007 heeft de gemeente de financiering van de RET Infrastructuur BV en van RET Railgebonden voertuigen BV voor haar rekening genomen. In 2016 heeft de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) aangegeven deze rol van de gemeente te willen overnemen. De gemeente en de

MRDH hebben afgesproken om de overdracht in twee tranches te doen. In 2017 heeft de MRDH al voor een bedrag van € 382 mln aan leningen overgenomen. Begin 2018 vond de overdracht van de tweede tranche plaats. De restschuld van deze leningen bedroeg in het totaal € 143 mln.

De gemeente staat borg voor het Warmtebedrijf tot een bedrag van € 104 mln. In het kader van het herstelplan is besloten om de garantiepremie over 2018 niet in rekening te brengen.

Eind 2018 heeft Woningbouwvereniging Hoek van Holland een aantal leningen met een totale restschuld van € 87 afgekocht.

Wat heeft het gekost?

Overzicht baten en lasten Lening- en garantieverstrekking	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	30.901	9.738	9.246	7.510	-1.736
Totaal baten	30.901	9.738	9.246	7.510	-1.736
Financieringsbaten	29.224	9.705	7.463	7.477	14
Opbrengsten derden	1.677	33	1.783	33	-1.750
Lasten exclusief reserves	27.347	9.738	7.148	7.135	-12
Programmalasten	27.347	9.738	7.148	7.135	-12
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	127	141	30	4	-26
Kapitaallasten	27.220	9.597	7.118	7.131	14
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	3.554	0	2.099	375	-1.724
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	3.554	0	2.099	375	-1.724
Mutaties reserves	-2.832	0	-2.029	-2.029	
Toevoeging aan reserves	2.832	0	2.029	2.029	
Saldo voor overhead	722	0	70	-1.654	-1.724

PricewaterhouseCoopers
Accountant N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	722	0	70	-1.654	-1.724

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.736	-12	-1.724
1. Garantiepremie Warmtebedrijf	-1.750	0	-1.750
2. Diverse afwijkingen	14	-12	26
Saldo voor overhead	-1.736	-12	-1.724

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Garantiepremie Warmtebedrijf

In de begroting is opgenomen dat een garantiepremie van € 1,75 mln over 2018 in rekening zou worden gebracht bij het Warmtebedrijf. Als onderdeel van het herstelplan is besloten om deze garantiepremie niet in rekening te brengen.

Diverse afwijkingen

Eind 2018 is boeterente ontvangen in verband met de vervroegde aflossing van enkele leningen. Daarnaast waren de overige materiële kosten iets lager dan geraamd.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Lening- en garantieverstrekking	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	0	0	0
Gederfde rentebaten aflossing leningen Havenbedrijf	0	0	0
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	0	0
Actualisatie rente	0	0	0
Aflossing leningen	0	0	0
Garantiepremie 2018 Warmtebedrijf Rotterdam	0	0	0
Gederfde rentebaten aflossingen leningen	0	0	0
Totaal	0	0	0

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Het resultaat van het product Lening- en garantieverstrekking wordt verrekend met de kredietrisicoreserve. Alle bijstellingen in bovenstaand overzicht zijn daarom budgettair neutraal.

Gederfde rentebaten aflossing leningen Havenbedrijf

Het Havenbedrijf heeft in 2017 alle leningen vervroegd afgelost. Daardoor wordt er in 2018 geen rente meer ontvangen. Vanuit het product Financiering worden ook geen financieringslasten meer doorgerekend. Daarom is het effect voor dit product resultaatneutraal.

Actualisatie rente

De actualisatie van de rente hangt samen met de leningen die in 2018 zijn verstrekt. Over deze leningen wordt rente ontvangen. De financieringslasten worden door het product Financiering toegerekend. Het saldo van rentebaten en financieringslasten wordt toegevoegd aan de kredietrisicoreserve.

Aflossing leningen

Deze bijstelling betreft de vervroegde aflossing van de lening door American International School of Rotterdam (AISR). Zowel de rentebaten als de financieringslasten zijn aangepast.

Garantiepremie 2018 Warmtebedrijf Rotterdam

De garantie ten behoeve van het Warmtebedrijf is verlengd tot 2019. Op grond van het gemeentelijke garantiebeleid en de voorwaarden van de oorspronkelijke garantie zou daarvoor een garantiepremie van € 1,75 mln in rekening worden gebracht bij het Warmtebedrijf. In lijn met het kredietrisicomanagement zou deze premie worden toegevoegd aan de kredietrisicoreserve. Dit is bij deze bijstelling verwerkt in de begroting. Als onderdeel van het herstelplan is besloten om deze garantiepremie niet in rekening te brengen.

Gederfde rentebaten aflossing leningen

Deze bijstelling betreft een verdere verfijning van de bijstelling in het coalitieakkoord met betrekking tot de vervroegde aflossing van de leningen door het Havenbedrijf. In het coalitieakkoord waren afgeronde bedragen opgenomen.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving

- Wet financiering decentrale overheden
- Verordening leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014
- Uitvoeringsregeling leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014
- Staatsteunregeling

Van Werk naar Werk

Gemeentelijke medewerkers die herplaatsingskandidaten zijn geworden, krijgen via het programma Van Werk Naar Werk (VWNW) begeleiding naar werk buiten of binnen de gemeente.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Terugloop aantal HPK-ers

De inzet op de terugdringing van het aantal herplaatsingskandidaten heeft geleid tot een verdere afname van de groep herplaatsingskandidaten. Ultimo 2018 resteerden nog 54 herplaatsingskandidaten: 24 herplaatsingskandidaten SSR 2005 en SSR 2010, en 30 herplaatsingskandidaten SSR 2013. Dit is inclusief de instroom van 23 nieuwe herplaatsingskandidaten. De geringe instroom is grotendeels te verklaren doordat bij wijzigingen in de organisatie steeds vaker de keuze valt op organische veranderingen in plaats van de klassieke reorganisatie.

In 2019 zullen de laatste 14 terugplaatsingen van SSR 2005 en SSR 2010 afgerond worden. Voor de herplaatsingskandidaten SSR 2013 is reeds bekend dat 17 kandidaten in 2019 geplaatst worden, dan wel de organisatie verlaten. De overige kandidaten zullen in 2019 begeleid worden naar een nieuw perspectief binnen of buiten de organisatie.

Toelichtingen ontwikkelingen

Transferprogramma

Het aantal aanmeldingen vanuit alle clusters voor transfertrajecten is gestegen naar ruim 250 en er zijn ruim 200 transfertrajecten afgesloten. Bij circa de helft van afgeronde trajecten heeft dit geleid tot transfer in werk. Deze doorstroom draagt bij aan het in lijn brengen van het personeelsbestand met de huidige en toekomstige opgaven van de gemeente, en draagt bij aan het voorkomen van nieuwe herplaatsingskandidaten. Verreweg de meeste (70%) transferkandidaten zijn vertegenwoordigd in FS 6 t/m 9. In 2018 is ook succesvol een pilot gerealiseerd voor transfer van re-integratie kandidaten met begeleiding door re-integratiemakelaars.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Van Werk naar Werk	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.463	322	322	265	-57
Totaal baten	1.463	322	322	265	-57
Bijdragen rijk en mede-overheden	858	0	0	15	15
Opbrengsten derden	605	322	322	250	-72
Lasten exclusief reserves	10.972	10.492	9.667	9.483	-184
Apparaatslasten	10.863	9.937	9.123	8.592	-531
Inhuur	680	0	685	497	-188
Overige apparaatslasten	74	21	16	48	31
Personeel	10.109	9.916	8.422	8.048	-374
Interne Lasten	-14	0	-11	392	403
Overige doorbelastingen	-14	0	-11	392	403
Programmalasten	123	555	555	499	-57
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	129	555	555	499	-57
Overige programmalasten	-6	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-9.509	-10.170	-9.345	-9.218	127
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-9.509	-10.170	-9.345	-9.218	127
Mutaties reserves	9.147	6.123	5.703	4.714	-889
Toevoeging aan reserves	4.000	3.000	4.519	4.519	0
Onttrekking aan reserves	9.898	9.123	9.206	8.217	-989
Vrijval reserves	3.249	0	1.016	1.016	0
Saldo voor overhead	-362	-4.047	-3.642	-4.504	-862

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-362	-4.047	-3.642	-4.504	-862

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-57	-184	127
1. Diverse afwijkingen	-57	-184	127
Afwijking reserves	-989	0	-989
2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-989	0	-989
Saldo voor overhead	-1.046	-184	-862

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Dit betreft meerdere geringe afwijkingen in zowel baten als lasten.

2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

De afwijking is grotendeels te verklaren doordat er meer herplaatsingskandidaten een werkplek hebben gevonden binnen het concern dan waarmee rekening was gehouden. De salarislasten van deze personen worden op andere producten geboekt. De € 0,6 mln vrijval van de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie die hiermee samenhang, was nog niet eerder verwerkt. Daarnaast zijn er voor € 0,3 mln lasten gemaakt die niet gedekt worden door de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Van Werk naar Werk	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	1.016	365	1.381
Bestemmingsreserve KRIMP	1.016	0	1.016
Ramingsbijstelling	0	365	365
Totaal	1.016	365	1.381

Toelichting op overzicht van bijstellingen

De bijstelling van de bestemmingsreserve KRIMP van € 1 mln is gerealiseerd door daadwerkelijke vrijval in 2018.

De bijstelling van € 365 heeft betrekking op realisatie van personele lasten bij het product Concernondersteuning in plaats van bij het product Van Werk Naar Werk.

Overhead

De gemeentelijke primaire processen (opgenomen in de andere programma's) worden centraal ondersteund. Dit gebeurt door bestuurlijke besluitvorming, financiën, inkoop, verzekeringen, juridische diensten, communicatie, HR, ICT, facilitair, onderzoek, concernhuisvesting, auditing, control en alle leidinggevenden en de daarbij horende ondersteuning. Het doel is een kwalitatief hoogwaardige en zo efficiënt mogelijke organisatie, die samenwerkt met de uitvoering met als doel het verbeteren van de dienstverlening aan de Rotterdammer. Zo draagt het programma bij aan de collegedoelstellingen.

PRODUCT 1

Concernondersteuning

Het doel van de concernondersteuning is een kwalitatief hoogwaardige en efficiënte organisatie met ondersteunende functies, die samenwerkt met de uitvoerende organisatie-eenheden. Gezamenlijk zetten zij zich in voor het verbeteren van de dienstverlening aan de Rotterdammer. Zo draagt het product concernondersteuning bij aan de collegedoelstellingen.

PRODUCT 2

Audits & Control

De afdelingen vallend onder Audits & Control ondersteunen het bestuur en management van de gemeente Rotterdam in het realiseren van organisatiedoelstellingen.

PRODUCT 3

Concernhuisvesting

Het Product Concernhuisvesting is opgezet om een efficiënte en duurzame huisvesting te realiseren voor de gemeentelijke medewerkers. Onder de integrale afdeling Concernhuisvesting valt Beveiliging gemeentelijke gebouwen, Facilitair en delen van het voormalige programma Concernhuisvesting.

PRODUCT 4

Verzekeringen

Deelname aan het maatschappelijke en economische verkeer brengt risico's met zich mee. Uit beleidsmatige en budgettaire overwegingen, houdt de gemeente een groot deel van deze risico's in eigen beheer. De risico's boven het eigen beheer verzekert de gemeente bij verzekeraars.

PRODUCT 5

Clusterondersteuning

De clusterondersteuning omvat alle leidinggevend en hun directe ondersteuning bij de clusters. Conform de BBV-regels presenteert de gemeente de kosten niet meer als programma- / productkosten, maar onder het programma Overhead. Hierdoor ontstaat een totaaloverzicht van deze kosten voor het gehele concern. De sturing vindt wel plaats vanuit de programma's en producten.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten Overhead	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	9.243	12.112	10.892	12.524	1.632
Totaal baten	9.243	12.112	10.892	12.524	1.632
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.317	2	641	1.787	1.145
Dividenden	1.000	0	1.821	1.861	40
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	5.461	12.000	8.263	7.135	-1.128
Overige baten	1.465	110	167	1.741	1.574
Lasten exclusief reserves	369.738	433.606	461.178	453.864	-7.315
Apparaatslasten	308.602	292.666	335.471	333.293	-2.178
Inhuur	31.616	17.294	35.616	35.856	240
Overige apparaatslasten	13.374	13.184	13.173	13.569	396
Personeel	263.613	262.189	286.682	283.868	-2.814
Interne Lasten	-18.308	-8.808	17.828	19.532	15.044
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	34	34
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige doorbelastingen	-18.308	-8.808	17.828	19.498	1.671
Programmalasten	79.444	149.748	107.880	101.039	-6.841
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	64.323	114.754	92.780	82.101	-10.679
Kapitaallasten	11.468	31.290	12.756	13.262	506
Overige programmalasten	1.337	1.320	64	3.627	3.563
Salarislasten WSW en WIW	-1	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.316	2.384	2.280	2.047	-233
Saldo voor vpb en reserveringen	-360.496	-421.495	-450.287	-441.340	8.947
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-360.496	-421.495	-450.287	-441.340	8.947
Mutaties reserves	4.266	4.008	7.962	6.949	-1.013
Toevoeging aan reserves	2.000	1.000	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	6.266	5.008	8.962	7.949	-1.013
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-356.230	-417.487	-442.319	-434.391	7.928

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	259.728	255.552	255.552	255.552	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	11.899	-59.735	-77.482	-69.990	7.492

Toelichting op overzicht baten en lasten

Algemene opmerking ten aanzien van de vergelijkende cijfers 2017

De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2017 zijn voor wat betreft de lasten circa € 87 mln te laag gepresenteerd. Als gevolg van een aanpassingen in de hiërarchieën, heeft een verschuiving plaatsgevonden naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling. Het vergelijkbare saldo van baten en lasten voor 2017 bedraagt € 448 mln. Zie de grondslagen voor een uitgebreidere toelichting.

In de oorspronkelijke begroting 2018 was de begroting van concernhuisvesting nog gebaseerd op de begroting van het voormalige programma concernhuisvesting. Vervolgens is bij de Omissieregeling de nieuwe afdeling Concernhuisvesting in de begroting verwerkt door het samenbrengen van de begrotingen van het voormalige programma concernhuisvesting, beveiliging gemeentelijke gebouwen en facilitair. Hierdoor steeg de oorspronkelijke begroting 2018 met ruim € 10 mln.

Het programma Overhead laat een onderschrijding zien van € 7,9 mln. Dit is opgebouwd uit een positief saldo op Concernondersteuning, Concernhuisvesting, Audits & Control en Verzekeringen (€ 7,5 mln) dat voornamelijk veroorzaakt is door:

- activiteiten die doorschuiven in de tijd
- hogere interne baten als gevolg van meer geleverde interne dienstverlening en de inzet op het maken van goede afspraken met de clusters
- onderschrijding op de projectkosten als gevolg van krapte op de markt om opdrachten weg te zetten
- onderschrijding op de personeelskosten als gevolg van niet ingevulde vacatureruimte

Tevens is er sprake van een positief saldo op clusteroverhead van € 0,4 mln. Het gaat hierbij om diverse mutaties binnen de beleidsprogramma's die een effect hebben op de overhead. De grootste onderschrijding op clusteroverhead is te zien bij de programma's Volksgezondheid en Zorg, Stedelijke Inrichting en Ruimtelijke Ontwikkeling.

BBV-indicatoren

Niet van toepassing.

Verzekeringen

Deelname aan het maatschappelijke en economische verkeer brengt risico's met zich mee. Uit beleidsmatige en budgettaire overwegingen, houdt de gemeente een groot deel van deze risico's in eigen beheer. De risico's boven het eigen beheer verzekert de gemeente bij verzekeraars.

Doelstellingen product

Binnen het product is de aanbesteding van verzekeringen als prioriteit benoemd. De verzekeringsmarkt is stabiel, maar voor enkele producten - zoals de algemene aansprakelijkheidsverzekering - is sprake van een krappe marktsituatie. Dit kan leiden tot verhoging van premies.

Toelichtingen ontwikkelingen

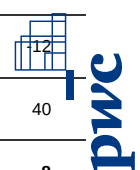
Er zijn geen relevante ontwikkelingen die van invloed zijn geweest op het product Verzekeringen.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Verzekeringen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.359	3.762	3.282	4.849	1.567
Totaal baten	4.359	3.762	3.282	4.849	1.567
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	2	0	11	11
Opbrengsten derden	2.895	3.650	3.115	3.097	18
Overige baten	1.465	110	167	1.741	1.741
Lasten exclusief reserves	4.290	5.771	5.271	6.676	1.405
Apparaatslasten	664	613	648	683	35
Inhuur	0	0	0	7	7
Overige apparaatslasten	0	0	14	1	12
Personeel	664	613	634	675	40
Interne Lasten	-4.422	-3.840	-3.580	-3.571	8

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Overige doorbelastingen	-4.422	-3.840	-3.580	-3.571	8
Programmalasten	8.047	8.998	8.203	9.564	1.361
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.056	8.998	8.203	5.989	-2.214
Overige programmalasten	991	0	0	3.576	3.576
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	70	-2.010	-1.989	-1.826	163
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	70	-2.010	-1.989	-1.826	163
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	70	-2.010	-1.989	-1.826	163

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Niet aan programma's toegerekende overhead	70	-2.010	-1.989	-1.826	163

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.567	1.404	163
1.Mutatie voorziening verzekeringen (aansprakelijkheid)	1.380	2.172	-792
2.Resultaten schadeverrekeningen derden	0	-602	602
3.Overige verschillen	187	-166	353
Saldo voor overhead	1.567	1.404	163

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Mutatie voorziening verzekeringen (aansprakelijkheid)

Afhankelijk van de ontwikkelingen in de schadeportefeuille, wordt aan de voorziening toegevoegd en/of onttrokken. Per saldo is in 2018 een bedrag van € 792 toegevoegd.

2. Resultaten schadeverrekeningen derden

De schadeverrekeningen, met name uit brand- en autoverzekering, met derden-verzekerden vallen lager uit dan geschat.

3. Overige verschillen

Diverse overige verschillen tussen baten en lasten.

Bijstellingen

N.v.t.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

N.v.t.

Concernondersteuning

Het doel van de concernondersteuning is een kwalitatief hoogwaardige en efficiënte organisatie met ondersteunende functies, die samenwerkt met de uitvoerende organisatie-eenheden. Gezamenlijk zetten zij zich in voor het verbeteren van de dienstverlening aan de Rotterdammer. Zo draagt het product concernondersteuning bij aan de collegedoelstellingen.

Doelstellingen product

Dit doet concernondersteuning door:

- ondersteuning van de bestuurlijke besluitvorming
- digitalisering en automatisering van processen
- financiële ondersteuning en advisering
- personele ondersteuning en advisering
- communicatieve ondersteuning en advisering
- zorg te dragen voor facilitaire voorzieningen
- inkoopondersteuning en advisering
- juridische ondersteuning en advisering

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Concernondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.844	5.402	5.524	4.701	-823
Totaal baten	3.844	5.402	5.524	4.701	-823
Bijdragen rijk en mede-overheden	836	0	303	1.174	871
Dividenden	1.000	0	1.821	1.861	40
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.007	5.402	3.399	1.666	-1.733
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	233.650	232.185	233.704	226.699	-7.005
Apparaatslasten	183.589	174.028	191.322	190.199	-1.123
Inhuur	21.283	12.212	20.111	20.025	-87
Overige apparaatslasten	5.150	3.803	3.154	3.165	11
Personeel	157.156	158.012	168.056	167.009	-1.047
Interne Lasten	-16.436	-11.609	-21.828	-23.674	-1.846
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	25	25
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-16.436	-11.609	-21.828	-23.699	-1.871
Programmalasten	66.497	69.767	64.210	60.173	-4.036
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	52.854	54.894	50.229	46.540	-3.885
Kapitaallasten	11.462	12.444	11.701	11.599	-100
Overige programmalasten	-108	44	0	-15	-15
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomstenoverdrachten	2.289	2.384	2.280	2.047	-233
Saldo voor vpb en reserveringen	-229.807	-226.784	-228.180	-221.998	6.182

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-229.807	-226.784	-228.180	-221.998	6.182
Mutaties reserves	1.936	3.644	6.512	5.501	-1.011
Toevoeging aan reserves	2.000	1.000	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	3.936	4.644	7.512	6.501	-1.011
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-227.871	-223.140	-221.668	-216.497	5.171
Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	184.493	180.951	180.951	180.951	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	0	0	0	0	0
Niet aan programma's toegerekende overhead	-43.378	-42.190	-40.717	-35.547	5.171

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-823	-5.994	5.171
1. Diverse baten	911	0	911
2. Interne - en externe dienstverlening	-1.733	-2.972	1.239
3. Activiteiten die doorschuiven naar 2019	0	-2.528	2.528
4. Personeel	0	-494	494
Afwijking reserves	-1.011	-1.011	0
5. Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging	-260	-260	0
6. Bestemmingsreserve Innovatie en Digitalisering	-112	-112	0
7. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-639	-639	0
Saldo voor overhead	-1.834	-7.005	5.171

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse Baten

De vergoedingen voor ziekte en zwangerschappen worden slechts beperkt in de begroting opgenomen. De

uiteindelijk ontvangen vergoedingen vallen € 870 hoger uit dan begroot. Daarnaast is er vanuit deelnemingen € 40 meer aan dividenden ontvangen.

2. Interne en externe dienstverlening

In 2018 is extra dienstverlening geleverd, zowel aan onderdelen binnen het concern Rotterdam als aan externe partijen. Dit leidt tot een positief resultaat van € 1,2 mln. Het gaat met name om dienstverlening op het gebied van ICT, Interim management, Communicatie en Juridisch.

3. Activiteiten die doorschuiven naar 2019

Over 2018 is er voor diverse activiteiten en projecten sprake van onderbesteding, met name doordat ze (deels) doorschuiven naar 2019. Dit betreft onder andere de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. Voor de realisatie daarvan verwijzen wij naar het onderdeel "Bijstellingen". De digitalisering van de WSW dossiers is vertraagd, waardoor de kosten van € 350 pas in 2019 zullen vallen. Op het gebied van ICT is er sprake van een onderbesteding van circa € 1 mln, hetgeen vooral betrekking heeft op het project datalijnen. Door vertraging vindt de oplevering pas in 2019 plaats. Overige doorlopende ICT activiteiten liggen op het gebied van informatiebeveiliging, innovatie en digitalisering. De financiële effecten hiervan zijn opgenomen bij het onderdeel reserves, aangezien de dekking van deze activiteiten uit bestemmingsreserves plaatsvindt.

De kosten die ten laste van de materiële communicatiebudgetten komen vielen € 400 lager uit dan begroot en tenslotte zijn er onderbestedingen bij Concernstaf en Strategie voor in totaal € 850. Een deel van de geplande activiteiten heeft niet plaatsgevonden en/of schuift door naar 2019.

4. Personeel

De personele lasten laten ten opzichte van de begroting een onderbesteding zien. Er is sprake van openstaande vacatures die voor sommige functies (bijv. op het gebied van ICT) lastig te vervullen zijn door krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn er minder kosten gemaakt op het gebied van arrangementen, verjonging en dakpanconstructies. Een deel van de afwijking staat dan ook vermeld bij het onderdeel bestemmingsreserves, aangezien de dekking daaruit plaatsvindt.

5. Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging

In 2018 is het budget voornamelijk gebruikt in het kader van informatiebeveiliging en daaraan gerelateerde activiteiten op het gebied informatiebeheer en fysieke beveiliging. De lagere onttrekking van € 250 komt mede doordat enkele projecten (en daarmee de lasten) doorlopen naar 2019.

6. Bestemmingsreserve Innovatie en Digitalisering

De onttrekking aan deze reserve viel lager uit dan begroot omdat een deel van de kosten van het project "Informatiegestuurd Werken" is verschoven naar het project "Data Gedreven Werken", hetgeen een andere dekkingsbron kent.

7. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

Als gevolg van lagere kosten op het gebied van arrangementen, verjonging en dakpanconstructies is er minder aan deze reserve onttrokken dan begroot.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Concernondersteuning	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	1.218	0	1.218
Actualisatie Dividend MultiEmployment BV	1.000	0	1.000
Incidentele huisvestingskosten	708	0	708
Inhuur toekomst-robust jaarrekeningproces 2017 - 2018	- 370	0	- 370
Ramingbijstelling basispad coalitieakkoord overhead	- 120	0	- 120
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	48	- 4.712	- 4.664
Actualisatie dividend MultiEmployment BV en SSC Flex BV	0	821	821
Budget opvoeren Servicepunt Externe Inhuur	0	- 300	- 300
Formatie-uitbreiding Concernstaf	- 383	0	- 383
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	- 5.018	- 5.018
Overhead BCO-CSS 2018	- 169	0	- 169
Project Datawarehouse	0	150	150
Ramingsbijstelling	0	- 365	- 365
Ramingsbijstelling ivm afstemming Interne Levering	0	0	0
ramingsbijstelling Zaaksysteem	600	0	600
Technische wijziging afstemming interne levering	0	0	0
Totaal	1.266	- 4.712	- 3.446

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Actualisatie Dividend MultiEmployment BV

Het gemeentelijk beleid is erop gericht dat als de solvabiliteitsratio -de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen - boven de 50% komt, de deelneming dividend uitkeert. Door de positieve resultaten in 2017 kwam de

ratio van Multi Employment boven de 50% uit, waardoor is besloten tot een incidentele dividenduitkering van € 1 mln aan de gemeente Rotterdam als enig aandeelhouder van de vennootschap. Deze is bij de 2e herziening in de begroting verwerkt. Ook in de realisatiecijfers over 2018 is het bedrag van € 1 mln aan dividendopbrengsten opgenomen. Zie ook hieronder voor de 2e bijstelling inzake het dividend.

Incidentele huisvestingskosten

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 708 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Inhuur toekomst-robuust jaarrekeningproces 2017 - 2018

Bestuurlijk bestaat de wens tot het toekomst-robust maken van het jaarrekeningproces, inclusief verbeteringen in kwaliteit en een procesversnelling ten opzichte van eerdere jaren. Hiervoor is extra capaciteit en een investering in kennis nodig. Door de gepleegde investering is de jaarrekening 2017 van hogere kwaliteit en tijdig aangeboden aan het bestuur. De realisatie is € 140 lager dan de begroting vanwege minder benodigde capaciteit en kennis dan oorspronkelijk werd geraamd.

Ramingsbijstelling basispad coalitieakkoord overhead

De onderdelen van het coalitieakkoord zijn geraamd inclusief overhead. De overhead is bij de 2e herziening overgeheveld naar het programma overhead. Voor 2018 betreft dit een bedrag van € 120. De realisatie van de middelen (plus of min) die het gevolg zijn van groei en krimp van het concern zijn niet te herleiden tot de individuele bijstellingen in de begroting.

Actualisatie dividend MultiEmployment BV en SSC Flex BV

Bij de tweede herziening is de begroting reeds met € 1 mln bijgesteld in verband met te ontvangen dividend vanuit de deelneming MultiEmployment BV (MER BV). Zie hierboven voor deze bijstelling. Voortschrijdend inzicht liet zien dat het te ontvangen dividend vanuit MER BV € 337 hoger uitviel en dat ook € 484 aan dividend ontvangen zou worden ontvangen vanuit de deelneming SSC Flex BV. Dit extra dividend van in totaal € 821 is in de begroting verwerkt en de realisatie viel uiteindelijk nog € 40 hoger uit.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Servicepunt Externe Inhuur

De bijstelling Servicepunt Externe Inhuur van € 300 is gerealiseerd in de vorm van loonkosten. Door een betere personeelsbezetting van het Servicepunt konden externe inhuurkrachten juist en tijdig geworven worden.

Formatie-uitbreiding Concernstaf

Dit betreft de loonsom (voor een deel van het jaar) van de formatie uitbreiding bij Concernstaf & Strategie met 10 fte (4 politiek assistenten, 4 wethouders-secretaresses en 2 gastheren/vrouwen). Alle posities zijn inmiddels ingevuld.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR uitvoeringsagenda gestart. De realisatie laat ten opzichte van de begroting een onderbesteding zien van circa € 1 mln. De onderbesteding is met name het gevolg van vertragingen, de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel en invulling door interne medewerkers. In de paragraaf Bedrijfsvoering en de Monitor ICT projecten wordt een nadere toelichting gegeven op de projecten en programma's die onder de Digitaliseringsagenda vallen.

De realisatie van de HR Uitvoeringsagenda betreft de vernieuwing gesprekscyclus, ontwikkeling Strategische Personeelsplanning, Leiderschapsontwikkeling, Talentontwikkeling en Digitalisering (MijnHR).

Overhead BCO-CSS 2018

Dit betreft de overheadcomponent die in de begroting is verwerkt in verband met de hiervoor genoemde uitbreiding van 10fte bij Concernstaf.

De realisatie van de middelen (plus of min) die het gevolg zijn van groei en krimp van het concern zijn niet te herleiden tot de individuele bijstellingen in de begroting.

Project Datawarehouse

Voor de uitvoering van het project Datawarehouse zijn in 2018 middelen overgeheveld vanuit het programma Overhead naar het programma Werk en Inkomen. Met dit project zijn rapportages herbouwd, waarmee de stuur- en verantwoordingsinformatie in de toekomst is gewaarborgd en wordt voldaan aan huidige privacywetgeving en securityrichtlijnen. Het project is begin 2019 afgerond.

Ramingsbijstelling

De ramingsbijstelling van € 365 heeft betrekking op realisatie van personele lasten bij het product Concernondersteuning in plaats van bij het product Van Werk Naar Werk.

Ramingsbijstelling Zaaksysteem

In 2018 zijn middelen overgeheveld naar volgende jaren, ter dekking van de kapitaalslasten van het project Zaaksysteem fase 2. Eind 2018 is dit project geactiveerd. Inmiddels zijn 52 zaaktypes/processen in het zaaksysteem ondergebracht. Het krediet voor dit project is bij de begroting 2019 goedgekeurd.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Beleidskader

- Rotterdam; moderne en eigentijdse werkgever
- Visie open data
- Informatiebeleid 2014-2018
- Aansluiting huisvesting op Stedelijk kader Rotterdamse dienstverlening 2015-2018

Beleidsmonitor

- Vensters voor bedrijfsvoering
- Monitor ICT projecten (bijlage bij de 2e herziening)

Wet- en regelgeving

- Gebruiksvergunning
- ARBO wet
- BHV
- Milieuvergunning
- Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Audits & Control

De afdelingen vallend onder Audits & Control ondersteunen het bestuur en management van de gemeente Rotterdam in het realiseren van organisatiedoelstellingen.

Doelstellingen product

In opdracht van het college of de concerndirectie voert Concern Auditing audits uit op het gebied van doelmatigheid en doeltreffendheid van processen, systemen, projecten, programma's en organisatie-onderdelen. Middelen en Control ondersteunt het bestuur en management van de gemeente Rotterdam in het realiseren van organisatiedoelstellingen. De afdeling adviseert vanuit een bedrijfseconomisch perspectief over een verantwoorde inzet van middelen. Hierdoor kan de organisatie sturen, beheersen en beslissen, zodat de organisatie doelen kan realiseren met beschikbare middelen. De directie Middelen en Control bewaakt proactief de doelmatigheid, doeltreffendheid, rechtmatigheid en risico's binnen de organisatie. Dit vindt plaats zowel bij het politieke besluitvormingsproces als bij het beleid en uitvoering door de clusters.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van het verder vormgeven aan een professionele organisatie en informatievoorziening.

Hiervoor hebben we een verdere stap gezet in de doorontwikkeling van de Planning-& Controlcyclus. Dit hebben we gedaan door een vierjarig begrotingsproduct aan de raad aan te bieden waarin doelen en middelen in samenhang transparant zijn gemaakt. Er zijn voorbereidende acties ingezet om het concerndashboard beter te laten aansluiten bij de sturingsbehoeften van het primaire proces. Deze activiteiten krijgen in 2019 een vervolg.

Vanuit Concernauditing (CA) en Financial Audit (FA) wordt de gemeente ondersteund door het uitvoeren van diverse audits. Hiermee zijn de leidinggevend en medewerkers beter in staat om tijdig bij te sturen op risico's en het behalen van hun doelstellingen.

FA is eind 2018 door Instituut van Internal Auditors (IIA) gecertificeerd voor kwaliteitstoetsing. Dit betekent een forse stap vooruit in de kwaliteit van de onderzoeken en de mate waarin de externe accountant kan steunen op deze onderzoeken.

Concern Auditing (CA) voert, in opdracht van het College en/of de Concerndirectie, onderzoek uit naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid. In 2018 zijn de volgende audits uitgevoerd:

Naleving

CA heeft in het voorjaar 2018 het onderzoek naar programmatisch handhaven afgerond. De vraagstelling betrof de volgende aspecten. In welke mate is programmatisch handhaven vertaald naar de verschillende toezichts- en handhavingstaken en heeft dit bijgedragen aan de verbetering van de uitvoering van toezicht en handhaving?

Integriteit

Centraal in deze audit stond de vraag: Op welke wijze heeft gemeente Rotterdam lessen getrokken uit de integriteitsschendingen en ongewenste omgangsvormen? Daarbij is de aandacht gericht op: de betekenis die de organisatie geeft aan de integriteitsschendingen en ongewenste omgangsvormen; wat heeft de organisatie hiervan geleerd en welke factoren stimuleren of belemmeren bij het tot stand komen van de geleerde lessen.

Bescherming Persoonsgegevens (Privacy)

Vanaf 25 mei 2018 is de wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht geworden. Vanaf deze datum moeten alle organisaties die persoonsgegevens verwerken aantoonbaar voldoen aan de AVG. Persoonsgegevens van burgers worden door de gemeente in diverse bestanden verzameld, opgeslagen en gebruikt. CA heeft onderzocht in hoeverre de organisatie afdoende maatregelen heeft getroffen om te voldoen aan de wettelijke bepalingen.

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet (Ow) treedt in 2021 in werking. De wet vervangt een groot aantal wetten op het gebied van ruimte, bouwen en milieu. De veranderopgave voor de gemeente is groot en complex. Daarbij zijn veel interne en externe partijen bij betrokken. Binnen de gemeente is het programma Implementatie Ow gestart. Dit programma faciliteert de organisatie bij de implementatie van de Ow.

Fraudealertheid

In de afgelopen jaren zijn diverse integriteitskwesties en mogelijke fraudegevallen aan het licht gekomen. Bij al deze integriteitskwesties en fraudegevallen komt de vraag naar boven of een soortgelijk incident zich al vaker heeft voorgedaan of zich ook bij een ander onderdeel voor zou kunnen doen. Een goede beheersing van deze frauderisico's is essentieel voor de gemeentelijke organisatie. Naast allerlei beheersmaatregelen is het van belang dat mogelijke fraudegevallen in een zo'n vroeg mogelijk stadium worden ontdekt en aangepakt. Naast bewustwording van de organisatie, kan periodiek scannen op fraudegevoeligheid hierbij een belangrijke rol spelen. Het door CA uitgevoerde onderzoek richtte zich op de volgende vragen. Worden signalen van fraude tijdig herkend en wordt hier tijdig op geacteerd? Is er binnen onze organisatie sprake van voldoende fraudebewustzijn? Zijn er voldoende maatregelen getroffen in het kader van fraudepreventie en fraudebeheersing?

Toelichtingen ontwikkelingen

N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Audits & Control	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	61	0	0	51	51
Totaal baten	61	0	0	51	51
Bijdragen rijk en mede-overheden	23	0	0	27	27
Opbrengsten derden	37	0	0	24	24
Lasten exclusief reserves	16.469	16.213	17.110	16.378	-732
Apparaatslasten	15.934	15.603	16.648	15.910	-738
Inhuur	775	254	824	549	-275
Overige apparaatslasten	362	332	197	326	129
Personeel	14.798	15.018	15.627	15.035	-592
Interne Lasten	-116	0	0	-118	-119
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-116	0	0	-118	-119
Programmalasten	651	610	462	586	124
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	624	610	462	586	124
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	27	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.409	-16.213	-17.110	-16.327	783
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-16.409	-16.213	-17.110	-16.327	783
Mutaties reserves	120	95	266	266	
Onttrekking aan reserves	120	95	266	266	
Saldo voor overhead	-16.289	-16.118	-16.844	-16.061	783

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning	0	0	0	0	0
Niet aan programma's toegerekende overhead	-16.289	-16.118	-16.844	-16.061	783

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	51	-732	783
1. Personeel	0	-592	592
2. Diverse afwijkingen	51	-140	191
Saldo voor overhead	51	-732	783

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Personeel

Gedurende het jaar is sprake geweest van een forse mobiliteit. Dit heeft incidenteel geleid tot een onderbesteding op de personele lasten.

2. Diverse afwijkingen

Onder diverse afwijkingen vallen onder meer eenmalige baten uit doorbelastingen derden en ziektewetuitkeringen, onderbesteding op inhuur en diverse kleine overige afwijkingen.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Audits & Control	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 391	0	- 391
Incidentele huisvestingskosten	59	0	59
Inhuur jaarrekeningproces 2017-2018	- 450	0	- 450
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	160	160
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	160	160
Totaal	- 391	160	- 231

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele huisvestingskosten

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 59 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Inhuur jaarrekeningproces 2017 - 2018

Bestuurlijk bestaat de wens tot het toekomst-robust maken van het jaarrekeningproces, inclusief verbeteringen in kwaliteit en een procesversnelling ten opzichte van eerdere jaren. Hiervoor is extra capaciteit en een investering in kennis nodig. Door de gepleegde investering is de jaarrekening 2017 van hogere kwaliteit en tijdig aangeboden aan het bestuur. De realisatie is € 170 lager dan de begroting vanwege minder benodigde capaciteit en kennis dan oorspronkelijk werd geraamd.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 160. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Kadernota accountantscontrole

Clusterondersteuning

De clusterondersteuning omvat alle leidinggevenden en hun directe ondersteuning bij de clusters. Conform de BBV-regels presenteert de gemeente de kosten niet meer als programma- / productkosten, maar onder het programma Overhead. Hierdoor ontstaat een totaaloverzicht van deze kosten voor het gehele concern. De sturing vindt wel plaats vanuit de programma's en producten.

Doelstellingen product

N.v.t.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

N.v.t.

Toelichtingen ontwikkelingen

N.v.t.

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Clusterondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	979	438	1.341	1.492	151
Totaal baten	979	438	1.341	1.492	151
Bijdragen rijk en mede-overheden	457	0	213	497	284
Opbrengsten derden	522	438	1.128	994	-133
Lasten exclusief reserves	109.380	102.638	110.632	110.341	-291
Apparaatslasten	108.415	102.422	110.448	109.693	-755
Inhuur	9.558	4.827	8.314	8.486	172
Overige apparaatslasten	7.862	9.049	8.454	8.387	-67
Personeel	90.996	88.546	93.680	92.820	-860
Interne Lasten	962	216	185	635	451
Overige doorbelastingen	962	216	185	635	451
Programmalasten	3	0	0	12	12
Overige programmalasten	4	0	0	12	12
Salarislasten WSW en WIW	-1	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-108.401	-102.200	-109.292	-108.849	442
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-108.401	-102.200	-109.292	-108.849	442
Mutaties reserves	0	0	6	0	-6
Onttrekking aan reserves	0	0	6	0	0
Saldo voor overhead	-108.401	-102.200	-109.285	-108.849	-436
Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	0	0	0	0	0

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	0	0	0	0	0

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	151	-285	436
1. Diverse mutaties Clusterondersteuning	151	-285	436
Afwijking reserves	-6	-6	0
2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-6	-6	0
Saldo voor overhead	145	-291	436

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse mutaties Clusterondersteuning

Er is over 2018 sprake van een positief saldo op clusterondersteuning van € 0,4 mln. Het gaat hierbij om diverse mutaties binnen de beleidsprogramma's die een effect hebben op de overhead. De grootste onderschrijding op clusterondersteuning is te zien bij de programma's Volksgezondheid en Zorg, Stedelijke Inrichting en Ruimtelijke Ontwikkeling.

2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

Binnen het Beleidsprogramma Volksgezondheid en Zorg zijn de onttrekkingen aan de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie iets lager dan begroot. Dit heeft een gering effect op het product Clusterondersteuning.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht bijstellingen Clusterondersteuning	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	509	0	509
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	- 49	0	- 49
Incidentele huisvestingskosten	578	0	578
Ramingbijstelling basispad coalitieakkoord overhead	16	0	16
Roadblocks	- 36	0	- 36
Coalitieakkoord: Intensiveringen	- 139	0	- 139
Aantrekkende economie Gebiedsontwikkeling	- 139	0	- 139
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	- 155	- 731	- 886
Actualisering budgetten	0	- 718	- 718
Budgetoverheveling binnen apparaatslasten	0	32	32
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Rechtzetten budgetten	0	0	0
Rechzetten budgetten	0	0	0
Technische wijziging	0	- 46	- 46
Toename inhuur bedrijfsvoering	- 155	0	- 155
Totaal	215	- 731	- 516

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Bovenstaande bijstellingen betreffen allerlei bijstellingen die bij de clusters zijn verwerkt onder de apparaatslasten en (deels) een effect hebben op de clusterondersteuning.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Concernhuisvesting

Het Product Concernhuisvesting is opgezet om een efficiënte en duurzame huisvesting te realiseren voor de gemeentelijke medewerkers. Onder de integrale afdeling Concernhuisvesting valt Beveiliging gemeentelijke gebouwen, Facilitair en delen van het voormalige programma Concernhuisvesting.

Doelstellingen product

In 2018 is het flex-concept geëvalueerd. De bevindingen daarvan worden in 2019 verder uitgewerkt. Daarbij staan de medewerker en de werkplek centraal, met focus op een goede dienstverlening aan de Rotterdammer en aansluitend bij modern werkgeverschap.

Doordat taken van de rijksoverheid zijn overgeheveld naar de gemeenten, de taken van de gemeente veranderen en doordat de economie aantrekt, groeit ook de gemeentelijke organisatie. Het aantal werkplekken stijgt daardoor, wat tot hogere kosten leidt.

[Voor meer informatie, zie paragraaf Bedrijfsvoering.](#)

Toelichtingen ontwikkelingen

Algemene opmerking ten aanzien van de vergelijkende cijfers 2017

De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2017 in onderstaande tabel zijn voor wat betreft de lasten circa € 87 mln. te laag gepresenteerd. Als gevolg van een aanpassingen in de hiërarchieën heeft een verschuiving plaatsgevonden naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling. Het saldo van baten en lasten van het product concernhuisvesting in de jaarrekening 2017 bedroeg € 87,5 mln.

In de oorspronkelijke begroting 2018 was de begroting van concernhuisvesting nog gebaseerd op de begroting van het voormalige programma concernhuisvesting. Vervolgens is bij de Omissieregeling de nieuwe afdeling Concernhuisvesting in de begroting verwerkt door het samenbrengen van de begrotingen van het voormalige programma concernhuisvesting, beveiliging gemeentelijke gebouwen en facilitair. Hierdoor steeg de oorspronkelijke begroting 2018 van € 74,0 mln naar € 84,6 mln.

[Voor meer informatie, zie paragraaf Bedrijfsvoering.](#)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Wat heeft het gekost?

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Concernhuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	0	2.510	746	1.431	686
Totaal baten	0	2.510	746	1.431	686
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	125	78	-47
Opbrengsten derden	0	2.510	621	1.354	733
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	5.949	76.799	94.462	93.771	-691
Apparaatslasten	0	0	16.406	16.808	402
Inhuur	0	0	6.367	6.790	423
Overige apparaatslasten	0	0	1.354	1.689	335
Personeel	0	0	8.685	8.329	-356
Interne Lasten	1.703	6.425	43.051	46.260	3.209
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	9	9
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.703	6.425	43.051	46.251	3.201
Programmalasten	4.246	70.374	35.005	30.703	-4.302
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.788	50.252	33.886	28.986	-4.000
Kapitaallasten	7	18.846	1.055	1.663	600
Overige programmalasten	451	1.276	64	54	-11
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.949	-74.288	-93.716	-92.339	1.377
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-5.949	-74.288	-93.716	-92.339	1.377

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Mutaties reserves	2.210	269	1.184	1.182	-1
Onttrekking aan reserves	2.210	269	1.184	1.182	-1
Saldo voor overhead	-3.739	-74.019	-92.533	-91.157	1.375

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	75.235	74.601	74.601	74.601	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Niet aan programma's toegerekende overhead	71.496	582	-17.932	-16.556	1.375

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	685	-690	1.375
1. Huurdersonderhoud	0	- 1.099	1.099
2. Opbrengsten intern en extern	155	- 721	876
3. Projectkosten	0	- 898	898
4. Kapitaallasten	0	601	-601
5 . Diverse afwijkingen	530	1.427	- 897
Afwijking reserves	-1	- 1	0
6. Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden	- 1	-1	0
Saldo voor overhead	684	- 691	1.375

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Huurdersonderhoud

Begin 2018 werd duidelijk dat er sprake was van een aantal tegenvallers (zie ook punt 4), die zijn voor een deel opgelost door extra bijdragen vanuit de beleidsprogramma's en deels door het incidenteel bijstellen van het huurdersonderhoud.

2. Opbrengsten intern en extern

De afwijking wordt veroorzaakt door het realiseren van hogere interne en externe doorbelastingen van concernhuisvesting en daarmee samenhangende facilitaire diensten.

3. Projectkosten

De geplande projecten konden niet gerealiseerd worden doordat de aannemersmarkt vanwege de economische groei niet kon leveren. Daarnaast was inhuur projectleiders om dezelfde reden problematisch. De projectkosten zijn hierdoor lager uitgevallen.

4. Kapitaallasten

Er is sprake van hogere kapitaallasten door het eerder activeren van investeringen en een extra afschrijving als gevolg van het eerder verlaten van een pand.

5. Diverse afwijkingen

Tenslotte is er sprake van een aantal overige afwijkingen. De hogere lasten betreffen intern doorbelaste servicekosten, rioolheffing en reststoffen, alsmede kosten die voortvloeien uit de verzelfstandiging van het Sportbedrijf. Deze kosten zijn doorbelast aan het Sportbedrijf dat na de verzelfstandiging als externe partij wordt aangemerkt. Dit verklaart de afwijking op de baten van € 530.

6. Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden

De onttrekking aan de Bestemmingsreserve Vastgoed Gebieden is iets lager dan begroot. Dit is het gevolg van een geringe afwijking in de kapitaallasten.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Concernhuisvesting	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 3.100	0	- 3.100
Incidentele huisvestingskosten	- 3.100	0	- 3.100
Totaal	- 3.100	0	- 3.100

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Bij de 2e herziening 2018 is de begroting aangepast voor incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof een langere overgangsperiode om de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de Kredietbank in goede banen te leiden. Als gevolg hiervan moest/moet de huidige locatie een half jaar langer aangehouden worden hetgeen leidde tot hogere huur- en facilitaire kosten (€ 1,4 mln). Van de hoger

verwachte exploitatiekosten betreffende het project Businesscase Gebieden (raming € 1,7 mln) is € 1 mln gerealiseerd. Dit houdt verband met de krapte op de aannemersmarkt waardoor niet alle geplande werkzaamheden uitgevoerd konden worden.

Beleidskaders, beleidsmonitoren en wet- en regelgeving

Niet van toepassing.

Deel 5 Paragrafen

5.1 Lokale heffingen

Pagina 74

Lokale heffingen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de stand van zaken van de beleidsvoornemens op het gebied van lokale lasten voor begrotingsjaar 2018, de relatieve druk woonlasten in 2018, de specificatie van de opbrengsten belastingen en heffingen en het kwijtscheldingsbeleid.

Beleid

Stand van zaken beleidsvoornemens 2018

In begroting 2018 is een aantal beleidsvoornemens op het gebied van lokale lasten voor 2018 geformuleerd. Voor deze en enkele andere belangrijke beleidsitems wordt de stand van zaken per ultimo 2018 hieronder geschetst.

Invoering digitale aanslag

Ook in 2018 is de oplegging van de combi-aanslag voor gemeentelijke heffingen voor alle burgers die dit bij Mijn Overheid hebben aangegeven volledig via de berichtenbox verlopen. Het proces verloopt technisch inmiddels soepel. Er is een stijging waar te nemen in het percentage van de aanslagen wat langs deze weg kan worden opgelegd maar dit gaat geleidelijk. Aan de verzending via de berichtenbox zijn overigens inmiddels ook externe kosten verbonden, waardoor het kostenvoordeel ten opzichte van verzending per post nog steeds bestaat, maar wel kleiner wordt. In 2018 heeft vooronderzoek plaatsgevonden naar de mogelijkheid om aanslagen parkeernaheffingen via de berichtenbox te verzenden. Afhankelijk van de overige plannen voor digitalisering en de prioritering daarin wordt dit eventueel in 2019 verder ingericht. Wij volgen nauwlettend de ontwikkelingen bij de Rijksbelastingdienst op dit terrein. Vooralsnog is daar geen beweging waarneembaar om de berichtenbox ook in te zetten voor documenten in het invorderingsproces, zoals kosteloze herinneringen en aanmaningen. Een bijkomend voordeel van gebruik van de berichtenbox is dat het risico op een datalek door een onjuist adres wordt voorkomen.

Meervoudig gebruik van gegevens basisregistraties

Rotterdam heeft klantgerichtheid hoog in het vaandel staan en is continu bezig met nieuwe ontwikkelingen. Een daarvan is dat burgers en ondernemers niet steeds dezelfde gegevens hoeven aan te leveren bij de verschillende afdelingen binnen de gemeente. In plaats daarvan moet de gemeentelijke organisatie deze gegevens intern delen. Voor de gegevens uit de BasisRegistratie Personen (BRP) is dat al geruime tijd het geval. Daarnaast zijn verschillende koppelingen in ontwikkeling:

- koppeling BAG-WOZ: dit betreft de koppeling van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen met de WOZ-

administratie. Rotterdam gaat voor de waardebeoordeling van onroerende objecten uit van de BAG-gegevens.

Door deze koppeling ontstaat er zicht op gegevens die dubbel worden vastgelegd of afwijkende waarden hebben. In het project “gezamenlijk aanpak BAG WOZ” wordt gewerkt aan harmonisatie en synchronisatie van deze samenhangende registraties. Dit project loopt in ieder geval nog door in heel 2019

- koppeling NHR: dit is de aansluiting van gemeentelijke gegevens op de Basisregistratie Bedrijven in de vorm van het Nationaal Handelsregister dat is ondergebracht bij de Kamer van Koophandel. Het gaat hierbij om de gegevens van bedrijven. We ontvangen gegevens uit deze registratie en gebruiken deze binnengemeentelijk, ook al is de wijze waarop nog niet optimaal
- koppeling BRK: dit gaat om de aansluiting op de BasisRegistratie Kadaster, voor de eigendomsgegevens van onroerend goed. Ook hier is een koppeling gerealiseerd. De ontvangen gegevens worden deels geautomatiseerd verwerkt en vergeen ook handmatige verrijking

E-dienstverlening en Mijn Loket

De digitale dienstverlening rond lokale heffingen via Mijn Loket is inmiddels nagenoeg compleet: voor alle belangrijke aspecten van de aanslag, zoals betalen, automatische incasso, bezwaar maken, kwijtschelding en betalingsregelingen aanvragen, kan digitaal via Mijn Loket plaatsvinden. 75% van de kwijtscheldingsverzoeken wordt volledig via Mijn Loket afgehandeld, inclusief de inkomens- en vermogenstoets. Voor het aanvragen van een betalingsregeling ligt dat percentage zelfs nog iets hoger. Het opvragen van een taxatieverslag via Mijn Loket is voor woningen al geruime tijd mogelijk. De overheid wil de taxatieverslagen echter ook via Mijn Overheid toegankelijk maken. In 2018 is daarvoor een randvoorwaarde ingevuld door de gebruikte verslagen te harmoniseren en op eenduidige wijze technisch tot stand te laten komen. In 2019 wordt de fase van aansluiting op Mijn Overheid afgerond, zodat naast de waarde (via het WOZ-loket) ook het taxatieverslag (via Mijn Overheid) landelijk beschikbaar komt.

Verruiming lokaal belastinggebied

In het regeerakkoord heeft de hervorming van het gemeentelijk belastinggebied geen prioriteit. In de huidige kabinetsperiode zal deze hervorming niet plaatsvinden.

Afschaffing precariobelasting nutsnetwerken

Op 22 juni 2016 heeft de toenmalige minister Plasterk het wetsvoorstel tot afschaffing van de precariobelasting voor nutsnetwerken ingediend. Op 21 maart 2017 heeft ook De Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel inclusief het amendement Veldman en Fokke waardoor de duur van de overgangstermijn voor gemeenten voor de afschaffing van de precariobelasting voor nutsnetwerken wordt beperkt (van 10 naar 5 jaar). Voor gemeenten die op 10 februari 2016, de datum waarop minister Plasterk van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het wetsvoorstel voor afschaffing van de precariobelasting heeft aangekondigd, een verordening met tarief had vastgesteld voor precariobelasting op kabels en leidingen geldt een overgangstermijn tot 1 januari 2022. Onder de overgangsregeling kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Voor gemeenten die onder de overgangsregeling vallen, maar na de peildatum het tarief hebben verhoogd, betekent dit dat zij vanaf 1 juli 2017 hun tarief moeten verlagen naar maximaal het tarief van 10 februari 2016. Vanaf 2022 hebben wij te maken met een verlies van opbrengst van circa € 13,5 mln.

Opstellen kadernota lokale lasten 2018-2022

Op 11 november 2018 is de kadernota lokale lasten 2018-2022 door de raad vastgesteld. Hiermee is invulling gegeven aan het beleid op het gebied van lokale heffingen. Dit beleidskader geeft antwoord op vragen als: welke lokale lasten worden in Rotterdam geheven, op grond waarvan, wie betalen deze lasten, wat zijn de opbrengsten; en welke beleidsuitgangspunten gelden hierbij? Daarmee heeft de raad de kaders voor het door het college te voeren lokale lastenbeleid voor de komende jaren vastgesteld. En daarover legt het college periodiek verantwoording af richting raad.

Lokale lastendruk

De ontwikkeling van Rotterdamse lastendruk 2018

Onderstaande kaarten geven per buurt inzicht in het gemiddelde aanslagbedrag onroerende zaakbelasting woningen, de gemiddelde waardestijging woningen, het gemiddelde aanslagbedrag onroerende zaakbelasting bedrijven en de gemiddelde waardestijging van bedrijven. Het jaar 2018 is een herwaarderingsjaar geweest met peildatum 1 januari 2017. De Belastingcapaciteit van 2018 is 100%. De effecten van de herwaardering staan in deze kaarten.

Gemiddelde woonlasten 2018 per buurt

De gemiddelde woonlasten blijven in 2018 over het algemeen in iedere buurt zichtbaar ongewijzigd. Er zijn wel een aantal bijzonderheden te noemen. Het gemiddelde aanslagbedrag voor woningen is in de buurten Hoogvliet-Zuid, Kralingseveer, Feijenoord, Kop van Zuid, Oud Crooswijk, Kleinpolder en Blijdorp in 2018 zichtbaar omhoog gegaan.

Gemiddelde waardestijging woningen per buurt

De verwachte gemiddelde waardeontwikkeling van woningen voor het belastingjaar 2018 was 7%. Het stijgingspercentage van de meeste buurten blijkt te liggen tussen 0% en 14%. Daarmee is de verwachting juist gebleken. Er zijn wel een aantal bijzonderheden te noemen. De gemiddelde waardeontwikkeling is met 21% het hoogst in de buurt Zestienhoven. Daarnaast is de gemiddelde waardestijging in de buurten: Cool, CS Kwartier, Bergpolder, Nieuw Crooswijk, Kralingen West, Kralingen Oost, Kralingseveer, Hillegersberg Zuid, Molenlaankwartier en Kop van Zuid hoger dan het gemiddelde. De waardeontwikkeling is hier positief tussen de 14% en 16%.

Gemiddeld aanslagbedrag onroerende zaakbelasting 2018 bedrijven

Het gemiddelde aanslagbedrag voor bedrijven is in de buurten Waalhaven, Oosterflank, Molenlaankwartier en Nieuw Crooswijk 2018 zichtbaar omhoog gegaan. In de overige buurten is het over het algemeen ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een stijging in het tarief en een negatieve waardeontwikkeling.

Gemiddelde waardestijging bedrijven per buurt

De verwachte gemiddelde waardeontwikkeling van bedrijven voor belastingjaar 2018 was -1%. Het stijgingspercentage van de meeste buurten ligt tussen de -3% en 2%. Daarmee is de verwachting juist gebleken. Er is een gemiddelde waardeontwikkeling tussen de -6% en -3% waarneembaar in de buurten Strand en Duin, Rozenburg, Oud Mathenesse, Oud Crooswijk en Kralingse Bos. De negatieve waardeontwikkeling in deze buurten ligt onder het gemiddelde. In de buurten Europoort, Bospolder, Wielewaal, Zuiderpark en Feijenoord is de gemiddelde waardeontwikkeling in 2018 hoger dan het gemiddelde. Dit stijgingspercentage ligt tussen de 3% en 7%.

Inkomsten

Specificatie belasting- en heffingsopbrengsten 2018

Conform het BBV is in de [paragraaf Lokale heffingen](#) van de Begroting 2018 per belastingverordening 2018 o.m. de kostendekkendheid van de hierin opgenomen tarieven inzichtelijk gemaakt. Daarbij is helder uiteengezet welke uitgangspunten gehanteerd zijn ten aanzien van de kostentoerekening. Ook is aangegeven hoe de kosten van (concern- en cluster-)overhead aan de tarieven worden toegerekend. Vervolgens is per verordening aangegeven welke kosten voor welk bedrag aan de tarieven zijn toegerekend. Door vervolgens aan te geven welke baten uit heffing zijn geraamd, kan per verordening de mate van kostendekkendheid aangegeven worden. De basis van de raming van deze baten is het meest actuele beeld over de aantallen en soorten te leveren en te behandelen dienst- en productieverlening. Met uitzondering van de tarieven Stadsarchief is geen van de voorgestelde tarieven op deze begrotingsgegevens 100% of meer kostendekkend. Per verordening zijn verder de beleidsuitgangspunten achter de betreffende verordening en heffingen kort toegelicht. Deze beleidsuitgangspunten en de keuzes inzake toerekenen van kosten en tarieven zijn opgenomen in de Kadernota Lokale Lasten 2014-2018 en de Financiële Verordening Rotterdam 2013. De raad heeft ingestemd met voorgestelde belastingverordeningen 2018 (incl. tarieven). Deze tarieven zijn gedurende heffingsjaar 2018 ongewijzigd gebleven.

In onderstaande tabel wordt een specificatie van de opbrengsten van de belasting- en heffingssoorten gegeven. In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde opbrengsten van de belangrijkste lokale heffingen bij rekening 2018 afgezet tegen de begroting. Voor een nadere toelichting op de opbrengsten verwijzen we u naar de financiële toelichting op betreffende beleidsvelden

	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Programma
Onroerend zaakbelasting (inclusief intragemeentelijke aanslagen ~~OZB~~)	240.584	245.086	244.779	Algemene middelen
Hondenbelasting	1.863	0	20	Algemene middelen
Logiesbelasting	6.039	6.468	6.602	Algemene middelen
Reclame- en precariobelasting	25.492	23.965	26.704	Algemene middelen
Leges Omgevings-vergunning	17.407	14.785	15.854	Ruimtelijke ontwikkeling
Rioolheffing	67.480	70.610	70.328	Beheer van de stad
Bedrijfsreinigingsrecht	3.894	4.681	4.756	Beheer van de stad
Afvalstoffenheffing	92.634	90.829	91.023	Beheer van de stad

Pricewaterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Kwijtscheldingsbeleid

Kwijtschelding afvalstoffenheffing

Het kwijtscheldingsproces is in 2018 aangepast om de in eerdere jaren door de accountant geconstateerde

financiële fouten en onzekerheden nog verder terug te dringen. Door een aantal verbeteringen door te voeren in

het completeren van de aanvraag is de financiële onzekerheid gereduceerd tot €169k (in 2017: 329k).

In 2018 is in ongeveer 43.450 gevallen kwijtschelding verleend. Ongeveer 42.000 gevallen hebben betrekking op belastingjaar 2018; de overige gevallen op eerdere belastingjaren waarvoor in 2018 een transitorische post is opgenomen. Bij het opstellen van deze rekening wordt uitgegaan van uiteindelijk 42.000 gehonoreerde kwijtscheldingsverzoeken voor belastingjaar 2018. Per ultimo 2018 is sprake van een onderschrijding op de begroting van circa 1.260 (in aantallen). In totaal bedraagt de realisatie kwijtschelding per 31 december 2018 € 6,9 mln. Hierdoor is sprake van een onderschrijding op de begroting van circa € 500k. (€ 7,4 mln minus € 6,9 mln).

In 2018 is in circa 34.100 gevallen automatische kwijtschelding is verleend. Ten opzichte van boekjaar 2017 is het aantal klanten dat in 2018 in aanmerking kwam voor geautomatiseerde kwijtschelding gestegen. Het

toekenningspercentage voor belastingjaar 2018 was 21% (peildatum 31 december 2018). Voor de belastingjaren 2017 en 2018 heeft respectievelijk 94% en 86% betaald. Van de 14% van de kwijtscheldingsgerechtigden die voor belastingjaar 2018 nog niet heeft betaald, is bijna 70% voornemens om dat alsnog te doen met een betalingsregeling of automatische incasso.

De gemiddelde doorlooptijd van de afgehandelde kwijtscheldingsverzoeken bedroeg in september 2018 65 dagen (in 2017: 83 dagen). Dit jaar zien we hierin een daling omdat de gewijzigde werkwijze ook in de afhandeling een positieve bijdrage levert. In Q4 van 2018 is de doorlooptijd gereduceerd tot nihil aangezien er sprake was van een integrale toetsing.

De gemiddelde doorlooptijd van een beroep was in 2018 85 dagen (in 2017: 64 dagen). De licht verhoogde doorlooptijd, welke nog ruim binnen de marge valt van 6 maanden, houdt verband met het invoeren van de nieuwe werkwijze die ook heeft gezorgd voor een significante reductie van het aantal beroepsschriften.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in de ontwikkeling van het weerstandsvermogen, waarbij de financiële risico's worden afgezet tegen de weerstandscapaciteit die beschikbaar is om ze op te vangen.

Beleid

De gemeente Rotterdam wil voorkomen dat elke niet begrote, financiële tegenvaller direct dwingt tot bezuinigen, zonder dat hiertoe een onnodig hoge, financiële buffer wordt aangehouden. Hiertoe wordt periodiek geïnventariseerd welke majeure financiële risico's (groter dan € 1,0 mln) de gemeente loopt, waarvoor geen beheersmaatregelen of voorzieningen zijn getroffen en geen verzekering is afgesloten. Op basis hiervan wordt door middel van risico-simulatie de benodigde weerstandscapaciteit bepaald en afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Het beleid is erop gericht om de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit (i.c. het weerstandsvermogen) ten minste 1,00 te laten zijn.

Risico's

In de Begroting 2019 zijn de voornaamste financiële risico's gepresenteerd die voor het jaar 2018 werden voorzien. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen kwantificeerbare en niet-kwantificeerbare risico's. Op grond hiervan is met behulp van een risico-simulatiemodel de benodigde weerstandscapaciteit bepaald op € 205 mln.

De volgende risico's hebben zich in 2018 daadwerkelijk gemanifesteerd:

- de bestedingen van het Rijk zijn lager uitgevallen dan begroot. Hierdoor is de omvang van de uitkering uit het gemeentefonds circa € 13 mln lager uitgekomen dan begroot;
- voor het ruimen van bommen moet de gemeente zelf 30% van de gemaakte kosten dekken. Het restant (70%) wordt gesubsidieerd vanuit het Rijk. Er is een bedrag van € 1,5 mln aan ruimingskosten e.d. - het (eigen) aandeel – ten laste van de algemene reserve gebracht;
- de boekwaarde van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam is afgeboekt met € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de bestuursovereenkomst met de provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze bestuursovereenkomst leidde tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente als gevolg. Dit lagere aandelenpercentage gaf aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft hier op 7 februari 2019 mee ingestemd.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode (vanaf 2018) voorzichtiger berekend dan voorheen. Waar voorheen ook het vrij aanwendbare deel van alle bestemmingsreserves en een deel van de stille reserves bij de berekening werden betrokken, wordt vanaf heden - voorzichtigheidshalve - nog slechts gerekend met de volgende bestanddelen:

- De algemene reserve;
- De bestemmingsreserves die zijn gevormd om een specifiek financieel risico af te dekken (kortweg aangeduid als: de risicoreserves);
- De wettelijk verplichte stelpost voor onvoorziene lasten (kortweg aangeduid als: stelpost onvoorzien).

Met deze wijziging wordt beter aangesloten bij het primaire doel van het weerstandsvermogen: het opvangen van plotselinge, niet begrote financiële tegenvallers, zonder dat er direct moet worden bezuinigd. Stille reserves lenen zich in de praktijk niet of nauwelijks voor het opvangen van plotselinge financiële tegenvallers, omdat ze niet per direct gerealiseerd kunnen worden. En het aanwenden van bestemmingsreserves, die voor een specifiek doel worden aangehouden, moet de facto worden opgevat als een bezuiniging. Met de wijziging wordt bovendien beter aangesloten bij de wijze waarop de andere G4-gemeenten de beschikbare weerstandscapaciteit berekenen. Dit betekent dat met ingang van 2018 de gewijzigde berekening van beschikbare weerstandscapaciteit wordt gehanteerd. Het beleid is er daarbij op gericht om de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit ten minste 1,0 te laten zijn.

Beschikbare weerstandscapaciteit (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Financieringsreserve	79	82	0	0
Kredietrisicoreserve	64	68	69	71
Bestemmingsreserve WWB meerjarig	35	69	23	29
Bestemmingsreserve Decentralisatie AWBZ	28	7	3	4
Bestemmingsreserve tweedelijns Wmo en Jeugdhulp	0	0	0	5
Risicoreserves	205	226	176	109
Algemene reserve	148	77	177	180
Stelpost onvoorzien	4	1	0	0
Overige bestemmingsreserves	765	784	0	0
Waarvan verplicht	-307	-300	0	0
Stille reserves	50	50	0	0
Beschikbare weerstandscapaciteit	865	838	272	289

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend Voor
identificatiedoeleinden

Weerstandsvermogen

Conform coalitieakkoord wordt met ingang van de nieuwe bestuursperiode gestuurd op een weerstandsvermogen van minimaal 1,00, passend bij de financiële risico's die de gemeente loopt. Dit houdt in dat de beschikbare

weerstandscapaciteit voldoende is om de financiële risico's op te vangen. Met andere woorden: de beschikbare weerstandscapaciteit is tenminste gelijk aan de benodigde weerstandscapaciteit.

Weerstandvermogen (bedragen x € 1 mln, balansstanden ultimo jaar)	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	865	838	272	289
Benodigde weerstandscapaciteit	277	305	205	205
Weerstandvermogen	3,12	2,75	1,33	1,41
Norm gemeente Rotterdam o.g.v. Coalitieakkoord 2018-2022: minimaal 1,0				

De beschikbare weerstandscapaciteit is hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt door een meevallende ontwikkeling van de algemene reserve en de risicoreserves tweedelijns WMO en Jeugdhulp en WWB Meerjarig. Als gevolg hiervan is ook het weerstandvermogen hoger uitgevallen dan begroot.

De vergelijking met voorgaande jaren gaat mank. De gemeenteraad heeft in 2018 zijn beleid inzake het weerstandvermogen aangepast. Als gevolg hiervan wordt de beschikbare weerstandscapaciteit met ingang van de nieuwe bestuursperiode (2018) conservatiever berekend dan voorheen. De wetgever heeft bij monde van de Commissie BBV de wettelijke regels inzake rente aangepast. Naar aanleiding van deze wetwijziging wordt het renterisico anders berekend dan voorheen. Hierdoor valt het renterisico, dat aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit ten grondslag ligt, met ingang van 2018 lager uit dan voorheen.

Wettelijk voorgeschreven kengetallen

Onderstaand worden uitsluitend de financiële kengetallen weergegeven die op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording moeten worden vermeld in de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing. Het complete overzicht van alle door de gemeente Rotterdam gehanteerde financiële kengetallen, inclusief toelichting, is terug te vinden in het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

Verplichte financiële kengetallen o.g.v. BBV	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Netto schuldquote	71,5%	56,3%	61,0%	54,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43,6%	44,9%	53,9%	47,3%
Solvabiliteitsratio	28,4%	31,1%	27,3%	30,8%
Structurele exploitatieruimte	5,5%	3,6%	0,6%*	5,5%
Grondexploitatie	-4,2%	-4,5%	-5,5%	-4,5%
Belastingcapaciteit	100%	99%	99%	99%

*De begrotingsstand 2018 is conform raadsbrief 17bb8249

PricewaterhouseCoopers
Accountant N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van het beleid en het beheer en onderhoud van de verschillende kapitaalgoederen (wegen, groen en bomen, oppervlaktewater, civiele kunstwerken, openbare verlichting, spelen en beeldende kunst en monumenten). Kapitaalgoederen dienen zo lang mogelijk een bijdrage te leveren aan het doel waarvoor zij zijn aangeschaft of vervaardigd. Het beleid wordt om de vier jaar vastgelegd in de Nota Kapitaalgoederen. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen biedt een overzicht van de daaruit voortvloeiende financiële consequenties.

De gemeente heeft een groot aantal onderhoudsgevoelige kapitaalgoederen: wegen, groen en bomen, oppervlaktewater, civiele kunstwerken, openbare verlichting, spelen en beeldende kunst en monumenten. Het beleid is opgenomen in de Nota Onderhoud Kapitaalgoederen 2015-2018. De nota is voor de zomer 2015 vastgesteld in de gemeenteraad en gaat over de genoemde kapitaalgoederen. Financieel vallen deze onder de begrotingsproducten 'Wegen en Openbare verlichting' en 'Groen en water'. De nota geeft een beeld van de technische staat van de kapitaalgoederen in de buitenruimte van Rotterdam. Hierbij is de conclusie tweeledig. Enerzijds zijn de Rotterdamse kapitaalgoederen in de openbare ruimte veilig voor de gebruikers. Anderzijds zijn er achterstanden die niet zijn in te lopen met de middelen die op basis van 2016 beschikbaar zijn. De nota laat zien dat veel wordt gerealiseerd, maar dat niet alles kan. Ieder jaar bestaat bij de begrotingsbehandeling de mogelijkheid tot bijstellingen.

Financiële consequenties

Hieronder is een tabel opgenomen met de financiële omvang van de begrote en gerealiseerde lasten voor wat betreft onderhoud van kapitaalgoederen in de exploitatie.

**PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.**
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Wegen (Wegen en Openbare verlichting)	56,7	-18,8	37,9	39,7	-1,8
Groen en bomen (Water en Groen)	36,7	-2,6	34,1	35,1	-1,0
Oppervlaktewater (Water en Groen)	5,4		5,4	5,6	-0,2
Civiele kunstwerken (Wegen en Openbare verlichting)	16,5		16,5	15,3	1,2
Openbare verlichting (Wegen en Openbare verlichting)	7,8		7,8	7,3	0,5
Spelen (Water en Groen)	4,5		4,5	4,5	0,0
Beeldende kunst / monumenten (Wegen en Openbare verlichting)	0,5		0,5	1,4	-0,9
Totaal	128,1	-21,4	106,7	109,0	-2,3

Aanpassingen op originele begroting:

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Wegen	18,8
Groen	2,6
Totaal	21,4

Toelichting aanpassing begroting

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een wegen en groen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de gewijzigde BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans.

Wegen (onderdeel van product Wegen en Openbare verlichting)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Het beheer en onderhoud van verhardingen gebeurt op basis van de landelijke CROW-systematiek voor wegbeheer. In 2015 is er structureel € 4,7 mln extra beschikbaar gesteld waarmee de voor Rotterdam vastgestelde norm van 85% moet worden gerealiseerd. Eind 2018 is gemeten dat de kwaliteit op wijkgebonden wegen 88,4% voldoende en matig is en 92,6% op hoofd- en verzamelwegen. Kanttekening bij deze mooie score eind 2018 is dat er komende jaren (5 jaar) een groot deel van het wegenareaal toe is aan groot onderhoud en vervanging. Dit heeft te maken met de rioolopgave, de energietransitie (veel ingravingen) en bijkomende groot onderhoud in de woonbuurten en ontsluitingswegen (ophogen en versleten materialen). Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud wegen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Areaal wegen	Areaal m2
Hoofdinfra	2.803.269
Stil asfalt	232.724
Fietspaden	1.635.653
Overig asfalt	2.799.540
Elementverhardingen	17.391.737

Groen en bomen (onderdeel van product Water en Groen)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Verdere uitwerking vanuit beheerplannen; Beheeraanpak openbaar groen, Bomenstructuurvisie Rotterdam en de Leidraad gedragscode bestendig groenbeheer. Regulier onderhoud is volledig uitgevoerd in 2018. Extra middelen zijn gebruikt om de inboet van bomen (ouderdom/ziekte) te kunnen realiseren. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud groen en bomen. In 2018 zijn extra kosten gemaakt vanwege extreem weer (stormschade in januari en droogte in de zomer). Schade is indien mogelijk hersteld. Er zal komende jaren bij groenbeheer meer rekening worden gehouden met extreme klimaateffecten.

Areaal Platsoenelement	Areaal (m2)
Gazon	8.450.000
Bloemrijk gras	7.350.000
Bosplantsoen	5.410.000
Beplanting	1.170.000
Sierbeplanting	310.000
Overig(parkverharding, water, mobiel groen, zelfbeheer)	840.000
Tijdelijk niet in beheer/onderhoud	680.000
Totaal	24.210.000
Bomen	11.167

Oppervlaktewater (onderdeel van product Water en Groen)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in Waterplan 2. Inzet betrof het baggeren (iom. waterschappen), reinigen van duikers en het maaien, krozen en vuilvissen. Er is een start gemaakt met het vervangen van duikers, sommige duikers worden vervangen door bruggen. Het vervangen van duikers gaat in nauwe samenwerking met de

waterschappen, waarbij naast de technische aspecten is gekeken naar het functioneren van de duiker en de eisen naar de toekomst toe. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud.

Areaal Water	Aantal
Hoofdwaterwegen	200 ha
Overige waterwegen	400 ha
Beschoeiing	425 km
Duikers	1.600

Civiele kunstwerken (onderdeel van product Wegen en Openbare verlichting)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Met de uitvoering van het meerjarenprogramma voor civiele kunstwerken wordt door tijdig en planmatig inspecteren en onderhouden voorkomen dat deze niet veilig en beschikbaar zijn. Naast beschikbaarheid zijn imago, veiligheid, milieu en gezondheid, wet- en regelgeving en weerbaarheid belangrijke kernwaarden voor het areaal. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud. Ook in 2018 is er extra inzet geweest vanuit de beheerorganisatie vanwege de renovatie van de Maastunnel.

Areaal Civiele kunstwerken	Aantal
Beweegbare bruggen & sluizen	61
Vaste bruggen en viaducten	939
Onderdoorgangen en Maastunnel-trace	48
Keermuren	262
Vlonders	114
Havenmeubilair	76
Kademuren	30 km
Glooiingen	19 km

Openbare verlichting (onderdeel van product Wegen en Openbare verlichting)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Het borgen van de wijkveiligheid door goed functionerende openbare verlichting wordt gemeten aan de hand van het aantal brandende lampen. De target hiervoor is minimaal 98% brandende lampen. In 2017 was dit 99,4%. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud verlichting.

Areaal Openbare verlichting	Aantal

Lichtmasten	92.500
Armaturen	106.900

Spelen (onderdeel van product Water en Groen)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Verdere uitwerking is gedaan in de Rotterdamse norm buitenspeelruimte uit 2008 en de eind 2016 vastgestelde integrale speelvisie 'kom op naar buiten!'. De Rotterdamse norm buitenspeelruimte regelt voldoende ruimte, inrichting van speelplekken en schrijft kwalitatieve voorwaarden voor een goed functionerende buitenspeelruimte voor, zoals: veiligheid, bescherming, maatvoering en variatie. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud spelen. Komende jaren zal de concrete uitwerking van de integrale speelvisie bestaan uit het toepassen van de ambities verblijf, variatie en vrije ruimte in de verschillende typen ruimtes.

Areaal Spelen Speelplekken	Aantal 1.318

Beeldende kunst en monumenten (onderdeel van product Wegen en Openbare verlichting)

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten is er geen achterstallig onderhoud.

Investeringsen

Hieronder is een tabel opgenomen met de financiële omvang van de begrote en gerealiseerde lasten voor wat betreft onderhoud van kapitaalgoederen als investeringen.

Onderdeel (product) (bedragen x € 1 mln)	Begroting 2018	Beleidsmatige aanpassingen	Aangepaste begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil
Riolen en gemalen	51,8		51,8	46,3	5,5
Openbare verlichting	2,7		2,7	1,8	0,9
Civiele kunstwerken	7,5		7,5	7,1	0,4
Wegen - investeringen met maatschappelijk nut		18,8	18,8	16,3	2,5
Groen - investeringen met maatschappelijk nut		2,6	2,6	1,8	0,7

Toelichting aanpassing begroting

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een wegen en groen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de gewijzigde BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen

heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans.

Riolen en Gemalen

Beleidsmatige uitgangspunten staan in het Gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020. Uitgangspunten is een gezonde en aantrekkelijke stad met een robuust stedelijk watersysteem. In 2018 is 41,4 km vrijvalriolering vervangen. Naast nieuwe riolering zijn voorzieningen aangebracht om het hemelwater te bergen, te infiltreren in de ondergrond of rechtstreeks af te voeren richting het oppervlaktewater. Hiermee werkt de gemeente aan de doelstellingen en langetermijnvisie om de stad duurzaam en klimaatbestendig in te richten, waterstromen te scheiden en de sponswerking van de buitenruimte te benutten. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten zijn er geen achterstanden.

Areaal Riolen en gemalen	Aantal
Vrijvalriolering	2.341
Gemalen	957
Kolken	170.000
Waterpleinen	3

Openbare verlichting

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Hierin wordt uitgegaan dat assets veilig en beschikbaar zijn. Vanuit het meerjarenprogramma wordt hier uitvoering aan gegeven. Rotterdam hanteert voor lichtmasten een technische levensduur van 30 jaar. Na 30 jaar wordt de lichtinstallatie van een straat gezien en worden masten eventueel vervangen. De kredietaanvraag heeft betrekking op de vervangingsopgave van lichtmasten en armaturen in de periode 2017-2020. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten zijn er geen achterstanden.

Areaal Openbare verlichting	Aantal
Lichtmasten	92.500
Armaturen	106.900

Civiele kunstwerken

Beleidsmatige uitgangspunten staan in de nota kapitaalgoederen 2015-2018. Met de uitvoering van het meerjarenprogramma voor civiele kunstwerken wordt door tijdig en planmatig inspecteren en onderhouden voorkomen dat deze niet beschikbaar zijn. Naast beschikbaarheid zijn imago, veiligheid, milieu en gezondheid wet- en regelgeving en weerbaarheid belangrijke kernwaarden voor het areaal. Conclusie, op basis van de beleidsmatige uitgangspunten zijn er geen achterstanden.

Areaal Civiele kunstwerken	Aantal
Beweegbare bruggen en sluizen	61
Vaste bruggen en viaducten	939
Ondoorgangen en Maastunnel- trace	48
Keermuren	262
Kademuren	30 km
Glooiingen	19 km

Financiering

Deze paragraaf gaat over de gemeentelijke treasuryfunctie. Treasury staat voor het beheer van het geld van de gemeente. Binnen de treasuryfunctie is financiering een belangrijk werkveld. De gemeente moet altijd over voldoende geld beschikken om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen: het op tijd betalen van uitkeringen, subsidies, salarissen en facturen van derden. Hiervoor trekt de gemeente op dagelijkse basis korte geldleningen aan. Om investeringen in de stad mogelijk te maken, trekt de gemeente geldleningen aan met een langere looptijd. Het andere belangrijke aandachtsveld binnen de treasuryfunctie betreft het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties door de gemeente op grond van de publieke taak.

Beleid

De financieringsfunctie van de gemeente omvat alle activiteiten die voorzien in de vermogensbehoefte van de gemeente. Het gaat daarbij om het aantrekken van leningen en het uitzetten van tijdelijk overtollig geld. Verder gaat het om de beheersing van de financiële risico's die gepaard gaan met de geldstromen, de financiële posities en de vermogenswaarden. Het financieringsbeleid is nodig om de rente die de gemeente moet betalen op de aangetrokken leningen te beheersen en de daarmee samenhangende risico's te beperken. Binnen de wettelijke kaders ligt de invulling van het beleid bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties uit hoofde van de publieke taak bij de gemeenteraad.

Financiering

De Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) geeft de wettelijke kaders voor de treasuryfunctie van decentrale overheden. Een belangrijk uitgangspunt van de wet is dat een gemeente voorzichtig moet omgaan met publieke middelen. Dit uit zich onder andere in de beheersing van renterisico's. Hierbij gelden als wettelijke normen de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Het kan voorkomen dat de gemeente in een bepaalde periode overtollig geld heeft. Als ze dat geld niet uitleent aan medeoverheden en als dat geld meer is dan een drempelbedrag, dan moet de gemeente dat aanhouden in 's Rijks schatkist'. Dit wordt 'verplicht schatkistbankieren' genoemd. Ook stelt de Wet Fido strenge eisen aan de kredietwaardigheid van tegenpartijen en de te gebruiken instrumenten. Artikel 212 van de Gemeentewet verplicht de gemeente de gemeentelijke regelgeving voor de financieringsfunctie vast te leggen. Dit heeft de gemeente gedaan in de Verordening financiën 2013, die verder is uitgewerkt in het Treasurystatuut.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt. De commissie BBV heeft hierbij bepalingen en richtlijnen opgesteld voor de berekening van het interne (omslag)

rentepercentage dat wordt toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie (BIE). Daarnaast dient na afloop van het jaar nacalculatie plaats te vinden als het berekende omslagpercentage bij realisatie afwijkt van de begroting. Daarnaast bestaan er rijksregels voor het toerekenen van rente aan de pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden.

Op grond van de bovenstaande bepalingen en richtlijnen zijn in de jaarstukken 2018 de volgende rentepercentages te onderscheiden:

- Omslagrente (reguliere investeringen): 2,5%
- Bespaarde rente: 2,5%
- Omslagrente BIE: 1,60% (begroting: 1,70%)
- Rentetoerekening pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden: 1,648%

De omslagrente, de bespaarde rente en de rente pensioenvoorzieningen wijken niet af van de begroting 2018. Voor de omslagrente BIE vindt volgens de BBV-richtlijnen bij jaarrekening nacalculatie plaats op basis van de werkelijk gerealiseerde rentelasten. Deze rente komt bij nacalculatie iets lager uit dan begroot.

Met het oog op de mogelijke verkoop van de aandelen van Eneco wordt de portefeuille opgenomen leningen aangepast. Binnen wettelijke kaders met betrekking tot het renterisicobeheer is de financieringsbehoefte ingevuld met leningen met kortere looptijden. Als er in 2019 meer duidelijk is over het verkooptraject en het verloop daarvan, wordt de financieringsstrategie verder uitgewerkt.

Leningverstrekking en garantieverlening

Gemeenten mogen uitsluitend geldleningen uitzetten en garanties verlenen uit hoofde van de publieke taak. We spreken van een publieke taak wanneer overheidsingrijpen noodzakelijk is om een maatschappelijk belang te realiseren. De gemeenteraad bepaalt wat tot de publieke taak behoort. Bij het verstrekken van geldleningen en garanties is een voldoende motivering van de overwegingen vereist. De gemeenteraad en de toezichthouder, de Provincie Zuid-Holland, moeten dit kunnen toetsen. Een belangrijke overweging voor de gemeenteraad hierbij is of de betreffende activiteiten direct of indirect van belang zijn voor alle of een groot deel van de eigen inwoners. Daarnaast moet worden overwogen of de gemeente dan de meest geëigende overheidspartij is om deze activiteiten te steunen.

De Verordening Leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014 biedt het kader voor het verstrekken van leningen en de verlening van garanties voor rechtspersonen. In 2018 heeft een herziening van de verordening plaatsgevonden, waarbij enkele inhoudelijke aanscherpingen hebben plaatsgevonden. De uitgangspunten zijn ongewijzigd gebleven. Bij leningverstrekking of garantieverlening stelt de gemeente zich terughoudend op volgens het "nee, tenzij" principe. Daarbij houdt de gemeente nadrukkelijk rekening met wettelijke kaders. De gemeente beheerst en verlaagt de risico's die samenhangen met de leningverstrekking en garantieverlening door toepassing van een actief kredietrisicobeheer.

Price waterhouse coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Ontwikkeling financiering

De ontwikkeling van de positie opgenomen leningen wordt bepaald door de ontwikkelingen van de investeringen en de bestaande financieringsmiddelen.

Ontwikkeling investeringen

De onderstaande tabel toont de ontwikkelingen van de boekwaarde van de gemeentelijke investeringen. Het gaat hierbij om de investeringen in immateriële en materiële vaste activa, financiële vaste activa en de voorraden. De immateriële vaste activa hebben betrekking op bijdragen in activa van derden. Tot de materiële vaste activa behoren onder andere de terreinen, gebouwen en vervoermiddelen van de gemeente. De financiële vaste activa bestaan voornamelijk uit aandelenkapitaal en verstrekte geldleningen. De voorraden, die voornamelijk bestaan uit bouwgronden in exploitatie, worden in dit overzicht ook tot de investeringen gerekend. Het overige netto werkkapitaal bestaat uit het saldo van de debiteuren, crediteuren en overlopende posten.

Investerings (standen ultimo jaar)	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018*	Rekening 2018
Immateriële vaste activa	0	12.945	25.578	39.501	22.959
Materiële vaste activa	2.522.474	2.520.717	2.487.384	2.579.984	2.536.333
Kapitaalverstrekkingen	382.860	385.880	401.648	406.606	381.036
Leningen (woningcorporaties en verbonden partijen)	944.981	918.436	376.191	216.446	215.998
Overige langlopende leningen	16.503	20.099	21.534	21.988	20.657
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd van één jaar of langer	15.515	2.200	1.500	750	750
Financiële vaste activa	1.359.859	1.326.615	800.873	645.790	618.441
Voorraden	-149.209	-137.782	-150.311	-181.544	-148.986
Overig netto werkkapitaal	75.220	37.678	-4.955	-4.955	76.239
Totaal investeringen	3.808.344	3.760.173	3.158.569	3.078.776	3.104.986

* *Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.*

De boekwaardes van de immateriële en materiële vaste activa kwamen lager uit dan begroot. Voor meer informatie over deze ontwikkelingen, zie [paragraaf Investerings](#). Door een afwaardering op het aandelenkapitaal van het Warmtebedrijf daalde ook de boekwaarde van de financiële vaste activa ten opzichte van de begroting. De voorraden kwamen wel hoger uit dan begroot en door een toename van de kortlopende vorderingen liet ook het netto werkkapitaal een stijging zien.

Ontwikkeling financieringsmiddelen

Tegenover de investeringen in vaste activa, voorraden bouwgrond en netto werkkapitaal staan de interne en externe financieringsmiddelen. De lange interne financieringsmiddelen worden gevormd door de reserves en voorzieningen. De langlopende schulden bestaan uit lange leningen en overige vaste schuld. De overige vaste

Pricewaterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

schuld bestaat vooral uit de ontvangen afkoopsommen erfpacht. De gemeente moet deze afkoopsommen als schuld op de balans opnemen en gedurende de oorspronkelijke looptijd van het afgekochte erfpachtcontract jaarlijks laten vrijvallen in het resultaat. De netto kortlopende schulden worden hier berekend als de netto positie van korte leningen en banksaldi (waarbij debet- en creditsaldi zijn gesaldeerd). De grens tussen kort en lang ligt voor de leningen op één jaar.

Financieringsmiddelen (standen ultimo jaar)	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018*	Rekening 2018
Eigen vermogen	1.207.945	1.207.615	1.117.396	958.310	1.082.798
Voorzieningen	97.389	104.992	89.083	63.275	60.957
Interne financieringsmiddelen	1.305.334	1.312.607	1.206.479	1.021.585	1.143.755
Obligatieleningen en onderhandse leningen	1.977.516	1.977.215	1.499.085	1.613.088	1.593.577
Overige leningen	91.671	91.407	33.024	34.103	36.804
Langlopende schulden	2.069.187	2.068.622	1.532.109	1.647.191	1.630.381
Kasgeldleningen en netto banksaldi	433.823	378.944	419.981	410.000	330.850
Netto kortlopende schulden	433.823	378.944	419.981	410.000	330.850
Totaal financieringsmiddelen	3.808.344	3.760.173	3.158.569	3.078.776	3.104.986

* Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.

De interne financieringsmiddelen zijn in 2018 ruim € 120 mln gestegen ten opzichte van de begroting. Hierdoor viel de gemeentelijke schuldpositie aan het eind van het jaar aanzienlijk lager uit dan verwacht.

Ontwikkeling positie opgenomen leningen

Om een structurele overschrijding van de kasgeldlimiet te voorkomen is in 2018 een deel van de kasgeldleningen omgezet in leningen met looptijden van 1 tot 2 jaar. De bovenstaande ontwikkelingen leiden tot het hieronder getoonde verloop van de positie opgenomen leningen.

Ontwikkeling leningenpositie (standen ultimo jaar)	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018*	Rekening 2018
Kasgeldleningen en netto banksaldi	433.823	378.944	419.981	410.000	330.850
Obligatieleningen en onderhandse leningen	1.977.516	1.977.215	1.499.085	1.613.088	1.593.577
Totaal korte en lange leningen	2.411.339	2.356.159	1.919.066	2.023.088	1.924.427

* Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.

De totale leningenpositie – kort en lang samen – was eind 2018 ongeveer € 100 mln lager dan begroot.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Rente

De financiering van de gemeentelijke investeringen vindt plaats met reserves en voorzieningen - lange interne financieringsmiddelen - en met extern aangetrokken geldleningen. Als uitgangspunt geldt dat de financieringswijze geen rol mag spelen bij de kostprijsberekening van gemeentelijke taken. Daarom rekent de gemeente ook rente over de reserves en voorzieningen. De totale gemeentelijke vermogenskosten bestaan daarmee uit de externe rentelasten over de korte en lange financiering en de berekende rentelasten over de interne financieringsmiddelen.

De gemeente werkt met een omslagrentemethodiek. Dat wil zeggen dat de gemeentelijke vermogenskosten worden toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de boekwaarde van desbetreffende investeringen op de balans. Op grond van de BBV-regelgeving maakt de gemeente onderscheid tussen de omslagrente bouwgronden in exploitatie (BIE) die wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de omslagrente investeringen die wordt toegerekend aan de overige investeringen.

Rente-ontwikkeling

De depositorente van de Europese Centrale Bank (ECB) – de rente die banken ontvangen als ze geld uitzetten bij de nationale centrale banken – is sinds 2014 negatief. Voor het gehele jaar 2018 was dit tarief -0,40%. Dat wil zeggen dat banken moeten betalen om geld uit te zetten bij de nationale centrale banken. Ook de gemeente profiteert hiervan. In 2018

heeft de gemeente voor de korte looptijden tegen negatieve rente kunnen lenen. Dit heeft de gemeente € 1,5 mln opgeleverd. Mede door het opkoopprogramma van de ECB bleef de lange rente ook in 2018 nog historisch laag.

Rente korte en lange leningen

De onderstaande tabel toont het verloop opgenomen leningen in 2018 en de gemiddelde rente afgezet tegen de stand per 1 januari 2018. Als de gemeente een lening met redelijke omvang verstrekt aan een derde, wordt daarvoor in principe een lening opgenomen met eenzelfde verloop. Door de opgenomen en verstrekte leningen met elkaar in balans te brengen beperkt de gemeente de renterisico's op de verstrekte geldleningen. Overigens rekent de gemeente waar nodig aan de geldnemers wel een renteopslag boven de inleenrente om kredietrisico's te kunnen opvangen.

De overige korte en lange leningen hebben betrekking op de financiering van de andere activa op de gemeentelijke balans. Dit wordt aangeduid als concernfinanciering.

Rente opgenomen geldleningen	1-1-2018 *	31-12-2018	Betaalde rente	Gem. rente (%)
Obligatieleningen en onderhandse leningen (doorleningen)	204.468	189.591	6.330	3,15%
Obligatieleningen en onderhandse leningen (concernfinanciering)	1.151.206	1.403.985	36.198	3,15%
Kasgeldleningen	410.000	322.000	-1.530	-0,37%
Banksaldi	-1.223	-2.910	1	-0,06%
Leningen voor concernfinanciering	1.559.983	1.751.075	34.669	2,22%

Totaal leningen	1.764.451	1.940.667	40.999	2,32%

* Cijfers primo 2018 zijn gecorrigeerd voor de leningen die worden overgedragen aan MRDH (€ 143.410)

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft begin 2018 van de gemeente een aanzienlijk deel van de ingeleende en aan de RET doorverstrekte leningen overgenomen. Hierdoor is de omvang van deze specifiek voor doorverstrekking bedoelde opgenomen leningen afgenomen. Voor een meer zuivere berekening van de gemiddelde rente is dit bedrag in mindering gebracht op de beginstand. In 2018 gold voor de korte leningen nog steeds een negatieve rente. Het lenen van kort geld leverde de gemeente per saldo geld op. De gemiddelde rente over de opgenomen leningen kwam uit op 2,32%.

De beschikbaarheid van reserves en voorzieningen vermindert de behoefte aan rentedragend vreemd vermogen. Daardoor worden de rentekosten verlaagd. Met deze interne financieringsmiddelen 'bespaart' de gemeente dus rente op vreemd vermogen. Daarom wordt de rentevergoeding die wordt toegerekend aan de reserves en voorzieningen ook wel de 'bespaarde rente' genoemd. De 'bespaarde rente' is geen uitgave zoals de werkelijke rente die de gemeente voor geldleningen moet betalen, maar blijft binnen de eigen begroting. De gemeente kan deze 'bespaarde rente' gebruiken voor andere doeleinden. Zo heeft de gemeente de keuze om deze rente op te nemen als dekking van lasten in de begroting of toe te voegen aan de reserves. De toevoeging aan de reserves kan daarbij worden beschouwd als een inflatievergoeding om 'de waarde' van het eigen vermogen van de gemeente in stand te houden. De 'bespaarde rente' over de voorzieningen en reserves is gerelateerd aan de omvang van de reserves en voorzieningen. In 2018 is de bespaarde rente verlaagd van 3% naar 2,5%.

Berekening bespaarde rente (standen primo jaar)	Rekening 2018	%	Rentebedrag
IFR	503.560	2,50%	12.589
Overige reserves	613.836	2,50%	15.346
Pensioenvoorzieningen	45.122	1,65%	744
Overige voorzieningen	43.961	2,50%	1.099
Totaal	1.206.479		29.778

De bespaarde rente over het Investeringsfonds Rotterdam (IFR) zet de gemeente jaarlijks in voor de dekking van de daarvoor aangewezen kapitaallasten van het investeringsprogramma en voor de dekking van uitgaven ineens aan fysieke projecten. Op grond van het BBV mag aan voorzieningen geen rente worden toegevoegd.

Uitzondering vormen de voorzieningen die tegen contante waarde zijn gewaardeerd. Dit zijn de pensioenvoorzieningen bestuurders en gebieden. Aan deze voorzieningen moet jaarlijks een toevoeging plaatsvinden voor het percentage waartegen de voorziening contant is gemaakt. Volgens voorschriften van het

Rijk wordt de disconteringsvoet voor pensioenvoorzieningen gesteld op 1,648%. De overige bespaarde rente over reserves en voorzieningen wordt toegevoegd aan het IFR en draagt zo bij aan het in stand houden van het investerend vermogen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Renteresultaat

Het onderstaande renteschema geeft inzicht in de rentelasten en -baten, het renteresultaat en de wijze waarop de rente wordt toegerekend aan de verstrekte leningen, investeringen en grondexploitaties.

Renteschema	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Externe rentelasten korte en lange leningen	-50.233	-42.243	-41.000
Rentebaten verstrekte leningen	19.844	7.463	7.464
Saldo externe rentelasten en rentebaten	-30.389	-34.780	-33.536
Omslagrente bouwgronden in exploitatie (BIE)	-2.640	-2.694	-2.165
Toe te rekenen externe rente	-33.029	-37.475	-35.701
Rente over eigen vermogen (toevoeging IFR)	-36.228	-27.935	-27.935
Rente over voorzieningen (toevoeging IFR)	-1.643	-1.099	-1.099
Rente over voorzieningen (toevoeging pensioenvoorzieningen)	-434	-744	-744
Totaal toe te rekenen rente	-71.335	-67.252	-65.479
Toegerekende omslagrente	86.613	75.942	72.987
Renteresultaat	15.279	8.690	7.508

De rentelasten waren iets lager dan begroot. Dit kwam door een lagere financieringsbehoefte in combinatie met het aantrekken van leningen met kortere looptijden. De omslagrente die is toegerekend aan de bouwgronden in exploitatie is volgens de BBV-richtlijnen berekend als het gewogen gemiddelde rentepercentage van de concernfinanciering (2,32%) naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen (68,9%). Deze kwam daarmee uit op 1,60%, terwijl in de begroting nog was uitgegaan van 1,7%. Als gevolg van bovenstaande ontwikkelingen was de totaal toe te rekenen rente lager dan de raming. Deze toe te rekenen rentelasten worden intern aan de diverse gemeentelijke producten doorberekend door middel van de omslagrente. Dit gebeurt op basis van de boekwaarde van de investeringen op de balans. Deze omslagrente is net als de bespaarde rente in 2018 verlaagd van 3% naar 2,5%. De realisatie van de nieuwe investeringen lager was dan geraamd. Dit leidde tot minder toegerekende omslagrente en tot een per saldo lager renteresultaat.

Wettelijke normen

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn drie wettelijke normen opgenomen waaraan de gemeente moet voldoen. Zo moeten tijdelijk overtollige middelen boven een vastgestelde drempel worden aangehouden in 's Rijks schatkist. Bij het aantrekken van korte leningen (met looptijd tot één jaar) mag het gemiddelde saldo de kasgeldlimiet niet langdurig overschrijden. Het saldo aan aflossingen en renteherzieningen op de bestaande portefeuille lange leningen (met looptijd van één jaar of langer) mag in enig jaar niet hoger zijn dan de renterisiconorm.

Drempel schatkistbankieren

Om de staatsschuld te beperken moeten gemeenten liquide middelen aanhouden in de schatkist bij het Rijk of uitzetten bij medeoverheden. Om het cashmanagement van de gemeenten niet te veel te verstoren mogen de gemeenten een beperkt positief saldo op de bankrekeningen aanhouden. Gemiddeld per kwartaal mag dit saldo niet meer zijn dan een vastgesteld drempelbedrag. Het drempelbedrag is gerelateerd aan de omvang van de begroting – 0,75% over de eerste schijf van € 500 mln en 0,2% voor alles daarboven – en kwam voor 2018 uit op € 9,7 mln.

Drempelbedrag schatkistbankieren	2016	2017	2018	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Q4
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.492.398	3.619.792	3.486.994	3.486.994	3.486.994	3.486.994	3.486.994
Drempelbedrag o.g.v. wet Fido	9.735	9.990	9.724	9.724	9.724	9.724	9.724
Gemiddelde omvang banksaldi	3.784	5.039	2.915	2.552	3.352	2.064	3.692
Ruimte (+) / overschrijding (-)	5.951	4.951	6.809	7.172	6.372	7.660	6.032

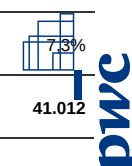
Gemiddeld over het jaar 2018 bedroegen de positieve saldi op de bankrekeningen € 2,9 mln. In elk kwartaal bleven de gemiddelde banksaldi ruim onder de drempel van € 9,7 mln. Daarmee is voldaan aan deze norm en hoefden er geen middelen bij de schatkist te worden aangehouden.

Kasgeldlimiet

De gemeente mag haar activiteiten niet onbeperkt met kort geld financieren. In de Wet Fido is hiervoor de kasgeldlimiet opgenomen, waarmee een maximum wordt gesteld aan de netto kortlopende schuld. De kasgeldlimiet is gelijk aan 8,5% van het begrotingstotaal van de oorspronkelijke begroting en bedroeg € 296 mln in 2018. De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. Gebeurt dit wel dan moet de gemeente de provincie Zuid-Holland daarover informeren en daarbij een plan aanbieden om weer te gaan voldoen aan de kasgeldlimiet.

Kasgeldlimiet	2017 Q1	2017 Q2	2017 Q3	2017 Q4	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Q4
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.619.792	3.619.792	3.619.792	3.619.792	3.486.994	3.486.994	3.486.994	3.486.994
Kasgeldlimiet o.g.v. wet Fido: 8,5% van grondslag	307.682	307.682	307.862	307.682	296.394	296.394	296.394	296.394
Gemiddelde korte schuld	403.912	312.337	283.707	178.157	497.137	486.413	241.309	246.677
Gemiddelde korte middelen	-1.026	-4.940	-726	-11.259	-752	-13.786	-14	-1.195
Gemiddelde netto korte schuld	402.886	307.397	282.981	166.898	496.385	472.627	241.295	255.382
In % begroting	11,1%	8,5%	7,8%	4,6%	14,2%	13,6%	6,9%	7,3%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	-95.204	285	24.701	140.784	-199.991	-176.223	55.099	41.012

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Het eerste en het tweede kwartaal is de kasgeldlimiet overschreden, de overige kwartalen bleef de korte schuld onder de kasgeldlimiet. Daarmee is voldaan aan de vereisten uit de Wet Fido.

Renterisiconorm

Bij de structurering van de lange schuld moet de gemeente rekening houden met de renterisiconorm. Deze norm heeft als doel het toekomstig renterisico te beperken door de aflossingen en renteherzieningen te spreiden. Voorkomen moet worden dat er in enig jaar een te grote concentratie plaatsvindt van aflossingen en renteherzieningen op lopende leningen. Het renterisicobedrag wordt volgens de Wet Fido berekend als de som van de renteherzieningen en de aflossingen. Hoewel de Wet Fido dit niet voorschrijft, wordt uit voorzichtigheidsoverwegingen onder de aflossingen ook de herfinancieringsbehoefte onder de renteswaps meegeteld. Hiermee wordt het gebruik van renteswaps gelimiteerd. Het totale renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal van de oorspronkelijke begroting. In 2018 bedroeg de renterisiconorm € 695 mln.

Renterisiconorm	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grondslag voor norm: omvang oorspronkelijke begroting	3.492.398	3.619.792	3.486.994	3.473.998	3.473.998	3.473.998	3.473.998
Renterisiconorm o.g.v. wet Fido: 20% van grondslag	698.480	723.958	697.399	694.800	694.800	694.800	694.800
Renteherzieningen	50.000	56.958	50.000	11.373	2.695	61.040	0
Aflossingen	290.302	280.388	272.097	638.444	433.830	290.345	111.209
Risicobedrag	340.302	337.346	322.097	649.817	436.525	351.385	111.209
In % begroting	9,7%	9,3%	9,2%	18,7%	12,6%	10,1%	3,2%
Ruimte (+) / overschrijding (-)	358.178	386.612	375.302	44.983	258.275	343.415	583.591

Het renterisicobedrag op de langlopende schuld kwam uit op € 322 mln en bleef daarmee ruim onder de gestelde norm. Vooruitlopend op de verkoop van Eneco wordt de leningenportefeuille meer flexibel gemaakt. Dit gebeurt door aflossingen op bestaande leningen te herfinancieren met leningen met looptijden van 1 tot 2 jaar. Hierdoor vervallen er meer aflossingen in de komende jaren. Het risicobedrag blijft ook in de komende jaren onder de renterisiconorm.

Renterisicobeheer

Bij het afsluiten van nieuwe leningen loopt de gemeente een renterisico. Tevens bestaat er een renterisico op het moment van renteherziening bij een lopende lening. Een stijging van de rentetarieven ten opzichte van de begroting leidt namelijk tot hogere rentelasten. Als onderdeel van het renterisicobeheer maakt de gemeente ook beperkte schaal gebruik van renteswaps.

Renteswaps zijn instrumenten waarmee de lange rente kan worden vastgelegd. In 2009 en 2010 heeft de gemeente renteswaps afgesloten om toekomstige renterisico's te beperken. Daarbij is een deel van de onderliggende financieringsbehoefte ingevuld met een twintigjarige geldlening van € 100 mln. Met de overige

renteswaps worden de renterisico's over de jaarlijkse financieringsbehoefte van € 135 mln ingedekt. Eén swap van € 50 mln loopt af in 2019.

Ter beperking van tegenpartijrisico's zijn deze swaps alleen afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Deze bank heeft met een AAA-rating een zeer hoge kredietwaardigheid. Op deze renteswaps drukken geen onderpandverplichtingen. Bij een rentedaling heeft de gemeente dan ook geen verplichting om liquide middelen te storten.

Leningverstrekking

De Verordening Leningverstrekking en garantieverlening Rotterdam 2014 biedt het kader voor het verstrekken van leningen en de verlening van garanties voor rechtspersonen. Bij leningverstrekking en garantieverlening stelt de gemeente zich terughoudend op volgens het "nee, tenzij" principe. In afwijking hiervan worden bepaalde investeringen gestimuleerd via specifieke regelgeving. Zo kan onder de Regeling Investeringsubsidies breedtesport-, scouting- en speeltuinverenigingen naast een subsidie een aanvullende lening verstrekt worden.

De bestaande portefeuille die in onderstaande tabel wordt getoond heeft een aflopend karakter. De geldleningen zijn voornamelijk verstrekt aan woningbouwcorporaties en voormalige gemeentelijke onderdelen. Tot 1994 verstrekte de gemeente leningen aan woningbouwcorporaties. In 1994 is de gemeente een overeenkomst met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) aangegaan. Hierdoor worden de leningen van woningbouwcorporaties gewaarborgd door het WSW. Sinds dat moment trekken de woningbouwcorporaties zelfstandig hun leningen aan op de kapitaalmarkt en verstrekt de gemeente geen leningen meer. De leningen die de gemeente heeft verstrekt aan woningcorporaties zijn eveneens geborgd door het WSW. De leningen aan overige verbonden partijen betreffen voornamelijk het Nationaal Restauratiefonds (NRF) en Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN). De overige financiële activa zijn onder andere leningen aan sportverenigingen en welzijnsorganisaties. Daarnaast gaat het om leningen voor de economische ontwikkeling.

Verstrekte leningen	Rekening 2017	Begroting 2018 *	Rekening 2018
Woningcorporaties	145.305	137.534	137.447
Deelnemingen	219.760	68.000	67.650
Overige verbonden partijen	11.126	10.912	10.901
Totaal leningen	376.191	216.446	215.998
Sportverenigingen	12.813	12.538	12.538
Economische ontwikkeling	5.298	6.816	7.082
Overig	4.923	3.384	1.187
Totaal overige financiële vaste activa	23.034	22.738	21.807
Totaal verstrekte leningen	399.225	239.184	237.405

* Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.

De woningcorporaties hebben € 7,9 mln afgelost in 2018. De leningen aan deelnemingen zijn met € 152 mln afgenomen. Daarvan had € 143 mln betrekking op de overname van leningen door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). In 2016 is besloten dat de MRDH de rol als financier overneemt van de gemeente. Voor zover mogelijk zijn de samengestelde combinaties van de aan de RET verstrekte en de daarvoor bij banken opgenomen leningen nu overgenomen door de MRDH. Een beperkt pakket van leningen blijft achter bij de gemeente omdat de daarvoor opgenomen leningen niet kunnen worden overgedragen. Deze worden in de komende jaren door de RET afgelost volgens het bestaande aflossingsschema en vervolgens geherfinancierd bij de MRDH.

In 2016 is een leningfaciliteit verstrekt aan Cambridge Innovation Center (CIC) om het innovatie- en ondernemersklimaat in Rotterdam te versterken. Deze leningfaciliteit kan oplopen tot maximaal € 13,8 mln. Het CIC verzorgt de huisvesting en ondersteuning van start-ups en innovatieve ondernemers in het Groothandelsgebouw. De leningfaciliteit is opgebouwd uit meerdere tranches die worden verstrekt als CIC aan de afspraken over omzet en bezettingsgraad voldoet. In 2018 is een nieuwe tranche verstrekt. Daarmee komt de totale hoofdsom van de lening op € 7,1 mln. Zie voor verdere toelichting over CIC het [product Economie](#).

Onder de Regeling subsidies ten behoeve van investeringen door breedtesportverenigingen is een lening van € 47 verstrekt aan de stichting Cycling Team RWC Ahoy. Met dit geld is een investering in de uitbreiding van de trainingsfaciliteiten mogelijk gemaakt.

Garantieverlening

Bij de gemeentelijke garantieverlening wordt onderscheid gemaakt tussen de gemeentelijke achtervangpositie bij de waarborgfondsen, garanties voor particulieren en garanties voor rechtspersonen.

Achtervang waarborgfondsen

De gemeente fungeert als achtervanger bij twee verschillende waarborgfondsen, De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Als achtervanger is de gemeente verplicht om renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als die in liquiditeitsproblemen komen door een te laag fondsvermogen.

Het WEW biedt via de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) aan de geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Geldgevers kunnen het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop. De achtervangfunctie van de gemeente geldt alleen voor hypotheekleningen die tot 1 januari 2011 zijn afgesloten, daarna is sprake van 100% achtervang van het Rijk. Hierdoor neemt de Rotterdamse achtervangpositie jaarlijks verder af.

Het WSW heeft als doel om de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Daarvoor biedt zij zekerheid aan geldgevers van woningcorporaties voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de geborgde geldleningen. De woningcorporaties betalen hiervoor een borgstellingsvergoeding aan het WSW. Pas als de buffers van het WSW ontoereikend zijn, wordt de achtervang van Rijk en gemeenten aangesproken. Onderstaande tabel geeft de achtervangpositie in beide waarborgfondsen weer.

Borgstellingen door waarborgfondsen (standen ultimo jaar)	Rekening 2017	Begroting 2018 *	Rekening 2018
WEW	3.600.000	3.400.000	3.533.000
WSW	6.750.324	6.750.324	6.678.456
Totaal borgstellingen door waarborgfondsen	10.350.324	10.150.324	10.211.456

** Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.*

In lijn met de voorgaande jaren wordt het risicobedrag voor de achtervangpositie met betrekking tot de waarborgfondsen weergegeven als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven op Rotterdams grondgebied. Dit is niet het werkelijke risicobedrag voor de gemeente Rotterdam. Bij aanspraak op renteloze leningen wordt het hier gepresenteerde bedrag als verdeelsleutel gehanteerd. In overleg met de VNG en de andere G4-gemeenten wordt een methodiek ontwikkeld voor de verslaglegging over de achtervangpositie en de berekening van het risico waarmee de achtervangpositie gepaard gaat.

Garanties voor particulieren

De garanties in de volkshuisvesting aan particulieren hebben voornamelijk betrekking op een regeling die gold tot 1995. Volgens deze regeling verstrekten de gemeente garanties voor hypothecaire geldleningen van particulieren. Bij verliezen op grond van deze regeling neemt het Rijk 50% voor zijn rekening. Met de komst van de NHG in 1995 is deze regeling gestopt. Daarnaast heeft de gemeente zich garant gesteld voor door het Nationaal Restauratiefonds (NRF) verstrekte leningen.

Garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren (standen ultimo jaar)	Rekening 2017	Begroting 2018 *	Rekening 2018
Hypotheekgaranties	38.127	35.403	35.403
Garantie NRF-leningen	6.647	6000	5.288
Totaal garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren	44.774	41.403	40.691

** Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.*

Garanties voor rechtspersonen

In het verleden zijn op verschillende beleidsgebieden garanties voor rechtspersonen verstrekt. Bij de risicobeoordeling van de garanties wordt onderscheid gemaakt in verschillende categorieën met hun eigen specifieke kenmerken.

Garanties t.b.v. rechtspersonen (standen ultimo jaar)	Rekening 2017	Begroting 2018 *	Rekening 2018
Energie	104.000	104.000	104.000
Totaal garanties t.b.v. deelnemingen	104.000	104.000	104.000
Zorg	11.058	9.650	9.528
Sport en recreatie	6.433	5.009	5.009
Kunst en cultuur	2.072	1.612	1.611
Overig	902	845	845
Totaal garanties t.b.v. niet-deelnemingen	20.465	17.116	16.993
Totaal garanties t.b.v. rechtspersonen	124.465	121.116	120.993

* Betreft de balansstanden na de tweede herziening van de begroting.

De grootste garantie is die voor de deelneming Warmtebedrijf van € 104 mln. Deze garantie betreft de financiering van het aanleggen van een warmtetransportsysteem met het oog op CO2-beperking. Als vervolgstap in het herstelplan is op 7 februari 2019 besloten om onder voorwaarden kapitaal ter beschikking te stellen zodat de geborgde lening in 2019 kan worden afgelost. Zie voor meer informatie over de ontwikkelingen met betrekking tot het Warmtebedrijf de paragraaf Verbonden partijen.

In 2018 zijn geen nieuwe garanties voor rechtspersonen verleend. De garanties lopen in de komende jaren verder af.

Kredietrisicobeheer

Bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties loopt de gemeente het risico dat de betrokken partijen niet aan hun financiële verplichtingen aan de gemeente kunnen voldoen. Daarom neemt de gemeente risicobeperkende maatregelen en voert een actief kredietrisicobeheer. De gemeente berekent de risico's op wanbetaling van de betreffende geldnemers. Dit wordt het kredietrisico genoemd. De kredietrisicoreserve dekt deze risico's af. Bij leningverstrekking of garantieverlening dient eenmalig een bedrag te worden gestort voor de dekking van de risico's. Daarnaast betaalt de geldnemer aan de gemeente een renteopslag of garantiopremie die als voeding dient voor de kredietrisicoreserve. De onderstaande tabel toont per ultimo 2018 de bedragen waarover risico wordt gelopen en de omvang van het kredietrisico.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Kredietrisico (standen ultimo jaar) Borgstellingen door waarborgfondsen	Bedrag 10.211.456	Kredietrisico PM
Garanties t.b.v. volkshuisvesting particulieren	40.691	991
Garanties t.b.v. rechtspersonen	120.993	37.557
Verstreckte leningen	237.405	10.404
Totaal	10.610.545	48.952

Het kredietrisico voor de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woning (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) kan op dit moment nog niet berekend worden en wordt daarom op PM gesteld. De VNG is bezig met de ontwikkeling van een methodiek om het kredietrisico van de achtervangpositie voor gemeenten te kunnen berekenen. Voor garanties aan particulieren baseert de gemeente zich bij het berekenen van het kredietrisico op de richtlijnen die gelden voor banken. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat het Rijk de helft van eventuele verliezen afdekt. Met behulp van een kredietrisicomodel zijn de bedragen berekend die minimaal zouden moeten worden gereserveerd om de risico's van de leningverstrekking en de garantieverlening voor rechtspersonen te kunnen opvangen. Het kredietrisico op de verstreckte leningen is afgenomen door de overdracht van de RET-leningen aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Het totale kredietrisico wordt geraamd op € 49 mln. De kredietrisicoreserve (€ 71 mln ultimo 2018) is in ieder geval toereikend om de hier berekende kredietrisico's te kunnen dekken. Pas als er ook een goede inschatting kan worden gemaakt van de risico's die samenhangen met de achtervang in de waarborgfondsen, kan worden vastgesteld of de kredietrisicoreserve toereikend is.

Bedrijfsvoering

Inleiding

De paragraaf Bedrijfsvoering bevat de volgende onderdelen:

- HR
- Informatievoorziening & Automatisering
- Concernhuisvesting & Facilitair
- Overige Bedrijfsvoering

HR

Beleid

Als organisatie maken we de beweging naar meer innovatief en aantrekkelijk werkgeverschap. Zo sluiten we als werkgever Rotterdam aan bij het imago en de ondernemersgeest in de stad. Dit vraagt van medewerkers dat ze flexibel inzetbaar zijn en dat ze de ruimte, het vertrouwen en de verantwoordelijkheid krijgen die nodig is om hun professionaliteit optimaal voor de stad in te zetten.

Organisatieontwikkeling, eigentijds werkgeverschap, flexibele en duurzame inzetbaarheid en Rotterdams leiderschap zijn de vier inhoudelijke thema's waarlangs afgelopen jaar het HR-beleid van de gemeente Rotterdam is ingericht. Binnen alle vier de lijnen staat de talentontwikkeling van de medewerkers centraal, zij maken samen immers de organisatie.

Ontwikkelingen

De HRO-agenda is afgeleid van de organisatievisie waarin de ambities van de organisatie zijn vastgelegd. De HRO-agenda geeft focus aan het personeelsbeleid van de gemeente Rotterdam. In 2018 waren dat de volgende onderwerpen: strategische personeelsplanning (SPP), personeelsgesprekken Rotterdam, flexibele inzet van medewerkers en vitaliteit en verzuim. Daarnaast is ingezet op het verbeteren van de HR-dienstverlening. Met als mijlpaal de invoering van MijnHR. In MijnHR is alle basisdienstverlening opgenomen voor medewerkers en leidinggevendenden, zodat zij digitaal hun eigen HR-zaken kunnen regelen. Denk aan verlof, IKB, verzuim, personeelsdossier en vacaturevervulling.

SPP is een middel om te bereiken dat we nu en in de toekomst de juiste mensen, op de juiste plek hebben om onze huidige en toekomstige organisatiedoelen te bereiken. Hiermee is de volgende stap gezet. Steeds meer afdelingen hebben SPP's. Ter ondersteuning hiervan is instrumentarium doorontwikkeld en zijn opleidingstrajecten gestart.

In 2018 hebben we met het hele concern geëxperimenteerd met Personeelsgesprekken Rotterdam. We zijn gestart met een uitgebreide evaluatie om op te halen hoe de nieuwe manier van het voeren van personeelsgesprekken in de organisatie bevalt.

Rond flexibele inzet van medewerkers hebben we ingezet op de ontwikkeling van het centrale punt waar vraag naar en aanbod van arbeid samenkomen (Servicepunt capaciteit) en het vernieuwen van de procedure Werving en Selectie. Op deze manier wordt vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd en de inzet van talenten in de organisatie geoptimaliseerd.

Verzuim heeft in alle clusters hoog op de agenda gestaan. De aanpak voor het terugdringen van verzuim en de opgedane kennis biedt houvast om in 2019 met onverminderde aandacht hiermee verder te gaan.

Stand van zaken Personeelsgesprekken Rotterdam

De Personeelsgesprekken Rotterdam zijn een voorbeeld van de beweging naar meer innovatief en aantrekkelijk werkgeverschap wat past bij modern werkgeverschap. De gemeente Rotterdam wil de flexibiliteit van medewerkers verhogen, de inzet van hun kwaliteiten vergroten en permanente ontwikkeling stimuleren. Daarnaast willen we de kwaliteit van de gesprekken tussen leidinggevende en medewerker meer centraal zetten. De Personeelsgesprekken Rotterdam zijn hierbij een passend en flexibel instrument. De personeelsgesprekken zijn alle gesprekken die een leidinggevende en medewerker met elkaar voeren. De leidinggevende coacht en faciliteert medewerkers om het beste uit zichzelf te halen. De medewerker pakt zelf regie en ruimte voor eigen ontwikkeling en inhoud en zet mooie resultaten neer. Leidinggevende én medewerker hebben samen een verantwoordelijkheid. Kwaliteit en maatwerk zijn de uitgangspunten.

Het introduceren van een nieuwe vorm van personeelsgesprekken voor een grote en diverse organisatie als de gemeente Rotterdam lukt niet van de een op de andere dag. Na een kleinschalig experiment in 2016 en een grootschalig experiment in 2017 (200 teams) is in 2018 het hele concern Rotterdam gestart met experimenteren met de nieuwe aanpak. In de 1^e helft van 2019 vindt een evaluatie plaats.

De focus ligt op kwaliteit, niet op kwantiteit. Vanaf 2017 zijn in het medewerkerstevredenheidsonderzoek vragen opgenomen in relatie tot PR. Hierbij gaat het vooral over hoe de medewerker het contact met de leidinggevende waardeert. Het meten van de kwaliteit wordt ook meegenomen in de evaluatie van PR. Wat kwantiteit betreft, bepalen leidinggevende en medewerker samen het aantal gesprekken en het aantal formulieren waarin de gesprekken worden vastgelegd. In onderstaande tabel is de realisatie van de personeelsgesprekken weergegeven, waarbij is uitgegaan van minimaal 1 vastgelegd verslag per medewerker.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

* Exclusief VOIL (Voormalige organisaties in liquidatie), HPK (herplaatsingskandidaten) en trainees.

De nieuwe aanpak personeelsgesprekken verschilt qua vorm en inhoud dusdanig van de eerdere methode dat het cijfer niet te vergelijken is met eerdere jaren.

Verzuim

In 2018 is het verzuimpercentage op concernniveau gelijk aan vorig jaar. Hetzelfde geldt voor de verdeling tussen kort verzuim (0,5%), middellang (1,1%) en lang verzuim (5,2%). Binnen het lang verzuim is wel een dalende trend te zien bij de verzuimtrajecten van een jaar en langer.

Het terugdringen van verzuim en het bevorderen van vitaliteit blijft een punt van aandacht en staat in ieder cluster hoog op de agenda. Daarbij kan het zwaartepunt van de verzuimaanpak verschillen. Soms ligt deze bij de ontwikkeling van de leidinggevende, zodat die in staat wordt gesteld zijn rol goed in te vullen. In andere gevallen krijgt het ondersteunen van de verzuimaanpak meer aandacht.

Concernbrede verzuimaanpak het afgelopen jaar:

- Managementaandacht en het bespreken van verzuimcultuur als vorm van gedrag in de sturings- en verantwoordingsgesprekken.
- Ontwikkeling van leidinggevenden door vernieuwing en verbetering van de personeelsgesprekken en doelgerichte verzuimtrainingen.
- Extra inzet op re-integratie bij (extra) lang verzuim en het begeleiden van re-integrerende medewerkers die niet terug kunnen keren in hun eigen functie.
- Er is een aanbod beschikbaar voor medewerkers en leidinggevenden op het gebied van vitaliteit en gezondheid (vitaliteitsmenukaart).

De successen bij het terugdringen van het verzuim zijn in 2018 wisselend geweest. Zo is bij een aantal clusters de clusternorm gehaald of was sprake van een duidelijke daling van het verzuimpercentage. Bij andere clusters was juist weer een stijging waar te nemen.

In onderstaande grafiek is per cluster de norm en de realisatie weergegeven, met daarbij de onderverdeling naar kort, middel en lang verzuim (in %).

De belangrijkste ervaren knelpunten bij het terugdringen van het verzuim in 2018 zijn:

- Beperkte aandacht voor (een goede start van) het verzuimdossier.
- De verzuimketen als geheel.

- De (hoge) werkdruk op een aantal afdelingen.

In 2019 zal hier (verder) aandacht aan worden gegeven.

Arbeidskosten

Arbeidskosten bestaan uit loonkosten (medewerkers in dienst van de gemeente Rotterdam) en kosten van externe inhuur. De definitie van externe inhuur die de Gemeente Rotterdam hanteert luidt: *Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de gemeente Rotterdam in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, middels het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst/aanstelling tussen opdrachtgever en de private organisatie aan ten grondslag ligt.*

De loonkosten stijgen ten opzichte 2017, ondanks het feit dat de bezetting eind 2018 nagenoeg gelijk is aan die van eind 2017. De toename is te verklaren door effecten van de cao en een stijging van de werkgeverslasten (loonkosten).

In opdracht van het college zijn analyses verricht op de kosten voor externe inhuur en de manier waarop deze zijn ondergebracht in de begrotings- en verantwoordingsdocumenten. Dit is gedaan om de relatie tussen de doelen en de bijbehorende middelen in de toekomst beter te kunnen leggen.

Gebleken is dat inhuurlasten op meer plekken worden vastgelegd en daarmee op dit moment niet alleen onder apparaatslasten worden gepresenteerd. De omvang betreft in 2018 circa € 25,3 mln op inhuur programma en € 10,4 mln op inkoop. In eerdere paragrafen bedrijfsvoering is enkel ingegaan op apparaatslasten waardoor voorgenoemde categorieën inhuur buiten de paragraaf bleven. In de overzichten van baten en lasten op de programma's en producten en de paragraaf Bedrijfsvoering werd daarmee niet alle inhuur zichtbaar. Dit levert een onwenselijke situatie op.

Arbeidskosten (x € 1.000) per Programma	Realisatie 2017	Bijgestelde begroting 2018 (excl. inhuur op programma)	Bijgestelde begroting 2018 (incl. inhuur op programma)	Realisatie 2018
Bestuur en dienstverlening	40.779	43.127	43.127	43.651
Openbare orde en veiligheid	61.431	56.181	56.181	57.299
Verkeer en Vervoer	17.070	17.950	17.950	17.833
Economische Zaken	4.861	6.488	6.489	6.278
Onderwijs	12.752	12.919	12.919	12.996
Cultuur, sport en recreatie	26.352	12.984	12.984	12.765
Volksgezondheid en zorg	69.572	71.465	73.877	76.692

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants & V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden
 pwc

Werk en inkomen	101.312	88.087	98.900	104.680
Maatschappelijke Ondersteuning	31.082	32.281	33.925	33.858
Beheer van de stad	108.784	111.173	111.172	113.035
Stedelijke inrichting	26.571	28.892	28.892	28.462
Ruimtelijke ontwikkeling	75.200	81.903	81.903	81.671
Algemene middelen	25.232	22.647	22.647	21.733
Overhead	295.229	322.298	322.298	319.724
Totaal	896.228	908.396	923.265	930.957

Loonkosten (x € 1.000) per Programma	Realisatie 2017	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018
Bestuur en dienstverlening	37.927	41.364	41.154
Openbare orde en veiligheid	54.553	52.760	53.485
Verkeer en Vervoer	15.455	16.892	16.620
Economische Zaken	4.801	6.282	6.068
Onderwijs	12.369	12.789	12.576
Cultuur, sport en recreatie	25.069	12.478	12.227
Volksgezondheid en zorg	60.011	67.462	66.808
Werk en inkomen	70.241	73.370	72.294
Maatschappelijke Ondersteuning	24.400	25.815	25.949
Beheer van de stad	103.299	105.818	107.446
Stedelijke inrichting	21.596	22.930	23.008
Ruimtelijke ontwikkeling	61.226	66.824	66.824
Algemene middelen	22.657	19.782	19.996
Overhead	263.613	286.682	283.968
Totaal	777.219	811.248	807.723

Externe inhuur (x € 1.000) per Programma	Realisatie 2017	Bijgestelde begroting 2018 (excl. Inhuur op programma)	Bijgestelde Begroting 2018 (incl. inhuur op programma)	Realisatie 2018
Bestuur en dienstverlening	2.851	1.763	1.763	2.497
Openbare orde en veiligheid	6.878	3.421	3.421	4.343
Verkeer en Vervoer	1.615	1.058	1.058	1.164
Economische Zaken	60	206	206	10
Onderwijs	383	130	130	421
Cultuur, sport en recreatie	1.283	506	506	539
Volksgezondheid en zorg	9.562	4.003	6.414	9.883
Werk en inkomen	31.071	14.717	25.530	32.385
Maatschappelijke Ondersteuning	6.682	6.466	8.111	7.909
Beheer van de stad	5.485	5.355	5.355	5.589
Stedelijke inrichting	4.975	5.962	5.962	5.454
Ruimtelijke ontwikkeling	13.973	15.079	15.079	15.047
Algemene middelen	2.575	2.865	2.865	2.137
Overhead	31.616	35.616	35.616	35.856
Totaal	119.009	97.148	112.017	123.233

Na de verzelfstandiging van het Sportbedrijf per 1 januari (uitstroom van circa 300 fte) is de formatie gedurende het jaar gegroeid. De voornaamste ontwikkeling die hieraan ten grondslag ligt, is de groeiende economie waardoor extra capaciteit benodigd was (Ruimtelijke ontwikkeling en Stedelijke inrichting). Met de toename in het primaire proces was het ook nodig de formatie van de ondersteunende functies bij te stellen naar boven.

Op concernniveau ligt de formatie lager dan de bezetting. Bij een aantal clusters is eind 2018 sprake van een bezetting die hoger ligt dan de formatie, maar het bewust niet invullen van formatie met vast personeel en in plaats daarvan te kiezen voor externe inhuur ten behoeve van een flexibele schil en het feit dat er sprake is van moeilijk vervulbare vacatures (Ruimtelijke ontwikkeling, Stedelijke inrichting, Verkeer & vervoer en Beheer van de stad) zorgden ervoor dat de bezetting per saldo 116 fte lager lag dan de formatie. Overigens zijn er wel wervingsacties en speciale wervingscampagnes gestart voor deze moeilijk vervulbare vacatures (bijvoorbeeld planologen, markt- en contractspecialisten, bouwinspecteurs).

De in- en uitstroom van afgelopen jaar is nagenoeg gelijk aan elkaar. Na de verzelfstandiging van het Sportbedrijf per 1 januari 2018 heeft de gemeente weer een groei doorgemaakt.

De gemeente blijft streven naar een evenwichtige opbouw van de organisatie. Dit is terug te zien in de instroomcijfers: 58% van de ingestroomde medewerkers was jonger dan 35 jaar. Van de medewerkers die zijn uitgestroomd heeft 38% de leeftijd van 60 jaar of ouder en 49% is 55 jaar of ouder.

MTO

Het medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) monitort jaarlijks de medewerkerstevredenheid en -betrokkenheid bij de gemeentelijke organisatie. Net zoals eerdere jaren zijn de hoogste scores te zien op het thema 'bevlogenheid'. Ook over het onderwerp 'collegialiteit' zijn medewerkers positief. Driekwart van de medewerkers vindt de werksfeer op de afdeling goed.

Ten opzichte van het MTO 2017 zijn positieve ontwikkelingen te zien op het thema 'omstandigheden'. 'Werkplek' blijft een aandachtspunt.

En voor het 5^e jaar op rij is men positiever over de kansen om te leren en te groeien. Daarnaast zijn er goede ontwikkelingen te zien bij het thema 'leiding'.

Het MTO geeft inzicht in de verschillen tussen afdelingen en teams op diverse onderwerpen. Maatwerk is daarom het uitgangspunt bij het realiseren van verbeteringen. Medewerkers en leidinggevendenden bespreken in teamverband de resultaten van het MTO.

Opleidingen

In totaal is er € 10,4 mln besteed aan externe opleidingen. Het betreft 1,3% van de totale loonsom. Dit is gelijk aan 2017. Deze investering past binnen de organisatievisie 2015-2018 waarin de ontwikkeling van de medewerkers centraal staat.

Integriteit

Aantal meldingen

De in 2016 ingezette dalende lijn van het aantal aan integriteit gerelateerde meldingen van 162 in 2016 naar 117 in 2017 is in 2018 gestegen naar 137.

Het aantal meldingen in de categorie gedragingen binnen en buiten werktijd is gestegen: 31 in 2018 t.o.v. 18 in 2017. In de categorie misbruik en manipulatie van informatie stijgt het aantal meldingen naar 25 in 2018 (17 in 2017).

Overigens is bij W&I ook SW in de telling meegenomen.

Aantal onderzoeken

Het aantal intern uitgevoerde onderzoeken door de Centrale Onderzoekseenheid is in 2018 nagenoeg ongewijzigd gebleven (met 42 in 2018 t.o.v. 48 in 2017. In 2 gevallen is een extern onderzoek ingezet. Er is in 2018 geen heimelijk cameratoezicht ingesteld. Het aantal meldingen dat, na onderzoek, ongegrond bleek is gestegen van 29 naar 56. Daar staat tegenover dat ook 56 meldingen gegrond bleken.

Het aantal (ambtelijke) disciplinaire ontslagen als gevolg van aangetoond plichtsverzuim (over 2017: 11) is in 2018 gestegen naar 18.

Highlights

Vanuit het programma Integriteit is ook in 2018 met de portefeuillehouders (en de clustercoördinatoren) concernbreed veel aandacht besteed aan het op basis van openheid, zorgvuldigheid en laagdrempeligheid vergroten van de feitelijke veiligheid en het veiligheidsgevoel.

Dit o.a. via het 'viersporenbeleid' bij de clusters:

1. Instrumenteel HR
2. Bewustwording/houding/gedrag
3. Werkprocessen
4. Naleving/toezicht/handhaving

Verder is gewerkt aan de beoogde toename van bewustwording rondom het thema integriteit/professionaliteit door het ontwikkelen en inzetten van meerdere instrumenten zoals dialoogtafels, ronde-tafelbijeenkomsten, thematisch-werkoverleg Moreel Beraad en leerdossiers (dit a.d.h.v. realistische casuïstiek).

(Vermoedelijke) meldingen integriteitschendingen	2017	2018
Aantal integriteitschendingen, waarvan na toetsing blijkt dat het integriteit betreft:		
melding na onderzoek gegrond	57	56
melding na onderzoek ongegrond	29	56
nog lopende zaken	31	15
Totaal	117	127
meldingen binnen een andere categorie dan integriteit *	8	10
Totaal aantal meldingen van (vermoedelijke) integriteitschendingen	125	137
Aard van de melding van de integriteitschendingen	2017	2018

fraude en corruptie

20

15

diefstal en verduistering	16	9
geweld en intimidatie	2	0
belangenverstrengeling, onverenigbare functies en activiteiten	18	19
verspilling en misbruik gemeentelijke eigendommen	5	8
misdragingen (binnen én buiten werktijd)	18	31
misbruik en manipulatie van informatie	17	25
ongoorloofde afwezigheid	13	10
overige / categorie onbekend	8	10
Totaal categorieën	117	127

Onderzoek integriteitschendingen	2017	2018
intern onderzoek	48	42
daarvan aantal x cameratoezicht ingezet	0	0
extern onderzoek	1	2
Totaal aantal onderzoeken	49	44

Disciplinaire maatregelen	2017	2018
disciplinaire maatregel met ontslag als resultaat	11	18
Bijzondere acties		
aangifte	6	3
melding doorgezet naar Ombudsman	0	0

* Type gedragingen die onder bijvoorbeeld 'ongewenste omgangsvormen' vallen.

Indicator (peildata: 31/12)	Soort indicator	Monitor	Doel 2017	Realisatie 2017	Doel 2018	Realisatie 2018
Formatie (Fte per 1.000 inwoners)	BBV	n.v.t.	17,6	17,8	17,4	17,7
Bezetting (Fte per 1.000 inwoners)	BBV	n.v.t.	17,8	17,6	17,4	17,4
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	BBV	n.v.t.	-	€ 1.489	-	€ 1.518
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	BBV	n.v.t.	15%	12%	15%	14%
Overhead (% van totale lasten)	BBV	n.v.t.	-	12,4%	-	12,4%

Bijlage: Arbeidskosten

Programma (bedragen x € 1.000, ook in de toelichting)		10M Realisatie Verschil			Toelichting
1. Bestuur en dienstverlening	Personeel	41.364	41.154	210	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	1.763	2.497	-733	Bij product Gebieden (€ 200 overschrijding) is sprake van niet begrote inhuur i.v.m. inhuur wijkondersteuners vanwege langdurig zieken. Bij product Klantcontact (€ 500 overschrijding) is in 2018 formatieruimte gebruikt om in te huren. Het doel om de inhuur per 1 september 2018 te beëindigen en te vervangen door vast personeel is niet gerealiseerd. Hierdoor heeft de inhuur langer geduurd dan gepland. Dekking heeft plaatsgevonden uit budget overige uitbestedingen, loonkosten (onderschrijding op product Dienstverlening) en via hogere 'Overige doorbelastingen'.
2. Openbare orde en veiligheid	Personeel	52.760	53.485	-725	- De bezetting is bijna 25 fte hoger dan de formatie met per saldo circa € 500 overschrijding. Deze overschrijding op personeel is het gevolg van de aanstelling van extra medewerkers in verband met diverse intensiveringen, het aanstellen van extra mensen ten vervanging van langdurig zieken. De begroting is hierop niet in voldoende mate geactualiseerd Ook liepen er in 2018 veel trainees binnen het product Veilig. De overschrijding op de personeelskosten is deels gecompenseerd door interne en externe detacheringsinkomsten en ingekomen UWV en WIA gelden (ca. € 775), die bij de 10M deels in de begroting zijn opgenomen. - Bij de Regionale Samenwerkingsverbanden (RIEC) is een overschrijding van circa € 200. Gemeente Rotterdam vervult de rol van kassier voor de regio's in verband met dit regionaal samenwerkingsverband. Verantwoording en sturing vinden dan ook plaats op regionaal niveau.
	Inhuur	3.421	4.343	-923	- Product Veilig: in 2018 is meer uitgegeven dan begroot voornamelijk als gevolg van nieuwe taken, opvang verzuim, piekwerkzaamheden en benodigde specifieke kennis. De begroting is niet bijgesteld bij de 10 maands, in plaats daarvan is de overschrijding van circa € 400 gedekt vanuit onderschrijding van materieel budget. - Product Handhaven wet- en regelgeving: hier is een onderbesteding op inhuur (circa € 400) omdat de benodigde inhuur op Plan Oost dynamisch is en daarmee lastig in te schatten. - De overschrijding op dit programma ligt bij de Regionale Samenwerkingsverbanden.
3. Verkeer en vervoer	Personeel	16.892	16.620	272	Hier is sprake van onderschrijding doordat een aantal vaste medewerkers is uitgestroomd en het vervullen van die vacatures heeft in sommige gevallen langer geduurd. In de tussentijd is ingehuurd.
	Inhuur	1.058	1.164	-105	De overschrijding binnen product Stedelijke bereikbaarheid valt grotendeels weg tegen de onderschrijding op personeel op dit product (per saldo € 30 overschrijding).

4. Economische zaken	Personeel	6.282	6.068	214	Er is sprake van een lagere realisatie op de loonkosten als gevolg van een lagere gemiddelde bezetting.
	Inhuur	206	10	197	De vacatureruimte is niet het hele jaar vervuld, de werkzaamheden bleken uiteindelijk te vallen onder uitbesteed werk in plaats van inhuur. Daarnaast heeft een correctie op een verplichting uit 2017 plaatsgevonden.
5. Onderwijs	Personeel	12.789	12.576	213	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	130	421	-291	Doordat de inhuur op programma nu gepresenteerd wordt op apparaatslasten is er sprake van een overschrijding. De financiële dekking komt vanuit programmalasten - uitbesteed werk.
6. Cultuur, sport en recreatie	Personeel	12.478	12.227	251	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	506	539	-34	De gerealiseerde inhuur is nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
7. Volksgezondheid en zorg	Personeel	67.462	66.808	654	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting. Bij PPMO Flex zijn de loonkosten lager uitgevallen omdat er dekking is gevonden bij een ander project, bij Childrenszone zijn de lasten lager door lagere bezetting en lage FSK gemiddelde.
	Inhuur	6.414	9.883	-3.469	De overschrijding ligt binnen het product Zorg volwassenen (Bureau Frontlijn, € 3,3 mln) doordat inhuur op programma nu onder apparaatslasten wordt gepresenteerd. De financiële dekking komt vanuit programmalasten - uitbesteed werk. Het restant betreft diverse onderschrijdingen.
8. Werk en inkomen	Personeel	73.370	72.294	1.076	De begroting van de flexibele formatie is bij W&I onderdeel van de formatie. Gedurende het jaar vindt een afweging plaats of de werkzaamheden met eigen personeel worden uitgevoerd of dat hiervoor wordt ingehuurd. Er heeft in 2018 een verschuiving plaatsgevonden van personeel naar inhuur. De uitvoerende afdelingen hebben moeite om de beschikbare formatie/functies met ambtenaren in te vervullen.
	Inhuur	25.530	32.385	-6.855	- De uitvoerende afdelingen hebben moeite om de beschikbare formatie/functies met ambtenaren in te vullen, waardoor er meer ingehuurd moet worden. Bij de inkomensafdelingen is de functie van inkomensconsulent moeilijk vervulbaar. Voor de afdelingen van Werk geldt dat met name businessdesigners en administratieve functies lastig vast in te vullen zijn. Daarnaast worden een paar teamleiders ingehuurd. - De afwijking tussen begroting en realisatie op inhuur op programma (nu gepresenteerd onder apparaatslasten) voor het grootste deel terug te zien bij het product Werk, totaal ca € 5 mln. Door de afdelingen Intake Werk & Prematching (IWPM) en Matching zijn voor de verschillende trajecten meer werkconsulenten en matchmakers ingehuurd. Daarnaast is door de afdeling Matching meer uitgegeven aan inhuur van begeleiding van gemeentelijke garantiebanen en op het overbruggingsbudget Rotterdam Inclusief, totaal ca € 1,1 mln. Voor de afdeling WerkgeversServicepunt Rijnmond (WSPR) is voor € 1,3 mln begroot op uitbesteed werk. Deze in het soort inhuur (consulenten op urenbasis) zijn de uitgaven hiervan verantwoord onder inhuur. In het algemeen kan gesteld worden dat het grootste deel van de overschrijding begroot stond onder de categorie uitbesteed werk.
9. Maatschappelijke	Personeel	25.815	25.949	-135	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.

Ondersteuning

	Inhuur	8.111	7.909	202	De gerealiseerde inhuur is nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
10. Beheer van de stad	Personeel	105.818	107.446	-1.628	Bij beheer van de stad is er enerzijds sprake van ontoereikende normbedragen doordat een significant aantal medewerkers in hun maximale periodiek zitten (normbedrag is max schaalbedrag minus 1 trede). In 2018 zijn er eveneens ontslagvergoedingen betaald (na gerechtelijke uitspraak).
	Inhuur	5.355	5.589	-234	De afwijking binnen beheer van de stad wordt veroorzaakt door hogere kosten inhuur afvalinzameling vanwege gestegen inhuurtarieven en inhuur vanwege niet opgevlude formatieruimte. Dit heeft te maken met de werving die 'on hold' staat i.v.m. de ongewisse toekomst van de Piekfijnwinkels. Daarnaast is sprake van hogere kosten inhuur vanwege nog niet opgevlude formatieruimte bij Reiniging. Werving hiervoor vindt groepsgewijs 1 á 2 keer per jaar plaats naar behoefte.
11. Stedelijke inrichting	Personeel	22.930	23.008	-78	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	5.962	5.454	509	In 2018 was minder inhuur nodig dan ingeschat waarvan een deel in 2019 tot uitgaven leidt. Daarnaast zijn inhuurkosten lager uitgevallen als gevolg van een lagere gemiddelde inhuurprijs.
12. Ruimtelijke ontwikkeling	Personeel	66.824	66.624	200	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	15.079	15.047	32	De gerealiseerde inhuur is nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
13. Algemene middelen	Personeel	19.782	19.596	186	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Inhuur	2.865	2.137	728	-De onderschrijding komt grotendeels (ca.€ 500) door minder inhuur bij product Belastingen in vergelijking met de 10-maands. Hoofdoorzaak hiervan is dat niet alle benodigde plaatsen ingevuld konden worden met inhuur. Het uitzendbureau heeft niet tijdig kunnen leveren. - Binnen product Van werk naar werk zijn minder trajectmanagers en coaches extern ingehuurd, maar intern vervuld (onderschrijding ca € 190).
14. Overhead	Personeel	286.682	283.868	2.814	De gerealiseerde loonkosten zijn nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting. De onderschrijding wordt veroorzaakt door onderbezetting of het niet kunnen invullen van bepaalde vacatures (o.a. moeilijk vervulbare vacatures). Hierdoor zijn de kosten voor overhead lager uitgevallen dan begroot.
	Inhuur	35.616	35.856	-240	De gerealiseerde inhuur is nagenoeg gelijk aan de bijgestelde begroting.
	Totaal personeel	811.248	807.723	3.525	
	Totaal inhuur	112.017	123.233	-11.216	

Informatievoorziening & Automatisering

Digitaliseringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda (DA). Hiervoor zijn bij de afgelopen 10-maandsrapportage een aantal concernbrede begrotingswijzigingen doorgevoerd. De DA verbindt de ontwikkelingen in de stad en de uitdagingen binnen de clusters van buiten naar binnen met de ICT strategie en de ICT vakkennis in de organisatie. In de DA komen daarmee de transformatie van de stad, de clusters en de digitale transformatie concreet bij elkaar en versterken ze elkaar. Op deze wijze zijn we in staat in samenhang en transparant te sturen op de realisatie. De DA staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een bredere organisatieontwikkeling en hangt daarom ook samen met andere instrumenten, zoals de HR-agenda.

De Digitaliseringsagenda is geen statisch document; nieuwe ontwikkelingen en de uitvoering en voortgang worden continu gevolgd en waar nodig verwerkt. In de Digitaliseringsagenda worden generiek de volgende sporen onderscheiden: Solide basis (stabiele bedrijfsprocessen) en Differentiatie en Innovatie (anders werken en experimenteren).

Voor de sturing op de DA is in 2018 In opdracht van de concerndirectie (CD) de DA Regiegroep opgericht. De Regiegroep heeft als opdracht om de samenhang en de voortgang te bewaken. Om de integraliteit te waarborgen zijn alle clusters vertegenwoordigd in de Regiegroep. De DA Regiegroep heeft in opdracht van de CD in 2018 een prioritering voorgesteld binnen de DA projecten en programma's. In deze prioritering zijn behalve de inhoud (impact, grondslag, business case, architectuur en afhankelijkheden) ook de publieke waarde van de projecten en programma's meegewogen.

Solide basis

De solide basis bestaat uit de volgende programma's en producten:

(Informatie)beveiliging

De beveiliging van informatie heeft continu de aandacht en moet de komende jaren, zowel digitaal als fysiek, naar een hoger niveau worden getild. Nagenoeg alle gemeentelijke processen zijn voorzien van beveiligingsmaatregelen die de informatie binnen dat proces op het juiste niveau beschermen. Er zijn in 2018 1709 geregistreerde informatiebeveiligings-incidenten geweest. Het gaat dan bijvoorbeeld om gebruikersfouten, spam/ phishingmails, datalekken en meldingen van de Informatie Beveiligings Dienst (VNG). Dit zijn meldingen van technische kwetsbaarheden aan alle gemeenten.

De ENSIA (verplichte zelfevaluatie van de beveiliging van aansluiting op landelijke voorzieningen zoals DigiD en SUWI) is in 2018 op tijd opgeleverd. Verbeterpunten uit de ENSIA zijn vastgelegd in verbeterplannen en opgepakt. Inmiddels zijn de werkzaamheden voor de ENSIA 2019 vergevorderd.

Onder de vlag van het programma Rekenkamer Informatiebeveiliging zijn in 2018 meerdere projecten en trajecten opgestart en uitgevoerd n.a.v het rapport van de Rekenkamer Rotterdam uit 2017. In februari 2018 is een 2e rapport uitgebracht, met een positiever resultaat dan in 2017. Volledige veiligheid is nooit te realiseren. Er is een voortdurend kat en muisspel bezig tussen hackers en beveiligers. Aangezien beveiligers de hele keten moeten beveiligen en de hackers zich alleen hoeven te concentreren op één zwakke schakel, blijft dit een uitdaging. Het programma bevindt zich inmiddels in de afronde fase, de (continue) werkzaamheden in het kader van de

informatiebeveiliging zijn in de lijn belegd.

24x7 dienstverlening

De toenemende digitalisering bij de clusters leidt ook tot een behoefte om nadere afspraken te maken over de beschikbaarheid van de IT-dienstverlening buiten kantooruren en de ondersteuning daarbij. Onder de noemer 24x7 wordt de benodigde dienstverlening ontwikkeld. In 2018 is daartoe een inventarisatie gedaan naar 5 pilot processen waarbij dienstverlening buiten kantoortijd gewenst is.

In 2018 is er enkele keren sprake geweest van verstoring van externe dienstverlening vanuit de clusters richting burgers, bedrijven en derden, door toedoen van ICT-gerelateerde issues. De voorvallen zijn geëvalueerd en de daarin gegenereerde verbeterpunten zijn meegenomen binnen de dagelijkse bedrijfsvoering of in de agenda van verbetertrajecten binnen BCO-IIFO.

Differentiatie en innovatie

Dit spoor bestaat uit de volgende projecten en ontwikkelingen:

Informatiegestuurd/ Datagedreven werken

De gemeente wil zich ontwikkelen naar een wendbare, effectieve, efficiënte en transparante organisatie die de dienstverlening aan burgers en bedrijven hoog in het vaandel heeft staan. Om dit te bereiken wil de gemeente haar vermogen om datagedreven te werken aanzienlijk vergroten. De clusters zijn de motor om deze ambitie te realiseren. Hiervoor is een consistente en integrale veranderbeweging noodzakelijk. Het programma Datagedreven Werken (DGW), gestart in 2018, pakt dit samen met de clusters en IIFO op. Met het programma wordt verdere verbreding, verdieping en verankering van datagedreven werken gerealiseerd en worden zowel lijn-, ondersteunende als programma/project activiteiten begeleid en ondersteund in hun voortgang. Het programma werkt daarin nauw samen met het innovatief programma Digitale Stad. De clusters brengen hun ambities met datagedreven werken in beeld. Deze ambitiescan wordt gefaciliteerd door het programma en leidt begin 2019 tot een concrete roadmap.

Er wordt gebouwd aan een Datafabriek. In de Datafabriek worden interne en externe gegevens (data) ontsloten en gebruikt om informatieproducten te bouwen. Met deze informatieproducten kunnen we o.a. onze besluitvorming en dienstverlening verbeteren.

In 2018 is een dataplatform Europees aanbesteed. Dit is een belangrijke ICT-voorziening van de Datafabriek. Er is gestart met de bouw van informatieproducten voor wijkgestuurd werken (Dataplattegrond en Wijkprogrammering Jeugd

Digitaliseren werkprocessen

Dwarss

DWARSS staat voor digitaal werken aan Rotterdamse samenwerking en service. DWARSS werken betekent dat de gemeente Rotterdam werkt als één organisatie voor alle klanten. De vraag van de Rotterdammer staat centraal, ook als deze dwars door onze organisatie loopt.

Wanneer een Rotterdammer bijvoorbeeld een bouwvergunning aanvraagt, dan krijgt nu hij te maken met meerdere collega's, afdelingen en andere organisaties die allen apart van elkaar zijn aanvraag behandelen. Met de introductie van de Omgevingswet en het daaruit voortkomende Digitale Loket is dit verleden tijd. Dan wordt de vraag als één geheel gezien waar verschillende partijen tegelijkertijd aan kunnen werken.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

DWARSS heeft zich in 2018 doorontwikkeld tot een gemeentebrede zaakgewijze manier van werken. We verbeteren de dienstverlening van steeds meer processen door niet de taak van de ambtenaar maar de zaak van de Rotterdammer centraal te stellen. Het concernbrede zaakstelsel is daaraan ondersteunend. In 2018 hebben we bijna 65.000 zaken op de nieuwe manier verwerkt. Dwarss is tevens opgenomen in de Monitor ICT Projecten

GERS

In 2018 is de basisinrichting van DIVA (Digitale Informatie Voorziening Alfresco) gerealiseerd en opgeleverd. Het project voor de verdere doorontwikkeling van DIVA is gestart. Verschillende implementaties bij diverse clusters zijn voorbereid en de eerste gebruikers zijn met DIVA gaan werken. Er is een project opgestart voor het opschonen en migreren van bestaande (digitale) documenten/dossiers naar DIVA. De eerste fase hiervan is gericht op het uitvoeren van een Europese aanbestedingsprocedure, waarin gezocht wordt naar een leverancier die Rotterdam hierin met expertise kan ondersteunen. Verder is vanuit het programma onderzocht of en in welke mate DIVA-werkprocessen met behulp van (document) workflows kan ondersteunen. Op basis hiervan is besloten om DIVA in te gaan zetten om een concernbrede oplossing voor de bestuurlijke besluitvormingsprocessen te gaan realiseren. Het programma is tevens opgenomen in de Monitor ICT Projecten

Digitale Stad

Het programma Digitale Stad richt zich op het creëren van een algemeen informatie- en communicatieplatform, gebaseerd op het 3D model van de stad, van en voor alle belanghebbenden in Rotterdam. In 2018 is de 2e proof of concept (van de 3) i.h.k.v. de ontwikkeling generiek platform met succes afgerond. Op termijn moet de Digitale Stad uitgroeien tot een volwaardige 'digital community', waarin iedereen kan deelnemen en met elkaar kan communiceren en participeren in voor hem of haar relevante zaken (bijv. stedelijke ontwikkeling). De ontwikkeling van de Digitale Stad is een cocreatie van de gemeente met een groot aantal externe partijen, die alle participeren op eigen kosten in deze ontwikkeling. In 2018 zijn ondermeer de volgende zaken gerealiseerd: in het kader van het EU-project RUGGEDISED zijn de 1e resultaten van een 3D operations platform gepresenteerd, er is tweemaal een workshop georganiseerd voor het opstarten van 3 pilots t.b.v. de Omgevingswet en er is een start gemaakt met een nieuwe pilot 'Digital Twin Buitenruimte', waarin 4 programma's en 1 afdeling samenwerken. Ook zijn de eerste resultaten (voor 1 wijk) beschikbaar van innovatief onderzoek om het energiebesparingspotentieel en zonnepotentieel per pand inzichtelijk te maken. In 2019 zal dit uiteindelijk voor elk pand uit heel de stad beschikbaar komen.

Overige onderwerpen

Generieke ICT

In 2018 is, conform de planning, een aantal Generieke ICT-voorzieningen voor de ondersteuning van de primair processen van de clusters gerealiseerd.

Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- voor de ondersteuning van de burgerparticipatie is een digitale meningspeilingtool beschikbaar gesteld. Hiermee kan de mening van de burger geïnventariseerd en geanalyseerd worden

- voor het inzien van de Basisregistraties is de Web Inzage Tool gerealiseerd waarmee iedereen (met autorisatie) gegevens kan raadplegen
- voor de verbetering van de kwaliteit van de Basisregistraties is de terugmeldvoorziening Digimelding opgeleverd. De gemeente Rotterdam heeft hiermee een primeur gehaald en als eerste Nederlandse gemeente deze tool in gebruik genomen. De afhandeling van de meldingen van Basis Administratie Leerlingen verloopt volledig automatisch
- voor het maken van verschillende apps voor de clusters is het Rapid Application Development (RAD) platform aangeschaft. Tot nu toe zijn er verschillende apps voor de clusters opgeleverd, oa.: TrashR voor Stadsbeheer voor het ophalen van winkelaafval en de BBA-app voor de aanvraag bijzondere bijstand voor Werk&Inkomen
- voor een aantal processen is de moderne scanstraat voor het sneller en efficiënter afhandelen van het postproces ingericht.
- voor het verder automatiseren van processen wordt Artificial Intelligence ingezet. Voor het automatisch afhandelen van de beslaglegging bij W&I worden twee virtuele assistenten ingezet. Voor de geautomatiseerde communicatie binnen en buiten de gemeente wordt met de chatbot geëxperimenteerd.

Monitor ICT Projecten

Over de status en voortgang van risicovolle ICT-projecten wordt gerapporteerd in lijn met de Monitor Grote Projecten. De Monitor ICT-projecten (URL nog toevoegen) is als aparte rapportage beschikbaar.

Privacy

In mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) in werking getreden. Voor het opleveren van alle verplichte onderdelen van de AVG is een grote inspanning geleverd waar wij trots op kunnen zijn. Zo is er bijvoorbeeld al een flinke slag gemaakt met het register van verwerkingen, en is er een nieuw systeem voor het register verwerkingen en datalekken en zijn er verdere procedures en werkprocessen vastgesteld. Ook zijn de in het privacy beleid genoemde functionarissen inmiddels aangesteld. Dit zijn de Functionaris gegevensbescherming (FG), de toezichthouder, en de Concern privacy officer. Daarnaast zijn bij de clusters privacy officers aangesteld. Maar de tijd dringt en we zullen er een schepje bovenop moeten doen om tijdig in control te zijn. Het is nu zaak om met zo mogelijk meer energie door te pakken. De toepassing van de AVG is voor veel organisaties die er mee te maken hebben een zoektocht en kent nog weinig standaarden. Daarnaast is de AVG omvangrijk en het is complex om wetgeving te vertalen naar werkprocessen. Ook de omslag om privacy te incorporeren in werk en denkwijzen vergt een grote attitudeverandering.

Vanuit security, integriteit en privacy is een meerjarige bewustwordingscampagne 'blijf alert' opgestart. Het afgelopen jaar zijn diverse activiteiten ontplooid (hackdemo's, informatie op RIO, flyers en banners in alle gebouwen). Deze campagne loopt binnenkort af. Op dit moment wordt onderzocht of en hoe het onderwerp Awareness in de lijn belegd kan worden. Het niet voldoen aan de AVG kan tot gevolg hebben dat de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) over kan gaan tot het opleggen van boetes die materieel van omvang kunnen zijn. Op dit moment is het nog onduidelijk hoe de AP het boetebeleid zal toepassen.

Datalekken

Datalekken zijn incidenten waarbij persoonsgegevens (mogelijk) in handen zijn gekomen van onbevoegden. Organisaties zijn verplicht zo'n datalek binnen 72 uur te melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Om welke aantallen gaat het? In 2018 waren er 108 datalekken. In 2016 waren dat er 35 en 2017 telde 56

meldingen. Wat opvalt is dat het aantal datalekken toeneemt. Dat kan verklaard worden uit het feit dat steeds meer medewerkers op de hoogte zijn van de meldingsplicht van een datalek. Ook groeit het bewustzijn dat het omgaan met gevoelige gegevens zorgvuldigheid vereist.

Die toename binnen de gemeente houdt gelijke tred met de landelijke trend die door de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) gemeld wordt in haar jaarverslag.

Ook de aard van de datalekken is vergelijkbaar met het beeld van de AP. Zo ontstaan de meeste datalekken door verkeerd geadresseerde post of email. Daarnaast zijn er veel meldingen over het kwijtraken van telefoons, laptops en USB sticks. Door beveiliging levert dit meestal geen risico op. Bovendien neemt de laatste categorie sterk af. De toegenomen bewustwording en de 'Blijf alert' campagne spelen daar waarschijnlijk een belangrijke rol in. Ook voor 2019 blijft die bewustwording een belangrijk onderdeel van de implementatie van de AVG.

Recht van betrokkenen

De AVG biedt burgers de mogelijkheid om inzage in de eigen persoonsgegevens te krijgen. Over 2018 zijn er 394 verzoeken door burgers gedaan om dat recht uit te oefenen. De meeste vragen gaan over inzage in de gegevens op een bepaald beleidsterrein, vaak betreft het Gemeentelijke Belastingen (Dienstverlening) en Werk en Inkomen. Het aantal blijft vrij constant met 3 tot 5 aanvragen per week. Soms vragen burgers in het verlengde van de inzage om gegevens te verwijderen of te wijzigen.

De tijdige afhandeling van een aanvraag is nog een aandachtspunt. De gemiddelde tijd tot afhandeling was in 2018 nog 30 dagen. De verklaring hiervoor ligt in het feit dat deze mogelijkheid nog vrij nieuw is. Inmiddels zijn stappen genomen om de gemiddelde termijn te verkorten.

De concernbrede ICT kosten 2018 bedragen circa € 123 mln. Dit is inclusief de realisatie van de digitaliseringsagenda (ca. € 4 mln) een correctie voor de geactiveerde uren in verband investeringen (ca € 5 mln). Deze 2 componenten waren niet opgenomen in de oorspronkelijke begroting (€ 125 mln).

Concernhuisvesting & Facilitair

Het doel van concernhuisvesting (CHV) is zorgen voor een flexibele, efficiënte, eigentijdse en duurzame huisvesting, waar collega's elkaar vinden om samen te werken of om een kop koffie te drinken. Medewerkers moeten zich kunnen terugtrekken om geconcentreerd te werken. Werkplekken moeten aansluiten op wat nodig is om uitvoering te geven aan de primaire werkprocessen van de gemeente Rotterdam en de dienstverlening aan de Rotterdammer. In 2018 zijn op het gebied van CHV ondermeer de volgende resultaten bereikt:

- op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (duurzaamheid, circulariteit, social return en garantiebanen): het aantal garantiebanen is uitgebreid en dat zetten we ook nog door. In aanbestedingen wordt in samenspraak beter aangesloten op de collegedoelstellingen, dat zet wel druk op het budget daar duurzaam, circulair inkopen duurder maakt
- door de groei van de organisatie en de daarmee samenhangende hoge bezetting van de gemeentelijke panden, werd het noodzakelijk om hier een aantal stappen in te gaan zetten. In 2018 is daarom een evaluatie uitgevoerd van de huisvesting en een voorstel voorbereid voor de doorontwikkeling van het huisvestingsconcept en de daarbij te hanteren uitgangspunten. Naar verwachting zullen hierover in 2019 concrete besluiten worden genomen
- in 2018 is de Motie #geenplektegek afgedaan. De opdracht van de motie is onderdeel geworden van de doorontwikkeling van het huisvestingsbeleid: door in samenspraak met clusters 'flexibele werkplekken in wijken' toe te kennen wordt het 'Rotterdammer gericht werken' verder gestimuleerd en worden reeds

bestaande initiatieven om vanuit de wijk met bestaande faciliteiten en voorzieningen te werken geborgd in de door te ontwikkelen huisvestingsuitgangspunten

- op 1 januari 2018 is Concernhuisvesting als afdeling binnen het cluster BCO ontstaan vanuit het programma CHV, Stadsbeheer Beveiliging en BCO, IIFO Facilitair. De afdeling is qua inrichting en personele bezetting in 2018 grotendeels ingevuld. De implementatie van nieuwe werkwijzen is in 2018 gestart

Overige Bedrijfsvoering

Aanbestedingen MKB Rotterdam

Een van de Rotterdamse ambities is het versterken van de regionale en stedelijke economie. De gemeente heeft oog voor de lokale economie, zonder dat dit leidt tot enige vorm van discriminatie van ondernemers.

Bij een enkelvoudig- of een meervoudig onderhandse offerteaanvraag houdt de gemeente, waar het binnen de kaders van geldende wet- en regelgeving mogelijk is, rekening met de lokale economie en lokale ondernemers door twee Rotterdamse partijen uit te nodigen, tenzij de belangen van de gemeente Rotterdam daarmee niet gediend zijn.

Daarnaast streeft Rotterdam een MKB vriendelijke inrichting van haar aanbestedingen na.

Deze aanpak heeft tot resultaat dat:

- het aandeel in geld van het inkoopvolume dat naar Rotterdamse MKB ondernemers binnen de Stadsregio gaat betreft 38%
- het aandeel in geld van het inkoopvolume dat naar MKB ondernemingen gaat betreft 75%
- het aandeel in geld van het inkoopvolume dat naar ondernemingen gaat binnen de Stadsregio betreft 53%

Dit is exclusief de inzet van lokale onderaannemers bij grote opdrachten die aan niet Rotterdamse bedrijven zijn gegund.

Onderstaande grafiek, geeft de verhoudingen weer zoals hierboven uitgeschreven op basis van uitgaven (€)*.

voetnoot: *Voor Rotterdam is de postcodereeks 3000-3089 gebruikt. Voor de regio Rotterdam zijn de volgende postcodes gebruikt: 3000-3089, 2650-2652, 2660-2662, 2665, 2690, 2900-2909, 2920-2926, 2980, 2981, 2982, 2994, 3100-3102, 3111-3119, 3121-3125, 3130-3137, 3141-3146, 3151, 3161, 3162, 3165, 3171, 3180, 3181, 3190-3197, 3199-3208, 3220-3225, 3231, 3232, 3237.

In de paragraaf Verbonden partijen wordt verantwoording afgelegd over de belangrijkste ontwikkelingen in 2018 bij de verbonden partijen.

Inleiding

In de paragraaf verbonden partijen beschrijft het college op welke wijze de gemeente verbonden is met externe partijen om bepaalde beleidsdoelen te verwezenlijken. Een verbonden partij is een externe partij waarmee de gemeente een bestuurlijke én een financiële relatie heeft. De paragraaf maakt de bestuurlijke en financiële belangen zichtbaar. De gemeente Rotterdam kent in totaal 39 verbonden partijen, waarvan 28 vennootschappen (deelnemingen), één stichting, één vereniging en 9 gemeenschappelijke regelingen (publiekrechtelijke rechtspersonen). In 2018 heeft de gemeente Rotterdam ca. € 112,4 mln aan dividend ontvangen.

Overzicht BBV-informatie per verbonden partij

In deze paragraaf is per verbonden partij beschreven welke door het BBV voorgeschreven verantwoordingsinformatie onderdeel moet uitmaken van de jaarstukken van de gemeente Rotterdam. In dit verband is het belangrijk op te merken dat in een aantal gevallen de meest recente informatie nog niet beschikbare was bij het opstellen van deze jaarrekening. Waar dit het geval is, is dit onderstaand aangeduid met een asterisk. De volgende legenda wordt in dit verband gehanteerd:

-	Is er geen asterisk weergegeven, dan heeft de verbonden partijen de laatst beschikbare informatie of het jaarverslag 2018 aan de gemeente verstrekt.
*	Bij vermelding van één asterisk geldt: van deze verbonden partijen is de laatst beschikbare informatie verstrekt op basis van conceptcijfers of tussentijdse rapportages over 2018
N.v.t.	Het n.v.t. geeft aan dat er informatie is gevraagd over een periode waarin de verbonden partij nog niet was opgericht.

Kader en beleid

Het Besluit Begroting & Verantwoording (hierna: BBV) verplicht het college om de gemeenteraad inzicht te geven in de relaties met derde rechtspersonen, waar *bestuurlijke* invloed wordt uitgeoefend én waarmee *financiële* belangen zijn gemoeid. Als de gemeente zowel een *bestuurlijk* als een *financieel* belang heeft bij een bepaalde privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersoon, dan is sprake van een verbonden partij. Bij participatie in privaatrechtelijke rechtspersonen gaat het bijvoorbeeld om vennootschappen bij participatie in publiekrechtelijke personen gaat het onder meer om gemeenschappelijke regelingen.

Het BBV specificeert de begrippen bestuurlijk en financieel belang als volgt:

- *Bestuurlijk belang*: zeggenschap door vertegenwoordiging in het bestuur (directie, Algemeen, Dagelijks Bestuur of Algemene Vergadering van Aandeelhouders) of uit hoofde van stemrecht.
- *Financieel belang*: wanneer een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is wanneer de partij failliet gaat, of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat en de verbonden partij vervolgens niet aan haar verplichtingen kan voldoen. Veelal gaat dit om gestort aandelenkapitaal, (fonds)bijdragen, verstrekte leningen of verleende garanties.

De verbonden partijen zijn ingedeeld volgens onderstaande verschijningsvormen of rechtspersonen:

Privaatrechtelijk verbonden partijen

Vennootschappen

Bij een vennootschap gaat het om een besloten of naamloze vennootschap waarin de gemeente aandelen heeft en op deze wijze deelneemt in het aandelenkapitaal. Een dergelijke relatie met een derde rechtspersoon is ook een verbonden partij.

Stichtingen

Een stichting kan ook een verbonden partij zijn. Alleen stichtingen waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft, niet zijnde een subsidierelatie, vallen in dit kader onder de term verbonden partij. Als de gemeente een stichting in overwegende mate subsidie verstrekt, dan valt die stichting onder de gesubsidieerde instellingen en is het geen verbonden partij.

Verenigingen

Ook de derde rechtspersoon in de vorm van de vereniging, waaronder de coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij, is onder voorwaarden aan te merken als een verbonden partij. Ook daar gelden de vereisten dat zowel een bestuurlijk belang als een financieel belang voor de gemeente is verbonden aan de vereniging.

Publiekrechtelijke verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) biedt de mogelijkheid voor openbare lichamen als gemeenten om een deel van hun bestuurstaken over te dragen aan een gezamenlijk verband waaraan ook andere – al dan niet publieke - partijen meedoen. Zo kan men gezamenlijk bepaalde belangen behartigen. Dit wordt 'verlengd dekking' genoemd.

bestuur' genoemd en concretiseert zich in de gemeenschappelijke regelingen. Er zijn ook gemeenschappelijke regelingen die niet worden beschouwd als verbonden partij. Dit zijn de zogeheten lichte regelingen, waarin geen bestuurlijke zeggenschap is vastgelegd. Deze gemeenschappelijke regelingen worden niet vermeld in de paragraaf Verbonden partijen, maar zijn wel betrokken bij de evaluatie van de verbonden partijen.

In de paragraaf Verbonden partijen wordt verantwoording afgelegd over de belangrijkste ontwikkelingen in 2018 bij de verbonden partijen. Onderstaand worden eerst de beleidsuitgangspunten nader toegelicht. Vervolgens volgt een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen in het gemeentelijk beleid en de verbonden partijen

Beleidsuitgangspunten

Beleidsdoelstelling

De algemene beleidsdoelstelling voor verbonden partijen omvat de behartiging van het publiek belang door een verbonden partij met een private of publieke rechtsvorm, onder voorwaarde dat:

- de risico's in redelijke verhouding staan tot het publiek belang, zowel financieel als beleidsmatig;
- de deelneming het meest efficiënte en effectieve instrument is om het beoogde beleidsdoel te realiseren;
- het publiek belang en het toezicht daarop niet al op een andere wijze volledig is geborgd.

Deze voorwaarden zijn afgeleid van bepalingen in het gemeentelijke Beleidskader Verbonden Partijen, die door de gemeenteraad is vastgesteld. Tezamen met het Burgerlijk Wetboek Boek 2 en de Code Corporate Governance vormen zij de belangrijkste richtlijnen voor uitvoering van het beleid voor verbonden partijen. Het gaat hierbij in grote lijnen om het aangaan, beheer, evalueren en afstoten van verbonden partijen.

Lijst van verbonden partijen

Privaatrechtelijke verbonden partijen

Welke vennootschappen zijn in beheer?

Hieronder is het overzicht van alle vennootschappen opgenomen die per 31 december 2018 tot de categorie 'in beheer' behoren en waar de gemeente haar aandeelhouderschap wenst te continueren.

Verder treft u onder een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen bij de gemeentelijke deelnemingen:

Verbonden partij	Product	Soort	Status
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Publiek belang:	De BNG is opgericht (1914) om de kredietwaardigheid van gemeenten te verstevigen. De BNG kan gezien worden als een inkoopcombinatie van geld namens de gemeenten.		
Bestuurlijk belang:	Door vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	321.555 aandelen met een nominale waarde van €2,50.		

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b):	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen die het maatschappelijk belang dienen. De bank heeft toegang tot financieringsmiddelen tegen relatief scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Hier kleven weinig risico's aan. BNG bank heeft over 2018 een nettowinst behaald van € 337 mln (2017: € 393 mln). Aan de aandeelhouders is voorgesteld om 50% (2017: 37,5%) van de beschikbare winst na belasting uit te keren. BNG Bank is afhankelijk van de marktomstandigheden, gezien de aanhoudende volatiliteit in de markt acht de bank het daarom niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2019.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	BNG Bank beoogt een betrokken partner te zijn voor een duurzamer Nederland. Zo is de kredietverlening t.b.v. duurzame energie in 2018 gestegen. Zo heeft de bank geïnvesteerd in duurzame elektriciteit, bio-energie, aardwarmte en zonne-energie. Inmiddels zijn ook de eerste leningen verstrekt uit het BNG duurzaamheidsfonds, ondermeer t.b.v. de installatie van laadpalen voor elektrische auto's.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	97	97	97
Netto resultaat:	393.000	272.500	337.000
Eigen vermogen per 31/12:	4.953.000	3.801.000	4.991.000
Vreemd vermogen per 31/12:	135.041.000	139.476.000	132.518.000
Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE)	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De deelneming is voortgekomen uit het Drinkwaterleidingbedrijf Rotterdam (1874). Evides wint, zuivert en levert veilig en schoon drink- en industriewater aan 2,5 miljoen consumenten en bedrijven in Zuid-Holland- Zuid, Zeeland en op de Brabantse Wal. Daarnaast maakt Evides zich sterk voor het hergebruik van afvalwater, als dat kan.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De waterkwaliteit is landelijk geregeld.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam bezit 936.398 aandelen tegen een nominale waarde van €0,05.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Evides heeft met de aandeelhouders afspraken gemaakt om het dividend stabiel te houden door een buffer (schoommelfonds) op- en af te bouwen om een piek in de investeringen op te vangen. Voor drinkwater wordt het maximaal toegestane rendement vastgesteld op grond van de Drinkwaterwet. Dit wettelijk rendement is laag en bij overschrijding dient het surplus uitgekeerd te worden aan de consumenten (door verrekening met het tarief). Als dit rendement langdurig (te) laag blijft, vanwege een lage marktkrente, dan kan dat tot financiële consequenties leiden voor de aandeelhouders.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	848	848	848
Netto resultaat:	47.300	16.500	4.600*
Eigen vermogen per 31/12:	503.000	239.650	503.500*
Vreemd vermogen per 31/12:	650.600	650.600	662.500*
Glazen Maas Exploitatie B.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Verdere stimulering van de open breedband markt in en daaraan gerelateerde bedrijven in Rotterdam.		

Bestuurlijk belang:	Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Ambtelijke vertegenwoordigers vormen de statutaire directie.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €25.000 bij oprichting van de vennootschap.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Laag. Het zijn overeenkomsten die aangegaan zijn voor een langere termijn met solvabele klanten. Aandachtspunt is wel dat de tarieven steeds meer onder druk staan en dit verkleint het prijsvoordeel.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De contractwaarde op jaarbasis is licht gestegen. Verder heeft in 2018 onderzoek plaats gevonden naar de positionering van het aandeelhouderschap in Glazen Maas.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	25*	25	25
Netto resultaat:	-11	5-	27*
Eigen vermogen per 31/12:	50*	35	59*
Vreemd vermogen per 31/12:	25*	20	25*
Glazen Maas Infrastructuur B.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Verdere stimulering van de open breedband markt in en daaraan gerelateerde bedrijvigheid in Rotterdam.		
Bestuurlijk belang:	Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Ambtelijke vertegenwoordigers vormen de statutaire directie.		
Financieel belang:	Omvang van de gedane kapitaalstorting van €395.000,- bij oprichting van de vennootschap.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Nihil, de boekwaarde is besperkt en de aansprakelijkheid van de gemeente als aandeelhouder strekt niet verder dan dit bedrag.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Er heeft in 2018 onderzoek plaats gevonden naar het aandeelhouderschap in Glazen Maas met als uitkomst dat het aandeelhouderschap zal worden geheerpositioneerd.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	125	125	125
Netto resultaat:	5*	10	-53*
Eigen vermogen per 31/12:	410*	360	450*
Vreemd vermogen per 31/12:	25*	25	29*
Havenbedrijf Rotterdam N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Borgen van de continuïteit en kwaliteit van de havenvoorzieningen en invloed op de ontwikkeling van het havenindustriële complex.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en benoeming van de leden van de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen.		
Financieel belang:	De boekwaarde van de uitgezette middelen (gestort agio en aandelenkapitaal) ter waarde van € 327.144.000,-.		

Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	HbR beschikt over een uitgebreid risicobeheersings- en controlesysteem, dat start op de werkvloer en waarvoor de algemene directie eindverantwoordelijk is. De auditcommissie van de RvC houdt toezicht op de werking ervan. De belangrijkste risico's zijn risico's die betrekking hebben op het (niet) kunnen bereiken van de ondernemingsdoelstellingen en op ontwikkelingen met belangrijke gevolgen. Eind 2018 waren 14 top risico's geïdentificeerd, onderverdeeld in strategische risico's (7), operationele risico's (5), compliance risico's (1) en financiële risico's (1). Het risico dat de innovatie in de Rotterdamse haven zou achterblijven is begin 2018 van de aandachtslijst geschrapt. Innovatie blijft wel een strategisch thema van HbR. Toegevoegd werden de gevolgen die de Brexit in 2019 zou kunnen hebben op overslag, omzet en winst. Blijvend hoog op de aandachtslijst staan het slagen van de energietransitie, cybercrime, de ontwikkeling van de ketenkosten en het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De totale overslag van de Rotterdamse haven bedroeg 469,0 miljoen ton in 2018 en ligt daarmee hoger dan het recordjaar 2017 (467,4 miljoen ton). De groei zit voor in de overslag van containers die groeide tot 14,5 miljoen TEU (+5,7%). Ook de overslag van LNG (+163,6%) en biomassa (+31,6%) is gestegen in 2018. Daartegenover staat een daling van overslag van olie, olieproducten en agribulk. Het Havenbedrijf Rotterdam heeft in 2018 ook fors geïnvesteerd, vooral in de verbetering van de logistieke bereikbaarheid van de Rotterdamse haven. Belangrijke projecten zijn de Container Exchange Route op de Maasvlakte en het verleggen van de Havenspoorlijn via het Theemswegtracé. Daarnaast heeft het Havenbedrijf Rotterdam een minderheidsbelang verworven in de haven van Pecém in Brazilië. De totale investeringen zijn ten opzichte van 2017 gestegen met 91% tot € 408,1 miljoen. Het Havenbedrijf Rotterdam heeft in 2018 een omzet van € 707,2 miljoen (2017: € 712,1) geboekt. De opbrengst uit verhuur van terreinen is 0,9% gedaald naar € 373,7 miljoen. Ook de havengelden zijn gedaald en bedroegen € 302,4 miljoen (-0,5%). De operationele kosten zijn 2,6% gestegen tot € 267,8 miljoen. Belangrijke oorzaak hiervan zijn de activiteiten van het Havenbedrijf op twee strategische prioriteiten; energietransitie en digitalisering.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	327.144	327.144	327.144
Netto resultaat:	186.981	0	1.215.323
Eigen vermogen per 31/12:	2.686.233	2.600.000	3.810.430
Vreemd vermogen per 31/12:	1.637.661	1.500.000	1.612.429
ICOS Capital Fund 3 C.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Hoofddorp		
Publiek belang:	Voorzien in de regionale behoefte aan een innovatiefonds met ruime investeringscapaciteit voor bestaande bedrijven met groeipotentie om zo bij te dragen aan de doorontwikkeling van kansrijke cleantech ontwikkelingen in Rotterdam.		
Bestuurlijk belang:	Bij het opstellen van de gemeentelijke Jaarrekening 2018 was de gemeente nog stille vennoot. De gemeente is voornemens in het laatste kwartaal 2018 / eerste kwartaal van 2019 als stille vennoot (limited partner) toe te treden tot de commanditaire vennootschap en al daarmee vertegenwoordigd zijn in de algemene vergadering van aandeelhouders.		
Financieel belang:	Doordat de gemeente Rotterdam nog niet deelneemt is haar financieel commitment nog niet geëffectueerd. De private partners participeren al wel in het fonds. Wanneer het fonds een minimale omvang van € 40 mln heeft en nog een publieke partij instapt, zal de gemeente haar aandeel effectueren. Hiervoor heeft de gemeente €4 mln gereserveerd.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Niet van toepassing.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Naast de initiele private investeerders Nouryon (voorheen: AkzoNobel Specialty Chemicals) en het Zwitserse Bühler Group is in 2018 ook Cosun toegetreden tot het fonds. Dit is een belangrijke stap op weg naar het voldoen aan de door de gemeente gestelde voorwaarden.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Netto resultaat:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Eigen vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
ICOS Cleantech Earlystage fund II B.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Badhoevedorp		
Publiek belang:	Ontwikkeling en stimulering van cleantechbedrijven (aanbieden van technologische oplossingen die gericht zijn op een schonere en veilige leefomgeving en daarmee een transitie faciliteren naar een duurzame economiesector) in het Clean Tech Delta-gebied (Rijnmond en Drechtsteden).		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	De omvang van de kapitaalstorting bedraagt €2.000.000,-.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Nog niet beschikbaar		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Nog niet beschikbaar		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	2.953	2.954	2.011
Netto resultaat:	-1.208	1.000	Nog niet beschikbaar
Eigen vermogen per 31/12:	56.059*	55.211	Nog niet beschikbaar
Vreemd vermogen per 31/12:	5.815*	0	Nog niet beschikbaar
Innovation Quarter B.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Publiek belang:	De gemeente Rotterdam wil op deze wijze de regionale economie stimuleren, in het bijzonder op het gebied van innovatie.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente heeft aandelen en zodoende vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €3 mln en een jaarlijkse exploitatiebijdrage van € 500.000		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Investeringsrisico van ca. €3 mln wanneer alle gedane investeringen mislukken en andere partijen als provincie en Min.eco zaken zitten elk voor 40% hierin en de gemeente Rotterdam voor circa 5%.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 zijn de volgende resultaten behaald: 1. Business Development realiseerde 33 businesscases en innovatieprojecten met een investeringsvolume van € 20.8 mln. 2. Foreign Investments heeft 53 bedrijven geassisteerd bij vestiging, danwel verhuizing of uitbreiding in de regio. Deze bedrijven verwachten binnen drie jaar 1.133 arbeidsplaatsen te hebben gerealiseerd in de regio (waarvan 260 betrekking hebben op behoud van werkgelegenheid) en € 214 mln. additioneel te hebben geïnvesteerd. 3. Capital heeft 23 investeringen gerealiseerd. Het additioneel aangetrokken kapitaal over 2018 voor de regio komt met deze investeringen op € 63.2 mln. Met deze investeringen worden binnen drie jaar 379 additionele arbeidsplaatsen verwacht.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	2.953	2.954	2.954
Netto resultaat:	-1.208	1.000	-1.055
Eigen vermogen per 31/12:	56.059*	55.211	55.883
Vreemd vermogen per 31/12:	5.815*	0	4.260
MultiDiensten Rotterdam B.V.	Dienstverlening	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Via dochtermaatschappij Ro!Entree mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt activeren en ontwikkelen om hun kansen en mogelijkheden op de arbeidsmarkt te vergroten. Die activering wordt ondermeer gefaciliteert, bijvoorbeeld door activiteiten in het call center van Ro!Entree.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging van het college van Ben W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €18.151.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De gemeentelijke deelneming MultiDiensten BV heeft als doelstelling om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te activeren en te ontwikkelen om zo hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Die activering vindt onder meer plaats via activiteiten van haar dochtermaatschappij Ro!Entree, waar in het eigen callcenter de medewerkers vragen, klachten en verzoeken van Rotterdamse burgers verwerken (telefoonnummer 14010). In 2018 heeft Ro!Entree de werkgelegenheidsdoelstelling verder vorm gegeven in samenwerking met marktpartijen en met ondersteuning van het Werkgevers Servicepunt Rijnmond (WSPR). Bij Ro!Entree zijn in 2018 wederom ca 150 starters ingestroomd. Daarvan is ca 50% doorgestroomd naar een 2e en 3e contract en ca 60% heeft na het 3e contract aansluitend werk gevonden. Naast de gebruikelijke telefonische dienstverlening (ca. €1,4 mln calls) via 14010 is in 2018 ook een aantal pilots gecontinueerd om de dienstverlening verder uit te breiden.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	18	18	18
Netto resultaat:	864	0	744*
Eigen vermogen per 31/12:	2.680	2.099	1.547*
Vreemd vermogen per 31/12:	1.013	706	923*
Ontwikkelingsmaatschappij Rijnmond B.V.	Werk	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		

Publiek belang:	Het werkgelegenheidsbeleid van de gemeente Rotterdam uitvoeren en, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar regulier werk, buiten of binnen de vennootschap. Daarbij houdt de vennootschap rekening met de belangen van haar aandeelhouder, binnen het kader van een evenwichtig beleid.		
Bestuurlijk belang:	Omdat de gemeente aandelen heeft, vertegenwoordigt het college van B en W de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam heeft de aandelen verkregen voor een waarde van €1,00. De gemeente Rotterdam houdt 4.000 gewone aandelen tegen een nominale waarde van €4,50 per aandeel. Daarnaast zijn door de gemeente Rotterdam aanloopkosten gemaakt als gevolg van de aandelenoverdracht ter hoogte van circa € 550k. Deze kosten zijn gedekt binnen het bestaande budget van het product Werk.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Aangezien er nog steeds sprake is van een negatief exploitatieresultaat zal het cluster Werk en Inkomen, zoals opgenomen onder de financiële consequenties, ook in 2019 liquiditeitssteun bieden ter hoogte van het bedrag van het tekort (€ 1.9 mln). Begin 2019 zal een verkenning plaatsvinden over de uiteindelijke positionering van Magis ten opzichte van Rotterdam Inclusief.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Vanaf 1 maart 2018, het moment van de overname, heeft de operationele transitie plaatsgevonden waarin de organisatie is overgenomen en de ontvlechting van de groepsdienstverlening (Directie, HR, ICT en systemen, financiële administratie) met de voormalig aandeelhouders heeft plaatsgevonden. Gemeentelijke medewerkers zijn in het MT geïntroduceerd en een aantal diensten ten behoeve van de organisatie zijn door het concern overgenomen (control & accounting, HR advies, Arbo). Op dit moment is de operationele transactiefase afgerond en is de fase van stabiliseren (fase 2 – organisatiestructuur) en ontwikkelen (fase 3 – visieontwikkeling en inhoudelijke ontwikkeling) in vergevorderd stadium. 2019 zal in het teken staan van verdere ontwikkeling van de organisatie, de groei naar een goede en stabiele bedrijfsvoering en de warme overdracht naar een vaste bezetting van het management plaatsvinden over de uiteindelijke positionering van Magis ten opzichte van Rotterdam Inclusief.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0	0	18
Netto resultaat:	Nog geen gemeentelijke deelneming	-1.500	-1.144
Eigen vermogen per 31/12:	Nog geen gemeentelijke deelneming	18	18
Vreemd vermogen per 31/12:	Nog geen gemeentelijke deelneming	1.000	338
RET Infrastructuur B.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Verzelfstandiging van de RET werd bij wet gevorderd (Wp2000 in relatie tot openbare aanbesteding vervoersconcessies). Daarbij is het economisch eigendom in een aparte vennootschap ondergebracht, vanwege het publieke belang van de OV-infrastructuur.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W heeft aandeelhoudersbevoegdheden, waaronder benoeming en ontslag van de directeur van RET Infrastructuur B.V.		
Financieel belang:	Inbrengwaarde (boekwaarde) railinfrastructuur en strategische activa (metrostations).		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De vennootschap werkt met een nulresultaat, waarbij de kosten van beheer en onderhoud worden gedekt door een separate concessievergoeding van MRDH. Na de overdracht van de gemeentelijke leningportefeuille blijft het risico beperkt tot het ingebrachte eigen vermogen.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De investeringen in beheer en onderhoud van de OV-infrastructuur en de railvoertuigen zijn volgens de voorwaarden van MRDH uitgevoerd.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018

Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	0	0	0*
Eigen vermogen per 31/12:	14	14	14*
Vreemd vermogen per 31/12:	909.914	725.000	824.197*
RET N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Verzelfstandiging van de RET werd bij wet gevorderd (Wp2000 in relatie tot openbare aanbesteding vervoersconcessies). Het publieke belang betreft een betrouwbaar, veilig en optimaal uitgevoerd (bereikbaar, tijdig) openbaar vervoer met een hoge kwaliteitsbeoordeling door de reiziger.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	De gemeente heeft 100% van het geplaatste aandelenkapitaal tegen een totale waarde van € 18.150.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	RET geeft in opdracht van de MRDH uitvoering aan de Rail- en busconcessie Rotterdam e.o. De exploitatie van de vervoersconcessies wordt periodiek herijkt volgens de concessievoorwaarden. Voor onze gemeente blijft het financieel risico beperkt tot de inbreng bij de verzelfstandiging.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 is de nieuwe Busconcessie verleend waarin de transitie is opgenomen naar volledig emissievrij busvervoer voor Rotterdam e.o. De aandeelhouders hebben de benodigde investeringen goedgekeurd voor de aanschaf van zero emissie bussen.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	4.735	5.000	6.000*
Eigen vermogen per 31/12:	168.171	176.000	174.000*
Vreemd vermogen per 31/12:	205.773	220.000	195.000*
Royal Schiphol Group NV	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Schiphol, Haarlemmermeer		
Publiek belang:	Als nationale (Schiphol) en regionale (Rotterdam The Hague Airport) luchthaven Nederlandse en Rotterdamse burgers optimaal en duurzaam blijven verbinden met de rest van de wereld en op een verantwoorde wijze (rekening houdend met stakeholders, omwonenden en natuur) een bijdrage te leveren aan de welvaart en welzijn van Nederland en Rotterdam.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B&W is vertegenwoordigd in de jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	4.099 aandelen A tegen een nominale waarde van €454,-		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Royal Schiphol Group (hierna: RSG) investeert fors op Amsterdam Airport Schiphol, o.a. in een nieuwe pier, parkeerfaciliteiten en een nieuwe terminal. De voortgang en ontwikkeling van de kosten van dit investeringsproject ("Capital Program" A-gebied) is gegeven haar omvang een belangrijke variabele voor een eventueel financieel risico voor de gemeente. Afgaande op de huidige prognoses zijn er echter geen directe financiële risico's (afwaardering of lager dividend dan initieel geraamd) voor de gemeente.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:

In 2018 vervoerde de Royal Schiphol Group (hierna: RSG) 4,3% meer passagiers dan in 2017. Het totaal aantal passagiers kwam uit op een record van 79,1 mln (2017: 75,9 mln). In 2017 waren er 553.735 vliegtuigbewegingen op Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven (een stijging met 1,1% t.o.v. 2017).

De netto-omzet over 2018 bedroeg € 1,50 mld., waarmee de omzet ten opzichte van 2017 met 3,5% is gestegen. De gestegen bedrijfslasten van RSG en een hoger bedrijfsresultaat waardoor de winstbelasting is gestegen maken dat het nettoresultaat in 2018 is gedaald met € 1 mln naar € 285 mln.

In totaal vervoerde dochtermaatschappij Rotterdam The Hague Airport (hierna: RtHA) in 2018 1,9 mln passagiers (+12,2%, in 2017: 1,7 mln.). Het aantal vliegtuigbewegingen is beperkt gestegen van ca. 49.000 in 2017 naar ca. 53.000 in 2018. Voornoemde resultaten zijn logisch omdat binnen het vigerende Luchthavenbesluit er nagenoeg geen ruimte voor groei is. Qua ontwikkelingen is verder vermeldenswaardig dat RtHA in september is gestart met de bouw van een nieuwe terminal en dat in november 2018 het nieuwe bagagesysteem in gebruik is genomen.

De geluidsbelasting wordt in de omgeving van RtHA berekend door middel van zes handhavingspunten, waarbij een percentage hoger dan 100% een overschrijding betekent. In 2018 is het wettelijk toegestane geluidsniveau voor de luchthaven overschreden op 1 van de 6 handhavingspunten. Dit betrof het handhavingspunt bij Schiedam. Een situatie die is veroorzaakt door uitzonderlijk langdurige aanhoudende oostenwind in 2018. Hierdoor hadden de door RtHA getroffen maatregelen, zoals baansturing (meer in de andere richting starten en landen), niet het gewenste effect. Dit is door RtHA gemeld aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) die daarop een maatregel heeft opgelegd. Deze maatregel bestaat uit een betere (vroegtijdiger) monitoring en een beheersplan om overschrijding te voorkomen. RtHA deelt de mening van de inspectie dat een overschrijding niet wenselijk is en via het beheersplan inzet op het voorkomen van overschrijding van het handhavingspunt.

Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	1.164	1.164	1.164
Netto resultaat:	279.703	210.000	285.374
Eigen vermogen per 31/12:	3.978.184	4.000.000	4.117.357
Vreemd vermogen per 31/12:	2.676.808	2.300.000	3.236.600
Sportbedrijf Rotterdam B.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Uitvoering van de taken op het gebied van sportvoorzieningen en van sport- en recreatieve programmering (hoofdlijnenbesluit College).		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam is enig (100%) aandeelhouder. College van B&W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van de gemeente Rotterdam ter waarde van €4.700.000,-.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De boekwaarde van het Sportbedrijf op de financiële balans van de gemeente is € 1.164. Het risico op een waardevermindering (afboeking) van de gemeentelijke boekwaarde is nihil. Reden hiertoe is dat de vermogenspositie van het Sportbedrijf voldoende is om eventuele financiële risico's van het Sportbedrijf op te vangen. Bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf is het benodigde weerstandvermogen berekend en opgenomen in het eigen vermogen van het Sportbedrijf, hetgeen een afboeking derhalve niet waarschijnlijk maakt.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	1.000	4.700	6.551*

Netto resultaat:	0	0	200*
Eigen vermogen per 31/12:	1.000	4.800	1.200*
Vreemd vermogen per 31/12:	3.354	3.300	3.354*
SSC FLEX B.V.	Concernondersteuning	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	SSC Flex B.V. heeft als primaire doelstelling het verbeteren van het vermogen tot het verrichten van arbeid. SSC Flec B.V. wordt door de gemeente ingezet voor het realiseren van haar doelstellingen richting een meer flexibele personele inrichting van haar organisatie. SSC Flex verzorgt via payroll en inhuur de inzet van flexibele arbeidskrachten voor (tijdelijke) piekwerkzaamheden en projecten.		
Bestuurlijk belang:	Statutaire directie (het bestuur) wordt gevormd door directeur HR, Communicatie & Juridisch (algemeen directeur) en de clustercontroller (financieel directeur) van BCO. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt het college van B&W vertegenwoordigd.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €18.151. ivm de fusie betreft het de optelsom van beide kapitaalstortingen en is de kapitaalstorting derhalve per 31/12/2018: € 36.302,42		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Afgaande op de huidige prognoses zijn er geen risico's die direct het (financiële) belang van de gemeente raken. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de dividend- ontvangsten incidenteel zijn en niet structureel zijn opgenomen in de gemeentelijke begroting. Tevens staat de boekwaarde tegen historische verkrijgingsprijs op de balans en is gegeven de financiële positie geen sprake van duurzame waardeverminderingen (afboeking).		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	MultiEmployment Rotterdam B.V. is per 1 december 2018 gefuseerd met SSC Flex B.V. Hierbij heeft MultiEmployment Rotterdam B.V. haar handelsnaam gewijzigd naar SSC Flex B.V. De financiële gegevens per 31 december 2018 zijn inclusief de gefuseerde entiteit.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	18	18	36
Netto resultaat:	1.377	486	434*
Eigen vermogen per 31/12:	5.171	4.280	6.784*
Vreemd vermogen per 31/12:	3.478	4.000	4.632*
StadshavensOntwikkelingsFonds voor Innovatie & Economie C.V.	Economie	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Bijdragen aan een duurzame gebiedsontwikkeling van het Stadshavensgebied, met de structuurvisie als grondslag. Gezien het karakter van het fonds en in het licht van de Europese betrokkenheid zullen de projecten aantoonbaar maatschappelijke effecten genereren.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente heeft zeggenschap binnen de Commanditaire Vennootschap uit hoofde van de gesloten samenwerkingsovereenkomst en heeft zeggenschap door zittingnamen in het toezichthoudende Investeringscomité.		
Financieel belang:	De gemeente heeft een bijdrage (inbrengverplichting) verstrekt van €2.250.000,- ten behoeve van de fondsactiviteiten. Dit is gerealiseerd door de rijks subsidie van Nota Ruimte gelabeld voor Stadshavens - in te zetten als cofinanciering voor de Europese middelen.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Nog altijd laag. Zelfs met de uitbreiding in omvang, thema's en geografische bestedingsmogelijkheden. Zie hieronder voor toelichting.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Het was een belangrijk jaar, omdat het fonds fors in omvang is toegenomen. Met extra middelen uit Europa (Kansen voor West 2) is het geografische bestedingsgebied van het fonds uitgebreid met het gebied van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. De aanvullende middelen richten zich ook op nieuwe thema's, te weten het verbeteren van het vestigingsklimaat (waaronder valt het transformeren van leegstaand vastgoed naar nieuwe functies) en koolstofarme economie (waar energietransitieprojecten onder vallen). Tevens is een deel van de middelen via de Provincie ingebracht (in het bijzonder haar EFRO middelen) die zich richt op warmte. Het circulaire gebouw van Maskerade Prototype is nog voor de jaarwisseling gedemonteerd en verscheept naar de Merwehaven. Op die manier is sloop en vernietiging voorkomen. Het is de bedoeling het gebouw opnieuw op te bouwen en de komende jaren te laten fungeren als informatiecentrum en kantoor voor Floating Farm. Het prototype bouwconcept zal doorontwikkeld kunnen gaan worden als flexibel duurzaam (energie-nul) alternatief voor verschillende locaties in Rotterdam.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	11	27	-558*
Eigen vermogen per 31/12:	6.217	20.700	8.990*
Vreemd vermogen per 31/12:	570	0	289*
Stadsherstel Historisch Rotterdam N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Stadsherstel Historisch Rotterdam NV heeft tot doel het op een maatschappelijk en economisch verantwoorde wijze aankopen, renoveren, en exploiteren van monumentale en beeldbepalende gebouwen in Rotterdam.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en heeft het benoemingsrecht voor een van de zes commissarissen.		
Financieel belang:	11.770 aandelen van elk nominaal € 100,- .		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Er bestaat voor Stadsherstel geen risico-analyse. Wel bestaat het risico dat aangekocht vastgoed of vastgoed in beheer bij Stadsherstel leeg komt te staan en de verhuuropbrengsten daardoor verminderen. Door de populariteit van Rotterdam wordt dit risico niet al groot ingeschat. Daarnaast bestaat het risico dat er geen externe financiering tot stand komt voor het aangaan van nieuwe projecten, zoals de aankoop van bepaalde panden: dit wordt echter gemitigeerd door de verkregen POM-status, als rijksaccreditatie voor het hebben van een bepaalde deskundigheid op het gebied van het renoveren en beheren van historisch vastgoed.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 is gestart met de aankoop van twee historische panden in Delfshaven. Er wordt gewerkt aan een financieringsconstructie waarbij de gemeente zijn aandelenpositie kan uitbreiden.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	1.177	1.177	1.177
Netto resultaat:	446	300	433*
Eigen vermogen per 31/12:	15.717	15.500	17.067**
Vreemd vermogen per 31/12:	11.082	12.000	13.020*
** Stand eigen vermogen is inclusief achtergestelde lening ad. €818.837			
Stedin Groep N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren

Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Het bezit is voortgekomen uit de fusie van het voormalig Rotterdamse Gemeentelijk Energie Bedrijf (GEB, opgericht 1879). met energie- en netwerkbedrijven van andere (omliggende) gemeenten. Het publiek belang is dat Stedin zorg draagt voor het aanleggen, beheren en onderhouden van de gas- en elektriciteitsnetten. Ook minimaliseert Stedin de uitval of onderbreking van de gas- en elektriciteitstoevoer.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en voorzitterschap van de Aandeelhouderscommissie van Eneco.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam bezit 1.575.145 aandelen met elk een nominale waarde van €100, hetgeen resulteert in een aandeelhoudersbelang van €31,69%.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De boekwaarde van Stedin op de financiële balans van de gemeente is € 535.000. Het risico op waardevermindering (afboeking) van de gemeentelijke boekwaarde is nihil. Reden hiertoe is dat de reële marktwaarde van Stedin hoger is dan de gemeentelijke boekwaarde. Daarnaast kent Stedin een degelijke financiële- en vermogenspositie, hetgeen een afboeking niet waarschijnlijk maakt. Een risico voor de gemeente treedt op wanneer Stedin gegeven haar vermogenspositie of tegenvallende resultaten een lager dividend uitkeert dan in de begroting van de gemeente is opgenomen. O.b.v. de huidige prognoses t.a.v. het netto resultaat van Stedin en de behoedzame raming van de gemeente is de verwachting dat de totale gemeentelijke dividendraming niet hoeft te worden bijgesteld.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Voor Stedin Groep was 2018, na de splitsing van Eneco en Stedin per 31 januari 2017, het eerste volledige jaar als zelfstandige en onafhankelijke netwerkgroep. Stedin Groep heeft 2018 afgesloten met een nettoresultaat van €118 mln. De netto omzet steeg met €116 mln naar €1,27 mld. (2017: €1,15 mld. Stedin bevond zich ook in 2018 middenin de energietransitie. Het aantal elektrische auto's groeit harder dan eerdere jaren. Afgelopen jaar werden 1.215 laadpalen aangesloten op het net (tegen 1.110 in 2017. Ook het aantal snelladers dat is aangesloten groeide: 44 in 2018 tegen 31 in 2017. Hetzelfde geldt voor het vermogen aan wind- en zonne-energie. Het opgesteld vermogen dat bij netbeheerder Stedin is aangemeld, is met 70 procent gestegen naar 753 MW (2017: 442MW). Om te kunnen voldoen aan de veranderende vraag en ervoor te zorgen dat het energienet betrouwbaar blijft, moet Stedin Groep slim investeren in de infrastructuur. Afgelopen jaar werd meer dan €600 mln. geïnvesteerd in de betrouwbaarheid van het energienet. dat is €113 mln. meer dan een jaar eerder. Het totaal van investeringen zal ca. €7 mld. tot 2030, terwijl door de regulering de opbrengsten onder druk staan. Verder heeft Stedin ingezet op verbetering van de klanttevredenheid. In totaal kreeg Stedin Groep van 69% van de klanten een rapportcijfer 8 of hoger (2017: 66%). Voor het proces van aansluiten is de stijging significant: van 46% in 2017 naar 55% in 2018. Tot slot was ook de leveringszekerheid c.q. de leveringsbetrouwbaarheid van de netten in 2018 met 99,996% onverminderd hoog (2017: 99,996%). De gemiddelde tijd dat klanten zonder elektriciteit zaten, steeg desondanks licht in 2018 naar 17,01 minuten (2017: 16,44 minuten). Bij het aardgasnet steeg de onderbrekingstijd naar 69 seconden (2017: 40 seconden).		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	535	535	535
Netto resultaat:	424.000	100.000	8.000
Eigen vermogen per 31/12:	2.583.000	2.574.000	2.589.000
Vreemd vermogen per 31/12:	3.968.000	4.000.000	4.000.000

Swanbridge Capital B.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De gemeente hecht aan het innovatieklimaat in de stad, in het bijzonder rond de medische zorg. De gemeente ondersteunt de Life Science- sector door voldoende investeringskapitaal beschikbaar te stellen voor start-ups in een vroege fase van productontwikkeling, via Swanbridge Capital levert de gemeente hier zijn bijdrage aan.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging van het college van B en W in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en het benoemingsrecht van één lid van de Investor Board.		
Financieel belang:	Het totale gemeentelijke commitment bedraagt € 1 mln; met dit bedrag bezit de gemeente 24,69% van de aandelen. De gemeente is aandeelhouder van 100 aandelen met een nominale waarde van € 1,- per aandeel.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Het risico bij dit investeringsfonds bestaat erin dat er gedurende de eerste vijf jaar investeringsperiode van dit fonds onvoldoende participaties/investeringen zullen worden aangegaan vanwege het feit dat er zich onvoldoende potentieel succesvolle initiatieven zich aandienen. Dit risico wordt gemitigeerd door het aantrekken van een fondsmanager gedurende het derde kwartaal van 2018 die kennis en ervaring heeft van de <i>life-sciences-industrie</i> en daardoor een dito netwerk. Ander risico dat wordt onderkend dat is dat er zich wel investeringsvoorstellen aandienen maar dat het rendement ervan buiten Rotterdam zal vallen. Dit risico is bij de start van het fonds (al) onderkend en wordt per kwartaal gemonitord: van de investeringen die in 2018 tot stand zijn gekomen, zijn er 2 buiten Rotterdam en 2 binnen Rotterdam tot stand gebracht.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	48	139	201*
Netto resultaat:	-202	-196	-390*
Eigen vermogen per 31/12:	213	544	725*
Vreemd vermogen per 31/12:	236	544	725*
Tower Hotel Rotterdam B.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De gemeente hecht belang aan een 5*-hotel in de Rotterdamse binnenstad in verband met het vestigingsklimaat voor (internationale) bedrijven en toerisme.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €2.100.000 in het geplaatst kapitaal van de vennootschap Tower Hotel Rotterdam B.V. In 2016 is een vordering van €544.667 omgezet in cumulatief preferent kapitaal. De gemeente Rotterdam heeft daarmee een relatief belang van 14,3% in het geplaatste kapitaal van de vennootschap. De gemeente Rotterdam heeft in 2009 een lening verstrekt met een hoofdsom van €1.300.000. De restant hoofdsom bedraagt per 31 december 2018 € 950.000		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De terugbetaling van de lening, welke in 2009 is verstrekt, door de gemeente heeft een belangrijk aandachtspunt. Een eventuele toename op de middellange termijn van het aanbod van kamers in het hogere segment kan de gemiddelde prijs van hotelkamers ook nog op langere termijn drukken		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	480	480	480
Netto resultaat:	-846	-245	-281*
Eigen vermogen per 31/12:	-5.515	-5.760	-5.785*

Vreemd vermogen per 31/12:	13.020	13.265	12.925*
Warmtebedrijf Holding B.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De gemeente heeft het Warmtebedrijf opgericht om industriële restwarmte te kunnen benutten voor de verwarming van woningen en bedrijfspanden in de gemeente Rotterdam. De restwarmte wordt afgenomen van de afvalverbrandingsinstallatie (AVI) Rozenburg. In het verleden werd deze restwarmte niet benut. Het publieke belang betreft een meer duurzame energiebenutting door levering van restwarmte aan eindgebruikers in de stad. De warmtelevering komt in de plaats van verbruik van fossiele brandstoffen voor verwarming en warm water. Daarmee verbetert bijvoorbeeld ook de luchtkwaliteit, omdat de uitstoot van schadelijke stoffen navenant daalt. Dit zijn allemaal stappen richting een schone stad.		
Bestuurlijk belang:	College van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van in totaal €52.525.000 in het geplaatst kapitaal van de vennootschap. Tot slot heeft de gemeente een borgstelling verleend aan banken voor de bancaire financiering van het Warmtebedrijf Infra NV voor maximaal € 104.000.000 .		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De financiële resultaten van de business case kunnen achterblijven bij de prognoses. Dan kan het nodig zijn om de waarde van de deelneming op de gemeentelijke balans verder af te waarderen.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 is verder gewerkt aan de uitvoering van het in 2016 door de gemeenteraad vastgestelde Herstelplan. Twee belangrijke pijlers van dit Herstelplan zijn de aanleg van een warmteleiding naar stadsverwarmingsnet in Leiden, en de aansluiting van het industriecluster Vondelingenweg op het warmtenet. De warmteleiding die de Vondelingenweg aansluit is in 2018 opgeleverd. Voor de leiding naar Leiden is begin 2019, na positieve besluitvorming in gemeenteraad en Provinciale Staten, de aanbesteding gestart. Dit moet leiden tot een definitief investeringsbesluit in de zomer 2019. Met de levering van restwarmte is in 2018 circa 75,5 kton aan CO2-uitstoot bespaard.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	52.525	52.525	26.925
Netto resultaat:	-8.180	Niet beschikbaar, holding opgericht na opstelling begroting.	-4.389*
Eigen vermogen per 31/12:	49.510	Niet beschikbaar, holding opgericht na opstelling begroting.	44.510*
Vreemd vermogen per 31/12:	97.824	Niet beschikbaar, holding opgericht na opstelling begroting.	100.382*

Welke vennootschappen zijn aangegaan?

Geen.

Welke vennootschappen zijn of zullen worden beëindigd?

Hieronder is het overzicht van de vennootschappen opgenomen die per 31 december 2018 in de categorie 'afstoten' zijn opgenomen en waarvoor afstotingstrajecten in 2018 zijn voorbereid, zijn gestart of zijn afgerond.

Onder 'status' is de huidige stand van zaken opgenomen van de afstoting van de betreffende verbonden partijen.

Hieronder is een toelichting opgenomen met de belangrijkste ontwikkelingen:

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Verbonden partij	Product	Soort	Status
Beurs Rotterdam N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Met het aandeelhouderschap van de gemeente Rotterdam werd de 'kraamkamerfunctie' voor (startende) ondernemers van Beurs WTC geborgd. Bovendien wilde de gemeente als tweede doelstelling de beursactiviteiten in het centrum van de stad faciliteren. Inmiddels heeft het college van B en W besloten dat ter borging van dit publieke belang, gemeentelijke betrokkenheid via het aandeelhouderschap niet langer noodzakelijk is.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W wordt vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam houdt 3.496 aandelen "A" met een nominale waarde €250,-, alsmede één prioriteitsaandeel. Tevens heeft de gemeente 8.974 certificaten.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	In een liquidatieproces zoals bij Beurs worden de resterende vorderingen op derden en schulden aan derden afgewikkeld. Als Beurs na afwikkeling geen schulden meer heeft en er een positief eigen vermogen resteert wordt in de regel een slotdividend aan aandeelhouders uitgekeerd. De aandeelhouders lopen afhankelijk van de verdere afwikkeling van vorderingen en schulden het risico dat het slotdividend lager is dan eerder is geprognosticeerd. Op basis van de huidige financiële positie wordt door de aandeelhouders van Beurs uitgegaan van een nog te ontvangen slotdividend,. Echter, de hoogte van dit slotdividend zal afhankelijk zijn van de verdere afwikkeling en de daarmee gemoeide (eventuele additionele) baten en lasten.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Door de verkoop van het Beursgebouw aan Bouwinvest vinden er in deze deelneming geen activiteiten meer plaats, waardoor de aandeelhouders van Beurs Rotterdam NV hebben besloten tot het opheffen ('liquideren') van de vennootschap. Op verzoek van de aandeelhouders is in 2018 is een tweede vereffenaar aangesteld. In het licht van de liquidatie zijn diverse fiscaliteiten afgewikkeld, is dochtervennootschap WTConnect ontbonden en zijn diverse contracten beëindigd. De verwachting is dat met afronden van het jaarrekeningproces en het afwikkelen van de laatste aangiften in 2019 de liquidatie grotendeels kan worden afgerond.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0*	0	0
Netto resultaat:	-6*	In liquidatie	In liquidatie
Eigen vermogen per 31/12:	4.675*	In liquidatie	In liquidatie
Vreemd vermogen per 31/12:	3.215*	In liquidatie	In liquidatie
Commandiet Rotterdam B.V.	Gebiedsontwikkeling	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Commandiet Rotterdam B.V. is uitsluitend opgericht om deel te kunnen nemen in de Wijkontwikkelingsmaatschappij Tarwewijk C.V.		
Bestuurlijk belang:	College van B en W is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €18.000.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Nihil. Er vinden geen bedrijfsactiviteiten meer plaats en er is geen vreemd vermogen (schuld). Naar huidige inzichten zijn er bij de verdere ontbinding geen kostenposten voorzien die direct impact hebben op de gemeentelijke financiële positie.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 zijn verdere voorbereidingen getroffen teneinde de Commandiet Rotterdam BV te ontbinden. Na afwikkeling van de resterende fiscaliteiten en het vaststellen van de laatste jaarrekening is de verwachting dat de vennootschap in 2019 definitief kan worden ontbonden.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	0	Voornemen beëindiging verbonden partij	Voornemen beëindiging verbonden partij
Eigen vermogen per 31/12:	18	Voornemen beëindiging verbonden partij	Voornemen beëindiging verbonden partij
Vreemd vermogen per 31/12:	0	Voornemen beëindiging verbonden partij	Voornemen beëindiging verbonden partij
Eneco Groep N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Geen.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en voorzitterschap van de Aandeelhouderscommissie van Eneco.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam heeft 1.575.145 aandelen met elk een nominale waarde van €0,01 hetgeen resulteert in een aandeelhoudersbelang van 31,69%.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De boekwaarde van Eneco op de financiële balans van de gemeente is € 1, waardoor er geen risico is op een afboeking van de gemeentelijke boekwaarde. Een risico voor de gemeente treedt op wanneer Eneco gegeven haar vermogenspositie of tegenvallende resultaten een lager dividend uitkeert dan in de begroting van de gemeente is opgenomen. O.b.v. de huidige prognoses t.a.v. het netto resultaat van Eneco en de behoedzame raming van de gemeente is de verwachting dat de totale gemeentelijke dividendraming niet hoeft te worden bijgesteld.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Eneco behaalde over 2018 een nettowinst van €136 mln. Dit is hoger dan in 2017 (€127 mln) en wordt voornamelijk veroorzaakt door een belastingvoordeel als gevolg van verlaging van het tarief vennootschapsbelasting en de recente acquisities. Dankzij de acquisitie van het resterende 50% belang in het Duitse LichtBlick, het Belgische leveringsbedrijf Eni en de Nederlandse klantportfolio van EOn steeg de totale omzet in 2018 met 24,6% naar € 4,1 mld. Ondanks een beperkte toename van de totale bedrijfskosten tot € 920 mln (+2,9%) presenteerde Eneco een hogere brutomarge van 2,8% (€1,08 mld.) als gevolg van een hogere marge door de gedane recente acquisities en de verkoop van de Franse zonactiviteiten en de verkoop van een gedeeltelijk belang in windpark Borssele. In 2018 heeft Eneco Groep € 548 mln (2016: € 647 mln) geïnvesteerd in binnenlandse en buitenlandse acquisities, operationele uitbreiding en duurzame opwekcapaciteit. Het grootste deel hiervan is betaald voor het reeds genoemde 50%-aandeel in LichtBlick en de overname van O. Verder investeerde Eneco €122 mln in uitbreidingen op het gebied van zon- en windenergie (o.a. in de windparken Borssele, Hoge Zandse polder, Nieuwe Waterweg en Slufterdam) en €78 mln. in warmtenetten en warmteproductiefaciliteiten en €48 mln. in overige zaken als gasgestookte elektriciteitscentrale Enecogen (herstelvoorziening voor het hoogspanningsnet) en biomassacentrale BioGolden Raand.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0,001	0,001	0,001

Netto resultaat:	127.000	150.000	136.000
Eigen vermogen per 31/12:	2.869.000	2.934.000	2.939.000
Vreemd vermogen per 31/12:	2.787.000	1.150.000	2.804.000
Gemeentewerken N.V.	Projectmanagement en engineering	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	In het kader van het project Marktwerving, Deregulering en Wetgevings-kwaliteit is door de commissie Cohen een aantal aanbevelingen gedaan die een eind moeten maken aan de ongelijke positie van overheidsinstanties en particuliere bedrijven die elkaar op de markt tegenkomen. Dit heeft geleid tot "Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst". Hierdoor stellen externe opdrachtgevers (waaronder Rijkswaterstaat, Nederlandse Spoorwegen en Waterschappen) waarmee in het verleden nauw werd samengewerkt nu de eis dat met hen samen-werkende partijen een privaatrechtelijk stempel moeten dragen. Hiernaast is de technische uitvoering van de C2-deponie Maasvlakte ondergebracht in de C2 Rotterdam B.V.		
Bestuurlijk belang:	De statutaire directie bestaat uit ambtelijke vertegenwoordigers van het cluster Stadsontwikkeling. Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €45.378,-.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De liquidatie wordt in 2019 verwacht. De eeuwigdurende nazorg van de C2-deponie is per 1 januari 2019 overgedragen aan de provincie. In 2019 worden nog puinresten afgevoerd. De gemeente is nog met het rijk (Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat) in overleg over wat precies moet worden afgevoerd. Het hiermee samenhangende financieel risico wordt als zeer beperkt ingeschat.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De NV Gemeentewerken Rotterdam kan niet eerder ontbonden worden nadat de dochterondernemingen zijn geliquideerd. De liquidatie van het Ingenieursbureau Rotterdam BV heeft in 2018 niet plaatsgevonden. De planning is om de liquidatie van de dochterondernemingen en de NV in 2019 de effectueren. Aangezien de provincie heeft ingestemd met de overdracht van de eeuwigdurende nazorg is dit realistisch. De jaarrekening van de NV Gemeentewerken is nog niet opgesteld en gecontroleerd door de externe accountant.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	45	45	45*
Netto resultaat:	-19	-19	-16*
Eigen vermogen per 31/12:	297	297	280*
Vreemd vermogen per 31/12:	22	22	106*
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Dordrecht		
Publiek belang:	De ROM-D Beheer N.V. is uitsluitend opgericht voor het beheer van andere vennootschappen, waaronder Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden B.V. Kil III.		

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bestuurlijk belang:	Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente Rotterdam in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €5.681,-.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Aan de beheervenootschap zijn geen risico's verbonden anders dan de boekwaarde. De beheerkosten worden vergoed uit de exploitatie van de commanditaire vennootschap.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2019 trad BNG Gebiedsontwikkeling als aandeelhouder uit ROM-D Beheer. De aandelen werden overgenomen door ROM-D Capital.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	6	6	6
Netto resultaat:	3	0	Nog niet beschikbaar
Eigen vermogen per 31/12:	40	40	Nog niet beschikbaar
Vreemd vermogen per 31/12:	155	300	Nog niet beschikbaar
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Dordtse Kil III C.V.	Deelnemingen	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Dordrecht		
Publiek belang:	Ontwikkeling van de bedrijfsterrainen optimaal op elkaar af te stemmen en de betrokkenheid van de aanpalende regio bij de plannen te vergroten.		
Bestuurlijk belang:	De directie van ROM-D C.V. wordt gevormd door ROM-D Beheer N.V. College van B en W wordt vertegenwoordigd bij de vergadering van vennoten.		
Financieel belang:	Kapitaalstorting van €561.155,-		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Door de gunstige economie groeit de vraag naar bedrijventerreinen, waarvan ook ROM-D verwacht te profiteren. Continuïteit en liquiditeit van de vennootschap zijn in voldoende mate gewaarborgd.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 zijn er verkopen geweest ter waarde van € 3,3 miljoen. De eindwaarde van de grondexploitatie is niet gewijzigd ten opzichte van 2017 en bedraagt € 19 miljoen.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	561	561	561
Netto resultaat:	610	1.000	820*
Eigen vermogen per 31/12:	9.569	9.000	10.389*
Vreemd vermogen per 31/12:	9.107	12.000	9.014*
WOM Vastgoed BV	Vastgoed	Vennootschap	Te beëindigen
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Geen.		
Bestuurlijk belang:	Het college van B en W vertegenwoordigt de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De statutaire directie wordt gevormd door een ambtelijke vertegenwoordiger.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam is volledig eigenaar en 100% aandeelhouder van de WOM Vastgoed B.V. Het gestorte aandelenkapitaal bedraagt € 227.162,-		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	In een liquidatieproces zoals bij WOM Vastgoed worden de resterende vorderingen op derden en schulden aan derden afgewikkeld. Als er na afwikkeling geen schulden meer zijn en als er een positief eigen vermogen resteert, wordt in de regel een slotdividend aan aandeelhouders uitgekeerd. De aandeelhouders lopen afhankelijk van de verdere afwikkeling het risico dat het slotdividend lager is dan eerder is geïmpreciseerd doordat er meer schulden c.q. of schuldeisers blijken te zijn en dit niet gecompenseerd wordt door de openstaande vorderingen (debiteuren die aan Beurs nog een schuld moeten betalen) of dat de vorderingen niet worden betaald.		

	dusdanig is dat dit leidt tot een negatief eigen vermogen. Vooral nog is de inschatting dat er voor de gemeente geen extra kosten verbonden zijn met de verdere liquidatie en afwikkeling van vordering en schulden.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 zijn verdere voorbereidingen getroffen teneinde WOM Vastgoed BV te ontbinden. Na afwikkeling van de resterende fiscaliteiten, het ontbinden van een dochtervennootschap en het vaststellen van de laatste jaarrekening is de verwachting dat de vennootschap in 2019 definitief kan worden ontbonden.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Boekwaarde	0	0	0
Netto resultaat:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	In liquidatie
Eigen vermogen per 31/12:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	In liquidatie
Vreemd vermogen per 31/12:	Nog niet beschikbaar	In liquidatie	In liquidatie

Stichtingen

Stichtingen vormen de derde vorm van een verbonden partij. Alleen die stichtingen waarin een bestuurlijk en een financieel belang bestaat - anders dan een subsidierelatie – beschouwt de gemeente als verbonden partijen.

Stichtingen waarmee de gemeente in overwegende mate een subsidierelatie heeft, zijn in dit verband geen verbonden partij.

Welke stichtingen zijn in beheer?

In de onderstaande tabel is de geactualiseerde lijst van stichtingen opgenomen:

Verbonden partij	Product	Soort	Status
Bibliotheek	Cultuur	Stichting	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Gezien de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de openbare bibliotheek, en de nauwe verwevenheid tussen bibliotheekwerk en democratie, is gekozen voor een constructie als verbonden partij.		
Bestuurlijk belang:	Statutaire bevoegdheden als aangesloten instelling.		
Financieel belang:	De inbrengwaarde van de activa (collectie, inventaris).		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De inbrengwaarde van de activa (collectie, inventaris).		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Bibliotheek Rotterdam kampt niet met actuele risico's. Voor de langere termijn zijn er risico's in de vorm van een teruglopend aantal betalende leden en de mogelijkheid van een lager subsidieniveau. Ten aanzien van de Centrale Bibliotheek aan de Hoogstraat wordt een scenario-onderzoek uitgevoerd naar de verbouwingmogelijkheden van het pand. Hierbij worden scenario's met verschillende ambitieniveau's onderzocht. Dit biedt zowel risico's als kansen voor de toekomstige invulling van de Centrale Bibliotheek, afhankelijk van het scenario waarvoor uiteindelijk gekozen wordt.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	134*	53	182*

Eigen vermogen per 31/12:	6.425*	5.946	6.707*
Vreemd vermogen per 31/12:	4.848*	5.189	5.102*

Welke nieuwe stichtingen zijn opgericht?

Geen, derhalve niet van toepassing.

Welke stichtingen zijn beëindigd?

Geen, derhalve niet van toepassing.

Verenigingen

Ook verenigen kunnen een vorm zijn van een verbonden partij. In het geval van een Coöperatieve Vereniging geldt dat het doel zich strekt tot het voorzien in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden. Hierbij kan in tegenstelling tot de gewone vereniging de aansprakelijkheid van de leden worden beperkt of uitgesloten. Bij onderstaande Commanditaire Vereniging geldt dat de leden uitgesloten zijn van aansprakelijkheid (UA). Bij een gewone vereniging zijn de leden hoofdelijk aansprakelijk.

Welke deelnemingen in verenigingen zijn reeds in beheer?

Verbonden partij	Product	Soort	Status
Wigio4It C.V.	Inkomen	Vereniging	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Publiek belang:	Zonder winstoogmerk de ICT-functie voor de sociale diensten van de G4 verzorgen. De afgelopen jaren hebben de diensten de overstap gemaakt naar dezelfde ICT-systemen voor de gemeentelijke taken omtrent rond 'werk' en 'inkomen'. Wigo4it beheert deze systemen en ontwikkelt ze door.		
Bestuurlijk belang:	Vertegenwoordiging door het college van B en W (vakwethouder) in de algemene deelnemersvergadering. Het bestuur heeft een externe adviesraad ingesteld om de visie en aanpak van Wigo4it te kunnen spiegelen aan de kennis en ervaring van deskundigen en managers van binnen en buiten de overheid.		
Financieel belang:	In het deelnemersconvenant staat dat elke deelnemer € 25.000 in het eigen vermogen van de Coöperatie Wigo4it U.A. stort. Daarnaast is er een jaarlijkse bijdrage. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedroeg in 2018 € 11,77 mln.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Indien van toepassing, worden risico's afgedekt door het vormen van een voorziening binnen de corporatie.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Wigo4it werkt aan een strategisch perspectief om te komen tot een open digitaal ontmoetingsplein in 2025 samen met het sociaal domein en andere ketenpartners. De inhoudelijke lijn is om innovatie structureel een plaats te geven binnen de samenwerkingen dat Wigo4it zich gaat voorbereiden op landelijke ontwikkelingen.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	-408	0	2.234
Eigen vermogen per 31/12:	3.222	2.173	3.456

Vreemd vermogen per 31/12:	14.388	14.157	24.674

Welke nieuwe deelnemingen in verenigingen zijn aangegaan?

Geen, derhalve niet van toepassing.

Welke deelnemingen in verenigingen zijn beëindigd?

Geen, derhalve niet van toepassing.

Publiekrechtelijke verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) biedt openbare lichamen de mogelijkheid om een deel van hun bestuurstaken te verplaatsen naar een andere bestuurslaag. Dit wordt ook verlengd lokaal bestuur genoemd. Gemeenten kunnen een openbaar lichaam instellen. Een dergelijk openbaar lichaam is een rechtspersoon en kent drie organen: een algemeen bestuur, een dagelijks bestuur en een voorzitter. Alleen de gemeenschappelijke regelingen die de gemeente kwalificeert als verbonden partij staan opgenomen in deze paragraaf. Daaronder zijn niet begrepen de zogeheten lichte regelingen, omdat daar de bestuurlijke component ontbreekt. Bij lichte regelingen gaat het om samenwerkingsverbanden zonder bestuursorganen.

In welke gemeenschappelijke regelingen participeert de gemeente reeds?

Hieronder vindt u een overzicht van de regelingen waarin de gemeente Rotterdam participeert:

Verbonden partij	Product	Soort	Status
GGD Rotterdam-Rijnmond	Openbare gezondheidszorg	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De lichamelijke gezondheid van de bevolking of van specifieke groepen beschermen en bevorderen, en daarnaast ziekten onder de bevolking voorkomen of vroegtijdig opsporen.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam heeft één lid en één plaatsvervangend lid in het Algemeen Bestuur.		
Financieel belang:	Rotterdam voert deze regeling uit. Uitgaven voor de uitvoering van deze wettelijke taken en inkomsten vanuit regiogemeenten (inwonerbijdragen) zijn onderdeel van de gemeentebegroting. Voor het complete verzorgingsgebied Rotterdam-Rijnmond was het budget in 2018 € 9,084 mln. De regiogemeenten dragen daarvan € 4,241 mln bij. De resterende € 4,843 mln komt voor rekening van de gemeente. Aangezien Rotterdam deze regeling uitvoert, is onderstaande voor deze regeling niet van toepassing.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Niet van toepassing.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Inhoudelijk: in 2018 was er sprake van een (lichte) toename meningokokken W. Meningokokken veroorzaken hersenvliesontsteking en sepsis (bloedvergiftiging), in het bijzonder bij kleine kinderen. De vaccinatie bij de leeftijd van 14 maanden wordt daarom vervangen door een vaccinatie die ook het type W bestrijdt. Bij deze meningokokken vorm zijn tieners vaker drager van de bacterie. In het najaar van 2018 worden extra jongeren gevaccineerd. Procesmatig: Het benchmarkrapport van GGD GHOR Nederland is in 2018 beschikbaar gekomen en laat een vergelijking van de 25 GGD 'en zien op de diverse taken. Uit dit rapport blijkt onder andere dat de GGD RR een van de goedkoopste GGD 'en van Nederland is. Bij de opstelling van de begroting 2019 zijn nieuwe afspraken gemaakt omtrent de omvang van het pakket basisproducten dat de GGD Rotterdam-Rijnmond voor alle gemeenten uitvoert. De omvang van het basispakket wordt steeds voor vier jaar vastgesteld en geldt ook nu weer voor een periode van vier jaar, van 2019-2022. Als onderdeel van de begroting wordt ook de missie en visie voor de komende vier jaar bijgesteld. Dit heeft als doel om financiële afwegingen gemakkelijker te laten verlopen. Per saldo blijkt de al eerder verwachte daling van kosten bij TBC zich daadwerkelijk voor te doen. In totaal ontstaat er hierdoor financiële ruimte. In de begroting is deze verwerkt door meer inzet op advisering voor de aanpak van gezondheidsachterstanden. Mevrouw drs. S.V.H. (Saskia) Baas-van Leeuwen is per 1 juli 2018 benoemd tot directeur Publieke Gezondheid. Uit hoofde van deze functie is mevrouw Baas tevens directeur van de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) binnen de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond en ambtelijk eindverantwoordelijke voor de wettelijke taken van de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) van de 15 gemeenten die samen de Gemeenschappelijke Regeling GGD Rotterdam-Rijnmond vormen. Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 zijn er nieuwe bestuurders aangesteld. In het AB van december is wethouder De Langen van Rotterdam als voorzitter van het algemeen bestuur GGD-RR benoemd en wethouder Borgonjen van Westvoorne benoemd als vicevoorzitter van het AB GGD-RR.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Eigen vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Grondbank RZG Zuidplas	Grondzaken	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Publiek belang:	Het behartigen van het belang van de gemeente Rotterdam in het ontwikkelingsgebied van de Zuidplas voor wat betreft de ontwikkeling van de woningbouw, bedrijventerreinen en het waarborgen van voldoende hoogwaardige plankwaliteit.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam heeft één lid in het Dagelijks Bestuur lid, die tevens tweede vicevoorzitter is en een vervanger. Daarnaast heeft de gemeente Rotterdam twee leden in het Algemeen Bestuur.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling en is voor 40% deelnemer. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedroeg in 2018 € 9 mln.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De verliesvoorziening ultimo 2018 bedraagt € 22 mln en het negatieve eigen vermogen bedraagt € 19 mln. De gemeente heeft hiervoor een voorziening getroffen en derhalve het risico afgedekt. Verder risico's zijn thans beperkt.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De gemeente Zuidplas is samen met de partners in de Grondbank thans bezig met het opstellen van een ontwikkelingsvisie voor de Zuidplaspolder. De ontwikkeling van de visie is in 2018 gestart en zal naar verwachting in 2019 leiden tot de nodige besluitvorming voor gebiedsontwikkeling. Het resultaat voor 2018 bedraagt € 3,274 mln, opgebouwd uit € 2 mln waardestijging gronden, € 0,691 mln verevening uit de vereveningsreserve en € 0,584 operationeel resultaat.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	1.375	21.570	3.274
Eigen vermogen per 31/12:	-21.458	0	-18.875
Vreemd vermogen per 31/12:	96.300	93.500	93.137
Instandhouding en Beheer DCMR	Milieu	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Schiedam		
Publiek belang:	De milieuproblemen in de regio Rijnmond worden aangepakt door intensieve samenwerking tussen betrokken overheden. Rotterdam heeft een groot deel van de uitvoering van de milieutaken neergelegd bij de DCMR Milieudienst Rijnmond. Die geeft bijvoorbeeld milieuvergunningen af, voert controles uit, begeleidt bodemsaneringen of laat milieumetingen uitvoeren. De dienst stelt ook milieup expertise beschikbaar en adviseert rond het beleid van de gemeente Rotterdam.		
Bestuurlijk belang:	De wethouder Milieu zit in Dagelijks Bestuur, de wethouders Milieu en Financiën zitten in het Algemeen Bestuur		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam draagt jaarlijkse naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedroeg in 2018 € 16,7 mln.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	DCMR kent een systeem van risicomanagement. Voor in beeld zijnde risico's zijn bestemmingsreserves gevormd. Daarnaast wordt een weerstandsvermogen aangehouden van 3% van de gemiddelde opbrengst van drie voorgaande jaren. Mochten er zich risico's voordoen waar niet in voorzien is, en waarvoor ook het weerstandsvermogen ontoereikend is, dan kan Rotterdam uit hoofde van deelname in de gemeenschappelijke regeling voor ca 1/3 worden aangesproken.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 lag de aandacht binnen de organisatie en het werkpakket van de GR DCMR op de vergunningverlenings-, toezichts- en handhavingstaken. Ook lag de nadruk op de voorbereidingen voor de implementatie van de toekomstige Omgevingswet.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	0 (na toevoeging aan reserve van 83)	0	-1
Eigen vermogen per 31/12:	8.117	2.833	5.680
Vreemd vermogen per 31/12:	11.838	7.400	9.669
Jeugdhulp Rijnmond	Openbare gezondheidszorg	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Publiek belang:	Een kwalitatief goede en efficiënte uitvoering van jeugdhulp in het Rijnmondgebied van de gemeenschappelijke regeling.		
Bestuurlijk belang:	Elke deelnemende gemeente wijst vanuit haar College van B en W een vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur aan, alsmede een plaatsvervanger.		
Financieel belang:	De gemeente draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling en is voor ongeveer 53% deelnemer. De deelnemersbijdrage van de gemeente bedroeg in 2018 € 104,5 mln. De gemeenschappelijke regeling Jeugdhulp Rijnmond is een inkoopcombinatie van vijftien gemeenten voor de inzet van jeugdhulp en kent slechts een klein eigen vermogen (ongeveer 1,0%) en geen vreemd vermogen. Ze sluit geen financieringen af (schulden/vreemd vermogen). Bij een eventueel tekort dragen de gemeenten naar rato bij en bij een overschot (nettoresultaat) ontvangen zij naar rato.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	De budgetten jeugdhulp staan (landelijk en regionaal) onder druk. De jaarlijkse deelnemersbijdrage vanuit de gemeente Rotterdam van meer dan €100 mln is daarom niet toereikend. Bijsturing op korte termijn is niet mogelijk. Afspraak is dat bij een tekort van de GR Jeugdhulp Rijnmond de deelnemende (regio-)gemeenten naar rato bijdragen. Voor de gemeente Rotterdam wordt dit geschat op € 2 mln.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	In 2018 is een nieuwe inkoopmethodiek ingevoerd. Van de oude financiering is overgegaan naar resultaatgerichte inkoop. Zorgaanbieders moeten integrale hulp levering aan de jeugdige en het gezin. 2018 is een overgangsjaar, met deels zorgcontinuïteit en deels nieuwe arrangementen. Vanaf 2019 wordt uitsluitend met arrangementen gewerkt. In regionaal verband wordt met zorgaanbieders ingezet op transformatie.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	-1.399	0	-19.926
Eigen vermogen per 31/12:	2.249	1.004	-
Vreemd vermogen per 31/12:	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Metropoolregio Rotterdam - Den Haag	Concernondersteuning	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	De samenwerking tussen de gemeenten bevorderen met het oog op een voorspoedige ontwikkeling in het gebied en het beheer van de voorzieningen rond verkeer en vervoer en het economisch vestigingsklimaat die aan de regio toevertrouwd zijn.		
Bestuurlijk belang:	Burgemeester en portefeuillehouders Verkeer & Vervoer en Economie & Werkgelegenheid nemen zitting in Algemeen Bestuur.		
Financieel belang:	De gemeente draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling voor het onderdeel Economisch Vestigingsklimaat. In 2018 bedroeg de deelnemersbijdrage € 1,6 mln (ongeveer € 2,51 per inwoner). De rest van de bijdrage komt uit Rijksmiddelen (BDU Verkeer en Vervoer).		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	In 2016 besloot het Algemeen Bestuur van de MRDH om zowel de bestaande als de toekomstige financiering van RET en HTM over te nemen van de gemeenten Rotterdam resp. Den Haag. Behalve de gemeente Albrandswaard hebben alle gemeenten een inschermende zienswijze ingediend voorafgaande aan voorgenomen besluit. (hiermee is de balanspositie ultimo 2017 fors uitgebreid met 891 miljoen euro). De voornaamste reden voor deze overname was, dat hiermee per jaar tenminste € 6 miljoen meer voor de bekostiging van de door de MRDH uit te voeren wettelijke taak t.a.v. verkeer en vervoer beschikbaar is. De hieraan verbonden risico's zijn beperkt, o.a. omdat de MRDH zelf zorg draagt voor de integrale bekostiging van rente en afschrijving van alle door haar goedgekeurde railinvesteringen in het OV. Voor de afdekking van het resterende risico heeft de MRDH een risicoreserve ingesteld.		

Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft als ambitie om een Europese topregio te worden. Het kerndoel is om te investeren in de regio zodat de concurrentiepositie en het vestigingsklimaat verbeteren en er meer banen ontstaan. Hiervoor is een regionale aanpak ontwikkeld langs vier samenhangende lijnen: vernieuwen van verbindingen, vernieuwen van de economie, vernieuwen van energie en vernieuwen van stad en omgeving. Dit komt terug in het in de nieuwe Strategische Agenda. In de tweede helft van 2018 zijn bestuurders en raadsleden actief betrokken geweest bij het formuleren van de ambities voor in de strategische agenda. De MRDH heeft drie programma's. Voor de programma's Verkeer en Openbaar vervoer worden aan de hand van de Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid per programma de doelstellingen en de daaraan gekoppelde jaaractiviteiten ingevuld en tot uitvoering gebracht. Voor het derde programma Economisch Vestigingsklimaat is de Agenda Economisch Vestigingsklimaat leidend en de Roadmap Next Economy de centrale leidraad. In 2018 heeft zich dat vooral vertaald in activiteiten voor het Innovatieprogramma (fieldlabs), campusontwikkeling, werklocaties, digitalisering en startupondersteuning. InnovationQuarter is een belangrijke partner bij de uitvoering van deze taken.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	4.836	4.959	7.936
Eigen vermogen per 31/12:	7.426	9.319	15.361
Vreemd vermogen per 31/12:	1.348.170	804.337	1.436.893
Nieuw-Reijerwaard	Gebiedsontwikkeling	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Gemeente Ridderkerk		
Publiek belang:	De GR Nieuw Reijerwaard heeft tot doel en als belang het binnen diens rechtsgebied ontwikkelen en realiseren van minimaal 90 hectare bedrijventerrein op de locatie Nieuw Reijerwaard met de daarbij horende ontsluiting en het daarbij horende groen.		
Bestuurlijk belang:	Benoeming twee leden en twee plaatsvervangende leden van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam draagt naar rato risico in deze gemeenschappelijke regeling.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Ondanks dat de vraag naar vrije kavels fors is toegenomen, blijft het uitgiftetempo en de hoogte van de grondprijs een aandachtspunt. Er is voldoende belangstelling vanuit de markt, maar dit heeft nog niet geleid tot concrete uitgiftes.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Door bezwaren uit de omgeving is het niet gelukt om in 2018 een eerste paal te slaan voor het nieuwe complex van Bakker Barendrecht. De verwachting is dat medio maart 2019 de rechter een uitspraak gaat doen.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	0	0	0
Eigen vermogen per 31/12:	0	0	0
Vreemd vermogen per 31/12:	135.508	138.000	145.409
Openbaar Lichaam Gezamenlijke Brandweer	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rozenburg		

Publiek belang:	De Gezamenlijke Brandweer is een samenwerkingsverband tussen bedrijven in het haven- en industriegebied van Rotterdam en de Gemeente Rotterdam. De organisatie verzorgt in dit gebied de brandbestrijding en hulpverlening en heeft daarbij de verplichting tot het instand houden van een bedrijfsbrandweer (Wet veiligheidsregio's) overgenomen van de bedrijven die aangesloten zijn.		
Bestuurlijk belang:	Het bestuur bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam en de bedrijven en wordt voorgezeten door de burgemeester van Rotterdam.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedroeg in 2018 € 8.066k.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Er loopt op dit moment een onderzoek naar de toekomstige financierbaarheid van de OLGB. De bedrijven die voor tweederde meebetalen ervaren door de huidige bekostigingssystematiek een sterk oplopende contributie die op de lange termijn onhoudbaar is. Gekeken wordt naar hoe bedrijven in het havengebied die geen wettelijke verplichting, maar wel het voordeel hebben van de OLGB, een bijdrage kunnen gaan leveren. Het risico is derhalve dat de unieke publiek-private samenwerking op termijn niet levensvatbaar is en voor zowel de gemeente Rotterdam als de deelnemende bedrijven de kosten omhoog gaan.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Ledenbedrijven gebruiken in toenemende mate stationaire blusvoorzieningen; dit is positief, maar betekent niet dat dit zondermeer een vervanging kan zijn van de (mobiele) industriële slagkracht bij de GB. De komst van stationaire blusvoorzieningen, die de hoeveelheid bedrijfsbrandweer-aanwijzingen verminderen, betekent wel dat de financiële last van de coöperatie van ledenbedrijven CIBUA -de andere deelnemer in de GR- over minder schouders moet worden verdeeld. Om voor de toekomst meer structuur te krijgen in de financiën van de CIBUA is een project 'Herfinanciering GB' gestart, dat in 2019 afgerond moet gaan worden. Daarnaast waren er in 2018 de nodige perikelen rondom de huisvesting van de GB in Rozenburg (hoofdkantoor, TCGB en IBP loods). In 2018 is naar een oplossing gezocht, en deze zoektocht heeft geresulteerd in het besluit om 2019 een ander (koop)pand te gaan betrekken, waar verschillende activiteiten van de GB gehuisvest kunnen worden. Het GB Oefencentrum in de nabijheid van de Maximakazerne is opgeleverd en de eerste ploegen hebben daar in 2018 ook al geoefend. Ook is in 2018 een nieuwe kazerne geopend voor de Vrijwillige Brandweer in Hoogvliet, die opereert onder de vlag van de GB. In 2018 is gestart met de implementatie van een nieuw ERP-pakket, waardoor de kwaliteit en efficiency van de transactieverwerkende processen sterk zal verbeteren; vanaf 1-1-2019 is dit pakket operationeel.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	119	-208	-48
Eigen vermogen per 31/12:	2.433	2.375	2.752
Vreemd vermogen per 31/12:	18.067	16.197	19.929
Openbaar lichaam Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond	Crisisbeheersing en brandweer	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			
Vestigingsplaats:	Rotterdam		
Publiek belang:	Gemeenten zijn op basis van art. 9 van de Wet Veiligheidsregio's verplicht gemeenschappelijke regelingen te treffen om de taken die in deze artikelen staan uit te voeren. In de VRR werken de Regionale Brandweer, Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen, Ambulancezorg en de Gemeenschappelijke Meldkamer van politie, brandweer en ambulance intensief samen. Zij bieden professionele hulp en bescherming bij mogelijke risico's en bedreigingen.		

Bestuurlijk belang:	De burgemeester van Rotterdam is voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur van de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond.		
Financieel belang:	De inwonerbijdrage van de gemeente Rotterdam aan de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond is 57,6% van de totale inwonersbijdragen van de regiogemeenten voor crisisbeheersing en rampenbestrijding. De deelnemersbijdragen van de gemeente bedroegen in 2018 € € 42,9 mln. voor basiszorg en € 5,2 mln. voor overige taken en FLO-lasten.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	In de begroting 2018 zijn een aantal ontwikkelingen genoemd waarvan destijds de verwachting was dat ze mogelijk een risico voor de VRR-organisatie konden vormen. Eind 2018 is gebleken dat deze risico's zich hebben voorgedaan of inmiddels zijn vervallen. Over 2018 zijn er geen risico's meer die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Op het gebied van Ambulancezorg en Geneeskundige hulpverleningsorganisatie Rotterdam-Rijnmond (GHOR) lag ook in 2018 de focus op het verbeteren van de prestaties in het spoedvervoer. Twee voorbeelden hiervan zijn <i>medium care</i> vervoer en het <i>interklinisch</i> vervoer. Medium care is spoedeisend vervoer van zieken in een ambulance, waarbij rekening gehouden wordt met de specifieke klachten van de patiënt. Bij interklinisch vervoer gaat het om vervoer van ziekenhuis naar ziekenhuis. Er is een transferium in het Maasstad ziekenhuis ingericht om wachttijden voor de ambulance bij de Spoedeisende Hulp voor ambulances te voorkomen. Om het personeelstekort bij de ambulance op te lossen is er een succesvolle wervingscampagne geweest en zijn er nieuwe medewerkers aangesteld. Op het gebied van evenementen is gekeken op welke wijze het adviseringsproces met betrekking tot gezondheid en veiligheid bij evenementen optimaal kan worden ingericht en zijn zij betrokken bij het ontwikkelen van een nieuwe landelijke handreiking "Publieke gezondheid en Veiligheid bij Evenementen". Als wordt gekeken naar de brandweezorg dan is het plan Brandweezorg 2017 – 2020 vastgesteld door het bestuur van de VRR. Hierin is vastgelegd dat de toekomstbestendige brandweezorg risicogericht is, anticipeert, de schakels in de veiligheidsketen verbindt en maatwerk levert, waar specifieke risico's daar om vragen. Als VRR hebben we ook een gespecialiseerd brandweerteam (BroNS-team) dat hulp kan bieden bij brand aan boord van passagiersschepen op de Noordzee. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft het afgelopen jaar ingestemd om de taak van het BroNS-team te verbreden van passagiersschepen naar alle type schepen. De afgelopen jaren zien we het aantal branden met fatale gevolgen in b.v. seniorencomplexen toenemen. De veronderstelde mate van zelfredzaamheid is geen vast gegeven bij diverse kwetsbare groepen, zoals senioren. Reden waarom wij hebben deelgenomen aan een bestuurlijke top over veiligheid van kwetsbare personen. De VRR wil graag inzicht in de top 50 van risicovolle objecten. In 2018 zijn 10 potentiële objecten langs de Risico Analyse Mode meetlat gelegd. In 2019 wordt hier verder uitwerking aan gegeven. Landelijk is onze expertise op het gebied van omgevingsveiligheid gedeeld met andere regio's. Hiermee is de continuering van deze subsidie voor de komende twee jaar veilig gesteld. De feitelijke samenvoeging van de meldkamers Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland Zuid heeft op 15 mei 2018 plaatsgevonden. Op 6 juni 2018 heeft minister Grapperhaus de nieuwe Meldkamer Rotterdam geopend. Verder is er het afgelopen jaar veel aandacht geweest voor de multidisciplinaire opleiding in het kader van terrorismegevolgbestrijding. Op het gebied van risicobeheersing is programmatisch gewerkt aan de voorbereiding op een Omgevingswet.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	2.262	./1.330	./1.421
Eigen vermogen per 31/12:	10.903	9.114	10.781
Vreemd vermogen per 31/12:	76.442	69.100	64.800
Recreatieschap Rottemeren	Ruimte en wonen	Gemeenschappelijke Regeling	Te continueren
Algemene gegevens			

Vestigingsplaats:	Schiedam		
Publiek belang:	Het behartigen van het gemeenschappelijk belang van de deelnemers voor wat betreft de ontsluiting, de ontwikkeling, aanleg en het beheer in het kader van de openluchtrecreatie en waar mogelijk het toerisme en van natuur en landschap in het gebied waarvoor de regeling geldt.		
Bestuurlijk belang:	De gemeente Rotterdam heeft één zetel in het Dagelijks Bestuur en drie zetels in het Algemeen Bestuur.		
Financieel belang:	De gemeente Rotterdam draagt naar rato bij aan deze gemeenschappelijke regeling. De deelnemersbijdrage van de gemeente Rotterdam bedroeg in 2018 € 3,4 mln.		
Risico-inschatting (BBV, art. 11 eerste lid, sub b)	Recreatieschap Rottemeren kent een systeem van risicomangement. Voor in beeld zijnde risico's zijn bestemmingsreserves gevormd. Daarnaast wordt een weerstandsvormogen aangehouden.		
Ontwikkelingen en behaalde resultaten in 2018:	Dit recreatieschap is in 2018 voortgezet met drie deelnemers, gemeente Rotterdam, gemeente Lansingerland en gemeente Zuidplas. De gemeenschappelijke regeling is aangepast naar een collegeregelgeling, waarmee het opstellen van beleid bij de gemeenten komt te liggen. De gemeenten werken aan een gezamenlijke ontwikkelingsvisie voor de Rottemeren.		
Financiële gegevens	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Netto resultaat:	650 *(na toevoegingen en ontrekkingen reserves)	0	48
Eigen vermogen per 31/12:	17.242*	14.356	16.301
Vreemd vermogen per 31/12:	5.397*	1.871	6.990

Welke nieuwe gemeenschappelijke regelingen zijn aangegaan?

Geen, derhalve niet van toepassing.

Welke gemeenschappelijke regelingen zijn of zullen worden beëindigd?

Hieronder vindt u een overzicht van de regelingen die zijn beëindigd.

Verbonden partij	Product	Soort	Status
Koepelschap Buitenstedelijk Groen	Stedelijke inrichting	Ruimte en wonen	Beëindigd
Natuur- en recreatiegebied IJsselmonde	Stedelijke inrichting	Ruimte en wonen	Beëindigd
Recreatieschap Midden-Delfland	Stedelijke inrichting	Ruimte en wonen	Beëindigd
Recreatiegebied Voorne-Putten-Rozenburg	Stedelijke inrichting	Ruimte en wonen	Beëindigd

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Zoals in de begroting van 2018 is gemeld dat uittreedt als lid van de gemeenschappelijke regelingen (recreatieschappen): Midden Delfland, Voorne Putten Rozenburg, IJsselmonde en het Koepelschap Buitenstedelijk Groen. In 2018 is de gemeente nog wel betrokken geweest bij het afronden en definitief beëindigen van haar deelname in voornoemde gemeenschappelijke regelingen.

Dit recreatieschap is per 1-1-2019 officieel opgeheven. De eigendommen en grondoverdrachten van het recreatieschap worden voor de zomer afgerond. De rechtsopvolger van het schap is de Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland (CBG MD). Rotterdam is geen deelnemer aan de rechtsopvolger. Het recreatieschap had enkele gronden op Rotterdams grondgebied in eigendom. Deze gronden (in Kandelaarhoek en Poldervaart) worden in eigendom overgedragen aan de gemeente Schiedam.

Voorne-Putten Rozenburg

Dit recreatieschap blijft gewoon bestaan als GR met vier deelnemers, gemeenten Westvoorne, Brielle, Hellevoetsluis en Nissewaard.

Rotterdam betaalt tot en met 2022 een uittreedvergoeding, vanaf 2019 is dat € 150.000 per jaar. Per 2019 heeft de gemeente Rotterdam het beheer van de Landtong Rozenburg overgenomen van het recreatieschap. De naam van het recreatieschap is omgezet naar Voorne-Putten, mede als gevolg van uittreding Rotterdam en onze overname van het beheer van de Landtong Rozenburg.

IJsselmonde

Dit recreatieschap blijft bestaan als GR met vijf deelnemers: gemeenten Barendrecht, Albrandswaard, Hendrik Ido Ambacht, Ridderkerk en Zwijndrecht.

Rotterdam betaalt tot en met 2025 een jaarlijkse uittreedvergoeding van € 854.372,80 per jaar.

Koepelschap Buitenstedelijk Groen

Deze GR is in 2018 officieel opgeheven en alle taken en verantwoordelijkheden zijn overgedragen of afgerond.

Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid geeft de kaders weer voor de ruimtelijke economische ontwikkelingen in de stad. Daarnaast wordt ingegaan op de verwachte marktontwikkelingen voor woningbouw en werklocaties, de financiële uitgangspunten van het grondbeleid en de risico's voor de grondexploitatieportefeuille.

Beleid

Grondbeleid

De gemeente werkt aan een aantrekkelijke woonstad met een sterke economie, zoals vastgelegd in de Stadsvisie 2030 (2007) en bekrachtigd in het kader 'Stedelijke Ontwikkeling, Prospectus van de Stad' (2013). De uitwerking van de aantrekkelijke woonstad richt zich op een betere 'quality of life' en meer specifiek op het behouden en aantrekken van hoger opgeleiden, mensen met midden- en hoge inkomens en gezinnen waarbij de verduurzaming van de stad, de energietransitie andere maatschappelijke en sociale doelen een grotere rol spelen.

Grondprijsbeleid

In 2013 is het huidige beleidskader vastgesteld om grondprijzen te bepalen. Het grondprijsbeleid gaat er vanuit dat nieuwe grondprijzen in principe volgens de normatief residuele methode berekend worden.

Sturing ruimtelijke economische projecten

Het ruimtelijk economisch perspectief en onze roloppvatting hebben consequenties voor nieuwe gebiedsontwikkelingen. Afhankelijk van de situatie bepaalt de gemeente op welke wijze ze haar sturingsinstrumentarium inzet. Grondexploitaties worden bijvoorbeeld gevoerd als de markt ontwikkelingen niet zelfstandig oppakt, of als de gemeente een groot deel van de te ontwikkelen locatie in eigendom heeft. Op basis van actuele marktanalyses (marktvraag, prijzen, ontwikkelingen etc.) en gemeentelijke ambities (bijvoorbeeld om een aantrekkelijke doelgroep in de gemeente te kunnen huisvesten) stelt de gemeente de eigen lopende grondexploitaties bij op project- en portefeuilleniveau (programma, planning, en/of prijs). Minimaal één keer per jaar voert de gemeente voor individuele grondexploitaties een risicoanalyse uit om te bepalen welke onzekerheidsreserve nodig is om projectspecifieke risico's op te vangen, zoals het slagen van een bestemmingsplanprocedure of de kans dat ergens bodemvervuiling wordt aangetroffen. Voor deze risico's neemt de gemeente in de individuele grondexploitaties een onzekerheidsreserve op.

Wanneer de gemeente geen of weinig grondeigendom heeft, zal eerder faciliterend grondbeleid toegepast worden. Bij deze vorm worden de kosten die de gemeente maakt om de betreffende ontwikkeling mogelijk te

maken zo ver als mogelijk verhaald op de initiatiefnemer. De gemeente loopt in een dergelijke situatie minder (financieel) risico, maar heeft ook minder mogelijkheden om te sturen op de ontwikkeling (bv het te realiseren programma).

MGV

Voor sturing op portefeuilleniveau wordt het Meerjarenperspectief Grond en Vastgoed (MGV) opgesteld. Het Meerjarenperspectief Grond en Vastgoed 2018 (MGV) gaat in op de trends en marktontwikkelingen bij woningbouw, werklocaties en maatschappelijke voorzieningen en de mogelijke risico's voor onze grondexploitatieportefeuille inclusief de benodigde weerstandscapaciteit.

Voor Rotterdam wordt ook voor de komende periode een verdere druk en krapte op de woningmarkt verwacht. Dit zal leiden tot een afname in het aantal transacties in de bestaande voorraad (er is minder aanbod beschikbaar) en verdere prijsstijgingen. Bij de verkoop van nieuwbouwwoningen verwachten we nog wel een lichte stijging, mede veroorzaakt door het vervullen van uitgestelde verhuisbehoeften, de aanhoudende marktvraag en het beschikbaar komen van nieuw aanbod. De bouwproductie is in 2018 op een recordhoogte uitgekomen. De onzekerheden op de internationale financiële markten (zoals BREXIT) en het mogelijke tekort aan 'hard' planaanbod voor de middellange termijn is een aandachtspunt.

Externe ontwikkelingen

Ontwikkelingen woningbouw

In 2018 is gestart met de bouw van 4.550 nieuwe woningen in Rotterdam. Dit is een recordaantal en overstijgt de productiecijfers van de afgelopen 18 jaar. Het streven is dergelijke aantallen de gehele collegeperiode aan te houden om uiteindelijk te starten met de bouw van 18.000 nieuwbouwwoningen tot en met 2021. Alle Rotterdammers moeten aanspraak kunnen maken op deze nieuwe woningen, waardoor er gebouwd wordt volgens de 20-30-30-20-verdeling. Deze ambitie houdt in dat op stedelijk niveau 20% van de nieuwbouwwoningen worden gerealiseerd in het sociale segment, 30% als middelduur, 30% in het hogere segment en 20% in het topsegment. In deze verdeling zijn zowel koop- als huurwoningen opgenomen. De woningmarkt is oververhit en loopt op verschillende vlakken tegen haar grenzen aan. Het aantal te koop staande woningen is flink afgenomen en vanwege dit gebrek aan aanbod neemt het aantal woningtransacties af. Door schaarste worden verkoop- en verhuurprijzen verder opgedreven. De transactieprizen in Rotterdam zijn tussen 2014 en 2018 met gemiddeld 59% gestegen.

Hoewel de krapte de komende jaren aanhoudt is de verwachting dat de woningmarkt enigszins gaat afkoelen. Het aanbod neemt inmiddels niet verder af en hoewel huizenprijzen nog stijgen nemen ze minder hard toe dan de afgelopen jaren. De economische groei neemt langzaam af, loonstijgingen blijven achter en het consumentenvertrouwen is in 2019 voor het eerst in vier jaar weer negatief. Deze ontwikkelingen kunnen een drukkend effect hebben op de woningprijzen.

Doordat er de komende jaren nog steeds een tekort aan woningen is, is de verwachting dat onder gelijkblijvende economische omstandigheden de prijzen licht blijven stijgen of stabiliseren. Daarnaast moet er de komende jaren veel bijgebouwd worden om de woningtekorten die sinds de crisis zijn ontstaan in te lopen. Het college heeft de doelstelling om in 4 jaar tijd 18.000 nieuwe woningen te bouwen. In 2019 wordt er gestuurd op een productie van rond de 4.500 woningen waarvan ruim 2/3 door de markt zelf wordt gerealiseerd.

Ontwikkelingen werklocaties

De behoefte aan nieuwbouw van commercieel vastgoed in Rotterdam is de komende jaren constant. Het gaat voornamelijk om vervanging van verouderd vastgoed. Het planaanbod bevindt zich de komende jaren onder de verwachte marktvraag. Een deel van de nieuwbouwvraag wordt opgelost in bestaand vastgoed, na kwaliteitsverbetering of transformatie. Op termijn leidt deze verschuiving tot een vermindering van het overaanbod in de bestaande voorraad en tot afname van leegstand. Om de concurrentiepositie van Rotterdam te behouden is een voorwaarde dat de kwaliteit van de bestaande voorraad voldoende is, zodat deze goed verhuurbaar is.

Wijze van uitvoering grondbeleid

Marktbenadering

Voor de marktbenadering en het aantrekken van investerend en organiserend vermogen, vonden in 2018 verschillende initiatieven plaats. De aanpak voor nationale en internationale profilering via beurzen is verder geprofessionaliseerd. Tijdens de Provada werkt de gemeente Rotterdam samen met Den Haag en wordt Rotterdam naast de stedelijke profilering als onderdeel van de Metropoolregio geprofileerd. Op de internationale vastgoedbeurzen MIPIM en Expo Real, presenteert Rotterdam zich samen met Amsterdam, Utrecht en Den Haag en met marktpartijen als interessante investeringsregio Holland Metropole. Doel van de profilering via beurzen is versterking van het imago van Rotterdam als stad en in regionaal verband als aantrekkelijke investeringsmarkt.

Naast investerend vermogen is ook organiserend vermogen van belang. Partijen die langjarig verbonden willen zijn aan de stad krijgen ondersteuning, of de gemeente werkt samen met deze partijen of netwerken. Voorbeelden van deze samenwerkingsverbanden zijn Clean Tech Delta, het Platform Ontwikkeling Rotterdam, Platform Investeren in Rotterdam, het Platform Digital Manufacturing en de Rotterdamse voorhoede. Het Platform Ontwikkeling Rotterdam (POR) is de afgelopen jaren verder geprofessionaliseerd. Het platform is een netwerk van de gemeente en diverse Rotterdamse en landelijke marktpartijen. Daaronder zijn ontwikkelaars, corporaties, beleggers en adviseurs met de ambitie gezamenlijk actief bij te dragen aan de duurzame ontwikkeling van de stad door naar effectieve oplossingen te zoeken en door denkkracht en resources te bundelen. Eind 2018 is samen met ontwikkelaars en corporaties het 'Woningbouw akkoord' getekend, waarin afspraken gemaakt zijn die moeten bijdragen aan de gemeentelijke doelstelling om in de periode 2018-2021 te starten met de bouw van 18.000 woningen.

Risico grondexploitatieportefeuille

Gebiedsontwikkeling door middel van actief grondbeleid (grondexploitaties) is, mede vanwege de doorgaans relatief lange doorlooptijd van projecten, omgeven door risico's zoals het veranderen van marktomstandigheden en veranderde inzichten. Daarom wordt voor grondexploitatieprojecten minimaal één keer per jaar een risicoanalyse gemaakt. Conform de Rotterdamse Standaard Projectmatig Werken (RSPW) wordt op basis daarvan een onzekerheidsreserve in de projectbegroting opgenomen waarmee met 85% zekerheid gesteld kan worden dat het project binnen het gerapporteerde saldo uitgevoerd wordt.

De verbeterde marktomstandigheden (hogere prijzen en snellere afzet van voornamelijk woningen) zorgen ervoor dat het verdienvermogen (de som van de netto contante waarde van de grondexploitatieportefeuille) vóór winstneming toegenomen is. Op basis van de huidige inzichten zou dit bij gelijkblijvende omstandigheden winst betekenen. Het verleden heeft echter aangetoond dat de vastgoedmarkt een cyclisch verloop kent. De waardeontwikkeling is dus tegelijkertijd een risico voor de langere termijn.

Resultaten totale grondexploitatie

Overzicht van de grondexploitatieportefeuille

Grondexploitaties worden in principe alleen naar uitvoering gebracht als deze minimaal financieel neutraal uitgevoerd kunnen worden. Wel kan daarvoor een bijdrage uit gemeentelijke middelen nodig zijn, zoals een bijdrage uit een bestemmingsreserve. In 2018 is onder meer gestart met de uitvoering van de plannen Tweebosbuurt en ASVZ. Hoewel er nieuwe plannen gestart zijn, is de omvang van de portefeuille in 2018 afgenomen door het afsluiten van afgeronde plannen. Daarmee komt het aantal actieve grondexploitaties uit op 70 (ultimo 2017 waren dat er 75).

De gemeentelijke grondexploitatieportefeuille bevat in totaal 5.638 nog te realiseren woningen, 136.134 m² bvo (bruto vloeroppervlak) kantoren, 261.083 m² bedrijven en 10.215 m² bvo winkels in de periode 2018–2040.

Parameters grondexploitatieportefeuille

Voor het maken van een betrouwbare inschatting van de waardeontwikkeling van de portefeuille zijn verschillende (externe) factoren van invloed. Als gevolg van (economische) ontwikkelingen kan er bijvoorbeeld sprake zijn van prijsstijgingen. In de grondexploitatie wordt daarom gerekend met langjarige gemiddelde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en renteontwikkelingen. Een wijziging van de (langjarige) parameters heeft grote invloed op de uitkomst van de nettocontantewaarde-berekening (NCW-berekening).

	2018	2019 ev
Rente	1,6%	1,7%
Opbrengstenstijging	2,0%	5,0%/3,0%/1,0%
Kostenstijging	2,0%	2,0%

Toelichting

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de berekeningswijze voor het percentage rentetoerekening. Langjarig bedraagt dit percentage voor Rotterdam 1,7%. De uitgevoerde nacalculatie over 2018 leidt tot een percentage van 1,6%. Daarnaast voert de gemeente jaarlijks een analyse uit om te bepalen of er een aanpassing nodig is voor de langjarige indexparameters. Op basis van de analyse is het percentage voor de opbrengstenstijging verhoogd naar 5% in 2019, 3% in 2020 en vervolgens 1% voor de jaren 2021 t/m 2028. Na 2028 staat de opbrengstenstijging op 0%. Dit is een beheersmaatregel die voortkomt uit het BBV in relatie tot de 10-jaars termijn van de grondexploitaties. Hiermee is duidelijk dat de opbrengstparameter voor de korte termijn meebeweegt met de marktontwikkelingen en voor de lange termijn geleidelijk richting de vastgestelde 0% gaat. De parameter kostenstijging is ongewijzigd gebleven op 2%.

BBV-regelgeving

Gedurende het jaarrekeningproces 2017 is de wijze van tussentijds winstnemen aangepast. De verwachting was dat de Commissie BBV eind 2018 opnieuw een notitie grondexploitaties zou publiceren (met een nadere invulling van met name de winstnemingsregels). Dit is echter uitgesteld tot 2019. De gehanteerde winstnemingsystematiek voor 2018 is derhalve gelijk aan die van 2017.

Raming nog te maken kosten en opbrengsten

De ramingen van de nog te maken kosten en te realiseren opbrengsten in de grondexploitaties zijn gebaseerd op de inzichten ultimo 2018 en de daarbij behorende inschatting van de uitgangspunten, de parameters en de risico's. Uiteraard is deze inschatting omgeven door onzekerheden en wordt deze periodiek herzien, waarbij de waardering in het komende jaar zowel positief als negatief kan uitvallen. Afhankelijk van de marktomstandigheden zijn er onzekerheden voor de geraamde afzetmogelijkheden voor woning- en werklocaties en voor de mogelijke uitkomsten daarvan.

Toekomstige kosten en opbrengsten (nominaal)	Ultimo 2017 [mln]	Ultimo 2018 [mln]
Apparaatskosten	39	56
Verwervingen	23	23
Bouw- en Woonrijpmaken	267	283
Overige kosten	86	79

Totaal kosten	415	441
Gronduitgifte	461	455
Subsidies	24	2
Overige opbrengsten	16	20
Totaal opbrengsten	501	477

Voor project specifieke risico's die zich in een grondexploitatie kunnen voordoen, wordt er in de grondexploitatiebegroting een bedrag 'onzekerheidsreserve' opgenomen. Het totaal van in de individuele grondexploitaties opgenomen onzekerheidsreserves (als onderdeel van de Overige kosten) bedraagt ultimo 2018 € 51,3 mln (ultimo 2017: € 79,1 mln). Dit bedrag komt voort uit een simulatie van voor ieder individueel project geïntariseerde kansen en risico's die gedurende de looptijd van het betreffende project kunnen voortkomen. Als er geen rekening gehouden zou worden met kansen, zou dit bedrag hoger worden.

Het verwachte eindresultaat op Netto Contante Waarde (NCW) van alle projecten (positieve en negatieve resultaten) bedraagt € 135,9 mln (ultimo 2017: € 140 mln).

Resultaatsneming

Resultaatsneming

De resultaatsneming op de grondexploitatieportefeuille bestaat uit drie onderdelen, te weten:

1. Winstnemen
 - a. tussentijdse winstnemen
 - b. Winstnemen bij afsluiten van een grondexploitatie
2. Mutatie van voorzieningen
3. Verliesnemen

Ad 1. Winstnemen

De berekeningswijze voor tussentijdse winstnemen wordt voorgeschreven door het BBV en is gebaseerd op de financiële voortgang van het project in relatie tot het verwachte (positieve) resultaat. In overleg met de accountant is een berekeningswijze tot stand gekomen die voldoet aan de BBV-vereisten, maar die tevens recht doet aan het onzekere karakter van de grondexploitaties. Naar mate de resterende looptijd van een grondexploitatie langer is, worden de onzekerheden groter. De voorziene grondopbrengsten kunnen in de toekomst bijvoorbeeld fors

tegenvallen.

In de systematiek wordt hier rekening mee gehouden. De commissie BBV heeft (informeel) aangegeven dat het vereist is om reeds gerealiseerde winsten terug te nemen als de totale winst op basis van de huidige inzichten kleiner is dan de reeds gerealiseerde winst. Net als bij Jaarrekening 2017 anticipeert de gemeente Rotterdam op deze aangekondigde wijziging met de huidige berekeningswijze. De formele uiting van de commissie BBV wordt in het voorjaar 2019 verwacht. Deze aangepaste berekeningswijze heeft als mogelijk effect dat er een volatieler beeld zal ontstaan in de resultaten van de grondexploitaties. Bij het afsluiten van een grondexploitatie wordt het totale saldo als resultaat genomen.

Het saldo van (tussentijdse) winstnemingen en teruggeboekte winsten bedraagt in 2018 € 15,2 mln.

Ad 2. Mutatie van voorzieningen

In geval van een negatief NCW-saldo gedurende de looptijd van een plan treft de gemeente bij de jaarafsluiting een voorziening ter grootte van het negatieve saldo. Aangezien het plansaldo gedurende de looptijd van het project kan muteren, wordt bij jaareinde bepaald of de benodigde voorziening groter of kleiner is dan de een jaar eerder getroffen voorziening.

Het totale bedrag aan verliesvoorzieningen bedraagt ultimo 2018 € 46,9 mln. Dit is een toename van € 10,4 mln, grotendeels veroorzaakt door het in uitvoering nemen van de grondexploitatie Tweebosbuurt. In diverse gevallen (waaronder de Tweebosbuurt) wordt de vorming van een voorziening gedekt uit een bestemmingsreserve.

Ad 3. Verliesnemingen

Verliesnemingen boekt de gemeente alleen bij het afsluiten van een grondexploitatie. In 2018 betrof dit een bedrag van € 0,8 mln.

Verdienvermogen

Het verdienvermogen van de grondexploitatieportefeuille bedraagt eind 2018 € 184,2 mln (ultimo 2017 bedroeg dit € 163,1 mln). Dit is de som van alle verwachte positieve projectresultaten van de grondexploitaties in uitvoering (voor de projecten met een negatief saldo wordt een voorziening getroffen).

Verloop Verdienvermogen 2018	bedragen x € 1 mln
Verdienvermogen in jaarverslag 2017	163,1
Wijzigingen grondexploitaties gedurende 2018	44,9

Resultaatsnemingen 2018	-14,4
Mutatie voorziening verliesgevende plannen	-10,4 mln
Verdienvermogen per 31 december 2018	183,2

Het verdienvermogen van de grondexploitaties in uitvoering is ten opzichte van 2017 toegenomen met € 20,1 mln. Deze toename komt door:

- een verbetering van € 44,9 mln door aanpassingen in projecten. Dit als gevolg van aanpassing van parameters, hogere opbrengstenramingen en lagere kostenramingen. Een belangrijke portefeuillebrede aanpassing die is doorgevoerd is dat eind 2018 door de gemeenteraad is besloten om alle ambtelijke inzet die voor een bepaalde ontwikkeling nodig is, toe te rekenen aan de grondexploitaties. Dit heeft een drukkend effect op het verdienvermogen van € 20,0 mln gehad
- een verslechtering van € 14,4 mln door resultaatnemingen in 2018. Bij het afsluiten van projecten wordt resultaat genomen. Ook zijn er in 2018 conform de spelregels tussentijdse winstnemingen op de projecten geboekt
- een dotatie aan de voorziening verliesgevende plannen van € 10,4 mln. Het saldo van projecten met een negatieve NCW-waarde is toegenomen

Het totaal van het verdienvermogen wordt vooral bepaald door de resultaten van de uitbreidingslocatie Nesseland en Park Zestienhoven. De binnenstedelijke locaties dragen beperkt bij aan het verdienvermogen van de grondexploitatieportefeuille. Uitzonderingen hierop zijn de ontwikkelingen Katendrecht en Kop van Zuid. Binnenstedelijke (her)ontwikkeling is namelijk complexer en risicovoller dan de ontwikkeling van uitleggebieden. De kosten voor verwerving zijn bijvoorbeeld hoger en vaak is de grond vervuild. Hoewel dergelijke projecten voor de ruimtelijke ontwikkeling wenselijk zijn, zijn ze zonder de inzet van eigen middelen doorgaans niet haalbaar als ze traditioneel ontwikkeld worden. Daarom zoekt de gemeente naar andere manieren van ontwikkelen, met als kenmerk meer samenwerking met eindgebruikers en investeerders. Omdat er nauwelijks nog positieve projecten aan de portefeuille worden toegevoegd, neemt het aantal grondexploitaties af, staat het verdienvermogen de komende jaren onder druk. De positieve ontwikkeling komt dus voort uit de momenteel gunstige markteffecten binnen de bestaande portefeuille.

Reserve grondzaken

Afgezien van de onzekerheidsreserve voor project specifieke risico's (zie hierboven), wordt voor projectoverstijgende risico's de benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatieportefeuille berekend. Deze is onderdeel van het Weerstandsvermogen van de gemeente Rotterdam. Dit in lijn met de beleidsnota Weerstandsvermogen zoals die door de gemeenteraad is vastgesteld op 15 maart 2012.

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit wordt met een risicoanalyse voor verschillende scenario's het financiële effect bepaald van risico's die volgen uit de marktanalyse van woon- en werklocaties en van de algemene prijsontwikkelingen. De benodigde weerstandscapaciteit ultimo 2018 bedraagt € 83 mln.

Deel 6 Jaarrekening

6.1 Grondslagen

Pagina 85

Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden passiva opgenomen tegen nominale waarde. De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Aanpassing in hiërarchie

Als gevolg van aanpassingen in de hiërarchie 2018 heeft er een verschuiving plaatsgevonden van het Programma Overhead (product Concernhuisvesting) naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling (producten Maatschappelijk vastgoed en Commercieel vastgoed). Hierdoor sluiten de realisatiecijfers 2017 zoals gepresenteerd in de Jaarstukken 2018 niet aan met de realisatiecijfers 2017 in de Jaarstukken 2017. Hieronder zijn de saldi per programma naast elkaar gezet ter vergelijking.

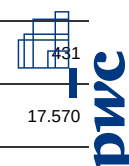
Programma / Product	2017	2018	Afwijking
Bestuur en dienstverlening	-43.913	-43.913	0
Openbare orde en veiligheid	-125.135	-125.135	0
Verkeer en Vervoer	6.727	6.727	0
Economische Zaken	-24.585	-24.585	0
Onderwijs	-118.067	-118.067	0
Cultuur, sport en recreatie	-193.374	-193.374	0
Volksgesondheid en zorg	-561.185	-561.185	0
Werk en inkomen	-235.158	-235.158	0
Maatschappelijke Ondersteuning	-124.436	-124.436	0
Beheer van de stad	-121.566	-121.566	0
Stedelijke inrichting	-33.085	-33.085	0

Ruimtelijke ontwikkeling	50.796	-32.984	83.780
Algemene middelen	1.992.766	1.992.766	0
Overhead	-440.009	-356.230	-83.779
Totaal	29.775	29.775	0

Daarnaast zijn er verschillende grootboekrekeningen verhangen naar andere verantwoordingscategorieën, waaronder de presentatiewijziging van inhuur op programma (zie paragraaf Bedrijfsvoering). De product- en programmasaldi wijzigen hierdoor niet, maar er treedt wel een verschuiving op tussen verschillende verantwoordingscategorieën binnen product- en programma. Alle bedragen in de tabellen worden getoond volgens de nieuwe hiërarchie. Dit zorgt op het merendeel van de programma's en producten voor verschillen in presentatie. Op totaalniveau zijn de afwijkingen als volgt:

Overzicht baten en lasten Concern	2017	2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.472.819	3.472.819	0
Totaal baten	3.472.819	3.472.819	0
Belastingen	315.946	315.946	0
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.174.634	2.174.634	0
Dividenden	117.636	117.636	0
Financieringsbaten	30.019	30.019	0
Opbrengsten derden	827.941	827.941	0
Overige baten	6.642	6.642	0
Lasten exclusief reserves	3.562.249	3.562.249	0
<i>Apparaatslasten</i>	<i>907.703</i>	<i>925.704</i>	<i>-18.001</i>
Inhuur	101.008	119.009	-18.001
Overige apparaatslasten	29.476	29.476	0
Personeel	777.219	777.219	0
<i>Interne Lasten</i>	<i>-46.207</i>	<i>-46.638</i>	<i>431</i>
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0
Overige doorbelastingen	-46.207	-46.638	431
<i>Programmalasten</i>	<i>2.700.753</i>	<i>2.683.183</i>	<i>17.570</i>
Financieringslasten	49.905	49.905	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	571.864	871.650	-299.786
Kapitaallasten	164.093	164.406	-313
Overige programmalasten	416.983	98.832	318.151
Salarislasten WSW en WIW	59.290	59.290	0
Sociale uitkeringen	875.872	875.872	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	562.746	563.228	-482
Saldo voor vpb en reserveringen	-89.430	-89.430	0
Vennootschapsbelasting	-788	-788	0
Saldo voor reserveringen	-90.219	-90.219	0
Toevoeging aan reserves	235.909	235.909	0
Onttrekking aan reserves	280.924	280.924	0
Vrijval reserves	74.979	74.979	0
Saldo voor overhead	29.775	29.775	0

Waarderingsgrondslagen

Vaste activa

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn.

De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden met ingang van 1 januari 2016 verantwoord onder de immateriële vaste activa. Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden geactiveerd als zij voldoen aan de bepalingen van artikel 61 BBV. Waardering gebeurt tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingsduur is maximaal de afschrijvingstermijn (gebruiksduur) van het betreffende actief bij de derde.

De kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden niet geactiveerd, met uitzondering van kosten voor toekomstige grondexploitaties.

De kosten voor toekomstige grondexploitaties worden gedurende 5 jaar geactiveerd. Als na het 5e jaar nog geen overgang naar een actieve grondexploitatie heeft plaatsgevonden worden de geactiveerde kosten uit het eerste jaar afgeschreven. Voor de voorbereidingskosten voor grondexploitaties geldt dat de plannen tot ontwikkeling van de grond hiervoor bestuurlijke instemming moeten hebben.

Materiële vaste activa met economisch nut

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Gronden waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen registratiewaarde gewaardeerd.

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering, het inzamelen van huishoudelijk afval of andere alsook voor rechten die op grond van art. 229 lid 1 a en b Gemeentewet worden geheven, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

De overige investeringen met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Ontvangen specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Investeringen met een meerjarig economisch nut worden slechts geactiveerd als het bruto investeringsbedrag € 0,1 miljoen of meer bedraagt, ongeacht de levensduur van het actief.

Materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

De investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut niet zijnde gebiedsontwikkeling (bruggen, tunnels, wegen, viaducten, sluizen, monumenten, kunst, kademuren en glooiingen) zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs – of vervaardigingsprijs. Deze investeringen worden slechts geactiveerd als het niet als onderdeel van gebiedsontwikkeling is verworven of gesticht en als het bruto investeringsbedrag € 0,1 miljoen of meer bedraagt, ongeacht de levensduur van het actief. Investeringen in gronden en terreinen worden altijd geactiveerd.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut als onderdeel van gebiedsontwikkeling zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Deze investeringen worden met ingang van 2017 geactiveerd als het investeringsbedrag ten minste € 5 miljoen bedraagt.

Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven. De vervaardigingsprijs omvat ook een deel van de toerekenbare indirecte vervaardigingskosten en de rentekosten over het vervaardigingstijdvak die aan de geactiveerde investering toegerekend kunnen worden.

Overhead

De aan investeringen verbonden overheadkosten worden als onderdeel van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs opgenomen in de waardering van vaste activa en van bouwgronden in exploitatie.

Afschrijvingen

Slijtende investeringen worden afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De afschrijving gebeurt op lineaire basis, met uitzondering van voor verhuur bestemde bedrijfsgebouwen.

De bedrijfsgebouwen die zijn bestemd voor de verhuur worden niet lineair maar annuïtair afgeschreven naar gelang de verwachte gebruiksduur met een maximum van 40 jaar. Hiervoor is gekozen vanaf 2010, zodat de huuropbrengsten gelijklopen met de kosten (afschrijving en rente). Op vastgoedobjecten en materiële vaste activa, die als onderdeel van gebiedsontwikkeling zijn vervaardigd kan (in het geval ze zijn samengesteld uit meerdere componenten) één gezamenlijk afschrijvingstermijn worden gehanteerd. Deze afschrijvingstermijn is

niet langer dan de afschrijvingstermijn van de component met de langste afschrijvingstermijn.

Gehanteerde afschrijvingstermijnen in hoofdlijnen (in jaren)

Gebouwen	10 – 40
Infrastructuur	10 – 50
Installaties	5 – 20
Voer- en vaartuigen	5 – 30
Hulpmateriaal	5 – 15
Buitenruimte	5 – 30

Een nadere specificatie van de afschrijvingstermijnen staat in de afschrijvingstabel in de Verordening financiën Rotterdam 2013.

De afschrijving start in de maand na ingebruikname van het actief. De afschrijving van bedrijfsgebouwen bestemd voor de verhuur vangt aan in het jaar volgend op het jaar van ingebruikname. Voor de 'Vervoermiddelen' (leaseauto's) geldt dat direct bij ingebruikname afschrijving plaatsvindt. Dit houdt verband met het feit dat in de leasetermijnen (opbrengst) ook het afschrijvingsdeel is gedekt. Door deze systematiek zijn de afschrijvingskosten gelijk aan de dekking die in de leasetermijnen zit.

Voor software geldt een afschrijvingstermijn van vijf jaar. De concernbrede bedrijfsvoeringssystemen hebben echter een langere afschrijvingstermijn van tien jaar, omdat zij door hun complexiteit niet binnen een termijn van vijf jaar buiten gebruik zullen worden gesteld.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. Indien er nog mogelijk waardeherstel kan optreden wordt de waarde gecorrigeerd middels een voorziening. Bij de waardering van de commerciële vastgoedportefeuille is het uitgangspunt dat de koper de grond in eigendom verkrijgt en daarom geen erfpacht van toepassing is.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingsen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Waar van toepassing is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van nv's en bv's (kapitaalverstrekkingsen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen structureel daalt tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats.

Vlottende activa

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of lagere marktwaarde.

De 'Bouwgronden in exploitatie' zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, danwel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor bouwgronden in exploitatie met een looptijd langer dan 10 jaar zijn risico-beperkende maatregelen toegepast (op project- danwel portefeuilleniveau). Deze risico-beperkende maatregelen zijn:

- per grondexploitatie is een actuele en goed onderbouwde raming van de uitgaven en inkomsten beschikbaar
- investeringen worden zoveel mogelijk afgestemd op het genereren van inkomsten ten einde het financieringsrisico te beperken
- een realistisch, op de marktvraag afgestemd uitgifteprogramma (zowel qua planning als typologie); door middel van de portefeuillesturing wordt twee maal per jaar het in de portefeuille opgenomen uitgifteprogramma afgezet tegen de voorziene marktvraag (aantallen, fasering en typologie)
- een adequate beheersing van de grondexploitatieportefeuille (zoals monitoring van marktontwikkelingen en periodieke confrontatie van opgenomen programma vs marktvraag op gebiedsniveau, dit mede op basis van provinciale kaders omtrent de programmering)
- de parameter 'opbrengstenstijging', waarmee de geraamde grondopbrengsten in de NCW-berekening geïndexeerd wordt, wordt na het 10e jaar verlaagd naar 0,0%. Met deze maatregel wordt voorzichtigheid in de financiële uitkomsten van de grondexploitatie betracht

De richtlijnen voor het nemen van winsten en verliezen uit de grondexploitaties zijn opgenomen in de grondslagen voor resultaatbepaling. Genomen resultaten zijn in de waardering verdisconteerd. Dit kan bij de verwachting van toekomstige verliezen leiden tot een negatieve stand van de activa, aangezien de verliesvoorziening verwerkt wordt als een correctiepost. Ten behoeve van transparantie worden verliesnemingen op de individuele grondexploitaties apart zichtbaar gemaakt.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van vorderingen verrekend.

Liquide middelen

De liquide middelen worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene, bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat volgens het overzicht van baten en lasten. Van bestemmingsreserves die niet met juridisch onontkoombare verplichtingen zijn belast, valt het (restant)saldo van een bestemmingsreserve zonder voorafgaand raadsbesluit ten gunste van het 'resultaat na bestemming' vrij als:

- a. het doel waarvoor de bestemmingsreserve is gevormd vervalt; of
- b. gedurende drie jaren niets aan de bestemmingsreserve is onttrokken of toegevoegd.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen of verwachte verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten op de balansdatum. Onder voorzieningen worden ook opgenomen de van derden verkregen middelen die specifiek moeten worden besteed. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen. Deze worden gepresenteerd bij de 'Overlopende passiva overheidsmiddelen'.

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.

De voorziening bouwgronden in exploitatie is echter tegen contante waarde gewaardeerd. Ook de pensioenverplichting voor de wethouders zijn tegen de contante waarde, in dit geval van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen, gewaardeerd.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen.

Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht vallen naar voortgang van de afkoopperiode vrij ten gunste van het resultaat. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Buiten balanstelling

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

Renteswaps

De gemeente gaat derivaten aan om renterisico's af te dekken in overeenstemming met Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo). De gemeente gaat alleen volledige effectieve hedges aan en op grond daarvan worden de derivaten verantwoord onder de niet uit de balans blijkende verplichtingen. De marktwaarde van de derivaten wordt bepaald als de contante waarde van alle vaste en verwachte variabele cashflows. Bij de berekening van de marktwaarde wordt gebruik gemaakt van de relevante Interest Rate Swap curve.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Personeelslasten

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan compensatie van de gemeente door de werknemers.

ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende verlofaanspraken.

Algemene uitkering

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling.

Dividend

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baat genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Erfpacht

De vooruitontvangen afkoopsommen bij tijdelijk in erfpacht uitgegeven gronden vallen vrij ten gunste van het resultaat naar gelang de looptijd van het erfpachtcontract.

Resultaatsneming grondexploitatie

Winstneming op bouwgronden in exploitatie

Voor het bepalen van de tussentijdse winstnemingen hanteert de gemeente de Percentage of Completion methode, rekening houdend met onzekerheden in de projecten. De winstneming wordt hierbij bepaald op basis van de voortgang van de realisatie van de grondexploitatiebegroting. In individuele gevallen kan op basis van planspecifieke omstandigheden beargumenteerd worden afgeweken.

Als winstnemingsformule geldt: het percentage voortgang in de opbrengsten, vermenigvuldigd met het percentage in de voortgang in de kosten, vermenigvuldigd met de verwachte winst (gecorrigeerd voor onzekerheden).

Verliesneming op bouwgronden in exploitatie

Bij actieve grondexploitaties met een verwacht negatief resultaat wordt een voorziening getroffen ter hoogte van dit negatieve verwachte resultaat. De voorziening is afzonderlijk zichtbaar onder de balanspost Voorraden /onderhanden werk. Het voorzienbare verlies wordt bij afsluiten van het complex als gerealiseerd resultaat in de grondexploitatie verwerkt.

Parameters grondexploitaties

In de grondexploitaties wordt gerekend met langjarige gemiddelde parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en renteontwikkelingen. Uitzonderingen op deze algemene lijn zijn de parameters in de grondexploitatie Nesselande. Deze wordt in de paragraaf Grondbeleid toegelicht.

Langjarige parameters grondexploitaties	2018	2019 e.v.
Rente	1,6%	1,7%
Opbrengstenstijging	1%	2019 5%, 2020 3%, 2021-2028 1%, 2029 e.v. 0%
Kostenstijging	2%	2%

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de berekeningswijze voor het rentepercentage voor. Het te hanteren percentage is een gewogen gemiddelde rente over de gemeentelijke leningenportefeuille, berekend naar de verhouding vreemd vermogen versus totaal vermogen. Voor de toekomstige jaren is de uitkomst van de berekening 1,70%. Het gerealiseerde percentage over 2018 bedraagt 1,60%. De te hanteren discontovoet is, in overeenstemming met de voorschriften van de commissie BBV, gelijk aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone. Deze bedraagt 2,0%.

Gebruik van schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening doet het college van burgemeester en wethouders schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Dit gebeurt in overeenstemming met algemeen geldende grondslagen.

Balans

De vaste activa bestaan uit de immateriële, de materiële en de financiële vaste activa. De vlottende activa bestaan uit voorraden, debiteuren (uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar), liquide middelen en overlopende activa. De vaste passiva bestaat uit eigen vermogen, voorzieningen en vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. De vlottende passiva bestaan uit crediteuren (netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar) en overlopende passiva. In onderstaande tabel wordt in de kolom 31-12-2017 de cijfers voor resultaatbestemming getoond en in de kolom 1-1-2018 de cijfers na resultaatbestemming.

Overige onderdelen

VASTE ACTIVA	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018
<u>Immateriële vaste activa</u>			
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	25.578	25.578	22.959
Subtotaal Immateriële vaste activa	25.578	25.578	22.959
<u>Materiële vaste activa</u>			
Investerings met een economisch nut	2.000.599	2.000.599	1.965.952
Investerings met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing kan worden geheven	132.777	132.777	141.233
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	354.008	354.008	429.148
Subtotaal Materiële vaste activa	2.487.384	2.487.384	2.536.333
<u>Financiële vaste activa</u>			
Kapitaalverstrekkingen	401.648	401.648	381.036
Leningen	376.191	376.191	215.998
Overige langlopende leningen	21.534	21.534	20.657
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.500	1.500	750
Subtotaal Financiële vaste activa	800.873	800.873	618.441
TOTAAL VASTE ACTIVA	3.313.835	3.313.835	3.177.733

VLOTTENDE ACTIVA	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018
<u>Voorraden</u>	-150.311	-150.311	-148.986

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	281.472	281.472	335.014
Liquide middelen	955	955	2.716
Overlopende activa	148.512	148.512	147.659
Totaal vlottende activa	280.628	280.628	336.403

TOTAAL ACTIVA	3.594.463	3.594.463	3.514.136

BUITEN BALANSTELLING	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018

[Niet uit balans blijvende rechten:](#)

Recht op claim BCF 2013 ter behoud van onderhoud en investeringen afd. BC	0	0	116

VASTE PASSIVA	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018

[Eigen vermogen](#)

Algemene reserve	76.669	95.244	179.980
Bestemmingsreserves	1.010.952	1.022.152	845.498
Gerealiseerde resultaat	29.775	0	57.320
Subtotaal Eigen vermogen	1.117.396	1.117.396	1.082.798

Voorzieningen	89.083	89.083	60.957

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.532.109	1.532.109	1.630.381

Subtotaal Voorzieningen en Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.621.192	1.621.192	1.691.338

Totaal vaste passiva	2.738.588	2.738.588	2.774.136

VLOTTENDE PASSIVA	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018

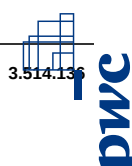
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	531.658	531.658	536.975

Overlopende passiva	324.217	324.217	333.255

Totaal vlottende passiva	855.875	855.875	870.230

TOTAAL PASSIVA	3.594.463	3.594.463	3.514.136

PricewaterhouseCoopers
 Accountants & Adviseurs
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

BUITEN BALANSTELLING	31-12-2017	1-1-2018	31-12-2018
<u>Niet uit balans blijvende verplichtingen:</u>			
Borgstellingen waarborgfondsen met achtervang gemeente Rotterdam	10.731.324	10.350.324	10.211.456
Garanties volkshuisvesting particulieren	45.379	44.774	40.691
Garanties ten behoeve van rechtspersonen	124.465	124.465	120.993
Indirecte garantstellingen uit hoofde van gemeenschappelijke regelingen	62.027	62.027	62.987

Overige onderdelen

[Kasstroomoverzicht](#)

[Gebeurtenissen na balansdatum](#)

6.3 Toelichting op balans

Immateriële vaste activa

Pagina 88

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn niet-tastbare activa die over een langere periode van economische waarde zijn.

Immateriële vaste activa	31-12-2017	Vermeerdering	Afschrijving	Buitengewone waarde-vermindering	31-12-2018
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	25.578	6.972	852	8.739	22.959
Totaal	25.578	6.972	852	8.739	22.959

Toelichting verloopstaat

Bijdragen aan activain eigendom van derden

De bijdrage aan het actief Randstadrail van de RET is in 2018 vanwege verrekeningen met de RET en derden verminderd tot € 0. In 2017 is zwembad Hart van Zuid in gebruik genomen en geactiveerd.

Vermeerdering

Dit betreft kosten die gemaakt zijn voor project Kunstenpand Hart van Zuid van € 7,8 mln. Het Kunstenpand Hart van Zuid is nog niet in gebruik genomen (verwachte opleverdatum hiervan is 1-12-2020). Tevens heeft er een aanvullende activering plaatsgevonden van € 202 op zwembad Hart van Zuid.

Afschrijving

Het bedrag van € 852 betreft de afschrijving op de activering zwembad Hart van Zuid.

Buitengewone waardevermindering

Deze buitengewone waardevermindering heeft betrekking op de afwikkeling van een (ontvangen) claim Randstadrail. Hiermee is de Randstadrail, voor wat betreft de Immateriële vaste activa, afgewikkeld.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Materiële vaste activa

Pagina 89

Materiële vaste activa

Documentpagina 611

Materiële vaste activa zijn de geactiveerde materiële tastbare bezittingen die de gemeente langdurig inzet voor de realisatie van beleidsdoelen en bedrijfsvoering. In onderstaande tabel wordt het verloop weergegeven per subcategorie en de totalen per hoofdcategorie. Onder de tabel is per subcategorie toegelicht waar de posten betrekking op hebben.

Materiële vaste activa	31-12- 2017	Correctie/ overboeking	Investering	Desinves- tering	Afschrijving	Bijdrage van derden	Duurzame waarde-vermin- dering	31-12- 2018
Investerings met een economisch nut:								
Gronden en terreinen	31.579	0	0	0	83	0	4.176	27.320
Gronden en terreinen in erfpacht	149.757	0	7.150	3.611	0	0	0	153.296
Bedrijfsgebouwen	1.586.811	65.758	999	32.192	46.298	1.906	1.594	1.571.578
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.487	0	0	0	268	0	0	1.219
Vervoermiddelen	90.179	0	23.422	2.693	23.922	0	0	86.986
Machines, apparaten en installaties	10.488	456	0	181	4.226	0	0	6.537
Overige materiële vaste activa	48.184	26.260	346	0	16.994	0	0	57.796
Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)	82.114	-91.030	70.654	0	0	518	0	61.110
Subtotaal investeringen met een economisch nut	2.000.599	1.444	102.571	38.677	91.791	2.424	5.770	1.965.952
Investerings met een economisch nut met heffing:								
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	101.570	44.526	0	0	3.738	31.574	0	110.784
Machines, apparaten en installaties	29.967	5.748	0	0	6.256	0	0	29.459
Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)	1.240	-50.274	50.071	0	0	47	0	990
Subtotaal investeringen met een economisch nut met heffing	132.777	1.527	50.071	0	9.994	31.621	0	141.233
Investerings in de openbare ruimten met een maatschappelijk nut								
Gronden en Terreinen	16.711	1.012	0	0	844	0	0	16.567
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	233.631	22.685	0	0	11.054	0	0	245.262
Overige materiële vaste activa	31.098	1.914	0	0	5.723	0	0	27.289
Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)	72.568	-30.759	105.342	0	0	7.433	0	139.718
Subtotaal invest. in de openbare ruimten met een maatschappelijk nut	354.008	-5.148	105.342	0	17.621	7.433	0	429.148

Totaal materiële vaste activa	2.487.384	-3.704	257.984	38.677	119.406	41.478	5.770	2.5
								36.333

Toelichting verloopstaat

Correctie/overboeking

In de kolom correctie/overboeking worden de overboekingen van de activa in aanbouw naar de diverse categorieën opgenomen (activeringen). Tevens worden hier de interne overboekingen van/naar andere balanscategorieën in vermeld. Het saldo van de kolom correctie/overboeking - € 3,7 mln bestaat uit de overboekingen van materiële vaste activa naar de grondexploitatie van per saldo - € 463 en de overboekingen van de grondexploitaties naar de materiële vaste activa van per saldo - € 3,2 mln (project Schieveen voor - € 5,1 mln en objecten Nieuw Terbregge voor € 1,9 mln).

Investerings met een economisch nut

Gronden en terreinen

De voorziening van het Schiekadeblok is verhoogd met € 4,2 mln naar € 25 mln. Deze toevoeging is verantwoord onder Duurzame waardevermindering.

Gronden en terreinen in erfpacht

Tot en met december 2018 is voor € 7,2 mln grond uitgegeven in erfpacht, waarvan € 5,8 mln eeuwigdurend afkoop/periodiek. De afschrijvingen voor verkopen erfpachtrecht gronduitgiften bedragen € 3,6 mln.

Bedrijfsgebouwen

Dit betreft de vastgoedportefeuille die in permanent beheer is van de gemeente. De portefeuille bestaat uit maatschappelijk vastgoed en commercieel vastgoed. In 2018 betreft dit de activeringen voor Hart van Zuid - Ahoy hallen € 16,6 mln, nieuwbouw Avicenna College Montessoriweg 55 € 13,1 mln, Melanchton Kralingen € 8,6 mln, Stadhuis Rotterdam realisatie Servicecentrum XL+ € 7,3 mln, diverse activeringen van in totaal € 17,7 mln kleiner dan € 4 mln en overboekingen vanuit de grondexploitaties voor € 1,4 mln. In de kolom Investering zijn overige activeringen voor een bedrag van € 999 opgenomen.

De desinvesteringen hebben betrekking op buitengebruikstellingen als gevolg van verkoop, waarvan € 25,8 mln betrekking heeft op de verkoop van de Schiecentrale.

Naar aanleiding van de taxatie van 1/3 van de commerciële vastgoedportefeuille heeft er een afwaardering van de bedrijfsgebouwen plaatsgevonden voor een totaalbedrag van € 1,6 mln. Deze is verantwoord onder Duurzame waardevermindering.

Vervoermiddelen

De vervoermiddelen betreffen voertuigen in eigen beheer. Het gaat om gemeentelijke voertuigen, waaronder

afvalinzamelwagens en voertuigen voor externe klanten. De voertuigen worden na afloop van de leaseperiode vervangen. Er is een continue stroom van vervanging, wat maakt dat de balanswaarde nagenoeg constant is.

Overige materiële vaste activa

In 2018 is voor het G4 programma Innovatie 2017 voor € 6,8 mln geactiveerd en € 19,5 mln overige activeringen kleiner dan € 4 mln

Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)

Het eindsaldo van deze post betreft de materiële vaste activa (projecten) die nog niet in gebruik zijn genomen. Bij ingebruikname worden de bedragen overgeheveld naar de activacategorie, waarop de investering betrekking heeft (kolom correctie/overboeking). Onder bijdrage van derden is een investeringsbijdrage opgenomen van Rijkswaterstaat voor Herinrichting ATV Terbregge € 2,4 mln.

Investerings met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

In 2018 is voor Rioolvervanging € 31,1 mln geactiveerd en voor het Gemeentelijk Rioleringsplan € 13,4 mln. Onder bijdrage van derden is onder andere de onttrekking aan de voorziening rioolvervanging ad € 30,6 mln verantwoord.

Machines, apparaten en installaties

Voor Inzamelmiddelen Containers 2018-2021 is in 2018 € 3,7 mln geactiveerd. Overige activeringen € 2,5 mln zijn kleiner dan € 500.

Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)

Het eindsaldo van deze post betreft de materiële vaste activa (projecten) die nog niet in gebruik zijn genomen

Investerings in de openbare ruimten met een maatschappelijk nut

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Voor Investeringskrediet Wegen is in 2018 € 16,3 mln geactiveerd. Overige activeringen € 6,4 mln zijn kleiner dan

€ 2 mln.

Materiële vaste activa in uitvoering (projecten)

Het eindsaldo van deze post betreft de materiële vaste activa (projecten) die nog niet in gebruik zijn genomen.

Financiële vaste activa

Pagina 90

Financiële vaste activa

De Financiële vaste activa geeft inzage in de kapitaalverstrekkingen, de leningen en de overige financiële vaste activa.

	31-12- 2017	Vermeerdering	Verminderings en aflossingen	Buitengewone waardevermindering	31-12- 2018
Kapitaalverstrekkingen:					
Deelnemingen	390.320	5.618	0	25.600	370.338
Overige verbonden partijen	11.328	0	630	0	10.698
Subtotaal kapitaalverstrekkingen	401.648	5.618	630	25.600	381.036
Leningen:					
Woningbouwcorporaties	145.305	0	7.858	0	137.447
Deelnemingen	219.760	0	152.260	-150	67.650
Overige verbonden partijen	11.126	556	781	0	10.901
Subtotaal leningen	376.191	556	160.899	-150	215.998
Overige financiële vaste activa:					
Overige langlopende leningen	21.534	2.836	2.249	1.464	20.567
Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer	1.500	0	750	0	750
Subtotaal overige financiële vaste activa	23.034	2.836	2.999	1.464	21.407

Totaal financiële vaste activa	800.873	9.010	164.528	26.914	618.441

Toelichting verloopstaat

Kapitaalverstrekkingen

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Het beginsaldo bestaat hoofdzakelijk uit kapitaalverstrekkingen aan het Havenbedrijf Rotterdam NV van € 327,1 mln en aan het Warmtebedrijf Exploitatie NV van € 52,5 mln. In december heeft er een afboeking plaatsgevonden op de boekwaarde van het Warmtebedrijf voor € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de Bestuursovereenkomst met provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze Bestuursovereenkomst leidt tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage geeft aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft op 7 februari 2019 hiermee ingestemd. Daarnaast heeft er in 2018 voor € 5,6 mln een agiostorting plaatsgevonden in het Sportbedrijf Rotterdam.

Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

Dit zijn kapitaalverstrekkingen aan voormalige gemeentelijke instellingen. Per 1 januari 2018 was de boekwaarde € 11 mln. In 2018 is de boekwaarde met € 630 verminderd.

Leningen

Leningen aan woningcorporaties

Tot begin jaren '90 heeft de gemeente leningen verstrekt aan de woningcorporaties voor de bouw en renovatie van woningen. Voor deze leningen betalen de woningcorporaties jaarlijks rente en aflossing. In 2018 is een bedrag van € 7,8 mln afgelost.

Leningen aan deelnemingen

Per 1 januari 2007 is de Rotterdamse Elektrische Tram (RET) verzelfstandigd. Bij de verzelfstandiging van de RET is besloten dat de financiering van de RET Infrastructuur BV via de gemeente kon blijven lopen. In 2010 heeft de gemeente de financiering van het rail gebonden materieel (metro's en trams) op zich genomen. Dit omdat de RET NV zich door de marktomstandigheden niet zelfstandig kon financieren. In 2016 heeft de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) aangegeven de financiering van de gemeente te willen overnemen. In 2017 heeft de MRDH een eerste deel van de verstrekte geldleningen overgenomen. In 2018 is door MRDH het tweede deel van de verstrekte leningen overgenomen met een schuldrestant van € 143 mln. Daarnaast heeft de RET op de bij de gemeente resterende leningen € 9 mln afgelost.

Leningen aan overige verbonden partijen

Dit betreft verstrekte leningen aan het Nationaal Restauratie Fonds (€ 4,1 mln) en het funderingsfonds verstrekt aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (€ 6,8 mln).

Overige financiële vaste activa

Overige langlopende leningen

Sinds 2016 is een lening aan Cambridge Innovation Center (CIC) verstrekt. Aan deze lening is in 2018 een bedrag

van € 1,8 mln toegevoegd. Daarnaast is er voor € 899 door de Krediet Bank Rotterdam (KBR) aan nieuwe leningen verstrekt aan cliënten in de schuldhulpverlening. De leningen verstrekt aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN) is toegenomen met € 106.

De reguliere waardevermindering is het saldo van aflossingen op diverse leningen. Dit zijn leningen aan sportverenigingen en kunst- en welzijnsorganisaties om investeringen te kunnen financieren, maar ook leningen voor economische ontwikkeling. In 2018 is voor € 1,1 mln op deze leningen afgelost. Daarnaast is er op lopende leningen die verstrekt zijn door de KBR in 2018 voor € 1,1 mln afgelost.

Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer

Dit is de voorfinanciering van subsidiegelden aan het Warmtebedrijf. Deze voorfinanciering wordt terugontvangen via gelden van het programma Bestaand Rotterdams Gebied leefbaarheidsprojecten (BRG) en loopt tot en met 2019.

Vorraden

Pagina 91

Vorraden

De voorraden bestaan uit aanwezige materialen, grondexploitaties en handelsgoederen. Onder de tabel zijn de onderdelen nader toegelicht. Tevens is hier een toelichting gegeven op de geraamde kosten, opbrengsten en eindresultaat van de bouwgronden in exploitatie.

Vorraden	31-12- 2017	Correctie / overboeking	Rente	Investering	Desinvestering	Niet Gemeentelijke bijdrage	Genomen resultaat/ mutatie voorziening	31-12- 2018
Grond- en hulpstoffen								
Grond- en hulpstoffen	4.061	0	0	536	0	0	0	4.597
Subtotaal grond- en hulpstoffen	4.061	0	0	536	0	0	0	4.597
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie								
Bouwgronden in exploitatie	-117.313	2.491	-1.580	43.740	47.855	3.462	14.398	-99.581
Voorziening BIE	-37.285	0	-586	0	0	0	-8.991	-46.862
Subtotaal onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-154.598	2.491	-2.166	43.740	47.855	3.462	5.407	-156.123
Gereed product en handelsgoederen	226	1.213	0	1.421	0	0	0	2.860

Subtotaal gereed product en handelsgoederen	226	1.213	0	1.421	0	0	0	2.860
Totaal voorraden	-150.311	3.704 -2.166	45.697	47.855	3.462	5.407	-148.	986

Toelichting verloopstaat

Grond- en hulpstoffen

Tot de grond- en hulpstoffen behoren de magazijnen Materiaalvoorziening, Schone Stad, Zuidlaardermeer, Lease en de kwekerij Bomen en Planten van Stadsbeheer.

Bouwgronden in exploitatie

Grondexploitaties zijn gronden die worden omgevormd van in bezit zijnde grond met eventuele opstallen tot bouwrijpe grond. Het doel is om deze grond (opnieuw) te bebouwen. Deze grondexploitaties en de voorziening daarop maken deel uit van het programma Ruimtelijke Ontwikkeling, product Grondzaken.

Correctie/Overboeking

Onder de correcties/overboeking van € 2,5 mln zijn opgenomen de overboekingen van materiële vaste activa naar de grondexploitatie van per saldo € 463 en de overboekingen van de grondexploitaties naar de materiële vaste activa van per saldo € 3,2 mln (project Schieveen voor - € 5,1 mln en objecten Nieuw Terbregge voor € 1,9 mln). Tevens heeft een overheveling van de historische kosten van een bouwlocatie in de grondexploitatie Parkstad naar gereed product en handelsgoederen plaatsgevonden van per saldo - € 1,2 mln. Deze gronden zullen op termijn worden ingebracht bij Feyenoord City.

Rente

De rente op de bouwgronden in exploitatie van - € 1,6 mln wordt conform het Besluit ruimtelijke ordening (BRO) opgenomen in het onderhanden werk.

Investering

De investeringen in de bouwgronden in exploitatie van € 43,7 mln bestaan voor € 9,0 mln uit verwervingskosten, € 26,9 mln kosten voor het bouw- en woonrijp maken, € 6,8 mln voor de kosten voor ureninzet en € 1,0 mln voor overige verrekeningen en overige kosten.

Desinvestering

De desinvesteringen van € 47,9 mln bestaan uit de uitgaven van bouwrijpe en/of woonrijpe grond. De grond wordt uitgegeven in volle eigendom of in erfpacht. De grootste gronduitgaven hebben plaatsgevonden in Park16Hoven voor € 11,2 mln, Parkstad € 9,9 mln, Coolhaven Little C € 9,7 mln en Nesselande € 4,2 mln. Het restant is verdeeld over meerdere projecten en heeft betrekking op gronduitgaven kleiner dan € 4 mln.

Niet-gemeentelijke bijdrage

De niet-gemeentelijke bijdragen van € 3,5 mln bestaan voor € 333 uit ontvangen subsidies, voor € 1,3 mln uit investeringsbijdragen en voor € 1,8 mln uit overige opbrengsten.

Genomen resultaat/mutatie voorziening

Het genomen resultaat van € 14,4 mln bestaat uit tussentijdse winstnemingen op de actieve bouwgronden in exploitatie en winst- en verliesnemingen op de gereed gemelde bouwgronden in exploitatie. In de toelichting op het programma Ruimtelijke Ontwikkeling worden de resultaatnemingen nader gespecificeerd.

De ramingen van de nog te maken kosten en te realiseren opbrengsten in de grondexploitaties zijn gebaseerd op de inzichten ultimo 2018 en de daarbij behorende inschatting van de uitgangspunten, de parameters en de risico's. Uiteraard is deze inschatting omgeven door onzekerheden en wordt deze periodiek herzien, waarbij de waardering in het komende jaar zowel positief als negatief kan uitvallen. Afhankelijk van de marktomstandigheden zijn er onzekerheden voor de geraamde afzetmogelijkheden voor woning- en werklocaties en voor de mogelijke uitkomsten daarvan. De geraamde nog te maken kosten bedragen € 441 mln (nominaal). Deze raming is onder te verdelen in geraamde kosten voor bouw- en woonrijp maken € 283 mln, apparaat € 56 mln, verwervingen € 23 mln en overige kosten € 79 mln. De geraamde opbrengsten bedragen € 477 mln. Deze raming is onder te verdelen in geraamde opbrengsten voor gronduitgiften € 455 mln, subsidies € 2 mln en overige opbrengsten € 20 mln. Het verwachte eindresultaat (Netto Contante Waarde (NCW)) van alle projecten (positieve en negatieve resultaten) bedraagt € 136 mln. In de paragraaf Grondbeleid zijn de uitgangspunten, parameters, risico's et cetera nader uitgewerkt.

Voorziening Bouwgronden in exploitatie (BIE)

De opbouw van de voorziening is hieronder gespecificeerd:

Voorzieningen BIE	31-12-2017	Rente	Genomen resultaat / mutatie voorziening	31-12-2018
A. Voorziening negatieve GU-plannen	-36.493	-587	-9.782	-46.862
B. Voorziening woningbouw	-792	1	791	0
Totaal voorzieningen BIE	-37.285	-586	-8.991	-46.862

Voorziening negatieve GU-plannen

Voor de bouwgronden in exploitatie met een negatieve netto contante waarde is een verliesvoorziening getroffen. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd. Per 31 december 2018 bedraagt de verliesvoorziening - € 46,9 mln.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Voorziening woningbouw

Het doel van de voorziening woningbouw is het financieel afdekken van de overmaat in de programmering. Omdat de komende jaren op een hoge woningbouw productie wordt aangekoerst, is het aanhouden van deze voorziening niet nodig. De voorziening valt derhalve volledig vrij.

Gereed product en handelsgoederen

Deze post betreft projectmatig aangekochte woningen voor het Nationaal Plan Rotterdam Zuid (NPRZ) en de historische kosten van een (bouw)locatie binnen het plangebied van het project Parkstad.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Pagina 92

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

In onderstaande tabel zijn de kortlopende vorderingen weergegeven volgens de voorgeschreven onderverdeling naar vorderingen op overheidslichamen, rekening-courant verhoudingen en overige vorderingen. De posten zijn onder de tabel afzonderlijk toegelicht, waarbij de overige vorderingen nog verder zijn gespecificeerd.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	31-12-2017	Nominaal bedrag	Voorziening oninbaarheid	31-12-2018
Vorderingen op openbare lichamen	146.608	177.092	0	177.092
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	11.790	12.206	0	12.206
Overige vorderingen	123.074	284.579	138.863	145.716
Totaal uitzettingen	281.472	473.877	138.863	335.014

Toelichting verloopstaat

Vorderingen op openbare lichamen

De vorderingen openbare lichamen bestaat voor het grootste gedeelte uit een vordering van € 137 mln op BTW compensatiefonds. Het restant van € 40 mln heeft met name betrekking op ministeries, provincies, gemeenten en waterschappen.

Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen

De post rekening-courant verhoudingen met niet financiële instellingen heeft voor € 4,3 mln betrekking op het NRRF (Nationaal Restauratiefonds), voor € 8,1 mln op het SVN (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten). Het overige gedeelte van het saldo Rekening-courant heeft betrekking op diverse fondsen, waaronder bijvoorbeeld het Gildefonds.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige vorderingen

Onder de balanspost overige vorderingen is een grote verscheidenheid aan vorderingen opgenomen, waarvan onderstaand de grootste posten (na aftrek voorziening dubieuze debiteuren) worden toegelicht.

Overige vorderingen	31-12-2017	31-12-2018
Belastingaanslagen	39.506	38.277
Bijstandsvorderingen	40.365	37.125
Huren en exploitatiekosten	13.584	26.901
Parkeren	5.840	6.754
Vergunningen en Toezicht	7.397	6.771
Overige vorderingen kleiner dan € 5 mln	8.149	29.888
Totaal	114.841	145.716

Belastingaanslagen

Opgelegde gemeentelijke belastingaanslagen van € 51,1 mln, verminderd met de voorziening voor oninbaarheid die is gevormd voor een bedrag € 12,9 mln.

Bijstandsvorderingen

De vorderingen bedragen totaal € 144,6 mln, waarvan € 107,5 mln als oninbaar is voorzien.

Huren en exploitatiekosten

Binnen de gemeente Rotterdam zijn vastgoed objecten in beheer die verhuurd of verkocht worden aan diverse partijen. Van het saldo heeft € 17,9 mln betrekking op het Collectiegebouw.

Parkeren

Het betreft hier door de gemeente Rotterdam opgelegde parkeerboetes aan kentekenhouders.

Vergunningen en Toezicht

Het betreft hier vergunningen vanuit Bouw en Woningtoezicht (BWT). Het gepresenteerde bedrag is verminderd met de voorziening voor oninbaarheid van € 4,1 mln.

Overige vorderingen kleiner dan € 5 mln

De overige vorderingen zijn niet toe te rekenen aan een specifieke soort vordering, maar wel te categoriseren naar producten. De grootste producten hebben een aandeel van € 18 mln in dit saldo. Dit zijn respectievelijk de producten: Erfpacht € 4,5 mln; Afvalinzameling € 3,8 mln; Werk € 3,4 mln; Grondzaken € 3 mln; Leasing € 2,9 mln.

garantieverstrekking € 1,7 mln; Wegen en openbare verlichting € 1,7 mln.

Voorziening oninbaarheid

Deze voorziening is getroffen op basis van de vastgestelde kaders inzake dubieuze debiteuren.

Liquide middelen

Pagina 93

Liquide middelen

Onder liquide middelen vallen de bank- en kasgelden van het concern.

Liquide Middelen	31-12-2017	31-12-2018
Bank	679	2.476
Kas	276	240
Totaal liquide middelen	955	2.716

Overlopende activa

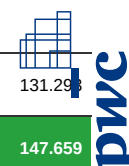
Pagina 94

Overlopende activa

In onderstaande tabellen zijn de nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen opgenomen. Deze zijn volgens de voorschriften onderverdeeld in de categorieën overheidslichamen en overige bedrijven of instellingen. Beide categorieën zijn in deze paragraaf verder gespecificeerd en nader toegelicht.

Overlopende activa	31-12-2017	31-12-2018
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel.	18.945	16.366
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	129.567	131.283
Totaal overlopende activa	148.512	147.659

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

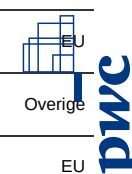

Verdeling van te ontvangen bedragen van overheidslichamen naar herkomst:

Verdeling overheidslichamen naar herkomst	31-12-2017	Correctie/ overboeking	Toevoeging	Vrijgevallen bedragen	31-12-2018
Overige Nederlandse overheidslichamen	18.124	-18.104	51.842	49.776	2.086
Europese overheidslichamen	437	0	873	701	609
Het Rijk	384	13.879	19.066	19.658	13.671
Totaal	18.945	-4.225	71.781	70.135	16.366

Regeling	31-12-2017	Correctie/ overboeking	Toevoeging	Vrijgevallen bedragen	31-12-2018	Categorie
Subsidie ESF aanvragen	0	11.766	18.919	19.273	11.412	Rijk
Bommenregeling	0	2.113	0	43	2.070	Rijk
Subsidieverordening Verkeer en Vervoer 2012	931	0	2.389	2.237	1.083	Overige
Hoekse Lijn	0	-3.905	48.892	44.000	987	Overige
Interreg 2 Seas Mers Zeeën 2014-2020	0	110	761	543	328	EU
LIFE+	251	0	0	43	208	EU
Pilot beginnen binnen (Ministerie Van Veiligheid)	147	0	147	147	147	Rijk
URBACT III Rijkssubsidiëring instandhouding monumenten (BRIM)	76 42	0 0	112 0	115 0	73 42	EU Rijk
Bijdrageregeling versterking economisch vestigingsklimaat Metropoolregio Rotterdam Den Haag 2015	0	-320	560	224	16	Overige
Subsidie ESF aanvragen	11.766	-11.766	0	0	0	Overige
Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	2.726	0	1	2.727	0	Overige
Bommenregeling	2.113	-2.113	0	0	0	Overige
Centraal Orgaan Opvang	552	0	0	552	0	Overige
Besluit bijstandverlening zelfstandigen (BBZ)	195	0	0	195	0	Rijk
Interreg 2 Zeeën 2014-2020	109	-109	0	0	0	EU
Hepatitis B-vaccinaties (HBV) 2017	36	0	0	36	0	Overige
Interreg IVA 2 Mers Seas Zeeën	1	-1	0	0	0	EU

Price waterhouse coopers
 Accountant N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Totaal activa	18.945	-4.225	71.781	70.135	16.366

Correctie / Overboeking

De kolom correctie/overboeking heeft betrekking op overboekingen tussen overlopende activa en passiva medeoverheden, al naar gelang de debet- of creditstand per 31 december van de betreffende regeling. Daarnaast worden jaarlijks de benamingen van de regelingen en de categorie beoordeeld. Indien (een deel van) het saldo van een regeling onder een nieuwe naam wordt gepresenteerd, is middels de correctie/overboeking kolom het saldo overgeboekt.

Toevoeging / Vrijgevallen bedragen

De kolom "Toevoegingen" betreffen de daadwerkelijke uitgaven. De kolom "Vrijgevallen bedragen" bevat de nog te ontvangen bedragen na afrekening met de subsidieverstrekkers. Deze regelingen worden aan de activa kant van de balans gepresenteerd omdat per saldo de uitgaven hoger zijn dan de reeds van subsidieverstrekkers ontvangen bedragen. Hieronder volgt een toelichting op de grootste regelingen.

Subsidie ESF-aanvragen

Het betreft hier subsidieaanvragen uit het Europees Sociaal Fonds voor het project Rijnmond re-integratie en het vergroten mogelijkheden arbeidsinpassing. In boekjaar 2017 is deze subsidie ten onrechte in de kolom categorie Overige gepresenteerd. Door middel van de kolom Correctie/overboeking is dit hersteld naar de juiste categorie.

Bommenregeling

Bijdrage van het Rijk voor de opsporing en ruiming van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog in het kader van de openbare orde en veiligheid. De vergoeding loopt via het gemeentefonds.

Subsidieverordening Verkeer en Vervoer 2012

De Subsidieverordening Verkeer en Vervoer 2012 is een onderdeel van de Uitvoeringsregeling Brede Doel Uitkering Verkeer en Vervoer (BDU) 2012. BDU subsidies worden verleend ten behoeve van de uitvoering van verkeers- en vervoersbeleid binnen Rotterdam en de omliggende regio.

Hoekse Lijn

De Metropoolregio Rotterdam-Den Haag werkt aan de verbetering van het openbaar vervoer. Hierbij zal het bestaande tracé tussen Schiedam en Hoek van Holland worden omgevormd van een gewone spoorlijn naar een moderne metro en in Hoek van Holland worden doorgetrokken.

Het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL is een samenwerkingsprogramma van de rijksoverheid en decentrale overheden. Onderdeel van de afspraken is de financiële ondersteuning door het rijk bij de financiering van luchtkwaliteitsmaatregelen.

Vooruitbetaalde en nog te ontvangen bedragen	31-12-2017	31-12-2018
Vooruitbetaalde bedragen	18.715	34.908
Nog te ontvangen bedragen	110.852	96.385
Totaal vooruitbetaalde en nog te ontvangen bedragen	129.567	131.293

Vooruitbetaalde bedragen	31-12-2017	31-12-2018
Vooruitbetaalde ICT kosten	10.367	12.694
Wigo4IT	0	5.851
Vooruitbetaalde huren en servicekosten	2.961	5.296
Overige vooruitbetaalde bedragen < € 5 mln	5.387	11.067
Totaal vooruitbetaalde bedragen	18.715	34.908

Vooruitbetaalde ICT kosten

Deze kosten hebben betrekking op onderhoud, service en licenties over de jaren 2019 tot en met 2021.

Wigo4IT

De sociale diensten van Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht werken samen op het gebied van informatievoorziening. Dit is ondergebracht in een coöperatie Wigo4IT, waaraan de gemeente voor 2019 een jaarlijkse bijdrage en een bedrag voor innovatie vooruit heeft betaald.

Vooruitbetaalde huren en servicekosten

Een voorschot voor de onderhoudskosten van het Timmerhuis van € 900 loopt in de komende jaren af. Het restant saldo van € 4,4 mln betreft vooruitbetaalde kosten die allemaal betrekking hebben op 2019.

Overige vooruitbetaalde bedragen

Van dit bedrag heeft grootste gedeelte betrekking op vooruitbetaalde Persoonsgebonden budget (PGB) januari 2019 voor € 3,3 mln en € 2,6 mln voor het doorontwikkelen informatie zorgvoorziening. Met betrekking tot BTW-herziening niet-economische activiteiten is er een bedrag opgenomen van € 2,1 mln. Voor € 1,2 mln

vooruitbetaalde subsidies van o.a. Smartgrid € 195, Haefteblok € 180, Tuin van Noord € 175. Aan regiogemeenten is € 755 vooruitbetaald. Rest nog € 1,1 mln voor diverse posten.

Nog te ontvangen bedragen	31-12-2017	31-12-2018
Gemeentebelastingen	39.716	37.179
Wabo Leges	7.310	9.020
Pintransacties Parkeren	6.910	7.573
Te ontvangen rente en aflossing	6.176	5.156
Projectensaldi	4.619	4.963
Nog te verdelen crediteuren	5.070	2.519
Te ontvangen gelden inzake Persoonsgebonden budget	8.060	1.097
Dividendbelasting en slotdividend	5.398	1.101
Te verrekenen BTW	11.443	93
Overige nog te ontvangen bedragen < € 5 mln	58.674	27.684
Totaal nog te ontvangen bedragen	153.376	96.385

Gemeentebelastingen

Deze post is ultimo 2018 opgenomen voor de nog op te leggen aanslagen. Het aandeel Onroerende Zaakbelasting (OZB) omvatte per 31 december 2018 € 20,2 mln. Precario € 11,7 mln, Reclame en Logies € 4,5 mln en het restant van € 778 betreft Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en Roerende Zaakbelasting.

Wabo leges

Het betreft hier nog te factureren leges op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Mutatie betreft afwikkeling 2017 en opboeking nieuwe posten 2018.

Pintransacties Parkeren

Het saldo heeft betrekking op individuele pintransacties Parkeren. Deze worden begin 2019 door de banken afgerekend.

Te ontvangen rente en aflossing

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bestaat uit overlopende rente van de vervaldatum van leningen tot ultimo 2018 en rente en aflossing van leningen met een vervaldatum van 31 december 2018 die begin 2019 zullen worden verrekend.

Projectensaldi

Dit zijn presentatiewijzigingen in verband met herrubricering (reclassificatie) van projecten met een creditsaldo naar de overlopende activa.

Nog te verdelen crediteuren

Saldo van € 2,2 mln heeft betrekking op disputen. Het restant van € 300 heeft betrekking op nog te verdelen kosten crediteuren over 2018.

Te ontvangen gelden inzake Persoonsgebonden Budget

Met een Persoonsgebonden Budget (PGB) kunnen Rotterdammers zelf zorg inkopen. Zij declareren de bedragen bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB) die hiervoor door de gemeente wordt bevoorschot. Afrekening met de SVB vindt rond augustus plaats. Mutatie betreft afwikkeling PGB 2017 en opboeking nieuwe PGB 2018.

Dividendbelasting en slotdividend

Van het saldo is het € 700 voor BV Gemeenschappelijk Bezit Evides, € 200 voor Multi Employment Rotterdam BV, € 200 Multibedrijven Rotterdam BV en € 72 voor SSC FLEX BV.

Te verrekenen Btw

De Btw die de gemeente nog terugvordert bij de Belastingdienst. De afname wordt veroorzaakt doordat in 2017 in december een aantal grote, eenmalige facturen zijn ontvangen met een terug te vorderen BTW bedrag.

Overige nog te ontvangen bedragen < € 5 mln

Grootste posten hebben betrekking op Liquidatie Beurs € 3,9 mln, Vastgoed en Erfpacht € 2,9 mln, Sportbedrijf € 2,8 mln, Randstadrail € 2 mln, energiekosten € 1,8 mln, zorginstelling € 1,8 mln, Verlegregeling € 1,6 mln en Warmtebedrijf € 1,5 mln. Rest nog € 9,4 mln voor diverse posten waarvan € 1,2 mln voor Lease de grootste is.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en het resultaat.

Eigen vermogen	31-12-2017	Mutatie	1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	31-12-2018
Algemene reserve	76.669	18.575	95.244	84.736	0	0	179.980
Bestemmingsreserves	1.010.952	11.200	1.022.152	188.528	123.534	241.648	845.498
Gerealiseerde resultaat	29.775	-29.775	0	57.320	0	0	57.320
Totaal	1.117.396	0	1.117.396	330.584	123.534	241.648	1.082.798

Algemene reserve

De algemene reserve is bedoeld als buffer voor tegenvallers. Het betreft de vrij aanwendbare middelen die de gemeente inzet wanneer zich onvoorziene financiële risico's voordoen. De algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit. Het totale overzicht van de weerstandscapaciteit is opgenomen onder de paragraaf [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Gerealiseerde resultaat

Het saldo betreft het gerealiseerde resultaat over het boekjaar 2017. De resultaat bestemming is medio 2018 door de Raad bepaald en verdeeld over de algemene reserve en de bestemmingsreserves.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan de gemeenteraad een specifieke bestemming heeft gegeven. De toevoegingen en onttrekkingen zijn geoorloofd voor zover de raad hiertoe heeft besloten. Onttrekkingen aan bestemmingsreserves zijn uitsluitend toegestaan wanneer dit past binnen het specifieke doel van de reserve. Navigeer hier naar een nadere specificatie van de [bestemmingsreserves](#).

Bestemmingsreserves	31-12-2017	Mutatie	1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	31-12-2018
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)	503.560	0	503.560	35.829	40.094	6.684	499.211
Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	10.006	0	10.006	86.752	6.832	15.658	74.268
Kredietrisicoreserve	67.715	0	67.715	3.217	0	0	70.932
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	64.918	0	64.918	13.556	14.562	400	63.512
Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds	31.281	4.390	35.671	9.517	14.604	1.000	29.584

Bestemmingsreserve WWB meerjarig	69.206	0	69.206	5.895	409	46.127	28.565
Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	14.011	0	14.011	8.269	6.065	73	16.142
Bestemmingsreserve Maastunnel	9.496	0	9.496	8.000	6.086	242	11.168
Bestemmingsreserve Infrastructuur	7.089	0	7.089	0	1.030	800	5.259
Bestemmingsreserve Tweedelijns WMO en Jeugdhulp	0	0	0	10.000	5.000	0	5.000
Bestemmingsreserve Decentralisatie AWBZ	7.237	0	7.237	0	1.952	1.000	4.285
Bestemmingsreserve Evenementenfonds	3.324	1.800	5.124	0	377	500	4.247
Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	3.776	0	3.776	333	490	25	3.594
Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen	3.396	124	3.520	0	0	34	3.486
Bestemmingsreserve Groot Onderhoud (MJOP)	3.666	0	3.666	0	500	36	3.130
Bestemmingsreserve Onderhoud Lease (v/h ROB Intern)	2.740	0	2.740	0	0	0	2.740
Bestemmingsreserve Stadsinitiatief	2.253	0	2.253	0	0	0	2.253
Bestemmingsreserve Sport gebieden	2.118	0	2.118	0	156	16	1.946
Bestemmingsreserve Verkiezingen	2.246	0	2.246	1.329	2.001	45	1.529
Bestemmingsreserve Cofinanciering Europese subsidies	1.539	0	1.539	0	0	12	1.527
Bestemmingsreserve Harmonisatie VVE	1.500	0	1.500	0	0	0	1.500
Bestemmingsreserve Frictiekosten op afstand zetten LCC's	1.700	0	1.700	0	468	10	1.222
Bestemmingsreserve Duurzaam	913	0	913	1.000	700	0	1.213
Bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte gebieden	1.931	0	1.931	0	786	12	1.133
Bestemmingsreserve Taaleis	2.000	0	2.000	0	993	10	997
Bestemmingsreserve Funderingen	0	984	984	0	0	0	984
Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging	2.191	0	2.191	0	1.250	0	941
Bestemmingsreserve Groot onderhoud MBVB	2.610	0	2.610	0	1.752	0	858
Bestemmingsreserve Investerings Rozenburg	842	0	842	0	17	0	825
Bestemmingsreserve Verkeer en Vervoer 2011	883	0	883	0	126	2	755
Bestemmingsreserve Citylab	1.208	803	2.011	0	816	500	995
Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden	1.872	0	1.872	0	1.182	0	690
Bestemmingsreserve Maatschappelijke Participatie gebieden	1.757	0	1.757	0	1.104	2	651
Bestemmingsreserve Luchtsingel	625	0	625	0	44	0	581

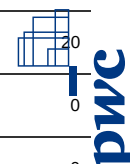
PricewaterhouseCoopers
 Accountants n.v.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Bestemmingsreserve WerkLocaties	670	0	670	0	174	0	496
Bestemmingsreserve Verbouwing Wereldmuseum	0	750	750	0	0	255	495
Bestemmingsreserve Zomerakkoord	0	500	500	0	0	5	495
Bestemmingsreserve Vakmanschap in zorg, haven en techniek	654	0	654	0	101	65	488
Bestemmingsreserve Economie gebieden	425	0	425	0	0	1	424
Bestemmingsreserve B&W Fonds	0	0	0	401	8	0	393
Bestemmingsreserve Spaarsaldo Participatiebudget	962	0	962	0	340	250	372
Bestemmingsreserve Saneringskosten Van der Gaag dossier	0	924	924	0	434	124	366
Bestemmingsreserve Leertijduitbreiding	452	0	452	0	101	9	342
Bestemmingsreserve Vervoer over Water	348	0	348	0	29	0	319
Bestemmingsreserve Masterplan Dienstverlening	311	125	436	0	134	0	302
Bestemmingsreserve Kansrijke wijken	738	0	738	0	371	123	244
Bestemmingsreserve RCP Groene Daken	254	0	254	0	20	2	232
Bestemmingsreserve Stelselwijziging Afschrijving Vastgoed	215	0	215	0	0	0	215
Egalisatiereserve Rekenkamer	205	0	205	0	0	0	205
Bestemmingsreserve Oranjabonnepolder	303	0	303	0	101	0	202
Bestemmingsreserve Taaleis Tegenprestatie	500	0	500	0	300	0	200
Bestemmingsreserve Krimp (motie 31)	9.330	0	9.330	3.000	4.547	7.589	194
Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen	0	0	0	375	203	30	142
Egalisatiereserve Ombudsman	133	0	133	0	19	0	114
Bestemmingsreserve Innovatie & Digitalisering	1.179	0	1.179	1.000	2.067	0	112
Bestemmingsreserve Duurzaamheid gebieden	73	0	73	0	0	0	73
Bestemmingsreserve Friciekosten BMR 14+ Griffie	91	0	91	0	27	0	64
Bestemmingsreserve Commissiereizen	0	0	0	55	0	0	55
Bestemmingsreserve Gebiedscommissies gebieden	236	0	236	0	100	89	47
Bestemmingsreserve Gemeentelijke klokkenluidersregeling	50	0	50	0	16	0	34
Bestemmingsreserve Parkeren gebieden	60	0	60	0	30	0	30
Egalisatiereserve Ombudsman derdengelden	20	0	20	0	0	0	20
Bestemmingsreserve Werkplan Integriteit	154	0	154	0	0	154	0
Bestemmingsreserve RECP	1.521	0	1.521	0	1.141	380	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Financieringsreserve	82.086	0	82.086	0	0	82.086	0
Bestemmingsreserve ISV-3	56.088	0	56.088	0	0	56.088	0
Bestemmingsreserve Combinatiefuncties	361	0	361	0	0	361	0
Bestemmingsreserve Wijkveiligheid gebieden	673	0	673	0	673	0	0
Bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte	20.849	0	20.849	0	0	20.849	0
Bestemmingsreserve Huishoudelijk Hulp Toelage	800	0	800	0	800	0	0
Bestemmingsreserve Financiële processen	1.054	0	1.054	0	1.054	0	0
Bestemmingsreserve Participatie Jeugd gebieden	0	0	0	10.000	10.000	0	0
Bestemmingsreserve Onderhoud Sport	548	0	548	0	548	0	0
Bestemmingsreserve ICT W&I	0	800	800	0	800	0	0
Totaal bestemmingsreserves	1.010.952	11.200	1.022.152	188.528	123.534	241.648	845.498

Toelichting

Hieronder volgt een toelichting van de bestemmingsreserves met een eindsaldo groter dan € 5 mln. Een nadere toelichting op de bestemmingsreserves is terug te vinden in de hierop volgende paragrafen:

[Vermogensspecificaties reserves](#); [IFR](#); [Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling](#); [NPRZ](#).

Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

De bestemmingsreserve IFR dient ter dekking van de gemeente brede investeringsprojecten voor de uitvoering van de Stadsvisie. Het fonds wordt onder meer gevoed uit een structurele intensiveringsreeks, verkoopopbrengsten van deelnemingen en bespaarde omslagrente. Door instandhouding van de hoofdsom is een structurele rente-inkomst gegarandeerd van 2,5% (omslagrente). De gemeente gebruikt de omslagrente voor de dekking van kapitaallasten (rente- en afschrijvingen) van bestaande investeringen.

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

De middelen in deze bestemmingsreserve dienen ter dekking van de materiële lasten van buitenruimteprojecten. Het betreft projecten gekoppeld aan de gebiedsontwikkeling en projecten gekoppeld aan vergroening. In deze bestemmingsreserve is bij Raadsbesluit de bestemmingsreserve ISV-3 en de bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte opgenomen.

Bestemmingsreserve Kredietrisicoreserve

De kredietrisicoreserve is in 2012 gevormd en dient als buffer voor de risico's op wanbetaling op door de gemeente verstrekte of gegarandeerde geldleningen. Toename van deze reserve gebeurt door storting van solvabiliteitsbeslag bij verstrekken van nieuwe leningen, garanties en ontvangen renteopslagen en door garantiepremies gedurende de looptijd van de verstrekte leningen en garanties. Onttrekking en vrijval hebben niet plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid

De bestemmingsreserve is ter dekking van projecten binnen het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). Door het Rijk is via het gemeentefonds een bedrag beschikbaar gesteld waarmee in 2013 de bestemmingsreserve is gevormd.

Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds

De bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds is gevormd voor ontvangen Rijksmiddelen uit het Gemeentefonds waarvan besteding nog niet heeft plaatsgevonden. In een aantal gevallen zijn doeluitkeringen in jaarschijven uitgekeerd. Over het algemeen loopt in verband met de planontwikkeling de feitelijke realisatie minimaal een jaar achter op deze jaarschijven. De gemeente vangt dit met deze bestemmingsreserve op.

Bestemmingsreserve Wet Werk en Bijstand (WWB) Meerjarig

De bestemmingsreserve WWB Meerjarig is in 2015 gevormd ter dekking van eventuele toekomstige tekorten op het WWB-inkomensdeel en de (verlaagde) rijksuitkering. Jaarlijks actualiseert de gemeente de reserve bij de kaderbrief op basis van de uitkomsten van de jaarrekening en de verwachting naar de komende twee jaar.

Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

Deze bestemmingsreserve is bedoeld voor de frictiekosten die bij de doorontwikkeling van de organisatie in de periode 2016 – 2019 zijn gemoeid. De frictiekosten zijn zowel bedoeld voor de loonkosten (en personeel gerelateerde kosten) van boventallige medewerkers (herplaatsingskandidaten) die niet betaald kunnen worden uit de begroting van de clusters als voor kosten die voortkomen uit arrangementen om medewerkers te stimuleren vrijwillig uit dienst te gaan.

Bestemmingsreserve Maastunnel

De bestemmingsreserve Maastunnel is in 2017 gevormd voor de niet activeerbare kosten van de renovatie van de Maastunnel.

Bestemmingsreserve Infrastructuur

De vorming van deze reserve heeft plaatsgevonden in boekjaar 2002 en is specifiek bestemd voor de dekking van de ontwikkeling van Rotterdam CS.

Bestemmingsreserves Grondexploitaties (Grexe)

Hieronder volgt de verloopstaat van bestemmingsreserves die dienen ter dekking van de grondexploitaties (Grexe). Deze zijn voor het gepresenteerde bedrag opgenomen in de genoemde reserve in de tabel van de bestemmingsreserves hierboven.

	31-12-2017	Mutatie	1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	31-12-2018
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)	4.063	2.004	6.067	0	747	0	5.320
Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling (voorheen ISV-3)	11.176	-8.498	2.678	0	1.683	0	995
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	5.216	5.526	10.742	1.154	5.804	0	6.092
Totaal bestemmingsreserves grexe	20.455	-968	19.487	1.154	8.234	0	12.407

PricewaterhouseCoopers
accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Vaste schulden met rentetypische looptijd van één jaar of langer

Pagina 102

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

In de volgende tabel zijn de vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer opgenomen.

	31-12-2017	Vermeerdering	Vermindering	31-12-2018	* Rente:
Obligatieleningen	57	0	1	56	N.v.t.
Medium Term Notes	206.500	435.000	38.500	603.000	4.019
Subtotaal obligatieleningen:	206.557	435.000	38.501	603.056	4.019
Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	50.000	75.000	50.000	75.000	-120
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.155.721	0	320.200	835.521	37.201
Openbare lichamen	75.000	0	0	75.000	922
Overige binnenlandse sectoren	5.000	0	0	5.000	180
Buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	6.807	0	6.807	0	326
Subtotaal onderhandse leningen	1.292.528	75.000	377.007	990.521	38.509
Door derden belegde gelden	27	0	0	27	N.v.t.
Waarborgsommen	2.733	901	1.220	2.414	N.v.t.
Vooruit ontvangen afkoopsommen erfpacht	30.264	5.327	1.228	34.363	N.v.t.
Subtotaal overige leningen	33.024	6.228	2.448	36.804	N.v.t.
Totaal vaste schulden	1.532.109	516.228	417.956	1.630.381	42.528

Toelichting verloopstaat

De behoefte aan nieuwe financieringsmiddelen is afhankelijk van de ontwikkeling van de gemeentelijke investeringen in vaste activa en onderhanden werk, de ontwikkeling van de interne financieringsmiddelen en de ontwikkeling van de bestaande in portefeuille opgenomen geldleningen.

Obligatieleningen

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Obligatieleningen

Tot in de jaren '50 van de vorige eeuw heeft de gemeente obligaties uitgegeven om in de financieringsbehoefte te voorzien. De rentecoupons op de obligaties zijn verlopen en er wordt dus geen rente meer uitbetaald. Een klein deel van de in het verleden uitgegeven obligaties is nog niet geïnd door de houders.

Medium Term Notes

Medium term Notes (MTN's) zijn waardepapieren die worden uitgegeven onder het MTN-programma Nederlandse Gemeenten dat wordt verzorgd door de Bank Nederlandse Gemeenten. In 2018 is voor € 435 mln aan nieuwe MTN's uitgegeven en is er voor € 38,5 mln afgelost.

Onderhandse leningen

Onderhandse leningen binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen

In 2018 is een lening van € 75 mln afgesloten bij verzekeringsinstelling SRLEV NV. Een lening van € 50 mln bij verzekeringsinstelling Reaal Schadeverzekeringen NV is in 2018 volledig afgelost.

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

Bij de volgende banken en overige financiële instellingen zijn onderhandse leningen opgenomen:

	31-12-2017	31-12-2018
Bank Nederlandse Gemeenten	749.989	436.568
Nederlandse Waterschapsbank	380.732	373.953
ASN Bank	25.000	25.000
Totaal	1.155.721	835.521

De gemeente heeft een aantal onderhandse leningen bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) overgedragen aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).

Onderhandse leningen van openbare lichamen

Betreft een lening van de provincie Noord-Brabant die medio 2024 zal zijn afgelost.

Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren

Betreft een onderhandse lening van Vereniging voor Vreemdelingenverkeer Nederland BV (VNV) die medio 2020 zal zijn afgelost.

Onderhandse leningen van buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren

Het saldo betrof een onderhandse lening van de Europese Investeringsbank. Deze is in 2018 volledig afgelost.

Overige leningen

Door derden belegde gelden

Dit betreft een renteloze lening van de voormalige PTT in verband met uitgifte grond Veenweg.

Waarborgsommen

Dit betreft ontvangen waarborgsommen bij woningen en bedrijfsmatig onroerend goed welke bij beëindiging van het huurcontract worden terugbetaald.

Vooruit ontvangen afkoopsommen erfpacht

De post vooruit ontvangen afkoopsommen erfpacht omvat het nog niet vrijgevallen deel van de vooruit ontvangen afkoopsommen uit hoofde van niet-eeuwigdurende erfpacht.

Balans per 31-12-2017	30.264
Toevoeging afkoopsommen	5.327
Vrijval 2018/verminderingen	1.228
Balans per 31-12-2018	34.363

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Onder de netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar zijn de betalingsverplichtingen opgenomen die de gemeente binnen één jaar moet voldoen.

	31-12-2017	31-12-2018
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	410.000	322.000
Banksaldi	10.936	11.566
Overige schulden	110.722	112.509
Totaal netto-vlottende schulden	531.658	446.075

Toelichting verloopstaat

De tabel hieronder geeft een specificatie van de kasgeldleningen weer:

	31-12-2017	31-12-2018
Achmea Investerings Management (A.I.M.) Liquiditeitenfonds	41.000	134.000
Aegon Custody BV	95.000	134.000
Nationale Nederlanden Interfinance BV	0	30.000
Optas Pensioenen NV	40.000	24.000
Delta Lloyd Levensverzekering NV	164.000	0
Aegon Levensverzekering NV	60.000	0
Spoorwegpensioenfonds	10.000	0
Totaal	410.000	322.000

Bank	31-12-2017	31-12-2018
Betalingen onderweg/kruisposten	11.479	22.000
Banken	-543	1.566
Totaal	10.936	11.566

Het saldo betreft de betalingen onderweg naar de bank en de schuldpositie van bankrekeningnummers welke op naam staan van de gemeente Rotterdam maar waarvan de gelden niet aan de gemeente toebehoren.

	31-12-2017	31-12-2018
Na te betalen facturen	99.241	93.815
Crediteuren Kredietbank	9.088	11.815
Herziening Gemeentefonds	1.723	5.383
Overige schulden < € 5 mln	670	1.496
Totaal	110.722	112.509

Na te betalen facturen

Deze post heeft betrekking op nog te betalen facturen, grotendeels ontvangen voor eind december 2018 met een vervaldatum in 2019.

Crediteuren Kredietbank

Hieronder worden de schulden aan derden opgenomen die zijn overgenomen zijn particulieren inzake de schuldhelpverlening.

Herziening Gemeentefonds

De herziening op het Gemeentefonds wordt uiterlijk 2 jaar na afloop van het desbetreffende jaar definitief vastgesteld. De belangrijkste maatstaf die -op dit moment- het meest fluctueert en nog kan worden bijgestelde is de 'waarde van de stad'. Dit is de totale Waardering Onroerende Zaken (WOZ)-waarde van de woningen en de niet-woningen van de Gemeente Rotterdam. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verwerkt met een aanzienlijke vertraging de waarden van de maatstaf 'waarde van de stad'. Het effect is samen met de overige nagekomen correcties op het Gemeentefonds verwerkt.

Overige schulden

Deze hebben betrekking op:

- de uitvoering van de zelfstandigen regeling (€ 500). Dit zijn werkzaamheden in het kader van bijstandverlening zelfstandigen en de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijke arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen. De Gemeente Rotterdam voert de betalingen uit in het kader van deze regeling. Daarnaast worden gelden op floatbankrekeningen gereserveerd voor cliënten /werkzoekenden (€ 100).
- de schuld aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Rijk) met betrekking tot de wijziging /terugvordering van gelden op basis van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (€ 900).

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overlopende passiva

In onderstaande tabellen zijn de vooruit ontvangen en nog te betalen bedragen opgenomen. De vooruit ontvangen bedragen zijn volgens de voorschriften onderverdeeld in de categorieën overheidslichamen en overige bedrijven of instellingen. De categorieën zijn in deze paragraaf verder gespecificeerd en nader toegelicht.

Overlopende passiva	31-12-2017	31-12-2018
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren;	77.884	73.749
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen (vooruit ontvangen bedragen);	13.786	16.238
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume (nog te betalen bedragen).	232.547	203.938
Totaal overlopende passiva	324.217	293.925

Verdeling van ontvangen bedragen overheidslichamen ontvangen bedragen naar herkomst

Categorie	31-12-2017	Correctie/ overboeking	Toevoeging	Vrijgevallende bedragen	31-12-2018
Overige Nederlandse overheidslichamen	39.516	-12.793	11.391	11.784	26.330
Het Rijk	21.402	8.538	73.415	77.577	25.778
Europese overheidslichamen	16.966	30	48.230	43.585	21.641
Totaal	77.884	-4.225	133.036	132.946	73.749

Regeling	31-12-2017	Correctie /overboeking	Toevoegingen	Vrijgevallende bedragen	31-12-2018	Categorie
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)	12.236	0	43.824	38.984	17.076	EU
IBS Project Mainportontwikkeling Rotterdam - deelproject Bestaand	0	13.650	3.979	4.277	13.352	Rijk
Rotterdams Gebied						

IBS Project Mainportontwikkeling Rotterdam - deelproject 750 hectare	0	14.688	0	2.066	12.622	Overige
Natuur en Recreatiegebied						
Subsidieregeling herstructurering/ontwikkeling bedrijventerreinen	6.802	0	3.053	2.126	7.729	Overige
Subsidies High Impact Crimes (HIC)	193	0	3.258	235	3.216	Rijk
Bedrijvenregeling	3.147	0	1	420	2.728	Rijk
IBS Rijk Nota Ruimte project Stadshavens Rotterdam	0	2.642	0	204	2.438	Rijk
Kansen voor West	1.054	0	2.605	1.290	2.369	Overige
Uitkering Educatie	0	1.915	7.551	7.578	1.888	Rijk
Urban Innovative Actions	0	1.967	0	404	1.563	EU
Horizon 2020	738	0	4.280	3.578	1.440	EU
Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	526	0	825	87	1.264	Rijk
European Local Energy Assistance (ELENA)	1.082	0	0	0	1.082	EU
Voorziening Meld - en Coördinatiefunctie RMC	873	0	2.166	2.019	1.020	Overige
Uitvoeringsovereenkomst Leuvekolk HbR, RWS en HHSK 2018	0	0	755	0	755	Overige
Voortijdig Schoolverlaten rijksmiddelen (VSV)	256	0	2.300	1.953	603	Rijk
IBS Provincie Zuid-Holland Afzanden Kralingse Plas 2018-2020	0	0	450	0	450	Overige
LIFE 2014-2020	0	798	7	383	422	EU
IBS Waterschap Hollandse Delta Aanleg Blauwe Verbinding - Tracédeel	0	1.739	13	1.368	384	Overige
Heulweg, fase 2						
Afvalfonds Verpakkingen	61	0	1.885	1.583	363	Overige
Subsidieregeling gebiedsprogramma's groen Zuid-Holland 2016	100	0	220	0	320	Overige
Subsidieregeling Praktijkleren	189	0	277	277	189	Rijk
vooruit ontvangen bijdrage SOA/HIV	0	271	322	496	97	Rijk
Pardonregeling	92	0	0	4	88	Overige
ZoRo busbaan	0	86	0	7	79	Overige
Interreg Vlaanderen Nederland 2014-2020	0	0	118	60	58	EU
IBS Provincie Zuid-Holland Uitwisseling warmte-stoom Rotterdamse haven	0	7	45	0	52	Overige
Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland	0	0	48	0	48	Overige
IBS Provincie Zuid-Holland Afzanden TRIPLE A	0	0	70	24	46	Overige
Waterberging Berkelplein	0	0	75	70	5	Overige
Subsidieregeling Pieken in de Delta	0	90	0	87	3	Rijk

Hoekse Lijn	3.905	-3.905	0	0	0	Overige
Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam)	14.688	-14.688	0	0	0	Overige
Bestaand Rotterdams gebied (BRG)	13.650	-13.650	0	0	0	Rijk
Onderwijsachterstandbeleid	6.265	-6.265	0	0	0	Overige
Incidentele subsidie	2.742	-2.742	0	0	0	Rijk
Rijk overige	2.044	-2.044	0	0	0	Overige
Urban Innovative Action (UIA)	1.967	-1.967	0	0	0	EU
Uitvoeringsregeling Groen 2014	1.739	-1.739	0	0	0	Overige
Subsidieverordening Fonds inzake het Bereikbaarheidsoffensief Regio Rotterdam	1.119	0	0	1.119	0	Overige
LIFE	798	-798	0	0	0	EU
Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouwprojecten 2009 derde tranche	583	0	0	583	0	Rijk
Bijdrageregeling versterking economisch vestigingsklimaat Metropoolregio Rotterdam Den Haag 2015	320	-320	0	0	0	Overige
vooruit ontvangen bijdrage SOA/HIV	271	-271	0	0	0	Overige
Zevende Kaderprogramma (FP7)	133	0	0	133	0	EU
Experimenten en kennisoverdracht wonen 2014	113	0	0	113	0	Rijk
Green Deal	87	-87	0	0	0	Overige
G4VV secretariaat	55	-55	0	0	0	Overige
Bijdrage Mondriaan Fonds	22	0	0	22	0	Overige
Intelligent Energy - Europe (IEE)	12	0	1	13	0	EU
Subsidieregeling Molens Zuid-Holland 2012	12	0	6	18	0	Overige
Incidentele subsidies PZH	7	-7	0	0	0	Overige
Subsidieregeling sterktes inde regio, hoofdstuk Pieken in de delta	3	-3	0	0	0	Rijk
Onderwijsachterstandbeleid	0	6.265	54.902	61.167	0	Rijk
Smartcare	0	13	0	13	0	Overige
No Punish	0	30	0	30	0	EU
IBS Rijk Pilot Entree opleidingen NPRZ	0	100	0	100	0	Rijk
IBS Gemeente G4	0	55	0	55	0	Overige
Totaal	77.884	-4.225	133.036	132.946	73.749	

Toelichting verloopstaat

Correctie/Overboeking

De kolom correctie/overboeking heeft betrekking op overboekingen tussen overlopende activa en passiva medeoverheden, al naar gelang de debet- of creditstand per 31 december van de betreffende regeling. Daarnaast worden jaarlijks de benamingen van de regelingen en de categorie beoordeeld. Indien (een deel van) het saldo van een regeling onder een nieuwe naam wordt gepresenteerd, is middels de correctie/overboeking kolom het saldo overgeboekt.

Toevoeging / Vrijgevallen bedrag

De kolom toevoegingen bevat de in 2018 geboekte toename van de schuldpositie. Dit zijn de nog niet met subsidieverstrekkers afgerekende bedragen. De kolom vrijgevallen bedragen betreffen de daadwerkelijke uitgaven. Voor deze regelingen dient nog met de subsidieverstrekkers te worden afgerekend. Daarom zijn deze regelingen aan de passiva kant gepresenteerd.

Kansen voor West II - Europees fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)

Kansen voor West II is het samenwerkingsprogramma van de vier Randstadprovincies en de G4 gericht op het stimuleren van regionale ontwikkeling. Het Kansen voor West programma wordt uitgevoerd met middelen uit het Europese fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO). De Gemeente Rotterdam is als management autoriteit verantwoordelijk voor de uitvoering van het programma. Projecten die voor subsidie in aanmerking komen moeten betrekking hebben op innovatie en duurzame energie.

IBS Project Mainportontwikkeling Rotterdam Bedrijvenregeling Bestaand Rotterdams Gebied ((BRG)

Het project Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) bestaat uit een serie projecten om het bestaande havengebied van Rotterdam effectiever te benutten (zgn. intensiveringsprojecten) en de kwaliteit van de leefomgeving in en rondom Rotterdam te verbeteren (zgn. leefbaarheidsprojecten). Een aantal projecten is inmiddels afgerond en andere zijn nog in uitvoering. Het volledige BRG-programma loopt door tot 2021.

IBS Project Mainportontwikkeling Rotterdam deelproject 750 hectare Natuur & recreatiegebied

Het deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied heeft betrekking op het nieuw natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde (600 ha) en aan de Noordrand van Rotterdam (150 ha). Tevens is voorzien in een verbinding voor langzaam verkeer tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid.

Subsidieregeling herstructurering/ontwikkeling bedrijventerreinen

Gedeputeerde Staten kunnen ter bevordering van de kwaliteit van de herstructurering van een bedrijventerrein projectsubsidies verstrekken voor bedrijventerreinen in Zuid-Holland die gericht zijn op de voorbereiding van een ontwikkelingsproject of herstructureringsproject of activiteiten die gericht zijn op de voorbereiding van het nemen van kwaliteits- en duurzaamheidsmaatregelen op een bedrijventerrein. Van de provincie Zuid-Holland heeft de gemeente Rotterdam subsidie ontvangen voor de herstructurering en of ontwikkeling van bedrijventerreinen in het Maritieme Cluster en het Cluster Transport en Logistiek Zuid-Holland (o.a. project Port Valley).

Subsidies High Impact Crimes (HIC)

Dit is een subsidie voor de versterking van de aanpak van het afpakken van crimineel vermogen.

Bedrijvenregeling

In het kader van de wet Bodembescherming (WBB) zijn afspraken gemaakt over het saneren van verontreinigde grond en grondwater. Rotterdam ontvangt subsidies voor de uitvoering van projecten waar deze bodemverontreinigingsproblematiek wordt aangepakt.

IBS Rijk Nota Ruimte project Stadshavens Rotterdam

Deze nota geeft Stadshavens Rotterdam een extra impuls aan de versterking van de economische concurrentiepositie en aan de kracht van stad en haven. Voor onderdelen van het uitvoeringsprogramma krijgt de gemeente een bijdrage uit het budget voor Nota Ruimte, namelijk voor de eerste fase van het Randstad Urgent-project Stadshavens: de inrichting van openbare ruimten in de deelgebieden Vierhavens, RDM-terrein, Rondje Rijnhaven en Sluisjesdijk/Waalhavenboulevard.

Uitkering Educatie

Deze specifieke uitkering Educatie wordt, conform de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB), door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verstrekt.

Urban Innovative Actions (UIA)

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Met het Urban Innovative Actions initiatief biedt de Europese Commissie ondersteuning voor innovatieve projecten waarmee hardnekkige stedelijke vraagstukken in het kader van de Urban Agenda worden aangepakt. Rotterdam heeft een UIA-subsidie ontvangen voor het project BRIDGE. Met de subsidie worden activiteiten uitgevoerd gericht op het helpen van jongeren in Rotterdam-Zuid om hun positie op de arbeidsmarkt te versterken.

HORIZON2020

Dit is het programma van de Europese Commissie om onderzoek en innovatie te stimuleren. Onderdeel van het programma is de inzet op de maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering, vergrijzing, voedselveiligheid en betaalbare duurzame energie. Rotterdam heeft uit HORIZON2020 subsidies ontvangen voor de projecten RUGGEDISED (demonstratieproject voor Smart City toepassingen in hart van Zuid), CityKeys (onderzoeksproject gericht op het opstellen van indicatoren voor smart cities), Buyzet (innovatief aanbestedingsbeleid voor stedelijke logistiek), ESPRESSO (onderzoek en analyse naar open standaarden voor Smart Cities), City Labs (demonstratieproject op het gebied van stedelijke logistiek) en SPP Regions (vernieuwend aanbestedingsbeleid voor innovatieve producten en diensten).

Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï

Doel van de Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï is het beperken van de geluidsbelasting vanwege wegen en spoorwegen aan woningen, andere geluidsgevoelige gebouwen en geluidsgevoelige terreinen dan wel het beperken van het geluidsniveau binnen woningen of andere geluidsgevoelige gebouwen. De regeling is bedoeld voor (samenwerkingsverbanden van) gemeenten.

European Local Energy Assistance (ELENA)

Dit is een (voorwaardelijke) subsidieregeling van de Europese Commissie en de Europese Investeringsbank waarmee steden en regionale overheden ondersteunt kunnen worden bij het uitwerken van investeringsprogramma's en - projecten. ELENA-ondersteuning is van toepassing voor projecten op het gebied van energiebesparing, verduurzaming van gebouwen, duurzame energieopwekking, duurzaam stedelijk transport en infrastructuur. Rotterdam heeft een ELENA-bijdrage gekregen voor de verduurzaming van Verenigingen van Eigenaren.

Voorziening Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC)

Specifieke uitkering voor het uitvoeren van de regeling Regionale Meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.

Voortijdig Schoolverlaten rijksmiddelen (VSV)

Specifieke uitkering voor het uitvoeren van maatregelen voor de regionale aanpak voortijdig schoolverlaten.

IBS Waterschap Hollandse Delta Aanleg Blauwe Verbinding – Tracédeel Heulweg fase 2

Dit betreft een provinciale regeling gericht op het scheppen van ruimte voor groenbeleving, het behouden van biodiversiteit en het ontwikkelen en behouden van waardevolle en aantrekkelijke agrarische landschappen.

Afvalfonds Verpakkingen

Het afvalfonds verpakkingen vergoedt kosten voor de inzameling en recycling van verpakkingen aan gemeenten. Het Afvalfonds Verpakkingen treedt op namens het verpakkende bedrijfsleven en de taken die worden uitgevoerd worden gefinancierd vanuit de afval beheers bijdrage die verpakkende bedrijven betalen. De verplichtingen waar de verpakkende bedrijven zich aan moeten houden zijn vastgelegd in het Besluit beheer verpakkingen 2014. De afspraken tussen bedrijfsleven, gemeenten en overheden liggen vast in een Raamovereenkomst.

Onderwijsachterstandsbeleid

Het doel van deze regeling is de onderwijsachterstanden van kinderen uit lagere sociaal- economische milieus te verminderen. De middelen worden voornamelijk ingezet voor extra leertijd, vroeg- en voorschoolse educatie (vve) en ouderbetrokkenheid. Schoolbesturen en onderwijs gerelateerde instellingen ontvangen subsidies voor een uitbreiding van de onderwijstijd. De middelen die worden ingezet voor vve zorgen er voor dat peuters op vve-locaties deelnemen aan activiteiten die hen moeten stimuleren op het gebied van taal, rekenen, motoriek en de sociaal emotionele ontwikkeling. In het kader van ouderbetrokkenheid is een bijdrage geleverd aan de inzet en professionalisering van medewerkers ouderbetrokkenheid.

Incidentele subsidies

Deze regeling is in 2018 omgezet naar IBS Rijk Nota Ruimte project Stadshavens Rotterdam en IBS Rijk Pilot Entree opleidingen NPRZ.

Subsidieverordening Fonds inzake het Bereikbaarheidsoffensief Regio Rotterdam

Het regiofonds heeft tot doel het realiseren en versnellen van projecten, vervoersdiensten en maatregelen met een herkenbaar regionaal karakter, gericht op de verbetering van de bereikbaarheid van het gebied van de Stadsregio Rotterdam en het leveren van een bijdrage aan alternatieve vervoermogelijkheden voor het gebruik van de auto in relatie met de proeven voor spitstarief gericht op het gebied van de Stadsregio Rotterdam.

Vooruit ontvangen bedragen	31-12-2017	31-12-2018
Vooruit ontvangen ruimtelijke projecten	3.393	5.383
Overige vooruit ontvangen < € 5 mln	10.393	10.855
Totaal	13.786	16.238

Vooruit ontvangen ruimtelijke projecten

Projecten waarbij per saldo meer vooruit ontvangen is dan aan kosten is gemaakt. Deze post fluctueert jaarlijks afhankelijk van de voortgang van de projecten.

Overige vooruit ontvangen bedragen < € 5 mln

Het betreft hier een aantal posten waarvan de grootste van € 2,9 mln betrekking heeft op vooruitgefactureerde huren inzake maatschappelijk en commercieel vastgoed en erfpacht. € 2,4 mln heeft betrekking op de Vergroening museumpark/Collectiegebouw. Onder de vooruitontvangsten valt nog een aantal kleinere posten waaronder € 1,3 mln voor het instandhouden van een benzinepomp, € 853 voor Btw afhandeling van de Catullusweg en € 779 voor de resterende maanden van het Rotterdampasjaar in 2019. € 592 heeft betrekking vooruit ontvangen aflossingen leningen Havensteder en Vestia. Rest nog € 2 mln voor diverse posten waarvan € 540 aan subsidies.

Nog te betalen bedragen	31-12-2017	31-12-2018
Te ontvangen facturen	95.391	87.571
Loonheffing, premies en salaris	68.330	70.091
Rente en aflossing	38.300	24.892
Reparatie- en onderhoudsfonds Leasebedrijf	5.607	5.864
Overige nog te betalen bedragen < € 5 mln	24.919	15.520
Totaal	232.547	203.938

Te ontvangen facturen

Hier worden de in 2018 geleverde prestaties opgenomen waarvoor in 2018 nog geen factuur is ontvangen. De grootste posten bestaan uit € 44,2 mln vastgelegde ontvangsten op inkooporders, € 27,1 mln diverse zorg posten zoals; Zorg in natura Jeugd, AOW jeugdtegoed en Jeugdhulp. Hoekse Lijn € 4,4 mln, verkoop Schiecentrale € 3,6 mln, € 2,4 mln aanpak Maastunnel, € 1,6 mln Project Hart van Zuid en € 1,5 mln ruiming explosieven WOII. Het restant van € 2,8 mln bestaat uit diverse posten waarvan de grootste € 556 is voor hulpmiddelen.

Loonheffing, premies en salaris

Deze post bevat € 56,3 mln af te dragen loonheffing over 2018, € 10,6 mln pensioenpremies, € 2,9 mln zorgverzekering en € 129 restbedrag voor diverse inhoudingen. Verder is hierin ook verwerkt € 1,2 mln presentatiecorrectie en € 1,0 mln subsidie vermindering loonheffing.

Rente en aflossing

Dit betreft de opgebouwde rente over leningen vanaf de vervaldatum tot eind 2018 en de rente en aflossing van leningen met een vervaldatum van 31 december 2018 die begin 2019 worden verrekend.

Reparatie- en onderhoudsfonds Leasebedrijf

Dit zijn reserveringen voor te maken kosten van leasevoertuigen.

Overige nog te betalen bedragen < € 5 mln

De grootste bedragen bestaan uit Parkeren € 2,6 mln, Warmtebedrijf € 1,7 mln, Onderwijshuisvesting € 1,4 mln, Erfpacht € 1,3 mln, Verminderen of terug te betalen ontvangsten Belastingen € 1,3 mln, RET € 1,2 mln, Project Erasmus University € 1,2 mln, Bouw en Woningtoezicht € 870, NRF € 519, Schadeverzekering € 412, SVN € 380 en ST Social Impact Bound € 324. Restsaldo van € 2,7 mln diverse kleinere posten.

Niet uit balans blijkende rechten en verplichtingen Pagina 105

Niet uit balans blijkende rechten en verplichtingen

De niet uit balans blijkende verplichtingen zijn langlopende overeenkomsten waaruit één of meerdere verplichtingen voortvloeien. Hiertoe rekenen we ook de verplichtingen die slechts voor één jaar of minder zijn aangegaan, die in de loop van het jaar zijn ontstaan en per ultimo van dat betreffende jaar nog voortduren.

Er dient gerapporteerd te worden over alle contracten die boven het drempelbedrag liggen van de Europese aanbestedingsregels. De meerjarige contracten nemen we op voor het volle bedrag waarover het contract is gesloten. De volgende verplichtingen worden onderscheiden:

- garantieverplichtingen
- inkoop- en afnameverplichtingen
- huurverplichtingen
- verplichtingen uit hoofde van personeelslasten
- subsidieverplichtingen

– leveringsverplichtingen

Onderstaand volgt de beschrijving van garanties en borgstellingen zoals wordt voorgeschreven in artikel 57 van het BBV. Vervolgens geven we u, conform artikel 53 van het BBV, een beschrijving van de belangrijkste overige financiële verplichtingen.

Achtervang, garanties en borgstellingen

De onder de buiten balansstelling opgenomen posten worden hieronder nader toegelicht. In lijn met de voorgaande jaren wordt onder de buiten balansstelling als totaalbedrag opgenomen de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven op Rotterdams grondgebied. Dit is niet het werkelijke risicobedrag voor de gemeente Rotterdam. De gemeente kan als achtervanger worden aangesproken om renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen indien die in liquiditeitsproblemen komen. Bij de verdeling van de renteloze leningen over Rijk en gemeenten wordt het hier gepresenteerde bedrag als verdeelsleutel gehanteerd. In opdracht van de Minister voor Wonen ontwikkelt de VNG een methodiek ten aanzien van de verslaglegging over de achtervangpositie en de berekening van het risico waarmee de achtervangpositie gepaard gaat.

Achtervang, garanties en borgstellingen (bestaande uit waarborgfondsen, garanties volkshuisvesting particulieren, gemeenschappelijke regelingen)	Gegarandeerd bedrag 01-01-2018	Gegarandeerd bedrag 31-12-2018
1. Borgstellingen waarborgfondsen met achtervang gemeente Rotterdam*	10.350.324	10.211.456
2. Garanties volkshuisvesting particulieren*	44.774	40.691
3. Garanties ten behoeve van rechtspersonen	124.465	120.993
4. Indirecte garantstellingen uit hoofde van gemeenschappelijke regelingen	62.027	62.987
Totaal achtervang, garanties en borgstellingen	10.581.590	10.436.127

1. Borgstellingen van waarborgfondsen op Rotterdams grondgebied met achtervang gemeente

Ad 1.a Achtervang Waarborgfonds Eigen Woning

De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) is in 1993 opgericht naar aanleiding van de wens van het Rijk en de gemeenten om te komen tot verzelfstandiging van het instrument gemeentegarantie met rijksdeelneming. Per 1 januari 1995 was deze verzelfstandiging een feit met de introductie van de Nationale

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Hypotheek Garantie (NHG). Tegen betaling van een premie kan een huizenkoper (de hypotheekgever) via NHG een rentevoordeel op een hypothecaire geldlening verkrijgen en worden de financiële risico's die samenhangen met deze lening beperkt. Het WEW biedt via de NHG aan de geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Bij gedwongen verkoop van de woning van de hypotheekgever kan de opbrengst van de woning lager zijn dan de restwaarde van de uitstaande hypotheekschuld. Als dat zo is en de geldgever heeft voldaan aan de door het WEW vastgestelde algemene voorwaarden, dan kan de geldgever het WEW aanspreken voor de restschuld. Het WEW beschikt hiervoor over een fondsvermogen (€ 1,0 mld) dat is gevormd door de ontvangen premies. Indien dit fondsvermogen ontoereikend is, wordt aanspraak gemaakt op de achtervang van Rijk en gemeenten. Deze dienen het fondsvermogen aan te vullen met renteloze leningen, die door het WEW worden terugbetaald als het fondsvermogen door nieuwe premieontvangsten weer op peil is gebracht. Voor nieuwe garanties vanaf 1 januari 2011 is sprake van 100% achtervang van het Rijk. Voor garanties die zijn afgegeven tot en met 31 december 2010 is sprake van 50% achtervang van het Rijk, 25% achtervang van de schadegemeenten en 25% achtervang van alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel.

Volgens de laatste opgave van het WEW wordt borg gestaan voor leningen onder Rotterdamse achtervang (afgegeven tot 2011) met een oorspronkelijke leningbedrag van € 3,6 mld. Dit is 2% van het totaal door het WEW gegarandeerd bedrag (€ 196 mld). Aangezien er geen nieuwe leningen onder Rotterdamse achtervang meer worden aangegaan en er op bestaande leningen wordt afgelost, zal dit bedrag jaarlijks verder afnemen.

Ad 1.b Achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw

De Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) is in 1983 opgericht met als doel om de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Tegen betaling van een borgstellingsvergoeding door de betreffende woningcorporaties biedt het WSW zekerheid aan geldgevers van die woningcorporaties voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de geborgde geldleningen. Om te voorkomen dat het WSW wordt aangesproken op zijn borgstelling zijn er verschillende vangnetten en buffers. Een corporatie die niet voldoet aan de kredietwaardigheidseisen van het WSW komt in beginsel voor sanering in aanmerking. Daarbij ontvangt deze corporatie saneringssteun, opgebracht door de sector en geaccordeerd door de minister. Het fondsvermogen van het WSW is daarna de eerste buffer om aanspraken van geldgevers op te kunnen vangen. Deze reserve kan het WSW zo nodig aanvullen door het onderpand van de noodlijdende corporatie uit te winnen. De tweede buffer is de onderlinge waarborg van corporaties (het obligo). Corporaties voldoen op eerste verzoek 3,85% van hun geborgde schuldrestant aan het WSW. De derde en laatste buffer bestaat uit de achtervang van Rijk en gemeenten, die indien nodig het WSW voorzien van renteloze leningen. Deze renteloze leningen worden terugbetaald als het vermogen van het WSW weer op voldoende peil is. De renteloze leningen worden verdeeld volgens de verhouding 50% Rijk, 25% schadegemeenten en 25% alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel. De meest recente opgave van het WSW geeft aan dat van het totaal van € 80,6 mld door het WSW geborgde bedrag, € 6,8 mld betrekking heeft op de achtervang van de gemeente Rotterdam.

Price
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

a. Waarborgfonds Eigen Woning (WEW)	3.600.000	3.533.000
b. Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)	6.750.324	6.678.456
Totaal borgstellingen van waarborgfondsen	10.350.324	10.211.456

2. Garanties uit hoofde van volkshuisvesting – particulieren

Ad 2.a Hypotheekgaranties

Deze hypotheekgaranties zijn in het verleden rechtstreeks door de gemeente ten behoeve van particulieren verstrekt. Tot 1995 gold er een rijksregeling. Eventuele verliezen op grond van deze regeling waren voor 50% voor rekening van het Rijk. Het risico voor de gemeente is 50% van het verschil tussen restantschuld en de waarde van de woning bij verkoop. Bij de instelling van het WEW in 1995 eindigde deze rijksregeling.

Ad 2.b Garantielening NRF-leningen

In 1992 is de Samenwerkingsovereenkomst en de Overeenkomst inzake Zekerheidsfonds tussen de gemeente Rotterdam en de Stichting Nationaal Restauratiefonds (NRF) getekend. Hierbij heeft de gemeente Rotterdam zich garant gesteld voor door het NRF/RRF uitgegeven geldleningen aan particulieren.

Garanties volkshuisvesting particulieren	Gegarandeerd bedrag 01-01-2018	Gegarandeerd bedrag 31-12-2018
a. Hypotheekgaranties (50% contragarantie Rijk)	38.127	35.403
b. Garantie NRF-leningen	6.647	5.288
Totaal garanties volkshuisvesting particulieren	44.774	40.691

3. Garanties ten behoeve van rechtspersonen

Ultimo 2018 was het totaal gegarandeerde bedrag € 121 mln (2017: € 124 mln); dit betrof 21 verschillende geldnemers (2017: 24) met totaal 35 geldleningen (2017: 46). De meeste borgstellingen zijn vóór 2008 afgegeven. In 2018 zijn geen nieuwe borgstellingen verleend. Hieronder worden de garanties met de grootste restantschuld nader toegelicht.

Ad 3.a Garanties ten behoeve van rechtspersonen, deelnemingen

Warmtebedrijf

De gemeente Rotterdam heeft een bestuursovereenkomst afgesloten waarin afspraken zijn gemaakt over de kapitalisatie van Warmtebedrijf Holding B.V. De gemeente heeft zich verplicht tot het storten van maximaal € 107,5 mln aan kapitaal in Warmtebedrijf Holding B.V. en maximaal € 10,6 mln aan additioneel kapitaal in

Warmtebedrijf Holding B.V. indien de omzet van het Warmtebedrijf in Rotterdam in de jaren 2019-2023 achterblijft bij de prognoses.

Ombouw en verlenging Hoekse Lijn

Vanwege de vertraging in de ombouw en verlenging van de Hoekse Lijn is sprake van een budgetoverschrijding. Uitgaand van het worst-case scenario is sprake van een overschrijding van € 90 mln ten opzichte van het oorspronkelijk door de MRDH voor ombouw en verlenging gereserveerde bedrag. Met de betrokken partijen, MRDH en RET, zijn afspraken gemaakt over de dekking van deze kostenoverschrijding. De verdeling van deze ongedekte kosten is op basis van het worst-case scenario als volgt: MRDH € 27,5 mln, de RET € 27,5 mln en de gemeente € 35 mln. De bijdrage van MRDH is onder de voorwaarde van finale kwijting voor het gehele project inclusief verlenging. Dat houdt in dat de bijdrage van MRDH de maximale bijdrage is en dat het risico van overschrijving boven € 90 mln voor risico van de gemeente is.

A13/A16

Gemeente Rotterdam is in 2015 aangaande de aanleg van de rijksweg A16 Rotterdam de Inpassingsovereenkomst en een Regionaal Uitvoeringsprogramma aangegaan. Hierin zijn afspraken gemaakt ten aanzien van de realisatie, inpassing en bekostiging van de A16 Rotterdam. De gemeente Rotterdam heeft toegezegd in totaal voor € 43,3 mln (prijsspeil 2017) hieraan bij te dragen.

Feyenoord City

In 2018 heeft de gemeente samen met de stichting Gebiedsontwikkeling aan de Maas een raamovereenkomst met betrekking tot Feyenoord City afgesloten. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt ten aanzien van de bijdrage van de gemeente in het eigen vermogen van Feyenoord, de aankoop van de grond onder het nieuw te bouwen stadion, investeringen door de gemeente in infrastructuur en mobiliteit en de overdracht van gronden die zijn gelegen in het projectgebied Feyenoord City. De stichting voert voor eigen rekening en risico de grondexploitatie met betrekking tot het Projectgebied Feyenoord City (fase 1).

Ad 3.b Garanties ten behoeve van rechtspersonen, geen deelnemingen

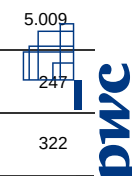
Het merendeel van de garanties die in het segment *Kunst* zijn verstrekt hebben betrekking op de Stichting Kunstzinnige Vorming (SKVR) voor de aankoop en verbouwing van een drietal locaties. Het schuldrestant bedraagt € 0,8 mln (2017: € 1,0 mln).

De garantieverplichtingen in het segment *Zorg* betreffen voornamelijk leningen ten behoeve van de investeringen in zorginstellingen (Argos, Humanitas, Laurens, Careyn), waarbij de garanties in eerste instantie in de jaren 1970 – 1990 zijn afgegeven. In de jaren 90 zijn een aantal schulden geherfinancierd en wederom gegarandeerd. Ten behoeve van de Hefgroep is een aantal leningen gegarandeerd voor de aankoop van voornamelijk panden voor buurthuiswerk. Het totale schuldrestant van de leningen in het segment *Zorg* is teruggelopen van € 11 mln ultimo 2017 naar € 9,5 mln ultimo 2018.

In het segment *Sport en recreatie* staat voor € 5,0 mln aan garanties uit, waarvan het merendeel voor Diergaarde Blijdorp (€ 4,0 mln). Voor € 1,7 mln betreft dit leningen die zijn aangegaan in de periode 1997-2001 en voor € 2,3 mln betreft het een in 2014 opgenomen lening.

Achtervang, garanties en borgstellingen tbv rechtspersonen	Geldnemer	Aandeel Rotterdam	Hoofdsom	Gegarandeerd bedrag 01-01-2018	Gegarandeerd bedrag 31-12-2018
Kunst			6.230	2.072	1.611
	Stichting Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta	100%	1.191	178	90
	Stichting KunstAccomodatierotterdam	100%	857	514	428
	Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam	100%	3.696	1.011	799
	Stichting Meekers	100%	136	70	0
	Stichting Muziektheater de Ontmoeting	100%	350	299	294
Zorg			50.960	11.058	9.528
	Hefgroep Stichting	100%	2.874	804	666
	Stichting Argos Zorggroep	100%	13.403	4997	4300
	Stichting Beheer Welzijnsgebouw Rotterdam	100%	226	15	0
	Stichting Careyn	100%	3.140	662	533
	Stichting Horizon, instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs	100%	1.029	355	319
	Stichting Humanitas	100%	11.345	885	817
	Stichting Laurens	100%	13.940	2576	2254
	Stichting Lelie Zorggroep	100%	817	245	225
	Stichting Perspect	100%	1.259	62	
	Stichting Welzijn Hoogvliet	100%	545	40	
	Stichting Zeemanshuis Rotterdam	100%	2.382	417	358
Sport en recreatie			38.126	6.433	5.009
	BV Recreatiecentrum Oostervant	100%	1.388	339	247
	Stadion Excelsior BV	100%	1.180	375	322

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

	Stichting Koninklijke Rotterdamse Diergaarde	100%	34.895	5.252	4.008
	Stichting Sporthal WION	100%	595	451	418
	Watersportvereniging Aegir	100%	68	16	14
Overig			1.475	902	845
Overig	Woonvereniging De Nieuwe Blauwen	100%	658	203	165
	Woonwerkvereniging de Lelie	100%	817	699	680
Garanties ten behoeve van rechtspersonen, deelnemingen					
Subtotaal garanties ten behoeve van rechtspersonen, niet-deelnemingen			96.791	20.465	16.993
Energie			104.000	104.000	104.000
	Warmtebedrijf Holding BV	100%	104.000	104.000	104.000
Subtotaal garanties ten behoeve van rechtspersonen, deelnemingen			104.000	104.000	104.000
Totaal garanties ten behoeve van rechtspersonen			200.791	124.465	120.993

4. Indirecte garantstellingen uit hoofde van gemeenschappelijke regelingen

Ad 4.a. Indirecte garantstellingen GR Grondbank RZG Zuidplas

De gemeente Rotterdam heeft een deelname van 40% in de rechten en verplichtingen van de gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas. Volgens de concept jaarstukken 2018 heeft de gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas ultimo 2018 voor € 90,8 mln aan leningen opgenomen. De gemeente Rotterdam staat indirect voor 40% van dit bedrag garant, dat wil zeggen voor € 36,3 mln.

Ad 4.b. Indirecte garantstellingen Nieuw Reijerwaard

De gemeente Rotterdam heeft een deelname van 33% in de rechten en verplichtingen van de gemeenschappelijke regeling Nieuw Reijerwaard. Volgens de concept jaarstukken 2018 heeft de gemeenschappelijke regeling voor € 80 mln aan leningen opgenomen. De gemeente Rotterdam staat indirect voor 33% van dit bedrag garant, dat wil zeggen voor € 26,7 mln.

Indirecte garantiestellingen uit hoofde van gemeenschappelijke regelingen	Gegarandeerd bedrag 01-01-2018	Gegarandeerd bedrag 31-12-2018
a. Gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas	35.360	36.320
b. Gemeenschappelijke regeling Nieuw Reijerwaard	26.667	26.667
Totaal indirecte garanties u.h.v. gemeenschappelijke regelingen	62.027	62.987

Overige niet uit de balans blijkende verplichtingen

Bankgaranties

Ultimo 2018 heeft de gemeente Rotterdam voor in totaal € 0,2 mln aan bankgaranties uitstaan. Dit betreft in de meeste gevallen huurgaranties. Het bedrag komt ten laste van obligoruimte bij ABN AMRO.

Renteswaps

De gemeente heeft in 2009 en 2010 renteswaps afgesloten om toekomstige renterisico's te beperken. Daarna zijn geen nieuwe renteswaps meer afgesloten. Het totale volume van de lange financieringsbehoefte dat door middel van swaps tegen toekomstige renterisico's is beschermd bedraagt per ultimo 2018 € 235 miljoen. Al deze swaps zijn afgesloten bij de Bank Nederlandse Gemeenten, een van de meest veilige banken ter wereld. De gemiddelde rente van de onderliggende financiering in combinatie met de swaps bedroeg in 2018 3,42%. De renteswaps zijn effectief.

Een renteswap heeft bij afsluiten een marktwaarde van € 0. Afhankelijk van ontwikkelingen in de marktrente kan zich gedurende de looptijd van een renteswap een (positieve of negatieve) marktwaarde ontwikkelen. De marktwaarde van de renteswaps zal echter aan het einde van de looptijd altijd weer teruglopen tot € 0. De theoretische marktwaarde van de renteswaps bedroeg ultimo 2018 -/- € 79,1 mln (ultimo 2017 was dit -/- € 74,7 mln). Deze marktwaarde is echter alleen van belang indien er sprake is van een bijstortverplichting – daarbij wordt een bedrag tot maximaal de marktwaarde ter zekerheid aan de tegenpartij in onderpand gegeven – of als er voortijdig moet worden afgekocht. Omdat voor de gemeente geen bijstortverplichting geldt en er contractueel geen bijzondere ontbindende voorwaarden bestaan, is deze theoretische marktwaarde voor de gemeente niet relevant.

Bedragen	BNG 212515	BNG 253507	BNG 253508	BNG 260784
Type instrument	Payer swap	Payer swap	Receiver swap	Payer swap
Tegenpartij	BNG Bank	BNG Bank	BNG Bank	BNG Bank
Rating	AAA	AAA	AAA	AAA
Onderliggende waarde	50.000	100.000	-100.000	85.000
Jaar van afsluiten	2009	2010	2010	2010
Ingangsjaar	2009	2010	2010	2012
Looptijd	10 jaar	50 jaar	20 jaar	10 jaar
Betaalde rente	3,765%	3,103%	Euribor	3,310%
Ontvangen rente	Euribor	Euribor	3,350%	Euribor
Onderliggende lening(en)	10018730	10017700		10018710

Hoofdsom onderliggende lening(en)	50.000	100.000		85.000
Marktwaaarde per 31-12-2017	-3.895	-49.231	27.453	-48.979
Marktwaaarde per 31-12-2018	-1.974	-52.505	27.346	-51.982

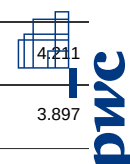
Inkoopverplichtingen

Onderstaand worden de lopende contracten boven de € 500 vermeld waarvoor langlopende inkoopverplichtingen bestaan.

Leveranciernaam	Ingangsdatum contract (start A1)	Vervaldatum	Verplichting (x € 1.000,-)
AVR-Afvalverwerking B.V.	01-01-2013	31-12-2030	545.110
Ballast Nedam Bouw & Ontwikkeling B.V.	01-11-2013	31-10-2033	118.553
Trevvel B.V.	01-08-2017	31-07-2025	155.335
Heijmans Utiliteit	01-01-2013	31-12-2027	79.732
VolkerRail Nederland B.V.	25-02-2016	15-02-2019	71.900
Coeur du Sud B.V.	01-11-2013	31-10-2033	60.069
Combinatie Aanpak Maastunnel	22-01-2016	31-12-2022	51.095
Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond Concern	01-01-2018	31-12-2030	39.247
Eneco Zuid Nederland B.V.	01-01-2016	31-12-2019	28.117
AVR-Afvalverwerking B.V.	01-01-2013	13-12-2030	27.047
CSU Cleaning Services B.V.	08-07-2016	07-07-2023	19.731
Greenchoice	01-01-2014	31-12-2019	19.013
Stedin Netbeheer B.V.	18-01-2013	31-12-2020	8.223
Randstad Resource Bedrijf Zakelijk B.V.	21-08-2017	31-12-2020	6.405
Unique Diensten B.V.	16-08-2017	31-12-2019	2.943
Tempo-Team Resource B.V.	01-09-2017	31-08-2020	2.800
Combinatie VolkerRail - Mobilis	25-02-2016	01-07-2019	10.400
Stichting Enver	01-01-2018	31-12-2020	10.065
Stichting Enver	01-01-2018	31-12-2020	9.175

Eurofiber Nederland	01-10-2017	30-09-2025	8.922
Employee Performance Group B.V.	01-01-2018	31-12-2019	8.869
Bouwfonds Office Value Fund N.V.	15-05-2018	14-05-2028	8.251
Mouwrik Waardenburg B.V.	03-07-2018	02-07-2020	8.237
Aannemingsmaatschappij Van Gelder B.V.	01-04-2018	30-04-2021	7.427
Rijkswaterstaat	01-01-2015	31-12-2025	6.783
Eneco Services B.V.	01-01-2013	31-12-2025	6.731
Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V.	01-07-2017	01-07-2019	6.302
Maas International B.V.	01-05-2017	30-04-2024	6.185
Travelcard Nederland B.V.	01-06-2018	31-05-2020	6.000
Bertens Bouw B.V.	02-10-2018	31-12-2020	5.945
SSI Schafer B.V.	09-02-2015	10-02-2019	5.852
Coeur du Sud B.V.	23-12-2017	31-01-2038	5.751
Koninklijke PostNL B.V.	01-06-2014	01-06-2028	6.185
Stichting Buurtwerk Alexander	01-01-2018	31-12-2020	5.332
J Visser Klinkers & Kasseien B.V.	01-06-2017	31-05-2019	5.075
Capgemini Nederland B.V.	01-01-2018	31-12-2019	5.000
Evides N.V.	01-02-2013	31-12-2025	4.965
Deloitte Consulting B.V.	01-01-2018	31-12-2019	4.919
PA Consulting Services B.V.	01-01-2018	31-12-2019	4.885
Verdonck, Klooster & Associates B.V.	01-01-2018	31-12-2019	4.880
Rotterdamse Elektrische Tram N.V., afgekort R.E.T. N.V.	07-12-2015	31-12-2019	4.868
CSU Cleaning Services B.V.	08-07-2016	07-07-2023	4.845
Ro!Entree B.V.	01-06-2017	31-05-2019	4.661
Accenture B.V.	01-01-2018	31-12-2019	4.621
Stichting voor Educatie en Beroepsonderwijs Zadkine	01-02-2018	31-12-2019	4.440
Berding Beton GMBH	01-12-2013	30-06-2019	4.354
Nijmeegse Betonindustrie De Hamer B.V.	01-12-2013	30-06-2019	4.262
combinatie Versluys-Kraaijeveld v.o.f.	03-03-2018	02-07-2020	4.211
Den Boer Groenprojecten	01-01-2016	31-12-2019	3.897

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Boskalis Nederland B.V.	16-07-2018	15-07-2020	3.500
Stichting Enver	01-01-2018	31-12-2020	3.334
Gom Schoonhouden B.V.	08-07-2016	07-07-2023	3.304
Valmont Nederland B.V.	29-10-2018	28-10-2020	3.273
Boonstoppel Groen B.V.	01-01-2016	31-12-2019	3.226
B&A WMO Diensten B.V.	01-01-2018	31-12-2020	3.187
Gom Schoonhouden B.V.	08-07-2016	07-07-2023	3.183
MBI B.V.	01-05-2018	30-04-2020	2.994
Berding Beton GMBH	01-01-2018	31-12-2019	2.880
KPN B.V.	01-01-2013	16-11-2019	2.810
UTS Abbink B.V.	01-08-2018	31-07-2022	2.782
Bertens Bouw B.V.	03-12-2018	31-12-2019	2.774
CityTec B.V.	01-04-2015	31-03-2023	2.747
T-Mobile Netherlands B.V.	10-05-2016	28-06-2019	2.723
Nijmeegse Betonindustrie De Hamer B.V.	01-01-2018	31-12-2019	2.722
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	01-01-2018	31-12-2020	2.657
Scheidt & Bachmann Parkeersystemen B.V.	01-05-2013	30-04-2020	2.639
Struyk Verwo Infra B.V.	01-06-2018	31-05-2020	2.587
Oracle Nederland B.V.	01-01-2013	01-06-2019	2.582
Gebr. Kloens Bestratingen B.V.	01-12-2016	30-04-2019	2.383
Stichting SOL Samen Ondernemend Leren	01-01-2018	31-12-2020	2.351
Vosko B.V.	01-07-2015	30-06-2019	2.350
Stichting voor Interconf Beroepen Onderwijs en AVO en Ve R-Dam eo	01-02-2018	31-12-2019	2.298
Boskalis Nederland B.V.	16-07-2018	15-07-2020	2.206
Van Straaten Post Utrecht B.V.	01-08-2016	31-07-2019	2.184
Ravo B.V.	01-07-2015	30-06-2019	2.145
CityTec B.V.	01-04-2015	31-03-2023	2.041
Sportclub Feijenoord	19-05-2016	31-12-2027	2.100
NLEducatie B.V.	01-02-2018	31-12-2019	2.067
N.V. IRADO	01-01-2013	31-12-2023	2.063

Incentro Nederland B.V.	01-09-2017	31-08-2020	2.005
Securitas Beveiliging B.V.	01-11-2016	30-10-2019	1.977
RGG cluster zwembaden ESCo Invest	01-01-2013	31-12-2021	1.961
J. van Huizen Groenvoorzieningen B.V.	03-05-2018	31-12-2019	1.960
Baars Aannemerij B.V.	20-08-2018	19-08-2020	1.959
GKB Realisatie B.V.	20-08-2018	19-08-2020	1.955
GKB Realisatie B.V.	01-01-2016	31-12-2019	1.919
RGG KPP ESCo Invest B.V.	23-03-2015	31-12-2024	1.844
Kraaijeveld's Aannemingsbedrijf B.V.	01-12-2016	30-04-2019	1.804
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	01-01-2018	31-12-2020	1.795
COMPAREX Nederland B.V.	01-06-2016	31-05-2019	1.695
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	01-01-2018	31-12-2020	1.677
SSI Schafer B.V.	09-02-2015	10-02-2019	1.674
Rijkswaterstaat	01-05-2015	31-12-2019	1.638
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	01-01-2018	31-12-2020	1.634
Ferro-Fix B.V.	01-01-2013	30-08-2019	1.611
ADP Nederland B.V.	01-09-2017	31-08-2023	1.583
Eneco Zakelijk B.V.	01-02-2014	31-01-2029	1.566
Van Mossel MB B.V.	01-11-2017	31-10-2019	1.529
BTL Bomendienst B.V.	01-01-2016	31-12-2019	1.508
Jean Heybroek B.V.	15-12-2015	15-12-2019	1.500
Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond Concern	17-07-2017	31-12-2019	1.467
Struyk Verwo Infra B.V.	01-06-2013	31-03-2019	1.462
Capabel Taal B.V.	01-04-2018	31-03-2020	1.452
Landgoed De "Poort" Natuurschoonwet B.V.	01-01-2013	31-12-2019	1.381
Sagenn Re-integratie B.V.	01-03-2018	30-09-2020	1.380
Schmit Parking Solutions B.V.	01-01-2013	31-12-2019	1.373
Gemeente Westland	01-02-2017	31-12-2050	1.320
Canon Nederland N.V.	01-09-2015	31-08-2019	1.290
Istimewa Elektrotechniek B.V.	15-02-2016	14-02-2020	1.264

Stichting JOZ	01-01-2018	31-12-2020	1.262
Plan Bee Onderhoud en Advies B.V.	01-03-2015	28-02-2019	1.247
Unique Diensten B.V.	01-12-2017	30-11-2019	1.225
AMCS B.V.	17-09-2018	30-04-2023	1.200
Lightwell B.V.	01-06-2014	31-05-2022	1.196
Hendriks Infra B.V.	01-04-2017	30-04-2019	1.183
Technisch Bureau Magma B.V.	01-04-2018	31-03-2020	1.159
ChallengeNext B.V.	01-10-2018	30-08-2019	1.144
GWV Houtimport B.V.	20-02-2017	19-02-2019	1.136
Stroom Mediacommunicatie B.V.	01-02-2017	31-01-2020	1.123
Buko Infrastuctuur B.V.	01-08-2015	31-07-2019	1.120
Compass Group Nederland B.V.	01-02-2013	01-10-2019	1.117
ROHDE & GRAHL B.V.	01-08-2017	31-07-2023	1.098
Stichting Urgentiebeoordeling Woningzoekenden Rijnmond	01-01-2013	31-12-2019	1.048
Aebi Schmidt Nederland B.V.	01-07-2015	30-06-2019	1.040
Axians Communication Solutions B.V.	01-03-2014	28-02-2019	1.003
Erasmus Universitair Medisch Centrum Rotterdam	01-01-2018	31-12-2019	1.000
Vodafone Libertel B.V.	18-09-2017	17-09-2022	1.000
Centric Netherlands B.V.	17-03-2015	16-03-2019	994
Heigo Nederland B.V.	01-08-2016	10-07-2024	982
Nationale Bomenbank B.V.	01-01-2016	31-12-2019	981
De Bruyn & Nelisse B.V.	01-04-2017	30-04-2019	968
OntwikkelingsMaatschappij Rijnmond B.V.	01-01-2018	31-12-2019	967
Recycling Combinatie REKO B.V.	27-11-2018	26-11-2019	963
Van der Meer's Cultuurtechnische Werken	01-12-2018	31-05-2019	959
Eurofins Omegam B.V.	01-08-2018	31-07-2020	953
eibe Benelux B.V.	07-07-2018	08-07-2020	950
Kompan B.V.	07-07-2018	08-07-2020	950
Nijha B.V.	07-07-2018	08-07-2020	950
Yalp	07-07-2018	08-07-2020	950

Van Dorp installaties B.V.	01-05-2015	30-04-2020	932
ZZ_Alphatron Security Systems B.V.	08-11-2017	07-11-2021	931
Bomenwacht Nederland B.V.	01-09-2017	31-08-2019	918
Wegenbouwbedrijf J. Rutte B.V.	01-01-2016	31-12-2019	915
Nijha B.V.	07-07-2018	08-07-2020	900
Sas Institute B.V.	01-09-2018	31-08-2020	896
Cooperatie Dimpact U.A.	02-02-2016	31-12-2019	886
Amitron B.V.	02-01-2017	31-12-2019	883
eibe Benelux B.V.	07-07-2018	08-07-2020	874
Riederwaard C.V.	01-06-2018	31-05-2028	871
Flash Rental Services B.V.	01-12-2017	30-11-2022	859
Philips Lighting B.V.	01-02-2016	31-05-2022	835
ProRail B.V.	13-05-2016	13-05-2020	826
Yalp	07-07-2018	08-07-2020	822
Sanitronics International B.V.	24-04-2017	23-04-2021	818
Skidata B.V.	01-01-2013	31-12-2021	794
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.	01-07-2015	01-07-2019	791
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	01-01-2018	31-12-2020	790
Bodac B.V.	01-06-2016	30-06-2019	778
Ardea Auto B.V.	01-11-2017	31-10-2019	767
Doxis B.V.	01-09-2017	28-02-2019	755
Buko Infrasuport B.V.	01-08-2015	31-07-2019	746
Omniform Projects B.V.	12-05-2016	11-05-2019	745
PIMM Solutions B.V.	01-03-2017	29-02-2020	721
Pijnacker InFra	17-02-2017	31-12-2019	717
Calder Werkt B.V.	15-02-2016	15-02-2019	716
Dyka B.V.	01-11-2016	31-10-2019	708
De Krom Bestratingen B.V.	01-12-2018	31-05-2019	698
GKB Realisatie B.V.	07-07-2018	08-07-2020	679
Heigo Nederland B.V.	19-01-2015	31-03-2024	673

Architektenburo K. van Velsen B.V.	19-12-2016	31-12-2020	666
TIE Nederland B.V.	01-08-2017	31-12-2021	657
Ardea Auto B.V.	01-11-2017	31-10-2019	655
NISSAN WEST EUROPE SAS	01-07-2018	30-06-2020	646
Kompan B.V.	07-07-2018	08-07-2020	622
Buyitdirect.com N.V.	17-03-2015	16-03-2019	619
CityTec B.V.	01-12-2018	30-11-2020	618
Van Mossel MB B.V.	01-02-2018	31-01-2020	602
Amitron B.V.	02-01-2017	31-12-2019	600
Intermediad	01-12-2018	01-12-2023	597
Architektenburo K. van Velsen B.V.	15-11-2016	31-03-2020	582
Locus People Engineering B.V.	26-05-2016	25-05-2019	582
IN10	01-06-2017	31-05-2020	579
Struyk Verwo Infra B.V.	01-06-2018	16-07-2020	579
Struyk Verwo Infra B.V.	01-06-2018	31-05-2020	579
Mediad Data B.V.	01-01-2018	31-12-2019	572
Zorg van de Zaak N.V.	01-01-2018	31-12-2019	566
GKB Realisatie B.V.	03-05-2018	31-12-2019	561
Groenendijk Bedrijfskleding B.V.	01-02-2015	01-01-2023	555
Ingenieursbureau Multical B.V.	01-07-2017	30-06-2019	554
Struyk Verwo Infra B.V.	01-06-2018	31-05-2020	552
Astralift B.V.	01-01-2018	31-12-2021	546
Hexta Hekwerk B.V.	14-01-2016	13-01-2020	537
Veenman+ B.V.	01-09-2016	31-08-2019	533
Tappan Communicatie B.V.	01-06-2017	31-05-2020	530
Dona Daria, Centrum voor Vrouwen en Emancipatie	01-01-2018	31-12-2020	528
Van Leeuwen Schoonmaak VLS B.V.	08-07-2016	07-07-2023	518
De Groot en Visser B.V.	16-01-2018	31-05-2019	518
Stichting Vitis Welzijn	01-01-2018	31-12-2020	516
Aannemingsbedrijf Van Driel B.V.	01-03-2015	28-02-2019	505

Auto Hoogenboom B.V.	01-11-2017	31-10-2019	504
GKB Realisatie B.V.	25-10-2018	31-12-2019	503
Valmont Nederland B.V.	29-10-2018	28-10-2020	503
Totaal			1.681.833

Huurverplichtingen

Voor de vastgoedexploitatie wordt een aantal vastgoedobjecten meerjarig gehuurd. Onderstaande tabel toont de huurverplichtingen voor 2019 en de daaropvolgende jaren.

Huurverplichtingen

Huurverplichtingen	Begindatum	Einddatum	Verplichting
<i>Huurcontract voor:</i>			
Concernhuisvesting	01-01-1997	15-11-2043	371.372
Onderwijs	23-10-2001	01-06-2055	219.867
Welzijn en Zorg	26-08-1998	09-09-2030	9.289
Sport en Recreatie	23-12-2017	31-01-2038	7.058
Kunst en Cultuur	20-04-2007	30-04-2022	6.042
Overige	03-12-2009	31-12-2022	3.066
Totaal			616.694

Subsidieverplichtingen

Verplichtingen boven de € 500.000 van subsidies die toegekend zijn in 2018 waarvan de activiteiten gedeeltelijk of geheel plaatsvinden in 2019.

Subsidieverplichtingen	2018
Algemeen	1.911.100
Bijzondere bijstand	2.811.100
Jeugd – Drugs & Alcohol	954.451
Jeugd – Risicjongeren	1.842.084
Onderwijs Jonge Kind	28.600.077
Onderwijs PO	15.715.438

Onderwijs VO	3.163.042
Structureel dKC	45.672.000
Zorg en Maatschappelijke Opvang	1.771.517
Zorg en Veilig	2.569.033
Eindtotaal	103.610.138

Leveringsverplichtingen

Huurvorderingen van huurcontracten boven de € 500.000 op jaarbasis op portefeuilleniveau.

Portefeuille	Totaal
BNK bedrijfsmatig Onr. Goed	41.545
Sport & Recreatie	37.903
Parkeren	36.504
Kunst & Cultuur	26.237
Brandstofverkooppunten	19.567
Welzijn & Zorg	12.561
Grond en Water	14.032
Onderwijs	12.053
GO Beheer GREX	8.401
Reclame	4.746
Eindtotaal	213.551

Schatkistbankieren

Om de staatsschuld te beperken moeten gemeenten overtollige liquide middelen aanhouden in de schatkist bij het Rijk of uitzetten bij medeoverheden. Om het cashmanagement van de gemeenten niet te veel te verstoren wordt het de gemeenten toegestaan een beperkt positief saldo op de bankrekeningen aan te houden. Gemiddeld per kwartaal mag dit saldo niet meer zijn dan een vastgesteld drempelbedrag. Het drempelbedrag is gerelateerd aan de omvang van de begroting – 0,75% over de eerste schijf van € 500 mln en 0,2% voor alles daarboven – en kwam voor 2018 uit op € 9,7 mln. In geen van de kwartalen heeft een overschrijding van het drempelbedrag plaatsgevonden. Gemiddeld over het jaar gemeten bedroeg het positieve saldo op de gemeentelijke bankrekeningen € 2,9 mln.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toets drempel schatkistbankieren	2016	2017	2018	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Q4
Grondslag: omvang begroting	3.492.398	3.619.792	3.486.994	3.486.994	3.486.994	3.486.994	3.486.994
Drempel	9.735	9.990	9.724	9.724	9.724	9.724	9.724
Gemiddelde omvang banksaldi	3.784	5.039	2.915	2.552	3.352	2.064	3.692
Ruimte (+) / overschrijding (-)	5.951	4.951	6.809	7.172	6.372	7.660	6.032

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met vergelijkbaar volume

Voor de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met vergelijkbaar volume is door het college een eenduidige gedragslijn ontwikkeld. Voor de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen heeft de gemeente geen voorziening getroffen.

Uitgangspunt is het BBV waarin staat voorgescreven dat voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met een jaarlijks vergelijkbaar volume geen verplichting mag worden opgenomen. Uitzonderingen vormen specifieke posten voor pensioenen van bestuurders. Jaarlijks wordt een inventarisatie gemaakt van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (met onderbouwing). Op grond van de onderbouwing wordt beoordeeld of de geïnventariseerde verplichtingen leiden tot een verstorend effect.

Er is sprake van een verstorend effect indien de mutaties in de omvang van de gemiddelde verplichtingen of de lasten voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, over een periode van vier jaar meer dan 2% bedraagt van het totaal aan personele lasten van de jaarrekening. Indien sprake is van een verstorend effect, is sprake van een 'niet vergelijkbaar volume'.

In dat geval wordt in de concernjaarrekening een voorziening gevormd voor het deel dat de norm van 2% overschrijdt. Indien het risico zich voordoet, dan beslist het college bij de bestuursrapportages over de budgettaire consequenties. De gemiddelde omvang van de aan arbeidskosten gerelateerde verplichtingen in de periode 2019 tot en met 2022 bedraagt € 8,8 mln. De tolerantienorm voor 2018 bedraagt circa € 17,3 mln. De gemeente blijft ruim onder de tolerantienorm.

Niet uit de balans blijvende rechten

Niet uit de balans blijvende rechten
1. BCF-suppletie onderhoud en investeringen begraafplaatsen
Totaal

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum bekend.

Overzicht van baten en lasten

Deze paragraaf bevat het overzicht van baten en lasten op concernniveau, per programma en product en op taakvelden. Daarnaast bevat deze pagina de incidentele baten en lasten.

Overzicht baten en lasten concern

In onderstaande tabel worden de baten en lasten naar verantwoordingscategorie getoond.

Resultaat Concern inclusief reserves	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten	3.828.721	3.486.994	3.751.585	3.846.649	95.064
Lasten	3.798.946	3.486.994	3.751.585	3.789.329	37.743
Saldo	29.775	0	0	57.320	57.320

Overzicht baten en lasten Concern	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.472.819	3.224.841	3.376.466	3.481.466	105.001
Totaal baten	3.472.819	3.224.841	3.376.466	3.481.466	105.001
Belastingen	315.946	316.041	322.164	321.689	-476
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.174.634	2.188.487	2.303.488	2.322.755	19.267
Dividenden	117.636	107.577	111.960	112.000	40
Financieringsbaten	30.019	10.025	9.526	9.690	164
Opbrengsten derden	827.941	617.720	629.898	697.309	67.419
Overige baten	6.642	-15.009	-570	18.023	18.593
Lasten exclusief reserves	3.562.249	3.400.124	3.510.086	3.515.336	53.257
Apparaatslasten	925.704	870.174	950.482	959.724	9.241
Inhuur	119.009	56.772	112.017	123.233	11.216
Overige apparaatslasten	29.476	29.343	27.217	28.767	1.550

Personeel	777.219	784.059	811.248	807.723	-3.525
Interne Lasten	-46.638	-50.722	-52.202	-46.669	5.533
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	71	72
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-46.638	-50.722	-52.202	-46.741	5.461
Programmalasten	2.683.183	2.580.671	2.611.806	2.602.282	-9.524
Financieringslasten	49.905	52.747	42.743	41.000	-1.744
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	871.650	873.270	836.346	801.328	-35.017
Kapitaallasten	164.406	126.202	151.692	182.117	30.425
Overige programmalasten	98.832	59.661	71.685	78.613	6.928
Salarislasten WSW en WIW	59.290	58.434	55.987	57.793	1.806
Sociale uitkeringen	875.872	863.464	886.684	881.277	-5.407
Subsidies en inkomensoverdrachten	563.228	546.894	566.669	560.154	-6.515
Saldo voor vpb en reserveringen	-89.430	-175.283	-133.620	-33.870	99.751
Vennootschapsbelasting	-788	-500	-800	-728	72
Saldo voor reserveringen	-90.219	-175.783	-134.420	-34.597	99.823
Mutaties reserves	119.994	175.783	134.420	91.918	-42.502
Toevoeging aan reserves	235.909	86.370	240.700	273.265	32.565
Ottrekking aan reserves	280.924	173.114	159.562	123.534	-36.028
Vrijval reserves	74.979	89.039	215.558	241.648	26.090
Saldo voor overhead	29.775	0	0	57.320	57.320

Overzicht baten en lasten per programma/product

In onderstaande tabel worden de baten, lasten en mutaties aan reserves per programma en product getoond. De hieronder gepresenteerde bedragen zijn inclusief overhead. De bedragen op de programma- en productpagina's worden exclusief overhead getoond.

Programma / Product	Baten	Lasten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Vrijval reserves	Saldo
Bestuur en dienstverlening	17.534	100.012	2.160	2.524	119	- 81.995
Raad	320	5.164	430	203	30	- 5.041
Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	443	6.972	0	62	0	- 6.466
College	1.147	5.314	401	8	0	- 4.560
Gebieden	911	35.381	1.329	2.117	89	- 33.593
Dienstverlening (frontoffice)	14.381	35.131	0	134	0	- 20.617
Burgerzaken	332	12.051	0	0	0	- 11.719
Openbare orde en veiligheid	9.631	166.930	0	1.107	0	- 156.191
Veilig	2.779	47.010	0	1.107	0	- 43.123
Crisisbeheersing en Regionale Veiligheid	5.100	60.560	0	0	0	- 55.461
Handhaven wet- en regelgeving	1.752	59.360	0	0	0	- 57.608
Verkeer en Vervoer	154.996	161.025	0	11.505	0	5.476
Stedelijke bereikbaarheid	3.198	22.384	0	8.717	0	- 10.470
Parkeren	100.663	71.160	0	30	0	29.534
Duurzame mobiliteit	51.135	67.481	0	2.759	0	- 13.588
Economische Zaken	2.959	32.696	1.188	1.494	0	- 29.431
Economie	937	29.391	1.188	1.494	0	- 28.148
Markten	2.022	3.305	0	0	0	- 1.283
Onderwijs	67.157	193.559	0	212	0	- 126.610
Onderwijshuisvesting	1.195	65.653	0	0	0	- 64.458
Onderwijsbeleid	65.961	127.906	0	212	0	- 62.157
Cultuur, sport en recreatie	12.157	222.297	0	2.677	250	- 207.213
Cultuur	1.381	129.658	0	661	250	- 127.367
Sport en Recreatie	10.777	92.639	0	2.016	0	- 79.846
Volksgezondheid en zorg	35.063	714.563	10.000	8.379	0	- 681.121

Openbare gezondheidszorg	12.872	29.566	0	0	0	- 16.694
Zorg jeugd	2.501	256.050	0	0	0	- 253.549
Zorg volwassenen	19.690	428.947	10.000	8.379	0	- 410.878
Werk en inkomen	566.898	803.447	5.895	2.670	46.127	- 193.647
Werk	21.707	169.214	0	1.464	0	- 146.042
Inkomen	545.190	634.233	5.895	1.206	46.127	- 47.604
Maatschappelijke Ondersteuning	14.755	162.952	0	2.127	0	- 146.070
Maatschappelijke Begeleiding en Advies	1.451	53.896	0	350	0	- 52.095
Maatschappelijke Participatie en Activering	12.525	38.856	0	1.777	0	- 24.554
Armoedebestrijding	779	70.200	0	0	0	- 69.421
Beheer van de stad	230.799	404.134	8.000	5.101	0	- 176.233
Afvalinzameling	139.002	120.745	0	0	0	18.258
Reiniging	2.476	60.721	0	0	0	- 58.245
Riolen en gemalen	71.751	61.646	0	0	0	10.105
Wegen en Openbare Verlichting	3.545	90.532	8.000	4.850	0	- 90.136
Water en Groen	14.025	70.490	0	251	0	- 56.215
Stedelijke inrichting	24.913	97.496	1.929	18.405	1.395	- 54.711
Vergunningen en toezicht	21.142	35.012	0	3.763	0	- 10.107
Ruimte en wonen	2.168	23.210	343	2.523	143	- 18.719
Milieu	958	28.529	586	11.399	252	- 16.505
Duurzaam	646	10.745	1.000	720	1.000	- 9.379
Ruimtelijke ontwikkeling	277.874	317.655	94.179	50.025	92.038	8.103
Gebiedsontwikkeling	8.735	69.775	5.740	24.455	5.740	- 36.585
Grondzaken	58.001	60.473	87.906	20.420	85.765	15.807
Erfpacht	39.273	9.171	0	0	0	30.103
Commercieel vastgoed	92.687	79.362	0	925	0	12.245
Maatschappelijk vastgoed	71.571	91.315	533	4.226	533	- 15.519
Projectmanagement en engineering	7.607	7.559	0	0	0	48
Algemene middelen	2.055.698	51.326	148.914	9.358	101.718	1.966.534
Belastingen	291.370	27.905	0	0	0	263.465

Beheer algemene middelen	1.646.908	6.517	113.332	0	100.702	1.627.762
Deelnemingen	109.316	37.132	0	1.141	0	73.324
Financiering	329	- 36.846	29.034	0	0	8.141
Lening- en garantieverstreking	7.510	7.135	2.029	0	0	- 1.654
Van Werk naar Werk	265	9.483	4.519	8.217	1.016	- 4.504
Overhead	11.032	87.971	1.000	7.949	0	- 69.990
Verzekeringen	4.849	6.676	0	0	0	- 1.826
Concarnondersteuning	4.701	45.748	1.000	6.501	0	- 35.547
Concernhuisvesting	1.431	19.170	0	1.182	0	- 16.556
Audits & Control	51	16.378	0	266	0	- 16.061
Totaal	3.481.466	3.516.064	273.265	123.534	241.648	57.320

Begrotingsrechtmatigheid

Voor de programma's met lastenoverschrijding is de overschrijding in totaal € 51.218. Het grootste deel van de overschrijding, € 24.399, heeft zich voorgedaan bij het programma Algemene middelen en wordt veroorzaakt door een afboeking van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam. Gedurende 2018 en begin 2019 is de raad hierover geïnformeerd. Deze lasten passen binnen door de gemeenteraad vastgesteld beleid en konden niet eerder worden gemeld.

Een andere grote lastenoverschrijding heeft zich voorgedaan bij het programma Ruimtelijke ontwikkeling. De lastenoverschrijding van € 13.051 is hier een gevolg van afboekingen van waarde van vastgoed, die bij het opstellen van de jaarrekening nodig bleken of waarvan het risico al eerder aan de raad was gerapporteerd. Voor een ander deel bestaat de lastenoverschrijding uit desinvesteringkosten vanwege verkoop van vastgoed en afkoop van erfpacht bij een eeuwigdurend recht (de kosten worden meer dan goed gemaakt door de verkoopopbrengsten), en lasten, die rechtstreeks zijn doorberekend aan derden en dus saldoneutraal uitwerken.

De lastenoverschrijding van € 3.676 bij het programma Cultuur, Sport en Recreatie houdt verband met de verkoop van inventaris en wordt volledig gecompenseerd door de daaraan verbonden, hogere verkoopopbrengst. De overschrijding wordt derhalve gecompenseerd door direct gerelateerde baten.

Van de lastenoverschrijding op het programma Beheer van de stad vloeit voor € 2.466 van de in totaal € 4.65 voort uit gewijzigd inzicht in de verplichting om investeringen met maatschappelijk nut te activeren. Pas bij het opstellen van de jaarrekening werd bovengenoemde lastenoverschrijding bekend. De overige lastenoverschrijdingen, in totaal € 2.185, vielen binnen het bestaande beleid en konden niet eerder dan bij de jaarrekening aan de raad gerapporteerd worden. Ook de relatief beperkte lastenoverschrijding van € 378 bij het programma Economie past binnen het bestaand economisch beleid en kon niet eerder aan de raad worden gerapporteerd.

Tegenover de lastenoverschrijding van € 3.823 op het programma Werk en Inkomen staan voor € 2.442 direct gerelateerde hogere baten. De resterende lastenoverschrijding van € 1.381 is veroorzaakt door hogere, noodzakelijk externe inhuur (binnen het bestaande beleid) die pas bij het opstellen van de jaarrekening bekend is geworden. Tenslotte, de lastenoverschrijding van € 1.240 bij het programma Openbare orde en veiligheid, wordt gecompenseerd door direct gerelateerde hogere baten uit onder andere vergunningen.

Incidentele baten en lasten

In dit overzicht worden de incidentele baten en lasten weergegeven waaruit het structurele exploitatiesaldo wordt afgeleid. Dit geeft inzicht in de mate waarin de structurele lasten inclusief de structurele toevoegingen aan reserves gedekt zijn door structurele baten inclusief structurele onttrekkingen aan reserves. De provincie hanteert als norm voor het structurele exploitatiesaldo een evenwicht.

Incidentele baten en lasten	Oorspronkelijke begroting 2018	Realisatie 2018	Programma
Totaal baten	3.224.841	3.481.466	
Incidentele baten	143.234	360.201	
Baten uit grondexploitaties	83.787	65.055	Ruimtelijke ontwikkeling
Hoekse Lijn	50.406	45.918	Verkeer en Vervoer
Gemeentefonds	235	155.380	Algemene middelen
Dividend deelnemingen	6.004	3.423	Algemene middelen & Overhead
Europese Subsidies UIA Bridge	2.202	409	Onderwijs
Park de Twee Heuvels	600	0	Stedelijke Inrichting
Verkoopopbrengsten vastgoedobjecten	0	48.236	Ruimtelijke ontwikkeling
Velingopbrengsten Brandstofverkooppunten	0	11.125	Ruimtelijke ontwikkeling
Gebiedsontwikkelingen	0	8.100	Ruimtelijke ontwikkeling
Vrijval Voorzieningen	0	13.147	Diverse programma's
Afboeken boekwaarde project Schieveen	0	4.841	Ruimtelijke ontwikkeling
BTW Herziening	0	2.445	Ruimtelijke ontwikkeling
Verkoop grond Kop van Feijenoord	0	1.050	Ruimtelijke ontwikkeling
Opbrengsten Rioolheffing voorgaande jaren	0	421	Ruimtelijke ontwikkeling
Baten product Van Werk Naar Werk	0	265	Algemene middelen
Huisvestingskosten doorbelasting	0	253	Overhead

In de afrekening van de openbare rekening van de provincie Groningen is de afrekening van de openbare rekening van de provincie Groningen als volgt opgesteld:

Overige opbrengsten continuatiefee	0	133	Ruimtelijke ontwikkeling
Totaal lasten, inclusief VPB	3.400.624	3.516.063	
Incidentele lasten	356.757	602.930	
Investerings met maatschappelijk nut	167.224	112.356	Diverse programma's
Incidentele personeelslasten / inhuur	59.438	132.188	Diverse programma's
Hoekse lijn	50.406	45.918	Verkeer en Vervoer
Lasten uit grondexploitaties	48.857	32.476	Ruimtelijke ontwikkeling
Gemeentefonds	235	155.380	Diverse programma's
Toevoegingen aan voorzieningen	130	15.895	Bestuur en dienstverlening
Zomerakkoord armoede	10.600	6.202	Maatschappelijke ondersteuning
Zomerakkoord duurzaamheid	1.850	992	Stedelijke Inrichting
Bijdrage Plan Oost	4.325	1.400	Beheer van de stad
Project UIA Bridge	2.202	404	Onderwijs
Doorgeschoven onderhoud Mop Vastgoed	2.067	2.045	Ruimtelijke ontwikkeling
Bijdrage Plan Oost	2.045	2.150	Openbare orde en veiligheid
Tegemoetkoming werkende minima	2.000	0	Werk en Inkomen
Bijdrage vanuit nota schone Stad	975	1.214	Openbare orde en veiligheid
Tijdelijke uitbreiding juridische capaciteit	806	731	Overhead
Bijdrage Plan Oud-Crooswijk	701	434	Bestuur en dienstverlening
Nachtmetro	700	384	Verkeer en Vervoer
Bijdrage Plan Schiebroek-Zuid	513	489	Bestuur en dienstverlening
Ondermijning	500	500	Openbare orde en veiligheid
Plaswijckpark	500	136	Verkeer en Vervoer
Rechtsherstel Joodse slachtoffers	455	256	Bestuur en dienstverlening
Renovatie museum Boijmans van Beuningen	228	228	Cultuur, sport en recreatie
Boekwaarde verkopen	0	32.192	Ruimtelijke ontwikkeling
Afwaardering verbonden partijen	0	25.600	Algemene middelen
Actualisatie programmalasten	0	10.022	Ruimtelijke ontwikkeling
Gebiedsontwikkelingen	0	8.100	Ruimtelijke ontwikkeling
Toevoeging voorziening Schiekadeblok	0	4.176	Ruimtelijke ontwikkeling

Verkoopkosten	0	1.821	Ruimtelijke ontwikkeling
Extra onderhoudsbudget Wereldmuseum	0	1.715	Ruimtelijke ontwikkeling
Extra afschrijving als gevolg van waardering portefeuille commercieel vastgoed	0	1.594	Ruimtelijke ontwikkeling
Langere overgangperiode verhuizing Kredietbank	0	1.400	Overhead
Niet activeerbare kosten Businesscase Gebieden	0	1.000	Overhead
Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg	0	1.000	Ruimtelijke ontwikkeling
Gebiedsontwikkelingen	0	900	Ruimtelijke ontwikkeling
Capaciteitsuitbreiding afdeling Vastgoed	0	821	Ruimtelijke ontwikkeling
Buitenruimte Bloemfonteinbuurt	0	591	Ruimtelijke ontwikkeling
Robuuste jaarrekeningsproces	0	510	Overhead
Bijdrage vergroten investerend vermogen	0	260	Overhead
Weerstandsvermogen NME	0	165	Cultuur, sport en recreatie
Teruggave BTW compensatiefonds	0	-715	Volksgezondheid en zorg en Cultuur, sport en recreatie
Saldo voor reserveringen	-175.783	-34.597	
Onttrekking en vrijval reserves	262.153	365.182	
Structureel	5.889	11.178	
Incidenteel	256.264	354.004	
Toevoeging reserves	86.370	273.265	
Structureel	24.650	29.034	
Incidenteel	61.720	244.231	
Saldo na reserveringen	0	57.320	
Totale incidentele baten	399.498	714.205	
Totale incidentele lasten	418.477	847.161	
Structurele begrotingssaldo	18.979	190.276	
Structurele begrotingssaldo in % van baten excl. onttrekkingen reserves	0,59%	5,47%	

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Algemene toelichting

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de structurele lasten volledig gedekt worden door de structurele baten, hetgeen leidt tot een structureel saldo van € 190 mln. Hieronder wordt een toelichting gegeven op de incidentele baten en

lasten. Onderdelen die bij de begroting 2018 afzonderlijk zijn opgenomen worden expliciet benoemd. Overige incidentele baten en lasten worden gegroepeerd onder overige.

Incidentele baten

Baten uit grondexploitaties

Dit betreft de desinvesteringen in de grondexploitaties en projecten derden, winstnemingen en mutaties verliesvoorziening grondexploitatie.

Hoekse lijn

Dit betreft de ontvangen bijdrage voor de aanleg van metroverbinding Hoekse Lijn.

Gemeentefonds

De Decentralisatie-uitkeringen vanuit het gemeentefonds worden per definitie als tijdelijk en dus incidenteel aangemerkt. Tegenover de baat bij het programma Algemene middelen staan lasten bij de overige programma's.

Overige incidentele baten

Dit betreft de optelsom van overige incidentele baten. De grootste post (€ 48 mln) betreft het verkopen van vastgoedobjecten die door de gemeente niet meer benodigd zijn voor het uitvoeren van haar kerntaken. Daarnaast zijn incidenteel € 11 mln opbrengsten gerealiseerd voor het veilen van de huurrechten van 3 brandstofverkooppunten om voor een afgesproken termijn te mogen exploiteren. Daarnaast zijn er namens gebiedsontwikkeling € 8 mln incidentele baten gerealiseerd die bestaan uit subsidiebijdragen voor met name buitenruimteprojecten. Overige baten boven de € 1 mln zijn vrijval voorzieningen, Afboeken boekwaarde project Schieveen, Dividend deelnemingen, BTW herziening en Verkoop grond Kop van Feijenoord.

Incidentele lasten

Investeringen met maatschappelijk nut

Het betreft de lasten die gemaakt worden voor investeringen met maatschappelijk nut die gedekt worden door een onttrekking aan bestemmingsreserves.

Incidentele personeelslasten / inhuur

Dit bedrag bestaat onder andere uit het saldo van verantwoordingscategorie Inhuur In onderstaande tabel is de totale inhuurverantwoordingscategorie verdeeld naar de verschillende programma's:

Programma's	Realisatie 2018
Algemene middelen	2.137
Beheer van de stad	5.569
Bestuur en dienstverlening	2.497

Cultuur, sport en recreatie	539
Economische Zaken	10
Maatschappelijke Ondersteuning	7.909
Onderwijs	421
Openbare orde en veiligheid	4.343
Overhead	35.856
Ruimtelijke ontwikkeling	15.047
Stedelijke inrichting	5.454
Verkeer en Vervoer	1.164
Volksgezondheid en zorg	9.883
Werk en inkomen	32.385
Totaal	123.234

Verder bestaat het bedrag uit de lasten van het product Van Werk Naar Werk (programma Algemene middelen). In de totaaltelling is het saldo van de incidentele last "tijdelijke uitbreiding juridische capaciteit" uitgehaald, omdat dit eveneens inhuur betreft.

Hoekse lijn

Dit betreft de lasten voor de aanleg van metroverbinding Hoekse Lijn.

Lasten uit grondexploitaties

Dit betreft de investeringen in de grondexploitaties en projecten derden en de verliesnemingen.

Gemeentefonds

De Decentralisatie-uitkeringen vanuit het gemeentefonds worden per definitie als tijdelijk en dus incidenteel aangemerkt. Tegenover de lasten bij diverse programma's staat een baat bij het programma Algemene middelen.

Toevoegingen aan voorzieningen

In beginsel worden toevoegingen aan voorzieningen beschouwd als een incidentele last. Alleen toevoegingen aan de voorziening 'Vervangingsinvesteringen riolering' en de voorzieningen met een pensioenkarakter worden als structureel aangemerkt.

Het opgenomen saldo bestaat uit de toevoegingen aan zowel reguliere voorzieningen als de voorziening dubieuze debiteuren.

Overige incidentele lasten

Dit betreft de optelsom van overige incidentele lasten. De grootste post (€ 32,2 mln) betreft een eenmalige extra afschrijving (boekwaarde verkopen) als gevolg van de verkoop van objecten. Daarnaast is voor € 25,6 mln een afwaardering van aandelen van een verbonden partij opgenomen. Verder heeft de actualisatie van programmalasten bij Ruimtelijke ontwikkeling geleid tot een incidentele last van € 10 mln. Dit heeft betrekking op incidenteel onderhoud en afrekeningen van zakelijke lasten uit voorgaande jaren.

Overige lasten boven de € 1 mln zijn gebiedsontwikkelingen, Toevoeging voorziening Schiekadeblok, Verkoopkosten, Extra onderhoudsbudget Wereldmuseum, Extra afschrijving als gevolg van waardering portefeuille commercieel vastgoed en Langere overgangperiode verhuizing Kredietbank.

Algemene dekkingsmiddelen

In het overzicht van baten en lasten zijn de volgende algemene dekkingsmiddelen verantwoord.

Algemene dekkingsmiddelen	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Lokale heffingen (1)	273.978	275.519	278.105
Algemene uitkeringen Gemeentefonds (2)	1.521.336	1.580.780	1.646.908
Dividend	117.636	111.960	112.000
Saldo financieringsfunctie	-19.886	-34.315	-33.198
Totaal	1.893.064	1.933.944	2.003.815

1) dit omvat alleen de algemene dekkingsmiddelen (inkomsten uit heffing OZB, honden-, logies-, reclame- en precariobelasting). Dit is exclusief inkomsten uit bestemmingsheffingen (zoals afvalstoffen- en rioolheffing, bedrijfsreinigingsrecht en leges omgevingsvergunningen) en inkomsten uit parkeren.

2) dit betreft het totaal van de verschillende soorten uitkeringen uit het Gemeentefonds: de integratie-uitkeringen (waaronder het Sociaal Domein), de decentralisatie-uitkeringen en de algemene uitkering.

Lokale heffingen

Een onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen zijn de lokale heffingen. In de paragraaf [Lokale heffingen](#) is een toelichting opgenomen. In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde opbrengsten van de lokale heffingen bij rekening 2018 afgezet tegen de begroting.

Lokale heffingen	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Programma
Onroerend zaakbelasting (1) (2)	240.584	245.086	244.779	Algemene middelen

Hondenbelasting (2)	1.863	0	20	Algemene middelen
Logiesbelasting (2)	6.039	6.468	6.602	Algemene middelen
Reclame- en precariobelasting	25.492	23.965	26.704	Algemene middelen
Totaal	273.978	275.519	278.105	

1) incl. intragemeentelijke aanslagen OZB.

2) deze heffingen worden, op grond van het BBV, tezamen met de inkomsten uit de rioolheffing in het [Overzicht van baten en lasten](#) verantwoord onder Belastingen.

Algemene uitkeringen gemeentefonds

De verantwoorde algemene uitkering uit het gemeentefonds heeft voornamelijk betrekking op het uitkeringsjaar 2018. Daarnaast zijn enkele bedragen inbegrepen die betrekking hebben op voorgaande uitkeringsjaren. Het gemeentefonds wordt namelijk pas twee jaar na afloop van het desbetreffende jaar definitief vastgesteld. De verantwoorde algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op informatie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en een eigen inschatting van waarden voor zover deze nog niet zijn bepaald door het ministerie van BZK. Deze baten worden verantwoord op het programma Algemene middelen en op het product Beheer algemene middelen.

Dividend

In 2018 is door een aantal deelnemingen dividend uitgekeerd. De ontvangen dividenden zijn verantwoord op de programma's Algemene middelen, Overhead en Bestuur en Dienstverlening.

Dividend	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Programma
Bank Nederlandse Gemeenten NV	527	814	814	Algemene middelen
BV Gemeenschappelijk Bezit Evides	10.376	8.959	8.959	Algemene middelen
ENECO Holding NV	31.687	20.121	20.121	Algemene middelen
Stedin Holding NV	0	8.882	8.882	Algemene middelen
Havenbedrijf Rotterdam NV	65.719	67.033	67.033	Algemene middelen
Luchthaven Schiphol NV	3.268	3.308	3.308	Algemene middelen
Erasmus MC Biomedical Fund	2.558	22	22	Algemene middelen
Multidiensten	2.500	1.000	1.000	Bestuur & Dienstverlening
Multi Employment Rotterdam B.V. (MER)	1.000	1.337	1.337	Overhead
SSC Flex	0	484	484	Overhead
Totaal	117.636	111.960	112.000	

Saldo financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie betreft het saldo van de betaalde rente over de leningen, rekening-courant en de ontvangen rente over uitzettingen. De baten worden verantwoord binnen de betreffende programma's, met

name Algemene middelen en Stedelijke inrichting.

Saldo financieringsfunctie	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Jaarrekening 2018
Baten	30.019	7.928	7.822
Lasten	49.905	42.243	41.020
Totaal	-19.886	-34.315	-33.198

6.5 Toelichting op overzicht van baten en lasten

Programma Bestuur en dienstverlening

Pagina 20

Overzicht baten en lasten Bestuur en dienstverlening	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	24.099	14.275	17.771	17.514	-257
Totaal baten	24.099	14.275	17.771	17.514	-257
Bijdragen rijk en mede-overheden	281	160	185	381	196
Dividenden	2.500	0	1.000	1.000	0
Opbrengsten derden	15.492	13.684	15.142	14.690	-451
Overige baten	5.826	431	1.445	1.443	-2
Lasten exclusief reserves	68.879	68.385	75.744	75.186	-558
Apparaatslasten	43.878	43.342	45.419	46.126	707
Inhuur	2.851	813	1.763	2.497	733
Overige apparaatslasten	3.099	3.383	2.291	2.475	184
Personeel	37.927	39.146	41.364	41.154	-210
Interne Lasten	-1.818	-3.718	-292	-277	15
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-1.818	-3.718	-292	-277	15
Programmalasten	26.820	28.761	30.617	29.336	-1.280
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.590	20.074	21.369	19.963	-1.406
Kapitaallasten	708	671	671	671	0
Overige programmalasten	1.941	1.452	1.673	2.590	917
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	6.582	6.564	6.904	6.113	-791

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-44.780	-54.110	-57.972	-57.671	301
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-44.780	-54.110	-57.972	-57.671	301
Mutaties reserves	867	692	1.084	483	-601
Toevoeging aan reserves	1.829	1.329	2.160	2.160	0
Onttrekking aan reserves	2.225	2.021	3.214	2.524	-690
Vrijval reserves	471	0	30	119	89
Saldo voor overhead	-43.913	-53.418	-56.889	-57.189	-300

Toerekening overhead aan Bestuur en dienstverlening	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	14.683	19.989	19.989	19.989	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.832	3.983	4.230	4.817	587
Saldo na overhead	-63.428	-77.391	-81.108	-81.995	-887

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Bestuur en Dienstverlening is sprake van € 300 onderbesteding. De begroting voor de opbrengsten van de leges is tijdens de eerdere begrotingsbehandelingen naar boven bijgesteld. In september is echter gebleken dat een daling werd ingezet. Dit heeft geleid tot € 0,5 mln lagere opbrengsten. Gebieden heeft een positief saldo van € 1 mln, grotendeels veroorzaakt door een onderbesteding van het participatiebudget (€ 0,8 mln) in een aantal gebieden.

Bij het onderdeel Griffie, Rekenkamer en Ombudsman is er sprake van een onderbesteding, vooral door lagere kosten op het gebied van personeel en beleidsondersteunend onderzoek. Bij het product College zorgde de aanpassing van de rekenrente tot een hogere dotatie aan de pensioenvoorziening maar dit is grotendeels gecompenseerd door lagere personele lasten.

Raad

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Raad	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Baten exclusief reserves	192	0	300	320	20
Totaal baten	192	0	300	320	20
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	0	0	0	20	20
Overige baten	192	0	300	300	0
Lasten exclusief reserves	5.345	4.597	5.227	5.164	-63
Apparaatslasten	1.485	1.619	1.628	1.478	-150
Inhuur	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	179	250	224	191	-33
Personeel	1.306	1.369	1.404	1.287	-117
Interne Lasten	156	160	160	183	23
Overige doorbelastingen	156	160	160	183	23
Programmalasten	3.704	2.818	3.439	3.503	64
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.814	870	1.598	1.621	23
Overige programmalasten	213	223	131	146	16
Subsidies en inkomstenoverdrachten	1.677	1.725	1.711	1.736	25
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.153	-4.597	-4.927	-4.844	83
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-5.153	-4.597	-4.927	-4.844	83
Mutaties reserves	0	0	-130	-197	-67
Toevoeging aan reserves	0	0	430	430	0
Onttrekking aan reserves	0	0	270	203	67
Vrijval reserves	0	0	30	30	0
Saldo voor overhead	-5.153	-4.597	-5.057	-5.041	16

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
2017	begroting	Begroting	2018	
	2018	2018		

Saldo na overhead	-5.153	-4.597	-5.057	-5.041	16

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	20	-63	83
1. Pensioenen	20	0	20
2. Verkiezingen	0	-63	63
Afwijking reserves	-67	0	-67
3. Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen	-67	0	-67
Saldo voor overhead	-47	-63	16

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Pensioenen

Er is over 2018 sprake van extra baten door teruggave van pensioenpremies van raadsleden die na de gemeenteraadsverkiezingen niet zijn teruggekeerd in de Raad.

2. Verkiezingen

Na de gemeenteraadsverkiezingen zaten een aantal wethouders ook in de Raad. Aan hen is in de periode tussen de gemeenteraadsverkiezingen en het aantreden van het nieuwe College geen raadsvergoedingen uitgekeerd.

3. Mutatie Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen

Er zijn kosten buiten het project om geboekt, deze zijn niet ten laste van de reserve gebracht.

Griffie, Rekenkamer en Ombudsman

Pagina 25

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	370	360	427	443	16
Totaal baten	370	360	427	443	16

Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	25	42	17
Opbrengsten derden	370	360	402	401	-2
Lasten exclusief reserves	6.621	7.133	7.350	6.940	-410
Apparaatslasten	5.578	5.658	5.818	5.626	-192
Inhuur	469	225	273	299	26
Overige apparaatslasten	250	263	260	258	-2
Personeel	4.859	5.170	5.284	5.069	-215
Interne Lasten	211	298	285	261	-24
Overige doorbelastingen	211	298	285	261	-24
Programmalasten	831	1.176	1.247	1.053	-194
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	792	1.139	1.209	1.008	-202
Kapitaallasten	39	38	38	38	0
Overige programmalasten	0	0	0	7	7
Saldo voor vpb en reserveringen	-6.251	-6.774	-6.922	-6.497	426
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-6.251	-6.774	-6.922	-6.497	426
Mutaties reserves	45	0	117	62	-55
Onttrekking aan reserves	45	0	117	62	-55
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-6.206	-6.774	-6.805	-6.435	371

Toerekening overhead aan Griffie, Rekenkamer en Ombudsman	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	32	32	32	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-6.206	-6.805	-6.837	-6.466	371

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	16	-354	371
1. Extra baten	16	0	16
2. Apparaatslasten	0	-184	184
3. Programmalasten	0	-170	170
Afwijking reserves	-55	-55	0
4. Egalisatiereserve Ombudsman	-31	-31	0
5. Bestemmingsreserve Gemeentelijke klokkenluidersregeling	-24	-24	0
Saldo voor overhead	-39	-410	371

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Extra baten

In 2018 is een niet begrote bijdrage ontvangen vanuit de WAO/WIA.

2. Apparaatslasten

In 2018 zijn de personeelskosten lager uitgevallen dan begroot. Dit is voornamelijk veroorzaakt door een niet begroot accres en openstaande vacatureruimte.

3. Programmalasten

De Griffie heeft in 2018 lagere kosten voor beleidsondersteunend onderzoek en uitbestedingen dan begroot. Tegenover deze onderbesteding staat een overbesteding van de Ombudsman voor ICT-kosten.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

4. Egalisatiereserve Ombudsman

Voor de ombudsman is de begrote onttrekking aan de reserve niet gerealiseerd. Van de geraamde € 50 is € 31 minder onttrokken door achterblijvende kosten op inhuur van extern personeel.

5. Bestemmingsreserve Gemeentelijke Klokkenluidersregeling

De begrote onttrekking is gelijk gezet aan de realisatie in 2017, in 2018 is minder ondersteuning benodigd geweest en daarmee minder onttrokken uit de reserve.

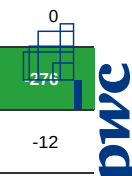
College

Pagina 22

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten College	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	5.949	431	1.145	1.147	2
Totaal baten	5.949	431	1.145	1.147	2
Opbrengsten derden	315	0	0	4	4
Overige baten	5.634	431	1.145	1.143	-2
Lasten exclusief reserves	4.339	4.667	5.033	5.311	278
Apparaatslasten	2.517	3.221	3.255	2.746	-509
Overige apparaatslasten	1.559	1.892	1.267	849	-418
Personeel	958	1.329	1.988	1.898	-90
Interne Lasten	8	8	8	11	3
Overige doorbelastingen	8	8	8	11	3
Programmalasten	1.814	1.437	1.770	2.554	784
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	63	208	228	84	144
Overige programmalasten	1.740	1.230	1.542	2.461	119
Subsidies en inkomensoverdrachten	11	0	0	9	9
Saldo voor vpb en reserveringen	1.610	-4.236	-3.888	-4.164	776
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	1.610	-4.236	-3.888	-4.164	276
Mutaties reserves	0	0	-381	-393	-12

Privaatwaterhouse
Accountants N.V.
Bijstand voor
identificatiedoelinden

Toevoeging aan reserves	0	0	401	401	0
Onttrekking aan reserves	0	0	20	8	-12
Saldo voor overhead	1.610	-4.236	-4.269	-4.557	-288
	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3	0	0	3	3
Saldo na overhead	1.607	-4.236	-4.269	-4.560	-290

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2	290	-288
1. Diverse afwijkingen	2	290	-288
Afwijking reserves	-12	-12	0
2. Bestemmingsreserve B&W fonds	-12	-12	0
Saldo voor overhead	-10	278	-288

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Door de wisseling van collegeleden na de verkiezingen in 2018 zijn de gerealiseerde overige apparaatslasten lager dan begroot. Dit komt tot uitdrukking in lagere kosten voor dienstreizen en commissiebetalingen. Tevens is een onderbesteding op de loonkosten zichtbaar door een ruimere budgettering om de overgang van collegeleden op te kunnen vangen.

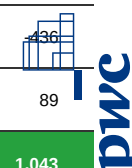
2. Bestemmingsreserve B&W fonds

In 2018 is de dotatie aan de pensioenvoorziening hoger dan begroot door een herberekening van de rekenrente. Tegenover de hogere dotatie aan de voorziening staan lagere uitgaven voor inkoop en uitbesteding.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Gebieden	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56	0	905	904	-1
Totaal baten	56	0	905	904	-1
Bijdragen rijk en mede-overheden	3	0	0	50	50
Opbrengsten derden	53	0	905	854	-51
Lasten exclusief reserves	17.227	17.393	29.514	28.123	-1.391
Apparaatslasten	11.184	10.099	16.990	17.753	763
Inhuur	17	0	220	364	144
Overige apparaatslasten	511	375	202	679	476
Personeel	10.655	9.724	16.567	16.710	143
Interne Lasten	179	0	39	393	354
Overige doorbelastingen	179	0	39	393	354
Programmalasten	5.864	7.294	12.486	9.977	-2.509
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.021	2.505	6.710	5.055	-1.654
Kapitaallasten	0	0	633	633	0
Overige programmalasten	0	0	0	-30	-30
Subsidies en inkomensoverdrachten	4.844	4.789	5.143	4.319	-824
Saldo voor vpb en reserveringen	-17.171	-17.393	-28.610	-27.219	1.390
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-17.171	-17.393	-28.610	-27.219	1.390
Mutaties reserves	50	21	1.224	877	447
Toevoeging aan reserves	0	0	1.329	1.329	0
Onttrekking aan reserves	50	21	2.553	2.117	-436
Vrijval reserves	0	0	0	89	89
Saldo voor overhead	-17.121	-17.372	-27.385	-26.342	1.043

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toerekening overhead aan Gebieden	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	5.191	5.191	5.191	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.880	1.580	1.794	2.061	266
Saldo na overhead	-19.001	-24.143	-34.370	-33.593	777

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1	-1.044	1.043
1. Apparaatslasten	0	763	-763
2. Participatiebudget	0	-785	785
3. Diverse afwijkingen	-1	-1.022	1.021
Afwijking reserves	-347	-347	0
4. Diverse afwijkingen	-347	-347	0
Saldo voor overhead	-348	-1.391	1.043

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Apparaatslasten

De overschrijding van de begroting is grotendeels veroorzaakt door de loonkostenproblematiek. Dit wordt gecompenseerd door de onderbesteding op de programmalasten.

2. Participatiebudget

Het participatiebudget van de gebiedscommissies, wijkraden en wijkcomités is niet volledig besteed.

3. Diverse afwijkingen

Een flexibel budget voor participatie en wijkgestuurd werken is niet volledig besteed (€ 477). Het Stadsarchief heeft per saldo € 272 overgehouden. Het budget voor verkiezingen hoefde niet volledig te worden aangewend. Daarnaast zijn er nog diverse kleine onderbestedingen.

4. Diverse afwijkingen

De lasten zijn lager uitgevallen dan begroot. Om deze reden hoefde er minder te worden onttrokken aan de reserves. Daarnaast valt een klein deel van de reserves vrij en wordt daarmee toegevoegd aan de algemene middelen.

Dienstverlening (frontoffice)

Pagina 23

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Dienstverlening (frontoffice)	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	16.791	12.855	14.894	14.373	-520
Totaal baten	16.791	12.855	14.894	14.373	-520
Bijdragen rijk en mede-overheden	253	160	160	242	83
Dividenden	2.500	0	1.000	1.000	0
Opbrengsten derden	14.038	12.696	13.734	13.131	-603
Lasten exclusief reserves	23.905	22.588	22.508	23.171	663
Apparaatslasten	15.075	14.895	11.871	12.281	410
Inhuur	1.872	255	1.040	1.557	517
Overige apparaatslasten	310	373	200	363	163
Personeel	12.892	14.267	10.631	10.361	-270
Interne Lasten	-2.893	-4.182	-837	-1.293	-455
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-2.893	-4.182	-837	-1.293	-455
Programmalasten	11.723	11.875	11.475	12.183	708

PricewaterhouseCoopers
Accountants .V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	11.724	11.874	11.424	12.128	704
Kapitaallasten	1	0	0	0	0
Overige programmalasten	-1	0	0	5	5
Subsidies en inkomstenoverdrachten	0	0	50	49	-1
Saldo voor vpb en reserveringen	-7.114	-9.733	-7.615	-8.798	-1.183
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-7.114	-9.733	-7.615	-8.798	-1.183
Mutaties reserves	250	0	254	134	-120
Onttrekking aan reserves	250	0	254	134	-120
Saldo voor overhead	-6.864	-9.733	-7.361	-8.664	-1.303

Toerekening overhead aan Dienstverlening (frontoffice)	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	10.116	10.086	10.086	10.086	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.860	1.533	1.669	1.867	198
Saldo na overhead	-18.841	-21.352	-19.115	-20.617	-1.501

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-520	783	-1303
1. Lagere opbrengst Leges	-520	0	-520
2. Diverse afwijkingen	0	783	783
Afwijking reserves	-120	-120	0
3. Onttrekking aan reserves	-120	-120	0
Saldo voor overhead	-640	663	-1.303

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere opbrengst leges

Tijdens de eerdere begrotingsbehandelingen is de begroting naar boven bijgesteld. In september is gebleken dat een daling heeft plaatsgevonden van het aantal uitgegeven rijbewijzen, waardoor de leges € 200 lager is.

Alsmede een verschil in de totale berekening van de leges ten opzichte van de begroting wat een verschil veroorzaakt van € 100. Tot slot zijn er een aantal kleinere verschillen tussen de begrote aantallen uitgegeven reisdocumenten als de overige publiekszakenproducten (€ 270).

2. Diverse afwijkingen

De doorbelasting van de lasten van 14010 naar de overige producten was lager dan begroot (€ 300). Op concernniveau zijn de lasten gelijk gebleven. Daarnaast zijn diverse overschrijdingen op onder andere beveiliging en extra werkzaamheden voor publieksreacties voor het totale concern.

3. Onttrekking aan reserves

De onttrekking aan de reserves is € 120 lager dan begroot vanwege het niet aanleggen van Wifi in de stadslocaties.

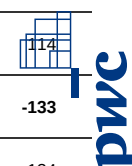
Burgerzaken

Pagina 21

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Burgerzaken	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	742	629	100	326	226
Totaal baten	742	629	100	326	226
Bijdragen rijk en mede-overheden	25	0	0	46	46
Opbrengsten derden	716	629	100	280	180
Lasten exclusief reserves	11.442	12.006	6.111	6.477	366
Apparaatslasten	8.039	7.848	5.857	6.242	285
Inhuur	493	332	230	277	47
Overige apparaatslasten	290	229	138	136	
Personeel	7.257	7.287	5.489	5.829	40
Interne Lasten	520	-3	53	167	114
Overige doorbelastingen	520	-3	53	167	114
Programmalasten	2.882	4.161	200	67	-133
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.176	3.478	200	67	-134

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	668	633	0	0	0
Overige programmalasten	-11	0	0	1	1
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	50	50	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-10.700	-11.377	-6.011	-6.150	-140
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-10.700	-11.377	-6.011	-6.150	-140
Mutaties reserves	522	671	0	0	0
Toevoeging aan reserves	1.829	1.329	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.880	2.000	0	0	0
Vrijval reserves	471	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-10.178	-10.706	-6.011	-6.150	-140

Toerekening overhead aan Burgerzaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.566	4.681	4.681	4.681	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.090	870	767	887	120
Saldo na overhead	-15.835	-16.258	-11.459	-11.719	-260

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	226	366	-140
1. Hogere apparaatslasten	0	385	-385
2. Diverse afwijkingen	226	-19	245
Saldo voor overhead	226	366	-140

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Toelichting per afwijking

1. Hogere apparaatslasten

Er is in 2018 extra personeel ingezet voor het uitvoeren van adresonderzoeken en fraudeonderzoeken. Deze extra inzet heeft een bijdrage geleverd aan de kwaliteit van de Basisregistratie persoonsgegevens.

2. Diverse afwijkingen

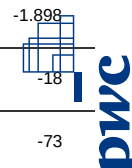
Dit betreft het saldo van diverse kleine afwijkingen.

Programma Openbare orde en veiligheid

Pagina 40

Overzicht baten en lasten Openbare orde en veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	10.230	7.544	8.148	9.528	1.380
Totaal baten	10.230	7.544	8.148	9.528	1.380
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.752	2.301	2.896	4.811	1.916
Opbrengsten derden	7.457	5.242	5.253	4.715	-537
Overige baten	21	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	135.365	133.095	137.259	138.499	1.241
Apparaatslasten	62.491	56.839	56.885	58.836	1.951
Inhuur	6.878	1.888	3.421	4.343	923
Overige apparaatslasten	1.060	807	704	1.007	303
Personeel	54.553	54.143	52.760	53.485	725
Interne Lasten	-6.046	-8.335	-430	724	1.154
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-6.046	-8.335	-430	724	1.154
Programmalasten	78.920	84.591	80.804	78.940	-1.866
Financieringslasten	-280	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.912	19.501	17.001	15.103	-1.898
Kapitaallasten	560	961	555	538	-18
Overige programmalasten	98	138	138	65	-73

PricewaterhouseCoopers
 Accountants & V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Salarislasten WSW en WIW	0	1.650	0	0	0
Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	60.628	62.341	63.110	63.234	124
Saldo voor vpb en reserveringen	-125.135	-125.551	-129.110	-128.971	139
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-125.135	-125.551	-129.110	-128.971	139
Mutaties reserves	0	673	1.148	1.108	-40
Onttrekking aan reserves	0	673	1.148	1.107	-41
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-125.135	-124.878	-127.962	-127.864	99

Toerekening overhead aan Openbare orde en veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	18.299	17.425	17.425	17.425	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	13.888	14.054	11.108	10.902	-206
Saldo na overhead	-157.322	-156.357	-156.496	-156.191	304

Toelichting op overzicht baten en lasten

Bij Programma Openbare Orde en Veiligheid is € 99 minder uitgegeven dan was begroot. Belangrijkste oorzaken zijn:

Meeropbrengsten

De meeropbrengsten bij Programma Openbare Orde en Veiligheid zijn onder andere te verklaren uit hogere opbrengsten bestuurlijke boetes voor huisvestingsvergunningen (€ 0,5 mln). Dit is het gevolg van gerichte handhavingsacties op specifieke overtreders en recidivisten, waarvoor een hogere boete van toepassing is. Tegelijk zijn er extra bijdragen vanuit het Rijk ontvangen voor de aanpak van diverse specifieke onderwerpen (€ 0,6 mln), zoals ondermijning. Tenslotte vielen ook de legesinkomsten voor evenementen- en horecavergunningen iets hoger uit dan begroot (€ 0,2 mln).

Personeel

Aan kosten voor personeel is € 1,2 mln meer uitgegeven dan was begroot. Bij langdurig ziekten is in 2018 sneller overgegaan tot het aannemen van extra personeel om de werklust te kunnen dragen. De taken op het gebied van Veiligheid blijven uitbreiden en het aantal af te handelen zaken is ook in 2018 toegenomen. Daarvoor is extra personeel ingezet. Om het vakmanschap te vergroten is ook extra geld besteed aan opleidingen.

Diverse afwijkingen en verschuivingen

Op activiteitsniveau is te zien dat er verschillen zijn ten opzichte van de begroting. Op themaniveau, zoals bijvoorbeeld ondermijning, High impact crimes, zijn de uitgaven nagenoeg conform begroting. Wel is er meer uitgegeven aan antiterreurmaatregelen bij evenementen en beveiliging van synagogen. Op totaalniveau is te zien dat er minder is uitgegeven dan begroot. De belangrijkste oorzaak daarvan is het kunstwerk in Bospolder Tussendijken, dat is uitgesteld tot 2019. Met betrekking tot dit kunstwerk zal een voorstel worden ingediend voor de vorming van een bestemmingsreserve van € 350 ten laste van het rekeningresultaat van 2018.

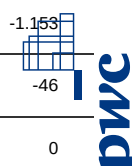
Veilig

Pagina 43

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Veilig	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	6.501	1.722	2.838	2.698	-139
Totaal baten	6.501	1.722	2.838	2.698	-139
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.049	400	908	578	-330
Opbrengsten derden	4.438	1.322	1.930	2.121	191
Overige baten	14	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	40.398	35.578	36.826	37.209	383
Apparaatslasten	16.053	14.594	15.946	17.105	1.159
Inhuur	189	0	202	579	377
Overige apparaatslasten	330	122	-215	78	294
Personeel	15.533	14.472	15.959	16.448	489
Interne Lasten	4.306	34	217	1.257	1.039
Overige doorbelastingen	4.306	34	217	1.257	1.039
Programmalasten	20.039	20.950	20.662	18.847	-1.113
Financieringslasten	-280	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	13.502	12.012	11.361	10.208	-1.153
Kapitaallasten	123	543	137	91	-46
Overige programmalasten	-1	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Sociale uitkeringen	2	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	6.693	8.395	9.164	8.547	-617
Saldo voor vpb en reserveringen	-33.898	-33.857	-33.988	-34.510	-522
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-33.898	-33.857	-33.988	-34.510	-522
Mutaties reserves	0	673	1.148	1.108	-40
Onttrekking aan reserves	0	673	1.148	1.107	-41
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-33.898	-33.184	-32.840	-33.403	-563
Toerekening overhead aan Veilig	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.342	6.946	6.946	6.946	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.516	2.409	2.573	2.774	202
Saldo na overhead	-43.755	-42.539	-42.359	-43.123	-764

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-139	424	-563
1. Apparaatslasten	0	1.159	-1.159
2. Programmalasten	0	-735	735
3. Baten	-139	0	-139
Afwijking reserves	-41	-41	0
4. Reserve Van der Gaag	-41	-41	0
Saldo voor overhead	-180	383	-563

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Apparaatslasten

De apparaatslasten zijn hoger uitgevallen dan was begroot, er was zowel meer inhuur als meer eigen personeel.

Gedurende het jaar is duidelijk geworden dat op enkele projecten meer personele inzet nodig was dan materiële inzet. De belangrijke andere oorzaken zijn:

- gedeeltelijke vervanging van langdurig zieken
- transfertrajecten
- ondersteuning stadsmariniers bij integraal werken
- extra inzet BIBOB in verband met verkoop vastgoed

2. Programmalasten

De hogere apparaatslasten zouden gecompenseerd worden door lagere programmalasten. Door een aantal onvoorzien uitgaven ultimo 2018 is het totale budget van het product Veiligheid met € 764 overschreden.

- meer kosten antiterrorisme maatregelen evenementen (€ 100)
- kosten verbouwing synagoge vielen hoger uit (€ 100)
- verschuiving lasten Plan Oost naar deel Veilig (€ 150)
- rekening voor camera's in de haven is door Veilig betaald (€ 80)
- nachtmetro oud en nieuw bijdrage (€ 50)

De oplevering van een groot kunstwerk in Bospolder Tussendijken is uitgesteld naar 2019. Er komt een bestemmingsvoorstel ten laste van het rekeningresultaat 2018 van € 350.

De hoger uitgevallen interne lasten worden verklaard doordat meer werkzaamheden intern zijn belegd in plaats van extern uitbested.

3. Baten

De baten zijn lager uitgevallen dan was begroot. De belangrijkste reden is dat sommige activiteiten later plaatsvinden en ook de daarbij behorende bijdragen vanuit het ministerie zijn meegenomen naar 2019. Belangrijkste voorbeeld hiervan is high impact crimes. Tegelijkertijd zijn de inkomsten uit leges voor horeca- en evenementenvergunningen iets hoger uit gevallen dan was begroot.

4. Reserve Van der Gaag

Er is iets minder onttrokken aan de Reserve Van der Gaag, omdat de kosten van de sanering van het terrein aan de Overschiese Kleiweg iets lager zijn uitgevallen in 2018 en er ook wat inkomsten waren.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Crisisbeheersing en Regionale Veiligheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.962	4.751	4.066	5.100	1.034
Totaal baten	1.962	4.751	4.066	5.100	1.034
Bijdragen rijk en mede-overheden	534	1.901	1.988	4.133	2.145
Opbrengsten derden	1.429	2.850	2.078	966	-1.112
Lasten exclusief reserves	56.671	59.678	59.506	60.560	1.054
Apparaatslasten	1.628	89	2.144	3.281	1.137
Inhuur	424	89	814	1.778	964
Overige apparaatslasten	28	0	0	-12	-12
Personeel	1.177	0	1.330	1.515	185
Interne Lasten	161	0	15	208	193
Overige doorbelastingen	161	0	15	208	193
Programmalasten	54.882	59.589	57.347	57.071	-276
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	946	3.993	3.401	2.360	-1.041
Kapitaallasten	0	0	0	28	28
Overige programmalasten	0	0	0	4	4
Salarislasten WSW en WIW	0	1.650	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	53.935	53.946	53.946	54.679	733
Saldo voor vpb en reserveringen	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20

PricewaterhouseCoopers
Accountants & V.
Bijdrage voor
identificatiedoelinden

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-54.708	-54.926	-55.440	-55.461	-20

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.034	1.054	-20
1. Lasten Gezamenlijke Brandweer en VRR	1.034	1.054	-20
Saldo voor overhead	1.034	1.054	-20

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lasten Gezamenlijke Brandweer en VRR

De uitgaven bij VRR en de Gezamenlijke Brandweer zijn nagenoeg gelijk aan de begroting uitgekomen, overschrijding was nihil. De overige baten en lasten binnen dit product hebben betrekking op de Regionale Veiligheidsactiviteiten (Veiligheidshuis, RIEC, Veiligheids Alliantie regio Rotterdam, Burgernet). Rotterdam is voor dit onderdeel slechts kassier en de resultaten van deze onderdelen maken geen onderdeel uit van het resultaat van het concern Rotterdam en zijn per saldo uit de cijfers gehaald. Resultaat is hier derhalve altijd € 0.

Handhaven wet- en regelgeving

Pagina 42

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Handhaven wet- en regelgeving	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.767	1.071	1.245	1.730	485
Totaal baten	1.767	1.071	1.245	1.730	485
Bijdragen rijk en mede-overheden	169	0	0	100	100
Opbrengsten derden	1.591	1.071	1.245	1.628	384

Overige baten	7	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	38.297	37.839	40.927	40.730	-196
Apparaatslasten	44.810	42.156	38.795	38.449	-346
Inhuur	6.265	1.799	2.405	1.987	-418
Overige apparaatslasten	702	685	919	940	22
Personeel	37.843	39.671	35.471	35.522	51
Interne Lasten	-10.513	-8.369	-662	-741	-78
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-10.513	-8.369	-662	-741	-78
Programmalasten	3.999	4.052	2.794	3.022	227
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.463	3.495	2.238	2.535	297
Kapitaallasten	437	418	418	419	1
Overige programmalasten	99	138	138	60	-77
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	8	8
Saldo voor vpb en reserveringen	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-36.529	-36.768	-39.682	-39.000	682
Toerekening overhead aan Handhaven wet- en regelgeving	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	10.957	10.480	10.480	10.480	409
Overhead clustermanagement en ondersteuning	11.372	11.645	8.535	8.128	409
Saldo na overhead	-58.859	-58.892	-58.697	-57.608	1.089

Overzicht van afwijkingen

Afwijking baten en lasten	485	-196	682
1. Opbrengsten handhaving	485	0	485
2. Inhuurkosten	0	-418	418
3. Diverse afwijkingen	0	222	-222
Saldo voor overhead	485	-196	682

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten handhaving

De meeropbrengsten van € 0,5 mln zijn grotendeels te verklaren uit hogere opbrengsten bestuurlijke boetes huisvestingsvergunning. Dit komt door gerichte handhavingsacties op specifieke overtreeders en op recidivisten waar een hogere boete van toepassing is. Daarnaast is sprake van niet begrote opbrengsten uit dwangsommen en diverse incidentele baten.

2. Inhuurkosten

Om de werkzaamheden uit te kunnen voeren is gezien de onderbezetting tijdelijk capaciteit ingehuurd. Het aantrekken van geschikt personeel vergde meer tijd, waardoor de kosten lager zijn uitgevallen.

3. Diverse afwijkingen

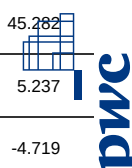
Er zijn diverse kleinere voor-en nadelige afwijkingen op de overige lasten welke uiteindelijk hebben geleid tot een nadeel van € 0,2 mln.

Programma Verkeer en Vervoer

Pagina 62

Overzicht baten en lasten Verkeer en Vervoer	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	264.267	147.009	154.343	154.948	905
Totaal baten	264.267	147.009	154.343	154.948	905
Bijdragen rijk en mede-overheden	657	607	51.425	1.510	-49.361
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	262.068	146.402	102.028	147.310	45.282
Overige baten	1.542	0	890	6.127	5.237
Lasten exclusief reserves	261.002	149.297	155.201	150.482	-4.719

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Apparaatslasten	17.562	17.287	18.449	18.356	-93
Inhuur	1.615	84	1.058	1.164	105
Overige apparaatslasten	492	457	499	572	73
Personeel	15.455	16.746	16.892	16.620	-272
Interne Lasten	44.765	34.540	42.557	43.427	870
Beleidspecifiek vastgoed	16.404	15.871	15.954	14.992	-962
Overige doorbelastingen	28.361	18.669	26.602	28.434	1.832
Programmalasten	198.675	97.470	94.195	88.699	-5.496
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	180.973	81.049	77.993	73.811	-4.182
Kapitaallasten	14.066	13.981	13.200	12.714	-486
Overige programmalasten	3.147	2.310	2.310	1.403	-906
Subsidies en inkomstenoverdrachten	490	130	692	772	79
Saldo voor vpb en reserveringen	3.265	-2.288	-858	4.466	5.324
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	3.265	-2.288	-858	4.466	5.324
Mutaties reserves	3.462	3.488	13.675	11.505	-2.170
Toevoeging aan reserves	373	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.256	3.488	13.675	11.505	-2.170
Vrijval reserves	1.579	0	0	0	0
Saldo voor overhead	6.727	1.200	12.817	15.971	3.154

Toerekening overhead aan Verkeer en Vervoer	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.276	6.673	6.673	6.673	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.448	3.467	3.686	3.823	137
Saldo na overhead	-2.997	-8.940	2.459	5.476	3.017

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Verkeer en Vervoer is sprake van een voordeel van € 3,2 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de volgende:

Parkeren

Het voordeel bestaat voor € 1,4 mln uit hogere parkeerbaten. Er zijn hogere inkomsten vanuit het bezoekersparkeren op straat, een uitbreiding van het aantal parkeervergunningen op straat en een toename van abonnementen in parkeergarages. De onderhoudskosten van parkeergarages zijn € 900 lager. Uit opnames ter plaatse bleek dat minder onderhoud nodig was.

Randstadrail en derde oeververbinding

In het project Randstadrail is een claim afgewikkeld met ProRail. Dit levert eenmalig een voordeel op van € 700. Verder is in 2018 door het Rijk besloten tot een verkenning van een derde oeververbinding in Rotterdam. De onderzoeken die hieraan voorafgaan en waar de gemeente aan bijdraagt hebben geleid tot € 500 hogere lasten. Het resterende verschil van € 700 betreft diverse overige afwijkingen.

Hoekse Lijn

Als gevolg van de vertraging van de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de lasten en daarmee de toerekening aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (baten) in 2018 € 1,2 mln achtergebleven ten opzichte van de begroting (per saldo neutraal). Daarnaast zijn de gerealiseerde baten in de administratie op een afwijkende categorie opgenomen dan begroot.

Stedelijke bereikbaarheid

Pagina 65

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Stedelijke bereikbaarheid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.212	1.315	3.599	3.182	-418
Totaal baten	1.212	1.315	3.599	3.182	-418
Bijdragen rijk en mede-overheden	206	67	55	1.253	1.198

Opbrengsten derden	676	1.248	2.654	862	-1.792
Overige baten	330	0	890	1.066	176
Lasten exclusief reserves	13.044	12.105	17.595	17.110	-485
Apparaatslasten	7.229	7.812	7.831	7.850	19
Inhuur	430	-46	168	356	188
Overige apparaatslasten	120	109	142	130	-12
Personeel	6.679	7.749	7.520	7.364	-157
Interne Lasten	-5.534	-7.199	-4.658	-5.214	-556
Overige doorbelastingen	-5.534	-7.199	-4.658	-5.214	-556
Programmalasten	11.349	11.492	14.422	14.474	53
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.206	3.936	7.112	7.281	169
Kapitaallasten	7.088	7.556	7.310	7.310	1
Overige programmalasten	55	0	0	-117	-117
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-11.833	-10.790	-13.995	-13.929	67
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-11.833	-10.790	-13.995	-13.929	67
Mutaties reserves	490	1.477	9.609	8.717	-893
Onttrekking aan reserves	490	1.477	9.609	8.717	-893
Saldo voor overhead	-11.343	-9.313	-4.386	-5.212	-826

Toerekening overhead aan Stedelijke bereikbaarheid	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	3.316	3.927	3.927	3.927	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.166	1.302	1.390	1.331	-58
Saldo na overhead	-15.825	-14.542	-9.702	-10.470	-768

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-418	408	-826
1. Slimme verkeerslichten	-501	-501	0
2. Pre verkenning oeververbindingen	150	704	-554
3. Diverse afwijkingen	-67	205	-272
Afwijking reserves	-893	-893	0
4. BR Stedelijke Bereikbaarheid - Maastunnel	-893	-893	0
Saldo voor overhead	-1.311	-485	-826

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Slimme verkeerslichten

Als gevolg van externe factoren in het project rondom slimme verkeerslichten (rijgedrag en doorstroming) is vertraging opgetreden. Hierdoor zijn zowel de lasten als de baten (bijdrage Verkeersonderneming) € 501 lager uitgevallen.

2. Pre verkenning oeververbindingen

In 2018 heeft het Rijk besloten tot een verkenning van een nieuwe oeververbinding in Rotterdam. De onderzoeken die hieraan voorafgaan hebben geleid tot € 704 hogere lasten. Hiertegenover staan bijdragen van de andere opdrachtgevende partijen voor € 150.

3. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de overige lasten en baten -€ 272.

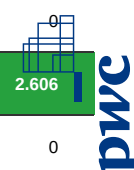
4. Bestemmingsreserve Stedelijke Bereikbaarheid - Maastunnel

Het project Maastunnel heeft een onderbesteding van € 893 door minder kosten voor communicatie en een lagere inzet van operators. Dit heeft geleid tot een lagere onttrekking van € 893 uit de hiervoor beschikbare bestemmingsreserve.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Parkeren	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	96.889	94.567	99.217	100.631	1.415
Totaal baten	96.889	94.567	99.217	100.631	1.415
Bijdragen rijk en mede-overheden	121	0	0	29	29
Opbrengsten derden	96.768	94.567	99.217	100.601	1.384
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	65.786	67.611	67.081	65.890	-1.191
Apparaatslasten	10.333	9.475	10.618	10.506	-112
Inhuur	1.185	130	890	808	-83
Overige apparaatslasten	372	347	357	442	85
Personeel	8.776	8.997	9.371	9.256	-115
Interne Lasten	38.895	36.976	38.838	38.726	-112
Beleidspecifiek vastgoed	16.404	15.871	15.954	14.992	-962
Overige doorbelastingen	22.491	21.105	22.883	23.734	851
Programmalasten	16.558	21.160	17.626	16.658	-967
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.999	15.656	12.121	10.860	-1.661
Kapitaallasten	4.439	3.195	3.195	3.124	-77
Overige programmalasten	3.121	2.310	2.310	2.675	365
Saldo voor vpb en reserveringen	31.102	26.956	32.136	34.741	2.606
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	31.102	26.956	32.136	34.741	2.606
Mutaties reserves	1.609	30	30	30	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Onttrekking aan reserves	30	30	30	30	0
Vrijval reserves	1.579	0	0	0	0
Saldo voor overhead	32.711	26.986	32.166	34.771	2.606

Toerekening overhead aan Parkeren	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.959	2.746	2.746	2.746	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.283	2.165	2.296	2.491	195
Saldo na overhead	27.469	22.075	27.123	29.534	2.411

Toelichting op afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.415	-1.191	2.606
1. Parkeerbaten	1.415	0	1.415
2. Onderhoud parkeergarages	0	-962	962
3. Diverse afwijkingen	0	-229	229
Saldo voor overhead	1.415	-1.191	2.606

1. Parkeerbaten

Het voordeel op de baten komt door hogere inkomsten vanuit het bezoekersparkeren op straat, uitbreidingen van het aantal parkeervergunningen op straat en de toename van abonnementen in parkeergarages.

2. Onderhoud parkeergarages

De onderhoudskosten van de parkeergarages zijn € 0,9 mln lager doordat voor het in 2018 geplande onderhoud uit opnames ter plaatse bleek dat minder onderhoud benodigd was.

3. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleinere voor-en nadelige afwijkingen op de overige parkeerlasten welke uiteindelijk hebben geleid

tot een voordeel van € 0,2 mln.

Duurzame mobiliteit

Pagina 63

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Duurzame mobiliteit	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	166.166	51.128	51.527	51.135	-392
Totaal baten	166.166	51.128	51.527	51.135	-392
Bijdragen rijk en mede-overheden	329	540	51.370	228	-51.142
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	164.624	50.588	157	45.847	45.690
Overige baten	1.213	0	0	5.060	5.060
Lasten exclusief reserves	182.171	69.581	70.525	67.481	-3.043
Interne Lasten	11.404	4.763	8.377	9.914	1.537
Overige doorbelastingen	11.404	4.763	8.377	9.914	1.537
Programmalasten	170.767	64.818	62.148	57.567	-4.581
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	167.768	61.458	58.760	55.670	-3.090
Kapitaallasten	2.539	3.230	2.695	2.280	-416
Overige programmalasten	-29	0	0	-1.154	-1.154
Subsidies en inkomstenoverdrachten	490	130	692	772	79
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.005	-18.454	-18.998	-16.347	2.351
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-16.005	-18.454	-18.998	-16.347	2.351
Mutaties reserves	1.363	1.981	4.036	2.759	-1.277

Toevoeging aan reserves	373	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.736	1.981	4.036	2.759	-1.277
Saldo voor overhead	-14.642	-16.473	-14.962	-13.588	1.374

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	-14.642	-16.473	-14.962	-13.588	1.374

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-392	-1.766	1.374
1. Hoekse Lijn	-1.167	-1.167	0
2. Deactiveren Randstadrail	741	0	741
3. OV beleid	0	-341	341
4. Diverse afwijkingen	34	-258	292
Afwijking reserves	-1.277	-1.277	0
5. IFR - Hoek van Holland - buitenruimte en verkeersaanpassing	-534	-534	0
6. IFR - kapitaallasten Randstadrail	-416	-416	0
7. Diverse afwijkingen	-327	-327	0
Saldo voor overhead	-1.669	-3.043	1.374

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Hoekse Lijn

Als gevolg van de vertraging van de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de lasten en daarmee de toerekening aan de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (baten) in 2018 € 1,2 mln achtergebleven ten opzichte van de begroting. Als gevolg hiervan schuiven de totale lasten van het project naar de toekomst. Daarnaast zijn de gerealiseerde baten in de administratie op een afwijkende categorie opgenomen dan begroot.

2. Deactiveren Randstadrail en 6. IFR kapitaallasten Randstadrail

In het project Randstadrail is een claim afgewikkeld met ProRail. Dit levert per saldo eenmalig een voordeel op van € 741. Ten gevolge hiervan vallen desbetreffende kapitaallasten en dekking vanuit het IFR (baten) allebei vrij voor € 416.

3. OV beleid

Er blijft € 341 aan lastenbudget over op het ov-beleid. Er wordt een bestemmingsvoorstel gedaan om deze middelen in te zetten voor de nachtmetro in 2019.

4. Diverse afwijkingen

Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de overige lasten en baten van € 293.

5. IFR Hoek van Holland buitenruimte en verkeersaanpassing

Door de vertraging bij de ombouw van de Hoekse Lijn zijn de aanpak van de buitenruimte en de verkeersaanpassing bij Hoek van Holland Strand doorgeschoven naar 2019. De hiervoor begrote lasten en onttrekking uit het IFR (baten) à € 534 zijn daardoor niet aangewend.

7. Diverse afwijkingen

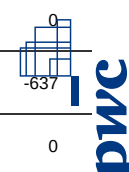
Er zijn diverse kleine voor- en nadelige afwijkingen op de reserves.

Programma Economische zaken

Pagina 30

Overzicht baten en lasten Economische Zaken	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.390	1.900	3.165	2.958	207
Totaal baten	3.390	1.900	3.165	2.958	207
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.112	0	400	830	302
Financieringsbaten	-3	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.281	1.900	2.765	2.128	-637
Overige baten	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Lasten exclusief reserves	27.659	26.069	28.763	29.141	378
Apparaatslasten	4.997	6.018	6.602	6.197	-405
Inhuur	60	-36	206	10	-197
Overige apparaatslasten	135	119	113	119	6
Personeel	4.801	5.934	6.282	6.068	-214
Interne Lasten	3.304	2.067	2.112	2.262	150
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	3.304	2.067	2.112	2.262	150
Programmalasten	19.358	17.985	20.049	20.682	633
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.888	8.886	8.061	9.755	1.694
Kapitaallasten	153	223	223	128	-95
Overige programmalasten	-5	85	45	13	-32
Salarislasten WSW en WIW	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	11.322	8.791	11.720	10.786	-934
Saldo voor vpb en reserveringen	-24.269	-24.169	-25.597	-26.183	-586
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-24.269	-24.169	-25.597	-26.183	-586
Mutaties reserves	-317	466	1.000	306	-694
Toevoeging aan reserves	1.662	1.188	1.188	1.188	0
Onttrekking aan reserves	1.345	1.654	2.188	1.494	-694
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-24.585	-23.703	-24.598	-25.877	-1.279

Toerekening overhead aan Economische Zaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.002	2.509	2.509	2.509	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	837	985	1.133	1.045	88
Saldo na overhead	-27.425	-27.197	-28.240	-29.431	-1.192

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van baten en lasten

Op het programma Economische Zaken is sprake van een nadeel van € 1,3 mln. Door de aantrekkende vraag vanuit de markt zijn binnen het programma Economische Zaken meer activiteiten ondernomen, dan voorzien. Naast de begrote inzet op Clean Tech, Food, Maritiem en Life Science & Health is er aanvullend inzet gepleegd op Haven en Energietransitie, Asbeter en Rotterdam The Hague Innovation Airport (in totaal ca. € 1,3 mln hogere lasten). Daartegenover staan lagere lasten bij Markten van € 200. Tegelijkertijd zijn gereserveerde lasten voor Clean Tech Delta en Werklocaties (€ 700) door externe factoren vertraagd naar 2019. Dit zorgt zowel voor lagere lasten als lagere baten in 2018, omdat een onttrekking uit de reserve niet nodig is gebleken. Daarnaast zijn de gerealiseerde baten iets lager dan begroot (€ 200).

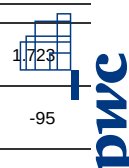
Economie

Pagina 31

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Economie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.290	-1	1.264	936	-329
Totaal baten	1.290	-1	1.264	936	-329
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.110	0	400	830	430
Financieringsbaten	-3	0	0	0	0
Opbrengsten derden	183	-1	864	106	-759
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	25.350	23.391	25.658	26.283	626
Apparaatslasten	4.142	5.106	5.247	5.038	-210
Inhuur	50	-37	157	-23	-179
Overige apparaatslasten	115	91	87	101	14
Personeel	3.977	5.053	5.003	4.959	-44
Interne Lasten	2.187	982	1.027	1.143	116
Overige doorbelastingen	2.187	982	1.027	1.143	116
Programmalasten	19.020	17.302	19.384	20.103	719
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.529	8.288	7.441	9.164	1.723
Kapitaallasten	153	223	223	128	-95
Overige programmalasten	16	0	0	25	25

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Subsidies en inkomensoverdrachten	11.322	8.791	11.720	10.786	-934
Saldo voor vpb en reserveringen	-24.059	-23.392	-24.393	-25.347	-954
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-24.059	-23.392	-24.393	-25.347	-954
Mutaties reserves	-317	466	1.000	306	-694
Toevoeging aan reserves	1.662	1.188	1.188	1.188	0
Onttrekking aan reserves	1.345	1.654	2.188	1.494	-694
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-24.376	-22.926	-23.394	-25.041	-1.648

Toerekening overhead aan Economie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	1.755	2.252	2.252	2.252	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	702	851	915	855	-61
Saldo na overhead	-26.833	-26.029	-26.561	-28.148	-1.587

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-329	1.320	-1.648
1. Lagere baten	-329	0	-329
2. Lagere apparaatslasten a.g.v. openstaande vacatureruimte	0	210	-210
3. Aanvullende inzet projecten	0	1.110	-1.110
Afwijking reserves	-694	-694	0
4. Lagere onttrekking reserves	-694	-694	0
Saldo voor overhead	-1.023	626	-1.648

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere baten

Het Rijk heeft in de decembercirculaire een doeluitkering uitgekeerd voor een subsidie aan Asbeter ad € 400.

Deze baat was verwacht en begroot op het product Economie. De daadwerkelijke storting heeft plaatsgevonden

op het product Beheer Algemene Middelen / Gemeentefonds. Dit levert voor product Economie een nadeel op en een voordeel bij product Beheer Algemene Middelen. Op concernniveau is dit budgetneutraal.

2. Lagere apparaatslasten a.g.v. openstaande vacatureruimte

De openstaande vacatureruimte zorgt voor een onderbesteding.

3. Aanvullende inzet projecten

Door de aantrekkende vraag vanuit de markt zijn binnen het product Economie meer activiteiten ondernomen, dan voorzien. Naast de begrote inzet op Clean Tech Food, Maritiem en Life Science & Health is er aanvullende inzet gepleegd op Haven en Energiestransitie, Asbeter en Rotterdam The Hague Innovation Airport. Dit heeft geresulteerd in hogere lasten dan begroot.

4. Lagere onttrekking reserves

De uitvoering/realisatie van een aantal projecten (onder andere Clean Tech Delta en Werklocaties) is over de jaargrens heen geschoven door externe factoren. Dit heeft geresulteerd in een lagere onttrekking dan voorzien in 2018.

Markten

Pagina 32

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Markten	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	2.100	1.901	1.901	2.022	121
Totaal baten	2.100	1.901	1.901	2.022	121
Bijdragen rijk en mede-overheden	2	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.098	1.901	1.901	2.022	21
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	2.309	2.678	3.105	2.858	247
Apparaatslasten	854	911	1.354	1.159	195
Inhuur	11	2	50	32	-18
Overige apparaatslasten	20	28	26	18	-7
Personeel	824	881	1.279	1.109	-170

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Interne Lasten	1.117	1.085	1.085	1.119	34
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.117	1.085	1.085	1.119	34
Programmalasten	338	682	665	579	-86
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	359	597	621	591	-29
Overige programmalasten	-21	85	45	-12	-57
Salarislasten WSW en WIW	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-209	-777	-1.204	-836	369
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-209	-777	-1.204	-836	369
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-209	-777	-1.204	-836	369

Toerekening overhead aan Markten	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	247	257	257	257	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	135	134	217	190	-27
Saldo na overhead	-591	-1.168	-1.678	-1.283	395

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	121	-247	369
1. Opbrengsten marktgeldten	121	0	121
2. Onderschrijding personeelslasten	0	-170	-170
3. Diverse afwijkingen	0	-77	-77
Saldo voor overhead	121	-247	369

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten marktgeldten

Het voordeel op de baten komt door de hogere opbrengsten van de dagplaatsen op de markten. Door de relatief

gunstige weersomstandigheden werden meer dagplaatsen door ondernemers afgenomen.

2. Onderschrijding personeelslasten

Het voordeel komt vooral doordat enkele vacatures nog niet waren vervuld.

3. Diverse afwijkingen

Door vrijval op de voorziening dubieuze debiteuren is een voordeel behaald van € 57. Deze vrijval is het gevolg van intensievere invorderingsacties op markten. Verder zijn er diverse kleinere onderschrijdingen.

Programma Onderwijs

Pagina 37

Overzicht baten en lasten Onderwijs	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56.693	58.494	67.612	67.104	-508
Totaal baten	56.693	58.494	67.612	67.104	-508
Bijdragen rijk en mede-overheden	56.921	58.301	67.212	65.709	-1.503
Opbrengsten derden	-228	193	400	1.395	995
Lasten exclusief reserves	175.105	184.861	184.772	184.450	-322
Apparaatslasten	13.019	11.532	13.148	13.259	110
Inhuur	383	52	130	421	291
Overige apparaatslasten	267	261	230	262	33
Personeel	12.369	11.219	12.789	12.576	113
Interne Lasten	64.519	70.191	65.088	61.459	-3.629
Beleidspecifiek vastgoed	49.213	55.592	50.159	44.723	-5.433
Overige doorbelastingen	15.306	14.598	14.929	16.735	1.807
Programmalasten	97.567	103.138	106.536	109.732	3.197
Financieringslasten	0	0	500	0	-500
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	9.382	16.067	13.295	10.726	-2.569
Kapitaallasten	116	112	112	112	0

Price Waterhouse
Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Overige programmalasten	-1.025	0	0	-95	-95
Sociale uitkeringen	8.548	7.998	7.792	10.628	2.837
Subsidies en inkomensoverdrachten	80.547	78.960	84.837	88.361	3.524
Saldo voor vpb en reserveringen	-118.412	-126.367	-117.160	-117.346	-185
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-118.412	-126.367	-117.160	-117.346	-185
Mutaties reserves	345	4.052	347	212	-135
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	301	4.052	347	212	-135
Vrijval reserves	44	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-118.067	-122.315	-116.813	-117.134	-320

Toerekening overhead aan Onderwijs	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.880	6.142	6.142	6.142	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.774	1.949	2.825	2.915	90
Saldo na overhead	-127.721	-130.405	-125.780	-126.190	-411

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Onderwijs is sprake van een tekort van € 320. Het tekort op het product Onderwijsbeleid wordt binnen het programma grotendeels gedekt door een voordeel op het product Onderwijshuisvesting.

Onderwijshuisvesting

Op het product onderwijshuisvesting is sprake van een voordeel van € 2,6 mln. Dit wordt met name verklaard door een vrijval van € 1,4 mln met betrekking tot het huisvestingsprogramma van voorgaande jaren. De declaraties vanuit het scholenveld zijn lager dan de bedragen die beschikbaar zijn gesteld. Daarnaast is sprake van een subsidie afrekening wat een eenmalig voordeel oplevert van € 0,6 mln.

Onderwijsbeleid

Binnen het product is er sprake van hogere lasten. Dit wordt met name veroorzaakt door hogere kosten voor het leerlingenvervoer voor - € 2,5 mln. De lasten van het leerlingenvervoer zijn gestegen door een stijging van het aantal afgegeven indicaties, indexatie en frictiekosten door overgang naar een andere aanbieder.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Onderwijshuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	274	193	269	1.192	924
Totaal baten	274	193	269	1.192	924
Bijdragen rijk en mede-overheden	521	0	0	8	8
Opbrengsten derden	-247	193	269	1.184	915
Lasten exclusief reserves	62.139	70.068	66.223	64.563	-1.660
Apparaatslasten	1.523	1.204	1.594	1.590	-5
Inhuur	108	0	0	62	62
Overige apparaatslasten	39	25	28	36	8
Personeel	1.376	1.179	1.566	1.492	-74
Interne Lasten	53.304	59.280	54.126	50.505	-3.620
Beleidspecifiek vastgoed	49.213	55.592	50.159	44.723	-5.436
Overige doorbelastingen	4.091	3.688	3.967	5.782	1.815
Programmalasten	7.313	9.584	10.504	12.468	1.965
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	791	5.622	2.787	1.737	-1.049
Overige programmalasten	-942	0	0	-98	-98
Sociale uitkeringen	398	4	322	463	141
Subsidies en inkomstenoverdrachten	7.067	3.958	7.395	10.366	2.700
Saldo voor vpb en reserveringen	-61.865	-69.875	-65.955	-63.371	2.584
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-61.865	-69.875	-65.955	-63.371	2.584
Mutaties reserves	0	3.500	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	3.500	0	0	0
Saldo voor overhead	-61.865	-66.375	-65.955	-63.371	2.584

Toerekening overhead aan Onderwijshuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	593	643	643	643	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	444	309	447	443	-4
Saldo na overhead	-62.902	-67.328	-67.046	-64.458	2.588

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	924	-1.660	2.584
1. Vrijval huisvestingsprogramma	0	-1.345	1.345
2. Subsidie afrekening	600	0	600
3. Diverse afwijkingen	324	-315	639
Saldo voor overhead	924	-1.660	2.584

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Vrijval huisvestingsprogramma

De afwijking in de lasten wordt grotendeels verklaard door een vrijval met betrekking tot het huisvestingsprogramma van voorgaande jaren. De declaraties vanuit het scholenveld zijn lager dan de bedragen die beschikbaar zijn gesteld.

2. Subsidie afrekening

Een subsidie terugvordering met betrekking tot meerjarig onderhoud levert een eenmalig voordeel op in de baten.

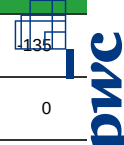
3. Diverse afwijkingen

Meer dan verwacht heeft het voortgezet onderwijs gebruik gemaakt van de gemeentelijke gymzalen met hogere exploitatiekosten tot gevolg. Het extra gebruik van gemeentelijke gymlocaties is doorbelast aan het scholenveld conform de beleidsregel Bekostiging bewegingsonderwijs. Dit verklaart de afwijking in de baten. Het overschot in de lasten wordt met name veroorzaakt door minder schade declaraties voor onderwijshuisvesting dan verwacht.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Onderwijsbeleid	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	56.419	58.301	67.343	65.912	-1.431
Totaal baten	56.419	58.301	67.343	65.912	-1.431
Bijdragen rijk en mede-overheden	56.400	58.301	67.212	65.701	-1.511
Opbrengsten derden	19	0	131	211	80
Lasten exclusief reserves	112.966	114.793	118.549	119.887	1.338
Apparaatslasten	11.496	10.328	11.554	11.669	115
Inhuur	276	52	130	359	229
Overige apparaatslasten	228	236	202	226	25
Personeel	10.993	10.040	11.223	11.084	-139
Interne Lasten	11.215	10.910	10.962	10.954	-9
Overige doorbelastingen	11.215	10.910	10.962	10.954	-9
Programmalasten	90.254	93.554	96.032	97.264	1.232
Financieringslasten	0	0	500	0	-500
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	8.591	10.445	10.508	8.988	-1.520
Kapitaallasten	116	112	112	112	0
Overige programmalasten	-83	0	0	3	3
Sociale uitkeringen	8.150	7.995	7.470	10.166	2.695
Subsidies en inkomensoverdrachten	73.480	75.002	77.442	77.995	2.553
Saldo voor vpb en reserveringen	-56.546	-56.492	-51.205	-53.975	-2.769
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-56.546	-56.492	-51.205	-53.975	-2.769
Mutaties reserves	345	552	347	212	-135
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Onttrekking aan reserves	301	552	347	212	-135
Vrijval reserves	44	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-56.201	-55.940	-50.858	-53.763	-2.904

Toerekening overhead aan Onderwijsbeleid	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.287	5.498	5.498	5.498	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.330	1.640	2.377	2.472	94
Saldo na overhead	-64.819	-63.078	-58.734	-61.733	-2.999

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.431	1.473	-2.904
1. Bridge	-1.250	-1.245	-5
2. Leerlingenvervoer	0	2.512	-2.512
3. Diverse afwijkingen	-181	206	-387
Afwijking reserves	-135	-135	0
4. Overige reserves	-135	-135	0
Saldo voor overhead	-1.566	1.338	-2.904

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Bridge

De gemeente Rotterdam heeft een Europese subsidie ontvangen voor het helpen van jongeren in Rotterdam Zuid om opleidingen te kiezen waarmee ze in de toekomst werk kunnen vinden. De onderbesteding wordt grotendeels veroorzaakt doordat het zwaartepunt van de uitvoering wat meer naar het einde van het project is opgeschoven (2019). De onderbesteding is nagenoeg saldo neutraal omdat de Europese baten mee schuiven binnen de looptijd van het project.

2. Leerlingenvervoer

De lasten van het leerlingenvervoer zijn gestegen door een stijging van het aantal afgegeven indicaties, indexatie en frictiekosten door overgang naar een andere aanbieder.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

4. Overige reserves

In het kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid is er minder gerealiseerd vanwege de doorontwikkeling naar het nieuwe uitvoeringsprogramma (2019-2022). Aan de bijhorende reserves (Vakmanschap in zorg, haven & techniek en Leertijduitbreiding) is hierdoor niet volledig onttrokken.

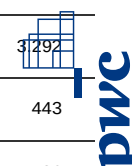
Programma Cultuur, sport en recreatie

Pagina 27

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Cultuur, sport en recreatie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	12.801	5.364	5.472	11.676	6.205
Totaal baten	12.801	5.364	5.472	11.676	6.205
Bijdragen rijk en mede-overheden	104	0	0	77	77
Opbrengsten derden	12.667	5.364	5.472	10.687	5.215
Overige baten	30	0	0	912	912
Lasten exclusief reserves	208.814	212.993	208.947	212.623	3.677
Apparaatslasten	27.055	12.547	13.281	13.161	-119
Inhuur	1.283	222	506	539	34
Overige apparaatslasten	703	294	297	396	99
Personeel	25.069	12.030	12.478	12.227	-251
Interne Lasten	10.180	8.440	-5.108	-4.566	543
Beleidspecifiek vastgoed	22.303	20.957	7.882	7.699	182
Overige doorbelastingen	-12.123	-12.517	-12.990	-12.265	252
Programmalasten	171.578	192.006	200.774	204.027	3.253
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.557	43.428	53.071	56.363	3.292
Kapitaallasten	1.597	1.485	1.497	1.940	443
Overige programmalasten	1.203	1.132	1.325	1.189	-136

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	141.222	145.962	144.881	144.536	-345
Saldo voor vpb en reserveringen	-196.013	-207.629	-203.475	-200.947	2.528
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-196.013	-207.629	-203.475	-200.947	2.528
Mutaties reserves	2.638	1.655	3.531	2.927	-604
Toevoeging aan reserves	2.600	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	4.972	1.655	3.531	2.677	-854
Vrijval reserves	267	0	0	250	250
Saldo voor overhead	-193.374	-205.974	-199.944	-198.020	1.924

Toerekening overhead aan Cultuur, sport en recreatie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.807	6.278	6.278	6.278	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	7.330	2.961	2.849	2.914	66
Saldo na overhead	-209.511	-215.212	-209.071	-207.213	1.858

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Cultuur, sport en recreatie is sprake van een voordeel van € 1,9 mln. Er is sprake van een voordeel van € 0.8 mln op het product Cultuur en € 1.1 mln op het product Sport en Recreatie. De belangrijkste oorzaken zijn de volgende.

Incidentele verkoopopbrengst

De baten komen ruimschoots hoger uit dan begroot, in verband met een incidentele verkoopopbrengst vanuit de verkoop van inventaris aan het Sportbedrijf. Deze opbrengst was oorspronkelijk begroot onder de programmalasten.

Onderbesteding subsidiebudget

De onderbesteding op het subsidiebudget wordt veroorzaakt door lagere subsidietoekenningen, overlopende subsidieverplichtingen naar 2019 en positieve resultaten uit vaststellingen subsidies voorgaande jaren.

Onderbesteding programmalasten

De onderbesteding op de programmalasten wordt veroorzaakt door nog niet afgeronde projecten ten behoeve van de kwaliteitsslag sportcomplexen en de vrijval van kapitaallasten.

Hogere frictiekosten

Daarentegen is sprake van hogere frictiekosten bij de verzelfstandiging van Natuur en Milieueducatie en het Sportbedrijf, evenals hogere frictiekosten in verband met vertraging in het op afstand zetten van Lokale Culturele Centra.

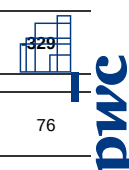
Cultuur

Pagina 28

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Cultuur	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	828	0	745	1.374	629
Totaal baten	828	0	745	1.374	629
Bijdragen rijk en mede-overheden	37	0	0	19	19
Opbrengsten derden	763	0	745	704	-42
Overige baten	28	0	0	651	651
Lasten exclusief reserves	125.698	127.604	128.030	127.872	-158
Apparaatslasten	2.414	2.414	2.978	2.996	18
Inhuur	119	62	184	194	10
Overige apparaatslasten	77	55	64	93	30
Personeel	2.218	2.298	2.730	2.708	-22
Interne Lasten	-559	-891	-1.083	-930	-53
Beleidspecifiek vastgoed	230	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-789	-891	-1.083	-930	-153
Programmalasten	123.843	126.081	126.135	125.806	329
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	431	190	190	267	76
Kapitaallasten	0	0	0	361	361

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

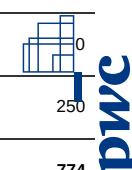
Overige programmalasten	37	39	239	272	33
Subsidies en inkomensoverdrachten	123.374	125.851	125.706	124.906	-799
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.870	-127.604	-127.285	-126.498	787
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.870	-127.604	-127.285	-126.498	787
Mutaties reserves	831	500	923	911	-12
Toevoeging aan reserves	900	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.682	500	923	661	-262
Vrijval reserves	50	0	0	250	250
Saldo voor overhead	-124.038	-127.104	-126.362	-125.588	774

Toerekening overhead aan Cultuur	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	1.239	1.168	1.168	1.168	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	638	642	611	611	0
Saldo na overhead	-125.916	-128.914	-128.141	-127.367	774

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	629	105	524
1. Subsidies	0	- 749	749
2. Interne bijdragen	0	153	-153
3. Beleidsondersteuning en juridisch advies	0	76	-76
4. Omzetting voorzieningen	562	562	0
5. Overige	67	63	4
Afwijking reserves	- 12	- 262	250
6. Lagere onttrekking bestemmingsreserve Wereldmuseum	- 250	- 250	0
7. Lagere onttrekking bestemmingsreserve IFR - Binnenstad	- 12	- 12	0
8. Vrijval reserve Wereldmuseum	250	0	250
Saldo voor overhead	617	- 157	774

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Subsidies

De onderbesteding op subsidies houdt voornamelijk verband met een lagere subsidieverlening voor de tijdelijke maatregelen Collectiegebouw aan museum Boijmans van Beuningen, lagere subsidies Citylab en resultaten uit subsidievaststellingen op subsidieverleningen uit voorgaande jaren.

2. Interne bijdragen

Vanuit het product Cultuur is aan een aantal projecten een incidentele interne bijdrage verleend.

3. Beleidsondersteuning en juridisch advies

Voor specifieke aangelegenheden zoals beleidsontwikkeling en juridische geschillen is gebruik gemaakt van externe expertise.

4. Omzetting voorzieningen

Vanwege financiële regelgeving zijn de voorzieningen Leningen aan culturele organisaties en Subsidievoorschotten bij culturele organisaties omgezet naar een andere balanscategorie. Dit heeft geleid tot een hogere baat en een overeenkomstige hogere last.

5. Overige

Overige geringe verschillen.

6. Lagere onttrekking bestemmingsreserve Wereldmuseum

Ten behoeve van een bijdrage in de bekostiging van de verbouwing van het Wereldmuseum is een bestemmingsreserve gevormd. Er is een lagere subsidie verstrekt. Een deel van deze reserve bleek daardoor niet nodig. Dit deel van de reserve is vrijgevallen.

7. Lagere onttrekking bestemmingsreserve IFR - Binnenstad

De lasten voor 2018 zijn lager uitgevallen en daarmee is ook de onttrekking lager.

8. Vrijval reserve Wereldmuseum

De gerealiseerde vrijval is als onttrekking begroot ten behoeve van de verbouwing van het Wereldmuseum. Als gevolg van een lager benodigd bedrag voor het bestemde doel is dit als vrijval gerealiseerd.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Sport en Recreatie	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	11.974	5.364	4.726	10.302	5.576
Totaal baten	11.974	5.364	4.726	10.302	5.576
Bijdragen rijk en mede-overheden	68	0	0	58	58
Opbrengsten derden	11.904	5.364	4.726	9.984	5.257
Overige baten	2	0	0	261	261
Lasten exclusief reserves	83.116	85.389	80.916	84.751	3.835
Apparaatslasten	24.642	10.133	10.302	10.166	-137
Inhuur	1.164	161	321	345	24
Overige apparaatslasten	626	240	233	302	69
Personeel	22.851	9.733	9.748	9.518	-230
Interne Lasten	10.739	9.331	-4.025	-3.635	390
Beleidspecifiek vastgoed	22.073	20.957	7.882	7.699	-182
Overige doorbelastingen	-11.334	-11.626	-11.907	-11.335	572
Programmalasten	47.736	65.925	74.639	78.221	3.582
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.125	43.237	52.881	56.096	3.215
Kapitaallasten	1.597	1.485	1.497	1.579	84
Overige programmalasten	1.166	1.092	1.086	917	169
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	17.848	20.110	19.175	19.629	454
Saldo voor vpb en reserveringen	-71.143	-80.024	-76.190	-74.449	1.741
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Saldo voor reserveringen	-71.143	-80.024	-76.190	-74.449	1.741
Mutaties reserves	1.807	1.155	2.608	2.016	-592
Toevoeging aan reserves	1.700	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	3.290	1.155	2.608	2.016	-592
Vrijval reserves	217	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-69.336	-78.869	-73.582	-72.432	1.149

Toerekening overhead aan Sport en Recreatie	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.568	5.110	5.110	5.110	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	6.691	2.318	2.238	2.303	65
Saldo na overhead	-83.595	-86.298	-80.930	-79.846	1.084

Overzicht van afwijkingen

	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Overzicht afwijkingen			
Afwijking baten en lasten	5.576	4.427	1.149
1. Energie	0	780	-780
2. Friciekosten Lokale Culturele Centra	0	485	-485
3. Friciekosten Natuur Milieu Educatie	0	664	-664
4. Directie	0	-437	437
5. Tekort Overhead berekening	0	1.000	-1.000
6. Verkoop Activa	5.550	5.000	550
7. Lekker Fit	0	-350	350
8. Kostendekkende huur	0	-1.000	1.000
9. Personeel	0	-200	200
10. Beleidsondersteunend onderzoek en communicatie	0	-200	200
11. Sportaccommodaties	0	-760	760
12. Recreatieoord	0	-160	160

13. Lokaal Cultureel Centrum Romeijnshof	-173	-122	-51
14. Vrijval voorziening Scoren met Energie	261	0	261
15. Overig	-62	-273	211
Afwijking reserves	-592	-592	0
16. Lagere onttrekking Gebieden	-365	-365	0
17. Lagere onttrekking Lokaal cultureel centra	-227	-227	0
Saldo voor overhead	4.984	3.835	1.149

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Energiekosten

Vanwege de hogere eindafrekening van 2017 in verband met het gasverbruik bij sportaccommodaties en Lokale culturele centra (LCC's) is een overbesteding gerealiseerd.

2. Friciekosten Lokale Culturele Centra

De overbesteding op deze post wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de herplaatsingskandidaten in de loonschalen 4+. Hiervoor was in 2018 geen frictiebudget beschikbaar.

3. Fricie Natuur Milieu Educatie

De overbesteding op deze post wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de doorbelasting van inzet van intern personeel en de herberekening van aanspraken verlofsaldi. Daarnaast heeft de storting van het weerstandsvermogen reeds in 2018 plaatsgevonden, terwijl deze begroot is in het boekjaar 2019.

4. Directie

In verband met de transitie van de activiteiten van Natuur-en milieueducatie was rekening gehouden met extra inzet van extern personeel. Tijdens de transitie is echter gebruik gemaakt van interne inzet van personeel. Deze interne kosten zijn verantwoord onder de frictiekosten van Natuur- en milieueducatie. Dit leidt tot een onderschrijding op het directiebudget.

5. Tekort overhead berekening

Bij de ontvlechting van de begroting en herijking van de budgetten binnen sport en vanuit de overhead, is het beschikbaar budget voor overhead incorrect berekend. Dit knelpunt heeft feitelijk niets met de verzelfstandiging van doen, maar is wel dankzij de ontvlechting van de budgetten naar voren gekomen.

6. Verkoop activa

Bij het oprichten van het Sportbedrijf is door Gemeente Rotterdam inventaris verkocht aan het Sportbedrijf. De opbrengsten zijn hoger uitgevallen dan geraamd.

7. Lekker Fit

Als gevolg van landelijk tekort aan vakleerkrachten zijn er minder vakleerkrachten ingezet, waardoor de uitgaven achterblijven.

8. Kosten dekkende huur

De onderbesteding wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de vrijval van de kapitaalslasten van kunstgrasvelden, waaronder het project Visie Voetbal Vitaal en de budgettaire ruimte in de compensatie portefeuille van sportverenigingen.

9. Personeel

De onderbesteding op personeel betreft het niet opvullen van vacatureruimte.

10. Beleidsondersteunende onderzoeken en communicatie

Minder uitgaven op beleidsondersteunende onderzoeken en communicatie.

11. Minder uitgaven bij Sportaccommodaties

Lagere realisatie bij Sportaccommodaties vanwege nog niet afgeronde projecten ten behoeve van kwaliteitsslag sportcomplexen.

12. Minder lasten bij het Recreatieoord

De onderbesteding is slechts administratief van aard, omdat de doorbelasting van algemene kosten als schoonmaak, water en elektra op afdelingsniveau wordt verantwoord en niet is toegerekend aan het product recreatieoord zelf.

13. Lokaal Cultureel Centra Romeijnshof

Vanwege het voorgenomen besluit tot sluiting van LCC Romeijnshof zijn huurders vertrokken en hebben minder activiteiten plaats gevonden.

14. Vrijval voorziening Scoren met energie

Deze voorziening is in 2014 gevormd vanwege garantstelling aan Sportsupport tot en met 2028 met betrekking tot Scoren met Energie. Besloten is om het bedrag vrij te laten vallen.

15. Overig

Onder deze post vallen diverse verschillen binnen het product.

16. Lagere onttrekking Gebieden

Vanwege afhankelijkheid van andere partijen hebben enkele projecten vertraging opgelopen.

17. Lagere onttrekking Lokaal Cultureel Centra

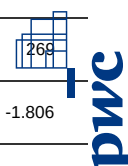
In 2018 zijn herplaatsingskandidaten in fsk 1-3 begeleid naar een nieuwe werkplek en geplaatst. Hierdoor zijn zowel de kosten als de onttrekking aan de bestemmingsreserve lager dan begroot.

Programma Volksgezondheid en zorg

Pagina 66

Overzicht baten en lasten Volksgezondheid en zorg	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	43.372	33.882	35.762	34.530	-1.232
Totaal baten	43.372	33.882	35.762	34.530	-1.232
Bijdragen rijk en mede-overheden	35.153	27.932	26.648	26.194	-453
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	8.211	5.951	9.114	8.335	-779
Overige baten	7	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	628.221	618.078	664.495	654.195	-10.300
Apparaatslasten	70.728	63.175	75.752	78.073	2.320
Inhuur	9.562	1.723	6.414	9.883	3.469
Overige apparaatslasten	1.155	1.736	1.876	1.381	-495
Personeel	60.011	59.716	67.462	66.808	-654
Interne Lasten	3.019	1.798	1.475	2.681	1.206
Beleidspecifiek vastgoed	199	0	0	581	581
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	2.820	1.798	1.475	2.101	625
Programmalasten	554.475	553.105	587.268	573.441	-13.827
Financieringslasten	-50	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	72.065	100.520	80.582	77.647	-23.938
Kapitaallasten	889	1.774	856	856	0
Overige programmalasten	197	0	0	269	269
Sociale uitkeringen	274.227	252.860	303.031	301.224	-1.806
Subsidies en inkomensoverdrachten	207.147	197.952	202.799	193.444	-9.355

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-584.849	-584.196	-628.733	-619.665	9.068
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-584.849	-584.196	-628.733	-619.665	9.068
Mutaties reserves	23.665	-9.200	4.176	-1.621	-5.796
Toevoeging aan reserves	0	10.000	10.000	10.000	0
Onttrekking aan reserves	23.647	800	14.176	8.379	-5.796
Vrijval reserves	18	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-561.185	-593.396	-624.558	-621.286	3.272

Toerekening overhead aan Volksgezondheid en zorg	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	39.280	40.370	40.370	40.370	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	17.949	15.716	19.796	19.466	-330
Saldo na overhead	-618.414	-649.482	-684.723	-681.121	3.602

Toelichting op overzicht baten en lasten

Het gepresenteerde overschot op dit programma van per saldo € 3,3 mln geeft een vertekend beeld. Om financieel technische redenen mogen de forse meerkosten van de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rijnmond niet in deze jaarrekening 2018 meegenomen worden, maar moeten ze worden meegenomen in 2019 (zie ook product [Zorg Jeugd](#), toelichting *Wat mag het kosten*). Ook lagere subsidievaststellingen over 2017 leverden een bijdrage aan het positieve saldo.

Daarnaast is sprake van een tekort voor de Bed Bad Brood-regeling en voor de medisch-noodzakelijke opvang van illegalen. Daarvoor maken we wel kosten maar ontvangen we geen middelen van het Rijk.

Openbare gezondheidszorg

Pagina 67

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Openbare gezondheidszorg	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	13.033	13.040	13.524	12.786	-738
Totaal baten	13.033	13.040	13.524	12.786	-738

Bijdragen rijk en mede-overheden	9.908	9.522	9.982	9.380	-602
Opbrengsten derden	3.125	3.517	3.542	3.405	-137
Lasten exclusief reserves	18.044	17.941	19.740	19.676	-64
Apparaatslasten	12.576	11.733	14.741	14.562	-179
Inhuur	1.570	160	1.851	1.852	1
Overige apparaatslasten	319	225	398	365	-33
Personeel	10.687	11.348	12.492	12.345	-147
Interne Lasten	-111	-392	-395	-158	237
Overige doorbelastingen	-111	-392	-395	-158	237
Programmalasten	5.579	6.600	5.394	5.272	-122
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	4.377	4.940	3.512	3.383	-128
Kapitaallasten	22	21	21	21	0
Overige programmalasten	7	0	0	-2	-2
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.173	1.640	1.862	1.868	6
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.011	-4.901	-6.216	-6.890	-674
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-5.011	-4.901	-6.216	-6.890	-674
Mutaties reserves	42	0	22	0	-22
Onttrekking aan reserves	42	0	22	0	-22
Saldo voor overhead	-4.969	-4.901	-6.194	-6.890	-696

Toerekening overhead aan Openbare gezondheidszorg	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.010	6.620	6.620	6.620	-128
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.039	2.412	3.312	3.184	-568
Saldo na overhead	-15.018	-13.933	-16.126	-16.694	-568

Pricewaterhouse
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-738	-42	-696
1. Inkomsten reizigerszorg	-300	0	-300
2. Afrekening toezicht kinderopvang regio	-263	0	-263
3. Diverse afwijkingen	-175	-42	-133
Afwijking reserves	-22	-22	0
4. Doorontwikkeling organisatie	-22	-22	0
Saldo voor overhead	-760	-64	-696

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Inkomsten Reizigerszorg

De inkomsten bij Reizigerszorg blijven achter omdat er onvoldoende capaciteit beschikbaar was om aan de vraag vanuit de markt te voldoen, daarnaast kon de overhead niet volledig worden doorberekend in de prijs.

2. Afrekening toezicht kinderopvang

Uit de definitieve afrekening met de regio over het jaar 2017 en de voorlopige afrekening 2018 blijkt dat er voor een bedrag van € 263 teveel is gefactureerd.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse (kleine) onder- en overschrijdingen.

4. Doorontwikkeling organisatie

Deze onttrekking is niet uitgevoerd omdat het budget voor de dakpanconstructie door onderbesteding niet nodig bleek te zijn.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Zorg jeugd	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	2.050	1.870	3.295	2.373	-923
Totaal baten	2.050	1.870	3.295	2.373	-923
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.902	1.870	2.027	2.288	261
Opbrengsten derden	148	0	1.268	84	-1.184
Lasten exclusief reserves	229.682	239.090	255.552	244.333	-11.219
Apparaatslasten	11.196	10.615	16.497	16.236	-261
Inhuur	700	192	927	1.121	194
Overige apparaatslasten	148	230	287	292	5
Personeel	10.348	10.193	15.283	14.823	-460
Interne Lasten	1.926	2.135	2.017	1.634	-383
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.926	2.135	2.017	1.634	-383
Programmalasten	216.560	226.340	237.038	226.463	-10.575
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	26.107	54.728	49.456	47.653	-1.803
Kapitaallasten	437	461	421	421	0
Overige programmalasten	8	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	22.722	24.145	33.774	32.325	-1.449
Subsidies en inkomensoverdrachten	167.286	147.006	153.386	146.063	-7.324
Saldo voor vpb en reserveringen	-227.632	-237.220	-252.257	-241.960	10.297
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-227.632	-237.220	-252.257	-241.960	10.297

Mutaties reserves	4.713	0	5.000	0	-5.000
Onttrekking aan reserves	4.695	0	5.000	0	-5.000
Vrijval reserves	18	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-222.918	-237.220	-247.257	-241.960	5.297
Toerekening overhead aan Zorg jeugd	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	6.196	6.566	6.566	6.566	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.860	2.343	5.009	5.023	14
Saldo na overhead	-231.975	-246.129	-258.832	-253.549	5.283

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-923	-6.219	5.297
1. Jeugdhulp en wijkteams	166	-3.421	3.587
2. Samenkracht en burgerparticipatie	-10	-1.731	1.721
3. Apparaatslasten	-1.079	-1.067	-12
Afwijking reserves	-5.000	-5.000	0
4. Bestemmingsreserve WMO en Jeugdhulp	-5.000	-5.000	0
Saldo voor overhead	-5.923	-11.219	5.297

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Jeugdhulp en wijkteams

De kosten voor jeugdhulp zijn fors gestegen. De budgetten voor jeugdhulp zijn gedurende 2018 daarom fors naar boven bijgesteld. Financiering vond plaats uit stijging gemeentefonds, overschot in andere budgetten binnen het programma Volksgezondheid en de bestemmingsreserve tweedelijns WMO en jeugdhulp. Ondanks dat was het budget toch niet toereikend. Dit komt door de nóg hoger uitgevallen kosten van de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp Rijnmond (GR JR).

Toch is er formeel een overschot op de jeugdhulp en wijkteams. Oorzaak is van financieel technische aard: De jaarrekening van de GR JR laat een *tekort* van € 19,3 mln zien; het deel voor de gemeente Rotterdam is € 10,4 mln. Deze hogere kosten over 2018 moeten financieel technisch in 2019 worden verwerkt.

2. Samenkracht en burgerparticipatie

Op een aantal onderdelen is het budget niet volledig benut. Het gaat naast afrekeningen over 2017 om onder andere het programmabudget Stevige Start en het programmabudget Elke Jongere Telt.

3. Apparaatslasten

De realisatie van apparaatslasten is per saldo vrijwel gelijk aan het hiervoor beschikbare budget.

4. Bestemmingsreserve WMO en Jeugdhulp

Om financieel technische redenen is er geen tekort maar een overschot op jeugdhulp (zie toelichting 1. *Jeugdhulp en wijkteams*). Daarom vindt geen onttrekking aan deze bestemmingsreserve plaats.

Zorg volwassenen

Pagina 69

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Zorg volwassenen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	28.289	18.972	18.943	19.372	429
Totaal baten	28.289	18.972	18.943	19.372	429
Bijdragen rijk en mede-overheden	23.343	16.539	14.639	14.526	-113
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	4.939	2.433	4.304	4.846	542
Overige baten	7	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	380.496	361.047	389.203	390.186	883
Apparaatslasten	46.955	40.827	44.514	47.275	2.761
Inhuur	7.291	1.370	3.636	6.910	3.274
Overige apparaatslasten	688	1.281	1.191	724	66
Personeel	38.976	38.176	39.687	39.641	-47
Interne Lasten	1.204	55	-147	1.205	1.352
Beleidspecifiek vastgoed	199	0	0	581	581
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0

Prisewatshouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Overige doorbelastingen	1.006	55	-147	625	771
Programmalasten	332.336	320.165	344.836	341.706	-3.130
Financieringslasten	-50	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	41.580	40.852	27.614	26.610	-1.003
Kapitaallasten	431	1.292	414	414	0
Overige programmalasten	182	0	0	270	270
Sociale uitkeringen	251.505	228.715	269.257	268.898	-359
Subsidies en inkomensoverdrachten	38.688	49.306	47.551	45.513	-2.038
Saldo voor vpb en reserveringen	-352.206	-342.075	-370.261	-370.815	-554
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-352.206	-342.075	-370.261	-370.815	-554
Mutaties reserves	18.909	-9.200	-846	-1.621	-775
Toevoeging aan reserves	0	10.000	10.000	10.000	0
Onttrekking aan reserves	18.909	800	9.154	8.379	-775
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-333.297	-351.275	-371.106	-372.435	-1.329

Toerekening overhead aan Zorg volwassenen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	26.074	27.183	27.183	27.183	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	12.050	10.961	11.475	11.259	-216
Saldo na overhead	-371.421	-389.420	-409.764	-410.878	-1.113

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	429	1.758	-1.329
1. Bed, bad, brood	0	1.700	-1.700
2. Medische opvang illegalen	0	800	-800
3. Opvang huiselijk geweld	0	-1.900	1.900

4. Waarborgsom hulpmiddelen	900	900	0
5. Diverse afwijkingen	-471	258	-729
Afwijking reserves	-775	-775	0
6. Decentralisatie AWBZ	-634	-634	0
7. Overige reserves	-141	-141	0
Saldo voor overhead	-346	983	-1.329

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Bed, bad, brood

Voor Bed, bad, brood ontvangen we in 2018 geen middelen van het Rijk terwijl we wel kosten maken.

2. Opvang illegalen

Voor de medische opvang van illegalen ontvangen we in 2018 geen middelen van het Rijk terwijl we wel kosten maken.

3. Opvang huiselijk geweld

Aan de opvang huiselijk geweld is minder geld besteed dan oorspronkelijk begroot. Dit komt doordat de geplande kosten voor een verbouwing elders zijn geboekt. Daarnaast zijn de activiteiten van het actieprogramma Veilig Thuis binnen budget gerealiseerd. Het actieprogramma is eind 2018 beëindigd.

4. Waarborgsom hulpmiddelen

De zorgaanbieders hebben een waarborgsom ontvangen wegens stagnatie in de verwerking van de aangeleverde zorgkosten. Na oplossing van deze problemen konden de zorgaanbieders hun declaraties indienen en is de waarborgsom teruggevorderd.

5. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse onder- en overbestedingen.

6. Decentralisatie AWBZ

In 2018 zijn voor verschillende projecten onderdelen later van start gegaan of goedkoper uitgevallen. Dit betreft de volgende projecten:

- Implementatie doelgroepenvervoer
- Implementatie inkoop Jeugd en Wmo

- Doorontwikkelsporen en diverse andere projecten.

7. Overige reserves

Er is een lagere onttrekking geweest op de volgende bestemmingsreserves:

- Doorontwikkeling Organisatie
- Maatschappelijke Participatie gebieden
- TG - Regionale coördinatie nazorg ex-gedetineerden.

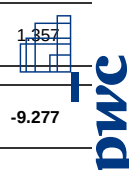
Programma Maatschappelijke ondersteuning

Pagina 33

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	17.462	10.451	17.834	14.651	-3.183
Totaal baten	17.462	10.451	17.834	14.651	-3.183
Bijdragen rijk en mede-overheden	10.884	4.898	11.182	8.408	-2.774
Financieringsbaten	580	320	465	226	-239
Opbrengsten derden	5.998	5.234	6.187	6.017	-171
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	142.379	144.285	145.319	137.548	-7.770
Apparaatslasten	31.737	30.921	34.524	34.568	44
Inhuur	6.682	5.857	8.111	7.909	202
Overige apparaatslasten	655	442	599	710	111
Personeel	24.400	24.621	25.815	25.949	133
Interne Lasten	-423	163	1.883	3.346	1.461
Beleidspecifiek vastgoed	41	4	0	106	106
Overige doorbelastingen	-464	159	1.883	3.240	1.957
Programmalasten	111.065	113.201	108.911	99.634	-9.277
Financieringslasten	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	47.056	36.857	41.445	38.358	-3.086
Kapitaallasten	313	100	400	572	172
Overige programmalasten	465	0	86	495	409
Sociale uitkeringen	37.587	51.389	42.565	33.770	-8.795
Subsidies en inkomensoverdrachten	25.645	24.855	24.416	26.439	2.023
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.917	-133.834	-127.484	-122.897	4.587
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.917	-133.834	-127.484	-122.897	4.587
Mutaties reserves	482	600	4.899	2.127	-2.772
Onttrekking aan reserves	482	600	4.899	2.127	-2.772
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-124.436	-133.234	-122.585	-120.769	1.815

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	18.408	17.305	17.305	17.305	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	7.964	7.580	8.139	7.995	-143
Saldo na overhead	-150.808	-158.119	-148.029	-146.070	1.959

Toelichting op overzicht van baten en lasten

Het saldo voor overhead van het programma Maatschappelijke Ondersteuning bedraagt € 1,815 mln. Dit overschot is veroorzaakt door:

Nieuw Rotterdams Welzijn

Binnen het product Maatschappelijke Begeleiding en Advies zijn voor de uitvoering van het programma Nieuw Rotterdams Welzijn minder lasten gemaakt vanwege minder toekenningen op aanvragen voor Huizen van de Wijk, nagekomen resultaat voorgaande jaren en eenmalig minder uitgaven/subsidies voor cliëntenondersteuning

doordat de uitrol van de uitbreiding meer tijd heeft gevraagd. Deels staan hier hogere uitgaven voor huisvesting wijkteams tegenover.

Armoedebestrijding

Binnen het product armoedebestrijding is de realisatie op de individuele inkomenstoeslag (IIT) lager dan verwacht bij de 10 maandsrapportage (€ 1 mln). Daarnaast is er een onderbesteding op te verstrekken subsidies. Bij de tweede herziening van de begroting werd hier een onderbesteding verwacht van circa € 1 mln. Daarop is een extra uitvraag aan partijen in de stad gedaan. Dit heeft effect gehad, maar toch is er nog een onderbesteding van € 600. Voor deze onderbestedingen en de onderbesteding van de 10 maandsrapportage zal een bestemmingsvoorstel worden gedaan. Besluitvorming hierover is onderdeel van de voorjaarsretraite.

De afwijking in baten en lasten is vooral veroorzaakt door:

Uitvoering Wet Educatie en Beroep (WEB)

Het aantal nog in te zetten taaltrajecten 2017 is te hoog ingeschat waardoor de uitgaven niet in voldoende mate hebben plaatsgevonden en voor een nagekomen resultaat zorgen. Daarnaast is, na afloop van de verplichte winkelnering bij de ROC's, door een beperkte keuze in taalaanbieders de uitvoering van de taaltrajecten moeizaam op gang gekomen. De hiervoor van het Rijk ontvangen gelden zijn, conform de regelgeving van het Rijk, doorgeschoven naar 2019.

Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. Deze extra gelden en de daarbij behorende onttrekking aan de reserve zijn geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte in 2018 benodigd is geweest en beschikbaar moet blijven voor uitvoering in de komende jaren.

Maatschappelijke Begeleiding en Advies

Pagina 35

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Begeleiding en Advies	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.776	1.518	2.159	1.425	-734
Totaal baten	1.776	1.518	2.159	1.425	-734
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.621	1.518	1.518	1.387	-132
Opbrengsten derden	155	0	641	38	-603
Lasten exclusief reserves	53.253	48.126	46.617	45.323	-1.294

Apparaatslasten	10.190	10.569	9.830	9.591	-239
Inhuur	1.378	181	1.444	1.398	-46
Overige apparaatslasten	200	85	191	249	58
Personeel	8.612	10.304	8.195	7.944	-251
Interne Lasten	210	-613	379	1.282	903
Beleidspecifiek vastgoed	41	4	0	106	106
Overige doorbelastingen	169	-617	379	1.176	798
Programmalasten	42.854	38.170	36.409	34.449	-1.959
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	30.899	26.855	26.336	25.786	-550
Overige programmalasten	-121	0	0	-69	-69
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomstenoverdrachten	12.076	11.316	10.073	8.732	-1.341
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.478	-46.608	-44.458	-43.898	560
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.478	-46.608	-44.458	-43.898	560
Mutaties reserves	109	100	637	350	-287
Onttrekking aan reserves	109	100	637	350	-287
Saldo voor overhead	-51.369	-46.508	-43.821	-43.548	274

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.147	4.290	4.290	4.290	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.670	1.788	2.036	1.793	243
Saldo na overhead	-24.365	-24.124	-24.706	-24.554	151

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-733	-1.007	274
1. Nieuw Rotterdams Welzijn	7	-2.034	2.041

2. Wijkteams en Wmo-loketten	0	913	-913
3. Diverse afwijkingen	-740	114	-854
Afwijking reserves	-287	-287	0
4. Overige reserves	-287	-287	0
Saldo voor overhead	-1.020	-1.294	274

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Nieuw Rotterdams Welzijn

Voor de uitvoering van het programma Nieuw Rotterdams Welzijn zijn minder lasten gemaakt door:

- minder toekenningen op aanvragen voor Huizen van de Wijk
- nagekomen resultaat uit voorgaande jaren
- eenmalig minder uitgaven/subsidies voor cliëntenondersteuning doordat de uitrol van de uitbreiding meer tijd heeft gevraagd

2. Wijkteams en Wmo-loketten

Bij de Wijkteams en Wmo-loketten hebben zich meer kosten voorgedaan vanwege meer vraag naar beveiliging op de diverse locaties. Daarnaast is een taakstelling opgelegd voor huisvestingslasten waar geen realisatie tegenover staat.

3. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

4. Overige reserves

Aan de bestemmingsreserves Decentralisatie AWBZ en Maatschappelijke Participatie gebieden is minder onttrokken. Het verschil tussen begroting en realisatie van € 187 is veroorzaakt door een lagere inzet van mensen dan begroot op aantal projecten. Dit komt doordat een aantal projecten gedeeltelijk later in de tijd zijn gerealiseerd en een aantal projecten met minder inzet toe bleken te kunnen. Tevens is door de gebieden een minder groot beroep gedaan op het flexbudget dat gebruikt kan worden voor het oplossen van knelpunten waardoor € 100 minder is gerealiseerd.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	14.037	7.857	14.713	12.495	-2.218
Totaal baten	14.037	7.857	14.713	12.495	-2.218
Bijdragen rijk en mede-overheden	9.115	3.270	9.604	6.885	-2.718
Opbrengsten derden	4.922	4.587	5.109	5.610	501
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	32.958	26.403	37.355	32.743	-4.611
Apparaatslasten	12.224	9.273	11.030	12.041	1.011
Inhuur	4.720	3.241	4.342	4.752	410
Overige apparaatslasten	217	145	125	204	79
Personeel	7.287	5.887	6.563	7.085	521
Interne Lasten	-2.502	64	113	66	-47
Overige doorbelastingen	-2.502	64	113	66	-47
Programmalasten	23.237	17.066	26.212	20.637	-5.575
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	9.181	6.138	13.377	9.644	-3.733
Overige programmalasten	-73	0	0	2	2
Sociale uitkeringen	3.148	3.128	3.380	3.792	412
Subsidies en inkomensoverdrachten	10.980	7.800	9.455	7.199	-2.256
Saldo voor vpb en reserveringen	-18.921	-18.546	-22.642	-20.248	2.394
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

Saldo voor reserveringen	-18.921	-18.546	-22.642	-20.248	2.394
Mutaties reserves	373	500	4.262	1.777	-2.485
Onttrekking aan reserves	373	500	4.262	1.777	-2.485
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-18.548	-18.046	-18.380	-18.471	-92

Toerekening overhead aan Maatschappelijke Participatie en Activering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.147	4.290	4.290	4.290	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.670	1.788	2.036	1.793	-243
Saldo na overhead	-24.365	-24.124	-24.706	-24.554	151

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-2.218	-2.126	-92
1. Integratie	-2.285	-2.285	0
2. Diverse afwijkingen	67	159	-92
Afwijking reserves	-2.485	-2.485	0
3. Taakmutatie Gemeentefonds (Asielakkoord)	-2.285	-2.285	0
4. Overige reserves	-200	-200	0
Saldo voor overhead	-4.703	-4.611	-92

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Integratie

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. Deze extra gelden zijn geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte benodigd is. Door de lager dan geraamde uitgaven in 2018 is ook de onttrekking aan de reserve € 2.285 lager dan begroot.

2. Diverse afwijkingen

Dit is het saldo van diverse kleine over- en onderbestedingen.

3. Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds (Asielakkoord)

Bij de jaarrekening 2017 zijn gelden voor Maatschappelijke begeleiding asielgerechtigden in een reserve gestort ter dekking van uitgaven in de komende jaren. De onttrekking is geheel begroot in 2018, terwijl dit maar voor een gedeelte benodigd is. Door de lager dan geraamde uitgaven in 2018 is ook de onttrekking aan de reserve € 2.285 lager dan begroot.

4. Overige reserves

Aan de bestemmingsreserve Taaleis is € 200 minder onttrokken om de doorlopende activiteiten te kunnen financieren.

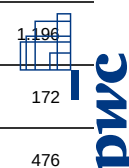
Armoedebestrijding

Pagina 34

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Armoedebestrijding	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.649	1.076	962	732	-231
Totaal baten	1.649	1.076	962	732	-231
Bijdragen rijk en mede-overheden	148	110	61	137	76
Financieringsbaten	580	320	465	226	-239
Opbrengsten derden	921	646	437	368	-69
Overige baten	0	0	0	1	1
Lasten exclusief reserves	56.168	69.756	61.347	59.482	-1.864
Apparaatslasten	9.324	11.078	13.664	12.936	-728
Inhuur	585	2.435	2.325	1.758	-567
Overige apparaatslasten	238	213	283	257	-26
Personeel	8.501	8.430	11.057	10.921	-136
Interne Lasten	1.870	713	1.392	1.998	608
Overige doorbelastingen	1.870	713	1.392	1.998	608
Programmalasten	44.974	57.965	46.290	44.548	-1.748
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.975	3.865	1.732	2.928	1.196
Kapitaallasten	313	100	400	572	172
Overige programmalasten	658	0	86	561	476

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Sociale uitkeringen	34.439	48.260	39.185	29.978	-9.207
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.589	5.740	4.888	10.508	5.621
Saldo voor vpb en reserveringen	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-54.518	-68.679	-60.384	-58.751	1.634

Toerekening overhead aan Armoedebestrijding	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.336	6.802	6.802	6.802	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.834	2.730	4.066	3.869	-197
Saldo na overhead	-64.689	-78.211	-71.251	-69.421	1.830

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-231	-1.865	1.634
1. Individuele Inkomens toeslag	0	-1.012	1.012
2. Middelen kinderen in armoede	0	-579	579
3. AOW - Jeugd tegoed	0	604	-604
4. Diverse afwijkingen	-231	-878	647
Saldo voor overhead	-231	-1.865	1.634

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Individuele Inkomens toeslag

Het aantal verstrekking voor Individuele inkomens toeslag is blijven steken op ruim 22.000. Hierdoor is er sprake van een onderschrijding van € 1,0 mln.

2. Middelen kinderen in armoede

De aanvullende middelen kinderen in armoede zijn in 2018 niet volledig ingezet. Een extra oproep aan de stad een aanvraag te doen voor Jeugd subsidies, heeft tot extra verleningen geleid. Wel is er een onderbesteding van € 579. Voor deze onderbesteding wordt een bestemmingsvoorstel gedaan, zodat deze middelen ook in 2019 beschikbaar zijn.

3. AOW – Jeugdtegoed

De overschrijding op het AOW- Jeugdtegoed is het gevolg van de extra uitkering van 75 euro op het AOW-tegoed.

4. Overig

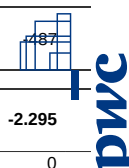
Dit betreft een optelling van diverse onder- en overschrijdingen. Dit zijn onder andere onderschrijdingen op Kwijtschelding Afvalstoffenheffing en de Bijzondere Bijstand.

Programma Werk en inkomen

Pagina 70

Overzicht baten en lasten Werk en inkomen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	548.334	512.243	561.800	566.844	5.044
Totaal baten	548.334	512.243	561.800	566.844	5.044
Bijdragen rijk en mede-overheden	535.866	503.337	550.468	553.719	3.251
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	12.663	8.905	10.444	12.341	1.897
Overige baten	-196	0	888	784	-104
Lasten exclusief reserves	749.833	742.722	733.502	737.325	3.823
Apparaatslasten	103.902	96.634	100.535	107.139	6.604
Inhuur	31.071	7.963	25.530	32.385	6.855
Overige apparaatslasten	2.590	2.943	1.634	2.459	-825
Personeel	70.241	85.727	73.370	72.294	-1.076
Interne Lasten	-3.830	-2.834	-3.172	-3.659	-887
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-3.830	-2.834	-3.172	-3.659	-887
Programmalasten	649.761	648.922	636.140	633.846	-2.295
Financieringslasten	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	27.261	31.668	35.134	30.455	-4.679
Kapitaallasten	522	2.238	1.639	1.634	-5
Overige programmalasten	2.656	2.614	6.127	3.001	-3.125
Salarislasten WSW en WIW	59.291	56.819	55.987	57.793	1.806
Sociale uitkeringen	554.971	551.217	533.091	535.334	2.243
Subsidies en inkomensoverdrachten	5.059	4.367	4.163	5.628	1.465
Saldo voor vpb en reserveringen	-201.499	-230.479	-171.702	-170.482	1.221
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-201.499	-230.479	-171.702	-170.482	1.221
Mutaties reserves	-33.659	58.241	43.244	42.902	-342
Toevoeging aan reserves	64.925	0	5.895	5.895	0
Onttrekking aan reserves	31.101	58.241	3.012	2.670	-342
Vrijval reserves	165	0	46.127	46.127	0
Saldo voor overhead	-235.158	-172.238	-128.459	-127.579	879

Toerekening overhead aan Werk en inkomen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	50.831	49.098	49.098	49.098	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	13.517	13.499	16.767	16.969	202
Saldo na overhead	-299.505	-234.835	-194.324	-193.647	677

Toelichting op overzicht baten en lasten

Het resultaat van het programma Werk en inkomen is € 617 hoger dan verwacht. De belangrijkste afwijkingen zijn:

- de kosten voor de sociale (bijstands-) uitkeringen vallen € 540 lager uit (resultaat BUIG). Dit door voornamelijk een gunstigere ontwikkeling van het bijstandsvolume in 2018. Daarnaast is er in 2018 sprake van een meevaller van € 5,6 mln, omdat er positief is besloten op de aanvraag Vangnetregeling 2017. Van het saldo € 6,4 mln is reeds € 5,9 mln gedoteerd aan de reserve WWB, waardoor het effect op de exploitatie € 540 positief bedraagt
- de benodigde voorziening debiteuren Sociale uitkeringen blijkt € 600 lager te zijn dan begroot. In november en december zijn hogere ontvangsten op vorderingen gerealiseerd dan verwacht

- de vergoeding voor de inzet van eigen medewerkers op investeringsprojecten heeft een financiële dekking opgeleverd van € 1,1 mln
- in de meicirculaire is een bedrag ontvangen van € 260 voor de versterking van de gecoördineerde werkgeversdienstverlening in de arbeidsmarktregio Rijnmond
- door lagere instroom van de doelgroepen Nieuw Beschut en Gemeentelijke Garantiebannen is er een lagere interne bate aan loonkostensubsidie ontvangen van € 400
- de kosten inhuur vallen voor een bedrag van € 1,8 mln hoger uit. Er zijn onder andere extra werkconsulenten en matchmakers ingezet en er is ingehuurd ter vervanging van de eigen inzet op projecten

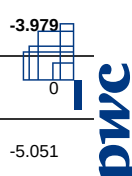
Werk

Pagina 72

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Werk	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	21.586	13.083	19.233	21.676	2.442
Totaal baten	21.586	13.083	19.233	21.676	2.442
Bijdragen rijk en mede-overheden	9.402	4.178	8.010	8.676	666
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	12.380	8.905	10.336	12.230	1.894
Overige baten	-196	0	888	770	-118
Lasten exclusief reserves	132.612	124.321	131.074	135.079	4.005
Apparaatslasten	60.144	51.598	55.360	61.827	6.468
Inhuur	21.844	5.673	15.995	21.980	5.986
Overige apparaatslasten	1.933	1.564	885	1.769	884
Personeel	36.366	44.360	38.480	38.078	-1.002
Interne Lasten	-4.107	-7.461	-6.216	-4.699	1.617
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-4.107	-7.461	-6.216	-4.699	1.617
Programmalasten	76.576	80.184	81.930	77.951	-3.979
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	14.069	17.906	20.402	15.351	-5.051

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	80	72	72	70	-2
Overige programmalasten	-834	2.513	2.524	156	-2.368
Salarislasten WSW en WIW	59.291	56.819	55.987	57.793	1.806
Sociale uitkeringen	448	582	1.282	1.307	25
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.522	2.293	1.662	3.273	1.611
Saldo voor vpb en reserveringen	-111.026	-111.238	-111.840	-113.403	-1.563
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-111.026	-111.238	-111.840	-113.403	-1.563
Mutaties reserves	540	1.000	1.512	1.464	-48
Onttrekking aan reserves	375	1.000	1.512	1.464	-48
Vrijval reserves	165	0	0	0	0

Saldo voor overhead	-110.486	-110.238	-110.328	-111.939	-1.611
Toerekening overhead aan Werk	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	24.916	23.931	23.931	23.931	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	8.061	8.135	10.244	10.172	-71
Saldo na overhead	-143.464	-142.304	-144.503	-146.042	-1.540

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2.442	4.053	1.611
1. Afwijking baten	2.442	0	2.442
2. Overschrijding op apparaatslasten inhuur	0	5.986	5.986
3. Onderbesteding op programmalasten (excl. salarislasten WSW)	0	- 4.292	4.292
4. Salarislasten WSW	0	1.806	1.806
5. Overig	0	553	553
Afwijking reserves	- 48	- 48	- 0
6. Mutatie reserves	- 48	- 48	- 0

Saldo voor overhead	2.394	4.005	- 1.611

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Toelichting per afwijking

1. Afwijking baten

De hogere opbrengsten worden voor € 1,2 mln veroorzaakt door een doorbelasting van kosten van ondergrondse containers aan deelnemende gemeenten. Daarnaast is een hogere omzet behaald bij de Sociale Werkvoorziening van € 620, onder andere door extra externe opdrachten. Ook zijn er extra baten gerealiseerd (€ 435) door een hogere bijdrage uit de compensatieregeling 'lage inkomensvoordeel' van de Belastingdienst, welke begroot staat bij de salarislaster SW.

2. Overschrijding op apparaatslasten inhuur

Met ingang van de jaarrekening 2018 worden de uitgaven aan uitzendkrachten, die voorheen onder programmalaster (als onderdeel van de regel 'inkopen en uitbestede werkzaamheden') stonden opgenomen, verantwoord als apparaatslasten. Deze overschrijding is dus hoofdzakelijk een presentatiekwestie; deze kosten stonden als programmalaster begroot. Het betreft hier uitzendkrachten, die werkzoekenden intensief begeleiden naar werk, en die via uitzendbureaus succesvol zijn gebleken in het laten uitstromen van werkzoekenden. Deze werkzoekenden worden ingezet als 're-integratie instrument' en stonden om die reden begroot onder 'inkopen en uitbesteed werk'.

3. Onderbesteding op programmalaster (excl. salarislaster WSW)

Zoals toegelicht bij de overschrijding op apparaatslasten, van € 5.986, stond de inhuur van uitzendkrachten begroot als programmalaster, maar worden deze kosten met ingang van de jaarrekening 2018 verantwoord als apparaatslasten. Dit leidt tot een onderbesteding op de programmalaster. Het betreft hier vooral een presentatiekwestie.

Daarnaast zijn er hogere kosten (€ 1,2 mln) voor ondergrondse containers, die, zoals hierboven toegelicht, in rekening zijn gebracht bij andere gemeenten.

Los van de verschuiving in presentatie voor inhuur en de kosten van ondergrondse containers was er een feitelijke onderbesteding van € 700 op 'inkopen en uitbesteed werk' en 'overige programmalaster'. Er is sprake van een onderbesteding omdat er minder (dure) trajecten zijn ingekocht dan begroot voor onder andere ontwikkelnetwerken en taaltrainingen.

4. Salarislaster WSW

De salarislaster WSW zijn hoger uitgevallen dan begroot. Dit wordt deels (€ 435) opgevangen door een hogere bijdrage uit de compensatieregeling 'lage inkomensvoordeel' van de Belastingdienst.

5. Overig

Dit betreffen afwijkingen op diverse onderdelen.

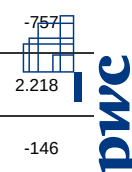
6. Afwijking reserves

De lagere onttrekking uit de bestemmingsreserve hangt samen met de lagere kosten die voor de betreffende programmaonderdelen, onder andere Taal, zijn uitgegeven.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Inkomen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	526.747	499.160	542.567	545.168	2.601
Totaal baten	526.747	499.160	542.567	545.168	2.601
Bijdragen rijk en mede-overheden	526.464	499.160	542.458	545.043	2.585
Opbrengsten derden	283	0	108	111	3
Overige baten	0	0	0	14	14
Lasten exclusief reserves	617.220	618.400	602.429	602.246	-182
Apparaatslasten	43.758	45.036	45.175	45.312	137
Inhuur	9.227	2.290	9.535	10.405	870
Overige apparaatslasten	656	1.379	749	690	-59
Personeel	33.875	41.367	34.890	34.217	-673
Interne Lasten	277	4.627	3.043	1.040	-2.004
Overige doorbelastingen	277	4.627	3.043	1.040	-2.004
Programmalasten	573.185	568.738	554.211	555.895	1.685
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	13.192	13.762	14.732	15.103	371
Kapitaallasten	442	2.165	1.567	1.564	-3
Overige programmalasten	3.491	101	3.602	2.846	-757
Sociale uitkeringen	554.523	550.635	531.809	534.027	2.218
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.537	2.074	2.501	2.355	-146

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	-90.473	-119.240	-59.862	-57.079	2.784
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-90.473	-119.240	-59.862	-57.079	2.784
Mutaties reserves	-34.198	57.241	41.732	41.438	-294
Toevoeging aan reserves	64.925	0	5.895	5.895	0
Onttrekking aan reserves	30.726	57.241	1.500	1.206	-294
Vrijval reserves	0	0	46.127	46.127	0
Saldo voor overhead	-124.671	-61.999	-18.130	-15.640	2.490
Toerekening overhead aan Inkomsten	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	25.914	25.168	25.168	25.168	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.456	5.365	6.524	6.797	273
Saldo na overhead	-156.041	-92.531	-49.822	-47.604	2.217

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	2.601	111	2.490
1. BUIG	2.258	1.714	544
2. Voorziening debiteuren bijstandsgerechtigden	0	- 600	600
3. Overig (waaronder vergoeding medewerkers)	343	- 1.003	1.346
Afwijking reserves	- 294	- 294	0
4. Bestemmingsreserve Wwb	- 294	- 294	0
Saldo voor overhead	2.307	- 182	2.490

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. BUIG

De kosten voor de sociale (bijstands-) uitkeringen vallen € 544 lager uit (Resultaat Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG)). Dit komt voornamelijk door een gunstigere ontwikkeling van het bijstandsvolume in 2018. Daarnaast is er in 2018 sprake van een meevaller van € 5,6 mln omdat er positief is besloten op de aanvraag vangnetregeling 2017. Van het saldo € 6,4 mln is al € 5,9 mln gedoteerd aan de reserve.

Wwb, waardoor het effect op de exploitatie € 544 positief bedraagt.

2. Voorziening debiteuren bijstandsgerechtigden

De benodigde voorziening debiteuren Sociale uitkeringen blijkt € 600 lager te zijn dan begroot. In de maanden november en december zijn hogere ontvangsten op vorderingen gerealiseerd dan verwacht.

3. Overig (waaronder vergoeding inzet medewerkers)

De vergoeding van de inzet van eigen medewerkers op investeringsprojecten heeft een niet begrote financiële dekking opgeleverd van € 1,1 mln.

4. Bestemmingsreserve Wwb

In 2018 is voor een bedrag van € 406 betaald aan het Social Impact Bond. Dit heeft er toe geleid dat er € 294 minder uit de reserve Wwb is onttrokken dan begroot (€ 700).

Beheer van de stad

Pagina 14

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	234.376	229.434	228.877	230.771	1.894
Totaal baten	234.376	229.434	228.877	230.771	1.894
Belastingen	67.480	69.361	70.610	70.328	-282
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.922	3.291	-1.794	1.856	3.650
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	163.461	156.839	161.124	160.396	222
Overige baten	1.512	-57	-1.063	-1.808	444
Lasten exclusief reserves	359.036	349.770	337.791	342.442	4.655
Apparaatslasten	111.959	110.959	114.666	116.245	1579
Inhuur	5.485	4.538	5.355	5.589	234
Overige apparaatslasten	3.175	3.391	3.493	3.210	-284

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Personeel	103.299	103.030	105.818	107.446	1.628
Interne Lasten	-15.699	-10.726	-16.659	-19.543	-2.884
Beleidspecifiek vastgoed	19	0	19	136	117
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-15.718	-10.726	-16.678	-19.680	-3.001
Programmalasten	262.775	249.536	239.784	245.741	5.957
Financieringslasten	1	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	167.174	164.307	150.549	153.148	2.599
Kapitaallasten	61.715	55.193	54.043	54.577	533
Overige programmalasten	31.418	29.978	33.546	34.967	1.421
Salarislasten WSW en WIW	0	-35	0	0	0
Sociale uitkeringen	538	0	205	317	112
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.931	93	1.441	2.733	1.291
Saldo voor vpb en reserveringen	-124.660	-120.336	-108.914	-111.671	-2.758
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-124.660	-120.336	-108.914	-111.671	-2.758
Mutaties reserves	3.094	-264	-814	-2.899	-2.085
Toevoeging aan reserves	9.040	8.000	8.000	8.000	0
Ottrekking aan reserves	12.134	7.736	7.186	5.101	-2.085
Saldo voor overhead	-121.566	-120.600	-109.728	-114.570	-4.843

Toerekening overhead aan Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	43.688	40.234	40.234	40.234	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	19.673	20.758	21.434	21.429	
Saldo na overhead	-184.927	-181.592	-171.396	-176.233	-4.833

Het saldo voor overhead van het programma beheer van de stad bedraagt - € 5,0 mln. Belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

Correctie investeringen maatschappelijk nut

Om aan de aangescherpte BBV regelgeving te voldoen heeft er in de begroting 2018 een verschuiving plaatsgevonden tussen exploitatiebudget en balans (investeringskrediet). In de rekening is hierdoor sprake van een negatief exploitatieresultaat van € 3,2 mln. Op het investeringskrediet is er sprake van een positief resultaat van € 3,2 mln.

Onttrekken bestemmingsreserves IFR en ISV

Vanwege het activeren van projectkosten Tussenwater (IFR) en Bajonetstraat (ISV) mogen de bestemmingsreserves niet worden onttrokken. Dit resulteert in een negatief resultaat van € 1,4 mln.

Niet Gesprongen Explosieven

Voor het ruimen van het explosief aan de Claes de Vrieslaan is in 2018 gestart met het aankopen van diverse panden. Doordat het werven van de panden doorloopt in 2019 resulteert dit in een positief resultaat van € 0,8 mln in 2018.

Blauwalg Kralingse Plas

Door de complexiteit heeft het project Kralingse Plas vertraging opgelopen. Om het gehele werk op een goede manier uit te voeren is extra onderzoek en extra afstemming vereist. Zeker gezien de belofte van een structurele aanpak, is zorgvuldigheid en volledigheid het uitgangspunt bij de aanpak van blauwalg in de Kralingse Plas. Door vertraging in de uitvoering zijn er in 2018 geen kosten gemaakt wat resulteert in een positief resultaat van € 1,8 mln.

Afvalinzameling

Negatieve prijsontwikkelingen van grondstoffen zoals hout, papier, etc. resulteren in een nadelig resultaat van circa € 1,3 mln.

Lease

Verschillende oorzaken resulteren in een nadelig resultaat van circa € 0,9 mln. Het gaat onder andere om hogere ICT lasten door verschillende automatiseringsprojecten en meer uitbesteed werk omdat het door krapte op de arbeidsmarkt lastig is om vacatures te vervullen.

Afvalinzameling

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Afvalinzameling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	140.883	141.377	140.553	138.999	-1.555
Totaal baten	140.883	141.377	140.553	138.999	-1.555
Bijdragen rijk en mede-overheden	-225	0	-600	637	1.237
Opbrengsten derden	143.404	143.377	143.153	141.278	-1.875
Overige baten	-2.297	-2.000	-2.000	-2.916	-916
Lasten exclusief reserves	100.334	101.434	105.794	106.272	478
Apparaatslasten	26.567	26.719	28.070	28.817	747
Inhuur	3.191	3.082	3.089	3.767	677
Overige apparaatslasten	657	822	844	670	-174
Personeel	22.720	22.815	24.137	24.380	243
Interne Lasten	-16.019	-16.214	-15.080	-17.834	-2.754
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	117	117
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-16.019	-16.214	-15.080	-17.951	-2.871
Programmalasten	89.785	90.930	92.803	95.288	2.485
Financieringslasten	1	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	54.019	55.724	57.047	59.273	2.225
Kapitaallasten	33.597	33.162	33.643	33.427	-216
Overige programmalasten	2.165	2.079	2.113	2.431	318
Salarislasten WSW en WIW	0	-35	0	0	0
Sociale uitkeringen	4	0	0	1	1
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	156	156
Saldo voor vpb en reserveringen	40.549	39.943	34.760	32.727	-2.032
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	40.549	39.943	34.760	32.727	-2.032

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Mutaties reserves	-1.040	340	340	0	-340
Toevoeging aan reserves	1.040	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	0	340	340	0	-340
Saldo voor overhead	39.509	40.283	35.100	32.727	-2.372

Toerekening overhead aan Afvalinzameling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	9.179	8.507	8.507	8.507	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.629	6.130	6.051	5.963	-88
Saldo na overhead	24.701	25.646	20.542	18.258	-2.284

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.555	817	-2.372
1. Meer uitbesteed werk	-1.900	-1.250	-650
2. Hogere ICT lasten	0	300	-300
3. Bijdrage Afvalfonds	400	0	400
4. Inhuur	0	640	-640
5. Negatieve prijseffecten afvalstromen	0	1.156	-1.156
6. diverse	-55	-29	-26
Afwijking reserves	-340	-340	0
7. Onttrekking profi-leasefonds	-340	-340	0
Saldo voor overhead	-1.895	477	-2.372

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Meer uitbesteed werk

Door krapte op de arbeidsmarkt was het niet mogelijk om alle vacatures te vervullen. Hierdoor moest werk worden uitbesteed. Dit alles heeft geleid tot een lagere omzet.

2. Hogere ICT lasten

Diverse (implementaties van) automatiseringsprojecten hebben geleid tot hogere uitgaven.

3. Bijdrage afvalfonds

Hogere incidentele bijdrage uit het afvalfonds voor het onderdeel Inzameling in verband met gescheiden afvalstromen.

4. Inhuur

Meer inzet was nodig op de markten en voor het wegrijden van naastplaatsingen. De hiervoor beschikbare middelen vanuit de Maatregelen Nota Schone Stad (MNSS) waren niet toereikend. Eveneens is het aantal grofvuil meldingen gestegen waardoor meer inzet nodig was van mensen. Verder wordt opgemerkt dat er eveneens sprake was van hogere uurtarieven voor beladers.

5. Negatieve prijseffecten afvalstromen

Het tekort wordt veroorzaakt door de negatieve prijsontwikkelingen van grondstoffen waaronder hout en papier en daarnaast is de verwerking van GFT duurder geworden.

7. Onttrekking profi-leasefonds

De lease-opbrengsten waren voldoende om de hiermee samenhangende kosten te dekken. Daarom heeft geen onttrekking vanuit de reserves plaatsgevonden.

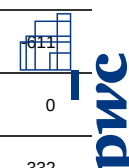
Reiniging

Pagina 16

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Reiniging	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.795	1.260	2.471	2.471	
Totaal baten	4.795	1.260	2.471	2.471	
Bijdragen rijk en mede-overheden	949	0	0	610	
Opbrengsten derden	3.993	1.260	2.471	1.861	
Overige baten	-147	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	49.628	44.720	44.672	45.004	332

Pricewaterhouse
Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Apparaatslasten	34.119	32.913	33.891	34.103	212
Inhuur	1.904	622	1.411	1.598	187
Overige apparaatslasten	721	808	825	800	-25
Personeel	31.494	31.483	31.655	31.705	50
Interne Lasten	2.315	1.927	664	789	125
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	2.315	1.927	664	789	125
Programmalasten	13.193	9.880	10.116	10.112	-5
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	11.909	9.065	9.255	9.136	-118
Kapitaallasten	743	802	557	532	-24
Overige programmalasten	-1	13	0	-7	-7
Sociale uitkeringen	534	0	205	314	109
Subsidies en inkomensoverdrachten	8	0	100	136	36
Saldo voor vpb en reserveringen	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	-44.833	-43.460	-42.200	-42.533	-333

Toerekening overhead aan Reiniging	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	9.832	8.912	8.912	8.912	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	6.245	6.458	6.832	6.799	33
Saldo na overhead	-60.910	-58.830	-57.945	-58.245	306

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1	332	-333

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

1. Diverse afwijkingen	-1	332	-333
Saldo voor overhead	-1	332	-333

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Er is sprake van een zeer geringe afwijking. De reinigingsactiviteiten zijn volgens de begroting uitgevoerd.

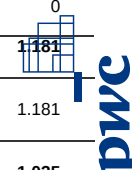
Riolen en Gemalen

Pagina 17

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Riolen en gemalen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	70.091	70.014	71.642	71.751	110
Totaal baten	70.091	70.014	71.642	71.751	110
Belastingen	67.480	69.361	70.610	70.328	-282
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	1.113	653	1.032	1.358	327
Overige baten	1.499	0	0	65	65
Lasten exclusief reserves	62.548	60.003	61.500	61.646	146
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Inhuur	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0
Interne Lasten	15.437	14.582	14.660	15.841	1.181
Overige doorbelastingen	15.437	14.582	14.660	15.841	1.181
Programmalasten	47.111	45.421	46.840	45.805	-1.035

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.707	11.021	10.526	8.708	-1.818
Kapitaallasten	12.323	6.804	5.671	6.449	778
Overige programmalasten	28.081	27.595	30.643	30.647	5
Saldo voor vpb en reserveringen	7.544	10.011	10.142	10.105	-36
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	7.544	10.011	10.142	10.105	-36
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	7.544	10.011	10.142	10.105	-36

Toerekening overhead aan Beheer van de stad	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	43.688	40.234	40.234	40.234	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	19.673	20.758	21.434	21.429	-5
Saldo na overhead	-184.927	-181.592	-171.396	-176.233	-4.838

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	110	146	-36
1. Diverse meevallers	110	-586	696
2. Extra afschrijving activa	0	732	-732
Saldo voor overhead	110	146	-36

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse meevallers

Door onder andere lagere energielasten (€ 419) en diverse kleine incidentele meevallers is er op het product een voordeel ontstaan van € 696.

2. Extra afschrijving activa

Het voordelig exploitatieresultaat van € 732 is overeenkomstig de motie "Niet om in te boeken, maar om af te lossen" in mindering gebracht op de geactiveerde bedragen voor rioolvervanging GRP4. Het resultaat na afschrijving is -€ 36.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Wegen en Openbare Verlichting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	7.010	3.687	3.330	3.540	210
Totaal baten	7.010	3.687	3.330	3.540	210
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.649	0	7	477	470
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	3.591	1.744	2.916	2.822	-94
Overige baten	769	1.943	407	240	-167
Lasten exclusief reserves	94.156	92.330	71.424	74.813	3.389
Apparaatslasten	24.556	24.466	25.082	24.919	-162
Inhuur	279	548	556	154	-403
Overige apparaatslasten	844	848	874	719	-154
Personeel	23.433	23.071	23.652	24.047	395
Interne Lasten	-590	3.628	-1.861	-2.153	-292
Overige doorbelastingen	-590	3.628	-1.861	-2.153	-292
Programmalasten	70.190	64.236	48.203	52.046	3.843
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	56.565	51.383	34.351	38.722	4.371
Kapitaallasten	13.210	12.759	12.511	12.506	-5
Overige programmalasten	-136	0	0	70	59
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomensoverdrachten	551	93	1.341	747	599
Saldo voor vpb en reserveringen	-87.147	-88.643	-68.094	-71.273	-3.179
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-87.147	-88.643	-68.094	-71.273	-3.179

Mutaties reserves	2.286	-787	-1.621	-3.150	-1.529
Toevoeging aan reserves	8.000	8.000	8.000	8.000	0
Onttrekking aan reserves	10.286	7.213	6.379	4.850	-1.529
Saldo voor overhead	-84.861	-89.430	-69.715	-74.423	-4.709

Toerekening overhead aan Wegen en Openbare Verlichting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	13.295	12.496	12.496	12.496	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.945	3.088	3.237	3.218	-19
Saldo na overhead	-101.102	-105.013	-85.447	-90.136	-4.689

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	210	4.918	-4.709
1. Correctie investeringen maatschappelijk nut	0	3.858	-3.858
2. Hogere kosten wegen	0	1.046	-1.046
3. Citylab010	0	-233	233
4. Diverse afwijkingen	210	247	-37
Afwijking reserves	-1.529	-1.529	0
5. Bestemmingsreserve IFR en ISV3	-1.392	-1.392	0
6. Bestemmingsreserve overige	-137	-137	0
Saldo voor overhead	-1.319	3.389	-4.709

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Correctie investeringen maatschappelijk nut

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een wegen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de aangescherpte BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans. De werkelijke kosten op de investeringsprojecten blijken € 2,5 mln minder te zijn dan waarmee in de begrotingswijziging rekening is gehouden. Hierdoor is er op de investeringsprojecten per saldo € 2,5 mln minder gerealiseerd en op de exploitatie projecten € 2,5 mln meer. Vanwege de gewijzigde regelgeving is de toelichting op de afwijkingen in de begroting van 2018 aangepast.

sprake van een lagere onttrekking aan de bestemmingsreserves van € 1,4 mln. Dit geeft een gesaldeerd effect van € 3,9 mln (zie toelichting bestemmingsreserve IFR en ISV3).

2. Hogere kosten wegen

De overschrijding op wegen komt voornamelijk door extra werkzaamheden als gevolg van bouwactiviteiten op de Kop van Zuid, een toename van ca. 15% in het aantal storingsen en een hogere mate van integraal werken met rioleringsprojecten.

3. Citylab010

Het beschikbare budget voor de Citylab010 initiatieven is in 2018 volledig beschikt. Doordat de bevoorschotting deels over de jaargrens heen loopt zal een deel van de betalingen in 2019 en 2020 plaatsvinden. Om ook in 2019 en 2020 aan de verplichtingen te kunnen voldoen wordt voorgesteld om € 233 aan de bestemmingsreserve Citylab010 toe te voegen.

4. Diverse afwijkingen

Betreft diverse kleine afwijkingen binnen de baten en lasten.

5. Bestemmingsreserves IFR en ISV3

Door het activeren van de projectkosten hebben de begrote onttrekkingen aan de bestemmingsreserves voor de projecten Tussenwater (IFR) en Bajonetstraat (ISV3) niet plaatsgevonden. Hierdoor zijn de onttrekkingen aan de bestemmingsreserves totaal € 1,4 mln lager.

6. Bestemmingsreserve overige

Doordat de uitvoering van projecten deels doorschuift naar 2019 is er in 2018 op onder andere de bestemmingsreserve Citylab010 en entree Beverwaard minder onttrokken.

Water en groen

Pagina 18

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Water en Groen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	11.597	13.096	10.881	14.010	3.129
Totaal baten	11.597	13.096	10.881	14.010	3.129
Bijdragen rijk en mede-overheden	-1.451	3.291	-1.202	132	1.333

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Bijzondere
identificatiedoelinden

pwc

Opbrengsten derden	11.360	9.805	11.552	13.076	1.524
Overige baten	1.689	0	531	803	272
Lasten exclusief reserves	52.370	51.284	54.402	54.708	306
Apparaatslasten	26.716	26.862	27.622	28.406	783
Inhuur	110	286	298	71	-227
Overige apparaatslasten	954	914	950	1.020	70
Personeel	25.652	25.662	26.374	27.315	941
Interne Lasten	-16.843	-14.649	-15.042	-16.187	-1.145
Beleidspecifiek vastgoed	19	0	19	19	0
Overige doorbelastingen	-16.862	-14.649	-15.061	-16.206	-1.145
Programmalasten	42.497	39.070	41.821	42.489	668
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	37.974	37.114	39.369	37.308	-2.061
Kapitaallasten	1.842	1.666	1.662	1.662	0
Overige programmalasten	1.309	290	790	1.826	1.035
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.372	0	0	1.694	1.694
Saldo voor vpb en reserveringen	-40.773	-38.188	-43.521	-40.698	2.823
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-40.773	-38.188	-43.521	-40.698	2.823
Mutaties reserves	1.848	183	467	251	-216
Onttrekking aan reserves	1.848	183	467	251	-216
Saldo voor overhead	-38.925	-38.005	-43.054	-40.447	2.607

Toerekening overhead aan Water en Groen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	11.382	10.319	10.319	10.319	
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.853	5.082	5.314	5.449	135
Saldo na overhead	-55.160	-53.406	-58.687	-56.215	2.472

PricewaterhouseCoopers
 Accountants NV
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	3.129	522	2.607
1. Lijkbezorging	-321	0	-321
2. Correctie investeringen maatschappelijk nut	0	746	-746
3. Extreem weer	0	680	-680
4. Aankoop panden	0	-801	801
5. Kralingse Plas	0	-1.750	1.750
6. Verlegregeling	511	0	511
7. Vordering op derden	1.263	0	1.263
8. Bommenregeling	1.535	1.535	0
9. Diverse afwijkingen	141	112	29
Afwijking reserves	-216	-216	0
10. Bestemmingsreserve Evenementenfonds	-216	-216	0
Saldo voor overhead	2.913	306	2.607

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lijkbezorging

Lagere opbrengst (€ 321) wordt onder andere veroorzaakt door het openen van nieuwe crematoria en de modernisering van diverse crematoria en/of uitvaartcentra in de omgeving van Rotterdam en er in het vierde kwartaal sprake was van een grote storing aan de crematieovens.

2. Correctie investeringen maatschappelijk nut

Integrale rioolprojecten waarbij tevens sprake is van een groen aandeel moeten vanaf 2018 ten gevolge van de aangescherpte BBV regelgeving beschouwd worden als investering en dienen daardoor geactiveerd te worden. Dit houdt in dat de investering (onder activa) op de balans verantwoord moeten worden. Om hieraan te voldoen heeft er in 2018 een correctie in de begroting plaatsgevonden waarbij lastenbudget is verschoven van exploitatie naar balans. De werkelijke kosten op de investeringsprojecten blijken € 746 minder te zijn dan waarmee in de begrotingswijziging is rekening gehouden. Hierdoor is er op de investeringsprojecten per saldo € 746 minder gerealiseerd en op de exploitatie projecten € 746 meer.

3. Extreem weer

Vanwege extreem weer (stormschade van januari en droogte in de zomer) zijn er in 2018 extra kosten gemaakt. De totale gecalculeerde extra kosten waren € 1,6 mln. Door actief te sturen is deze teruggebracht tot € 680.

4. Aankoop panden

Voor het aankopen van panden (Claes de Vrieslaan) is in de begroting een bedrag opgenomen van € 1,9 mln. Inmiddels is een deel van de panden aangekocht voor een bedrag € 1,1 mln. Verwachting is dat de afwikkeling van de resterende aankopen in 2019 plaats zullen vinden.

5. Kralingse Plas

Door de complexiteit heeft het project Kralingse Plas vertraging opgelopen. Om het gehele werk op een goede manier uit te voeren is extra onderzoek en extra afstemming vereist. Zeker gezien de belofte van een structurele aanpak, is zorgvuldigheid en volledigheid een uitgangspunt bij de aanpak van blauwalg in de Kralingse Plas. Door de vertraging in de uitvoering zijn er in 2018 geen kosten gemaakt. Om in de komende jaren problematiek rondom Blauwalg structureel op te kunnen pakken wordt voorgesteld om het incidenteel toegekend budget van € 1,75 mln toe te voegen aan een bestemmingreserve.

6. Verlegregeling

Bij de afwikkeling van de claims in het kader van de verlegregeling is er een eenmalig voordeel ontstaan doordat de ingediende claims lager waren dan begroot. Dit heeft per saldo geresulteerd in een vrijval in de voorziening verlegregeling van € 192 en een eenmalig voordeel in de afwikkeling van € 318.

7. Vordering op derden

De financiële afwikkeling van de claim in het kader van de verlegregeling resulteert in 2018 in éénmalige vordering op derden van € 1,7 mln. In de jaarrekening 2017 was nog rekening gehouden met een vordering van € 399. Het totale positieve saldo effect is € 1,3 mln.

8. Bommenregeling

Voor het ruimen van explosieven voor derden (o.a. Havenbedrijf, Waterschap Hollandse Delta) zijn er zowel meer baten (€ 1,5 mln) (bijdrage vanuit het rijk) als lasten (€ 1,5 mln). Resultaat effect is € 0.

9. Diverse afwijkingen

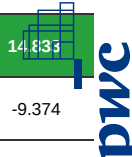
Betreft diverse kleine afwijkingen binnen de baten en de lasten.

10. Bestemmingsreserve Evenementenfonds

Doordat het project later is gestart is een deel van de uitvoering doorgeschoven naar 2019. Hierdoor is in 2018 € 216 minder aan de bestemmingsreserve Evenementenfonds onttrokken.

Overzicht baten en lasten Stedelijke inrichting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	28.422	21.523	25.027	24.876	-151
Totaal baten	28.422	21.523	25.027	24.876	-151
Bijdragen rijk en mede-overheden	2.835	4.325	7.367	3.012	-4.354
Financieringsbaten	186	0	0	89	89
Opbrengsten derden	25.437	17.199	17.661	21.329	3.668
Overige baten	-35	0	0	446	446
Lasten exclusief reserves	80.232	93.179	95.061	80.076	-14.984
Apparaatslasten	27.419	28.524	29.389	29.019	-370
Inhuur	4.975	5.314	5.962	5.454	-509
Overige apparaatslasten	848	542	497	557	60
Personeel	21.596	22.668	22.930	23.008	78
Interne Lasten	4.567	1.132	1.448	4.723	3.276
Overige doorbelastingen	4.567	1.132	1.448	4.723	3.276
Programmalasten	48.247	63.523	64.224	46.334	-17.890
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	32.235	52.706	49.375	35.242	-14.133
Kapitaallasten	1.168	1.138	1.059	1.824	65
Overige programmalasten	1.201	0	0	348	448
Subsidies en inkomensoverdrachten	13.643	9.679	13.790	8.921	-4.877
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.809	-71.656	-70.033	-55.200	14.833
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.809	-71.656	-70.033	-55.200	14.833
Mutaties reserves	18.724	30.629	27.246	17.872	-9.374
Toevoeging aan reserves	0	0	1.929	1.929	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Onttrekking aan reserves	16.121	30.629	27.779	18.405	-9.374
Vrijval reserves	2.603	0	1.395	1.395	0
Saldo voor overhead	-33.085	-41.027	-42.788	-37.328	5.459

Toerekening overhead aan Stedelijke inrichting	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	11.535	12.700	12.700	12.700	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	4.546	4.843	4.944	4.682	-262
Saldo na overhead	-49.166	-58.570	-60.432	-54.711	5.721

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Stedelijke inrichting is sprake van een voordeel van € 5,5 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de volgende:

Hogere baten Vergunningen en Toezicht

Het voordelig saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere baten op het product Vergunningen en Toezicht. Dit komt omdat de inkomsten vanuit de WABO-leges per saldo € 1 mln hoger zijn uitgevallen. Naast de opbrengsten voor leges zijn er hogere baten van € 1 mln voor ontheffingen milieuzones, opgelegde bestuurlijke boetes, beheerkosten, dwangsommen en meeropbrengsten werkzaamheden voor derden.

Milieu

Op het product Milieu zorgt een terugbetaling aan de gemeente van een eerder verstrekte subsidie en niet begrote milieuboetes tot een extra opbrengst van € 400.

Daarnaast zijn er in 2018 voor het project Little C € 1,8 mln bodemsaneringskosten in de grondexploitatie gemaakt, die in de vorm van een verliesvoorziening als last zijn opgenomen. Deze lasten zijn onttrokken uit de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem die gekoppeld is aan het programma Stedelijke Inrichting. Hiermee is een eenzijdige mutatie in de reserves zichtbaar op het programma Stedelijke Inrichting. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

Diverse afwijkingen

Het resterende voordelige verschil van € 1,3 mln is opgebouwd uit diverse afwijkingen. Zo is er voor € 400 minder aan kosten gerealiseerd in verschillende projecten op het gebied van Landschap, Planologie en Wonen. Van het beschikbare budget voor funderingsherstel is € 500 minder besteed, doordat er minder aanvragen hiervoor zijn ontvangen dan vooraf was ingeschat. Het resterende verschil van € 400 betreft diverse lagere overige kosten.

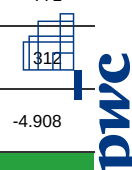
Vergunningen en toezicht

Pagina 61

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Vergunningen en toezicht	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	22.557	16.697	17.547	21.113	3.567
Totaal baten	22.557	16.697	17.547	21.113	3.567
Bijdragen rijk en mede-overheden	49	0	0	70	70
Financieringsbaten	186	0	0	89	89
Opbrengsten derden	22.582	16.697	17.547	20.488	2.941
Overige baten	-260	0	0	467	467
Lasten exclusief reserves	27.100	25.931	29.439	23.911	-5.528
Apparaatslasten	15.394	15.595	16.173	16.069	-103
Inhuur	3.405	2.871	4.073	3.856	-217
Overige apparaatslasten	579	358	310	381	71
Personeel	11.410	12.366	11.790	11.833	43
Interne Lasten	1.253	1.189	1.183	1.639	456
Overige doorbelastingen	1.253	1.189	1.183	1.639	456
Programmalasten	10.454	9.148	12.083	6.203	-5.880
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.786	4.381	4.775	2.721	-2.059
Kapitaallasten	608	588	509	1.280	771
Overige programmalasten	1.185	0	0	312	312
Subsidies en inkomensoverdrachten	5.875	4.179	6.799	1.890	-4.908
Saldo voor vpb en reserveringen	-4.543	-9.235	-11.892	-2.798	9.094

PricewaterhouseCoopers
 Accountant N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-4.543	-9.235	-11.892	-2.798	9.094
Mutaties reserves	9.478	8.306	10.315	3.763	-6.552
Onttrekking aan reserves	6.875	8.306	10.315	3.763	-6.552
Vrijval reserves	2.603	0	0	0	0
Saldo voor overhead	4.935	-929	-1.577	965	2.542
Toerekening overhead aan Vergunningen en toezicht	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	7.044	7.994	7.994	7.994	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	3.056	3.207	3.240	3.078	-162
Saldo na overhead	-5.165	-12.130	-12.811	-10.107	2.704

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	3.567	1.025	2.542
1. Opbrengsten leges	1.068	0	1.068
2. Overige opbrengsten	1.727	0	1.727
3. Technische vrijval voorziening SV-leningen	772	772	0
4. Interne lasten	0	754	-754
5. Funderingen	0	-501	501
Afwijking reserves	-6.552	-6.552	0
5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam	-1.983	-1.983	0
6. Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	-1.736	-1.736	0
7. Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	-2.833	-2.833	0
Saldo voor overhead	-2.985	-5.527	2.542

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Opbrengsten leges

Er is een positief resultaat van € 1,5 mln voor de leges Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. De belangrijkste reden voor dit positieve resultaat zijn de inkomsten van aanvragen uit 2017 met een hogere

waardebepaling. De restitutie van leges door beroep- en bezwaar tegen de legesaanslag resulteerde in een lager resultaat van € 426. Per saldo leiden deze ontwikkelingen tot een positieve resultaat van 1,1 mln op de opbrengsten leges.

2. Overige opbrengsten

Naast de opbrengsten voor leges zijn er diverse baten zoals ontheffingen milieu-zones en meeropbrengsten werkzaamheden voor derden. Per saldo zijn er € 1,7 mln meer inkomsten.

3. Technische vrijval voorziening SV-leningen

Conform voorschriften wordt de voorziening netto opgenomen op de balans. Hierdoor valt deze vrij en wordt tevens toegevoegd aan de SV leningen.

4. Interne lasten

De interne lasten van € 754 zijn de hogere kosten voor beheer en expertise projecten.

5. Funderingen

Van het beschikbare budget voor het funderingsherstel resteert € 501 door minder subsidieaanvragen in 2018. Het betreft meerjarige wijkgerichte participatietrajecten in het kader van gesubsidieerd funderingsonderzoek en urgent bloksgewijs funderingsherstel waarvan de verplichtingen op termijn worden uitgevoerd met inzet van het landelijke Fonds Duurzaam Funderingsherstel.

5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam

Het programma voor woningverbetering Bestaande Voorraad wordt gefinancierd door de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam. Door de onderbesteding is er € 2 mln minder onttrokken. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden. Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

6. Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

Het programma voor woningverbetering Particuliere Voorraad wordt gefinancierd door de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling. Door de onderbesteding is er € 1,7 mln minder onttrokken. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden. Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

7. Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Er is door de onderbesteding voor het programma Nationaal Programma Rotterdam Zuid € 2,8 mln minder onttrokken aan de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Deze onderbesteding wordt veroorzaakt door een capaciteitstekort op de markt voor de uitvoering van bouwkundige werkzaamheden.

Dit heeft geleid tot minder subsidieaanvragen en handhaving dan is begroot.

Ruimte en wonen

Pagina 60

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Ruimte en wonen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	387	3.263	3.622	2.159	-1.463
Totaal baten	387	3.263	3.622	2.159	-1.463
Bijdragen rijk en mede-overheden	103	3.261	3.622	1.859	-1.763
Opbrengsten derden	284	2	0	300	300
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	16.442	19.668	19.571	16.891	-2.680
Apparaatslasten	12.024	12.929	13.217	12.950	-267
Inhuur	1.570	2.443	1.889	1.598	-291
Overige apparaatslasten	269	184	188	176	-11
Personeel	10.185	10.303	11.140	11.175	35
Interne Lasten	-7.509	-9.730	-10.712	-9.117	1.596
Overige doorbelastingen	-7.509	-9.730	-10.712	-9.117	1.596
Programmalasten	11.927	16.469	17.066	13.058	-4.009
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	6.301	11.679	11.991	7.963	-4.028
Kapitaallasten	0	0	0	0	0
Overige programmalasten	16	0	0	-65	-81
Subsidies en inkomensoverdrachten	5.610	4.790	5.076	5.160	84
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.054	-16.406	-15.949	-14.732	1.117
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor reserveringen	-16.054	-16.406	-15.949	-14.732	1.217
Mutaties reserves	2.089	3.984	3.009	2.323	-686
Toevoeging aan reserves	0	0	343	343	0
Onttrekking aan reserves	2.089	3.984	3.209	2.523	-686
Vrijval reserves	0	0	143	143	0
Saldo voor overhead	-13.966	-12.422	-12.940	-12.410	531

Toerekening overhead aan Ruimte en wonen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	4.492	4.706	4.706	4.706	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.490	1.636	1.704	1.604	-100
Saldo na overhead	-19.948	-18.764	-19.350	-18.719	631

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.463	-1.994	531
1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk	-1.463	-1.315	-148
2. Diverse afwijkingen	0	-679	679
Afwijking reserves	-686	-686	0
3. Diverse afwijkingen bestemmingsreserves	-686	-686	0
Saldo voor overhead	-2.149	-2.680	531

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk

In 2018 leidt een vertraging in de uitvoering van een aantal projecten voor het Bestaand Rotterdams Gebied en het niet doorgaan van het project Mallegat Park tot een onderbesteding van de externe middelen. Voor dit project is zowel een financiering vanuit het rijk als een financiering vanuit de gemeentelijke reserves begroot.

2. Diverse afwijkingen

In 2018 leiden lagere apparaatslasten en voordelige projectresultaten tot een voordeliger jaarrekening resultaat dan begroot.

3. Diverse afwijkingen bestemmingsreserves

In 2018 leidt een vertraging in de uitvoering van een aantal projecten, waaronder Kansrijke Wijken en Rivieroevers, tot een onderbesteding van de middelen. Daarnaast is de uitvoering van het project Mallegat Park niet doorgegaan. Voor dit project is zowel een financiering vanuit het Rijk als een financiering vanuit de gemeentelijke reserves begroot.

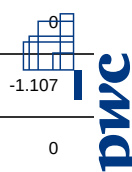
Milieu

Pagina 59

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Milieu	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.275	1.064	2.876	958	-1.918
Totaal baten	4.275	1.064	2.876	958	-1.918
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.861	1.064	2.876	584	-2.292
Opbrengsten derden	2.414	0	0	385	385
Overige baten	0	0	0	-11	-11
Lasten exclusief reserves	27.058	37.579	34.261	28.529	-5.732
Interne Lasten	5.762	6.144	5.879	6.042	163
Overige doorbelastingen	5.762	6.144	5.879	6.042	163
Programmalasten	21.297	31.435	28.383	22.488	-5.895
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	20.818	31.304	27.517	21.819	-5.698
Overige programmalasten	0	0	0	101	101
Subsidies en inkomensoverdrachten	478	131	866	568	-298
Saldo voor vpb en reserveringen	-22.783	-36.515	-31.386	-27.571	3.314
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-22.783	-36.515	-31.386	-27.571	3.314
Mutaties reserves	5.686	17.864	12.173	11.066	-1.107
Toevoeging aan reserves	0	0	586	586	0
Onttrekking aan reserves	5.686	17.864	12.506	11.399	-1.107
Vrijval reserves	0	0	252	252	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor overhead	-17.097	-18.651	-19.213	-16.505	2.708

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	-17.097	-18.651	-19.213	-16.505	2.708

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.918	-2.857	939
1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk	-2.293	-2.293	0
2. Diverse afwijkingen	375	-564	939
Afwijking reserves	-1.107	-2.875	1.768
3. Taakmutaties Gemeentefonds Bodem, nieuw budget	-119	-1.887	1.768
4. Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	-617	-617	0
5. Taakmutaties Gemeentefonds Transitiekosten Regionale Uitvoerings Diensten	-371	-371	0
Saldo voor overhead	-3.025	-5.732	2.708

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere kosten en lagere bijdragen Rijk

In 2018 leiden een langere onderzoeksfase en een vertraging in de werkzaamheden tot een onderbesteding van de middelen voor bodemsaneringsprojecten en geluidsanering.

2. Diverse afwijkingen

In 2018 leiden een terugbetaling aan de gemeente van een eerder verstrekte subsidie en niet begrote milieuboetes tot een extra opbrengst. Daarnaast zijn lagere lasten voor inzet apparaat en materieel gerealiseerd.

3. Taakmutaties Gemeentefonds Bodem, nieuw budget

Voor het project Little C zijn in 2018 € 1,8 mln bodemsaneringskosten in de grondexploitatie gemaakt, die in de vorm van een verliesvoorziening als last zijn opgenomen. Deze lasten zijn onttrokken uit de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem die gekoppeld is aan Milieu. Hiermee is een eenzijdige mutatie in de reserves zichtbaar op Milieu. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

4. Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit

In 2018 loopt het aantal aanvragen voor de sloopregeling c.q. de sloop van oude, vervuilde brommers en

scooters voor maaltijdbezorging achter. Daarnaast is de subsidieregeling met betrekking tot de elektrische bestelauto's nog niet van start gegaan. Dit leidt tot een onderbesteding van de middelen voor Actieplan Luchtkwaliteit.

5. Taakmutaties Gemeentefonds Transitiekosten Regionale Uitvoerings Diensten

De kosten voor de Omgevingswet zijn in de exploitatie 2018 genomen en niet onttrokken uit de reserve.

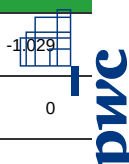
Duurzaam

Pagina 58

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Duurzaam	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.203	500	983	646	-337
Totaal baten	1.203	500	983	646	-337
Bijdragen rijk en mede-overheden	821	0	869	500	-369
Opbrengsten derden	156	500	114	156	42
Overige baten	225	0	0	-10	-10
Lasten exclusief reserves	9.631	10.000	11.790	10.745	-1.045
Interne Lasten	5.061	3.529	5.098	6.160	1.061
Overige doorbelastingen	5.061	3.529	5.098	6.160	1.061
Programmalasten	4.570	6.471	6.691	4.585	-2.106
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.330	5.341	5.092	2.739	-2.352
Kapitaallasten	560	550	550	544	-6
Subsidies en inkomensoverdrachten	1.680	580	1.050	1.302	252
Saldo voor vpb en reserveringen	-8.429	-9.500	-10.807	-10.099	708
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-8.429	-9.500	-10.807	-10.099	708
Mutaties reserves	1.472	475	1.749	720	-1.029
Toevoeging aan reserves	0	0	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	1.472	475	1.749	720	-1.029

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Vrijval reserves	0	0	1.000	1.000	0
Saldo voor overhead	-6.957	-9.025	-9.058	-9.379	-321
	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-6.957	-9.025	-9.058	-9.379	-321

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-337	-16	-321
1. Cofinanciering EIB Elena	-337	0	-337
2. Activiteiten binnen programma Duurzaam schuiven door naar 2019	0	-16	16
Afwijking reserves	-1.029	-1.029	0
3. Lagere onttrekking bestemmingsreserves	-1.029	-1.029	0
Saldo voor overhead	-1.366	-1.045	-321

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Co-financiering Europese Investerings Bank (EIB) Elena

De bijdrage voor de rijksbijdrage voor het project Elena heeft nog niet tot een uitkering in 2018 geleid. Voorwaarde voor deze uitkering is een duurzaam investeringsbesluit vanuit VVE's. In verband met moeizame besluitvorming binnen VVE's heeft dit in 2018 nog niet tot een investeringsbesluit geleid. In lijn der verwachtingen ligt dat in 2019 een aantal duurzame investeringsbeslissingen zullen worden genomen.

2. Activiteiten binnen programma Duurzaam schuiven door naar 2019

De lagere lasten worden verklaard, doordat een aantal opdrachten en verplichtingen, waaronder Zon-icoon in 2019 zullen worden opgeleverd. Deze onderbesteding op de lasten hangt samen met de lagere onttrekking aan bestemmingsreserves van Duurzaam.

3. Lagere onttrekking bestemmingsreserves

De lagere onttrekking aan de bestemmingsreserve Duurzaam heeft te maken met een onderbesteding in 2018 op opdrachten en werkzaamheden, waaronder Zon-icoon, binnen Duurzaam.

Overzicht baten en lasten Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	265.296	199.321	256.347	277.846	21.499
Totaal baten	265.296	199.321	256.347	277.846	21.499
Bijdragen rijk en mede-overheden	3.522	4.831	6.080	7.510	1.430
Financieringsbaten	0	0	0	3	3
Opbrengsten derden	271.203	207.391	251.999	265.704	13.705
Overige baten	-9.428	-12.901	-1.732	4.629	6.361
Lasten exclusief reserves	342.128	205.268	265.261	278.312	13.050
Apparaatslasten	76.733	76.439	83.200	83.370	170
Inhuur	13.973	10.862	15.079	15.047	-32
Overige apparaatslasten	1.533	1.227	1.297	1.699	402
Personeel	61.226	64.350	66.824	66.624	-200
Interne Lasten	-124.183	-129.952	-152.798	-150.919	1.879
Beleidspecifiek vastgoed	-88.179	-92.424	-74.015	-68.200	5.815
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-36.004	-37.528	-78.783	-82.719	-3.936
Programmalasten	389.578	258.780	334.859	345.861	11.002
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	197.854	163.316	188.379	192.510	4.132
Kapitaallasten	140.735	81.239	126.998	127.575	577
Overige programmalasten	48.197	13.314	17.752	22.537	4.783
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Subsidies en inkomensoverdrachten	2.791	911	1.731	3.239	1.507
Saldo voor vpb en reserveringen	-76.832	-5.947	-8.915	-465	8.449
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-76.832	-5.947	-8.915	-465	8.449
Mutaties reserves	43.849	46.293	63.767	47.884	-15.883
Toevoeging aan reserves	27.610	0	61.614	94.179	32.565
Onttrekking aan reserves	48.249	46.293	59.092	50.025	-9.067
Vrijval reserves	23.210	0	66.289	92.038	25.749
Saldo voor overhead	-32.984	40.346	54.852	47.419	-7.433

Toerekening overhead aan Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	30.620	29.404	29.404	29.404	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	9.424	10.625	10.546	9.912	-634
Saldo na overhead	-73.028	317	14.902	8.103	-6.799

Toelichting op overzicht baten en lasten

Algemene opmerking ten aanzien van de vergelijkende cijfers 2017

De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2017 in onderstaande tabel zijn de lasten € 87 mln. te hoog gepresenteerd. Als gevolg van een aanpassingen in de hiërarchieën heeft een verschuiving plaatsgevonden van het product concernhuisvesting (Programma Overhead) naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling. Het saldo van baten en lasten van het product concernhuisvesting in de jaarrekening 2017 bedroeg € 87,5 mln. Zie de grondslagen voor een uitgebreidere toelichting.

Op het programma Ruimtelijke ontwikkeling is sprake van een nadeel van € 12,2 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn de volgende:

Gebiedsontwikkeling

Bij Gebiedsontwikkeling is sprake van een lastenoverschrijding van € 575 in het kader van het programma NPO en € 900 lagere opbrengsten door anterieure overeenkomsten (grondexploitatieovereenkomst voor vaststelling exploitatieplan).

Grondzaken

Het product Grondzaken heeft een positief resultaat van € 4,4 mln. De resultaatneming grondexploitaties is € 4,7 mln hoger dan begroot. Volgens de gemaakte systeemafspraak over de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling is de totale toevoeging in 2018 vanuit het resultaat van het product Grondzaken uitgekomen op € 9,9 mln. Hiervan was € 3,1 mln al verwerkt in de begroting en daar komt nu € 6,8 mln bij. Het afboeken van de boekwaarde van het project Schieveen heeft geleid tot een resultaatneming van € 4,8 mln. Het resterende verschil van € 1,7 mln bestaat uit diverse incidentele posten, zoals de vrijval van € 1,4 mln uit de voorziening voor de Grondbank RZG Zuidplas.

Erfpacht

Op Erfpacht is een positief resultaat van € 8,3 mln gerealiseerd. Op grond van inschattingen is het resultaat bij de 10-maandsbrief 2018 al met € 4,2 mln positief bijgesteld. De erfpachtbaten laten zich lastig ramen door de onzekerheid of onder handen zijnde gronduitgiftes, conversies en functiewijzigingen erfpacht in het huidige jaar of in het volgende jaar worden afgewikkeld. Daarnaast komt het ook voor dat marktpartijen van hun voornemens afzien. Doordat dossiers voorspoediger zijn afgehandeld dan voorzien, zijn er dit jaar extra inkomsten.

Vastgoed

Bij Vastgoed wordt per saldo een nadelig resultaat van € 17,6 gerealiseerd. Er is voor € 4,9 mln aan hogere baten gerealiseerd vanuit: de verkoop van objecten, een incidenteel voordeel vanwege BTW-herziening, hogere interne doorbelastingen en diverse kleinere posten. Aan de lastenkant is sprake van hogere energielasten van € 2,4 mln, zakelijke lasten van € 3,1 mln (OZB, waterschapslasten en rioolheffing) en hogere onderhoudslasten van € 11,2 mln. De overschrijding op het reguliere onderhoud bedraagt € 7,4 mln. De afgelopen jaren is het onderhoudsbudget niet volledig benut, wat uiteindelijk van invloed is op de kwaliteit van de objecten. Om die reden is intensief gestuurd op het uitvoeren van onderhoud in 2018. De piek in de onderhoudskosten lag in het 4e kwartaal. Daarnaast is € 3,8 mln besteed aan incidenteel, maar onvermijdelijk onderhoud, zoals kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en/of strengere veiligheidsvoorschriften. Ook is de boekwaarde van een aantal objecten uit de commerciële vastgoedportefeuille afgewaardeerd tot de marktwaarde met € 1,6 mln. Voor de ontwikkellocatie Schiekadeblok is een aanvullende voorziening gevormd van € 4,2 mln. Dit is noodzakelijk in verband met de verslaggevingsregels van de BBV en in lijn met het in december 2018 met de raad besproken ontwikkelscenario. Er wordt gewerkt aan optimalisering van het plan, maar daarvoor zijn nog geen cijfers beschikbaar.

Projectmanagement en Engineering

Het resterend saldo van € 1,1 mln in dit programma betreft met name hogere lasten van inhuur bij Projectmanagement en Engineering.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Gebiedsontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	8.741	5.797	12.526	8.734	-3.793
Totaal baten	8.741	5.797	12.526	8.734	-3.793
Bijdragen rijk en mede-overheden	5.194	4.324	5.838	5.334	-504
Opbrengsten derden	3.452	1.473	6.688	3.889	-2.799
Overige baten	94	0	0	-489	-489
Lasten exclusief reserves	60.042	69.152	73.287	66.160	-7.127
Apparaatslasten	5.925	6.198	7.064	6.427	-637
Inhuur	420	135	446	130	-316
Overige apparaatslasten	139	79	83	93	10
Personeel	5.365	5.983	6.536	6.205	-331
Interne Lasten	26.104	24.607	33.892	31.946	-1.946
Overige doorbelastingen	26.104	24.607	33.892	31.946	-1.946
Programmalasten	28.014	38.347	32.331	27.787	-4.544
Financieringslasten	0	0	0	0	0
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	26.907	38.600	31.791	24.665	-7.226
Kapitaallasten	0	0	0	26	26
Overige programmalasten	113	0	0	-14	-14
Subsidies en inkomensoverdrachten	993	-254	540	3.109	2.660
Saldo voor vpb en reserveringen	-51.302	-63.355	-60.761	-57.427	3.334
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-51.302	-63.355	-60.761	-57.427	3.334
Mutaties reserves	20.344	31.047	29.193	24.455	-4.737

Er is een WaterhouseCoopers
accountants N.V. versluitend voor
identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	20.064	0	5.740	5.740	0
Onttrekking aan reserves	20.344	31.047	29.193	24.455	-4.737
Vrijval reserves	20.064	0	5.740	5.740	0
Saldo voor overhead	-30.958	-32.308	-31.569	-32.971	-1.403

Toerekening overhead aan Gebiedsontwikkeling	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.452	2.363	2.363	2.363	0
~~Overhead clustermanagement en ondersteuning~~	~~1.199~~	~~1.146~~	~~1.374~~	~~1.251~~	~~-124~~
Saldo na overhead	-34.610	-35.817	-35.306	-36.585	-1.279

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-3.793	-2.390	-1.403
1. Interne bijdragen in plaats van externe bijdragen	-1.946	-1.946	0
2. Strategische verwervingen Nationaal Programma Rotterdam Zuid	-575	0	-575
3. Anterieure overeenkomsten	-900	0	-900
4. Overige afwijkingen	-372	-444	72
Afwijking reserves	-4.737	-4.737	0
5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Smartgrid	-1.000	-1.000	0
6. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Coolsingel	-986	-986	0
7. Bestemmingsreserve Investeringsfonds (IFR): Overige projecten	-2.104	-2.104	0
8. Overige Reserves	-647	-647	0
Saldo voor overhead	-8.530	-7.127	-1.403

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Interne bijdragen in plaats van externe bijdragen

Projecten in de buitenruimte worden vaak gefinancierd uit meerdere bronnen. In 2018 zijn de kosten van een aantal projecten doorbelast aan andere producten (Riolering, Wegen) of programma's (Rivieroevers) binnen de gemeente Rotterdam in plaats van aan externe partners.

2. Strategische verwervingen Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Binnen het nationaal programma Rotterdam Zuid verwerft de gemeente Rotterdam woningen om de particuliere voorraad te verbeteren. Voor de aankopen is een krediet geopend, maar voor de bijkomende kosten was geen bijdrage begroot vanuit de bestemmingsreserve NPRZ.

3. Anterieure overeenkomsten

De gemeente sluit diverse anterieure overeenkomsten met ontwikkelende (markt)partijen, waarin deze zich bereid verklaren om de gemeentelijke kosten ten behoeve van de ontwikkeling te vergoeden. Elk begrotingsjaar wordt er een inschatting gemaakt van de opbrengsten, in 2018 zijn de opbrengsten € 900 minder dan begroot.

4. Overige afwijkingen

Het betreft diverse kleine afwijkingen ten opzichte van de begroting.

5. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): SmartGrid

Het is in 2018 niet gelukt om afspraken te maken voor de realisatie van een Smartgrid in Merwe-Vierhaven.

6. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): Coolsingel

Door aanpassingen in de fasering zijn werkzaamheden en daarmee kosten doorgeschoven. Deze uitgaven worden in 2019 verwacht.

7. Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR): Overige projecten

Dit betreft afwijkingen in de uitgaven van een groot aantal projecten, meestal als gevolg van een andere fasering van de uitgaven. De grootste afwijkingen betreffen:

- Laurenskwartier: de financiële eindafrekening met een aantal leveranciers vindt pas plaats in 2019
- Binnenstad (collegeprogramma 2015-2018): de aanleg van een vijverpartij in het wijkpark Oude Westen kan pas plaatsvinden na de winter in verband met de vereiste temperatuur voor het uitharden van het beton
- Goudsesingel/Vlietlaan: de kosten zijn lager uitgevallen dan begroot. Het resterende bedrag zal een andere bestemming krijgen

8. Overige Reserves

De uitgaven ten laste van de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid zijn € 300 lager dan begroot. De grootste afwijking à € 181 is het gevolg van vertraging in de uitvoering bij buitenruimte Vreewijk.

Ook de uitgaven ten laste van de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling zijn lager dan begroot. De grootste afwijking à € 131 is het gevolg van minder personele inzet voor fondsbeheer.

Daarnaast zijn er nog kleine verschillen bij de bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden, de bestemmingsreserve Duurzaamheid Gebieden en de Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds.

Grondzaken

Overzicht van baten en lasten

Pagina 64

PrijewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht baten en lasten Grondzaken	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	76.175	68.637	47.612	57.999	10.388
Totaal baten	76.175	68.637	47.612	57.999	10.388
Bijdragen rijk en mede-overheden	-1.756	507	242	2.064	1.822
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	88.247	83.342	50.043	51.136	1.094
Overige baten	-10.316	-15.211	-2.673	4.800	7.472
Lasten exclusief reserves	47.749	80.139	60.517	57.108	-3.408
Apparaatslasten	5.831	5.441	6.425	5.899	-527
Inhuur	2.084	596	2.124	1.605	-519
Overige apparaatslasten	81	64	76	110	34
Personeel	3.665	4.780	4.225	4.183	-41
Interne Lasten	4.093	13.091	11.710	12.759	1.049
Overige doorbelastingen	4.093	13.091	11.710	12.759	1.049
Programmalasten	37.825	61.607	42.381	38.451	-3.930
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	37.473	61.810	42.145	39.076	-3.069
Kapitaallasten	-2.640	-1.367	-1.485	-897	588
Overige programmalasten	1.194	0	600	143	-457
Subsidies en inkomstenoverdrachten	1.798	1.165	1.121	129	-992
Saldo voor vpb en reserveringen	28.426	-11.502	-12.905	891	13.796
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	28.426	-11.502	-12.905	891	13.796
Mutaties reserves	23.018	12.437	27.686	18.279	-9.008
Toevoeging aan reserves	4.400	0	55.341	87.906	32.665
Onttrekking aan reserves	24.918	12.437	23.011	20.420	-2.592
Vrijval reserves	2.500	0	60.016	85.765	25.749
Saldo voor overhead	51.444	935	14.781	19.170	4.388

Toerekening overhead aan Grondzaken	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.186	2.407	2.407	2.407	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	889	1.171	952	956	4
Saldo na overhead	48.368	-2.643	11.422	15.807	4.385

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	8.283	-2.006	10.288
1. Baten en lasten grondexploitaties en projecten voor derden	-3.852	-3.852	0
2. Resultaatsnemingen	4.652	0	4.652
3. Afboeken boekwaarde Schieveen	4.841	0	4.841
4. Overige effecten	2.642	1.846	795
Afwijking reserves	25.264	31.163	-5.899
5. Toevoeging reserve Gebiedsontwikkeling	0	6.816	-6.816
6. Toevoeging en vrijval vanuit samenvoeging reserves ISV-3, Investeringsplannen zonder gronduitgifte en Gebiedsontwikkeling	25.749	25.749	0
7. Onttrekkingen reserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)	-1.265	-1.062	-203
8. Onttrekkingen reserve Gebiedsontwikkeling	-815	-331	-484
9. Onttrekkingen reserve Nationaal programma Rotterdam Zuid (NPRZ)	-422	0	-422
10. Onttrekkingen reserve Infrastructuur	-80	0	-80
11. Onttrekkingen reserve Inrichting Buitenruimte Gebieden	-9	-9	0
12. Onttrekking ten gevolge van de balans	2.106	0	2.106
Saldo voor overhead	33.547	29.157	4.388

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Baten en lasten grondexploitaties en projecten voor derden

De gerealiseerde baten en lasten op de grondexploitaties en de projecten voor derden zijn lager dan begroot. De oorzaak hiervan is driedelig.

Ten eerste is het een keuze om in de grondexploitatieportefeuille rekening te houden met overprogrammering (circa 30%) om te zorgen dat er voldoende planaanbod is om in een jaar aan de vraag te kunnen voldoen. Deze overprogrammering (hogere raming) vertaalt zich in een verhoudingsgewijze even grote verhoging van de investeringen (lasten) als van de desinvesteringen (baten). Voor het resultaat op het product is deze afwijking ten opzichte van de begroting saldoneutraal, omdat de niet gerealiseerde baten en lasten doorschuiven naar de daaropvolgende jaren. Op portefeuilleniveau wordt getracht de met de overprogrammering samenhangende budgetovermaat binnen de grondexploitaties te beperken, maar de overmaat is nooit helemaal te voorkomen. Door de inzet de komende jaren op het verhogen van de bouwproductie zal de overmaat in deze collegeperiode naar verwachting (flink) afnemen.

Een tweede oorzaak ligt in de wijze waarop in de begroting keuzes rondom budgetsturing zijn gemaakt. De werkwijze van budgetsturing vereist dat voor een aangevane verplichting (bijvoorbeeld een aanbesteding) het volledige budget beschikbaar is, ook als de besteding over meerdere jaren is verspreid. De last moet dan dus feitelijk in het lopende boekjaar worden begroot terwijl de realisatie (deels) pas in latere jaren plaatsvindt.

Ten derde worden de interne en overige verrekeningen volledig onder de lasten gepresenteerd. Ook als de verrekening een baat betreft. Omdat in de grondexploitaties deze verrekeningen als baten worden gezien, levert de afwijking tussen begroting en realisatie een hoger verschil aan zowel de baten- als aan de lastenkant op.

2. Resultaatnemingen

De resultaatnemingen zijn op te delen in winstnemingen, verliesnemingen en mutaties in de voorzieningen. Bij de tweede bestuursrapportage (8-maandsrapportage) zijn de resultaatnemingen geraamd op € 9,6 mln en opgenomen in de begroting. Het verschil tussen de begrote en gerealiseerde resultaatnemingen bedraagt € 4,7 mln. Rekening houdend met de mutaties in de bestemmingsreserves die samenhangen met de resultaatnemingen bedraagt het verschil € 5,0 mln.

Resultaatnemingen	Begroot	Realisatie	Vershil
Winstnemingen	-20.162	-17.383	-2.779
Verliesnemingen	356	854	-498
Voorzieningen	16.920	8.991	7.929
Totaal excl. reserves	-2.886	-7.538	4.652
Onttrekkingen reserves	-7.839	-8.235	396
Toevoegingen reserves	1.154	1.154	0
Totaal incl. reserves	-9.571	-14.619	5.048

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Winstnemingen

De totale winstnemingen van € 17,4 mln zijn € 2,8 mln lager dan begroot. De winstnemingen bestaan uit

tussentijdse winstnemingen, waarbij in een aantal gevallen ook reeds genomen winsten in het verleden zijn teruggedraaid, en winstnemingen op in 2018 afgesloten projecten.

Verliesnemingen

De totale verliesnemingen van € 854 op projecten die in 2018 zijn afgesloten is € 498 hoger dan begroot.

Voorzieningen

Voor de grondexploitaties met een verwacht verlies (negatieve netto contante waarde) wordt een verliesvoorziening getroffen. Indien middelen beschikbaar zijn in bestemmingsreserves mogen deze niet direct worden toegerekend aan de grondexploitaties om het verwachte verlies binnen het project (deels) te compenseren. Voor het treffen van de verliesvoorziening voor grondexploitaties met een negatieve netto contante waarde kunnen de middelen in de bestemmingsreserves wel worden ingezet. De mutatie in de verliesvoorziening van € 9,0 mln is € 7,9 mln lager dan begroot.

Tegenover de toevoeging aan de verliesvoorziening stond voor een bedrag van € 8,2 mln aan onttrekkingen aan bestemmingsreserves voor onder andere de grondexploitaties Tweebosbuurt (€ 5,8 mln), Motorstraatgebied (€ 1,5 mln) en Little C (€ 0,4 mln). Dit is € 396 hoger dan begroot. De verliesvoorziening voor de grondexploitatie Little C is opgehoogd voor de bodemsaneringskosten. Hiervoor heeft een onttrekking aan de reserve Taakmutaties Gemeentefonds Bodem plaatsgevonden, gekoppeld aan Milieu. Op concernniveau is de verantwoording van de lasten en de onttrekking uit de reserve saldoneutraal.

Voor een aantal projecten heeft naar aanleiding van de actualisatie van de grondexploitaties een (gedeeltelijke) vrijval van de verliesvoorziening plaatsgevonden. De voorzieningen voor de grondexploitaties Zuidelijke Tuinsteden en Heijplaat Nieuwe Dorp zijn volledig vrij gevallen (respectievelijk € 1,3 mln en € 1,1 mln).

De stand per 31-12-2018 van de voorziening verliesgevende grondexploitaties is € 46,9 mln.

De voorziening Woningbouw is volledig vrij gevallen. Het doel van deze voorziening is het financieel afdekken van de overmaat in de programmering. Omdat de komende jaren op een hoge woningbouw productie wordt aangekoerst, is het aanhouden van deze voorziening op dit moment niet nodig.

3. Afboeken boekwaarde Schieveen

De (credit) boekwaarde van het investeringsproject Schieveen van € 4,8 mln is afgeboekt ten gunste van het resultaat. Voor dit bedrag zijn (nog) geen harde prestatieafspraken gemaakt met externe partijen. De middelen zijn wel nodig voor de toekomstige geplande investeringen in dit gebied.

4. Overige effecten

Het resterende verschil van per saldo € 795 kent meerdere oorzaken, waarbij de meeste oorzaken incidenteel van aard zijn. De € 2,6 mln hogere baten dan begroot hebben betrekking op de niet begrote vrijval van de voorziening Garantieregeling Grondbank Zuidplaspolder (€ 1,4 mln), de grondtransactie vanuit het project Kop van Feijenoord (€ 1,0 mln) en de hogere opbrengsten van de tijdelijk grondopslag Stadionpark (€ 125).

De € 1,8 mln hogere lasten dan begroot hebben betrekking op de niet conform begroting gerealiseerde doorbelastingen (uren) naar de grondexploitaties (€ 750), de niet voorziene uitgaven in de buitenruimte van de Bloemfonteinbuurt (€ 591), meer ureninzet op de interne projecten dan begroot (€ 288), hoger resterend saldo tussen apparaatslasten en dekking (€ 172) en overige effecten van € 46.

5. Toevoeging reserve Gebiedsontwikkeling

Conform de systeemafspraken is vanuit het resultaat, aanvullend op de begrote toevoeging van € 3,1 mln, € 6,8 mln toegevoegd aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling. Hiermee komt de totale toevoeging in 2018 vanuit het resultaat op € 9,9 mln.

6. Toevoeging en vrijval vanuit samenvoeging reserves ISV-3, Investeringsplannen zonder gronduitgifte en Gebiedsontwikkeling

Het opnemen van de bestemmingsreserves ISV-3 en Investeringsplannen zonder gronduitgifte in de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling heeft geleid tot een vrijval van de reserves ISV-3 en Investeringsplannen zonder gronduitgifte van € 25,7 mln en navenante toevoeging aan de reserve Gebiedsontwikkeling.

7. Onttrekkingen bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam (IFR)

De uitvoering van de diverse exploitatieprojecten (onder andere Hart van Zuid, Sportcampus en Spaanse Polder) verloopt volgens verwachting, maar de uitgaven komen niet volledig overeen met de geraamde fasering in jaarschijven. De lasten zijn € 1,1 mln lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve IFR is voor de betreffende projecten € 1,1 mln minder onttrokken dan begroot.

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 3 minder onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 200 minder onttrokken dan begroot.

8. Onttrekkingen bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

De uitvoering van de diverse exploitatieprojecten (onder andere Bodemsanering KPSV, buitenruimte Rotterdam Central District) verloopt volgens verwachting, maar de uitgaven komen niet volledig overeen met de geraamde fasering in jaarschijven. De lasten zijn € 331 lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling is voor de betreffende projecten € 331 minder onttrokken dan begroot.

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 595 meer onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 1,1 mln minder onttrokken dan begroot.

9. Onttrekkingen bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Ten behoeve van de verliesvoorziening grondexploitaties is € 196 minder onttrokken dan begroot. Voor de projecten die over de balans lopen, is € 226 minder onttrokken dan begroot.

10. Onttrekkingen bestemmingsreserve Infrastructuur

De uitvoering van Rotterdam Centraal Station verloopt volgens verwachting. Voor dit balansproject is aan de bestemmingsreserve Infrastructuur € 80 minder onttrokken dan begroot.

11. Onttrekkingen bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden

De uitvoering van het project buitenruimte Kop van Zuid verloopt volgens verwachting. De lasten zijn € 9 lager dan begroot en aan de bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte Gebieden is € 9 minder onttrokken dan begroot.

12. Onttrekkingen ten gevolge van de balans

Voor de projecten die op de balans staan leidt een lagere onttrekking aan de reserves niet direct tot lagere exploitatielasten, maar tot een lagere activering op de balans. Per saldo gaat het om een lagere activering van € 2,1 mln.

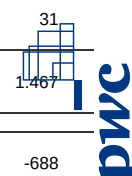
Erfpacht

Pagina 52

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Erfpacht	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	45.353	28.131	30.200	39.273	9.074
Totaal baten	45.353	28.131	30.200	39.273	9.074
Opbrengsten derden	44.215	25.821	29.259	38.190	8.931
Overige baten	1.138	2.310	941	1.084	143
Lasten exclusief reserves	28.387	9.187	7.891	8.668	777
Apparaatslasten	918	957	1.440	1.351	-89
Inhuur	398	581	849	743	-106
Overige apparaatslasten	1	0	6	20	14
Personeel	519	377	585	588	3
Interne Lasten	623	583	235	290	56
Overige doorbelastingen	623	583	235	290	56
Programmalasten	26.845	7.646	6.216	7.027	1.111
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	926	299	104	135	31
Kapitaallasten	25.503	7.147	5.912	7.379	1.467
Overige programmalasten	417	200	200	-488	-688

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor vpb en reserveringen	16.966	18.944	22.309	30.606	8.297
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	16.966	18.944	22.309	30.606	8.297
Mutaties reserves	-1.500	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves	1.500	0	0	0	0
Saldo voor overhead	15.466	18.944	22.309	30.606	8.297

Toerekening overhead aan Erfpacht	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	503	503	503	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	15.466	18.441	21.806	30.103	8.297

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	9.074	777	8.297
1. Afschrijving eeuwigdurende erfpacht, conversies en functiewijzigingen	8.931	0	8.931
2. Kapitaallasten	0	1.467	-1.467
3. Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	0	-688	688
4. Diversen afwijkingen	143	-2	145
Saldo voor overhead	9.074	777	8.297

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Afschrijving eeuwigdurende erfpacht, conversies en functiewijzigingen

Het voordelig saldo op de opbrengsten is met name veroorzaakt door gronduitgiftes in afschrijving eeuwigdurende erfpacht à € 1,4 mln en conversies en functiewijzigingen erfpacht in 2018 à € 7,5 mln.

2. Kapitaallasten

Hogere afschrijvingslasten à € 1,5 mln. Dit heeft onder andere te maken met gronduitgiftes in afschrijving eeuwigdurende erfpacht. Bij dergelijke gronduitgiftes wordt de grondwaarde op de balans direct afgeschreven, wat tot uitdrukking komt in de kapitaallasten.

3. Dotatie voorziening dubieuze debiteuren

Lagere dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren van € -688 als gevolg van een herijking van de voorziening op basis van actuele gegevens.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

4. Diverse afwijkingen

De lagere uitgaven (€ -2) zijn voornamelijk toe te wijzen aan mindere inhuur. Terwijl de hogere baten toe te schrijven zijn aan rentebaten (€ 143).

Commercieel vastgoed

Pagina 51

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Commercieel vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	73.262	54.852	92.697	92.687	-10
Totaal baten	73.262	54.852	92.697	92.687	-10
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	73.262	54.852	92.697	92.760	63
Overige baten	0	0	0	-74	-74
Lasten exclusief reserves	80.120	39.116	71.508	79.362	7.854
Interne Lasten	4.771	2.198	4.451	4.789	338
Beleidspecifiek vastgoed	-1.479	-833	-227	-278	-51
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	6.250	3.031	4.678	5.067	389
Programmalasten	75.349	36.917	67.058	74.573	7.515
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	17.664	17.616	19.194	20.249	1.056
Kapitaallasten	28.973	15.879	43.915	42.216	-1.699
Overige programmalasten	28.713	3.423	3.949	12.108	8.159
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-6.858	15.736	21.189	13.325	-7.864
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-6.858	15.736	21.189	13.325	-7.864
Mutaties reserves	1.155	2.097	1.837	925	-913
Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0

PrivaatwaterhuiseCoöperaties
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

pwc

Onttrekking aan reserves	1.155	2.097	1.837	925	-913
Saldo voor overhead	-5.703	17.833	23.026	14.249	-8.777

Toerekening overhead aan Commercieel vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-5.703	17.833	23.026	14.249	-8.777

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-10	8.767	-8.777
1. Onderhoudslasten	0	-1.500	1.500
2. Voorziening Schiekadeblok	0	4.176	-4.176
3. Afwaardering Commercieel Vastgoed	0	1.594	-1.594
4. Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg	0	-1.000	1.000
5. Kapitaallasten	0	-2.592	2.592
6. Verkoopkosten	0	1.320	-1.320
7. Diverse baten en lasten waaronder energie- en zakelijke lasten	-10	6.769	-6.779
Afwijking reserves	-913	-913	0
8. Lagere onttrekking reserves	-913	-913	0
Saldo voor overhead	-923	7.854	-8.777

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Eind 2017 is de uitvoeringsagenda Vastgoed vastgesteld. Een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsagenda is 'de begroting op orde'. Met 'de begroting op orde' wordt toegewerkt naar een transparante begroting die sluitend is. In 2018 is gestart met een uitgebreide analyse op de kostendekkende huursystematiek en een nadere analyse op andere begrotingsposten. Ook zijn verbeteringen ingezet om het onderhoud beter te kunnen raadplegen.

kunnen uitvoeren. Hoewel er vorderingen zijn gemaakt, zijn er nog stappen te zetten. De resultaten 2018 moeten in dit licht worden gezien.

1. Onderhoudslasten

Er is € 3,1 mln minder besteed aan regulier onderhoud. Ahoy voert namens de gemeente onderhoud uit. Het is Ahoy niet gelukt om groot onderhoud tijdig op de markt te zetten. Dit zorgt voor minder uitgaven in 2018. In 2019 zullen deze kosten waarschijnlijk wel worden gemaakt. Het incidenteel onderhoud is € 1,6 mln hoger dan begroot. Dit is onderhoud waarvoor geen dekking is binnen de begroting van Vastgoed. Deze kosten worden niet via de huur verhaald op de huurders. Incidenteel onderhoud bestaat uit kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en of strengere veiligheidsvoorschriften.

2. Voorziening Schiekadeblok

Voor de ontwikkellocatie Schiekadeblok is een aanvullende voorziening gevormd van € 4,2 mln. Dit is noodzakelijk in verband met de verslaggevingsregels van de BBV en in lijn met het in december 2018 met de raad besproken ontwikkelscenario. Er wordt gewerkt aan een optimalisering van het plan, maar daarvoor zijn nog geen cijfers beschikbaar.

3. Afwaardering Commercieel Vastgoed

In lijn met de BBV-regels wordt jaarlijks van een derde van de objecten in de commerciële portefeuille de marktwaarde bepaald. Indien de marktwaarde lager is dan de boekwaarde dient afgewaardeerd te worden tot de marktwaarde. Dit wordt per object bekeken. In 2018 zijn de portefeuilles Bedrijfsonroerend goed en Wonen geherwaardeerd. Hieruit volgt een afboeking van € 1,6 mln.

4. Sloopkosten Gebbeweg/Traviataweg

De opdrachtverlening tot de sloop duurde langer dan verwacht, waardoor de sloop vertraging heeft opgelopen. Hierdoor zijn € 1 mln minder kosten gemaakt dan begroot. Deze kosten komen ten laste van 2019.

5. Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn € 2,6 mln lager dan begroot. Bij de verkoop van objecten worden de boekwaardes gedesinvesteerd met kapitaalslasten tot gevolg. Doordat er minder objecten zijn verkocht dan begroot, zijn er minder kapitaalslasten.

6. Verkoopkosten

De verkoopkosten zijn 1,3 mln hoger dan begroot. De verkoopkosten waren niet voor alle verkopen juist begroot.

7. Diverse baten en lasten waaronder energie- en zakelijke lasten

De energielasten zijn € 900 hoger dan begroot. Tevens is er door aanslagen van voorgaande jaren en een reservering voor nog niet opgelegde aanslagen 2018 een overschrijding op de zakelijke lasten van € 3,8 mln. Deze overschrijding heeft deels betrekking op het product maatschappelijk vastgoed. Ook is er een hogere

realisatie van € 300 op boetes, een lagere realisatie op de interne verrekening met de grondexploitaties van € 400 en hogere realisatie van verzekeringen van € 300. Tot slot is er geen invulling gevonden voor de restant stelpost van € 1,5 mln die voor de helft bestond uit een taakstelling voortvloeiend uit de digitaliseringsagenda.

8. Lagere onttrekking reserves

De sloop van de panden aan de Gebbeweg en Traviataweg is vertraagd waardoor de kosten in 2018 lager waren. Dit heeft geresulteerd in een lagere onttrekking in 2018 van € 913.

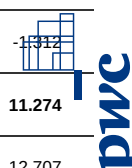
Maatschappelijk vastgoed

Pagina 55

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Maatschappelijk vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	51.871	31.523	63.948	71.558	7.610
Totaal baten	51.871	31.523	63.948	71.558	7.610
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	0	44	44
Financieringsbaten	0	0	0	3	3
Opbrengsten derden	51.942	31.523	63.948	71.389	7.440
Overige baten	-71	0	0	122	122
Lasten exclusief reserves	144.924	27.874	70.933	86.524	15.591
Apparaatslasten	6.550	7.744	7.983	7.746	-237
Inhuur	561	1.521	1.019	916	-103
Overige apparaatslasten	106	83	183	117	-66
Personeel	5.883	6.139	6.781	6.712	-69
Interne Lasten	-79.500	-92.585	-120.808	-116.253	4.554
Beleidspecifiek vastgoed	-86.699	-91.591	-73.788	-67.922	18.663
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	7.199	-994	-47.020	-48.332	13.112
Programmalasten	217.875	112.715	183.758	195.032	11.274
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	111.323	43.525	92.112	104.819	12.707

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	88.840	59.499	78.574	78.769	194
Overige programmalasten	17.712	9.691	13.003	11.444	-1.558
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	70	0	-70
Saldo voor vpb en reserveringen	-93.054	3.648	-6.985	-14.966	-7.981
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-93.054	3.648	-6.985	-14.966	-7.981
Mutaties reserves	832	713	5.051	4.226	-825
Toevoeging aan reserves	1.646	0	533	533	0
Onttrekking aan reserves	1.832	713	5.051	4.226	-825
Vrijval reserves	646	0	533	533	0
Saldo voor overhead	-92.222	4.361	-1.934	-10.741	-8.806

Toerekening overhead aan Maatschappelijk vastgoed	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	2.921	2.911	2.911	2.911	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	1.647	2.304	2.078	1.867	-211
Saldo na overhead	-96.790	-853	-6.923	-15.518	-8.595

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	7.610	16.416	-8.806
1. Opbrengsten	1.705	0	1.705
2. Project Collectiegebouw (Boijmans van Beuningen)	5.905	5.905	0
3. Onderhoudslasten	0	12.700	-12.700
4. Diverse lasten waaronder energie en interne verrekeningen	0	-2.189	2.189
Afwijking reserves	-825	-825	0
5. Lagere onttrekking reserves	-825	-825	0

Toelichting op overzicht van afwijkingen

Eind 2017 is de uitvoeringsagenda Vastgoed vastgesteld. Een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsagenda is 'de begroting op orde'. Met 'de begroting op orde' wordt toegewerkt naar een transparante begroting die sluitend is. In 2018 is gestart met een uitgebreide analyse op de kostendekkende huursystematiek en een nadere analyse op andere begrotingsposten. Ook zijn verbeteringen ingezet om het onderhoud beter te kunnen ramen en te kunnen uitvoeren. Hoewel er vorderingen zijn gemaakt, zijn er nog stappen te zetten. De resultaten 2018 moeten in dit licht worden gezien.

1. Opbrengsten

De opbrengsten zijn € 1,7 mln hoger. Vanwege het doorschuiven van verkopen naar 2019 is de verkoopopbrengst € 700 lager dan verwacht. Het gaat hier om objecten die voor de organisatiewijziging onderdeel uitmaakte van de maatschappelijke portefeuille. Inmiddels zijn deze ondergebracht in de niet kern-portefeuille. Daarnaast zijn de overige opbrengsten € 905 hoger dan verwacht. Dit wordt mede veroorzaakt door de doorberekening van rioolheffing voorgaande jaren aan schoolbesturen. Daarnaast heeft er een herziening plaatsgevonden van de btw op investeringen aan sportobjecten die aan het Sportbedrijf worden verhuurd. Dat levert een eenmalige incidentele meevaller op van € 1,5 mln.

2. Project Collectiegebouw (Boijmans van Beuningen)

Afgesproken is dat het project Collectiegebouw Boijmans van Beuningen niet door de gemeente wordt gefinancierd. Omdat de projectleiding wel door de gemeente wordt gedaan, lopen ook de financiën via de gemeentebegroting. De kosten en opbrengsten zijn niet begroot wat zowel een verschil bij de baten als bij de lasten oplevert. Per saldo heeft het geen resultaatseffect voor de gemeente.

3. Onderhoudslasten

De onderhoudskosten zijn in totaal met € 12,7 mln overschreden. De reguliere onderhoudslasten zijn met € 10,5 mln overschreden. Er is intensief gestuurd door de afdelingsleiding op het uitvoeren van onderhoud door de organisatie. De afgelopen jaren is regelmatig het onderhoudsbudget niet gerealiseerd. Dit heeft grote invloed op de kwaliteit van de objecten en geeft (terecht) discussie met onze opdrachtgevers die wel voor onderhoud betalen via de kostendekkende huur. Om de kerntaak te verbeteren is afgelopen jaar flink gestuurd op onderhoud om geen verdere degradatie te krijgen van de objecten.

Tevens zijn de incidentele onderhoudslasten met € 2,2 mln overschreden. Dit is onderhoud waarvoor geen dekking is binnen de begroting. Deze kosten worden niet via de huur doorberekend aan de huurders. Hiervoor is in 2013 bij de bestuurlijke besluitvorming rond de kostendekkende huur expliciet gekozen. Bij incidenteel onderhoud moet gedacht worden aan kosten voor asbestsanering, bodemsanering, funderingsverbetering en (vervroegd) onderhoud als gevolg van gewijzigde wetgeving en of strengere veiligheidsvoorschriften.

4. Diverse lasten waaronder energie en interne verrekeningen

De energielasten zijn € 1,5 mln hoger dan begroot. De realisatie van zakelijke lasten is deels verantwoord onder product commercieel vastgoed waardoor er een voordeel is van € 700. Er is sprake van een hogere interne verrekening dan begroot van € 1,7 mln.

De apparaatslasten zijn € 500 lager dan begroot, doordat vacatures gaandeweg het jaar zijn ingevuld of nog ingevuld moeten worden (verloop en doorstroom). Er is € 500 minder gedoteerd aan de voorziening dubieuze debiteuren dankzij een beter debiteurenbeheer en kwalitatieve financiële toetsing voorafgaand aan het sluiten van huurovereenkomsten. Ook is de realisatie van verzekeringen € 289 lager dan begroot.

5. Lagere onttrekking reserves

Voor de extra beheersmaatregelen rond het museumgebouw van Museum Boijmans van Beuningen is een reserve gevormd. De aanbesteding is voor een deel goedkoper uitgevallen dan begroot waardoor er minder onttrokken hoefde te worden vanuit de reserve.

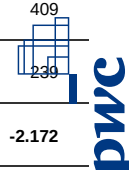
Projectmanagement en engineering

Pagina 56

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Projectmanagement en engineering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	9.896	10.380	9.364	7.595	-1.769
Totaal baten	9.896	10.380	9.364	7.595	-1.769
Bijdragen rijk en mede-overheden	84	0	0	68	68
Opbrengsten derden	10.085	10.380	9.364	8.341	-1.023
Overige baten	-273	0	0	-814	-814
Lasten exclusief reserves	-19.094	-20.200	-18.875	-19.511	-636
Apparaatslasten	57.510	56.099	60.288	61.947	1.668
Inhuur	10.510	8.029	10.641	11.653	1.012
Overige apparaatslasten	1.205	1.000	949	1.358	409
Personeel	45.795	47.071	48.698	48.936	239
Interne Lasten	-80.273	-77.847	-82.277	-84.450	-2.172

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige doorbelastingen	-80.273	-77.847	-82.277	-84.450	-2.172
Programmalasten	3.669	1.547	3.115	2.991	-124
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.561	1.466	3.033	3.566	533
Kapitaallasten	60	81	81	82	1
Overige programmalasten	48	0	0	-657	-657
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	28.990	30.581	28.239	27.106	-1.133

Toerekening overhead aan Projectmanagement en engineering	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	23.061	21.221	21.221	21.221	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	5.689	6.004	6.141	5.838	-303
Saldo na overhead	240	3.356	877	48	-829

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.769	-636	-1.133
1. Omzet externe opdrachtgevers	-1.769	0	-1.769
2. Doorbelastingen interne opdrachtgevers	0	-2.348	-2.348
3. Kosten	0	1.712	1.712
Saldo voor overhead	-1.769	-636	-1.133

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Omzet externe opdrachtgevers

De vraag vanuit de externe opdrachtgevers bleef achter bij de verwachting.

2. Doorbelastingen interne opdrachtgevers

De grotere vraag vanuit de interne producten binnen het concern heeft geleid tot een toename van de interne doorbelastingen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de producten Gebiedsontwikkeling en Vastgoed.

3. Kosten

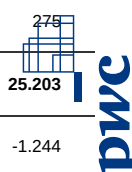
De toename van de totale omzet heeft geleid tot hogere kosten van voornamelijk het ingehuurd personeel.

Algemene middelen

Pagina 7

Overzicht baten en lasten Algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.954.833	1.971.289	1.983.415	2.055.696	72.281
Totaal baten	1.954.833	1.971.289	1.983.415	2.055.696	72.281
Belastingen	248.466	246.679	251.554	251.361	-193
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.521.306	1.578.503	1.580.780	1.646.950	66.170
Dividenden	114.136	107.577	109.139	109.139	0
Financieringsbaten	29.256	9.705	9.061	9.373	312
Opbrengsten derden	35.770	31.416	34.047	35.126	1.080
Overige baten	5.899	-2.591	-1.165	3.747	4.913
Lasten exclusief reserves	13.857	38.516	16.794	41.193	24.399
Apparaatslasten	25.623	23.292	23.162	22.083	-1.078
Inhuur	2.575	198	2.865	2.137	28
Overige apparaatslasten	391	557	514	350	6
Personeel	22.657	22.537	19.782	19.596	18
Interne Lasten	-6.685	-4.681	-6.134	-5.859	279
Overige doorbelastingen	-6.685	-4.681	-6.134	-5.859	279
Programmalasten	-5.081	19.905	-234	24.969	25.203
Financieringslasten	50.233	52.747	42.243	41.000	-1.244

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inkopen en uitbestede werkzaamheden	2.382	20.137	7.315	6.148	-1.168
Kapitaallasten	-69.603	-64.205	-62.318	-34.286	28.032
Overige programmalasten	8.002	7.320	8.620	8.204	-416
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.905	3.905	3.905	3.903	-2
Saldo voor vpb en reserveringen	1.940.976	1.932.773	1.966.621	2.014.503	47.881
Vennootschapsbelasting	-788	-500	-800	-728	72
Saldo voor reserveringen	1.940.188	1.932.273	1.965.821	2.013.775	47.954
Mutaties reserves	52.578	34.450	-36.850	-37.838	-988
Toevoeging aan reserves	125.871	64.853	148.914	148.914	0
Onttrekking aan reserves	131.826	10.264	10.347	9.358	-989
Vrijval reserves	46.622	89.039	101.717	101.718	1
Saldo voor overhead	1.992.766	1.966.722	1.928.971	1.975.937	46.966

Toerekening overhead aan Algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.418	7.423	7.423	7.423	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.220	1.780	1.829	1.980	151
Saldo na overhead	1.982.128	1.957.519	1.919.719	1.966.534	46.815

Toelichting op overzicht baten en lasten

Op het programma Algemene middelen is sprake van een voordeel van € 47 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

Meeropbrengsten en vrijval voorziening debiteuren

Op 19 maart 2019 heeft het gerechtshof van Den Haag de Gemeente Rotterdam in het gelijk gesteld in een juridisch geschil inzake de precariobelasting. Dit heeft geleid tot € 5.9 mln hogere opbrengsten precariobelasting.

Verder heeft onder andere opschoning in de plicht bezwaren administratie tot en met boekjaar 2018 geleid tot een vrijval dubieuze debiteuren van € 2 mln.

Decembercirculaire gemeentefonds

De decembercirculaire Gemeentefonds bevatte een aantal aanpassingen in de algemene uitkering. Daarmee wordt in totaal € 66,1 mln aan hogere baten ontvangen. De aanpassingen komen door wijzigingen in taken en

decentralisatie- en integratie-uitkeringen die betrekking hebben op het lopende begrotingsjaar 2018. Deze aanpassingen konden, zoals aangegeven in de 10-maandsbrief, niet eerder verwerkt worden in de begroting 2018. Ze bestaan voor € 64,19 mln uit extra toegekende taakmutaties, waaronder:

- de compensatie voor de financiële tekorten in 2016 en 2017 op het terrein van jeugd en Wmo (€ 17,8 mln)
- de regiodeal NPRZ (€ 24 mln)
- de pilot aardgasvrij maken wijken (€ 4,4 mln)
- verbetering van de luchtkwaliteit (€ 6,1 mln)

De raad wordt bij behandeling van de jaarstukken voorgesteld in te stemmen een deel van deze gelden ad € 40,7 mln te bestemmen en toe te voegen aan de bestemmingsreserve Taakmutatie. Dit betreft de taakmutaties die juridisch verplicht zijn of waar een collegebesluit aan ten grondslag ligt. Van de ontvangen € 64,1 mln is € 17,8 mln ontvangen ter dekking van gemaakte kosten binnen het sociaal domein in 2016 en 2017. Derhalve hoeft hiervoor geen taak te worden uitgevoerd. Het restant bedrag taakmutaties (€ 5,6 mln) maakt deel uit van de integrale afwegingen bij Voorjaarsnota.

Ook is op basis van de decembercirculaire een hogere algemene uitkering van € 2,0 mln ontvangen vanwege het aanpassen van waarden van maatstaven en een herziening van de uitkeringsfactoren voor de jaren 2016 tot en met 2018.

Warmtebedrijf

Bij de 10-maandsbrief is de garantie ten behoeve van het Warmtebedrijf verlengd tot 2019. Hiertoe is de verschuldigde borgpremie van € 1,7 mln verwerkt. Overeenkomstig het raadsbesluit van 7 februari 2019 over het Warmtebedrijf is besloten om de geraamde garantiepremie niet in rekening te brengen.

Bestemmingsreserves

In 2018 is voor € 0,9 mln minder aan baten dan geraamd aan de bestemmingsreserves RIO 40 en Krimp (Motie31) onttrokken.

Afboeking deelneming Warmtebedrijf

Het nadeel wordt veroorzaakt door de gedeeltelijke afboeking van de boekwaarde van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam van € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de Bestuursovereenkomst met provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze Bestuursovereenkomst leidt tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage geeft aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft op 7 februari 2019 hiermee ingestemd.

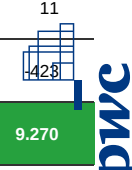
Diverse overige afwijkingen

De resterende afwijking van € 0,6 mln wordt veroorzaakt door diverse afwijkingen. Enerzijds zijn de gerealiseerde lasten inhuur en incassokosten (€ 1,0 mln) lager dan begroot en zijn de post Onvoorzien (€ 0,3 mln) en een bedrag aan taakmutaties (€ 0,3 mln) niet ingezet. Anderzijds is het financieringsresultaat € 0,9 mln aan lasten lager dan begroot. Dit komt enerzijds door lager te betalen externe rentelasten en anderzijds door lagere interne toegerekende rente.

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Belastingen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	289.037	277.740	283.714	291.367	7.653
Totaal baten	289.037	277.740	283.714	291.367	7.653
Belastingen	248.466	246.679	251.554	251.361	-193
Bijdragen rijk en mede-overheden	43	0	0	27	27
Opbrengsten derden	33.465	31.060	31.941	34.842	2.901
Overige baten	7.063	0	219	5.137	4.918
Lasten exclusief reserves	19.006	18.545	20.117	18.499	-1.618
Apparaatslasten	14.760	13.355	14.038	13.491	-547
Inhuur	1.895	198	2.180	1.640	-540
Overige apparaatslasten	316	536	498	302	-195
Personeel	12.548	12.621	11.360	11.548	188
Interne Lasten	-6.671	-4.681	-6.123	-6.251	28
Overige doorbelastingen	-6.671	-4.681	-6.123	-6.251	28
Programmalasten	10.918	9.871	12.201	11.259	942
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	1.625	952	2.377	1.848	229
Kapitaallasten	1.979	2.409	1.914	1.924	11
Overige programmalasten	7.314	6.510	7.910	7.487	423
Saldo voor vpb en reserveringen	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

Price waterhouse Coopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Saldo voor reserveringen	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270

Mutaties reserves

Saldo voor overhead	270.031	259.195	263.598	272.868	9.270

Toerekening overhead aan Belastingen					Afwijking
	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	
	2017	begroting 2018	Begroting 2018	2018	
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	8.418	7.423	7.423	7.423	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	2.220	1.780	1.829	1.980	151
Saldo na overhead	259.393	249.991	254.345	263.465	9.120

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	7.653	-1.618	9.270
1. Lagere belastingopbrengsten	-193	0	-193
2. Vrijval Voorzieningen	2.135	98	2.037
3. Meeropbrengsten	5.685	-575	6.260
4. Lagere apparaatslasten	0	-547	547
5. Diverse afwijkingen	26	-593	619
Saldo voor overhead	7.653	-1.618	9.270

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Lagere belastingopbrengsten

Er is een hogere opbrengst logiesbelasting van € 0,1 mln. Gezien de heffingsgrondslag volgt de opbrengst direct de prijs- en bezettingsontwikkeling in de hotelbranche. De bezettingsgraad en gemiddelde kamerprijs zijn vorig jaar toegenomen. Deze toename heeft geleid tot een hogere opbrengst in 2018.

Daarnaast is er een lagere opbrengst onroerende zaakbelasting van € 0,3 mln. De lagere opbrengst is het saldo van areaaluitbreidingen, de opvoering van nieuwe objecten, de verwerking van een belastingcompromis met een belastingplichtige en een iets lagere opbrengst over het belastingjaar 2016. Daarnaast zijn er diverse kleinere verschillen bij andere belastingen.

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

2. Vrijval voorzieningen

De Voorziening debiteuren is € 2 mln hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt door een vrijval op het onderdeel dubieuze debiteuren. Opschoning in de plicht bezwaren administratie tot en met 2018 is de voornaamste reden van deze vrijval.

3. Meeropbrengsten

Op 19 maart 2019 heeft het gerechtshof van Den Haag de Gemeente Rotterdam in het gelijk gesteld in een juridisch geschil inzake de precariobelasting. Enerzijds heeft dit geresulteerd in een vrijval van voorziening van € 3.2 mln. Anderzijds heeft dit geleid tot hogere opbrengsten precariobelasting uit oudere jaren ad € 2.7 mln. Daarnaast is voor de recente belastingjaren als gevolg van een compromis het verschil tussen de betwiste en de opgelegde WOZ-waarde met € 171 verlaagd, hetgeen eveneens tot een vrijval heeft geleid. Verder zijn de aanmanings- en vervolgingskosten € 0.2 mln hoger dan verwacht. Deze hogere opbrengst is het gevolg van het feit dat een aantal belastingplichtigen niet voor de vervaldatum aan hun verplichtingen hebben voldaan.

4. Lagere apparaatslasten

Er is in 2018 minder aan apparaatslasten uitgegeven (€ 547). Dit komt hoofdzakelijk door een onderbesteding op inhuur vanwege het feit dat sommige expertises, voornamelijk taxateurs, lastig uit de markt bleken te halen.

5. Diverse afwijkingen

De belangrijkste afwijking komt doordat minder aan incassokosten is uitgegeven dan vooraf is begroot. Door een efficiëntieslag en ICT-ontwikkeling bij de gemeentelijke deurwaarders heeft de gemeente minder externe deurwaarders ingezet. Verder zijn er nog diverse kleine afwijkingen.

Beheer algemene middelen

Pagina 8

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Beheer algemene middelen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.536.368	1.590.660	1.580.780	1.646.908	66.128
Totaal baten	1.536.368	1.590.660	1.580.780	1.646.908	66.128
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.520.405	1.578.503	1.580.780	1.646.908	66.128
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	0	0	0	0	0

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige baten	15.963	12.157	0	0	0
Lasten exclusief reserves	3.694	21.071	6.435	5.789	-646
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Personeel	0	0	0	0	0
Programmalasten	3.694	21.071	6.435	5.789	-646
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	-267	17.138	2.502	1.858	-644
Kapitaallasten	56	28	28	28	0
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	3.905	3.905	3.905	3.903	-2
Saldo voor vpb en reserveringen	1.532.675	1.569.589	1.574.345	1.641.120	66.775
Vennootschapsbelasting	-788	-500	-800	-728	72
Saldo voor reserveringen	1.531.886	1.569.089	1.573.545	1.640.392	66.847
Mutaties reserves	73.655	41.715	-12.631	-12.630	1
Toevoeging aan reserves	90.506	47.324	113.332	113.332	0
Onttrekking aan reserves	120.788	0	0	0	0
Vrijval reserves	43.373	89.039	100.701	100.702	1
Saldo voor overhead	1.605.542	1.610.804	1.560.914	1.627.762	66.848

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

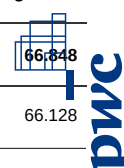
Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	1.605.542	1.610.804	1.560.914	1.627.762	66.848

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	66.128	-718	66.848
1. Gemeentefonds	66.128	0	66.128

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

2. Post Onvoorzien	0	-300	300
3. Taakmutaties Gemeentefonds	0	-325	325
4. Vennootschapsbelasting	0	-72	72
5. Overige afwijkingen	0	-21	21
Afwijking reserves	1	0	1
6. Vrijval Financieringsreserve	1	0	1
Saldo voor overhead	66.128	-718	66.848

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Gemeentefonds

De decembercirculaire Gemeentefonds bevatte een aantal aanpassingen ad € 66,1 mln door wijzigingen in taken, decentralisatie- en integratie-uitkeringen die betrekking hebben op het lopende begrotingsjaar 2018 en in de hoogte van de algemene uitkering. Deze aanpassingen konden, zoals reeds aangegeven in de 10-maandsbrief, niet eerder verwerkt worden in de begroting 2018. Zij bestaan voor € 64,1 mln uit extra toegekende 'taakmutaties, waaronder de compensatie voor de financiële tekorten in 2016 en 2017 op het terrein van jeugd en Wmo, de regiodeal NPRZ, de pilot aardgasvrij maken van een wijken en verbetering van de luchtkwaliteit'. Deze zijn echter dermate laat in het jaar toegekend dat deze middelen niet meer in 2018 konden worden uitgegeven. De raad wordt bij behandeling van de jaarstukken voorgesteld in te stemmen een deel van deze gelden ad € 40,7 mln te bestemmen en toe te voegen aan de bestemmingsreserve Taakmutatie. Dit betreft de taakmutaties die juridisch verplicht zijn of waar een collegebesluit aan ten grondslag ligt. Van de ontvangen € 64,1 mln is € 17,8 mln ontvangen ter dekking van gemaakte kosten binnen het sociaal domein in 2016 en 2017. Derhalve hoeft hiervoor geen taak te worden uitgevoerd. Het restant bedrag taakmutaties (€ 5,6 mln) maakt onderdeel uit van de integrale afwegingen bij Voorjaarsnota. Bovendien is op basis van de decembercirculaire een hogere algemene uitkering ad € 2,0 mln ontvangen vanwege het aanpassen van waarden van maatstaven en herziening van de uitkeringsfactoren voor de jaren 2016 t/m 2018.

2. Post Onvoorzien

De post onvoorzien behoefde in 2018 niet ingezet te worden.

3. Taakmutaties Gemeentefonds

Dit betreft een onderbesteding met € 0,3 mln van de bij septembercirculaire ontvangen gelden voor taakmutaties. Deze gelden konden niet meer in 2018 ingezet worden.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

4. Vennootschapsbelasting

Deze onderbesteding is als gevolg van voorlopige verschuldigde Vpb-lasten 2018 en definitieve aanslag Vpb-lasten 2017.

5. Overige afwijkingen

Overige afwijkingen betreft minder gerealiseerde materiele kosten dan geraamd.

6. Vrijval Financieringsreserve

Dit betreft afrondingsverschil vrijval Financieringsreserve.

Deelnemingen

Pagina 10

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Deelnemingen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	114.359	107.577	109.289	109.316	27
Totaal baten	114.359	107.577	109.289	109.316	27
Dividenden	114.136	107.577	109.139	109.139	0
Financieringsbaten	0	0	0	27	27
Opbrengsten derden	23	0	0	0	0
Overige baten	200	0	150	150	0
Lasten exclusief reserves	13.950	10.158	11.419	37.132	25.713
Programmalasten	13.950	10.158	11.419	37.132	25.713
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	684	500	1.640	1.753	113
Kapitaallasten	13.265	9.658	9.779	35.379	25.600
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	100.409	97.419	97.870	72.183	-25.686
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	100.409	97.419	97.870	72.183	-25.686
Mutaties reserves	1.141	1.141	1.141	1.141	0

Uitgevoerd door
PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toevoeging aan reserves	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	1.141	1.141	1.141	1.141	0
Saldo voor overhead	101.550	98.559	99.011	73.324	-25.686

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	101.550	98.559	99.011	73.324	-25.686

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	27	25.713	-25.686
1. Ontvangen rente	27	0	27
2. Kapitaallasten	0	25.600	-25.600
3. Overige afwijkingen	0	113	-113
Saldo voor overhead	27	25.713	-25.686

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Ontvangen rente

De gerealiseerde extra baten € 27 betreft ontvangen rente door de Rijksbelastingdienst in verband met later terugontvangen geld dividendbelasting.

2. Kapitaallasten

Het nadeel wordt veroorzaakt door de gedeeltelijke afboeking van de boekwaarde van de deelneming Warmtebedrijf Rotterdam van € 25,6 mln. Dit als gevolg van de afspraken uit de Bestuursovereenkomst met provincie Zuid-Holland inzake de realisatie van de warmteleiding van Rotterdam naar Leiden (Leiding over Oost). Deze Bestuursovereenkomst leidt tot een extra kapitaalstorting vanuit de gemeente in het bedrijf en gewijzigde eigendomsverhoudingen met een lager aandelenpercentage voor de gemeente. Dit lagere aandelenpercentage geeft aanleiding de boekwaarde te herzien. De raad heeft op 7 februari 2019 hiermee ingestemd.

3. Overige afwijkingen

In verband met de intensiteit van lopende dossiers zoals Warmtebedrijf Rotterdam, Eneco en Het Nieuwe Stadion is € 113 meer uitgegeven aan extern financieel en juridisch advies dan geraamd.

Documentpagina 814

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Financiering	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	-17.295	-14.748	64	329	266
Totaal baten	-17.295	-14.748	64	329	266
Financieringsbaten	32	0	1.598	1.869	271
Opbrengsten derden	0	0	0	0	0
Overige baten	-17.327	-14.748	-1.534	-1.539	-5
Lasten exclusief reserves	-61.111	-31.489	-37.992	-36.846	1.146
Apparaatslasten	0	0	0	0	0
Overige apparaatslasten	0	0	0	0	0
Interne Lasten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	0	0	0	0	0
Programmalasten	-61.111	-31.489	-37.992	-36.846	1.146
Financieringslasten	50.233	52.747	42.243	41.000	-1.244
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	84	851	211	186	-25
Kapitaallasten	-112.123	-85.897	-81.156	-78.749	2.408
Overige programmalasten	695	810	710	717	7
Saldo voor vpb en reserveringen	43.816	16.741	38.056	37.175	-881
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	43.816	16.741	38.056	37.175	-881
Mutaties reserves	-28.533	-14.529	-29.034	-29.034	
Toevoeging aan reserves	28.533	14.529	29.034	29.034	
Saldo voor overhead	15.284	2.212	9.022	8.141	-881

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		

Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting

Overhead clustermanagement en ondersteuning

Saldo na overhead	15.284	2.212	9.022	8.141	-881

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	266	1.146	-881
1. Financieringsbaten	266	0	266
2. Rentetoerekening	0	1.146	-1.146
Saldo voor overhead	266	1.146	-881

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Financieringsbaten

De financieringsbaten kwamen € 266 hoger uit dan geraamd. Dit komt hoofzakelijk doordat de gemeente eind 2018 een lening heeft afgesloten met een looptijd van 2 jaar. Omdat de marktrente negatief was heeft de gemeente eenmalig € 270 ontvangen.

2. Rentetoerekening

De gemiddelde omvang van de investeringen in 2018 was lager dan geraamd (zie [paragraaf Investerings](#)). Hierdoor was de rentetoerekening aan de diverse gemeentelijke producten en projecten lager dan geraamd.

Lening- en garantieverstreking

Pagina 12

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Lening- en garantieverstreking	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	Begroting 2018	Begroting	2018	
			2018		
Baten exclusief reserves	30.901	9.738	9.246	7.510	-1.736

Totaal baten	30.901	9.738	9.246	7.510	-1.736
Financieringsbaten	29.224	9.705	7.463	7.477	14
Opbrengsten derden	1.677	33	1.783	33	-1.750
Lasten exclusief reserves	27.347	9.738	7.148	7.135	-12
Programmalasten	27.347	9.738	7.148	7.135	-12
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	127	141	30	4	-26
Kapitaallasten	27.220	9.597	7.118	7.131	14
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	3.554	0	2.099	375	-1.724
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	3.554	0	2.099	375	-1.724
Mutaties reserves	-2.832	0	-2.029	-2.029	0
Toevoeging aan reserves	2.832	0	2.029	2.029	0
Saldo voor overhead	722	0	70	-1.654	-1.724

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	722	0	70	-1.654	-1.724

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-1.736	-12	-1.724

1. Garantiepremie Warmtebedrijf	-1.750	0	-1.750
2. Diverse afwijkingen	14	-12	26
Saldo voor overhead	-1.736	-12	-1.724

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Garantiepremie Warmtebedrijf

In de begroting is opgenomen dat een garantiepremie van € 1,75 mln over 2018 in rekening zou worden gebracht bij het Warmtebedrijf. Als onderdeel van het herstelplan is besloten om deze garantiepremie niet in rekening te brengen.

2. Diverse afwijkingen

Eind 2018 is boeterente ontvangen in verband met de vervroegde aflossing van enkele leningen. Daarnaast waren de overige materiële kosten iets lager dan geraamd.

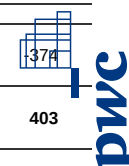
Van Werk naar Werk

Pagina 13

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Van Werk naar Werk	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	1.463	322	322	265	-57
Totaal baten	1.463	322	322	265	-57
Bijdragen rijk en mede-overheden	858	0	0	15	15
Opbrengsten derden	605	322	322	250	-72
Lasten exclusief reserves	10.972	10.492	9.667	9.483	-84
Apparaatslasten	10.863	9.937	9.123	8.592	-63
Inhuur	680	0	685	497	-183
Overige apparaatslasten	74	21	16	48	-37
Personeel	10.109	9.916	8.422	8.048	-137
Interne Lasten	-14	0	-11	392	403
Overige doorbelastingen	-14	0	-11	392	403

PrijewaterhuisCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Programmalasten	123	555	555	499	-57
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	129	555	555	499	-57
Overige programmalasten	-6	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-9.509	-10.170	-9.345	-9.218	127
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-9.509	-10.170	-9.345	-9.218	127
Mutaties reserves	9.147	6.123	5.703	4.714	-989
Toevoeging aan reserves	4.000	3.000	4.519	4.519	0
Onttrekking aan reserves	9.898	9.123	9.206	8.217	-989
Vrijval reserves	3.249	0	1.016	1.016	0
Saldo voor overhead	-362	-4.047	-3.642	-4.504	-862

	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Saldo na overhead	-362	-4.047	-3.642	-4.504	-862

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-57	-184	127
1. Diverse afwijkingen	-57	-184	127
Afwijking reserves	-989	0	-989
2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-989	0	-989
Saldo voor overhead	-1.046	-184	-862

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse afwijkingen

Dit betreft meerdere geringe afwijkingen in zowel baten als lasten.

2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

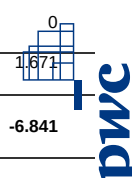
De afwijking is grotendeels te verklaren doordat er meer herplaatsingskandidaten een werkplek hebben gevonden binnen het concern dan waarmee rekening was gehouden. De salarislaster van deze personen worden op andere producten geboekt. De € 0,6 mln vrijval van de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie die hiermee samenhang, was nog niet eerder verwerkt. Daarnaast zijn er voor € 0,3 mln lasten gemaakt die niet gedekt worden door de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie.

Programma Overhead

Pagina 44

Overzicht van baten en lasten Overhead	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	9.243	12.112	10.892	12.524	1.632
Totaal baten	9.243	12.112	10.892	12.524	1.632
Bijdragen rijk en mede-overheden	1.317	2	641	1.787	1.145
Dividenden	1.000	0	1.821	1.861	40
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	5.461	12.000	8.263	7.135	-1.128
Overige baten	1.465	110	167	1.741	1.574
Lasten exclusief reserves	369.738	433.606	461.178	453.864	-7.315
Apparaatslasten	308.602	292.666	335.471	333.293	-2.178
Inhuur	31.616	17.294	35.616	35.856	240
Overige apparaatslasten	13.374	13.184	13.173	13.569	96
Personeel	263.613	262.189	286.682	283.868	-2.814
Interne Lasten	-18.308	-8.808	17.828	19.532	1.704
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	34	34
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-18.308	-8.808	17.828	19.498	1.671
Programmalasten	79.444	149.748	107.880	101.039	-6.841
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	64.323	114.754	92.780	82.101	-10.679

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Kapitaallasten	11.468	31.290	12.756	13.262	506
Overige programmalasten	1.337	1.320	64	3.627	3.563
Salarislasten WSW en WIW	-1	0	0	0	0
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.316	2.384	2.280	2.047	-233
Saldo voor vpb en reserveringen	-360.496	-421.495	-450.287	-441.340	8.947
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-360.496	-421.495	-450.287	-441.340	8.947
Mutaties reserves	4.266	4.008	7.962	6.949	-1.013
Toevoeging aan reserves	2.000	1.000	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	6.266	5.008	8.962	7.949	-1.013
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-356.230	-417.487	-442.319	-434.391	7.928

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	259.728	255.552	255.552	255.552	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	11.899	-59.735	-77.482	-69.990	7.492

Toelichting op overzicht baten en lasten

Algemene opmerking ten aanzien van de vergelijkende cijfers 2017

De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2017 zijn voor wat betreft de lasten circa € 87 mln te laag gepresenteerd. Als gevolg van een aanpassingen in de hiërarchieën, heeft een verschuiving plaatsgevonden naar het programma Ruimtelijke Ontwikkeling. Het vergelijkbare saldo van baten en lasten voor 2017 bedraagt € 448 mln. Zie de grondslagen voor een uitgebreidere toelichting.

In de oorspronkelijke begroting 2018 was de begroting van concernhuisvesting nog gebaseerd op de begroting van het voormalige programma concernhuisvesting. Vervolgens is bij de Omissieregeling de nieuwe afdeling Concernhuisvesting in de begroting verwerkt door het samenbrengen van de begrotingen van het voormalige programma concernhuisvesting, beveiliging gemeentelijke gebouwen en facilitair. Hierdoor steeg de oorspronkelijke begroting 2018 met ruim € 10 mln.

Het programma Overhead laat een onderschrijding zien van € 7,9 mln. Dit is opgebouwd uit een positief saldo op Concernondersteuning, Concernhuisvesting, Audits & Control en Verzekeringen (€ 7,5 mln) dat voornamelijk veroorzaakt is door:

- activiteiten die doorschuiven in de tijd
- hogere interne baten als gevolg van meer geleverde interne dienstverlening en de inzet op het maken van goede afspraken met de clusters
- onderschrijding op de projectkosten als gevolg van krapte op de markt om opdrachten weg te zetten
- onderschrijding op de personeelskosten als gevolg van niet ingevulde vacatureruimte

Tevens is er sprake van een positief saldo op clusteroverhead van € 0,4 mln. Het gaat hierbij om diverse mutaties binnen de beleidsprogramma's die een effect hebben op de overhead. De grootste onderschrijding op clusteroverhead is te zien bij de programma's Volksgezondheid en Zorg, Stedelijke Inrichting en Ruimtelijke Ontwikkeling.

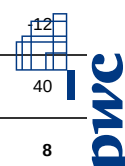
Verzekeringen

Pagina 49

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Verzekeringen	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	4.359	3.762	3.282	4.849	1.567
Totaal baten	4.359	3.762	3.282	4.849	1.567
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	2	0	11	11
Opbrengsten derden	2.895	3.650	3.115	3.097	-18
Overige baten	1.465	110	167	1.741	1.674
Lasten exclusief reserves	4.290	5.771	5.271	6.676	1.405
Apparaatslasten	664	613	648	683	35
Inhuur	0	0	0	7	7
Overige apparaatslasten	0	0	14	1	12
Personeel	664	613	634	675	40
Interne Lasten	-4.422	-3.840	-3.580	-3.571	8

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overige doorbelastingen	-4.422	-3.840	-3.580	-3.571	8
Programmalasten	8.047	8.998	8.203	9.564	1.361
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	7.056	8.998	8.203	5.989	-2.214
Overige programmalasten	991	0	0	3.576	3.576
Subsidies en inkomensoverdrachten	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	70	-2.010	-1.989	-1.826	163
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	70	-2.010	-1.989	-1.826	163
Mutaties reserves					
Saldo voor overhead	70	-2.010	-1.989	-1.826	163

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Niet aan programma's toegerekende overhead	70	-2.010	-1.989	-1.826	163

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	1.567	1.404	163
1. Mutatie voorziening verzekeringen (aansprakelijkheid)	1.380	2.172	-792
2. Resultaten schadeverrekeningen derden	0	-602	602
3. Overige verschillen	187	-166	353
Saldo voor overhead	1.567	1.404	163

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Mutatie voorziening verzekeringen (aansprakelijkheid)

Afhankelijk van de ontwikkelingen in de schadeportefeuille, wordt aan de voorziening toegevoegd en/of

onttrokken. Per saldo is in 2018 een bedrag van € 792 toegevoegd.

2. Resultaten schadeverrekeningen derden

De schadeverrekeningen, met name uit brand- en autoverzekering, met derden-verzekerden vallen lager uit dan geschat.

3. Overige verschillen

Diverse overige verschillen tussen baten en lasten.

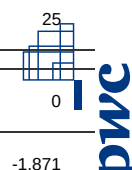
Concernondersteuning

Pagina 48

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Concernondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	3.844	5.402	5.524	4.701	-823
Totaal baten	3.844	5.402	5.524	4.701	-823
Bijdragen rijk en mede-overheden	836	0	303	1.174	871
Dividenden	1.000	0	1.821	1.861	40
Financieringsbaten	0	0	0	0	0
Opbrengsten derden	2.007	5.402	3.399	1.666	-1.733
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	233.650	232.185	233.704	226.699	-7.005
Apparaatslasten	183.589	174.028	191.322	190.199	-1.123
Inhuur	21.283	12.212	20.111	20.025	-87
Overige apparaatslasten	5.150	3.803	3.154	3.165	11
Personeel	157.156	158.012	168.056	167.009	-1.047
Interne Lasten	-16.436	-11.609	-21.828	-23.674	-1.846
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	25	25
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-16.436	-11.609	-21.828	-23.699	-1.871

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

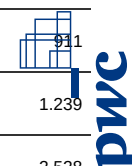

Programmalasten	66.497	69.767	64.210	60.173	-4.036
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	52.854	54.894	50.229	46.540	-3.689
Kapitaallasten	11.462	12.444	11.701	11.599	-102
Overige programmalasten	-108	44	0	-15	-15
Sociale uitkeringen	0	0	0	2	2
Subsidies en inkomensoverdrachten	2.289	2.384	2.280	2.047	-233
Saldo voor vpb en reserveringen	-229.807	-226.784	-228.180	-221.998	6.182
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-229.807	-226.784	-228.180	-221.998	6.182
Mutaties reserves	1.936	3.644	6.512	5.501	-1.011
Toevoeging aan reserves	2.000	1.000	1.000	1.000	0
Onttrekking aan reserves	3.936	4.644	7.512	6.501	-1.011
Vrijval reserves	0	0	0	0	0
Saldo voor overhead	-227.871	-223.140	-221.668	-216.497	5.171
Toerekening overhead aan programma's	Rekening	Oorspr.	Bijgestelde	Realisatie	Afwijking
	2017	begroting	Begroting	2018	
		2018	2018		
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	184.493	180.951	180.951	180.951	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	0	0	0	0	0
Niet aan programma's toegerekende overhead	-43.378	-42.190	-40.717	-35.547	5.171

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	-823	-5.994	5.171
1. Diverse baten	911	0	911
2. Interne - en externe dienstverlening	-1.733	-2.972	1.239
3. Activiteiten die doorschuiven naar 2019	0	-2.528	2.528

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

4. Personeel	0	-494	494
Afwijking reserves	-1.011	-1.011	0
5. Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging	-260	-260	0
6. Bestemmingsreserve Innovatie en Digitalisering	-112	-112	0
7. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-639	-639	0
Saldo voor overhead	-1.834	-7.005	5.171

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse Baten

De vergoedingen voor ziekte en zwangerschappen worden slechts beperkt in de begroting opgenomen. De uiteindelijk ontvangen vergoedingen vallen € 870 hoger uit dan begroot. Daarnaast is er vanuit deelnemingen € 40 meer aan dividenden ontvangen.

2. Interne en externe dienstverlening

In 2018 is extra dienstverlening geleverd, zowel aan onderdelen binnen het concern Rotterdam als aan externe partijen. Dit leidt tot een positief resultaat van € 1,2 mln. Het gaat met name om dienstverlening op het gebied van ICT, Interim management, Communicatie en Juridisch.

3. Activiteiten die doorschuiven naar 2019

Over 2018 is er voor diverse activiteiten en projecten sprake van onderbesteding, met name doordat ze (deels) doorschuiven naar 2019. Dit betreft onder andere de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. Voor de realisatie daarvan verwijzen wij naar het onderdeel "Bijstellingen". De digitalisering van de WSW dossiers is vertraagd, waardoor de kosten van € 350 pas in 2019 zullen vallen. Op het gebied van ICT is er sprake van een onderbesteding van circa € 1 mln, hetgeen vooral betrekking heeft op het project datalijnen. Door vertraging vindt de oplevering pas in 2019 plaats. Overige doorlopende ICT activiteiten liggen op het gebied van informatiebeveiliging, innovatie en digitalisering. De financiële effecten hiervan zijn opgenomen bij het onderdeel reserves, aangezien de dekking van deze activiteiten uit bestemmingsreserves plaatsvindt.

De kosten die ten laste van de materiële communicatiebudgetten komen vielen € 400 lager uit dan begroot en tenslotte zijn er onderbestedingen bij Concernstaf en Strategie voor in totaal € 850. Een deel van de geplande activiteiten heeft niet plaatsgevonden en/of schuift door naar 2019.

4. Personeel

De personele lasten laten ten opzichte van de begroting een onderbesteding zien. Er is sprake van openstaande vacatures die voor sommige functies (bijv. op het gebied van ICT) lastig te vervullen zijn door krapte op de

arbeidsmarkt. Daarnaast zijn er minder kosten gemaakt op het gebied van arrangementen, verjonging en dakpanconstructies. Een deel van de afwijking staat dan ook vermeld bij het onderdeel bestemmingsreserves, aangezien de dekking daaruit plaatsvindt.

5. Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging

In 2018 is het budget voornamelijk gebruikt in het kader van informatiebeveiliging en daaraan gerelateerde activiteiten op het gebied informatiebeheer en fysieke beveiliging. De lagere onttrekking van € 250 komt mede doordat enkele projecten (en daarmee de lasten) doorlopen naar 2019.

6. Bestemmingsreserve Innovatie en Digitalisering

De onttrekking aan deze reserve viel lager uit dan begroot omdat een deel van de kosten van het project "Informatiegestuurd Werken" is verschoven naar het project "Data Gedreven Werken", hetgeen een andere dekkingsbron kent.

7. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

Als gevolg van lagere kosten op het gebied van arrangementen, verjonging en dakpanconstructies is er minder aan deze reserve onttrokken dan begroot.

Audits & Control

Pagina 45

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Audits & Control	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	61	0	0	51	51
Totaal baten	61	0	0	51	51
Bijdragen rijk en mede-overheden	23	0	0	27	27
Opbrengsten derden	37	0	0	24	24
Lasten exclusief reserves	16.469	16.213	17.110	16.378	732
Apparaatslasten	15.934	15.603	16.648	15.910	-738
Inhuur	775	254	824	549	-275

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden
pwc

Overige apparaatslasten	362	332	197	326	129
Personeel	14.798	15.018	15.627	15.035	-592
Interne Lasten	-116	0	0	-118	-119
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	-116	0	0	-118	-119
Programmalasten	651	610	462	586	124
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	624	610	462	586	124
Overige programmalasten	0	0	0	0	0
Subsidies en inkomensoverdrachten	27	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-16.409	-16.213	-17.110	-16.327	783
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-16.409	-16.213	-17.110	-16.327	783
Mutaties reserves	120	95	266	266	0
Onttrekking aan reserves	120	95	266	266	0
Saldo voor overhead	-16.289	-16.118	-16.844	-16.061	783

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting					
Overhead clustermanagement en ondersteuning	0	0	0	0	0
Niet aan programma's toegerekende overhead	-16.289	-16.118	-16.844	-16.061	783

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	51	-732	783
1. Personeel	0	-592	592
2. Diverse afwijkingen	51	-140	191

Saldo voor overhead	51	-732	783

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Personeel

Gedurende het jaar is sprake geweest van een forse mobiliteit. Dit heeft incidenteel geleid tot een onderbesteding op de personele lasten.

2. Diverse afwijkingen

Onder diverse afwijkingen vallen onder meer eenmalige baten uit doorbelastingen derden en ziektebewijzen, onderbesteding op inhuur en diverse kleine overige afwijkingen.

Bijstellingen

Overzicht bijstellingen Audits & Control	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	- 391	0	- 391
Incidentele huisvestingskosten	59	0	59
Inhuur jaarrekeningproces 2017-2018	- 450	0	- 450
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	160	160
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	160	160
Totaal	- 391	160	- 231

Toelichting op overzicht van bijstellingen

Incidentele huisvestingskosten

Bij de tweede herziening 2018 is er binnen programma Overhead melding gemaakt van incidenteel hogere huisvestingskosten van € 3,1 mln. Dit betrof niet activeerbare projectkosten van € 1,7 mln en € 1,4 mln hogere huisvestingslasten als gevolg van een langere overgangperiode voor de verhuizing van het archief en de dienstverlening van de kredietbank naar de nieuwe Stadhuis XL+ winkel. Deze incidenteel hogere huisvestingslasten van € 3,1 mln zijn verdeeld over diverse producten. Vanuit dit product is een budgetbedrag van € 59 overgeheveld. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernhuisvesting.

Inhuur jaarrekeningproces 2017 - 2018

Bestuurlijk bestaat de wens tot het toekomst-robust maken van het jaarrekeningproces, inclusief verbeteringen in kwaliteit en een procesversnelling ten opzichte van eerdere jaren. Hiervoor is extra capaciteit en een investering in kennis nodig. Door de gepleegde investering is de jaarrekening 2017 van hogere kwaliteit en tijdig aangeboden.

aan het bestuur. De realisatie is € 170 lager dan de begroting vanwege minder benodigde capaciteit en kennis dan oorspronkelijk werd geraamd.

Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda

In 2018 is een start gemaakt met de uitvoering van de Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda. De hiermee samenhangende kosten en dekking zijn gerealiseerd binnen verschillende producten. Dit is met deze begrotingswijziging verwerkt in de begroting 2018. Voor dit product betekende dit (per saldo) een bijstelling van € 160. Voor de uiteindelijke realisatie van deze bijstelling wordt verwezen naar het product concernondersteuning.

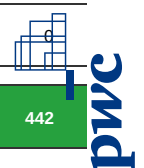
Clusterondersteuning

Pagina 46

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Clusterondersteuning	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	979	438	1.341	1.492	151
Totaal baten	979	438	1.341	1.492	151
Bijdragen rijk en mede-overheden	457	0	213	497	284
Opbrengsten derden	522	438	1.128	994	-133
Lasten exclusief reserves	109.380	102.638	110.632	110.341	-291
Apparaatslasten	108.415	102.422	110.448	109.693	-755
Inhuur	9.558	4.827	8.314	8.486	172
Overige apparaatslasten	7.862	9.049	8.454	8.387	-67
Personeel	90.996	88.546	93.680	92.820	-860
Interne Lasten	962	216	185	635	327
Overige doorbelastingen	962	216	185	635	327
Programmalasten	3	0	0	12	9
Overige programmalasten	4	0	0	12	8
Salarislasten WSW en WIW	-1	0	0	0	1
Saldo voor vpb en reserveringen	-108.401	-102.200	-109.292	-108.849	442
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Saldo voor reserveringen	-108.401	-102.200	-109.292	-108.849	442
Mutaties reserves	0	0	6	0	-6
Onttrekking aan reserves	0	0	6	0	-6
Saldo voor overhead	-108.401	-102.200	-109.285	-108.849	436
Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	0	0	0	0	0

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	0	0	0	0	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning	108.401	102.200	109.285	108.849	-436
Niet aan programma's toegerekende overhead	0	0	0	0	0

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	151	-285	436
1. Diverse mutaties Clusterondersteuning	151	-285	436
Afwijking reserves	-6	-6	0
2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	-6	-6	0
Saldo voor overhead	145	-291	436

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Diverse mutaties Clusterondersteuning

Er is over 2018 sprake van een positief saldo op clusterondersteuning van € 0,4 mln. Het gaat hierbij om diverse

mutaties binnen de beleidsprogramma's die een effect hebben op de overhead. De grootste onderschrijding op clusterondersteuning is te zien bij de programma's Volksgezondheid en Zorg, Stedelijke Inrichting en Ruimtelijke Ontwikkeling.

2. Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie

Binnen het Beleidsprogramma Volksgezondheid en Zorg zijn de onttrekkingen aan de bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie iets lager dan begroot. Dit heeft een gering effect op het product Clusterondersteuning.

Concernhuisvesting

Pagina 47

Overzicht van baten en lasten

Overzicht baten en lasten Concernhuisvesting	Rekening 2017	Oorspr. Begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Baten exclusief reserves	0	2.510	746	1.431	686
Totaal baten	0	2.510	746	1.431	686
Bijdragen rijk en mede-overheden	0	0	125	78	-47
Opbrengsten derden	0	2.510	621	1.354	733
Overige baten	0	0	0	0	0
Lasten exclusief reserves	5.949	76.799	94.462	93.771	691
Apparaatslasten	0	0	16.406	16.808	402
Inhuur	0	0	6.367	6.790	423
Overige apparaatslasten	0	0	1.354	1.689	335
Personeel	0	0	8.685	8.329	-356
Interne Lasten	1.703	6.425	43.051	46.260	3.209
Beleidspecifiek vastgoed	0	0	0	9	9

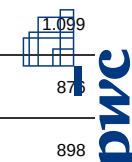
Concernbrede bedrijfsvoeringskosten	0	0	0	0	0
Overige doorbelastingen	1.703	6.425	43.051	46.251	3.201
Programmalasten	4.246	70.374	35.005	30.703	-4.302
Inkopen en uitbestede werkzaamheden	3.788	50.252	33.886	28.986	-4.900
Kapitaallasten	7	18.846	1.055	1.663	608
Overige programmalasten	451	1.276	64	54	-10
Sociale uitkeringen	0	0	0	0	0
Saldo voor vpb en reserveringen	-5.949	-74.288	-93.716	-92.339	1.377
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Saldo voor reserveringen	-5.949	-74.288	-93.716	-92.339	1.377
Mutaties reserves	2.210	269	1.184	1.182	-1
Onttrekking aan reserves	2.210	269	1.184	1.182	-1
Saldo voor overhead	-3.739	-74.019	-92.533	-91.157	1.375

Toerekening overhead aan programma's	Rekening 2017	Oorspr. begroting 2018	Bijgestelde Begroting 2018	Realisatie 2018	Afwijking
Overhead concernondersteuning en concernhuisvesting	75.235	74.601	74.601	74.601	0
Overhead clustermanagement en ondersteuning					
Niet aan programma's toegerekende overhead	71.496	582	-17.932	-16.556	1.375

Overzicht van afwijkingen

Overzicht afwijkingen	Afwijking baten	Afwijking lasten	Afwijking saldo
Afwijking baten en lasten	685	-690	1.375
1. Huurdersonderhoud	0	- 1.099	1.099
2. Opbrengsten intern en extern	155	- 721	876
3. Projectkosten	0	- 898	898

PriceWaterhouseCoopers
 accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

4. Kapitaallasten	0	601	-601
5 . Diverse afwijkingen	530	1.427	- 897
Afwijking reserves	-1	- 1	0
6. Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden	- 1	-1	0
Saldo voor overhead	684	- 691	1.375

Toelichting op overzicht van afwijkingen

1. Huurdersonderhoud

Begin 2018 werd duidelijk dat er sprake was van een aantal tegenvallers (zie ook punt 4), die zijn voor een deel opgelost door extra bijdragen vanuit de beleidsprogramma's en deels door het incidenteel bijstellen van het huurdersonderhoud.

2. Opbrengsten intern en extern

De afwijking wordt veroorzaakt door het realiseren van hogere interne en externe doorbelastingen van concernhuisvesting en daarmee samenhangende facilitaire diensten.

3. Projectkosten

De geplande projecten konden niet gerealiseerd worden doordat de aannemersmarkt vanwege de economische groei niet kon leveren. Daarnaast was inhuur projectleiders om dezelfde reden problematisch. De projectkosten zijn hierdoor lager uitgevallen.

4. Kapitaallasten

Er is sprake van hogere kapitaallasten door het eerder activeren van investeringen en een extra afschrijving als gevolg van het eerder verlaten van een pand.

5. Diverse afwijkingen

Tenslotte is er sprake van een aantal overige afwijkingen. De hogere lasten betreffen intern doorbelaste servicekosten, rioolheffing en reststoffen, alsmede kosten die voortvloeien uit de verzelfstandiging van het Sportbedrijf. Deze kosten zijn doorbelast aan het Sportbedrijf dat na de verzelfstandiging als externe partij wordt aangemerkt. Dit verklaart de afwijking op de baten van € 530.

6. Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden

De onttrekking aan de Bestemmingsreserve Vastgoed Gebieden is iets lager dan begroot. Dit is het gevolg van een geringe afwijking in de kapitaallasten.

Verantwoording WNT

Bezoldiging topfunctionarissen Bezoldiging niet-topfunctionarissen

Per 1 januari 2013 is de WNT van kracht. De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) verplicht tot openbaarmaking van de bezoldiging van de zogenaamde 'topfunctionarissen'. 'Topfunctionarissen' zijn diegenen die leiding geven aan de gehele organisatie en in de WNT als zodanig zijn aangemerkt. In het geval van gemeenten zijn de gemeentesecretaris en de gemeentegriffier aangemerkt als topfunctionaris. De WNT verplicht ook tot openbaarmaking van de bezoldiging van de 'overige functionarissen', indien deze bezoldiging de maximale norm te boven gaat. De WNT-norm voor 2018 is € 189.000.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2018 (bedragen x € 1)	H. van Midden	V.J.M. Roozen	C.M. Sjerps
Functiegegevens	Griffier	Gemeentesecretaris	Gemeentesecretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	10/10 - 31/12	1/1 - 2/10
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1
Dienstbetrekking	Ja	Ja	Ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	127.103	36.949	119.574
Beloningen betaalbaar op termijn	15.037	3.451	11.434
<i>Subtotaal</i>	<i>142.141</i>	<i>40.396</i>	<i>131.007</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000	42.978	42.978
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0
Totale bezoldiging	142.141	40.396	131.007
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Functiegegevens	Griffier	Gemeentesecretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/9 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1	1
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	122.157	51.956
Beloningen betaalbaar op termijn	13.753	4.676
<i>Subtotaal</i>	<i>135.910</i>	<i>56.631</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	60.333
Totale bezoldiging	135.910	56.631

Bezoldiging niet-topfunctionarissen

Gegevens 2018 (bedragen x € 1)

Functiegegevens	Zorgconsul en inspecteur WMO
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,2777778
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	49.470
Beloningen betaalbaar op termijn	4.201
Totale bezoldiging	53.671
Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	52.500

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

van het individueel toepasselijk drempelbedrag
bezoldiging

parttime dienstverband. Een van de overeengekomen arbeidsvoorwaarden is op het niveau van een volledig
dienstverband gehandhaafd.

Gegevens 2017 (bedragen x € 1)

Functiegegevens	Zorgconsul en inspecteur WMO
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	0,2777778

Bezoldiging

Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	50.005
Beloningen betaalbaar op termijn	3.885
Totale bezoldiging 2017	53.890

Sisa

SiSa staat voor: Single Information, Single Audit. SiSa is de manier waarop gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen zich per jaar verantwoorden over de besteding van specifieke uitkeringen. Hieronder is de SiSa bijlage gepresenteerd. Door op het informatie-icoontje te klikken krijg je inzicht in de ingevulde indicatoren van de betreffende SiSa-uitkering.

Ministerie en SiSa nummer	Sisa uitkering		
BZK - C8	Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) Project Mainportontwikkeling Uitwerkingsovereenkomst tussen rijk en gemeente Rotterdam		
Indicatornummer: C8 / 01	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 5.765.382
Indicatornummer: C8 / 02	Eindverantwoording Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Nee
BZK - C22	Nota Ruimte project Stadshaven Rotterdam Wet Ruimtelijke Ordening Besluit Ruimtelijke Ordening Gemeente Rotterdam		
Indicatornummer: C22 / 01	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 204.309
Indicatornummer: C22 / 02	Bijdrage particuliere grondeigenaren	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: C22 / 03	Verwachte einddatum project afspraak	Aard controle R	31-12-2019
Indicatornummer: C22 / 04	Verwachte einddatum project realisatie	Aard controle R	31-12-2019
Indicatornummer: C22 / 05	Eindverantwoording Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Nee
Indicatornummer: C22 / 06	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie.	Aard controle n.v.t.	€ 22.362.372

OCW - D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contactgemeenten		
Indicatornummer: D1 / 01	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 2.018.178
Indicatornummer: D1 / 02	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	Aard controle R	€ 872.504
OCW - D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contactgemeenten		
Indicatornummer: D1A / 01	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 1.595.481
Indicatornummer: D1A / 02	Besteding aan contactschool (jaar T)	Aard controle R	€ 356.955
Indicatornummer: D1A / 03	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch)	Aard controle nvt	€ 1.952.436
Indicatornummer: D1A / 04	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	Aard controle R	€ 255.533
OCW - D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 Gemeenten		
Indicatornummer: D9 / 01	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Aard controle R	€ 32.852.383
Indicatornummer: D9 / 02	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Aard controle R	€ 28.313.623
Indicatornummer: D9 / 03	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voorschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Aard controle R	€ 1.000

Indicatornummer: D9 / 04	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Aard controle R	€ 6.266.364
Indicatornummer: D9 / 05	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aard controle n.v.t.	
Indicatornummer: D9 / 06	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: D9 / 07	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aard controle n.v.t.	
Indicatornummer: D9 / 08	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: D9 / 09	Eindverantwoording Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Nee
OCW - D10	Volwasseneducatie Contactgemeenten		
Indicatornummer: D10 / 01	Verstrekke uitkering (jaar T)	Aard controle R	€ 7.550.771
Indicatornummer: D10 / 02	Besteding (jaar T) van educatie	Aard controle R	€ 6.663.031
Indicatornummer: D10 / 03	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Aard controle R	€ 1.887.693
Indicatornummer: D10 / 04	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Aard controle R	€ 0
IenW - E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)		
Indicatornummer: E3 / 01	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Aard controle n.v.t.	IenM/BSK-2014/237882

Indicatornummer: E3 / 02	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Aard controle R	€ 86.683
Indicatornummer: E3 / 03	Overige bestedingen (jaar T)	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: E3 / 04	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: E3 / 05	Correctie over besteding t/m jaar T	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: E3 / 06	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: E3 / 07	Kopie beschikkingsnummer	Aard controle n.v.t.	lenM/BSK-2014/237882
Indicatornummer: E3 / 08	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Aard controle n.v.t.	€ 534.012
Indicatornummer: E3 / 09	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Aard controle n.v.t.	€ 0
Indicatornummer: E3 / 10	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Aard controle n.v.t.	€ 0
Indicatornummer: E3 / 11	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: E3 / 12	Eindverantwoording Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Nee
EZK - F4B	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Stadsregio (Wgr+) Rotterdam en gemeente Rotterdam		

Indicatornummer: F4B / 01	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Aard controle R	-€ 2.053.000
Indicatornummer: F4B / 02	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Aard controle n.v.t.	€ 15.683.000
Indicatornummer: F4B / 03	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden	Aard controle n.v.t.	Nee
SZW - G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2018 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.		
Indicatornummer: G2 / 01	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Aard controle R	€ 519.135.709
Indicatornummer: G2 / 02	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Aard controle R	€ 9.680.127
Indicatornummer: G2 / 03	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Aard controle R	€ 25.778.411
Indicatornummer: G2 / 04	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Aard controle R	€ 535.967

Indicatornummer: G2 / 05	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Aard controle R	€ 1.057.967
Indicatornummer: G2 / 06	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Aard controle R	€ 1.942
Indicatornummer: G2 / 07	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Aard controle R	€ 1.306.185
Indicatornummer: G2 / 08	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Aard controle R	€ 415.721
Indicatornummer: G2 / 09	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Aard controle R	€ 35.450
Indicatornummer: G2 / 10	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Aard controle R	€ 3.363.745
Indicatornummer: G2 / 11	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Aard controle R	€ 10.860
Indicatornummer: G2 / 12	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Ja

SZW - G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018		
	Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004		
	Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).		
Indicatornummer: G3 / 01	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Aard controle R	€ 1.011.928
Indicatornummer: G3 / 02	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Aard controle R	€ 308.263
Indicatornummer: G3 / 03	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Aard controle R	€ 339.892
Indicatornummer: G3 / 04	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Aard controle R	€ 337.752
Indicatornummer: G3 / 05	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Aard controle R	€ 295.780
Indicatornummer: G3 / 06	Besteding (jaar T) Bob	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: G3 / 07	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: G3 / 08	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Aard controle R	€ 0
Indicatornummer: G3 / 09	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	Aard controle n.v.t.	Ja
VWS - H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling		
	Gemeenten		
Indicatornummer: H1 / 01	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T)	Aard controle D1	100
	Afspraak		

Indicatornummer: H1 / 02	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Realisatie	Aard controle D1	120
Indicatornummer: H1 / 03	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 1.975.666
VWS H3	Seksualiteitscoördinatie- en hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding Subsidieregeling publieke gezondheid Gemeenten		
Indicatornummer: H3 / 01	Aantal consulten (jaar T) seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied.	Aard controle D1	671
Indicatornummer: H3 / 02	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied	Aard controle D1	3.664
Indicatornummer: H3 / 03	Aantal SOA-onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied	Aard controle D1	17.445
Indicatornummer: H3 / 04	Besteding (jaar T)	Aard controle R	€ 4.282.150
Indicatornummer: H3 / 05	Stand Egalisatiereserve per 31 december (jaar T)	Aard controle R	€ 97.802

6.8 Overzicht van baten en lasten per taakveld

In onderstaande tabel worden de baten, lasten en het saldo per BBV-taakveld getoond.

Taakveld	Baten	Lasten	Saldo
0.1 - Bestuur	2.127	34.583	-32.456
0.2 - Burgerzaken	14.969	35.490	-20.520
0.3 - Beheer overige gebouwen en gronden	42.513	15.123	27.391
0.4 - Overhead	12.524	453.864	-441.340
0.5 - Treasury	117.155	7.422	109.733
0.61 - OZB woningen	61.445	0	61.445
0.62 - OZB niet-woningen	185.678	6.795	178.883
0.63 - Parkeerbelasting	86.567	34.469	52.098
0.64 - Belastingen overig	37.642	11.704	25.938
0.7 - Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.646.908	5	1.646.904
0.8 - Overige baten en lasten	265	15.267	-15.002
0.9 - Vennootschapsbelasting (VpB)	0	728	-728
0.10 - Mutaties reserves	365.182	273.265	91.918
0.11 - Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	57.320	-57.320
1.1 - Crisisbeheersing en Brandweer	5.100	60.578	-55.479
1.2 - Openbare orde en veiligheid	4.385	81.525	-77.140
2.1 - Verkeer en vervoer	24.082	133.357	-109.276
2.2 - Parkeren	18.295	33.548	-15.253
2.3 - Recreatieve havens	0	0	0
2.4 - Economische Havens en waterwegen	208	6.435	-6.227
2.5 - Openbaar vervoer	50.759	59.045	-8.286
3.1 - Economische ontwikkeling	34.273	43.083	-8.809
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	56.831	58.773	-1.942
3.3 - Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	2.022	2.858	-836
3.4 - Economische promotie	6.602	0	6.602
4.1 – Openbaar basisonderwijs	0	0	0
4.2 - Onderwijshuisvesting	9.673	66.322	-56.650
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	73.241	135.336	-62.095
5.1 - Sportbeleid en activering	7.760	29.072	-21.312
5.2 - Sportaccommodaties	12.452	55.885	-43.433
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	9.682	118.879	-109.197
5.4 - Musea	31.940	40.823	-8.883
5.5 - Cultureel erfgoed	326	2.441	-2.114

5.6 - Media	697	20.098	-19.401
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.814	49.487	-42.673
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	3.041	106.730	-103.689
6.2 - Wijkteams	1.514	59.998	-58.484
6.3 - Inkomensregelingen	549.858	661.522	-111.664
6.4 - Begeleide participatie	12.875	77.098	-64.223
6.5 - Arbeidsparticipatie	10.165	64.204	-54.039
6.6 - Maatwerkvoorziening (WMO)	900	5.134	-4.234
6.71 - Maatwerkdienstverlening 18+	8.543	231.849	-223.306
6.72 - Maatwerkdienstverlening 18-	158	38.061	-37.903
6.81 - Geëscaleerde zorg 18+	8.581	131.438	-122.857
6.82 - Geëscaleerde zorg 18-	1.529	101.205	-99.677
7.1 - Volksgezondheid	12.233	43.646	-31.413
7.2 - Riolerings	71.751	61.646	10.105
7.3 - Afval	138.395	102.753	35.642
7.4 - Milieubeheer	2.091	40.617	-38.526
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	5.966	7.144	-1.177
8.1 - Ruimtelijke Ordening	1.310	15.631	-14.321
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	59.084	59.618	-534
8.3 - Wonen en bouwen	30.536	94.775	-64.239
Eindtotaal	3.846.649	3.846.649	0

Deel 7 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Deel 8 Bijlagen

8.1 Bijstellingen

Pagina 111

Het startpunt voor het boekjaar 2018 is de begroting 2018. Gedurende het jaar is de begroting 2018 bijgesteld in de 4-maands, de 8-maands en de 10-maands. Hieronder staat een overzicht van de bijstellingen over het boekjaar 2018. De toelichting op de realisatie van deze bijstellingen is te vinden onder de programma's.

Overzicht bijstellingen	4-maands 2018	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Coalitieakkoord: Basispad	0	1.517	0	1.517
Coalitieakkoord: Bezuinigingen	0	5.000	0	5.000
Coalitieakkoord: Intensiveringen	0	-6.500	0	-6.500
Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	0	59.987	7.181	67.169
Ramingsbijstellingen vermijdbaar	0	-3.071	-3.765	-6.836
Reserves	0	-56.933	-3.416	-60.349
Taakmutaties	0	0	0	0
Technische wijzigingen	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0

Voor de volgende journaalgroepen volgt een verdere uitsplitsing van de bijstellingen per programma:

- coalitieakkoord: Basispad
- coalitieakkoord: Bezuinigingen
- coalitieakkoord: Intensiveringen
- ramingsbijstellingen onvermijdelijk
- ramingsbijstellingen vermijdbaar

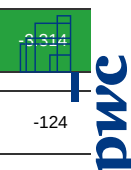
PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Coalitieakkoord: Basispad

Overzicht bijstellingen Coalitieakkoord: Basispad	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Bestuur en dienstverlening	250	0	250
Dividend RoEntree	1.000	0	1.000
Incidentele huisvestingskosten	135	0	135
Knelpunt Verkiezingen 2018	-885	0	-885
Openbare orde en veiligheid	251	0	251
Incidentele huisvestingskosten	251	0	251
Verkeer en Vervoer	2.041	0	2.041
Coalitieakkoord	2.000	0	2.000
Incidentele huisvestingskosten	41	0	41
Economische Zaken	4	0	4
Incidentele huisvestingskosten	4	0	4
Cultuur, sport en recreatie	300	0	300
Roadblocks	300	0	300
Volksgesondheid en zorg	-17.244	0	-17.244
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	-975	0	-975
Financiering onvermijdbaar tekort GR Jeugdhulp Rijnmond	-2.099	0	-2.099
Incidentele huisvestingskosten	530	0	530
Toegenomen vraag WMO arrangementen	-14.700	0	-14.700
Werk en inkomen	12.788	0	12.788
Incidentele huisvestingskosten	388	0	388
Vrijval Bestemmingsreserve WWB 2018	12.400	0	12.400
Maatschappelijke Ondersteuning	-25	0	-25
Extra kosten maatwerkvoorzieningen	-25	0	-25
Beheer van de stad	-3.314	0	-3.314
Areaaluitbreiding Zuiderziekenhuis	-124	0	-124
Correctie opbrengsten ASH	-1.562	0	-1.562

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Gladheidsbestrijding	-875	0	-875
Incidentele huisvestingskosten	475	0	475
Plaagsdierbeheersing	-613	0	-613
Roadblocks	-300	0	-300
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	-316	0	-316
Stedelijke inrichting	-280	0	-280
Ramingbijstelling basispad coalitieakkoord overhead	120	0	120
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	-400	0	-400
Ruimtelijke ontwikkeling	4.769	0	4.769
Capaciteitsuitbreiding afdeling Vastgoed	-1.501	0	-1.501
Erfpacht	-984	0	-984
Incidentele huisvestingskosten	453	0	453
Verbeteracties uitvoeringsagenda Vastgoed	-2.100	0	-2.100
Vrijval reserve Rotterdam Central District	8.900	0	8.900
Algemene middelen	4.249	0	4.249
Extra lasten juridisch advies	-300	0	-300
Extra lasten VPB	-300	0	-300
Gedeeltelijke vrijval post Onvoorzien	300	0	300
Gederfde rentebaten aflossing leningen Havenbedrijf	-2.000	0	-2.000
Incidentele huisvestingskosten	55	0	55
Ramingsbijstelling dividenden	1.062	0	1.062
Renteverlaging coalitieakkoord	4.000	0	4.000
Schulden en Armoede (Klijnsma middelen)	1.535	0	1.535
Vrijval stelpost omslagrente	300	0	300
Wettelijke verplichting BAG / WOZ	-403	0	-403
Overhead	-2.273	0	-2.273
Actualisatie Dividend MultiEmployment BV	1.000	0	1.000
Incidentele huisvestingskosten	-2.333	0	-2.333
Inhuur jaarrekeningproces 2017-2018	-450	0	-450
Inhuur toekomst-robust jaarrekeningproces 2017 - 2018	-370	0	-370

Ramingbijstelling basispad coalitieakkoord overhead	-120	0	-120
Totaal	1.517	0	1.517

Coalitieakkoord: Bezuinigingen

Overzicht bijstellingen Coalitieakkoord: Bezuinigingen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Algemene middelen	5.000	0	5.000
Incidentele stelpost bestemmingsreserves	5.000	0	5.000
Totaal	5.000	0	5.000

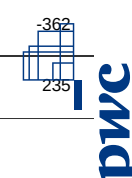
Coalitieakkoord: Intensiveringen

Overzicht bijstellingen Coalitieakkoord: Intensiveringen	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Ruimtelijke ontwikkeling	-6.500	0	-6.500
Aantrekkende economie Gebiedsontwikkeling	-6.500	0	-6.500
Totaal	-6.500	0	-6.500

Ramingsbijstellingen onvermijdelijk

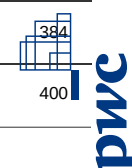
Overzicht bijstellingen Ramingsbijstellingen onvermijdelijk	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Bestuur en dienstverlening	235	-1.167	-932
Aaccountantskosten 2018	0	-325	-325
Actualisatie rente	0	0	0
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	-480	-480
Ramingsbijstelling Telefonie 14010	0	-362	-362
verschuiving budget Joods Rechtsherstel	235	0	235

PriceWaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Openbare orde en veiligheid	0	181	181
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	181	181
Verkeer en Vervoer	1.840	3.619	5.459
Bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam Buitenruimte Station Hoek van Holland Haven	0	1.119	1.119
Actualiseren begroting	0	257	257
Baten parkeren	950	0	950
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	543	543
Parkeren Baten	0	1.700	1.700
Vrijval voorziening parkeereisen Stedelijke Bereikbaarheid	890	0	890
Onderwijs	5.000	600	5.600
Actualisering budgetten	0	400	400
Financiële dekking subsidies schooljaar 2018-2019	5.000	0	5.000
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	200	200
Cultuur, sport en recreatie	654	700	1.354
Actualisering budgetten	0	700	700
Bestemmingsreserve IFR - Toegankelijkheid sportaccommodaties	-12	0	-12
Inkomsten 2018 Mediabeleid Cultuur	660	0	660
Kasschuif Friciekosten Sportbedrijf	-158	0	-158
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Omslagrente aandelenkapitaal Sportbedrijf Rotterdam B.V.	164	0	164
Volksgezondheid en zorg	0	-2.150	-2.150
Actualisering budgetten	0	-1.650	-1.650
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	0	0
Tekort programma Volksgezondheid en Zorg (Zorg in Natura en PGB jeugd)	0	-500	-500
Werk en inkomen	33.727	-1.362	32.365
Bijstelling Baten na definitief BUIG budget - Najaar 2018 -	0	5.518	5.518
Bijstelling begroting Contractgemeenten 2018	0	384	384
Bijstelling budget OMR-Magis	0	400	400

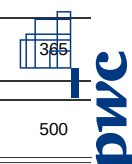
PricewaterhouseCoopers
 accountants B.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Bijstelling budget SW / Kwekerij	0	100	100
Bijstelling dotatie aan de bestemmingsreserve WWB 2018	0	-5.518	- 5.518
Bijstelling oorspronkelijke begroting 2018 Rotterdamse Zaak	0	57	57
Bijstelling prognose Ontwikkelnetwerken	0	351	351
Dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren bijstandsgerechtigden	0	-3.502	- 3.502
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	998	998
Project Datawarehouse	0	-150	-150
Vrijval reserve WWB	33.727	0	33.72 7
Maatschappelijke Ondersteuning	3.400	4.993	8.393
Actualisering budgetten	0	550	550
dekking coalitieakkoord uit onderbesteding Armoedebestrijding	3.400	0	3.400
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	587	587
Lagere inzet op bijzondere verstrekkingen	0	3.856	3.856
Beheer van de stad	0	18.132	18.13 2
Activeren investeringen maatschappelijk nut (3)	0	21.402	21.40 2
Afwikkeling voorziening verlegregeling	0	-1.654	- 1.654
Knelpunt bommenregeling 2018	0	-2.404	- 2.404
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	1.087	1.087
Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen	0	-300	-300
Stedelijke inrichting	-760	400	-360
C2 Deponie	-630	0	-630
DCMR opbrengsten	0	400	400
Skaeve Huse	-130	0	-130
Ruimtelijke ontwikkeling	11.722	11.278	11.278 3.03
Actualisatie rente en vrijval afkoopsommen	56	0	56
actualisatie veilingopbrengsten brandstofverkooppunten	0	10.022	10.022 2
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	1.256	1.256
overheveling budget naar 2019	2.745	0	2.745

Resultaatsnemingen grondexploitatie 2018	9.571	0	9.571
Sloopkosten Gebbweg/Traviataweg	-2.050	0	-2.050
Verbeteracties uitvoeringsagenda Vastgoed	1.400	0	1.400
Algemene middelen	4.122	-23.490	- 19.368
Actualisatie algemeen deel Gemeentefonds	0	-23.930	- 23.930
Actualisatie Gemeentefonds	-1.062	0	-1.062
Actualisatie omslagrente	-275	0	-275
Actualisatie rente	-2.999	0	-2.999
Actualisatie rente	-4.000	0	-4.000
Actualisatie rente Financiering	0	699	699
Actualisatie rente en vrijval afkoopsommen	-56	0	-56
Actualisatie rente Financiering	10.438	270	10.708
Aflossing leningen	-1	0	-1
Afwikkeling onttrekking kapitaallasten IFR-VVV	0	-2.001	-2.001
Bestemmingsreserve IFR - Toegankelijkheid sportaccommodaties	24	0	24
Bestemmingsreserve KRIMP	1.016	0	1.016
Dotatie en vrijval voorziening	0	322	322
Dotatie voorziening belastinggeschillen	-803	0	-803
Gederfde rentebaten aflossingen leningen	-71	0	-71
Hogere invorderingskosten	-799	0	-799
Hogere opbrengst logiesbelasting	1.278	0	1.278
Hogere opbrengst Logiesbelasting	0	597	597
Hogere opbrengst OZB belasting	3.000	0	3.000
Hogere opbrengst vervolgings- en aanmaningskosten	952	0	952
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	486	486
Lagere opbrengst reclame belasting	-721	0	-721
Ramingsbijstelling	0	365	365
Toename aanmanings- en vervolgingsopbrengsten	0	500	500

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toename inhuur bedrijfsvoering	-2.000	0	- 2.000
Toename te vergoeden rente	0	-300	-300
Verlaging overige opbrengsten	0	-497	-497
Vrijval stelpost omslagrente	200	0	200
Overhead	48	-4.552	- 4.504
Actualisatie dividend MultiEmployment BV en SSC Flex BV	0	821	821
Budget opvoeren Servicepunt Externe Inhuur	0	-300	-300
Formatie-uitbreiding Concernstaf	-383	0	-383
Kosten en dekking Digitaliseringsagenda en HR Uitvoeringsagenda	0	-4.858	- 4.858
Overhead BCO-CSS 2018	-169	0	-169
Project Datawarehouse	0	150	150
Ramingsbijstelling	0	-365	-365
ramingsbijstelling Zaaksysteem	600	0	600
Totaal	59.987	7.181	67.16 9

Ramingsbijstellingen vermijdbaar

Overzicht bijstellingen Ramingsbijstellingen vermijdbaar	8-maands 2018	10-maands 2018	Totaal
Cultuur, sport en recreatie	0	2.025	2.025
Onderschrijding lagere onderhoudsuitgaven	0	1.100	1.100
Onderuitputting op subsidiebudgetten	0	925	925
Ruimtelijke ontwikkeling	-3.071	-5.790	-8.861
Actualisatie programmalasten	0	-10.022	-10.022
Ramingsbijstelling	0	4.232	4.232
Toevoeging bestemmingsreserve Gebiedsontwikkelingsfonds	-3.071	0	-3.071
Totaal	-3.071	-3.765	-6.836

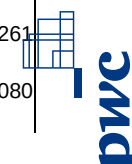
Subsidies

Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van één van de door de gemeenteraad vastgestelde beleidsdoelen van de gemeente.

De gemeente Rotterdam heeft een *subsidieverordening* die de spelregels bevat. Hierin is bepaald dat er twee subsidievormen zijn: eenmalige en jaarlijkse subsidies. De subsidielijst geeft een overzicht van de subsidielasten in 2018. In de lijst staan ook negatieve subsidiebedragen. Dit kunnen terugbetaalde subsidies zijn, die in voorgaande jaren zijn betaald aan de burgers of organisaties. De subsidies in de onderstaande lijst zijn in euro's afgerond.

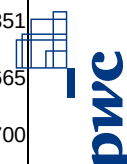
Gesubsidieerde instelling	Realisatie 2018
Programma Bestuur en Dienstverlening	4.367.534
Bewoners Organisatie Scheepvaartkwartier	8.000
Bewoners Vereniging Werkgroep Oud-Charlois	10.015
Bewonersorganisatie Bergpolder Zuid	38.117
Bewonersorganisatie vereniging Terbregge's Belang	29.699
Bewonersorganisatie Vreewijk	3.156
Bewonersorganisatie Wielewaal	24.195
Bewonersplatform DWL	9.000
Bewonersvereniging Kralingen-Oost	10.000
Bewonersvereniging Provenierswijk	15.100
Diaconie Nesselande	13.410
Diverse kleine subsidies privepersoon	29.400
LG architecten	39.537
Ondernemersvereniging Overschie	23.114
Ons Hoogvliet	66.985
Samenwerkende bewonersorganisaties Leven in Schiebroek	18.675
Stichting "OYA-Crooswijk"	2.800
Stichting Aktiegroep het Oude Westen	-289
Stichting Bewoners Zuidpleingebied	16.261
Stichting Bewonersondersteuning Prinsenland	14.080

Ernst & Young
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Bewonersorganisatie 110-Morgen	9.815
Stichting Bewonersorganisatie Kleiwegkwartier (B.O.K.)	38.178
Stichting Bewonersorganisatie Ommoord	22.720
Stichting Bewonersorganisatie Zevenkamp (BOZ)	25.928
Stichting Bewonersorganisatie Zuidwijk	7.990
Stichting Bewonerssteunpunt Alexanderpolder	-660
Stichting BurgerPanel	48.685
Stichting Concert Dichtbij	4.002
Stichting De Swingmarket	27.500
Stichting DOCK Rotterdam	17.196
Stichting Huttendorp Kralingseveer	20.490
Stichting Interwijk Pernis	41.425
Stichting Jazz-Festival Hillegersberg	25.000
Stichting Kid Dynamite Jazz	5.000
Stichting Kunstfestival Schiebroek-Hillegersberg	12.690
Stichting Lab.010.	35.000
Stichting Like je Wijk	29.328
Stichting MuziekPodium PrinsenPark	11.000
Stichting Opzoomer Mee Rotterdam	3.334.740
Stichting PlezierriVier De Rotte	17.000
Stichting Pluspunt	840
Stichting Ronde van Katendrecht	8.000
Stichting Ronde van Kralingen	17.500
Stichting School Musical Awards	18.442
Stichting Seniorenraad Kralingen-Crooswijk	10.450
Stichting Theaterwerkplaats voor Ouwe Rotten (TOR)	10.000
Stichting Tijdelijke Exploitatie Koningspoort	24.700
Stichting Vitaal Pendrecht	45.530
Stichting Vrienden van Hoogvliet	49.750
Stichting Wereldtuinen Rotterdam	-17.851
Stichting Wielersport Promotie Rotterdam (WPR)	45.665
Stichting Wijkorgaan Stadsdriehoek	24.700

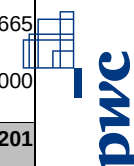
pwc
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Stichting Wollefoffengroen & Co	-1.736
Taka-Tuka	2.700
Vereniging Bewonersorganisatie Blijdorp	22.780
Vereniging Bewonersorganisatie Carnisse	-4.261

Vereniging Bewonersorganisatie Overschie	-3.966
Vereniging van Eigenaars Spoorsingel 83 tot en met 157 (oneven nummers)	10.000
Programma Openbare orde en Veiligheid	7.910.050
Buurt- en Speeltuinwerk Rotterdam	196.135
Nouhad	46.848
Perron 14	88.862
Rotterdamse Elektrische Tram N.V.	4.270.673
SDW Beheergroep B.V.	48.587
Stichting CED-Groep	76.580
Stichting De Nieuwe Kans	287.050
Stichting Feyenoord Foundation	100.000
Stichting Havensteder	91.658
Stichting JOZ	2.317.000
Stichting Laureus Foundation the Netherlands	60.000
Stichting MEION	157.920
Stichting Spior	9.730
Stichting The Hague Peace Projects	12.654
Stichting vader en zoon Feyenoord	1.060
Stichting Vestia	47.377
Stichting Woonbron	36.109
Stichting Woonstad Rotterdam	61.807
Programma Verkeer en Vervoer	395.690
Diverse kleine subsidies privepersoon	4.765
Enviu B.V.	8.500
Mobuy B.V.	44.960
SkyEcho	42.000
Stichting Buzz010	161.133
Stichting Fietsenstalling Blijdorp	38.499
Stichting Schouders Eronder	137.500
Stichting VeerpontZuid	-166.665
Watertaxi Rotterdam B.V.	125.000
Programma Economische Zaken	10.638.201

Price Waterhouse Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Asbeter Holding B.V.	400.000
Bendix Wassalon	8.981
Bidfood B.V.	24.000
Charloisse Winkeliersvereniging	-1.050
Clean Tech Delta	20.000
Coöperatieve Kredietvereniging Kredietunie Rotterdam U.A.	20.000
Coöperatieve Vereniging Nederlandse Assurantie Beurs B.A.	50.000
Deltalinqs	30.000
Diverse kleine subsidies privepersoon	97.700
Efficiator B.V.	20.000
Erasmus Centre for Entrepreneurship B.V.	49.500
Erasmus Universitair Medisch Centrum Rotterdam	49.500
Firmhouse Venture Lab B.V.	40.950
H2 Circular Fuel B.V.	20.000
Holland Health Data Coöperatief U.A.	17.545
Holland United States Bridge B.V.	49.999
Jules Dock Development B.V.	49.999
Lightning Video Editors	5.000
Lyondell Chemie Nederland B.V.	25.000
Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO	-39.161
Oak & Mie B.V.	35.000
Ondernemersvereniging Blijdorp	2.211
Ondernemersvereniging De Haak	24.999
Ondernemersvereniging Kleiweg Hillegersberg-Zuid	6.832

Ondernemersvereniging Nieuwe Binnenweg	6.265
Ondernemersvereniging Oude Noorden	47.707
Ondernemersvereniging Overschie	6.547
OV Katendrecht	-843
Parkmanagement Bedrijventerrein Charloise Poort	411
ReDo B.V.	50.000
Rotterdam FieldLab Additive Manufacturing B.V.	-6.424
Samen meer waarde	9.898
Saskia Haex	4.000
Stichting Aktiviteiten Schouwburgplein	4.000
Stichting Bedrijven Investeringszone gebruikers Mahokwartier	5.100
Stichting Bedrijven Investeringszone Lusthofstraat e.o.	24.999
Stichting BIZ Gebruikers West Kruiskade e.o.	24.999
Stichting BIZ Gebruikers Winkelboulevard Zuid	52.148
Stichting BIZ Hillergersberg	24.999
Stichting BIZ Winkelcentrum Schiebroek	24.999
Stichting Bluecity	32.075
Stichting Cyberwerkplaats	70.000
Stichting Days of Code	9.000
Stichting Get in the Ring Foundation	42.500
Stichting Greenport Westland Oostland	35.400
Stichting Innovatieprogramma Dutch Windwheel	18.499
Stichting Integrale Aanpak en Promotie Plein 1953	130.788
Stichting Medical Delta	254.162
Stichting Offcourse	20.000
Stichting Rotterdam Partners	7.823.700
Stichting Samenwerkende Bedrijven Hoogvliet-Gadering	9.539
Stichting Venture Café Rotterdam	425.029
Stichting WeTechRotterdam	25.000
Stichting Winkelboulevard Zuid	70.000
Valory B.V.	25.000
Van Gelder Ridderkerk B.V.	250.000

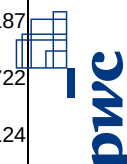
Van Swinden Laboratorium	32.000
Vereniging De Binnenweg	4.068
Vereniging EIT Health Belgie-Nederland	10.000
Vereniging van Winkelbedrijven Het Lage Land	24.999
Vereniging van Winkeliers in het Winkelcentrum Groot IJsselmonde	24.999
Vereniging Winkelcentrum Hoogvliet	24.999
Vereniging Winkeliers De Hesseplaats	5.000
Winkelcentrum Prinsenland	2.620
Winkeliersvereniging Componistenwijk	3.589
Winkeliersvereniging De Binnenhof	22.675
Winkeliersvereniging EMR	15.190
Winkeliersvereniging Lengweg	2.609
Winkeliersvereniging Shopping Beurs-WTC	4.005
Winkeliersvereniging 'T Swaenshals	2.603
Winkeliersvereniging Zevenkamp	3.463
Winkeliersvereniging: Winkelcentrum Schiebroek	4.940
ZZ_Robo Business Media B.V.	-49.999
ZZ_Stichting IJsselWijs	-26.055
Programma Onderwijs	87.450.679
Alsare B.V.	38.000
Beregoed Kinderdagverblijf	148.939
Beware Brede School B.V.	833
CityLab010	37.457
De Droomplaats Holding B.V.	191.835
De Jonge Krijger B.V.	94.059
De Kleine Wereld	9.000
De Kralingsche School	45.811
De Passie, stichting voor Evangelisch Bijbelgetrouw Onderwijs	176.414
De Vereniging De van Oldenbarneveltschool voor Neutraal Bijzonder Onderwijs	98.711

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Dit Is Wijs Personeelsdiensten B.V.	3.706
Diverse kleine subsidies privepersoon	20.600
EcoFlying	5.699
Edudelta College Goes / Edudelta Contract	2.358
Erasmus Universiteit Rotterdam	8.965
Floating Farm Rotterdam B.V.	42.600
Fokor	1.114.667
Gemeente Capelle aan den IJssel	638.693
Gemeente Nissewaard	447.793
Gemeente Schiedam	423.542
Gereformeerd Primair Onderwijs West-Nederland	97.169
Gereformeerd Scholengemeenschap Randstad	41.210
Gras - Langeslag, K.M.	1.030
Hirschel & Dessing	6.458
Hogeschool Inholland	6.889
Hoornbeeck College	13.650
Islamitisch Basisschool Ibn-i Sina	-51.566
Jinc.	430.701
KESP Architectuur	5.833
Kiddoozz B.V.	257.225
Kiddoozz Rotterdam B.V.	130.987
Kidz Holding B.V.	-14.021
Kinderdagverblijf De Maan Beheer B.V.	128.561
Kinderdagverblijf in de Wolken	74.348
Kinderdagverblijf Kind van Zuid B.V.	78.077
Kinderdagverblijf Njoy Rotterdam B.V.	12.000
KindeRdam Groep Holding B.V.	3.543.377
KindeRdam Kinderopvang B.V.	46.231
kindeRdam Rotterdam en Omstreken Centraal Bureau B.V.	1.156
Kindernet B.V.	60.187
Kinderopvang BijDeHand B.V.	2.186.722
Kinderopvang Bimbola B.V.	267.124

Price Waterhouse
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

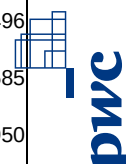
Kinderopvang Het Steigertje B.V.	385.462
Kinderopvang Smurfenland B.V.	34.102
Komkids Kinderopvang B.V.	333.011
LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat	381.834
Mimiko Kinderopvang	100.429
Montessorischool, Vereniging De Rotterdamse	74.059
Mundo Kinderopvang B.V.	213.412
Perpetual Plastic B.V.	16.240
Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs	11.237.344
Samenwerkingsverband Koers VO	442.630
Seva Kinderopvang Rotterdam B.V.	94.092
SIPOR / Islamitische Basisschool Noen	1.123.061
Small Kidz Bredestraat B.V.	165.638
Smallsteps B.V.	84.102
SportSchool 010	4.000
STC-Group/Scheepvaart en Transport College	-25.500
Stichting "Vrienden van de Daltonschool De Margriet"	11.375
Stichting 010010	10.000
Stichting 5xO	-56.072
Stichting Bibliotheek Rotterdam	29.104
Stichting BOOR	13.889.120
Stichting Buurtwerk Alexander	79.512
Stichting CED-Groep	400.200
Stichting CJG Rijnmond	157.500
Stichting Connecteach010	46.662
Stichting Cosmicus Onderwijs	26.052
Stichting De Muren hebben Oren	4.092
Stichting deRotterdamseZorg.nl	500.000
Stichting Educatief Informatie Centrum	191.750

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Enver	12.292
Stichting Expertisecentrum Ziek en Onderwijs Rotterdam	100.000
Stichting Grafisch Lyceum Rotterdam	167.083
Stichting Groeibriljant	4.355.570
Stichting Het Talentencollege	191.733
Stichting Hindoe Onderwijs	87.290
Stichting Hoedje van Papier	130.000
Stichting Hogeschool Rotterdam	60.100
Stichting Horizon Jeugdzorg en Speciaal Onderwijs	270.992
Stichting Hout- en Meubileringscollege	70.710
Stichting IMC Weekendschool	10.417
Stichting International Philosophy Olympiad 2017	-5.000
Stichting Katholiek Voortgezet Onderwijs Rotterdam	57.442
Stichting Katholieke Peuteropvang Rotterdam en omstreken	1.207.123
Stichting Kiddoozz Peuteropvang	610.346
Stichting Kind en Onderwijs Rotterdam (stichting voor christelijk primair onderwijs)	3.580.247
Stichting Kindercentrum Het Kompas	212.397
Stichting Kindercentrum Prinses Amalia	215.817
Stichting Kinderopvang Frida Dida	53.011
Stichting Kinderopvang Humanitas	277.285
Stichting Kinderopvang Pernis	168.019
Stichting Laureus Foundation the Netherlands	35.000
Stichting Maritiem Museum Rotterdam	14.583
Stichting Meestert!	15.000
Stichting Onderwijs Koninklijke Auris Groep	1.612
Stichting Pameijer	2.180
Stichting PCBO te Rotterdam Zuid	27.619
Stichting Peuter&Co	13.158.950
Stichting Peuteropvang IJsselmonde	-61.800
Stichting peuterspeelzalen Hillegersberg-Schiebroek	544.496
Stichting Peuterspeelzalen Hindoe Onderwijs	156.585
Stichting Peuterspeelzalen Kralingen-Crooswijk	-237.950

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Prokino Kinderopvang	218.815
Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Hillegersberg - Schiebroek	1.176.469
Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Hillegersberg Schiebroek, Emmaschool	167.419
Stichting Rotterdamse Schoolvereniging	115.149
Stichting Samenleving Educatie & Recreatie	4.667
Stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland	575.009
Stichting Samenwerkingsverband VO Voorne-Putten-Rozenburg	82.023
Stichting Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Nieuwe Waterweg Noord	123.643
Stichting Scholengemeenschap Montessori Lyceum Rotterdam	129.637
Stichting Schoolschaak Rotterdam	1.818
Stichting STC-Group	648.682
Stichting The American International School of Rotterdam	2.500
Stichting The Next School	20.835
Stichting Thomas More Hogeschool	3.667
Stichting Try-Out Theater	9.048
Stichting Turning Point	25.000
Stichting van Brienenoordschool, samenwerkingsschool voor protestants-christelijk en openbaar onderwijs	87.273
Stichting Vastgoed Kindercentrum Prinses Amalia	-24.198
Stichting voor Christelijk VO op Reform Grondslag De Wartburg	293.323
Stichting voor Educatie en Beroepsonderwijs Zadkine	494.443
Stichting voor Interconf Beroepen Onderwijs en AVO en Ve R-Dam eo	768.115
Stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam en omstreken	170.257
Stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam eo	10.097
Stichting voor Interconfessioneel en Algemeen Bijzonder Voortgezet Onderwijs te Rotterdam e.o.	2.633.824
Stichting voor Islamitisch Voortgezet Onderwijs in Rotterdam e.o.	282.418
Stichting voor Prot.-Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs Rotterdam-Zuid	-10.03
Stichting voor Protestants Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs	7.239.11
Stichting voor Rooms-Katholiek Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs voor Noordelijk Rotterdam	90.69
Stichting Vrijescholen Zuidwest Nederland	169.61

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Wellant	-6.147
Stichting Yulius Onderwijs	1.519.434
Stichting ZuiderLokaal	12.000
Van Veldhuizen Stichting	128.079
VCO de Kring	93.536
Vereniging Montessorischool Kralingen (MSK)	51.279
Vereniging SWV Passend voortgezet Onderwijs Goeree Overflakkee	28.924
Vereniging tot het Verstrekken van Onderwijs op Gereformeerde Grondslag	26.508
Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving	3.715.514
Vereniging voor Gereformeerd Voortgezet Onderwijs West Nederland te Rotterdam	56.844
Programma Cultuur, Sport en Recreatie	144.131.347
4 Sport Management	63.693
Abdel-Kwan Rotterdam	34.378
Afrikaanderwijk Coöperatief U.A.	5.000
Alexander Kamerkoor	2.000
Algemene Sport Vereniging Indus '67	9.871
Arrows '81	400
ArtEast.eu	2.320
B.V. Recreatiecentrum Oostervant	914.339
Boekhandel Donner B.V.	10.000
Bouwspeeltuinvereniging "Melanchton"	15.000
Bureau Vermaeck B.V.	100.000
Buro Bannink	13.000
Buro voor de Boeg B.V.	43.450
Buurt- en Speeltuin Terbregge	9.949
Buurt- en Speeltuinvereniging Bodelo	18.000
Buurt- en Speeltuinvereniging De Klimroos	18.000
Buurt- en Speeltuinvereniging De Vuurklip	10.889
Buurt- en Speeltuinvereniging Het Lage Land	6.050
Buurt- en Speeltuinvereniging Kralingseveer	9.794
Buurt- en Speeltuinvereniging Levenslust	9.904
Buurt- en Speeltuinvereniging N.H.V.O.	10.017

Buurt- en Speeltuinvereniging Zalmpaat	7.715
Buurt- en Speeltuinwerk Rotterdam	2.242.787
Buurtvereniging 110 Morgen	8.983
Calandkoor	1.500
Capella Rotterdam	2.000
Cavern Vastgoed B.V.	2.000
Chabotgroep	1.000
Chabotmuseum	94.500
Challenge Sports Holding B.V.	81.680
Chapeau	1.500
Christelijk Fanfarekorps IJsselmonde	2.000
Christelijk Gemengd Koor Delfshaven	1.500
Christelijk Gemengd Koor Zanglust	2.000
Christelijk Jongerenkoor Joy	2.500
Christelijke Muziekvereniging "Door Eendracht Sterk"	2.000
Christelijke Oratoriumvereniging Sursum Corda	6.000
Cirkel - Sociaal Ondernemer	1.990
Corps d' Esprit	2.000
Couleurs Vocales	1.500
Crimson Architectural Historians	70.000
Dancehall Unity Stichting	2.000
De Frikandel	2.500
De Inloop Stichting Johanna	1.500
De Kralingsche Troep groep X	1.685
De Stormpolder	13.570
De Walzangers	2.000
Dive Tv	4.000
Diverse kleine subsidies privepersoon	758.819
Dockyard Mannenkoor	1.500

Price Waterhouse
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Dona Daria, Centrum voor Vrouwen en Emancipatie	20.000
Eerste Rotterdamsche Bluessocieteit l'Esprit	5.500
Electronica en Modelbouw Club Rozenburg	16.000
Encore	1.500
Erasmus Dance Society	1.500
Exploitatie Topsportcentrum B.V	336.247
Exploitatiemaatschappij Oostelijk Zwembad B.V.	463.726
FC Blankenburg	32.638
Fort 1881 B.V.	2.000
Gallery Untitled	2.000
Got2groove dancecentre	1.920
Gymnastiekvereniging TURNLUST	3.063
Handbalvereniging Roda'71	14.065
Henk, het Nieuwe Koor	2.000
Het Balanseer vzw	1.650
HipHopHuis Holland	494.500
Historische Vereniging Prins Alexander	1.880
Hockey Club Feijenoord	40.000
Hockey Club Rotterdam	61.795
Hockeyvereniging Delfshaven	8.000
Hoekse Voetbal Club (HVC 10)	27.790
Holland Harbour Productions B.V.	4.000
Hoogvliets Smartlappenkoor Tranen met Tuiten	1.500
Huis van Schone Kunsten	9.850
IBN Battuta	1.736
In-Soo Productions B.V.	12.000
International Faculty Association ACE	1.250
Iris Veentjer Interieurarchitect	24.500
Jeu de Boules Club Les Francophiles	1.530
Jonge Sla, journalistiek bureau	-6.152
Kamerkoor Rotterdam	2.000
Kamerkoor Voci Volanti	2.000

Kamerorkest Ars Musica	2.000
Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten	1.072
Kindercantorij Open Hof	1.500
Klaas Kittengroep	1.899
Klein Rotterdams Toneel	3.000
Koninklijk Nederlands Watersport Verbond	10.000
Koninklijke Roei- en Zeilvereeniging "De Maas"	33.786
Koor Fortissimo	1.500
Koor Hemelsbreed	2.000
Koor Van de Rotterdamse Opera	1.500
Korfbalvereniging Nikantes	1.100
Kunstkring Prins Alexander	6.050
La Luna Kunst- en Werkwinkel	700
Lawn Tennis Club "Hoogvliet"	117.733
Lotti Hesper Projectontwikkeling	9.084
LTdans	5.668
Maasgroep 18	2.216
Maison Savant	20.000
Metrogroep	1.103
Mijn Torpedoloods	6.000
Mundo Kinderopvang B.V.	47.806
MUSIC	2.000
Muziekvereniging Dockyard	2.000
Muziekvereniging Rotterdam aan Zee	10.000
Nationale Stichting ter Bevordering van Vrolijkheid	1.715
Natuurspeeltuin De Speeldernis	167.360
Nico Adriaans Stichting (NAS)	2.500
Nieuborg Enterprises B.V.	8.000
NOCKralingen	58.240

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Northside Consult B.V.	47.500
Nutstuinenvereniging Hof van Noord	17.841
Nutstuinvereniging Gordelwegtuinen	10.210
OBK Gebouw	5.616
Oecumenisch Koor Together	1.500
Omnivereniging De Pont	2.350
Openbare Daltonbasisschool Pierre Bayle	3.119
Optisport Rotterdam B.V.	517.209
Orkestvereniging Wilton	8.000
Oudere- Jongerenkoor O. Jee	1.500
Ouderenkoor "Het Havenlicht"	1.154
Pica Pica	10.100
Popkoor Paper Moon	1.500
R.A.V. Scala	1.000
R.K.S.V. Spartaan 1920	17.887
R.L.T.V. Deuce-Again	206.859
R.V.V. Coal	-255
Recreatiecentrum Zevenkampse Ring B.V.	715.376
Rib Art Space	22.000
Rijnmond Hoogvliet Sport	12.750
Rijvereniging De Hazelaar	6.100
Rik Moonen	9.500
RIS, Rotterdamse vereniging voor aangepast sporten	16.350
Risk	1.000
Ro Theater	-8.900
Roeivereniging Nautilus	5.890
Rosh Abdelfatah Filmmaker	-2.320
Rotterdam Basketbal	20.000
Rotterdam Festivals	7.678.530
Rotterdam Marathon B.V.	392.320
Rotterdam United	13.936
Rotterdam Yurttan Sesler Korosu (R.Y.S.K.)	1.500

Rotterdams Dameskoor	1.500
Rotterdams Majoretten Peloton	1.000
Rotterdams Symfonisch Blaasorkest	3.900
Rotterdamsche Cricket- en Voetbalvereniging "V.O.C." (Volharding Olympia Combinatie)	15.372
Rotterdamse Accordeonvereniging Progressio-Marinucci	1.000
Rotterdamse Doven Zwem Club	1.300
Rotterdamse Handbalvereniging Snelwiek	94.160
Rotterdamse Hockeyvereniging Leonidas	-35.000
Rotterdamse Kunststichting	722.500
Rotterdamse Mandoline Vereniging Aeoline	1.000
Rotterdamse poppenspelers	22.270
Rotterdamse Rugby Club	97.220
Rotterdamse Sportclub "Voorwaarts"	20.355
Rotterdamse Sportvereniging Sperwers	55.985
Rotterdamse Sportvereniging Trekvogels	7.474
Rotterdamse Voetbalvereniging Neptunus-Schiebroek	16.720
Rotterdamse Voetbalvereniging Transvalia	35.585
Rotterdamse Wielren Combinatie Ahoy	65.758
RotterdamTourMates	4.000
Rozenburgs Dameskoor	1.500
Rozenburgse Badminton Club Sobat-Waterweg	5.636
Rozenburgse Harmonievereniging Uitspanning door Inspanning	2.000
Rozenburgse Vrijwillige Brigade tot het Redden van Drenkelingen	10.343
RusSchool	3.000
Russisch-Oekraïns Zang- en Dansensemble Kalinka	6.500
Scapino Ballet Rotterdam	1.162.000
Scheepsopera Noordereiland	1.500
Schilder en Tekenclub Rotterdam	1.875
Scouting Albert Schweitzergroep	1.650

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Scouting Brownseagroep 66	1.848
Scouting De Spoorzoekers	1.674
Scouting Dorus Rijkers Nesselande	2.052
Scouting Impeesa Rotterdam	858
Scouting Nederland	32.000
Scouting Olivier van Noort	1.991
Scouting Starrenburg Groep 38	1.858
Scoutinggroep Hillegersberg	1.858
Semper Cantantes	1.500
Setola B.V.	12.020
Sonia Herman Dolz - Audiovisueel	4.000
Speeltuin en Ontspanningsvereniging Kralingen	10.415
Speeltuin Vereniging Het Westen	16.582
Speeltuin Vereniging Crooswijk	18.000
Speeltuin Vereniging Pernis	14.178
Speeltuinvereniging Afrikaanderplein	18.000
Speeltuinvereniging De Driehoek	11.220
Speeltuinvereniging Het Noorden	11.318
Speeltuinvereniging Hoek van Holland	11.525
Speeltuinvereniging Schiewijk	9.904
Speeltuinvereniging Charlois	14.212
Speeltuinvereniging De Hoeve	8.364
Speeltuinvereniging De Waal	13.680
Speeltuinvereniging Hillesluis	18.000
Speeltuinvereniging Jeugdveld	16.638
Speeltuinvereniging Katendrecht	9.270
Speeltuinvereniging Meeuwenplaat	7.710
Speeltuinvereniging Millinx	16.900
Speeltuinvereniging Neeltje Jans	21.760
Speeltuinvereniging Ommoord	6.058
Speeltuinvereniging Vreewijk De Vaan	18.000
Speeltuinvereniging Wielewaal	9.937

Spinn Events B.V.	4.250
Sportclub Excelsior	9.052
Sportfondsen Rotterdam Noord N.V.	984.178
Sportvereniging "De Rotterdamse Leeuw" (D.R.L.)	52.154
Sportvereniging Atomium '61	24.330
Sportvereniging Ommoord	12.100
Sportvereniging Victoria	171.662
Staalslagerij	9.559
Stella Maris	1.848
Stichting Cultuur Concreet	1.206.056
Stichting De Productie	1.500
Stichting "Clubhuizen Albert Schweitzer Groep"	1.866
Stichting "Conny Janssen Danst"	510.500
Stichting "Machinist Live"	10.000
Stichting A Tale of a Tub	65.250
Stichting Ad Libitum	2.250
Stichting Afrovibes	15.000
Stichting Alles voor de Kunsten	10.000
Stichting Amateur Musical Nederland	5.000
Stichting Ambition by Sport Foundation	20.000
Stichting Antilliaanse Culturele Activiteiten ACA	5.450
Stichting ApenZaken	2.000
Stichting Architectuur Instituut Rotterdam (AIR)	423.500
Stichting Arminius	179.000
Stichting Art Studio	205.464
Stichting Bcademie	10.000
Stichting Beachsporten in Hoogvliet	7.377
Stichting Betaald Voetbal Excelsior	80.000
Stichting Bibliotheek Rotterdam	19.368.311

Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Big Salsa Band	2.000
Stichting Blommenfesteijn	4.000
Stichting Brienoord ReSort	26.500
Stichting Buma Cultuur	25.000
Stichting Buurtlab	134.125
Stichting Buurtwerk Alexander	151.901
Stichting Caesar	26.000
Stichting Calandroep	1.674
Stichting Capture 22	7.500
Stichting Centraal Plan Bureau Rotterdam	12.000
Stichting Centrum Beeldende Kunst	3.134.976
Stichting Charlois aan het Water	7.500
Stichting CineNoord	15.000
Stichting Circus Rotjeknor	150.000
Stichting Clio	5.000
Stichting Clubhuis Hillgersberg	69.000
Stichting Codarts, Hogeschool voor de Kunsten	5.000
Stichting Concert- en congresgebouw De Doelen	4.564.000
Stichting Concerto Rotterdam	-6.000
Stichting Confetti	12.530
Stichting Confro	2.438
Stichting Connecting the Culture	10.000
Stichting Continuïteit O.T.	20.000
Stichting Cross -Linx	10.000
Stichting Cultien	1.000
Stichting Cultur.@11	3.900
Stichting Cultuur+Ondernemen	100.000
Stichting CultuurRijk Overschie	41.780
Stichting Cultuurwerkplaats IJsselmonde	725.790
Stichting Cultuurwerkplaats Tarwewijk	5.980
Stichting Cycling Team R.W.C. Ahoy	46.554
Stichting Dames van Nu	2.000

Stichting Dansateliers	325.050
Stichting de Bende / Hotel Modern	172.412
Stichting De Betrokken Spartaan	40.000
Stichting De Bezetting Speelt	9.000
Stichting de Botanische Tuin Afrikaanderwijk	17.408
Stichting De Dependance	8.000
Stichting De Geheime Tuin	10.000
Stichting De Gouvernestraat	-11.320
Stichting De Kosmopoliet	8.500
Stichting De Kracht van Rotterdam	15.000
Stichting de Loodsen	181.820
Stichting De Nieuwe Lichting	134.750
Stichting De Noormannen	15.000
Stichting De Rotterdam Connectie	19.850
Stichting De Stokerij Schiedam	15.000
Stichting De Vrouwen van Wanten	12.500
Stichting De Wintertuin	2.000
Stichting de Witte Bollen	275
Stichting De Zandtuin	16.582
Stichting De zoek naar schittering	5.000
Stichting Decima	1.613
Stichting Delfshaven Cooperatie	7.500
Stichting Deliberante Senatu Perit Saguntum	51.000
Stichting Designplatform	87.000
Stichting Digital Playground	249.000
Stichting District25	5.000
Stichting DittsZuid	9.400
Stichting DIVEinD	10.000
Stichting DOCK Rotterdam	26.010

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Doelenensemble	78.000
Stichting Domestica Rotterdam	15.000
Stichting Dosti	2.000
Stichting Drijfzand	1.000
Stichting Droomtheater	9.500
Stichting Dutch Viola Society	15.000
Stichting Ensemble Modelo62	5.000
Stichting Enver	33.000
Stichting Epitome Entertainment	76.500
Stichting Escola Portatil de Musica Holanda	3.000
Stichting Europees Erfgoed Atlantikwall	2.000
Stichting Extra Extra	5.000
Stichting F.U.N.	2.620
Stichting Feijenoord Kop van Zuid	7.500
Stichting Female Force	2.000
Stichting Feyenoord Foundation	60.000
Stichting Film Evenementen Rotterdam	12.000
Stichting Filmnacht	5.000
Stichting FlexusJeugdplein	20.000
Stichting Frau Bakker	17.500
Stichting Frontaal Podium	12.500
Stichting Future in Dance Urban Theatre Companies	62.000
Stichting Garage Rotterdam	46.200
Stichting Gast sprekers Oorlogen	1.825
Stichting Gedeeld Verleden Gezamenlijke Toekomst	10.000
Stichting Gehandicapten Tennis Alexanderstad	2.030
Stichting Giocoso	2.000
Stichting Grote Kerk Overschie	12.600
Stichting Grote of Sint-Laurenskerk te Rotterdam	158.000
Stichting Hans en Koor (Koor en Cora)	2.000
Stichting Happy Motion	30.000
Stichting Harira	14.000

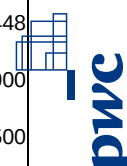
Stichting Het Kinderparadijs Meidoorn	7.500
Stichting het Nederlands Studenten Orkest	4.000
Stichting Het Nieuwe Instituut	48.890
Stichting Het Nieuwe Strijkkwartet/DoelenKwartet	14.000
Stichting Het Nieuwe Werk	1.000
Stichting Het Speelhuis	2.500
Stichting HIJS	44.500
Stichting HipSick	15.000
Stichting Historisch Charlois	15.000
Stichting HitMe Productions	15.000
Stichting Hofplein Rotterdam	1.409.725
Stichting Hofpleintrein Rotterdam	20.000
Stichting hogeDRUKgebied	2.000
Stichting Hommes Foundation	5.500
Stichting Hraunmosi	22.500
Stichting In goed gezelschap van Laura	10.000
Stichting International Film Festival Rotterdam	1.192.000
Stichting Internationale Architectuurbiënnale NL	416.500
Stichting Jazz International Rotterdam	212.500
Stichting JazzPlus	2.898
Stichting Jazzpodium Rotterdam	202.750
Stichting Jeugdsportfonds Rotterdam	726.656
Stichting Johann	2.500
Stichting John 106	8.000
Stichting Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam	1.267.126
Stichting Ketel	10.000
Stichting Kid Dynamite Jazz	7.500
Stichting Kinderboerderij Pernis	9.189
Stichting Kiran	2.000

pwc
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Stichting Kito Events	2.000
Stichting Klangendum	12.890
Stichting Kloostertuin Rotterdam	1.000
Stichting Koffieconcerten Hoogvliet	3.000
Stichting Koninklijke Rotterdamse Diergaarde	833.149
Stichting Koorprojecten Rotterdam	2.000
Stichting Kunst en Cultuur Rozenburg	5.000
Stichting Kunstaccommodatie Rotterdam	393.500
Stichting Kunstblock	2.000
Stichting Kunstfestival Schiebroek-Hillegersberg	7.500
Stichting Kunsthal Rotterdam	2.859.000
Stichting KUNSTPLAATS Hoek van Holland	7.500
Stichting Kunstroute Kralingen Crooswijk	7.500
Stichting Kunstitleen Rotterdam	1.500
Stichting Kunstweekend Charlois	43.000
Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam	9.139.809
Stichting Lab.010.	20.000
Stichting Ladies Ride	20.000
Stichting Laurenscontorij	68.500
Stichting Lees, Beleef en Proef Westland	50.000
Stichting Lefkop	8.000
Stichting Liedhuis	5.000
Stichting Little Wotan	35.000
Stichting Live at Rotown	278.500
Stichting Live at the Playground	625
Stichting Lokale Omroep Rotterdam (SLOR)	-12.520
Stichting Luchtwortel	4.000
Stichting LUSU	12.500
Stichting Luxor Theater Rotterdam	2.584.500
Stichting Maas theater en dans	1.752.448
Stichting Maasstedelijk Kamerkoor	2.000
Stichting Maasstedelijk Meisjeskoor	1.500

Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

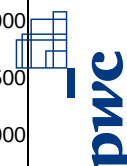
Stichting Maasstedelijk Senior Kamerkoor	2.000
Stichting MadeBy	7.500
Stichting Magazijn ten Kate	6.500
Stichting Makers en Doeners	-3.241
Stichting Manege De Hazelaar	35.000
Stichting Maritiem District	1.500
Stichting Maritiem Museum Rotterdam	5.179.103
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	80.000
Stichting Mesh	12.500
Stichting Milieu Dichterbij	13.661
Stichting MiMa	10.000
Stichting Misiconi	7.500
Stichting Mixus Foundation	10.000
Stichting ModulART	10.000
Stichting Mooi Weer & Zo	10.000
Stichting Moois Media	34.926
Stichting Motel Mozaïque	371.500
Stichting Museum Oud-Overschie	6.500
Stichting Museum Rotterdam	3.920.500
Stichting Music and Beyond Foundation	10.000
Stichting Music Matters	267.500
Stichting Muziek in Kralingen Crooswijk	4.000
Stichting Muziekcentrum Rotterdam	1.130
Stichting MuziekPodium PrinsenPark	7.500
Stichting Muziektent Pernis	5.500
Stichting Muziektheater De Ontmoeting	5.000
Stichting N Bries	15.000
Stichting Natuurhistorisch Museum Rotterdam	764.864
Stichting near/by film	4.000

Price Waterhouse
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Stichting Nederlands Fotomuseum	844.500
Stichting Nederlands Studenten Jazz Orkest	1.800
Stichting Nederlands Studenten Kamerkoor	2.000
Stichting New European Cultural Collaborations	12.000
Stichting Noord Bruist	2.600
Stichting North Sea Jazz Projects	5.000
Stichting NOWHERE	8.000
Stichting Odilia	15.753
Stichting Office for Metropolitan Information	22.500
Stichting Oink	5.000
Stichting Okapi / Stichting Jan Rot	3.000
Stichting Onderwater Producties	10.000
Stichting Onkruid & Roos	-5.000
Stichting Oogziekenhuis Rotterdam	1.500
Stichting Open Hof Muziek	6.000
Stichting Open Rotterdam	816.986
Stichting Opera Rotterdam	20.500
Stichting oud RSRC	24.992
Stichting Oud-IJsselmonde	16.013
Stichting Pacific Enterprises Unlimited	10.000
Stichting Passionate Bulkboek	204.000
Stichting Pier 10	15.000
Stichting Platform Wederopbouw Rotterdam	3.500
Stichting Pleinbioscoop Rotterdam	6.000
Stichting Pluspunt	6.500
Stichting Plus-X-Creative	1.200
Stichting Podiumbeesten	5.000
Stichting Poetry International	260.000
Stichting Poeziebus	5.000
Stichting Poppodium Baroeg	294.000
Stichting Popunie	337.500
Stichting Popwaarts	5.000

Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Prinses Christina Concours	15.500
Stichting Public Art Squad-Environmental Art for Public Spaces	187.500
Stichting Punt 5	41.000
Stichting Qudi	19.000
Stichting Radar WMO diensten	44.640
Stichting Ravottuh	20.315
Stichting Reverb Rotterdam	40.666
Stichting Rijnmond Actief Groep	3.122
Stichting Roeivaldatie	1.400
Stichting Roffa Mon Amour	24.750
Stichting RoMeO	41.000
Stichting Ronde van Katendrecht	10.000
Stichting Roodkapje	145.000
Stichting Roots en Routes	48.000
Stichting Rotown Magic	132.500
Stichting Rotte Swim Experience	20.000
Stichting Rotterdam Chamber Music Society	10.000
Stichting Rotterdam Sportsupport	4.026.024
Stichting Rotterdam Topsport	2.582.297
Stichting Rotterdam United Baseball	4.850
Stichting Rotterdams Jazz Orkest	20.000
Stichting Rotterdams Milieucentrum (RMC)	11.647
Stichting Rotterdams Philharmonisch Orkest	6.925.000
Stichting Rotterdams Volkstheater	185.212
Stichting Rotterdams Wijktheater	460.200
Stichting Rotterdamse Dakendagen	15.000
Stichting Rotterdamse Munt	11.599
Stichting Rotterdamse Salon	7.500
Stichting Rozenburg Bloeit	127.620

pwc
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Stichting Running Blind	1.200
Stichting Running Crew	10.000
Stichting Sahne	4.800
Stichting Samenwerkende IJsselmondse Speeltuinen	283.749
Stichting SANNE	1.500
Stichting Schaap op de Noordpool	11.000
Stichting Schiezicht.info	12.400
Stichting Scouting Charlois Rotterdam	1.613
Stichting Scouting De Argonauten	1.899
Stichting Scouting Hoogvliet	1.552
Stichting Scouting Schout bij Nacht Doorman - MOVO	1.368
Stichting SeriousFilm	4.000
Stichting Shimmer	5.000
Stichting Silver Line	55.000
Stichting Sinfonia Rotterdam	219.500
Stichting Singeldingen	6.822
Stichting Skateland	27.000
Stichting Snad	26.000
Stichting Speelcentrum Weena	165.484
Stichting Speeltuin "Ali Baba"	16.582
Stichting Speeltuin De Feijenoordse Middenstip	15.172
Stichting Speeltuin Oude Dijk	9.914
Stichting Speeltuin Oudeland	7.695
Stichting Sporthal Wion	-14.833
Stichting Sportland	58.235
Stichting Sportpark 16Hoven	2.635
Stichting SpraakuhlooS	31.500
Stichting Stadnomaden	7.500
Stichting Stadsmakers	4.390
Stichting Stedelinks 010	5.000
Stichting Stelling 33	143.786
Stichting Ster op Zuid	20.500

Stichting Steunfonds Kinderboerderij Hoek van Holland	5.105
Stichting Streekarchief Eiland IJsselmonde	3.850
Stichting Taal en Theater Studio de Bakkerij	132.000
Stichting Teddy shouldn't smoke	3.500
Stichting ter behartiging van de belangen van de Prinses Irene Groep 45	1.654
Stichting The Locals	10.000
Stichting The Patchingzone	15.000
Stichting The Seed	5.502
Stichting Theater Babel Rotterdam	360.000
Stichting Theater Lantaren Venster	1.511.000
Stichting Theater Rotterdam	8.985.400
Stichting theater 't Kapelletje	78.760
Stichting Theatergroep Knars	8.000
Stichting Theatergroep Mangrove	39.111
Stichting Theatergroep Waan	5.000
Stichting Theaterwerkplaats voor Ouwe Rotten (TOR)	14.000
Stichting Theeschenkerij Vroesenpark	4.600
Stichting Thuis op Straat	164.149
Stichting Tijdelijke Samenscholing	12.500
Stichting tot Behartiging van de Belangen van de Groep 17 Oranje-Blauw/Theofilus	8.112
Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam	12.619.875
Stichting Trans Forum	1.500
Stichting Turks Volksdansen	5.000
Stichting Urland	76.500
Stichting V2_, Instituut voor de instabiele media	260.000
Stichting Variété Nederland	2.500
Stichting Veerhavenconcert	5.000
Stichting Verhalenhuis Belvedere	127.500
Stichting Vessel 11	50.000

Price Waterhouse
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

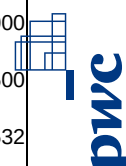

Stichting Vesting Hoek van Holland	1.990
Stichting VICA	2.000
Stichting Villa Vonk	4.947
Stichting Vluchtelingen voor Vluchtelingen	1.985
Stichting Vogelasiel De Houtsnip	3.982
Stichting Vogelklas Karel Schot	139.632
Stichting voordekunst	47.500
Stichting Vrienden Koor Op Zuid	3.500
Stichting Vrienden van het Langdurig Zieke Kind op Openluchtschool de Recon	5.000
Stichting Vrienden van XerxesDZB	21.594
Stichting WArD/waRD	20.000
Stichting Watch That Sound	51.000
Stichting wedoWE	70.000
Stichting Wereldmuseum Rotterdam	5.105.000
Stichting Wereldmuziek in Nederland	9.200
Stichting Werkgemeenschap Kleinpolder	1.715
Stichting Werkplaats Walhalla	7.500
Stichting Wiffel Waffel	16.582
Stichting Wijkpastoraat Rotterdam West	1.500
Stichting Willem de Kooning	20.800
Stichting Willem-Alexander Baan	-2.000
Stichting World Police & Fire Games 2019	80.000
Stichting Worm	706.850
Stichting Xclusiv	57.581
Stichting YoungGangsters	10.000
Stichting Zeeverkenners te Hillegersberg	1.450
Stichting Zevende Zintuig	1.690
Stichting Zona Franca	15.000
Stichting3	4.500
Stipo VOF	2.000
Studio Holalola	500
Studio Selma Hamstra	30.156

sv BZC / Zuiderpark	157.762
Tafeltennisvereniging "De Beer"	1.583
Tamboer- & Trompetterkorps Euro-Band	3.500
Tennis Academy Rotterdam B.V.	4.350
Tennisvereniging TC Schiebroek	12.630
The Gents Mainport Barbershop Singers Rotterdam	1.500
The Rangers Rotterdam	1.817
The Skyline Sisters	2.500
Theater Walhalla	306.500
Theater Zuidplein	2.401.500
Theatercollectief Macabre	0
TheaterNetwerk Rotterdam (TNR)	78.000
This is Bouw	29.222
Toneelgroep Novem	1.000
Toneelvereniging Echte Liefde	2.500
Touzani Stichting	15.315
Trichis Publishing B.V.	4.500
Unilever Tennisclub	15.407
V.V.O.R. Voetbalvereniging Oost Rotterdam	128.834
V.Z.O.D.	3.000
Van Zon Creatieve Concepten	2.000
Verenigd Schouwburgplein	9.000
Vereniging Amateur Kamermusici in Rotterdam (VAKIR)	2.000
Vereniging Bewonersorganisatie Blijdorp	6.500
Vereniging Binnenste Buiten	16.582
Vereniging Cornelis Tromp Groep 14	1.980
Vereniging COVOR	1.000
Vereniging Drumfanfare Excelsior Rotterdam	3.000
Vereniging Ondersteboven	1.500

Vereniging Rotterdams Barok Ensemble	3.500
Vereniging Rotterdams Jeugd Symfonie Orkest	31.525
Vereniging Sambalanco	2.000
Vereniging Scouting Sint Patrick groep	1.756
Vereniging Tennispark "De Hoek"	6.563
Vereniging Turks Klassieke Muziek Koor	3.000
Vereniging Vrienden van het Tennispark Walenburg	-591
Villa Zebra	459.294
VIVID vormgeving	72.000
Vocaal Ensemble Tiramisu	2.000
Vocalgroup-WE	1.500
Voetbalvereniging Capelsche Kralingscheveer Combinatie C.K.C.	128.693
Voetbalvereniging Het Witte Dorp	14.964
Voetbalvereniging Oud Leerlingen van het Doven Instituut	1.000
Voetbalvereniging Pernis	72.909
Voetbalvereniging VOB	25.319
Volksdansgroep La Popoldancantoj	1.500
VOZ DI RUA Network	2.000
Vrouwenkoor Mixed Voices	1.500
Wandschappen Ivo van den Baar & Nicole Driessens	1.500
Watersportvereniging De Kreek	2.950
Wijk- en Speeltuinvereniging Bospolder- tussen Dijken	29.104
Wijk- en Speeltuinvereniging Tarwewijk	18.314
Willem-Alexander Baan Topsport Academy	20.000
Winkeliersvereniging: Winkelcentrum Schiebroek	549
Witte de With	688.000
World music & Dance Centre	277.500
Worldfamous Concepten	50.000
WSV Pendrecht	14.388
You Talentontwikkeling	5.000
Yvonne de Jong - Exposition & concept design	4.500
Zaalvoetbalvereniging All Green's	1.532

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Zangkoor That's It, koor voor lichte muziek	1.500
Zwemvereniging De Zeehond '73	30.746
Programma Volksgezondheid en Zorg	87.224.690
4 Sport Management	15.000
4Kids B.V.	19.494
Allerzorg B.V.	4.912
Antes Zorg B.V.	5.457.108
Ascencio	-22.293
Avant sanare B.V.	687.440
B&A WMO Diensten B.V.	35.000
Bavo Europort B.V.	70.104
Binder Groenprojecten B.V.	55.492
Care XL B.V.	23.107
Challenge Sports Holding B.V.	26.349
Christelijke Jongeren Club Time Out	3.267
Citade B.V.	79.500
Coöperatieve Vereniging Huisartsenpraktijk Jansen U.A.	3.700
De Dikkedeur Kralingen B.V.	10.860
De Droomplaats WTC Kinderopvangservice B.V.	7.763
De Droomplaats Zuid Kinderopvangservice B.V.	51.802
DebiCare Nederland B.V.	36.296
Dienst Gezondheid & Jeugd Zuid-Holland Zuid	420.394
Diverse kleine subsidies privepersoon	62.371
Dona Daria, Centrum voor Vrouwen en Emancipatie	25.210
Eigen Kracht Centrale Stichting	45.000
Gastouderbureau het kleurtje	1.910
Gastouderbureau Kidko	1.050
Gastouderbureau KidsConnect	620
GGD Hollands Midden	573.410

Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Het Kleurpaleis B.V.	6.649
Het Randstadje Noord B.V.	6.322
Het Randstadje West B.V.	7.020
Huisartsenpraktijk Gezondheidscentrum Zevenkamp	13.300
Huisartsenpraktijk Overschie	13.300
Humanitas	4.663
Ikke-Omar B.V.	32.122
Impegno Begeleiding B.V.	18.210
Indigo B.V.	805.554
Kiddoozz B.V.	255.797
Kind & Carrière B.V.	11.420
Kinder Service Hotels B.V.	73.246
Kinderdagverblijf & BSO De Groene Tuin Slinge B.V.	7.809
Kinderdagverblijf Bommies	1.219
Kinderdagverblijf De Droomengeltjes	4.343
Kinderdagverblijf De Groene Tuin	9.944
Kinderdagverblijf De Maan Rotterdam B.V.	2.183
Kinderdagverblijf De Zeebaboe B.V.	3.108
Kinderdagverblijf Kind van Zuid B.V.	37.536
Kinderdagverblijf Kinderwereld	9.881
Kinderdagverblijf Little Super Stars Rotterdam B.V.	20.801
Kinderdagverblijf Njoy Rotterdam B.V.	12.181
Kinderdagverblijf Satu	223
Kinderdagverblijf Tomaz Hoogvliet B.V.	6.460
Kinderdam Groep Holding B.V.	417.469
Kinderdam Kinderopvang B.V.	211.429
Kinderdam Rotterdam en Omstreken Centraal Bureau B.V.	7.389
Kinderopvang BijDeHand B.V.	-36.400
Kinderopvang Bimbola B.V.	33.539
Kinderopvang de Speelboom B.V.	16.670
Kinderopvang Jip & Janneke Rotterdam B.V.	14.031
KO de Zeester B.V.	4.507

Komkids Kinderopvang B.V.	18.698
KSH Buitenschoolse Opvang B.V.	14.702
KSH Kindercentra B.V.	12.851
Maatschap Huisartsen W.J.T Lander & G.C.J. Weitjens	13.300
Mare Gastouderbureau B.V.	5.693
Moetd	-668
Monteiro Gym Rotterdam	5.000
Mundo Kinderopvang B.V.	5.994
Nederlandse Hartstichting	120.000
Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO	40.000
Nico Adriaans Stichting (NAS)	2.812.223
Parnassia Groep B.V.	622.242
Praktijk den Uijl Psychosociale hulpverlening & contextuele therapie	19.110
Prinsjes en Prinsesjes Kinderopvang	1.294
Reakt B.V.	917.545
Royal Kids Home Capelle en Krimpen aan den IJssel B.V.	11.828
Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs Rotterdam	84.257
Sezer Consult B.V.	70.000
Smallsteps B.V.	29.417
Smiley Kids B.V.	22.956
Stg v Chr VO op Reform Grondslag De Wartburg	49.008
Stichting Aafje Thuiszorg Huizen Zorghotels	242.613
Stichting Actief Leren	9.000
Stichting Amalied	3.750
Stichting Arosa	2.311.099
Stichting B For You	82.719
Stichting Betaald Voetbal Excelsior	51.400
Stichting Big Brothers Big Sisters of Rotterdam	288.494
Stichting BOOR	65.344

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Buurt m/v	-151.437
Stichting Buurtlab	21.500
Stichting Buurtwerk Alexander	130.543
Stichting Careyn	11.674
Stichting CED-Groep	147.679
Stichting Centrum voor Vrijwillige en Professionele Maatschappelijke Dienstverlening	7.439.534
Stichting Chris en Voorkom	24.975
Stichting Citysteward Rotterdam	255.335
Stichting CJG Rijnmond	23.537.874
Stichting CJV Kampwerk Pernis	1.261
Stichting Corridor Dienstverlening	679.742
Stichting Cosmicus Onderwijs	13.920
Stichting De Forensische Zorgspecialisten	39.370
Stichting De Nieuwe Kans	1.837.800
Stichting De Veerkrachtige Gemeenschap	13.271
Stichting de Verbinding	130.000
Stichting DOCK Rotterdam	529.800
Stichting Duugsi Weeye Abadku	23.500
Stichting Enver	62.121
Stichting Fier Fryslan	969.705
Stichting FlexusJeugdplein	2.047.232
Stichting Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama	9.000
Stichting Geestelijke Gezondheidszorg Delfland	13.097
Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland	5.000
Stichting Groene Oase Carnissetuin	50.000
Stichting Havensteder	250.000
Stichting Het Kinderparadijs Meidoorn	472.450
Stichting Het LAB Rotterdam	34.410
Stichting Het Talentencollege	12.620
Stichting Het Witte Bos	15.000
Stichting Hoedje van Papier	75.171
Stichting Horizon Jeugdzorg en Speciaal Onderwijs	962.970

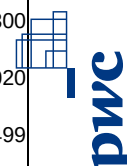
Stichting Hout- en Meubileringscollege	23.230
Stichting Humanitas	3.032.263
Stichting Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond	100.730
Stichting Jeugdcentrum C.J.V. Feijenoord	24.504
Stichting JIJ	14.907
Stichting Jong Rotterdam	296.019
Stichting Jong010	101.844
Stichting JOZ	27.200
Stichting Kibeo	2.469
Stichting Kids en Emotionele Competenties	34.487
Stichting Kindercentrum Prinses Amalia	261.758
Stichting Kinderopvang De Bonte Vlinder	24.792
Stichting Kinderopvang Humanitas	50.578
Stichting Kinderopvang IJsselmonde	43.853
Stichting Kinderopvang Kralingen	16.561
Stichting Kinderopvang Mundo	10.445
Stichting Kinderopvang Pernis	62
Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam	-2.319
Stichting Kwadraad	57.223
Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg	9.618.458
Stichting Lelie Zorggroep	261.602
Stichting LOV	35.250
Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Rijnmond Plus	450.017
Stichting Magazijn ten Kate	6.000
Stichting Mara	20.930
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	1.097.280
Stichting Mentorproject	49.500
Stichting Middin	93.250
Stichting Minters	50.030

PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Move - verzamel je kracht!	9.000
Stichting Nationaal Restauratiefonds	-3.789
Stichting Ontmoeting	1.271.746
Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam	117.313
Stichting Pameijer	3.699.643
Stichting Pension Maaszicht	73.073
Stichting PerspeKtief	-12.158
Stichting Peuter&Co	137.007
Stichting Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen	2.500
Stichting Prokino Kinderopvang	93.488
Stichting Prokino Zorg	364.428
Stichting Punt 5	20.420
Stichting Radar WMO diensten	49.594
Stichting Ravottuh	51.000
Stichting Regionale Omroep Rotterdam-Rijnmond en Omgeving	6.235
Stichting Rotterdam Sportsupport	287.442
Stichting Rotterdamse Uitdaging	10.000
Stichting safetyNed	47.750
Stichting Samen Ondernemend Leren Jeugd	470.674
Stichting Schiezicht.info	10.000
Stichting School Maatschappelijk Werk Rijnmond (SMWR)	784.565
Stichting Singeldingen	20.000
Stichting STC-Group	57.310
Stichting Stek Jeugdzorg	505.367
Stichting Strijd tegen Overgewicht en Bewegingsarmoede (STOB)	6.000
Stichting Theater Babel Rotterdam	80.000
Stichting Thuis op Straat	83.54
Stichting Timon	-11.72
Stichting TriviumLindenhof	625.93
Stichting Vastgoed Kindercentrum Prinses Amalia	322.300
Stichting Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond	187.020
Stichting Vestia	28.499

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting voor Educatie en Beroepsonderwijs Zadkine	806.881
Stichting voor Interconf Beroepen Onderwijs en AVO en Ve R-Dam eo	967.839
Stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam en omstreken	33.306
Stichting voor Protestants Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs	350.202
Stichting Vrienden van HotspotHutspot	118.500
Stichting Wijkpastoraat Rotterdam West	22.000
Stichting Wilskracht Werkt	23.537
Stichting Woonstad Rotterdam	8.828
Stichting Yulius	11.185
Stichting Zona Franca	2.500
Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, patienten en consumenten platform	457.778
T.J.Schenk Huisarts	13.300
Triodus B.V.	4.992
Van Veldhuizen Stichting	1.563.356
Vereniging De Pupillen	31.800
Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving	260.656
ViaViela Rotterdam	1.824
VvE Marie van Eijdsen-Vinkstraat 31-53 (oneven)	10.500
VvE Marie van Eijdsen-Vinkstraat 91 t/m 113	9.671
Wereld Kids B.V.	7.116
Programma Werk en Inkomen	637.886
2Tango B.V.	150.000
Alexander Calder Arbeidsintegratie B.V.	-52.400
Carriewinkel-projecten B.V.	-60.054
De Jonge Krijger B.V.	-1.010
Diverse kleine subsidies privepersoon	135.000
Eudamonia	87.300

IZI Solutions B.V.	-7.500
Jobmonki B.V.	-4.706
Koepel de Stg.	12.998
P.I.T. Consultants B.V.	-115.434
Rebelz aan de Rotte B.V.	50.000
Rijnmond-Bouw B.V.	-500
Stichting De Blauwe Krokodil	130.770
Stichting Het Wijkpaleis	39.400
Stichting MKB-Rotterdam	126.445
Stichting Radar WMO diensten	36.500
Stichting Refugees Forward	50.000
Stichting Tafelvanzeven	63.000
Stichting YUP	-1.927
Programma Maatschappelijke Ondersteuning	18.415.511
Afrikaanderwijk Coöperatief U.A.	15.000
Alsare Academie B.V.	442.100
Alsare B.V.	-46.212
Archell Thompson	60.000
B&A WMO Diensten B.V.	137.000
Bewoners Vereniging Werkgroep Oud-Charlois	-1.371
Bewonersorganisatie Bergpolder Zuid	20.686
Bewonersorganisatie vereniging Terbregge's Belang	6.618
Bewonersorganisatie Vreewijk	4.530
Bewonersvereniging Provenierswijk	18.250
Buurt- en Speeltuinwerk Rotterdam	3.640
Buzinezzclub B.V.	-134.866
Buzinezzclub Rotterdam B.V.	296.520
Challenge Sports Holding B.V.	346.000
Creatief Beheer	33.120
De Sociale InloopWinkel	9.700
De Unie	3.000
De Verbindingskamer	30.000

Diverse kleine subsidies privepersoon	20.400
Dona Daria, Centrum voor Vrouwen en Emancipatie	88.834
Ducos/ACR B.V.	1.950
Gemeente Nissewaard	-1.099
Indigo B.V.	44.185
Joseph Wresinski Cultuur Stichting	5.000
Lodder Events & Producties B.V.	150.000
Mediawater Publishing B.V.	36.000
Nationale Vereniging De Zonnebloem	922
Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC Rotterdam	28.390
Nico Adriaans Stichting (NAS)	-514
Ontmoetingscentrum Prinsenhof	119.600
Reakt B.V.	170.487
Sagenn Educatie B.V.	62.389
SDW Beheergroep B.V.	52.775
Sensor ZHZM	412.718
steunstichting vrienden van tante Joy	31.944
Stichting "OYA-CROOSWIJK"	5.258
Stichting Activiteiten Met Zuid	14.400
Stichting Aktiegroep het Oude Westen	189.800
Stichting Alexander, jongeren actief in onderzoek en beleid	80.000
Stichting ANDERS NL	8.840
Stichting Azágua Associação Cultural	8.261
Stichting Beheer De Nieuwe Nachtegaal	64.581
Stichting Belangenbehartiging Alfabetisering	69.599
Stichting Bewoners Commissie Oost	8.160

Stichting Bewonersondersteuning Prinsenland	2.820
Stichting Bewonersorganisatie 110-Morgen	17.500
Stichting Bewonersorganisatie Kleiwegkwartier (B.O.K.)	13.511
Stichting Bewonersorganisatie Ommoord	8.731
Stichting Bewonersorganisatie Zevenkamp (BOZ)	5.724
Stichting Bewonerssteunpunt Alexanderpolder	-1.505
Stichting Bij Corrie	229.140
Stichting Bokscub I believe I have a dream	5.000
Stichting Brede Raad Rotterdam	548.240
Stichting Buurtwerk Alexander	9.787
Stichting BVK	15.519
Stichting Careyn	24.322
Stichting Casa Tiberias	20.000
Stichting Centrum voor Vrijwillige en Professionele Maatschappelijke Dienstverlening	-143.700
Stichting Colours of Impact	10.000
Stichting Community & Voedselsurplus	35.311
Stichting Corridor Dienstverlening	55.342
Stichting Creatief Welzijn Senioren	10.000
Stichting Dakpark Rotterdam	23.922
Stichting Dames van Nu	8.400
Stichting de Botanische Tuin Afrikaanderwijk	8.150
Stichting De Heilige Boontjes	294.225
Stichting De Nieuwe Banier	-150.907
Stichting De Thuiskamer	-3.188
Stichting De Uil	7.658
Stichting De Zet	2.500
Stichting Diakonaal Centrum Pauluskerk	25.000
Stichting DOCK Rotterdam	-19.088
Stichting Dress for Success Rotterdam	68.566
Stichting Empowerment Foundation	17.598
Stichting Enver	39.000
Stichting FlexusJeugdplein	-8.400

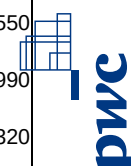
Stichting Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama	38.475
Stichting GayRotterdam	2.235
Stichting Gedeeld Verleden Gezamenlijke Toekomst	2.500
Stichting Happy Motion	5.000
Stichting Het Praathuis	15.276
Stichting Hoedje van Papier	19.751
Stichting Hoogeland Helpt	2.940
Stichting House of Hope	184.352
Stichting Huis op Zuid	12.000
Stichting Humanitas	640.418
Stichting IJsselland Ziekenhuis	125.200
Stichting Inloophuis Rotterdam	114.000
Stichting InMovement	18.295
Stichting Jarige Job	180.000
Stichting Jeugdcultuurfonds Rotterdam	1.103.500
Stichting Jeugdsportfonds Rotterdam	75.000
Stichting Jong Rotterdam	170.000
Stichting Joods Maatschappelijk Werk	25.021
Stichting Kerk en Buurtwerk Lombardijen	16.117
Stichting Ketí Kotí Tafel	5.185
Stichting Kinder- en Jongeren Rechtswinkel Rotterdam	5.000
Stichting Kracht van de Vrouw	19.424
Stichting Laurens	24.391
Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg	80.000
Stichting Lekker Groen	54.122
Stichting LETS-Paradijs Kralingen-Crooswijk	9.210
Stichting Lets-ruilwinkel IJsselmonde	9.440
Stichting Logeerhuis De Buren	84.000
Stichting LOKAAL Rotterdam	100.000

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Maanta	7.400
Stichting MAIT (Mijn Administratie is Top)	14.000
Stichting Marokkanenbrug	16.000
Stichting Me & Society, Bureau voor Diversiteitmanagement	20.086
Stichting MEE Rotterdam Rijnmond	271.196
Stichting Meedoen in Rotterdam	1.251.675
Stichting Meer vrouwen in de politiek	7.685
Stichting Mens Centraal	11.990
Stichting Mentorproject	57.500
Stichting MESAM	18.900
Stichting Middin	26.783
Stichting Nederland Cares	20.420
Stichting Netwerk Nieuw Rotterdam	5.000
Stichting Nieuw Thuis Rotterdam	296.923
Stichting Ondersteuning Kind En Huisdier Omgeving Rotterdam	20.586
Stichting Ontmoeting	42.857
Stichting Opzoomer Mee Rotterdam	2.144.320
Stichting Organisatie van en door Bewoners Tarwewijk	23
Stichting Pameijer	-7.207
Stichting Pluspunt	110.235
Stichting Present Rotterdam	30.630
Stichting Radar WMO diensten	96.020
Stichting RE_INVENT Foundation	12.500
Stichting Regionale Anti Discriminatie Actie Raad	10.500
Stichting Regionale Omroep Rotterdam-Rijnmond en Omgeving	18.765
Stichting Rotterdam Pride	67.500
Stichting Rotterdam Sportsupport	3.600
Stichting Ruilwinkel Feijenoord	17.450
Stichting SAMEN010	103.250
Stichting Samenwerking Christelijke Maatschappelijke Activering te Rotterdam	693.550
Stichting Schiezicht.info	14.990
Stichting School Got Talent	34.320

pwc
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Stichting SeniorenStudent	12.500
Stichting Single SuperMom	10.000
Stichting Slachtofferhulp Nederland	186.290
Stichting Social Impact Bonds Rotterdam	206.080
Stichting Spior	20.250
Stichting Spirit 55+	10.533
Stichting Sportenderwijs.nl	50.000
Stichting Steunpunt Ontmoeting Educatie en Recreatie	29.301
Stichting TaalKracht TaalenT010	-11.844
Stichting Talent Present	7.564
Stichting Talenz Skool	49.500
Stichting Theater Babel Rotterdam	214.900
Stichting Thuis op Straat	100.000
Stichting Unie van Vrijwilligers	525.736
Stichting United 010	10.000
Stichting VanHarte	15.315
Stichting Villa Vonk	5.000
Stichting Vitaal Pendrecht	71.160
Stichting VluchtelingenWerk Zuidwest Nederland	1.400.693
Stichting Voedselbanken Nederland, Regio Rotterdam	100.000
Stichting Voedseltuin Rotterdam	15.000
Stichting Voorlichters Gezondheid	97.780
Stichting Vooruit in de samenleving	7.825
Stichting Vrienden van het Klooster (VK)	300.000
Stichting Vrijwilligerswinkel	359.398
Stichting Vrouwenhuiskamer Hillesluis	2.310
Stichting We Are Concerned	24.866
Stichting Welzijn Doven Rotterdam e.o.	27.666
Stichting Wereldvrouwen Rotterdam	15.040

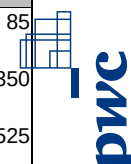
PriceWaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Stichting Wijkalliantie IJsselmonde (SWI)	5.238
Stichting Wijkbus Alexander	102.820
Stichting Wijkbus Charlois	29.262
Stichting Wijkbus Feijenoord	71.954
Stichting Wijkbus Hoogvliet/Pernis	56.096
Stichting Wijkbus Overschie	2.366
Stichting Wijkpastoraat Rotterdam West	42.000
Stichting Wijkplatform Delfshaven Zuid	23.248
Stichting Wijkvervoer Hillegersberg/Schiebroek	64.102
Stichting Wilskracht Werkt	321.638
Stichting Woonwerkplaats Piet Roovershuis	22.000
Stichting Young Impact NL	125.000
Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, patiënten en consumenten platform	354.067
Stichting Zorgvrijstaat	21.663
SyncVR	25.000
Talentfabriek010 coöperatief U.A.	12.738
toTAAL inburgering B.V.	-19.570
Tulp Training B.V.	21.576
Vereniging Bewonersorganisatie Blijdorp	29.818
Vereniging Bewonersorganisatie Carnisse	-7.772
Vereniging Bewonersorganisatie Overschie	9.829
Vereniging De Binnenweg	4.700
Vereniging Eerste Hulp Bij Ongelukken Afdeling Hoek van Holland	2.390
Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving	241.707
Vereniging voor Ettaouhid (Eenheid)	230.000
Vereniging voor Samenlevings-, Opbouw- en Sociaal-Kultureel Werk "Bewoners Organisatie Liskwartier"	15.000
Vereniging Wijkbus Groot IJsselmonde	70.941
Zorgcampus Rotterdam B.V.	-1.279
Programma Beheer van de Stad	866.345
Baek Food & Drinks	85
BlueCity010 B.V.	126.350
Brasserie Schielandhuis Rotterdam B.V.	525

Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Accountants N.V.

Café 't Fust B.V.	425
Chocolate Company Café Rotterdam	85
Coco-Nuts B.V.	425
Cooperatieve Vereniging Marconia U.A.	32.400
Cornelis Bar & Kitchen B.V.	425
De Ballentent	525
Diverse kleine subsidies privepersoon	157.500
Ferry Store B.V.	170
Het Nationale Vuurwerk B.V.	26.300
MaalStroom B.V.	525
Maatschap Observatorium	68.060
M'Eat B.V.	170
Nieuw Rotterdams Cafe B.V.	340
Pincoffs 1879 B.V.	525
Poffertjessalon Seth	315
Proeflokaal Reijngoud B.V.	170
Stadsboswachter	10.970
Stichting De Tuin van de Koning	38.720
Stichting De zoek naar schittering	66.500
Stichting Fenix Food Factory	105
Stichting Hart voor Prins Alexander	67.500
Stichting Mesh	69.300
Stichting Opzoomer Mee Rotterdam	135.750
Stichting Worm	105
Stichting Zwerfkatten Rijnmond	30.000
Superuse-studios	30.000
V.O.F. "Hung Kee"	340
VAP Nederland B.V.	630
Vlaamsch Broodhuys Rotterdam Meent B.V.	250

Price Waterhouse
Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Vlaamsch Broodhuys Rotterdam Nieuwe Binnenweg B.V.	255
Wagner B.V.	170
Wijnbar Het Eigendom	425
Programma Stedelijke Inrichting	7.702.301
A.S. Talmaschool	61.000
Aannemersbedrijf Musters B.V.	4.500
Accresco Vastgoed XIV B.V.	10.213
Architectenbureau Jan Walraad B.V.	1.000
Autopoetsbedrijf Tahsin	2.000
B.V. Onroerend Goed en Exploitatiemaatschappij Yeh	12.650
Bawi Wonen B.V.	6.000
BlueRoof	98.500
Brasserie Lookies	1.000
Brezo Vastgoed B.V.	9.908
Burgerme Rotterdam-Zuid	1.000
BVL Bouwadvies BV	105.670
Cafetaria Inkie's	675
Cafetaria van Putten	1.000
CBRE DOF Custodian B.V.	48.520
CBS De Ark	33.000
Classic Pizza Rotterdam	498
De Funderingswinkel	43.805
Deltalings	300.000
Diagonaal '77 Onroerend Goed Maatschappij B.V.	18.000
Diverse kleine subsidies privepersoon	642.180
Domino's Pizza Rotterdam Kralingen B.V.	1.000
Domino's Pizza Rotterdam Vuurplaat	2.000
Domino's Pizza Uno Schiebroek-Hillegersberg B.V.	1.000
Domos Rotterdam B.V.	35.200
DP Rotterdam Centrum	1.000
Dura Vermeer Bouw Zuid West B.V.	18.400
Duttron Bouw	9.000

Eazy Rotterdam Zuidplein v.o.f.	1.000
Emerald Kalama Chemical, B.V.	280.000
Enviu B.V.	74.500
Erasmus Universiteit Rotterdam	20.099
Ferry Store B.V.	1.000
Foodies	1.000
FoodKing Restaurant	1.000
Fris Vastgoed Management B.V.	-9.000
Gerritsen Beheer B.V.	6.273
Gracy's	1.000
H.A. de Boers Vastgoed B.V.	5.514
Handel en Exploitiemaatschappij Markmonde B.V.	18.000
Hart van Zuid V.O.F.	21.841
Hollander - Smits, L.C. den	3.000
JBR autoservice B.V.	1.500
Johnnies Fastfood	1.000
Jordy's Bakery Vlietlaan B.V.	1.000
Karioka B.V.	113.176
KESP Architectuur	20.180
Korenhoff Auto's	4.500
Medvan B.V.	9.000
MOS Grondmechanica B.V.	19.142
Mr Salad	1.000
Nebest B.V.	3.000
Nederlands-Israelitisch Kerkgenootschap	85.000
Op Zuid B.V.	1.000
Pasman Beheer B.V.	6.000
Pistache Halab	60.000
Pizza Point West	1.000

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Pizzeria Restaurant Salerno B.V.	1.000
Prinses Julianaschool	3.000
Recreatieschap Rottemeren	3.418.092
RvB-Capital B.V.	47.250
Sandra Lobbe	35.315
serVies	27.000
s-Gravenveen Beheer B.V.	27.000
Shoarma El Aviva	1.000
Sien Cheng B.V.	602
Sloopregeling auto voor privepersoon	451.708
Spareribs King	1.000
STAGE 01	2.000
Stebru Transformatie B.V.	110.675
Stedelijke Huizen Maatschappij Onroerend Goed B.V.	5.623
Stichting BOOR	33.000
Stichting Circus Rotjeknor	2.000
Stichting Droomstraat Atjehstraat	29.250
Stichting Jan Sonje	-10.101
Stichting Kunstaccommodatie Rotterdam	9.570
Stichting Maritiem District	5.000
Stichting Milli Gorus Ayasofia	364.200
Stichting Nationaal Restauratiefonds	-960.531
Stichting PlezierriVier De Rotte	19.559
Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten	349.541
Stichting Vereniging van Eigenaars-010	942.198
Stichting VvE-010	100.000
Stichting Zonnebank Rotterdam	199.999
Subway	99.999
Subway Kralingen	70.000
Sushi Company	852
SushiPoint B.V.	1.000
Taco Mundo	1.000

Techniek & Methode B.V.	36.293
Thai Kitchen To Go	602
The Soup Corner	1.000
Top van Noord	27.180
V.O.F. Aftab & Awan	602
Van Eden's Handelmaatschappij B.V.	8.508
Vastgoed Schaap Rotterdam B.V.	9.000
Vereniging van Eigenaars Blok C2 en D van Complex Stadswerf	1.300
Vereniging van Eigenaars Boelstraat 4abc en Mijnsherenlaan 183,185 en 187 te Rotterdam	-7.333
Vereniging van Eigenaars Boergoensevliet 189 tot en met 195 (oneven nummers) te Rotterdam	-1.824
Vereniging van Eigenaars Dickensstraat 33 tot en met 47 te Rotterdam	16.510
Vereniging van Eigenaars Dorpsweg 14 a/b/c en 16 a/b/c te Rotterdam	18.000
Vereniging van Eigenaars Flatgebouw Heer Nicolaesstraat nummers 65 tot en met 69 (oneven nummers) te Rotterdam	24.512
Vereniging van Eigenaars flatgebouw Utrechtsestraat 15 en 17 te Rotterdam	3.000
Vereniging van Eigenaars Gebouw Blankenburgstraat 127/129 oneven RDAM	12.330
Vereniging van Eigenaars gebouw Bree 67 en 69 te Rotterdam	9.000
Vereniging van Eigenaars Gebouw De Savornin Lohmanlaan 80a gevestigd te Rotterdam	400
Vereniging van Eigenaars gebouw Groene Hilledijk 219-221 te Rotterdam	7.876
Vereniging van eigenaars gebouw Katendrechtse Lagedijk 347 te Rotterdam	6.000
Vereniging van Eigenaars Groene Hilledijk 171 te Rotterdam	3.000
Vereniging van Eigenaars Hilledijk 281 te Rotterdam	12.000
Vereniging van Eigenaars Menno ter Braakstraat 29, 31,33 en 35 te Rotterdam	11.883
Vereniging van Eigenaars Menno ter Braakstraat 37 tot en met 43 (oneven) te Rotterdam	12.000
Vereniging van Eigenaars Menno ter Braakstraat 53 t/m 59 Rotterdam	12.000
Vereniging van Eigenaars Mijnsherenlaan 26 en 28	12.000
Vereniging van Eigenaars Mijnsherenlaan 30 en 32	12.000
Vereniging van Eigenaars van het gebouw Flakkeesestraat 125 en 127 te Rotterdam	3.000
Vereniging van Eigenaars van Parkeerplaatsen Zalmhaven	7.125
Vereniging van Eigenaars Wolphaertsbocht 261/263	11.240

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Vereniging van Eigenaars Zeemansstraat 8	1.200
Voetbalvereniging Pernis	10.000
Vrijstraat Hoogland	26.000
Wareco Amsterdam B.V.	13.839
Werkplaats van Oel	1.500
Programma Ruimtelijke Ontwikkeling	3.238.549
BC010 vastgoed B.V.	160.000
Diverse kleine subsidies privepersoon	33.000
Lometi B.V.	100.000
Stichting Nationaal Restauratiefonds	-86
Stichting Woonbron	2.818.500
Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland	129.235
Zwierig	-2.100
Programma Overhead	245.726
Stichting Herdenking 14 mei 1940	26.876
Stichting Lokaal Rotterdam	184.000
Stichting Rotterdams Comité ter Behartiging van Nationale Belangen	34.850

Totaal

373.224.509

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

8.3 Reserves en voorzieningen

Vermogensspecificaties reserves

Pagina 96

Reserves

Hieronder het overzicht van de reserves van de gemeente Rotterdam. Door op het informatie-icoontje te klikken krijg je de verloopstaat en een algemene toelichting over de betreffende reserve. Daarnaast worden de mutaties aan de bestemmingsreserves en afwijkingen tussen de realisatie en begroting toegelicht.

Realisatie bestemmingsreserves	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Bestuur en dienstverlening	5.429	2.160	3.324	664	3.601
Bestemmingsreserve Citylab 010	2.011	0	816	500	695
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.011	0	816	500	695
Begroting 2018	2.011	0	913	500	598
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-97	0	97
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd als dekking voor juridische verplichtingen projecten Citylab.				
Toelichting Realisatie 2018:	De onttrekkingen voor dit jaar hebben betrekking op verschillende projecten van Citylab vanuit verschillende clusters.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Er is € 97 minder onttrokken dan begroot. Deze lagere onttrekking vond plaats bij 4 van de 7 projecten. Hoofdrede voor de lagere onttrekking is dat de kosten in 2018 voor deze projecten lager uitvielen.				
Bestemmingsreserve Verkiezingen	2.246	1.329	2.000	45	1.530
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.246	1.329	2.000	45	1.530
Begroting 2018	2.246	1.329	2.300	45	1.230
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-300	0	300
Toelichting Reserve					

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor identificatie doeleinden

Raadsbesluit:	Jaarrekening 2013 (vanaf 1-1-2013)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor het opvangen van fluctuaties in de jaarrekening door kosten voor verkiezingen.				
Toelichting Realisatie 2018:	De onttrekking is ingezet ter dekking voor gemaakte kosten voor de gemeenteraads verkiezingen alsmede verschillende referenda die tegelijkertijd gehouden zijn, waaronder verkiezingen gebiedscommissies/wijkraden.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Er is €300 minder onttrokken. Reden hiervoor is dat er €200 afkomstig is vanuit Gebieden, ter dekking voor de kosten van de verkiezingen Gebiedscommissies/wijkraden. De overige €100 hoefde niet onttrokken te worden, omdat het regulier budget voldoende was om de kosten te dekken.				
Bestemmingsreserve Masterplan Dienstverlening	437	0	134	0	303
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	437	0	134	0	303
Begroting 2018	437	0	254	0	183
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-120	0	120
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	2008 (van 15-04-2008 t/m nog nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor dekking van éénmalige uitgaven kadernotitie dienstverlening.				
Toelichting Realisatie 2018:	Doel van de onttrekking is voor € 134 ter dekking van gemaakte kosten voor de inzet van hosts bij de verschillende stadswinkels. Daarnaast is voor €120 begroot voor Wifi voor Burgers.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De begrote onttrekking voor de hosts is volledig onttrokken. De onttrekking inzake Wifi voor Burgers heeft niet plaatsgevonden, omdat deze kosten vanwege vertraging in het proces niet zijn gemaakt in 2018.				
Bestemmingsreserve Gebiedscommissies gebieden	236	0	100	89	47
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	236	0	100	89	47
Begroting 2018	236	0	236	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-136	89	47
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	8-maands 2014 inzake invlechting Deelgemeenten (van 1-1-2014 tot 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd uit de invlechting van deelgemeentelijke reserves en bestemd voor bijzondere uitgaven van de gebiedscommissies.				

Toelichting Realisatie 2018:	De begrote onttrekking is voor €168 bedoeld voor de aanschaf van ICT-zaken die gebruikt kunnen worden door gebiedscommissies/wijkraden/wijkcomités. Het restant wordt ingezet als extra dekking voor bewonersinitiatieven.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Voor de aanschaf van de ICT zaken is € 100 uitgegeven en onttrokken. Het restant was niet meer nodig en is om die reden vrijgevallen. Van de overige begrote onttrekkingen is € 21 vrijgevallen en het restant van € 47 niet onttrokken, omdat het regulier budget voldoende dekking gaf voor de kosten.				
Bestemmingsreserve Friciekosten BMR 14+ Griffie	91	0	27	0	64
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	91	0	27	0	64
Begroting 2018	91	0	27	0	64
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (vanaf 1-1-2013)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Friciekosten BMR 14+ Griffie is ingesteld om een impuls te geven aan de versnelde uitstroom van (deelgemeentelijke) Griffiemedewerkers die na de ontwikkeling en implementatie van het gewijzigde bestuurlijke model (BMR14+) niet meer binnen de formatie passen. De frictiekosten zijn zowel bedoeld om de loonkosten van deze Griffiemedewerkers te dekken, die niet gedekt kunnen worden binnen het toegekende loonkostenbudget, als ook voor kosten die voortkomen uit arrangementen om deze medewerkers te stimuleren een andere betrekking te vinden.				
Toelichting Realisatie 2018:	Voor de uitdiensttreding van een personeelslid is volgens begroting onttrokken ten gunste van de begroting van de Griffie.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Gemeentelijke klokkenluidersregeling	50	0	16	0	34
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	50	0	16	0	34
Begroting 2018	50	0	40	0	10
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-24	0	24
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit van College van B&W d.d. 2-10-2007 (vanaf 2007)				
Doel Reserve:	Deze bestemmingsreserve dient voor het dekken van eventuele juridische kosten benodigd om de klokkenluider te ondersteunen.				
Toelichting Realisatie 2018:	De gerealiseerde kosten komen voort uit negen facturen van twee verschillende organisaties die juridische ondersteuning hebben geleverd aan de klokkenluider.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De begrote onttrekking is gebaseerd op de gerealiseerde kosten in 2017. In 2018 is minder ondersteuning benodigd geweest en daarmee minder onttrokken uit de reserve.				
Egalisatiereserve Ombudsman	133	0	20	0	113
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	133	0	20	0	113
Begroting 2018	133	0	50	0	83
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-30	0	30
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2014 (vanaf 1-1-2015)				
Doel Reserve:	Dit betreft een egalisatiereserve met als doel de werkzaamheden van de Ombudsman Rotterdam te waarborgen.				
Toelichting Realisatie 2018:	De gerealiseerde onttrekking uit de reserve is ter dekking van het tekort bij de Ombudsman.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Van de geraamde €50 is €30 minder onttrokken door achterblijvende kosten op inhuur van extern personeel.				
Egalisatiereserve Ombudsman derdengelden	20	0	0	0	20
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	20	0	0	0	20
Begroting 2018	20	0	0	0	20
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Afspraak d.d. 23 maart 2005 tussen Ombudsman en gemeenteraad (vanaf 31-12-2006)				
Doel Reserve:	Dit betreft een egalisatiereserve met als doel de derdengelden te waarborgen.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Egalisatiereserve Rekenkamer	205	0	0	0	205
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	205	0	0	0	205
Begroting 2018	205	0	0	0	205
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					

Raadsbesluit:	Jaarrekening 1999 (vanaf 1-1-2000)				
Doel Reserve:	Dit is een egalisatiereserve met als doel de onderzoeken van de Rekenkamer Rotterdam te waarborgen.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Bestemmingsreserve Commissiereizen	0	55	0	0	55
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	55	0	0	55
Begroting 2018	0	55	0	0	55
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	10m bestuursrapportage 2018 (van 20-12-2018 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de kosten inzake commissiereizen over de gehele raadsperiode.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de bestemmingsreserve, volgens begroting, opgericht door de voorziening Commissiereizen om te zetten.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Voorlichting / communicatie verkiezingen	0	375	203	30	142
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	375	203	30	142
Begroting 2018	0	375	270	30	75
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-67	0	67
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	10m bestuursrapportage 2018 (van 20-12-2018 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de kosten voor voorlichting, communicatie en promotie t.b.v. de gemeenteraadsverkiezingen.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de bestemmingsreserve, volgens begroting, opgericht door de voorziening voorlichting/communicatie verkiezingen om te zetten. De dotatie en vrijval hebben plaatsgevonden volgens begroting. De onttrokken kosten hebben betrekking op de gemeenteraadsverkiezingen.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Van de geraamde € 270 is € 203 onttrokken.				
Bestemmingsreserve B&W Fonds	0	401	8	0	393
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	0	401	8	0	393
Begroting 2018	0	401	20	0	381
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-12	0	12
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Begroting 2019 (vanaf 13-11-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor het doen van relatief kleine uitgaven voor doeleinden met een ideëel of charitatief karakter. Het budget is afkomstig uit vrijval van de gelijknamige voorziening.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is het B&W Fonds veranderd van een voorziening in een bestemmingsreserve. Op basis van besluiten uit het B&W worden de betalingen gemaakt. In 2018 zijn er totaal zes betalingen geweest				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Begroting is ruim gesteld om gedurende het jaar geen belemmering te hebben als B&W besluit om een stimuleringbijdrage te geven.				
Openbare orde en veiligheid	1.597	0	1.107	124	366
Bestemmingsreserve Wijkveiligheid gebieden	673	0	673	0	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	673	0	673	0	0
Begroting 2018	673	0	673	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de lasten voortvloeiend uit initiatieven in de gebieden met betrekking tot veiligheid.				
Toelichting Realisatie 2018:	De bestemmingsreserve Wijkveiligheid (€ 673) is conform plan in 2018 volledig uitgegeven aan initiatieven met betrekking tot wijkveiligheid, met name in gebieden aan de zuidkant van Rotterdam. Voorbeelden zijn: extra cameratoezicht in Tarwewijk, Slinge en Plein 1953, Laanmanager Boulevard Zuid, inzet GIT Bloemhof, wijkpost Vreewijk, Buurt Bestuurt, wijk conciërges Zuid.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Saneringskosten Van der Gaag dossier	924	0	434	124	366
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	924	0	434	124	366
Begroting 2018	924	0	475	124	325
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-41	0	41

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m 31-12-2022)

Doel Reserve:

De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van saneringskosten van Overschiese Kleiweg e.d. met betrekking tot Van der Gaag dossier. De sanering start in 2018, maar de exacte datum van afronding is nog onduidelijk.

Toelichting Realisatie 2018:

In 2018 is na een jarenlange juridische strijd de sanering uitgevoerd van de grond van het Van der Gaag terrein aan de Overschiese Kleiweg.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

De kosten zijn in 2018 iets lager uit gevallen dan was begroot onder andere door 2 bijdragen van in totaal ongeveer € 20.

Verkeer en Vervoer	1.291	0	184	2	1.105

Bestemmingsreserve Vervoer over Water	348	0	29	0	319

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	348	0	29	0	319

Begroting 2018	348	0	29	0	319

Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m nader te bepalen)

Doel Reserve:

In het kader van het project Vervoer over Water zijn lang lopende afspraken gemaakt met de Verkeersonderneming en diverse participanten. Deze afspraken lopen door tot en met 2020. Om in de toekomst aan de verplichtingen te kunnen voldoen is deze bestemmingsreserve gevormd.

Toelichting Realisatie 2018:

De bestemmingsreserve is aangewend om de dekkingsverschillen over de jaren heen op te vangen. De verstrekte subsidies voor Vervoer over Water lopen namelijk niet gelijk over de jaren.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Realisatie is conform de begroting.

Bestemmingsreserve Parkeren gebieden	60	0	30	0	30

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	60	0	30	0	30

Begroting 2018	60	0	30	0	30

Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)

Doel Reserve:	Voor € 110 (stand 01-01-2015) betreft dit middelen ter dekking van de jaarlijkse bijdrage (2013 tot en met 2017) aan de exploitatie van Parkeergarage Centrum Hoogvliet. Voor € 150 (stand 01-01-2015) betreft dit aanleg Parkeerplaatsen Rozenburg. De parkeerdruk in de Rozenburgse wijken is de afgelopen jaren fors toegenomen en veel Rozenburgers uiten hierover klachten. Tot slot is € 50 (stand 1-1-2015) afkomstig uit resultaatverdeling 2013 en is eveneens bestemd voor het uitvoeringsprogramma Parkeren Rozenburg.				
Toelichting Realisatie 2018:	De realisatie in 2018 betreft de bijdrage in exploitatie parkeergarage Centrum Hoogvliet. De realisatie is conform de begroting.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Verkeer en Vervoer 2011	883	0	125	2	756
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	883	0	125	2	756
Begroting 2018	883	0	125	2	756
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Tweede bestuursrapportage 2011 (van 2011 t/m niet van toepassing)				
Doel Reserve:	De reserve Verkeer & Vervoer vormt de dekking van de gemeentelijke kosten voor verkeerseducatie, die niet op andere wijze begroot zijn. Op deze wijze is er vooralsnog dekking beschikbaar voor deze noodzakelijke activiteit.				
Toelichting Realisatie 2018:	De begrote gelden zijn volledig ingezet ter verbetering van de verkeerseducatie in Rotterdam.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Economische zaken	2.634	0	175	14	2.445
Bestemmingsreserve Cofinanciering Europese subsidies	1.539	0	0	12	1.527
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.539	0	0	12	1.527
Begroting 2018	1.539	0	0	12	1.527
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	10m bestuursrapportage 2016 (van 15-12-2016 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Cofinanciering Europese subsidies is gevormd voor de cofinanciering van projecten in samenwerking met andere internationale partijen voor economische projecten in de gemeente Rotterdam. Een project wat hiervoor in aanmerking komt is het project "BRIDGE".				

Toelichting Realisatie 2018:	Vrijval is veroorzaakt door de stelpost van €5 mln, die gerealiseerd is door verschillende reserves gedeeltelijk te laten vrijvallen				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Economie gebieden	425	0	0	2	423
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	425	0	0	2	423
Begroting 2018	425	0	269	2	154
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-269	0	269
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Economie gebieden is gevormd in verband met de opheffing van de Deelgemeenten in 2014. Deze reserve is overgekomen naar Economie en is bestemd voor gebiedsontwikkeling, ondernemersondersteuning en economische visie in de voormalig Deelgemeenten Feijenoord (€ 881), Charlois (€ 20),Kralingen-Crooswijk (€ 10) en Hoek van Holland (€ 55).				
Toelichting Realisatie 2018:	De vrijval is veroorzaakt door de stelpost van €5 mln, die gerealiseerd is door verschillende reserves gedeeltelijk te laten vrijvallen				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Niet alle projecten zijn gerealiseerd omdat een aantal beoogde marktinitiatieven in 2018 niet van de grond kwam (Entrepot, Dordtselaan, Putsebocht, Beijerlandse laan, Strevelsweg) of dat het project op een andere manier werd gefinancierd (Deliplein, Brinkplein HvH).				
Bestemmingsreserve WerkLocaties	670	0	175	0	495
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	670	0	175	0	495
Begroting 2018	670	0	545	0	125
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-370	0	370
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Tweede bestuursrapportage 2014 (van 1-1-2015 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Werklocaties is gevormd omdat in het collegeprogramma "kendo 2014-2018" is opgenomen, dat drie winkelgebieden samen met de partijen in die gebieden, vitale gemaakt dienen te worden. De winkelgebieden Boulevard Noorderboulevard en Plein 1953 zijn geselecteerd. In 2015 is samen met de partijen in de winkelgebieden voor elk van de drie gebieden een plan van aanpak voor de periode 2016-2018 opgesteld. Die plannen worden samen met de partijen in de drie winkelgebieden uitgevoerd.				

Toelichting Realisatie 2018:	Er is minder onttrokken dan oorspronkelijk begroot omdat subsidies lager zijn vastgesteld en in 2018 een deel van de subsidie uit 2017 is teruggestort. De kosten die in 2018 zijn gemaakt hebben betrekking op de winkelgebieden Schiedamseweg, Winkelboulevard Zuid en de Noorderboulevard.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Het verschil tussen de realisatie en de begroting komt omdat er minder kosten zijn gemaakt dan beoogd. Dit komt doordat diverse organisaties laat tot stand zijn gekomen en hierdoor vertraging is opgelopen.				
Onderwijs	2.606	0	204	74	2.328
Bestemmingsreserve Harmonisatie vve	1.500	0	0	0	1.500
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.500	0	0	0	1.500
Begroting 2018	1.500	0	0	0	1.500
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Eerste bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2016 t/m 31-12-2020)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van financiële risico's omtrent implementatie harmonisatie voorschoolse en vroegschoolse educatie (vve).				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Bestemmingsreserve Leertijduitbreiding	452	0	102	9	341
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	452	0	102	9	341
Begroting 2018	452	0	145	9	298
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-43	0	43
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ten behoeve van het ontwikkelen van de Children's Zone, een onderwijsconcept voor het bestrijden van onderwijsachterstanden in het Nationaal Programma Rotterdam Zuid.				
Toelichting Realisatie 2018:	De middelen zijn conform het doel ingezet door onder andere subsidiëring van activiteiten zoals Passie op Zuid. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie in het kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) laat een lichte afwijking zien ten opzichte van de begroting. De bijhorende reserves zijn hierdoor niet volledig in 2018 onttrokken.				
Bestemmingsreserve Vakmanschap in zorg, haven en techniek	654	0	102	65	487
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	654	0	102	65	487
Begroting 2018	654	0	193	65	396
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-91	0	91
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter financiering van het project Opleiden en Kiezen voor Vakmanschap in de Zorg, Haven en Techniek, als onderdeel van het uitvoeringplan Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) 2012-2014.				
Toelichting Realisatie 2018:	De middelen zijn conform het doel ingezet door onder andere subsidiering van activiteiten zoals Passie op Zuid. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie in het kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) laat een lichte afwijking zien ten opzichte van de begroting. De bijhorende reserves zijn hierdoor niet volledig in 2018 onttrokken.				
Cultuur, sport en recreatie	14.121	0	1.550	1.176	11.395
Bestemmingsreserve Evenementenfonds	5.124	0	376	500	4.248
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	5.124	0	376	500	4.248
Begroting 2018	5.124	0	592	500	4.032
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-216	0	216
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2012 (1-1-2013 t/m niet van toepassing)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Evenementenfonds is gevormd voor het financieren van toekomstige evenementen.				
Toelichting Realisatie 2018:	De onttrekking (€ 308) is aangewend voor promotionele doeleinden. Daarnaast is € 68 aangewend voor het geschikt maken van parken en terreinen, als locatie voor evenementen. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Er is minder uitgegeven voor aanpassing van parken en terreinen dan begroot. De werkzaamheden en daarmee de aanwending van budget, lopen door in het jaar 2019.				
Bestemmingsreserve Tijdelijke maatregelen museum Boijmans van Beuningen	3.520	0	0	34	3.486
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	3.520	0	0	34	3.486
Begroting 2018	3.520	0	0	34	3.486
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m 31-12-2021)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van de aanloopkosten van het collectiegebouw bij het museum Boijmans van Beuningen.				
Toelichting Realisatie 2018:	De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Combinatiefuncties	361	0	0	361	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	361	0	0	361	0
Begroting 2018	361	0	0	361	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2008 (van 1-1-2009 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter gedeeltelijke afdekking risico frictiekosten combinatiefunctionarissen bij stopzetten project na 2014.				
Toelichting Realisatie 2018:	De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Frictiekosten op afstand zetten LCC's	1.700	0	469	10	1.221
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.700	0	469	10	1.221
Begroting 2018	1.700	0	696	10	994
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-227	0	227
Toelichting Reserve					

Raadsbesluit:	Begroting 2018 (van 14-11-2017 t/m 31-12-2019)					
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van personele lasten in 2018 en 2019 als gevolg van het afstoten per 1-1-2018 van locaties Sport en Cultuur. Conform de vastgestelde regelingen moet voor 2 jaar kosten worden betaald voor medewerkers die werkzaam zijn in de FSK 1-3 en die de HPK status krijgen. Afgesproken is dat deze medewerkers worden begeleid vanuit programma W&I. Het budget voor de te dekken kosten (loon- opleiding- en begeleidingskosten) is afkomstig van het programma Cultuur, sport en recreatie.					
Toelichting Realisatie 2018:	De bestemmingsreserve is ingezet ter dekking van de kosten van de HPK-ers fsk1-3. De kosten zijn lager uitgevallen omdat een aantal HPK-ers zijn geplaatst op een nieuwe werkplek. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.					
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	In 2018 zijn HPK-ers fsk 1-3 begeleidt naar een nieuwe werkplek en geplaatst. Hierdoor is de werkelijke onttrekking lager dan begroot.					
Bestemmingsreserve Onderhoud Sport	548	0	548	0	0	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018	
Realisatie 2018	548	0	548	0	0	
Begroting 2018	548	0	548	0	0	
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0	
Toelichting Reserve						
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2018)					
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake het uitvoeren van achterstallig en noodzakelijk onderhoud om de objecten/accommodaties op een acceptabel kwaliteitsniveau te brengen bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf.					
Toelichting Realisatie 2018:	Het achterstallig en noodzakelijk onderhoud is in 2018 conform begroting uitgevoerd.					
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.					
Bestemmingsreserve Sport gebieden	2.118	0	157	16	1.945	
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018	
Realisatie 2018	2.118	0	157	16	1.945	
Begroting 2018	2.118	0	500	16	1.608	
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-343	0	447	
Toelichting Reserve						
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m nader te bepalen)					

Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor de realisatie van de beoogde doelen waarvoor deelraden van voormalige deelgemeenten bestemmingsreserves hadden gevormd op onderwerpen die te maken hebben met sport.				
Toelichting Realisatie 2018:	De bestemmingsreserve is ingezet ter dekking van diverse projecten in de gebieden (voormalige Deelgemeenten).				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Vanwege afhankelijkheid van andere partijen hebben enkele projecten vertraging opgelopen.				
Bestemmingsreserve Verbouwing Wereldmuseum	750	0	0	255	495
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	750	0	0	255	495
Begroting 2018	750	0	250	5	495
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-250	250	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2017 (1-1-2018 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor een bijdrage in de bekostiging van de verbouwing van het Wereldmuseum.				
Toelichting Realisatie 2018:	De vrijval (€ 250) is het gevolg van een lager benodigd bedrag voor het bestemde doel. Daarnaast valt € 5 vrij als aandeel in dekking van voornemens die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De begrote onttrekking van € 250K is als gevolg van genoemde ontwikkelingen uiteindelijk als vrijval gealiseerd.				
Volksgezondheid en Zorg	9.794	10.000	8.855	1.002	9.937
Bestemmingsreserve Maatschappelijke Participatie gebieden	1.757	0	1.103	2	652
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.757	0	1.103	2	652
Begroting 2018	1.757	0	1.259	2	496
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-156	0	156
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2020)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor de realisatie van de beoogde doelen waarvoor deelraden van voormalige deelgemeenten bestemmingsreserves hadden gevormd op onderwerpen die te maken hebben met Maatschappelijke Participatie.				
Toelichting Realisatie 2018:	Voor het Flexbudget gebieden is € 201 onttrokken, voor de uitvoering veldacademie € 193 en voor taskforce tegenprestatie is € 709 onttrokken. De vrijval € 2 betreft het aandeel in dekking van				

voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Door de gebieden is een minder groot beroep gedaan op het flexbudget dat gebruikt kan worden voor het oplossen van knelpunten waardoor uiteindelijk € 193 van de € 300 begrote onttrekking is gerealiseerd. Voor de uitvoering veldacademie blijkt het tekort op de exploitatie lager te zijn en is zodoende € 201 van de begrote € 250 onttrokken. Taskforce tegenprestatie is onttrokken conform begroting.

Bestemmingsreserve Decentralisatie AWBZ	7.237	0	1.952	1.000	4.285
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	7.237	0	1.952	1.000	4.285
Begroting 2018	7.237	0	2.773	1.000	3.464
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-821	0	821

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m 31-12-2020)

Doel Reserve:

De bestemmingsreserve is ter dekking van investeringskosten om het nieuwe stelsel zorg & welzijn (na de decentralisaties AWBZ en Jeugdwet per 1-1-2015) stevig neer te zetten en om de grootste onzekerheden in de kosten en rijksbudgetten voor tweedelijns ondersteuning Wmo en specialistische jeugdhulp te kunnen opvangen. De onzekerheden in de kosten hebben te maken met het open-einde karakter van de tweedelijns ondersteuning Wmo en met de toeleiding tot specialistische jeugdhulp die we voor een belangrijk deel niet zelf in de hand hebben (verloopt via de huisartsen). Om de risico's op de inkoop van tweedelijnszorg hanteren we een reserve van 5% van het inkoopbudget van € 340 mln.

Toelichting Realisatie 2018:

Vanuit de bestemmingsreserve AWBZ zijn in 2018 diverse projecten gedekt met betrekking tot het stelsel zorg en welzijn. Deze projecten hebben betrekking op doorontwikkeling Informatiemanagement, implemenatatie doelgroepenvervoer, professionalisering, inkoop Jeugdhulp en WMO, doorontwikkeling wijkteams en Privacy. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Het verschil tussen begroting en realisatie wordt verklaard door een aantal projecten waarvan de inzet van mensen lager was dan begroot. Dit komt doordat een aantal projecten gedeeltelijk later in de tijd worden gerealiseerd en een aantal projecten met minder inzet toe bleken te kunnen.

Bestemmingsreserve Huishoudelijk Hulp Toelage	800	0	800	0	
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	800	0	800	0	0
Begroting 2018	800	0	800	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit: 10m bestuursrapportage 2016 (van 15-12-2016 t/m nader te bepalen)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve Huishoudelijk Hulp Toelage is gevormd vanuit bestemmingsreserve transitie decentralisatie AWBZ. Vanuit het Rijk zijn via de decentralisatie-uitkering Huishoudelijke hulp toelage (HHT) voor 2015 en 2016 middelen beschikbaar gesteld voor het stimuleren van de vraag naar huishoudelijke hulp, teneinde zoveel mogelijk volwaardige werkgelegenheid te behouden. Het Rijk heeft de bestedingsvoorwaarden eind 2015 verruimd, waardoor deze middelen breder kunnen worden ingezet voor innovatie en transitie in de zorg en (behoud van) werkgelegenheid en de terugbetalingsverplichting van niet bestede middelen is komen te vervallen. Vanuit de onderbesteding 2015 is een bestemmingsreserve gevormd met het oog op de door de Raad aangenomen motie 'Voorkomen onnodige ontslagen thuiszorg' (15 juli 2014) waarin het College wordt verzocht deze middelen te oormerken voor de transitie AWBZ/Wmo en de geldende bestedingsvoorwaarden vanuit het Rijk.

Toelichting Realisatie 2018: De onttrekking is op basis van de werkelijke kosten gerealiseerd. De reserve is echter niet toereikend gebleken om alle huishoudelijke hulp toelage te dekken. Met ingang van 2019 is de regeling Huishoudelijke Hulp Toelage ten einde gekomen en daarmee ook de reserve uitgeput.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting Realisatie is conform de begroting.

Bestemmingsreserve tweedelijns WMO en Jeugdhulp	0	10.000	5.000	0	5.000

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	10.000	5.000	0	5.000
Begroting 2018	0	10.000	10.000	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-5.000	0	5.000

Toelichting Reserve

Raadsbesluit: Voorjaarsnota 2017 (van 1-1-2018 t/m 31-12-2021)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd om schommelingen in de zorguitgaven op te vangen bij de WMO en Jeugdhulp.

Toelichting Realisatie 2018: De onttrekking van € 5 mln. is ter dekking van tekorten op de Wmo arrangementen.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting Begroting: € 5 mln was begroot ter dekking van een deel van de meerkosten van de Gemeenschappelijke jeugdhulp Regeling Rotterdam Rijnmond. Om financieel technische redenen mogen deze meerkosten niet in deze jaarrekening 2018 meegenomen worden maar moeten ze worden meegenomen in 2019.

Werk en inkomen	72.968	5.895	2.539	46.387	29.937

Bestemmingsreserve WWB meerjarig	69.206	5.895	406	46.127	28.568

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	69.206	5.895	406	46.127	28.568
Begroting 2018	69.206	5.895	700	46.127	28.274
Vershil Realisatie - Begroting	0	0	-294	0	294

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:	Eerste bestuursrapportage 2015 (van 1-1-2015 t/m 31-12-2022)
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd om een eventueel toekomstig tekort te dekken op de WWB-inkomende en de (verlaagde) rijksuitkering.
Toelichting Realisatie 2018:	De realisatie van de toevoeging en vrijval is gelijk aan de begroting conform besluit Gemeenteraad bij de 10M brief. De onttrekking van de reserve heeft alleen betrekking op de activiteiten SIB. De BUIG heeft een positief resultaat behaald en derhalve is geen beroep op de reserve over 2018 van toepassing.
Toelichting Vershil Realisatie - Begroting	De onttrekking van de Sociaal Impact Bond (SIB) is € 294 lager dan begroot omdat in 2017 te hoge lasten zijn opgenomen over het tweede halfjaar van 2017. Dit is over 2018 geëffectueerd.

Bestemmingsreserve Spaarsaldo Participatiebudget	962	0	340	250	372

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	962	0	340	250	372
Begroting 2018	962	0	340	250	372
Vershil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:	Jaarrekening 2014 (van 1-1-2015 t/m nader te bepalen)
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Spaarsaldo Participatiebudget is ontstaan, doordat de BBV regels ten aanzien van het mee nemen van het participatiebudget in 2014, zijn gewijzigd. Voorheen werden niet bestede participatiemiddelen (spaarsaldo) op de balans meegenomen zodat die konden worden ingezet in volgende jaren. Vanaf eind 2014 mag dit niet meer op deze wijze gepresenteerd worden op de overlopende passiva. Het zijn dus rijksmiddelen Participatiebudget van voorgaande jaren die worden ingezet voor de uitvoering van de taken in het sociaal domein. Dit saldo kan gesplitst worden in € 355 voor Regionale Werkbedrijven en € 607 voor SROI.
Toelichting Realisatie 2018:	De realisatie van € 340 betreft een doorbelasting vanuit MO voor de trajectkosten BRIDGE (valt binnen SROI; Social Return on Investment). De vrijval van € 250 is verwerkt naar aanleiding van de concernvraag voor beschikbare vrije middelen.
Toelichting Vershil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.

Bestemmingsreserve Taaleis	2.000	0	993	10	997

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.000	0	993	10	997

Begroting 2018	2.000	0	1.000	10	990
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-7	0	7
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de uitvoering van de Wet taaleis.				
Toelichting Realisatie 2018:	Nagenoeg alle kosten die vallen onder de wet Taaleis zijn onttrokken aan de reserve.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is nagenoeg conform de begroting				
Bestemmingsreserve ICT W&I	800	0	800	0	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	800	0	800	0	0
Begroting 2018	800	0	800	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2017 (van 1-1-2018 t/m 31-12-2018)				
Doel Reserve:	Door vertragingen in het programma Werk en Inkomen verschuiven de (kapitaal)lasten als ook de baten van het programma door naar toekomstige jaren. Om de financiële consequenties hiervan te kunnen dekken is de bestemmingsreserve gecreëerd.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de volledige reserve van € 800 onttrokken ten behoeve van een aanvullende bijdrage aan Wigo4it om kosten te dekken die voortvloeien uit het programma innovatie.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Maatschappelijke Ondersteuning	3.253	0	300	5	2.948
Bestemmingsreserve Taaleis Tegenprestatie	500	0	300	0	200
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	500	0	300	0	200
Begroting 2018	500	0	500	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-200	0	200
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de uitvoering van de Wet taaleis.				
Toelichting Realisatie 2018:	Voor de uitvoering van de Wet Taaleis is € 300k onttrokken.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Een correctie op betaalde BTW over de afgelopen jaren en een doorkijk naar volgend jaar hebben geresulteerd in een lagere onttrekking aan de reserve.				
Bestemmingsreserve Stadsinitiatief	2.253	0	0	0	2.253
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.253	0	0	0	2.253
Begroting 2018	2.253	0	0	0	2.253
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake het uitvoeren van een minimale variant van de taaleis voor de doelgroep tegenprestatie, om te kunnen voldoen aan de Wet taaleis Participatiewet die vanaf 1 januari 2016 van kracht is.				
Toelichting Realisatie 2018:	In verband met bezwaren van omwonenden heeft er in 2018 geen gerealisatie plaatsgevonden. De Raad van Staete heeft het beroep inmiddels ongegrond verklaard. Het bedrag blijft staan voor 2019.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Bestemmingsreserve Zomerakkoord	500	0	0	5	495
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	500	0	0	5	495
Begroting 2018	500	0	0	5	495
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2017 (van 1-1-2018 tm 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd naar aanleiding van het zomerakkoord. De middelen worden in latere jaren ingezet voor armoedebestrijding.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is deze bestemmingsreserve niet ingezet. De vrijval betreft het aandeel in dekking van voornemens, die volgen uit het Coalitieakkoord Rotterdam 2018-2022.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Beheer van de stad	13.164	8.000	6.231	242	4.699
Bestemmingsreserve Onderhoud Lease (voorheen ROB Intern)	2.740	0	0	0	2.740
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.740	0	0	0	2.740

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Begroting 2018	2.740	0	340	0	2.400
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-340	0	340
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Onderhoud Lease ondersteunt een efficiënte bedrijfsvoering met betrekking tot het binnen de Gemeente in gebruik zijnde materieel van Lease, waarbij schommelingen in kosten van onderhoud, reparatie en banden worden opgevangen. De mutatie in deze reserve betreft het verschil tussen het deel van onderhoud, reparatie en banden dat in de leasetermijnen is opgenomen ten opzichte van de werkelijke kosten van onderhoud, reparatie en banden. Gedurende het begrotingsjaar zal de schatting van deze mutatie zijn opgenomen. Bij jaareinde zal de werkelijke mutatie in de reserve worden verwerkt.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De onttrekking heeft niet plaatsgevonden omdat in 2018 meer opbrengsten dan kosten zijn geweest.				
Bestemmingsreserve Oranjobonnepolder	303	0	101	0	202
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	303	0	101	0	202
Begroting 2018	303	0	101	0	202
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 tot en met 31-12-2020)				
Doel Reserve:	Bestemmingsreserve Oranjobonnepolder is gevormd ter dekking van de beheerskosten voor de uitgevoerde werkzaamheden in de Oranjobonnepolder.				
Toelichting Realisatie 2018:	Deze onderhoudskosten vallen binnen het totale project jaargebonden onderhoud groen. De reserve wordt één keer per jaar onttrokken en bedraagt voor de komende 4 jaar € 101 per jaar.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Luchtsingel	625	0	45	0	580
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	625	0	45	0	580
Begroting 2018	625	0	45	0	580
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2031)				

Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake de onderhoudsplicht van de Luchtsingel, die in 2016 is afgekocht.				
Toelichting Realisatie 2018:	De bestemmingsreserve wordt in 15 jaar leeggeboekt ter dekking van de onderhoudskosten. Deze onderhoudskosten vallen binnen het totale project "jaargebonden onderhoud Bruggen en Tunnels".				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Bestemmingsreserve Maastunnel	9.496	8.000	6.085	242	11.169
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	9.496	8.000	6.085	242	11.169
Begroting 2018	9.496	8.000	7.000	242	10.254
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-915	0	915
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2020)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van niet activeerbare kosten van de renovatie van de Maastunnel.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is er door het cluster Stadsbeheer een bedrag van € 978 onttrokken aan de BSR Maastunnel en door het cluster Stadsontwikkeling een bedrag van € 5,1 mln. Tevens heeft er in 2018 een vrijval plaatsgevonden (conform 2e herziening M8) van € 241				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	In 2018 is de begrote onttrekking van de bestemmingsreserve verlaagd en herverdeeld tussen SB en SO. Voor SB werd het begroote bedrag € 1 mln waar tegenover een realisatie staat van € 978. Voor SO werd het begroote bedrag € 6 mln en de realisatie € 5,1 mln. Het verschil van € 893 bij SO wordt verklaard doordat er minder lasten zijn gerealiseerd met betrekking tot communicatie en inzet van operators.				
Stedelijke inrichting	6.665	1.333	1.583	150	6.265
Bestemmingsreserve Duurzaam	913	1.000	700	0	1.213
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	913	1.000	700	0	1.213
Begroting 2018	913	1.000	1.714	0	199
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-1.014	0	1014
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2008 (van 1-1-2011 t/m 31-12-2021)				
Doel Reserve:	De vorming van reserve Duurzaam heeft plaatsgevonden ter dekking van de lasten voor de uitvoering van activiteiten ten behoeve van het programma Duurzaam.				

Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is een bedrag van € 700 onttrokken aan de bestemmingsreserve en ingezet voor de uitvoering van activiteiten ten behoeve van het programma Duurzaam.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De lagere onttrekking aan de bestemmingsreserve is het gevolg van lagere lasten in 2018 dan begroot. De lagere lasten zijn het gevolg van het doorschuiven van het Zon-Icoon dat in 2019 tot uitvoering zal komen en ter dekking van verplichtingen aangegaan in 2018 die over de jaargrens in 2019 tot kosten zullen leiden.				
Bestemmingsreserve RCP Groene Daken	254	0	20	2	232
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	254	0	20	2	232
Begroting 2018	254	0	20	2	232
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2008 (van 1-1-2009 t/m 31-12-2021)				
Doel Reserve:	De reserve impuls RCP Groene Daken heeft plaatsgevonden, ter dekking van het onderzoek en monitoring met betrekking tot de aanleg van groene daken.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is een bedrag van € 20 onttrokken aan de bestemmingsreserve en ingezet voor niet activeerbare kosten van het project Groene Daken.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit	3.776	333	492	25	3.592
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	3.776	333	492	25	3.592
Begroting 2018	3.776	333	1.375	25	2.709
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-883	0	883
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Tweede bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2016 t/m 31-12-2021)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten inzake het verbeteren van de luchtkwaliteit voor de Rotterdamse Haven. Hierop is de Koersnota Lucht in 2015 vastgesteld door de raad. De belangrijkste prioriteiten zijn: het versneld laten afnemen van de uitstoot van elementair koolstof met 40% in deze collegeperiode (t.o.v. 2014) en het gemeentelijke wagenpark is in 2018 25% 'schoner'.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is € 0,5 mln. aan subsidiekosten gerealiseerd voor de sloop- en stimuleringsregeling en elektrische laadinfrastructuur. Deze kosten zijn onttrokken uit de bestemmingsreserve Actieplan Luchtkwaliteit.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De lagere onttrekking in de realisatie wordt verklaard doordat het aantal aanvragen voor de sloopregeling c.q. de sloop van oude, vervuilde brommers en scooters voor maaltijdbezorging zijn achtergebleven en de subsidieregeling met betrekking tot de elektrische bestelauto's nog niet van start is gegaan. Daarnaast is het aantal aanvragen voor elektrische Laadinfrastructuur in de realisatie achter gebleven.				
Bestemmingsreserve Kansrijke wijken	738	0	371	123	244
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	738	0	371	123	244
Begroting 2018	738	0	551	123	64
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-180	0	180
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2021)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd om toekomstige schommelingen in de uitvoering van het programma Kansrijke Wijken op te vangen. Het programma bevat een aantal grote bijdragen aan andere projecten. De buitenruimteprojecten hebben een langere voorbereidingstijd om te komen tot uitvoering.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is € 0,4 mln. aan kosten gemaakt binnen het programma Kansrijke Wijken voor met name het project Droomstraat, Kansrijke Wijken, Assendelftplein, Groene Schoolpleinen, Wonen en Woonomgeving algemeen.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De onttrekking aan de bestemmingsreserve Kansrijke Wijken valt lager uit als gevolg van een vertraging in de uitvoering van een aantal projecten. Deze vertraging wordt veroorzaakt door een langere voorbereidingsfase voor het project Assendelftplein en Groene Schoolpleinen.				
Bestemmingsreserve Funderingen	984	0	0	0	984
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	984	0	0	0	984
Begroting 2018	984	0	0	0	984
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2017 (van 1-1-2018 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd om de continuïteit van de funderingsaanpak in Rotterdam te waarborgen. Het betreft meerjarige wijkgerichte participatieprojecten in het kader van gesubsidieerd funderingsonderzoek en urgent bloksgewijs funderingsherstel.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	n.v.t.				
Ruimtelijke ontwikkeling	169.316	100.308	26.646	93.843	149.135
Bestemmingsreserve Stelselwijziging Afschrijving Vastgoed	214	0	0	0	214
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	214	0	0	0	214
Begroting 2018	214	0	215	0	-1
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-215	0	215
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Eerste bestuursrapportage 2011 (van 2011 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	Het doel van de reserve is het dekken van knelpunten die zich kunnen voordoen in het kader van de invoering van de kostprijsdekkende huur.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie wijkt af van de begroting vanwege het doorschuiven van de sloopkosten van panden aan de Gebbeweg en Traviataweg naar 2019.				
Bestemmingsreserve Duurzaamheid gebieden	73	0	0	0	73
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	73	0	0	0	73
Begroting 2018	73	0	19	0	54
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-19	0	19
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Duurzaamheid gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van specifieke activiteiten/projecten op het gebied van duurzaamheid in de voormalige deelgemeentengebieden.				
Toelichting Realisatie 2018:	n.v.t.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Er hebben geen werkzaamheden voor de Bouwweg Pernis plaats gevonden.				
Bestemmingsreserve Inrichting Buitenruimte gebieden	1.931	0	786	12	1.133
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.931	0	786	12	1.133
Begroting 2018	1.931	0	830	12	1.099

Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-44	0	44
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Inrichting buitenruimte gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van activiteiten en werkzaamheden met betrekking tot buitenruimte waartoe deelgemeenten hebben besloten en reserves hebben gevormd.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 heeft afrekening met Havenbedrijf plaatsgevonden voor de Westelijke Ontsluitingsweg Heyplaat. Daarvoor had deelgemeente Charlois € 600 gereserveerd. Daarnaast is er € 155 uitgegeven voor buitenruimte Wilgenplantsoen (Bloklandstraat) en € 31 voor Kop van Zuid. De vrijval is het gevolg van het besluit van het nieuwe college om geld voor nieuwe doelstellingen in te zetten.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De financiële afhandeling van de Bloklandstraat is nog niet gereed, waardoor in 2018 € 35 minder uitgegeven is. Hetzelfde geldt voor de Kop van Zuid, waar in 2018 € 9 minder uitgegeven is.				
Bestemmingsreserve ISV-3	56.087	0	0	56.087	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	56.087	0	0	56.087	0
Begroting 2018	56.087	0	0	45.898	10.189
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	10.189	-10.189
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Tweede bestuursrapportage 2011 (van 2011 t/m 31-12-2027)				
Doel Reserve:	De vorming van reserve ISV-3 heeft plaatsgevonden ter dekking van de lasten van het Investeringsprogramma Stedelijke Vernieuwing (dit betreft een rijksbijdrage).				
Toelichting Realisatie 2018:	Conform eerder genomen raadsbesluit zijn de bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte en de bestemmingsreserve ISV-3 omgevormd naar de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkelingsfonds.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De begrote onttrekking voor Bestemmingsreserve ISV - 3 is omgehangen naar Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkelingsfonds omdat het volledige saldo is samengevoegd.				
Bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid	64.918	13.556	14.563	400	63.511
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	64.918	13.556	14.563	400	63.511
Begroting 2018	64.918	13.556	18.219	400	59.855
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-3.656	0	3.656

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2012 (van 1-1-2013 t/m niet van toepassing)

Doel Reserve:

De vorming van de bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid heeft plaatsgevonden ter dekking van de lasten Nationaal Programma Rotterdam Zuid.

Toelichting Realisatie 2018:

Toevoeging

Conform eerder raadsbesluit zijn gereserveerde bedragen binnen de bestemmingsreserve Investeringsfonds Rotterdam en bestemmingsreserve ISV-3 vervallen en toegevoegd aan bestemmingsreserve Nationaal Programma Rotterdam Zuid (€ 12,4 mln).

Tevens is op basis van de actuele stand van zaken van de grondexploitatie Zuidelijke Tuinsteden een inschatting gemaakt van de verwachte resultaatneming voor 2018 en de daarmee samenhangende mutaties in de verliesvoorziening van de grondexploitaties. De mutatie in de verliesvoorziening heeft geleid tot het toevoegen van eerder onttrokken middelen aan de bestemmingsreserve (€ 1,1 mln).

Onttrekking

De grootste uitgaven in 2018 betreffen compensatie voor verliesneming bij de grondexploitatie Tweebosbuurt (€ 5,8 mln.), subsidie voor Urkersingel (€ 2,8 mln.) en programma Steigers op Zuid (€ 2,8 mln.) en uitvoeringskosten Mijntuinbuurt blok 1+2 (€ 1,4 mln.).

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

De onderbesteding ten opzichte van de begroting 2018 wordt vooral veroorzaakt door lagere bestedingen bij programma Steigers op Zuid (€ 2,7 mln.). De overige onderbesteding is veroorzaakt door lagere compensatie voor verliesneming bij de grondexploitaties Tweebosbuurt (€ 216) en Revitalisering Plein 1953 (€ 220) en tragere bestedingen voor Buitenruimte Vreewijk Valkeniersbuurt (€ 181).

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling	10.006	86.752	6.832	15.658	74.268
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	10.006	86.752	6.832	15.658	74.268
Begroting 2018	10.006	54.187	10.190	99	53.904
Verschil Realisatie - Begroting	0	32.565	-3.358	15.559	20.364

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m nader te bepalen)

Doel Reserve:

De middelen in deze bestemmingsreserve dienen ter dekking van de materiële lasten van buitenruimteprojecten. Het betreft zowel projecten gekoppeld aan de gebiedsontwikkeling als projecten gekoppeld aan vergroening.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting Realisatie 2018:

Toevoeging

Volgens eerder genomen raadsbesluit zijn de bestemmingsreserve ISV-3 en bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte vervallen en toegevoegd aan bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling. Overeenkomstig met het raadbesluit is vanuit het resultaat van het product Grondzaken een bedrag van € 10 mln aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling toegevoegd

Onttrekking

De grootste uitgaven in 2018 hebben betrekking op de navolgende buitenruimteprojecten:

- Rotterdam Central District (RCD) (€ 1,7 mln);
- distributie Terbregge Oost (€ 374);
- parkeerplekken Bajonet (€ 480);
- Hof van Zuidwijk (€ 673);
- bodemsanering (€ 332);
- buitenruimte Kop van Feijenoord (€ 293);
- een Verliesvoorziening voor de Motorstraat (€ 1,5 mln)

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

De onderbesteding ten opzichte van de begroting 2018 wordt vooral veroorzaakt door lagere bestedingen bij de aanpak bestaande particuliere voorraad (€ 1,7 mln). De overige onderbesteding is veroorzaakt door buitenruimte Bajonet (€ 490), buitenruimte Kop van Feijenoord (€ 287), het Nieuwe Dorp op Heijlplaet (€ 210) en het Masterplan buitenruimte Maasranden (€ 267).

Bestemmingsreserve Infrastructuur	7.089	0	1.031	800	5.258
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	7.089	0	1.031	800	5.258
Begroting 2018	7.089	0	1.130	800	5.159
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-99	0	99

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

2002 (van 1-1-2002 t/m 31-12-2023)

Doel Reserve:

De vorming van de bestemmingsreserve Infrastructuur heeft plaatsgevonden in boekjaar 2002 en wordt aangewend ten behoeve van grootschalige infrastructurele projecten en is specifiek bestemd voor de dekking van de ontwikkeling van Rotterdam CS.

Toelichting Realisatie 2018:

Vanuit het project Buitenruimte RCD is € 800 vrij gevallen. Ter dekking van de kosten van de ontwikkelingen in en rondom Rotterdam CS en het beheer en onderhoud van de stationshal is voor een bedrag van € 1.031 onttrokken.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Realisatie is nagenoeg conform de begroting

Bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte	20.850	0	0	20.850	
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	20.850	0	0	20.850	0
Begroting 2018	20.850	0	0	20.850	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

nieuwwaterhouseCoopers
 accountants N.V.
 bijbehorend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Toelichting Reserve

Raadsbesluit: Jaarrekening 2015 (van 1-1-2016 t/m 31-12-2021)

Doel Reserve: De middelen in deze bestemmingsreserve dienen ter dekking van de investeringen in de ruimtelijke (infrastructurele) projecten (PR-plannen). Dit betreft met name projecten in het kader van de gebiedsontwikkeling (ontwikkelingen in de buitenruimte).

Toelichting Realisatie 2018: Conform raadsbesluit zijn de Bestemmingsreserve ISV-3 en Bestemmingsreserve Investeringsplannen zonder gronduitgifte vervallen en toegevoegd aan Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting Realisatie is conform de begroting.

Bestemmingsreserve groot onderhoud MBVB	2.610	0	1.752	0	858

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.610	0	1.752	0	858
Begroting 2018	2.610	0	2.600	0	10
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-848	0	848

Toelichting Reserve

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2021)

Doel Reserve: De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van planvorming- en onderzoekskosten inzake de renovatie van het museum Boymans van Beuningen.

Toelichting Realisatie 2018: De bestemmingsreserve is gebruikt voor de inzet van brandwachten en overige beheersmaatregelen.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting De realisatie is lager dan verwacht doordat aanbestedingen voordeliger uitvielen en doordat werkzaamheden en daarmee de kosten doorschuiven naar 2019.

Bestemmingsreserve groot onderhoud (MJOP)	3.666	0	500	36	3.130

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	3.666	0	500	36	3.130
Begroting 2018	3.666	0	500	36	3.130
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit: Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2047)

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Doel Reserve:	Met het vormen van deze reserve wordt getracht om toekomstige pieken in onderhoud op te vangen. De afdeling Vastgoed gaat in de kostendeekkende huur per object uit van een gemiddelde onderhoudsbehoefte over een periode van vijftig jaar. Op dit moment lukt het nog om de pieken per object op te vangen in de totale onderhoudsbegroting van de afdeling Vastgoed, omdat er ook objecten zijn waarbij binnen de onderhoudsbegroting minder dan het gemiddelde uitgevoerd hoeft te worden.				
Toelichting Realisatie 2018:	De bestemmingsreserve is gebruikt voor het reguliere onderhoud van een tweetal panden gelegen aan het Schouwbургplein en de Mercatorweg.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting.				
Bestemmingsreserve Vastgoed gebieden	1.872	0	1.182	0	690
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.872	0	1.182	0	690
Begroting 2018	1.872	0	1.334	0	538
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-152	0	152
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Besluit (8-maands 2014) inzake invlechting Deelgemeenten (diverse t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Vastgoed gebieden is gevormd ter dekking van de lasten van specifieke activiteiten/projecten op het gebied van vastgoed in de voormalige deelgemeentegebieden.				
Toelichting Realisatie 2018:	Door de buitengebruikstelling van de locatie Heiman Dullaertplein is de resterende boekwaarde extra afgeschreven. De kosten van deze extra afschrijvingslasten zijn onttrokken uit de reserve. Tevens is de reserve gebruikt voor de kapitaallasten van de inventarissen van de locaties Burgemeester Baumannlaan/Cloese en Prins Alexanderplein.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie wijkt af van de begroting vanwege het doorschuiven van de sloopkosten van panden aan de Gebbeweg en Traviataweg naar 2019.				
Algemene middelen	809.980	144.568	66.467	97.811	790.270
Algemene reserve	95.244	84.736	0	0	179.980
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	95.244	84.736	0	0	179.980
Begroting 2018	95.244	84.736	0	0	179.980
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Doorlopend				

Doel Reserve:	De algemene reserve behoort tot het weerstandsvermogen, hetgeen vrij aanwendbare middelen zijn, die worden ingezet om het begrotingsbeeld sluitend te houden en voor onvoorziene financiële risico's.				
Toelichting Realisatie 2018:	De toevoeging aan de Algemene reserve is conform de begroting.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting				
Bestemmingsreserve Investeringsfondsen Rozenburg	843	0	17	0	826
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	843	0	17	0	826
Begroting 2018	843	0	17	0	826
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Raadsbesluit 'financiële afwikkeling herindeling Rozenburg' (van 2011 t/m nog nader te bepalen)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd voor investeringen in Rozenburg.				
Toelichting Realisatie 2018:	Onttrekking is conform de begrote bijdrage aan ECMR				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting				
Bestemmingsreserve Investeringsfondsen Rotterdam (IFR)	503.560	35.829	40.094	6.682	492.613
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	503.560	35.829	40.094	6.682	492.613
Begroting 2018	503.560	35.829	50.365	6.682	482.342
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-10.271	0	10.271
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	1999 (van 1999 t/m niet van toepassing)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is ter dekking van gemeentebrede investeringsprojecten in het kader van de meerjarige investeringsplanning. Het fonds wordt onder meer gevoed met een structurele intensiveringsreeks, verkoopopbrengsten van deelnemingen en bespaarde omslagrente. De rentebaten (sinds 2018 2,5%) over de hoofdsom wordt gebruikt voor de financiering van kapitaallasten (rente- en afschrijvingen) van aangewezen lopende investeringen.				
Toelichting Realisatie 2018:	Toevoeging en vrijval is conform de laatst vastgestelde begroting. De gerealiseerde onttrekking is conform de gerelateerde, gerealiseerde lasten.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Voor een toelichting op de realisatie van de IFR-projecten wordt verwezen naar de paragraaf IFR / ISV/ NPRZ van het hoofdstuk Reserves van de jaarstukken. Deze lasten en onttrekkingen worden geëffectueerd bij de betreffende programma's.				
Bestemmingsreserve Taakmutaties Gemeentefonds	35.669	9.517	14.603	1.000	29.583
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	35.669	9.517	14.603	1.000	29.583
Begroting 2018	35.669	9.517	17.458	1.000	26.728
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-2.855	0	2.855
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2006 (van 2006 t/m niet van toepassing)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve betreft nog niet door de uitvoerende clusters geclaimde of ingedaalde rijksmiddelen met een specifieke doelstelling / taakstelling die bij Beheer Algemene Middelen gereserveerd zijn voor latere jaren.				
Toelichting Realisatie 2018:	De realisatie is vrijwel conform planning / begroting. Onttrekkingen vinden in hoofdzaak plaats voor bodemsanering (11,2 mln), bestaand roterdams gebied (1,5 mln) en verhoogde asielinstroom (745).				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie van de lasten voor voornamelijk verhoogde asielakkoord (2,3 mln) en transitiekosten regionale uitvoeringsdiensten (371) zijn lager dan begroot. De middelen worden de komende jaren ingezet.				
Financieringsreserve	82.087	0	0	82.087	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	82.087	0	0	82.087	0
Begroting 2018	82.087	0	0	82.086	1
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	1	-1
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Begroting 1988 (van 1988 tot en met 2018)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve dient voor het opvangen van financieringstegenvallers. Deze reserve maakt onderdeel uit van het weerstandsvermogen en vangt schommelingen in de renteresultaten op, waardoor ingrijpende veranderingen van de omslagrente worden voorkomen. Positieve en negatieve renteresultaten worden toegevoegd, respectievelijk onttrokken aan deze egaliseringsreserve. In het geval van een gematigde rentestijging kan een beroep worden gedaan op de Financieringsreserve om de omslagrente op het gewenste niveau te handhaven. Op basis van het meerjarenperspectief wordt bij de Kaderbrief besloten tot aanpassing van de omslagrente of afroeping van de Financieringsreserve.				
Toelichting Realisatie 2018:	Vanwege opheffing van deze reserve is het saldo verrekend met de Algemene reserve				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting				
Kredietrisicoreserve	67.716	3.217	0	0	70.933
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	67.716	3.217	0	0	70.933
Begroting 2018	67.716	3.217	0	0	70.933
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Begroting 2012 (van 2012 t/m niet van toepassing)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve dient ten behoeve van de risico's met betrekking tot de leningen- en garantieportefeuille.				
Toelichting Realisatie 2018:	De toevoeging aan de kredietrisicoreserve is conform de begroting				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting				
Bestemmingsreserve Doorontwikkeling Organisatie	14.010	8.269	6.065	73	16.141
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	14.010	8.269	6.065	73	16.141
Begroting 2018	14.010	8.269	7.586	73	14.620
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-1.521	0	1.521
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Eerste bestuursrapportage 2015 (van 2015 t/m nader te bepalen)				
Doel Reserve:	Deze bestemmingsreserve is bedoeld voor de frictiekosten, gemoeid met de doorontwikkeling van de organisatie in de periode 2016 / 2019. De frictiekosten zijn zowel bedoeld voor de loonkosten (en personeelsgerelateerde kosten) van boventallige medewerkers (hpk'ers) die niet betaald kunnen worden uit de begroting van de clusters, als voor kosten die voortkomen uit arrangementen om medewerkers te stimuleren vrijwillig uit dienst te gaan.				
Toelichting Realisatie 2018:	De realisatie betreft de dotatie aan de reserve (conform begroting), de onttrekking en de vrijval (conform begroting). De onttrekking heeft betrekking op uitgaven in het kader van frictiekosten, transfer en verjonging (dakpanconstructies).				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Niet alle begrote onttrekkingen ten laste van deze reserve zijn geclaimd zoals bijvoorbeeld strafheffingen. Ook is een begrote vrijval in verband met terugplaatsing van herplaatsingskandidaten naar de clusters abusievelijk niet verwerkt. De gerealiseerde onttrekkingen betreffen loonkosten voor bijvoorbeeld herplaatsingskandidaten, verjonging en begeleidingskosten. De lager uitgevallen kosten voor transfer en verjonging zullen doorschuiven naar volgende jaren, dit blijft behouden in de reserve.				
Bestemmingsreserve Krimp (motie 31)	9.330	3.000	4.547	7.589	

Ingevoerd door: pwc
 Controle door: pwc
 Uitgevoerd door: pwc
 Identificatiedoeleinden

Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	9.330	3.000	4.547	7.589	194
Begroting 2018	9.330	3.000	4.717	7.589	24
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-170	0	170
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	Begroting 2013 (van 2013 t/m 31-12-2019)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve Krimp is ingericht om een impuls te geven aan de versnelde uitstroom van herplaatsters. De frictiekosten zijn zowel bedoeld voor de loonkosten (en personeelsgerelateerde kosten) van boventallige medewerkers (hpk'ers) die niet betaald kunnen worden uit de begroting van de clusters als voor kosten die voortkomen uit arrangementen om medewerkers te stimuleren vrijwillig uit dienst te gaan.				
Toelichting Realisatie 2018:	De dotatie is conform begroting. De uitgaven die onttrokken zijn hebben betrekking op met name de loonkosten van herplaatsingskandidaten.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Er is sprake van een geringe afwijking van ca. 3,5%.				
Bestemmingsreserve RECP	1.521	0	1.141	380	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.521	0	1.141	380	0
Begroting 2018	1.521	0	1.141	380	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Reserve					
Raadsbesluit:	2007 (van 1-1-2007 t/m 31-12-2018)				
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ten behoeve van de CO2-arme stad middels verlaging van CO2-emissie in 2025 ten opzichte van CO2-emissie 1990.				
Toelichting Realisatie 2018:	Conform begroting. Realisatie betreft ter dekking van de kapitaalrente, aandelenkapitaal WarmteBedrijf Rotterdam.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	Realisatie is conform de begroting				
Overhead	4.579	1.000	4.371	155	155
Bestemmingsreserve Financiële processen	1.054	0	1.054	0	0
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.054	0	1.054	0	0
Begroting 2018	1.054	0	1.054	0	0
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	0	0

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2018)

Doel Reserve:

De bestemmingsreserve Financiële processen is gevormd ter dekking van kosten inzake de projecten Financiële processen op orde. Hiermee wordt het financiële proces verbeterd door processtappen verder te automatiseren.

Toelichting Realisatie 2018:

In 2018 is het budget vanuit de bestemmingsreserve Financiële Processen Op Orde gebruikt voor een aantal automatiseringsprojecten als Koppelingen, E-facturatie en Grootboek automatisch afletteren. Deze projecten zijn afgerond en daarbij is de bestemmingsreserve volledig uitgenut.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Realisatie is conform de begroting. De reserve is compleet benut en de projecten zijn afgerond.

Bestemmingsreserve Informatiebeveiliging	2.191	0	1.250	0	941

Verloopstaat Reserve

Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	2.191	0	1.250	0	941

Begroting 2018	2.191	0	1.511	0	680

Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-261	0	261

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:

Jaarrekening 2016 (van 1-1-2017 t/m 31-12-2018)

Doel Reserve:

De samenleving en het concern Rotterdam digitaliseren in snel tempo. Informatiebeveiliging en privacy worden steeds belangrijker en krijgen daarbij ook steeds meer aandacht. Om te voldoen aan wetgeving en de verwachting van burgers zijn extra middelen en inzet nodig. Een deel van de acties (waaronder bijvoorbeeld de Awareness Campagne) is incidenteel van aard, hiervoor wordt de bestemmingsreserve gevormd.

Toelichting Realisatie 2018:

In 2018 is het budget voornamelijk gebruikt in het kader van het programma Rekenkamer informatiebeveiliging en daaraan gerelateerde activiteiten op het gebied informatiebeheer en fysieke beveiliging.

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting

Van de geraamde € 1,5 mln. is uiteindelijk € 1,25 mln. onttrokken. De onderschrijding ad. € 250 komt mede door dat enkele projecten worden voortgezet in 2019.

Bestemmingsreserve Innovatie & Digitalisering	1.179	1.000	2.067	0	112

Verloopstaat Reserve

Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	1.179	1.000	2.067	0	112

Begroting 2018	1.179	1.000	2.179	0	0

Verschil Realisatie - Begroting	0	0	-112	0	112

Toelichting Reserve

Raadsbesluit:	Eerste bestuursrapportage 2016 (van 7-7-2014 t/m 31-12-2018)					
Doel Reserve:	De middelen van deze bestemmingsreserve worden aangewend voor de digitalisering van werkprocessen bij clusters, het doorzetten van zaakgewijs werken en het verder ontwikkelen van informatiegestuurd werken binnen het concern (uitvoeren pilots en beschikbaar stellen noodzakelijke techniek).					
Toelichting Realisatie 2018:	De besteding van de middelen valt in enkele subonderdelen uiteen: informatiegestuurd werken, zaakgewijs werken (ten behoeve van de burger) en gedigitaliseerd & Rotterdams samenwerken (binnen het concern en met ketenpartners). De programma's worden na 2018 (deels) voortgezet via de Digitaliseringsagenda.					
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De realisatie is lager uitgevallen omdat een deel van de kosten (circa. 100) van het programma Informatie Gestuurd Werken (dekking vanuit Bestemmingsreserve) is verschoven naar het project Data Gedreven Werken (dekking vanuit Digitaliseringsagenda).					
Bestemmingsreserve Werkplan Integriteit	155	0	0	155	0	
Verloopstaat Reserve	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Eindstand 31-12-2018	
Realisatie 2018	155	0	0	155	0	
Begroting 2018	155	0	0	154	1	
Verschil Realisatie - Begroting	0	0	0	1	-1	
Toelichting Reserve						
Raadsbesluit:	Jaarrekening 2010 (van 1-1-2011 t/m 31-12-2018)					
Doel Reserve:	De bestemmingsreserve is gevormd ter dekking van kosten in verband met integriteit.					
Toelichting Realisatie 2018:	Begrote kosten die door een onttrekking aan deze reserve gedekt zouden worden, zijn in 2018 niet gerealiseerd. De reserve is vrijgevalen omdat er drie jaar niet aan onttrokken is.					
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting	De gehele reserve is vrijgevalen					
Totaal	1.117.396	273.264	123.534	241.648	1.025.476	

Bestemmingsreserve IFR

Het Investeringsfonds Rotterdam (IFR) wordt, in het kader van de uitvoering van de Stadsvisie Rotterdam 2030, gebruikt als dekking voor projecten uit de investeringsplanning. Het fonds wordt onder meer gevoed uit een structurele intensivering, bespaarde rente en verkoopopbrengsten van deelnemingen. Een deel van de projecten betreft exploitatieprojecten, die als zo genoemde out-of-pocketkosten worden gedekt uit het IFR. Als er sprake is van investeringsprojecten die geactiveerd worden, dan worden de kapitaallasten (rentelasten plus afschrijving) uit het IFR gedekt.

Toevoegingen

Bij de begroting 2018 (na omissie) heeft uw raad ingestemd met een totale toevoeging aan het IFR van € 35,8 mln. In 2018 is conform begroting € 35,8 mln toegevoegd aan het IFR. Deze toevoeging bestond uit:

- bespaarde rente (€ 29 mln). De bespaarde rente op de hoofdsom van het IFR en op andere reserves en voorzieningen, worden jaarlijks toegevoegd aan het IFR
- toevoeging uit de exploitatiebegroting (€ 4,9 mln). Dit zijn eerder afgesproken intensiveringen, na aftrek van afgesproken kortingen
- uitkering trend (€ 1,9 mln)

Onttrekkingen

Bij de begroting (na omissie) voor 2018 is een totale onttrekking aan het IFR begroot van € 57 mln. De realisatie in 2018 bedraagt € 47,3 mln. De lagere onttrekking van circa € 9,7 mln ten opzichte van de geactualiseerde begroting, bestaat voornamelijk uit het feit dat binnen sommige IFR-projecten realisatie die eind 2018 verwacht werd toch pas op een later moment geëffectueerd zal worden. Factoren die daarbij een rol hebben gespeeld zijn onder meer weersomstandigheden, vertragingen als gevolg van afhankelijkheid van voortgang in samenhangende projecten en het onverwachts eerder dan gepland beschikbaar komen van middelen van derden. Daarnaast zijn er onttrekkingen begroot, gerelateerd aan de grondexploitaties. Pas ultimo het jaar kan daarvoor de hoogte van de benodigde verliesvoorziening worden bepaald, hetgeen geleid heeft tot lagere onttrekkingen.

Hieronder wordt per project inzicht gegeven in de projectomschrijving, de inhoudelijke toelichting op hetgeen in 2018 is gerealiseerd en een financiële toelichting op het verschil tussen de begroting en realisatie.

	Budget IFR	Realisatie t/m 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil	Restant per 1-1-2019
Beheer van de stad	11.300	1.886	1.516	614	-902	8.800
O210AX IFR - Openbare toiletvoorzieningen	1.600	336	464	464	0	800

Algemene informatie

Project omschrijving	Intensivering van de realisatie van openbare toiletvoorzieningen op druk bezochte parken, evenementenlocaties, toeristische locaties en uitgaansgebieden. Hieronder wordt mede begrepen het project "Propere plee", waarbij horeca-ondernemers in de Rotterdamse binnenstad gevraagd wordt hun toilet open te stellen voor publiek.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2017	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.600	-	-	1.600		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De openbare toiletten op de Binnen Rotte, het Oude Westen, Zuiderpark, Nesselanden (2) en het Eendrachtsplein (gedeeltelijk) zijn in 2018 geplaatst. Het project ligt hiermee op schema.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O212AX IFR - Kralingse Bos	1.700	1.550	150	150	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	De paden en wegen (incl. parkeerplaatsen) in het Kralingse Bos hebben vanwege het toenemende gebruik extra onderhoud nodig. Er is sprake van paden met oneffenheden, scheurvorming en na regen plasvorming op en rondom de paden. Met deze bijdrage wordt begonnen om de belangrijkste paden en wegen in het Kralingse Bos te draineren, opdat de kosten voor het doorlopende herstel van oneffenheden teruggedrongen worden.					
Gebied	Kralingen					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Afronding
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.700	-	-	1.700		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het voorbereiden van werkzaamheden voor onderhoud van de paden is alle fases uitgevoerd. De werkelijke kosten waren lager dan de ramingen, waardoor er extra werkzaamheden zijn voorbereid en opgedragen. Dit betrof voornamelijk het draineren van velden zodat de paden niet meer onder water staan. Door de weersomstandigheden zijn deze werkzaamheden echter stil komen te liggen. Zodra het weer het toelaat, worden de werkzaamheden afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Een deel van het budget was gereserveerd voor het afkoppelen van de drainage van de evenementenvelden. Deze wateren nu af op de Kralingse Plas. De planvorming en voorbereiding duurde langer dan verwacht, omdat er meerdere belangen waren. Aangezien er ook meerdere zaken invloed hebben op de waterkwaliteit van de Plas en er al vanuit meerdere projecten wordt gewerkt aan een oplossing, is uiteindelijk besloten vanuit dit project geen actie te ondernemen. Hierdoor kwam er in een laat stadium van het project geld vrij, dat we niet om korte termijn konden uitgeven aan andere werkzaamheden.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O224AX IFR - Tussenwater	8.000	0	902	0	-902	8.000
Algemene informatie						
Project omschrijving	Technisch oplossen van de uitzonderlijke verzakkingen die zich in de wijk Tussenwater sinds de aanleg eind jaren '90 in de buitenruimte en op private terreinen voordoen. Als gevolg van deze verzakkingen komen riolering en gasleidingen onder druk te staan of bloot te liggen. Als gevolg van sinkholes in de openbare ruimte komen valpartijen op straat veel voor, terwijl tuinen met enkele cm per jaar verzakken en kruipruimtes onder woningen vollopen.					
Gebied	Hoogvliet					
Planning	2017	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	8.000	-	-	8.000		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Vanwege een wijziging in de aanbesteding voor de kruipruimtes is de uitvoering van het project doorgeschoven, ook voor wat betreft de werkzaamheden in de buitenruimte. Met laatstgenoemde werkzaamheden kan in 2019 begonnen worden, zodra de kruipruimtes aangepakt zijn. Ze lopen nog door tot eind 2021.					

Prijswaterthuis
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Doordat het project later start zijn er minder kosten gerealiseerd in 2018. Het totale bedrag is nog steeds nodig voor de realisatie van het gehele project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
Stedelijke inrichting	52.578	42.413	4.573	2.158	-2.415	8.007
O063AX IFR - Bestaande Voorraad (oud)	34.108	30.254	2.584	520	-2.064	3.334
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het programma Bestaande Voorraad is in de collegeperiode 2006-2010 in gang gezet. Het doel van het programma is het in aanpak nemen van 5000 woningen. De daadwerkelijke verbetering van woningen strekt zich over meerdere jaren uit.					
Gebied	Noord					
Planning	2006	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	34.108	0	0	34.108		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Doel van 5000 verbeterde woningen is behaald. In 2019 worden de financiële verplichtingen van de lopende subsidies afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Er zijn minder subsidies afgenomen dan verwacht. Ook zijn er niet benutte subsidiegelden terugbetaald.					
Bedrag herbestemming	202					
Toelichting herbestemming	Het resterende budget is nog nodig voor afronding in 2019.					
O063BX IFR - Particuliere Voorraad (nieuw)	13.100	11.240	738	738	0	1.122
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak Particuliere Woningvoorraad is bedoeld voor verbetering van in ieder geval de basiskwaliteit van 3.000 woningen. De opgave richt zich voornamelijk op de oude stadswijken van Rotterdam. In de oude stadswijken concentreert zich een voorraad die zowel qua type woning als qua eigenaar als kwetsbaar aan te merken is. Veel woningen voldoen niet aan de huidige kwaliteitseisen, hebben een lage WOZ-waarde en taxatiewaarde, met te hoge hypotheek. Bovendien investeren veel eigenaren om verschillende redenen niet in hun woning, waardoor er sprake is van slecht tot zeer slecht onderhoud en verval dreigt. Het huidige programma past in een lange termijn aanpak van particuliere woningen die zich richt op het voorkomen van ernstig achterstallig onderhoud (basiskwaliteit). Het programma sluit aan op het programma Bestaande Voorraad.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2011	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	13.100	0	0	13.100		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Doel van 3000 verbeterde woningen is bijna (2988) behaald. Eerste kwartaal zijn alle woningen verbeterd. In 2019 worden de financiële verplichtingen van de lopende subsidies afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	N.v.t.					
Bedrag herbestemming	772					
Toelichting herbestemming	Het resterende budget is nog nodig voor afronding in 2019.					
O136AX IFR - Rivieroevers en ecologie	1.350	275	545	331	-214	44
Algemene informatie						
Project omschrijving	Verbetering van de verblijfskwaliteit en de ecologische waarde van de oevers van de Maas, de Rotte en de Schie.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2016	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.350	0	0	1.350		
Toelichting						

Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het project Maasparcours afgerond. De volgende projecten worden vanuit Rivieroevers en ecologie nog gefinancierd: Grotekerklein, Leuvekolk en Vergroening buitenruimte Blue City. De uitvoerende werkzaamheden voor project Grotekerklein fase 2 zijn gestart in september 2018, bestaande uit het voltooiën van de onderconstructie voor de vlonder en realisatie van vlonder en trap met zittreden aan het water. De officiële opening staat gepland voor 12 maart 2019. Project Leuvekolk is later in uitvoering gegaan. Programma van Eisen (PVE) is thans afgerond en het ontwerp van de inlaat is gereed. Het ontwerp van de vispassage en de kade zal in 2019 worden uitgewerkt. Vergroening buitenruimte Blue City: PVE is opgesteld. VO en DO worden opgesteld. Start uitvoering werkzaamheden wordt verwacht eind 2019 en afronding project eind 2020.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door het later van start gaan van een aantal projecten is bovenstaand verschil opgetreden.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

O195AX IFR - Kansrijke wijken	3.000	571	450	443	-7	1.986

Algemene informatie						
Project omschrijving	In het programma "kansrijke wijken" zijn negen wijken benoemd waar te weinig grote woningen zijn en te weinig kansrijke gezinnen wonen. Doel van het programma is om de gehele wijk op dit punt meer in balans te krijgen. Na gesprekken met woningcorporaties, marktpartijen en anderen, zijn er projecten geïdentificeerd die als katalysator voor de drie wijken Oude Noorden, Nieuwe Westen en Middelland het verschil kunnen maken; die kunnen zorgen voor de juiste investeringen door marktpartijen en woningcorporaties, maar te groot zijn om binnen het huidige budgettaire kader te kunnen financieren.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2016	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	3.000	0	0	3.000		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De werkzaamheden t.a.v. bodemverontreiniging en fundering voor Osseweistraat 35 (project "extra collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO)") zijn vertraagd en worden in 2019 uitgevoerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Dit betreft lagere kosten voor "extra CPO's" als gevolg van een langere voorbereidingsfase.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

O197AX IFR - Aanlegsteigers Schie	150	73	77	27	-50	50

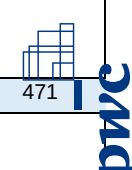
Algemene informatie						
Project omschrijving	Landgoed De Tempel (en Nieuw Rhodenrijs) wordt een belangrijke trekpleister voor stedelijke recreanten en toeristen, mede dankzij de restauratie van de historische tuinen. Het vergroten van de aanleg mogelijkheden voor boten langs de historische trekvaart de Schie past bij de ontwikkeling van het landgoed en bij de ambities van de provincie Zuid-Holland voor buitenstedelijk groen en de impuls die zij wil geven aan historische trekvaarten. Een bijdrage vanuit de gemeente maakt 50% co-financiering door de provincie mogelijk voor de aanleg van een insteekhaven met uitstapsteiger bij landgoed de Tempel en een uitstapleek bij de Overschiese Dorpsstraat, achter de grote kerk in Overschie.					
Gebied	Overig					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	150	0	0	150		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De uitvoering is in 2018 niet doorgegaan omdat er voor het ontwerp onvoldoende budget beschikbaar was. Er is in 2018 gezocht naar oplossingen hiervoor: meer geld en versoberen van de constructie: uitvoering in 2019.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Uitvoering is in 2018 niet doorgegaan.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

O216AH IFR - Leuvekolk	570	0	164	99	-65	471

Algemene informatie						

PriceverhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Aanpak van de slechte waterkwaliteit in de binnenstedelijke Rotte door de aanleg van een schoonwaterinlaat en vistrap in de Leuvenkolk. Dit betreft een integraal project waarbij een vistrap, waterinlaat en een herinrichting van de Kade langs de leuvekolk wordt gerealiseerd.					
Gebied	Centrum					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	570	300	1.075	1.945		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Project is opgestart en het Programma van Eisen is afgerond. Het ontwerp van de inlaat is gereed. Het ontwerp van de vispassage en de kade wordt in 2019 uitgewerkt. Verder is het project later in uitvoering gegaan.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Op het project was een co-financiering van de gemeente (Stadsbeheer) van € 103 voor het jaar 2018. Deze baten waren hoger dan begroot daardoor is het aandeel IFR lager uitgevallen over 2018.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O217AH IFR - Resilient Peperklip	300	0	15	0	-15	300

Algemene informatie						
Project omschrijving	Het project Resilient Peperklip is een voorbeeldproject binnen het de Rotterdam Resilience Strategie (www.resilientrotterdam.nl). De Resilience Strategie zorgt ervoor dat Rotterdam klaar is voor de kansen en uitdagingen van de toekomst. Het project zet in op het fysiek en sociaal toekomstbestendig maken van het gebouw de Peperklip, de directe omgeving en de bewoners. Fysieke maatregelen zoals vergroenen van het dak en herinrichting van de buitenruimte worden hierbij aangegrepen als kans om de sociale veerkracht van de bewoners te vergroten, de sociale cohesie te verbeteren en het gevoel van eigenaarschap van de bewoners over hun omgeving te vergroten. De IFR middelen worden gebruikt om het openbare binnenterrein van de Peperklip op te knappen. Uitgangspunt is behoud van de bestaande kwaliteiten. Prioriteiten voor de herinrichting zijn vergroenen, ontharden en het stimuleren van ontmoeting tussen jong en oud. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden voor infiltratie of opslag van regenwater van het dak in het binnenterrein. Dit is mede afhankelijk van de vraag of het haalbaar is om een deel van het dak af te koppelen. De fysieke maatregelen in het pand en de buitenruimte worden aangegrepen om de betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving te vergroten. Ook spannen Vestia en de gemeente zich om om bij de aannemers werkervaringsplaatsen te creëren voor bewoners tijdens de uitvoerings- en beheerfase van zowel het groot onderhoud van het gebouw, de aanleg van het nieuwe dak en de aanleg van de buitenruimte. Met de bijdrage uit het IFR is de extra investering en inspanning van de woningbouwcorporatie mogelijk.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2018	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	300	0	0	300		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is een aantal voorbereidende onderzoeken uitgevoerd voor de herinrichting van het openbare binnenterrein. Bij de Peperklip twee onderzoeken naar de bodem en hoogteprofielen en een onderzoek naar de mogelijkheden om het hemelwater af te koppelen van het gebouw. Hieruit bleek dat afkoppelen technisch en financieel onhaalbaar is. Dit heeft geleid tot een gewijzigde scope van het project waarbij afkoppelen en infiltreren niet aan de orde is. Vanuit deze gewijzigde scope wordt in 2019 gestart met het ontwerpen van een serie verbetermaatregelen voor het binnenterrein, waarbij vergroenen en verbeteren van spelen en ontmoeten centraal staan.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De kosten daarvoor zijn betaald door de afdeling water. De gemaakte uren zijn bekostigd uit een bijdrage vanuit gebiedsontwikkeling. De planvormingsfase voor de herinrichting van de openbare ruimte start in 2019.					
Bedrag herbestemming	300					
Toelichting herbestemming	Het project voldoet niet meer aan de voorwaarden van het hefboombudget.					
Ruimtelijke ontwikkeling	367.237	235.561	29.309	23.594	-5.218	108.082
O053AX IFR - Spoor- en Provenierssingel	200	0	200	0	-200	200

Algemene informatie

PricewaterhouseCoopers
Accountants & Adviseurs
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Aanpak Spoor - en Provenierssingel van gevel tot gevel van bestrating, meubilair, verlichting, natuurvriendelijke oevers, bruggen, aangevuld met kunst. Herinrichting vindt plaats in combinatie met onderhoud (ophoging, rioolvervanging, tramrails, beplanting, leidingvervanging) en leidt tot verbeterde en veiliger verkeersafwikkeling. Het project is volledig uitgevoerd. Een laatste deel wordt om technische redenen gekoppeld aan het project Proveniersplein.					
Gebied	Noord					
Planning	2018	tot			Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	200	0	0	200		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De laatste werkzaamheden zijn uitgevoerd als onderdeel van het project Proveniersplein. Dit betreft de definitieve aanleg van het laatste stukje Provenierssingel, zoals bestratingswerkzaamheden rijloper, parkeervakken en trottoir aansluitend op het Proveniersplein. Het project wordt begin 2019 afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door de laatste werkzaamheden van de Spoor- en Provenierssingel onder de vleugels van het project Proveniersplein te laten uitvoeren, zijn nu al kosten bespaard.					
Bedrag herbestemming	200					
Toelichting herbestemming	Het werk is goedkoper uitgevoerd dan begroot.					
O215AH IFR - Getijdenpark Maashaven	1500	0	1500	1475	-25	25
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanleg van een onderwaterdam met schoon baggerzand, dat vrijkomt uit de verdieping van de Nieuwe Waterweg t.b.v. de toekomstige realisatie van een Getijdenpark.					
Gebied	Charlois					
Planning	2017	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.500	0	0	1.500		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In mei 2018 is gestart met het baggeren en het verwijderen van vuil. Daarna heeft Havenbedrijf Rotterdam vanuit de verdieping van de Nieuwe Waterweg zand gestort.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Eindafrekening vindt plaats in 2019.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O187AH IFR - Esch en Brienenoord	500	139	330	309	-21	52
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het project Getijdenpark Eiland van Brienenoord behelst het creëren van geschikte leef- en acclimatiseringsgebieden (van zout naar zoet) voor flora en fauna, én het verhogen van de recreatieve kwaliteit van het gebied door aantrekkelijker, toegankelijker en natuurlijker groen. Met deze inzet worden derden verleid om eveneens op deze plek aan de rivieroever van de Maas te investeren. Het gaat daarbij met name om investeringen door Rijkswaterstaat dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water 5 km. natuurvriendelijke oevers in de Nieuwe Maas moet aanleggen. Tevens heeft de Provincie Zuid-Holland eind 2016 toegezegd een bijdrage te leveren in het kader van de UPG-middelen. Ook is er een LIFE IP bijdrage uit Europa.					
Gebied	Overig					
Planning	2017	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	500	0	1.170	1.670		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Vorbereiding voor realisatie van een getijdenpark op het Eiland van Brienenoord, waarmee ook investeringen door Rijkswaterstaat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn, een bijdrage van de Provincie Zuid-Holland in het kader van UPG-middelen en een LIFE IP bijdrage uit Europa gemoeid zijn.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Een deel van de werkzaamheden die gepland stond in 2018 wordt uitgevoerd in 2019.					

Price Waterhouse
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O009AX IFR - Buitenruimte Binnenstad	79.540	77.016	1.500	1.312	-188	1.212
Algemene informatie						
Project omschrijving	Doel van het programma "Visie openbare ruimte binnenstad" is het totstandbrengen van een kwalitatief hoogwaardige buitenruimte waar het voor bezoekers en bewoners aangenaam toeven is (zgn. City Lounge gedachte). Dit wordt tot stand gebracht door pleinen, straten, stoepen en het openbaar groen beter in te richten en aangename (loop-)routes tussen die plekken te maken. Vastgestelde kaders zoals de Rotterdamse stijl, de centrum stijl, het verkeersplan, het groenplan, en het lichtplan bieden de richtlijnen daarvoor.					
Gebied	Binnenstad					
Planning	2008	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	79.540	0	0	79.540		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Onder het IFR budget ligt een meerjarenprogramma buitenruimte. Uitvoering van projecten lopen over meerdere boekjaren. In boekjaar 2018 zijn onder andere de projecten Drievriendenstraat en omgeving opnieuw geformuleerd en is gestart met de herinrichting van het voorplein wijkpark Oude Westen. Daarnaast zijn er verspreid over de Binnenstad in overleg met de omgeving parkeerplaatsen onttrokken en getransformeerd naar fietsvoorziening, terras of trottoir. En is de voorbereiding gestart voor de Mobiliteits Challenge Hoogkwartier.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitvoering van de herinrichting Jacobus/Mauritsstraat is doorgeschoven naar februari 2019.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O009JH IFR - Buitenruimte Pannekoekstraat / University College	1.500	883	248	272	24	345
Algemene informatie						
Project omschrijving	Herinrichting van de buitenruimte ter hoogte van de Pannekoekstraat op het kwaliteitsniveau van de Rotterdamse Stijl als gevolg van de verbouwing van het monument aan de Nieuwemarkt tot Erasmus University College, de vervanging van het riool in de buurt en een particulier bouwproject ter hoogte van de Pannekoekstraat.					
Gebied	Centrum					
Planning	2015	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.500	0	0	1.500		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De beoogde hangverlichting is niet haalbaar gebleken. Er is een nieuw verlichtingsplan opgesteld, dat in 2019 uitgevoerd zal worden. Verder zijn een aantal aanpassingen aan bij het Erasmus University College (Nieuwemarkt) uitgevoerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De beoogde hangverlichting heeft geen toestemming van alle huiseigenaren gekregen waardoor realisatie achter is gebleven.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O009KH IFR - Buitenruimte Timmerhuis	5.000	2.646	495	399	-96	1.955
Algemene informatie						
Project omschrijving	De binnenstad rondom het Stadhuis, Timmerhuis en voormalig Postkantoor fungeert als visitekaartje van Rotterdam. In 2015 is het Timmerhuis opgeleverd, het Stadhuis is geheel gerenoveerd en de Meent is opnieuw ingericht. Daarop aansluitend vindt herinrichting plaats van de buitenruimte: Stadhuisstraat, het Doelwater, Raamplein, Rode Zand en Haagseveer. Met een loop/fietsbrug wordt het Haagseveer verbonden met de Lombardkade. Tevens zal de onderdoorgang van het Timmerhuis met de omgeving verbonden worden.					
Gebied	Centrum					
Planning	2015	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	5.000	0	0	5.000		
Toelichting						

Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het laatste gedeelte van het Haagseveer afgerond. Fase 1 van de luchttuitlaat van de bunker aan de stadhuisstraat is in 2017 gesloopt. In verband werkzaamheden aan de Coolsingel is fase 2 uitgesteld, datum nog te bepalen. Voor 2019 staat het ontwerp en de voorbereiding uitvoering van de brugverbinding inclusief aansluiting Lombardkade op de planning.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het was de verwachting dat er al gestart kon worden met de planvorming van de brugverbinding. Echter is hier eerst een privaatrechtelijke kwestie op te lossen, voordat er tot planvorming overgegaan kan worden.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O009MH IFR - Buitenruimte Burg. Jacobsplein	2.500	1.901	115	196	81	403

Algemene informatie						
Project omschrijving	Om de veilige bereikbaarheid van de nieuwe hoofdingang van het Erasmus MC per 1 januari 2018 te kunnen garanderen, is het noodzakelijk om het Burgemeester Jacobsplein en de kruising aan te pakken. Bovendien is het reizigersverkeer nabij de onderwijs- en werklocaties ter plaatse geïntensiveerd, als gevolg waarvan aanpassing van het metrostation Dijkzigt verlangd wordt. Om reizigers sneller en comfortabeler te laten in- en uitstappen, zal de RET publiekstoegangen verruimen, verplaatsen of toevoegen, opdat de doorstroming (reistijdwinst) wordt bevorderd en de uitstraling van het station wordt verbeterd.					
Gebied	Centrum					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.500	0	0	2.500		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De Zimmermanweg is opgeleverd en het ontwerpproces van het Burgemeester S. Jacobsplein is gestart					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Verrekening met het Erasmus MC vindt plaats in 2019 waardoor de realisatie in 2018 iets hoger is uitgevallen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O009NX IFR - Blaakplein	1.550	852	648	546	-102	152

Algemene informatie						
Project omschrijving	Ondanks de diverse fysieke ingrepen en kwaliteitsverbeteringen in de directe omgeving van station Blaak dreigt station Blaak zelf af te glijden als er niet in wordt geïnvesteerd. Door verstandig in te zetten op het versterken van de aansluiting op fiets- en looproutes en de verblijfskwaliteit in en rondom het station, wordt Rotterdam Blaak aantrekkelijker als knooppunt voor forensen en dagjesmensen. Daarmee blijft het een passend ontvangstopportaal voor bezoekers van het gerevitaliseerde Laurenskwartier en een belangrijk overstapstation op trein/metro/bus van noord-zuid/oost-west bewegingen.					
Gebied	Centrum					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.550	0	0	1.550		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De werkzaamheden zijn inmiddels uitgevoerd op enkele restpunten na (geleidelijk herstel traprede).					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie blijft iets achter doordat enkele resterende werkzaamheden nog uitgevoerd moeten worden.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O015AX IFR - Buitenruimte Laurenskwartier (Binnenrotte, Markthal, Blaak 31)	18.876	15.395	1.083	669	-414	2.812

Algemene informatie						

PwC
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Het realiseren van een hoogwaardige buitenruimte in de omgeving van Blaak 31, de Markthal en de Binnenrotte. Hiermee wordt aangesloten bij grote bouwprojecten en wordt invulling gegeven aan de ambities op het gebied van de City Lounge.					
Gebied	Centrum					
Planning	2010	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	18.876	0	0	18.876		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is de ligweide afgerond (ter hoogte van de Laurenskerk/Librijesteeg) en is de laatste hand gelegd aan de verlichting. Ook is in 2018 het ontwerp van het kunstwerk op de Binnenrotte gepresenteerd. Meer informatie: https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/binnenrotte/					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	In afwachting van nog te ontvangen rekeningen is de realisatie in 2018 achtergebleven.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O023AX IFR - Pact op Zuid	68.351	67.883	468	116	-352	352
Algemene informatie						
Project omschrijving	In 2006 sloten verschillende woningcorporaties met de gemeente Rotterdam een overeenkomst: het Pact op Zuid. Wonen, inkomen, werkgelegenheid en schoolresultaten bleken op Zuid minder goed dan in de rest van Rotterdam. Om deze achterstanden in te lopen was tot 2016 een extra investering van € 1 miljard nodig in de sociale, economische en fysieke infrastructuur. Uit het programma Bestaande Voorraad is met vorige begrotingen een lening verstrekt aan Pact op Zuid. Het restant bedrag is noodzakelijk om Pact op Zuid in staat te stellen om aan de verplichtingen te voldoen van het programma bestaande voorraad.					
Gebied	Zuid					
Planning	2006	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	68.351	0	0	68.351		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De onttrekking heeft betrekking op de in 2018 gerealiseerde kosten voor de sloop van de Larenkamp aan de Slinge 303.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt door andere fasering van het project dan begroot, veroorzaakt door vertraging in het sloopproces als gevolg van een aanwezige trafo.					
Bedrag herbestemming	277					
Toelichting herbestemming	Dit deel van het budget is niet meer nodig voor dit project.					
O027AX IFR - Stadshavens 2007-2010	22.334	22.036	285	298	13	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	Transformatie in het havengebied nabij de stad naar een meer stedelijke economie. De middelen worden ingezet voor diverse projecten, waaronder Aquadocks, vervoer over water en de ontwikkelstrategie Merwe-Vierhavens (MW4H).					
Gebied	Stadshavens					
Planning	2011	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	22.334	0	0	22.334		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Vervoer over Water is essentieel voor Stadshavens. De bereikbaarheid van RDM daarmee het (technisch) onderwijs is voor de studenten van groot belang. De bijdrage in de exploitatiekosten heeft het voortbestaan van de waterbus naar RDM mogelijk gemaakt. Dit was het laatste jaar van de toegezegde bijdrage.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Verschil is opgetreden als gevolg van meerkosten. Kosten voor vervoer over water worden op basis van werkelijke kosten onttrokken vanuit het IFR.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

O027FX IFR - Ontsluitingsweg Heijplaat		138	0	138	138	0	0
Algemene informatie							
Project omschrijving		De ontwikkelingen op het RDM terrein en de woningen in het Nieuwe Dorp op Heijplaat zullen extra verkeer genereren richting het gebied. Een succesvolle ontwikkeling van het RDM-terrein en het Nieuwe Dorp vereisen een optimale ontsluiting voor alle verkeer en in het bijzonder personenverkeer. Daarom is besloten om een verbindingsweg te realiseren tussen RDM West over de Heysehaven naar de Heysekade en verder over het bestaande tracé: Heysekade, Eemhavenweg, Arie den Toomweg, Bunschotenweg.					
Gebied		Stadshavens					
Planning		2018	tot			Fase	Uitvoering
Dekking		IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
		138	0	0	138		
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)		De ontsluitingsweg is onder directievoering van het Havenbedrijf aangelegd. De weg is inmiddels aangelegd en gereed. Dit betreft de eindafrekening van de afgesproken kosten voor de gemeente. Het gaat om de aanpassing van (1) de Eemhavenweg en Heijsekade en (2) de reconstructie van de Arie den Toomweg en Bunschotenweg, inclusief de geluidsreducerende maatregelen.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)		De realisatie is conform begroting.					
Bedrag herbestemming		N.v.t.					
Toelichting herbestemming		N.v.t.					
O143AH IFR - Smartgrid		1.800	248	1.000	0	-1.000	1.552
Algemene informatie							
Project omschrijving		Aanleg van een energie- en data infrastructuur (smartgrid) voor Rotterdam vanuit het Merwe-Vierhavensgebied (M4H)/ Stadshavens, waardoor een volledig circulair stelsel van energie (warmte, elektra en gas) in Rotterdam mogelijk wordt. Een Smartgrid dat in de toekomst bovendien kan worden uitgebreid met bijvoorbeeld data en water.					
Gebied		Stadshavens					
Planning		2016	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking		IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
		1.800	0	0	1.800		
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)		In 2017 is een subsidie van 195 duizend Euro verstrekt aan een marktpartij voor het Smart Electricity Grid Rotterdam. Uitvoering was voorzien voor 2018					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)		In 2018 is in overleg met de toenmalige partners geconstateerd dat de beoogde aanpak geoptimaliseerd kon worden. Op basis van een onafhankelijke evaluatie werd de samenstelling der partners gewijzigd en het projectplan herijkt. In essentie blijven aanpak en doel gelijk. De betrokken marktpartij neemt nadrukkelijker de regie. Realisatie van 1000 aansluitingen wordt door de marktpartij voorzien voor 2019.					
Bedrag herbestemming		1.552					
Toelichting herbestemming		Er heeft geen realisatie plaatsgevonden binnen de voor het hefboombudget geldende voorwaarden (onder andere realisatie termijn).					
O165A8 IFR - Investeringsstrategie		275	0	275	274	-1	
Algemene informatie							
Project omschrijving		Binnen het voorbereidingsbudget (IFR-V) is budget opgenomen om kosten voor de jaarlijkse investeringsstrategie te dekken.					
Gebied							
Planning		2018	tot			Fase	Uitvoering

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor

Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	275	0	0	275		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 werd het investeringsvoorstel 2019 opgeleverd, evenals de jaarlijkse investeringsmonitor. Daarnaast werd gewerkt aan de herijking van de lange termijn investeringsplanning (LTIP) en het investerend vermogen van de stad.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie past binnen de begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O165C8 IFR - M4H	500	0	500	426	-74	74
Algemene informatie						
Project omschrijving	Totstandkoming van het ruimtelijk raamwerk, ter voorbereiding op het bestemmingsplan dat voor de gebiedsontwikkeling Merwe Vierhavens (waaronder bijvoorbeeld het Makersdistrict en de woningbouw Merwepieren vallen) noodzakelijk is. Projecten en activiteiten op het vlak van communicatie en marketing & acquisitie kwamen hierdoor tot stand.					
Gebied	Stadshavens					
Planning	2018	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	500	0	0	500		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het ruimtelijk raamwerk nagenoeg gereedgekomen. Eind 2017 is de Visie en Strategie Makers District Rotterdam gereedgekomen. Het ruimtelijk raamwerk vertaalt deze opgave in een ruimtelijk en programmatisch beeld. Het dient tevens als uitgangspunt voor het op te stellen bestemmingsplan. Daarnaast is al gewerkt aan het opstellen van een programma van eisen voor de Keileweg wat in 2019 in uitvoering genomen wordt. Tegelijkertijd worden er activiteiten ontplooid om gezamenlijk met Havenbedrijf meer ondernemers aan te trekken voor M4H en RDM (het Makers District). Dit heeft geleid tot nieuwe ondernemers voor de te herontwikkelen TP loodsen.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het ruimtelijk raamwerk is niet helemaal afgerond in 2018 waardoor de realisatie achter is gebleven bij de begroting. Deze werkzaamheden worden begin 2019 alsnog afgerond.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O172AX IFR - Sportcampus Rotterdam	15.083	13.489	1.294	1.041	-253	553
Algemene informatie						
Project omschrijving	Uitvoering van het geactualiseerde Masterplan Sportcampus (raadsbesluit 15 december 2016). De sportparticipatie in Rotterdam loopt achter bij die in Nederland. De sportparticipatie in Rotterdam Zuid loopt nog eens achter bij het gemiddelde van Rotterdam. Doel van het project is om in combinatie met sportstimuleringsprogramma's de sportparticipatie te verhogen. Daarnaast zullen er 530 woningen in het midden en hoge segment in een bijzondere omgeving worden toegevoegd; passend in de Woonvisie en een belangrijke toevoeging voor Zuid. De huidige voorzieningen op het complex Varkenoord zijn sterk verouderd en moeten vervangen worden. Deze vervanging wordt aangegrepen om het ruimtegebruik te intensiveren en met name in de tweede fase functies toe te voegen zodat een Sportcampus ontstaat.					
Gebied	IJsselmonde					
Planning	2015	tot	2026		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	15.083	0	0	15.083		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is de grond van het oude Clara ziekenhuis verworven. De sloop is uitgevoerd door de toenmalige eigenaar. Door de gemeente is het achtergebleven gat aangevuld met grond. De locatie van het 6e en 7e veld van Sportcomplex Olympia en de eerste twee velden van het nieuwe complex van de Feyenoord Academy Soccer Club (FASC) zijn bouwrijp gemaakt. De grond onder het gebouw van FASC is uitgegeven in erfpacht, waarna de bouw is gestart. In november is gestart met de werkzaamheden aan de nieuwe velden. Nadat voetbalclub Overmaas is verhuisd naar Sportcomplex Olympia, zijn de oude opstallen gesloopt en is gestart met de aanleg van een tijdelijke 400 m-baan voor de atletiekvereniging. Voor de noordoosthoek van de Sportcampus is gewerkt aan een stedenbouwkundig plan voor de woningbouw en voor ongeveer 25 woningen aan het Park de Twee Heuvels is gewerkt aan de voorbereiding van de tender.					

		100	0	250	350		
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De plintenaanpak in het Zomerhofkwartier is in stappen uitgevoerd op basis van aanvragen van ondernemers. In 2018 zijn 3 aanvragen gehonoreerd en uitgevoerd.						
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Doelstelling van het project is gerealiseerd binnen de voor het hefboombudget geldende voorwaarden.						
Bedrag herbestemming	27						
Toelichting herbestemming	Er zijn minder subsidies afgenomen dan verwacht.						
O192AX IFR - Coolsingel	14.528	3.896	2.574	1.686	-888	8.946	
Algemene informatie							
Project omschrijving	Reconstructie van de Coolsingel naar een boulevard met allure. De Coolsingel krijgt een nieuw profiel van gevel tot gevel, van het Hofplein tot aan de Schilderstraat/Witte de Withstraat. Het nieuwe profiel zorgt voor goede verbindingen tussen het Lijnbaankwartier en het Laurenskwartier. Het profiel wordt opnieuw ingedeeld met meer ruimte en comfort voor voetgangers en fietsers. Er komen meer bomen en groen en een hoogwaardige bestrating die aansluit op de monumentale gevels. Door de inrichting met bijzondere verlichting en nieuwe ornamenten zal het verblijf op de Coolsingel veraangenamen						
Gebied	Centrum						
Planning	2016	tot	2021		Fase	Uitvoering	
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal			
	14.528	0	0	14.528			
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De uitvoering van de 3e stap is in volle gang. Autoverkeer is alleen mogelijk van Hofplein naar zuid. Een deel van de rijbaan van zuid richting Hofplein is (van Schilderstraat tot Meent) nieuw geasfalteerd en een deel van het voetpad, tussen Meent en Schilderstraat, is bestraat. De eerste nieuwe bomen zijn geplant. Naast de uitvoering zijn nog diverse onderwerpen verder uitgewerkt en worden geïntegreerd in het plan zoals de Coolsingellantaarn, banieren, expeditie en weerbaarheidsmaatregelen.						
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De werkelijke kosten 2018 zijn lager dan begroot. De lagere uitgaven in 2018 worden veroorzaakt doordat een deel van de werkzaamheden is doorgeschoven naar 2019. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat het uiteindelijke niveau van de kosten lager uitkomt dan is geprognosticeerd op basis van de ramingen; er is alleen sprake van een verschuiving tussen de jaarschijven						
Bedrag herbestemming	N.v.t.						
Toelichting herbestemming	N.v.t.						
O193AX IFR - Binnenstad (collegeprogramma 2015-2018)	7.500	5.097	2.404	1.996	-408	407	
Algemene informatie							
Project omschrijving	Het opknappen van pleinen (in het bijzonder het Schouwburgplein, Oostplein en Stadspark Grotekerkplein) en het bevorderen van de levendigheid (en gastvrijheid) voor een aantrekkelijker binnenstad.						
Gebied	Centrum						
Planning	2014	tot	2018		Fase	Uitvoering	
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal			
	7.500	0	0	7.500			
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is de westelijke rand van het Schouwburgplein aangepast en toegankelijker gemaakt. Er werd tevens begonnen met de vergroening van het voorplein wijkpark Oude Westen.						
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitvoering van de kadetrappen aan het stadspark en het voorplein wijkpark zijn vertraagd waardoor kosten in 2019 zullen vallen.						
Bedrag herbestemming	N.v.t.						
Toelichting herbestemming	N.v.t.						
O196AX IFR - Goudse Rijweg / Vlietlaan	2.950	2.525	526	193	-333	232	
Algemene informatie							

pwc
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Project omschrijving	De Goudse Rijweg/Vlietlaan/Weteringstraat is een gebied met een verloederde uitstraling; het winkelgebied dreigt (verder) af te glijden. In het gebied wordt onderhoud gepleegd door de RET aan tramlijn 7. Deze onderhoudswerkzaamheden zijn gecombineerd met een herinrichting van de buitenruimte. Tegelijkertijd investeren Woonstad en de gemeente gezamenlijk in het winkelgebied "'t Middelpunt". Hiervoor is een alliantie opgericht die in 2018 moet resulteren in een BedrijfsInvesteringsZone (BIZ).					
Gebied	Kralingen					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.950	0	0	2.950		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De buitenruimte is in 2017 opgeleverd. De overige werkzaamheden zijn in 2018 uitgevoerd, met uitzondering van het collecteurriool. De financiële afwikkeling loopt door in 2019.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Een aantal werkzaamheden die wel begroot is, zoals het collecteurriool, is uiteindelijk niet uitgevoerd.					
Bedrag herbestemming	150					
Toelichting herbestemming	Een deel van de kosten die in 2018 niet gemaakt zijn, schuiven door naar 2019. Omdat een aantal werkzaamheden, zoals het collecteurriool, niet zijn uitgevoerd, is het project goedkoper geworden.					
O203AX IFR - Noorderboulevard supermarkt	450	0	450	0	-450	450
Algemene informatie						
Project omschrijving	Om het stadsdeel te versterken waarin de Noorderboulevard (Zwartjanstraat en Noordmolenstraat) liggen, is de vestiging van een supermarkt hier gewenst. De enige geschikte locatie hiervoor is het gemeentelijk vastgoed tussen de 2e en 3e Pijnackerstraat. Het gaat om 2 voormalige schoolgebouwen met gevels die in de cultuurhistorische verkenning van het Oude Noorden zijn benoemd als 'beeldbepalend'. Er is een haalbaarheidsstudie verricht en een overeenkomst met de Lidl gesloten als toekomstige exploitant. Het plan is enthousiast ontvangen door ondernemers aan de Zwartjanstraat. Het blijkt echter technisch onhaalbaar om beide waardevolle gevels te handhaven, omdat een opening gemaakt moet worden om in dit gesloten bouwblok te kunnen bouwen. De gevel aan de 3e Pijnackerstraat wordt daarom opgeofferd, opdat de gevel aan de 2e Pijnackerstraat kan worden gehandhaafd. De meerkosten van de te behouden gevel maken de uitvoering van het plan echter onhaalbaar. Omdat de gemeente het belangrijk vindt om tegenover ondernemers het signaal af te geven dat beeldbepalende gebouwen belangrijk zijn en omdat zij de eis tot behoud van de gevel heeft gesteld, is besloten dat de gemeente het onrendabele deel financiert.					
Gebied	Noord					
Planning	2018	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	450	0	0	450		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	N.v.t.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De onderhandelingen met de ontwikkelaar over de grondprijs en de aanpak van het project namen meer tijd in beslag dan voorzien. Dit is er de reden van dat het project in 2018 nog niet gestart is.					
Bedrag herbestemming	450					
Toelichting herbestemming	Er is geen realisatie binnen de geldende termijn. De scope van deze ontwikkeling is uitgebreid met woningen.					
O206AX IFR - Buitenruimte EMC (Binnenstad)	2.000	389	1.042	789	-253	2.000
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het Erasmus MC wordt vernieuwd. Aansluitend daaraan wordt de buitenruimte heringericht. Gemeente en Erasmus MC werken hierin samen in opdrachtverstreking en financiering. Mijlpaal is de opening van de nieuwe hoofdingang van het Erasmus MC medio 2018.					
Gebied	Centrum					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.000	0	4.000	6.000		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Aanleg van de buitenruimte van het Dr. Molenwaterplein aan de Zimmermanweg en de nieuwe hoofdingang van het Erasmus Medisch Centrum. Dit is voltooid op enkele restpunten na. De investering van derden bedraagt ca. € 4-6 mln.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Bewegwijzering en verlichting is vertraagd, niet geplaatst en daarom ook nog geen kosten gemaakt.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O218AH IFR - Blue City - Field Lab	325	100	160	160	0	65

Algemene informatie						
Project omschrijving	Transformatie van de kelderruimte van het gebouw (voormalig Tropicana) tot ca. 1.150 m2 bedrijfsruimte/lab (verhuurbaar niveau). Het 'openen' van de gevel richting de Nieuwe Maas maakt hier onderdeel van uit.					
Gebied	Kralingen					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	325	0	0	325		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Volgens het tevoren overeengekomen leverings- en betalingsritme werd in 2018 een voorschot op het subsidie uitgekeerd op basis van het voortgangsoverleg. Zo konden het afgelopen jaar diverse ruimtes gebruiksklaar gemaakt worden, werden er inpandige doorbraken geforceerd, vloeren gestort en op straatniveau openingen in de gevel aan de Maaszijde gemaakt.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	N.v.t.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O222AX IFR - Stadionpark Infrastructuur (OOP)	5.099	0	598	528	-70	4.571

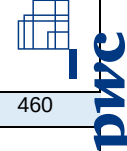
Algemene informatie						
Project omschrijving	De mobiliteitsopgave is een belangrijk onderdeel voor de ontwikkeling van de bereikbaarheid van het nieuwe stadion. Om de bereikbaarheid goed te kunnen borgen zijn er in en om het nieuwe stadion diverse aanpassingen nodig. Zoals de realisatie van voldoende parkeergelegenheid nabij het stadion en op afstand, voldoende busparkeerplaatsen en voldoende fietsparkeerplekken. Daarnaast dient de Olympiaweg en Colosseumweg opnieuw te worden geprofileerd en dienen diverse tramlussen/bogen te worden aangepast in combinatie met het realiseren van nieuwe haltes. De out-of-pocket bijdrage zijn voor de afdekking van de programmakosten tijdens de voorbereiding en realisatiefase van de mobiliteitsopgave.					
Gebied	IJsselmonde					
Planning	2018	tot	2024		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	5.099	0	0	5.099		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is gestart met de werkzaamheden aan de ontsluiting van de Verandagarage. Daarnaast zijn de voorbereidende werkzaamheden opgestart voor de omliggende buitenruimte. Tevens is gestart met voorbereidende werkzaamheden voor de keerlus van de tram bij de Kop van Zuid en het omklappen van het tramperron aan de Stadionweg.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Realisatie is achtergebleven.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O226AX IFR - Buitenruimte Leuvehaven/Schiedamsedijk	3.830	0	135	102	-33	3.725

Algemene informatie						
Project omschrijving	Herinrichting van de buitenruimte rondom het nieuw te bouwen Leuvehavenpaviljoen aan de Leuvehaven. De herinrichting sluit aan op nieuwe functies en ontwikkelingen langs de Leuvehaven/op de Schiedamsedijk.					
Gebied	Centrum					
Planning	2017	tot	2020		Fase	Uitvoering

Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	3.830	0	0	3.830		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Programma van Eisen (PvE) is afgerond. Voorlopig Ontwerp (VO) is in uitvoering.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het opleveren van de PVE vergde minder tijd en daardoor zijn de uitgaven lager dan begroot.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O227AX IFR - Katoenveem leegstandsbeheer	1.400	0	109	103	-6	1.297
Algemene informatie						
Project omschrijving	Rijksmonument Katoenveem is sinds juni 2016 gemeentelijk eigendom. De gemeente wil het Katoenveem een nieuwe gebruiksfunctie geven om de ontwikkeling van Merwe-Vierhavensgebied (M4H) te stimuleren. Het gebouw is echter in zeer slechte staat, onveilig en niet bruikbaar. Actief leegstandsbeheer tot het moment van oplevering is noodzakelijk om kraak, diefstal en vandalisme te voorkomen. De intentie is om renovatie en ingebruikname aan de markt over te laten. Daarvoor moet een marktkuitvraag ten behoeve van herontwikkeling worden voorbereid. Leegstandbeheer is tot het moment van oplevering herontwikkeling onontbeerlijk. Gestreefd wordt naar succesvolle opname door de markt medio 2020.					
Gebied	Merwe-Vierhavensgebied					
Planning	2017	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.400	0	0	1.400		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 heeft het beheer van de Katoenveem vooral in het teken gestaan van het wind- en waterdicht houden van het pand en beveiliging om kraak en andere ongewenste situaties te voorkomen. Daarnaast zijn er uren gemaakt ten behoeve van het onderzoek naar- en het begeleiden van de verkoop van het pand.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het beheer van de Katoenveem is vooral storing- en meldingsgericht, waardoor de werkelijke kosten niet met 100% zekerheid van tevoren in te schatten zijn.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O228AX IFR - Vredenoordplein	1.150	0	150	185	35	965
Algemene informatie						
Project omschrijving	Op het Vredenoordplein wordt op de plek van een voormalige basisschool een nieuw schoolgebouw voor voortgezet onderwijs gerealiseerd. De bestaande openbare buitenruimte sluit hierop niet aan en is gedateerd. Om het plein, in deze sociaal en maatschappelijk gevoelige (kansrijke) wijk, op passend niveau te krijgen wordt een investering in de buitenruimte gedaan.					
Gebied	Kralingen-Crooswijk					
Planning	2018	tot			Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.150	0	0	1.150		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is er gewerkt aan een uitgebreid participatieproces en bezwaarprocedures. Waardoor het project meer tijd in beslag genomen dan gepland.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitgaven zijn iets hoger dan begroot in verband met het uitgebreide participatieproces en bezwaarprocedures.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O229AX IFR - Rijnhaven	1000	0	500	540	40	460
Algemene informatie						

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Voor de Rijnhaven wordt een nieuw traject gestart tot visievorming en voorbereiding van marktconsultatie om deze zeer bijzondere en centraal in de stad liggende maar in onbruik geraakte haven tot haar potentie te brengen. Met de voortgang van de gebiedsontwikkelingen Kop van Zuid (Wilhelminapier) en Katendrecht begint het afmaken van het "Rondje Rijnhaven" werkelijkheid te worden. Een ontwikkeling in de Rijnhaven met een bijzonder woonmilieu, duurzaamheid, hoogwaardig openbaar gebied en voldoende (fiets) parkeerplaatsen begint aan urgentie te winnen. Hierbij speelt ook de toegenomen woningbouwopgave een belangrijke rol. Deze zou ook in of aan de Rijnhaven kunnen worden gefaciliteerd. Een gebiedsontwikkeling in de Rijnhaven moet vooral een aanvulling zijn op bestaande en reeds geplande ontwikkelingen. Het maakt de aloude wens van een "Binnenstad op 2 oevers" werkelijkheid.				
Gebied					
Planning	2018	tot			Fase
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	Uitvoering
	1.000	0	0	1.000	

Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Voor de Rijnhaven zijn er in 2018 diverse onderzoeken verricht. Deze (voorbereidende) onderzoeken zijn gedaan om de kansen en mogelijkheden te verkennen. Daarnaast heeft het participatietraject in 2018 plaatsgevonden. In dit participatietraject stond het ambitiedocument van de gemeente centraal. De resultaten zijn verwerkt in het reactiedocument en vormen tevens de input voor het Masterplan Rijnhaven. Dit is een verdere uitwerking van het ambitiedocument.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De overschrijding heeft betrekking op de extra onderzoeken die verricht zijn en de communicatiekosten.				
Bedrag herbestemming	N.v.t				
Toelichting herbestemming	N.v.t				

O230AX IFR - Mathenesserweg	870	0	103	116	13	754

Algemene informatie					
Project omschrijving	De openbare ruimte van de Mathenesserweg wordt verbeterd om verloedering tegen te gaan. Het gaat om drie ingrepen: nieuw verlichtingsplan; oversteek- en pleininrichting bij kruising met Rösener Manzstraat; vergroening van de koppen nabij Mathenesserbrug en Marconiplein.				
Gebied	Delfshaven				
Planning	2018	tot			Fase
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	Uitvoering
	870	0	0	870	

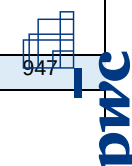
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het ontwerp voorbereid en afgestemd met bewoners van de Mathenesserweg. Bewoners gaven aan dat snelheidsremmende maatregelen, naast de bovengenoemde ingrepen ook gewenst zijn.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De Mathenesserweg staat verkeerstechnisch niet op zichzelf. Het Marconiplein en de verkeerssituatie rond de Mathenesserbrug zijn mede bepalend voor de benodigde ingrepen. Er is gekeken of de Mathenesserbrug onderdeel moest worden van het inrichtingsplan (IP). Dat bleek echter zo'n lastige vraag verkeerstechnisch, dat daar weer vanaf is gezien om vertraging te voorkomen. Dit heeft echter wel meer tijd gekost dan verwacht om uit te zoeken.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				

O231AX IFR - Buitenruimte Koningsveldeplein	526	0	113	27	-86	499

Algemene informatie					
Project omschrijving	Het Koningsveldeplein is, in afwachting van de ontwikkeling van de voormalige school, al meer dan vijftien jaar tijdelijk ingericht. Het plein is deels verzakt, de speeltoestellen zijn aan vervanging toe en de functies sluiten niet goed aan bij de doelgroep. Het plein is het enige van formaat in het Liskwartier dat ruimte biedt aan alle leeftijdscategorieën en sport. De ontwikkeling van het plein is concreet benoemd als resultaat in het gebiedsplan en sluit aan op de doelstellingen van het beleid van het vorige college "Kansrijke wijken" en "Kom op naar buiten".				
Gebied	Noord				
Planning	2016	tot	2018		Fase
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	Uitvoering

	526	0	0	526		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Eind 2018 zijn de grondwerkzaamheden gestart. Daardoor stuitte men op onvoorziene, maar noodzakelijke werkzaamheden aan het riool en in de ondergrond. Desalniettemin zal er in de zomer 2019 op het plein gespeeld kunnen worden. De bomen zullen later in dat jaar worden geplant.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door stagneren van de uitvoeringswerkzaamheden is er in 2018 minder uitgegeven dan begroot.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O234AC IFR - Capaciteit Feijenoord City	1.550	0	1.550	1.550	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	Dekking van de gemeentelijke apparaatskosten, voor zover zij niet gedekt zijn door een investeringskrediet, voor het programma Stadionpark en onderdeel Feijenoord City. Voor het jaar 2018 gaat het om € 1,55 mln. en de jaren 2019-2022 gaat het om € 1,75 mln. jaarlijks ten behoeve van de bekostiging van de gemeentelijke inzet in de gebiedsontwikkeling.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2018	tot			Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.550	0	0	1.550		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De gemeente Rotterdam staat positief tegenover de ontwikkeling van Feyenoord City, waarbij een private partij (Feyenoord) een actieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de stad. De gemeente heeft daarbij haar wettelijke bevoegdheden, zoals het vaststellen van het bestemmingsplan en het verlenen van de benodigde vergunningen. Vanuit die rol toets de gemeente de plannen van Feyenoord. Om de ontwikkeling daadwerkelijk mogelijk te maken, heeft Feyenoord de gemeente gevraagd ook actief deel te nemen in de ontwikkeling van Feyenoord City. Hiervoor is dit huidige project geopend. Meer informatie over het project, de voorwaarden voor gemeentelijke deelname (position paper - vastgesteld door gemeenteraad 2017) en de voortgangsrapportage is te vinden op www.feyenoord-city.nl					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O234BC IFR - Capaciteit NPRZ	1.500	0	1.500	1.500	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	Dekking van gemeentelijke apparaatslasten voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid, voor zover zij niet gedekt zijn door een investeringskrediet én voor zover zij zo omvangrijk zijn dat zij niet binnen de apparaatslastenbudgetten van de gemeente kunnen worden opgevangen. Voor de jaren 2018-2021 gaat het om € 1,5 mln. jaarlijks ten behoeve van de gebiedsontwikkeling Nationaal Programma Rotterdam Zuid.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2018	tot	2022		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.500	0	0	1.500		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het programmamanagement van de pijler Wonen van het NPRZ is volledig opgetuurd. De strategie voor de aanpak van de bestaande woningvoorraad is opgesteld, er is onderzoek gedaan naar sociale stijgers, een programmamanager buitenruimte gestart en de financiële beheersing is doorontwikkeld.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De onttrekking is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O109AX IFR - Coolhaven	3.000	1.606	0	447	944	947
Algemene informatie						

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Het project Coolhaven maakt deel uit van het Programma Binnenstad en betreft de (her-) inrichting van de openbare ruimte. Met het Programma Binnenstad wordt beoogd om in samenwerking met (markt-)partijen een aantrekkelijk en internationaal vestigings-, woon- en verblijfsklimaat te realiseren in het gebied Hoboken-Coolhaven. Daarbij is het niet alleen de bedoeling om woonruimte toe te voegen, maar ook om bedrijvigheid op het gebied van medical research in de periferie van het Erasmus MC uit te breiden. Het project Coolhaven steunt de gezamenlijke gebiedsontwikkeling in Hoboken-Coolhaven. Delfshaven					
Gebied						
Planning	2016	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	3.000	0	0	3.000		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In het kader van het bouwrijp maken voor woningbouw is in 2017 gestart met het plaatsen van de damwand, verleggen kabels en leidingen en saneren van de bouwlocatie. Uitgifte van de grond vond plaats in juni 2018. De opdracht voor het inrichtingsplan (IP) openbare ruimte werd in 2018 gestart en in 2019 zal er geraamd worden wordt het uitgewerkte IP vastgesteld.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitnutting van de toegekende middelen IFR houdt verband met de vorming van een verliesvoorziening in verband met het berekende tekort (netto contante waarde) van de grondexploitatie Coolhaven. Vanwege verschuiving van budgetten tussen de jaren is de realisatie lager dan begroot. Het restant blijft beschikbaar voor eventueel noodzakelijke aanvulling van de verliesvoorziening van dit project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
	N.v.t.					

Verkeer en Vervoer	9.125	1.963	2.101	1.514	-587	5.648
O165B8 IFR - A16	350	0	350	350	0	0

Algemene informatie						
Project omschrijving	De gemeente Rotterdam draagt samen met de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag bij aan de inpassingsmaatregelen voor de A16 Rotterdam. Deze bijdrage uit het voorbereidingsbudget IFR betreft gemeentelijke kosten voor voorbereiding en planbegeleiding.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2018	tot			Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	350	0	0	350		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Voorbereiding en plangbegeleiding, waaronder overleg over de planning om tot een eenduidige afstemming te komen met de aannemer.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

O194AX IFR - Hoekse Lijn	1.795	712	338	285	-53	798

Algemene informatie						
Project omschrijving	In 2014 is een bestuurlijk besluit gevallen over het ombouwen en verlengen van de Hoekse Lijn van een NS-spoorlijn naar metroverbinding. Het college van B&W van Rotterdam heeft zich in 2015 uitgesproken voor een verdere doortrekking van de spoorlijn tot aan het strand en voor een aan de omstandigheden aangepast station. Dit is geëurd onder de voorwaarde dat financiering in samenwerking met andere partijen geschiedt. De Metropool Regio Rotterdam Den Haag (MRDH) neemt de kosten van de extra spoorverlenging en de helft van de extra kosten van het station voor haar rekening. Hoek van Holland					
Gebied						
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.795	0	0	1.795		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het ontwerp van de stationsomgeving uitgewerkt in een inrichtingsplan en voor station en aansluiting op het plein is een bestek gemaakt.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitwerking in de vorm van ontwerpen en bestekken heeft in 2018 vertraging opgelopen door de ontwikkelingen in de Hoekse Lijn en veiligheids- en inrichtingsvraagstukken rondom het eindstation.					

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O209AX IFR - Fietsplan	2.130	1.251	879	879	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	Vanuit de ambities van het collegeprogramma 2014-2018 is € 2 mln. per jaar uitgetrokken om een betere fietsstad te worden. De dertig acties die geformuleerd zijn in het Fietsplan kan de gemeente met € 2 mln. per jaar aanpakken, zij het allemaal in beperkte mate. Bij de behandeling van het Fietsplan in de raad zijn moties aangenomen. Voor de uitvoering van deze moties is in totaal € 2 mln. extra beschikbaar gesteld vanuit het IFR en € 700 vanuit het rekeningresultaat 2016.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2016	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.130	0	0	2.130		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het Fietsplan 2016-2018 is afgerond. Concrete doelstelling van het Fietsplan was het fietsgebruik in 3 jaar tijd met een verdere 10% te laten groeien op routes van en naar de binnenstad. Hiertoe zijn 29 actiepunten geformuleerd. Op alle 29 actiepunten zijn maatregelen uitgevoerd. De doelstelling van 10% groei fietsgebruik op de drukste routes is in de loop van 2018 behaald.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
O225AX IFR - Hoek van Holland - buitenruimte en verkeersaanpassingen	4.850	0	534	0	-534	4.850
Algemene informatie						
Project omschrijving	De spoorverlenging brengt aanpassingen met zich mee in de buitenruimte van Hoek van Holland. Het gaat om de directe omgeving van de beide stations (HvH Strand - 3.785 miljoen / HvH Haven 1.065 miljoen) en de aanpassingen aan de bestaande infrastructuur. Deze ingrepen zijn nodig om tot een veilige, goed ingepaste en functionerende Hoekse Lijn te komen die op draagvlak kan rekenen bij de omgeving en recht doet aan de afspraken met de gemeenteraad en andere partijen. Het totaal aan ingrepen leidt tot een betere ontsluiting van dorp en strand en draagt bij aan de ontwikkeling van Hoek van Holland tot een vier-seizoenenbadplaats.					
Gebied	Hoek van Holland					
Planning	2018	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	4.850	0	0	4.850		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Voor de buitenruimte van het nieuwe eindstation Hoek van Holland Strand is in 2018 nog niets gedaan doordat de planontwikkeling langer duurt dan voorzien.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Voor de Stationsomgeving Hoek van Holland Haven zijn geen onttrekkingen gedaan, omdat dit deel van de bijdrage ad. € 1.065 mln. voor de dekking van de kapitaalslasten ingezet gaat worden.					
Bedrag herbestemming	De Stationsomgeving HvH Haven is in uitvoering en zal bij de oplevering in 2020 geactiveerd worden.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
Economische Zaken	750	0	250	250	0	500
O220AH IFR - Center of expertise	750	0	250	250	0	500
Algemene informatie						
Project omschrijving	Bijdrage in de onrendabele top van een te bouwen gemeenschappelijke voorziening en internationale showcase voor vernieuwing en innovaties in de Food Sector met de werktitel: Experience Center op het industrieterrein van Nieuw Reijerwaard.					
Gebied	Overige					
Planning	2017	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	750	0	0	750		
Toelichting						

Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In oktober 2017 is de eerste paal geslagen voor de nieuwbouw van het bedrijfspand voor Van Gelder Groente & Fruit. Het Experience Center maakt onderdeel uit van deze nieuwbouw. De bouw vordert gestaag en loopt conform planning. Opening Experience Center hangt samen met de ingebruikname van het, grotendeels volledig geautomatiseerde, magazijn en de productiehal. Naar verwachting zal dit Q4-2019 plaatsvinden. Kijk voor een impressie op https://www.youtube.com/watch?v=z0crAZ4zW8Y
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie is conform begroting.
Bedrag herbestemming	N.v.t.
Toelichting herbestemming	N.v.t.

Cultuur, sport en recreatie	3.912	2.770	820	786	-34	356
O145AX IFR - Toegankelijkheid sportaccommodaties	2.412	1.794	320	298	-22	320

Algemene informatie						
Project omschrijving	Het beter toegankelijk maken van sportaccommodaties voor mensen met een beperking. Bij bestaande bouw worden op strategische locaties accommodaties aangepast, zodat deze beter toegankelijk en bruikbaar worden voor mensen met een beperking.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2014	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.412	0	0	2.412		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project bevat 30 accommodaties, die allen inmiddels grotendeels zijn afgerond. Enkele resterende opleverpunten worden in het eerste kwartaal 2019 afgerond. Dit betreft een tweetal locaties Tattistraat en Wielewaal.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Opdrachten zijn conform begroting uitgevoerd. Verschil in realisatie zit hem in resterende opleverpunten.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

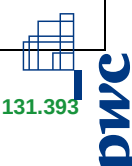
O193BX IFR - Binnenstad (collegeprogramma 2015-2018)	1.500	976	500	488	-12	36

Algemene informatie						
Project omschrijving	Binnenstad aantrekkelijke maken en het opknappen van pleinen (in het bijzonder het Schouwburgplein, Oostplein en Stadspark Grotekerkplein) voor een aantrekkelijker binnenstad. Het opknappen van pleinen (in het bijzonder het Schouwburgplein, Oostplein en Stadspark Grotekerkplein) en het bevorderen van de levendigheid (en gastvrijheid) voor een aantrekkelijker binnenstad.					
Gebied	Centrum					
Planning	2014	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	IFR	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.500	0	0	1.500		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is de westelijke rand van het Schouwburgplein aangepast en toegankelijker gemaakt. Er werd tevens begonnen met de vergroening van het voorplein wijkpark Oude Westen.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitvoering van de kadetrapen aan het stadspark en het voorplein wijkpark zijn vertraagd waardoor kosten in 2019 zullen vallen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

Totaal	444.902	284.593	38.569	28.916	-9.156	131.393

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Naast de out-of-pocket projecten worden vanuit het IFR ook voorbereidingskosten en kapitaallasten gedekt over investeringen waartoe middels de investeringsvoorstellen is besloten.

Vrijval

In 2017 is door de raad besloten tot het vormen van een bestemmingsreserve voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid pijler wonen (NPRZ-wonen). Voor 2018 heeft dit geleid tot overheveling van de binnen het IFR nog beschikbare budgetten voor de projecten Buitenruimte Vreewijk (€ 1,6 mln) en Putsebocht (€ 60) naar de bestemmingsreserve NPRZ-wonen.

Bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling

In november 2017 heeft de gemeenteraad besloten tot de vorming van de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling door bundeling van gemeentelijke middelen voor buitenruimte projecten. Deze middelen waren eerst ondergebracht in het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV3) en in het begrotingsproduct Grondzaken van cluster Stadsontwikkeling. De bestemmingsreserve wordt jaarlijks met maximaal €10 mln. aangevuld vanuit het positieve jaarrekening-resultaat van het product Grondzaken van cluster Stadsontwikkeling.

De middelen in de bestemmingsreserve worden gebruikt als dekking voor fysieke projecten die bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen met betrekking tot aantrekkelijke en gezonde woon- en leefmilieus. Het betreft buitenruimteprojecten gekoppeld aan gebiedsontwikkeling en projecten gekoppeld aan vergroening.

Toevoegingen

In 2018 zijn op basis van het eerder genomen raadsbesluit de bestemmingsreserves ISV (ISV3) en Investeringsplannen zonder gronduitgifte (IPzG) vervallen en toegevoegd aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling.

Conform het raadsbesluit is op basis van resultaatneming op uitvoeringsprojecten binnen product Grondzaken het maximale bedrag van € 10 mln aan de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling toegevoegd.

Onttrekkingen

De grootste uitgaven in 2018 betreffen uitgaven voor de navolgende buitenruimteprojecten: Rotterdam Central District (RCD) (€ 1,7 mln); Distributie Terbregge Oost (€ 374); parkeergarage Bajonet (€ 480); Hof van Zuidwijk (€ 673); Bodemsanering (€ 332) en Buitenruimte Kop van Feijenoord (€ 293). De uitgave van € 1,5 mln voor project Motorstraat heeft betrekking op een verliesvoorziening gerelateerd aan de betreffende grondexploitatie.

De onderbesteding ten opzichte van de begroting 2018 wordt vooral veroorzaakt door lagere bestedingen bij de aanpak bestaande particuliere voorraad (€ 1,7 mln). De overige onderbesteding is veroorzaakt door buitenruimte Bajonet (€ 490), buitenruimte Kop van Feijenoord (€ 287), het Nieuwe Dorp op Heijplaat (€ 210), het Masterplan buitenruimte Maasranden (€ 267) en een groot aantal andere projecten.

Hieronder wordt per project inzicht gegeven in de projectomschrijving, de inhoudelijke toelichting op hetgeen in 2018 is gerealiseerd en een financiële toelichting op het verschil tussen de begroting en realisatie.

	Budget GO	Realisatie t/m 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil	Restant per 1-1- 2019
Economische Zaken	36	36	34	-	-34	-
F03006 ISV - Winkelcentrum Oude Wetering (Beverwaard)	36	36	34	-	-34	-
Algemene informatie						
Project omschrijving	Vermindering van de leegstand, verbetering van de buitenruimte en uitstraling geven aan het winkelcentrum Beverwaard. Op de navolgende onderdelen wordt ingezet: 1. Vergoeding/subsidie om ondernemers te stimuleren om naar het winkelcentrum te verhuizen of hun winkelruimte binnen het winkelcentrum te vergroten. 2. Maatregelen ter verbetering van de uitstraling en levendigheid van het winkelcentrum. 3. Communicatiestrategie ter verbetering van het imago van het winkelcentrum.					
Gebied						
Planning	2016	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	36	-	-	36		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project is gerealiseerd en de financiële afhandeling heeft reeds plaatsgevonden.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De begrote kosten voor de buitenruimte zijn niet doorbelast, waardoor het restbudget niet meer zal worden benut.					
Bedrag herbestemming	34					
Toelichting herbestemming	Het restbudget zal niet meer worden benut.					
Beheer van de Stad	1.162	317	440	-50	-490	895
F02013 ISV - Bajonet buitenruimte Fase 2	1.162	317	490	-	-490	845
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het opnieuw inrichten van de buitenruimte van de hieronder genoemde straten: De Bajonetstraat, Adrianaplein, Kogelvangerstraat, Korte Bajonetstraat en Adrianastraat en doorsteek via Schoolplein van OBS naar de van Speykstraat.					
Gebied						
Planning	2014	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.162	-	-	1.162		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De volgende werkzaamheden zijn afgerond: Rioolwerkzaamheden aan de Kogelvangerstraat; doorsteek schoolplein OBS naar van Speykstraat; Bajonetstraat (tussen Schietbaanstraat- Kogelvangerstraat); Adrianastraat (tussen Westkruiskade en Kogelvangerstraat).					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door de aangescherpte regelgeving BBV moeten de onderdelen wegen en groen bij integrale rioolprojecten gezien worden als vervanging en daardoor geactiveerd worden. Bij de 10-maands 2018 is een splitsing gemaakt tussen onderhoudswerkzaamheden (exploitatie) en vervangingswerkzaamheden (investering).					
Bedrag herbestemming	Op grond van dit gegeven is het begrote bedrag niet benut. N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

F02039 ISV - Kleinpolder Zuidwest (WWI) buitenruimte	-	-	-50	-50	-	50

Algemene informatie						
Project omschrijving	Administratieve afhandeling, gezien het project reeds is vastgesteld.					
Gebied						
Planning						
Dekking	ISV	tot Gemeente (overig)	2018 Derden	Totaal	Fase	Afronding
	-	-	-	-		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Administratieve afhandeling					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	50					
Toelichting herbestemming	Project is reeds vastgesteld. Het bedrag is niet meer nodig.					
Stedelijke inrichting	6.185			-48	-1.736	2.402
F01002 ISV - Aanpak Particuliere Voorraad	6.185	3.831	1.688	-48	-1.736	2.402
		3.831	1.688			2.402

Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak Particuliere Woningvoorraad is bedoeld voor verbetering van in ieder geval de basiskwaliteit van 3.000 woningen. De opgave richt zich voornamelijk op de oude stadswijken van Rotterdam. In de oude stadswijken concentreert zich een voorraad die zowel qua type woning als qua eigenaar als kwetsbaar aan te merken is. Veel woningen voldoen niet aan de huidige kwaliteitseisen, hebben een lage WOZ-waarde en taxatiewaarde, met te hoge hypotheek. Bovendien investeren veel eigenaren om verschillende redenen niet in hun woning, waardoor er sprake is van slecht tot zeer slecht onderhoud en verval dreigt. Het huidige programma past in een lange termijn aanpak van particuliere woningen die zich richt op het voorkomen van ernstig achterstallig onderhoud (basiskwaliteit). Het programma sluit aan op het programma Bestaande Voorraad.					
Gebied	Oude stadswijken					
Planning	2011	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	6.185	-	-	6.185		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De doelstelling van 3000 verbeterde woningen is bijna (2988) behaald. Het eerste kwartaal zijn alle woningen verbeterd. In 2019 worden de financiële verplichtingen van de subsidies afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Geen aanspraak op subsidie gemaakt, er is zelfs subsidie teruggestort.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
Ruimtelijke ontwikkeling	53.464	37.791	5.288	4.710	-578	10.963
F01003 ISV - Samenvoeging woningen (Oud Charlois)	2.000	577	120	137	17	1.886

Algemene informatie						
Project omschrijving	Ontwikkelen en uitvoeren van een instrumentarium om te komen tot het samenvoegen van woningen (incl. subsidies en verhuiskostenvergoeding) om daarmee een gevarieerd woningaanbod te creëren, zodat gezinnen (met kinderen) voor de wijk Oud Charlois behouden worden of zich er vestigen. 150 woningen worden samengevoegd tot 75 woningen; hiervan worden 60 woningen door de corporaties samengevoegd tot 30 woningen terwijl 90 woningen door de gemeente worden samengevoegd tot 45 woningen.					
Gebied	Charlois					
Planning	2012	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	40.909	tot			Fase	Uitvoering
			43.344			

	2.000	-	-	2.000		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is een verbeterde versie van de Subsidieregeling Samenvoegen gemaakt (inhoudelijk, politiek-bestuurlijk en operationeel traject)					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	N.v.t.					
Bedrag herbestemming	1.146					
Toelichting herbestemming	Binnen de gelden van de Regiodeal Rotterdam Zuid 2019-2022 is voor het instrumentarium Samenvoegen van woningen een afzonderlijk budget beschikbaar gekomen (onder andere voor de subsidieregeling "Samenvoegen en vergroten van woningen Rotterdam Zuid 2019"), die per 1 januari 2019 van kracht is. Daarom wordt van dit oude budget alleen voor 2019 nog € 140 benut voor de overgang van oude naar nieuwe regeling. Het resterende bedrag van € 1,146 mln. valt vrij en wordt herbestemd aan andere projecten binnen het Gebiedsontwikkelingsfonds.					
F01004 ISV - Aanpak Oud Carnisse onderdeel PWVB	1.751			-	-40	485
	1.266	40				
Algemene informatie						
Project omschrijving	De bijdrage is beschikbaar gesteld voor de Aanpak Oud Carnisse, het gebied tussen de Carnisselaan, de Buyserslaan, Utenhagenlaan en Ebenhaëzerstraat. De aanpak behelst particuliere woningverbetering inclusief subsidie voor eigenaren van de in 2011 aangewezen adressen. Het aantal eigenaren dat van de regeling gebruik heeft gemaakt is zeer gering. Deze regeling is met ingang van 1 januari 2017 gestopt. Diverse ingediende aanvragen moeten nog definitief worden vastgesteld.					
Gebied						
Planning	2011	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.751	-	-	1.751		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Er moeten nog diverse verleende subsidies worden vastgesteld. (M.i.v. 1 januari 2017 is de regeling gestopt)					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	In 2018 zijn er geen subsidies vastgesteld en uitbetaald.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02007 ISV - Jaffa interne kosten gemeente SO	500				-14	156
	338	20	6			
Algemene informatie						
Project omschrijving	Woningcorporatie Woonstad herontwikkelde woonwijk Jaffa Zuid in Kratingen-west (ca.150 nieuwe woningen en openbare ruimte). De rolverdeling is dat Woonstad de lead heeft bij deze herontwikkeling: zij realiseert het vastgoed en de openbare ruimte. De gemeente faciliteert dit proces, stelt plankaders op (bestemmingsplan, stedenbouwkundig matenplan, inrichtingsplannen openbare ruimte), toetst en ziet toe op nakoming afspraken. Doel van dit project is het bekostigen van de interne procesgang binnen de gemeente inzake het opstellen, afsluiten en bewaken van de geleverde producten alsmede de afgesproken bouwprestaties.					
Gebied	Kralingen					
Planning	2010	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	500	-	-	500		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Alle woningen zijn reeds opgeleverd. De openbare ruimten zijn aangelegd. Medio 2019 zal de financiële gereedmelding door Woonstad plaatsvinden.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het project bevindt zich in de afrondende fase, waardoor voor 2018 minder toelichting uren nodig waren.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02018 ISV - Buitenruimte Gymzaal Blankenburgstraat	335					106
	126	76	103	27		
Algemene informatie						
Project omschrijving	De buitenruimte van de opgeleverde nieuwe gymzaal aan de Blankenburgstraat in Tarwewijk wordt opnieuw ingericht. De werkzaamheden hebben betrekking op bestrating, groenaanleg, plaatsen straatmeubilair en speeltoestellen. De totale					

herinrichting van de openbare buitenruimte waarbij sprake is van een kwaliteitsimpuls bedraagt 2.482 m².						
Gebied						
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	335	-	-	335		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Inrichtingsplan (IP) is eind 2018 uitgevoerd en afgerond. De uitvoeringswerkzaamheden aan de buitenruimte zijn naar voren gehaald, waardoor de volledige herinrichting in 2018 kon plaatsvinden.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De eindafrekening van het project moet nog plaatsvinden, omdat de herinrichtingswerkzaamheden eind 2018 zijn uitgevoerd..					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02019 ISV - Buitenruimte Grondherenstraat	567				-9	
		32	80	71		464
Algemene informatie						
Project omschrijving	De ISV3 bijdrage wordt ingezet voor het ophogen van het terrein en de herinrichting van de buitenruimte in de Grondherenstraat. De werkzaamheden hebben betrekking op bestrating, groenvoorziening, aanbrengen van parkeerplaatsen en het plaatsen van speeltoestellen. De totale herinrichting van de openbare buitenruimte waarbij sprake is van een kwaliteitsimpuls bedraagt 5.690 m².					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	567	-	-	567		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het inrichtingsplan is uitgevoerd. De uitvoeringswerkzaamheden starten in de 2e kwartaal van 2019					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt door de fasering van het project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02020 ISV - Boergoensehof (Oud Charlois)	1.301				-20	
		1.277	24	4		20
Algemene informatie						
Project omschrijving	Door een kwaliteitsimpuls en herinrichting van vernieuwde erfafscheidingen en het afsluiten van portieken wordt de sfeer en de verborgen kwaliteiten van de straten meer zichtbaar. Hiervan profiteren de omliggende straten.					
Gebied	Charlois					
Planning	2012	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.301	-	-	1.301		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Bestrationswerkzaamheden aan de Boergoensevliet en de Frans Bekkerstraat.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het aanleggen van alternatieve parkeerplekken in de omgeving van de Boergoensestraat Oostzijde moeten nog worden gerealiseerd.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02021 ISV - Voornsehof (Oud Charlois)	420				-20	
		400	20	-		40
Algemene informatie						
Project omschrijving	Uitvoering buitenruimte Voornsehof in het verlengde van het nieuwbouwplan Voornsehof. Speeltuin en overgangsgebied tussen private en publieke ruimte krijgen een kwaliteitsimpuls. Aanvullende aanpassingen aan de Verboomstraat en nieuw aan te leggen riolering in de De Quackstraat en het Noordelijke deel van de Oudenhoornstraat. De totale openbare buitenruimte is begroot op 4.000 m².					
Gebied	Charlois					

Planning	2014	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	420	-	-	420		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project is gerealiseerd en opgeleverd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Nadat de financiële afhandeling heeft plaatsgevonden kan gekeken worden of het restbedrag kan vrijvallen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02022 ISV - IP Beijerkop (Hillesluis):	1.771				-	-
		1.769	2	2		
Algemene informatie						
Project omschrijving	Doelstelling is het vergroten van de verkeersveiligheid op de Beijerlandse laan. Ook de buitenruimte op de Beijerlandse laan tot en met het Slagheplein, inclusief de buitenruimte die bij het bouwproject "Groningerstraat" worden heringericht en krijgen een groenere uitstraling.					
Gebied						
Planning	2011	tot	2017		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.771	-	-	1.771		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project is reeds opgeleverd en alle werkzaamheden zijn uitgevoerd. Het project is afgerond en de verleende geldelijke steun is vastgesteld.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02023 ISV - Buitenruimte Kop van Feijenoord	3.744				-287	364
		3.087	580	293		
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het park krijgt een duidelijke kwaliteitsimpuls. Bij Oranjeboom fase 1 en fase 2 wordt de openbare buitenruimte na realisatie rondom de nieuwbouwblokken in Rotterdamse stijl aangelegd. Feijenoordplein wordt ook aangepast. Ook bij de deelprojecten gelegen aan de Zinkerblok - "Helderheidsplein" en Zebra Entrepot zullen diverse herinrichtingswerkzaamheden plaatsvinden. De totale herinrichting van de openbare buitenruimte waarbij sprake is van een kwaliteitsimpuls bedraagt 33,5 ha. Feijenoord					
Gebied						
Planning	2012	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	3.744	-	-	3.744		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Afgelopen jaar is de verplaatsing/aanleg van de Rotterdamse Munt gerealiseerd. De uitvoering van het Helderheidplein is eind 2018 gestart en wordt afgerond in 2019.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De realisatie van het project onderdeel Helderheidplein is iets vertraagd en de financiële afronding van de Rotterdamse Munt heeft niet in 2018 plaatsgevonden.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F02027 ISV - Motorstraat (Feijenoord)	6.770					
		5.224	740	1.545	805	
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het creëren van een woon, werk, leer en zorgcampus met een aantrekkelijk vestigingsklimaat, wat als aanjager dient te fungeren voor de verdere fysieke en sociaal- economische ontwikkelingen van het "Hart van Zuid" en omliggende wijken. De bijdrage zal benut worden om de buitenruimte in het Motorstraatgebied opnieuw in te richten, waardoor ruimtelijke verbindingen zullen ontstaan, dat uitstraalt in de veiligheid van het gebied. Feijenoord					
Gebied						
Planning	2010	tot	2021		Fase	Uitvoering

Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	6.770	-	-	6.770	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is begonnen met de bouw van De Startmotor. Met de oplevering van dit gebouw in 2020 worden er meer dan 500 studentenwoningen toegevoegd aan de bestaande voorraad. Verder is er in 2018 gewerkt aan de voorbereiding van de werkzaamheden aan het Jan Ligthartplein en omgeving. Bovendien is het nieuwe schoolgebouw van het Avicenna College opgeleverd en is er verder gewerkt aan de uitbreiding van het Ikazia ziekenhuis.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het verschil wordt veroorzaakt doordat er in 2018 een nieuwe geactualiseerde raming van de openbare werken in de grondexploitatie is doorgevoerd. Hierdoor zijn de verwachte kosten van de openbare werken gestegen en zijn de kosten voor de aanleg van de openbare ruimte bij het nieuw geopende Avicenna College in de grondexploitatie opgenomen. Ook met deze bijstelling blijven de kosten binnen de afgegeven ISV3 subsidie.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F02032 ISV - Tuin op het Zuiden: aanplant bomen	400			-	-55
		155	55		245
Algemene informatie					
Project omschrijving	Het behouden van het groen karakter van de Zuidelijke Tuinsteden door het gefaseerd aanplanten en terugplanten van grote bomen op strategische locaties in de wijk Pendrecht.				
Gebied	Charlois				
Planning	2011	tot	2019		Fase
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	Uitvoering
	400	-	-	400	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Er hebben in 2018 geen werkzaamheden plaatsgevonden.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Er hebben in 2018 geen werkzaamheden plaatsgevonden, omdat bij het planten van (grote) bomen gewacht moet worden tot het plantseizoen (1e kwartaal van 2019).				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F02033 ISV - Nieuwe Dorp F1 (Heijplaat)	2.250			-	-210
		2.040	210		210
Algemene informatie					
Project omschrijving	Het bouwen van 200 nieuwe (grondgebonden koop) woningen door Woonbron in het "Nieuwe Dorp". Om dit te bewerkstelligen zullen 288 woningen bijna volledig worden gesloopt. De ISV3 bijdrage wordt ingezet voor het amoveren van 288 woningen, het bouwrijp maken en woonrijp maken. De op te leveren openbare buitenruimte (1,5 ha) wordt in Rotterdamse stijl ingericht.				
Gebied					
Planning	2011	tot	2024		Fase
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	Uitvoering
	2.250	-	-	2.250	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Woonrijp maken van fase 1 is afgerond. Woonrijp maken 2e fase is in uitvoering				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het benutten van de toegekende ISV-middelen houdt verband met de vorming van een verliesvoorziening in verband met het berekende tekort (netto contante waarde) aan de grondexploitatie. In 2018 is het niet benut, waardoor het doorschuift naar het volgende jaar.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F02038 ISV - Balkon aan de Maas	670			-	
		621	48	48	
Algemene informatie					
Project omschrijving	Creëren van een nieuwe kwalitatief hoogwaardige recreatieve openbare ruimte aan de Maashaven. Het Balkon wordt een bovenwijkse groen- en recreatieve voorziening die voor mensen uit heel Rotterdam (zuid) interessant is. Doel van het project is tweeledig: 1) verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit door het maken van nieuwe verbindingen, 2) Door het aanleggen van een kwalitatief hoogwaardige verblijfsruimte aan de Maas				

Gebied	wordt een aantrekkelijke leef- en verblijfsomgeving voor bewoners, bezoekers en mensen die er werken gecreëerd.					
Planning	2015	tot	2019		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	670	-	-	670		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In het 3e kwartaal van 2018 zijn de buitenwerkzaamheden, samen met de nieuwbouw van Karwei/fitness/horeca ter plaatse van voormalige bedrijfsbebouwing, gestart. Het project wordt in het 1e kwartaal van 2019 opgeleverd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F03004 ISV - PK Willem Tellhof (deelplan 8 en 9) (Hoogvliet)	1.000	877	123	108	-15	15
Algemene informatie						
Project omschrijving	"Wilhelm Tellhof" is gesitueerd in het deelgebied Hoogvliet Oudeland. Doel van het project is het opkopen van bedrijfsruimten om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken, het realiseren van parkeerplaatsen op maaiveld en toegankelijker en aantrekkelijk maken van het winkelcentrum. De totale herinrichting van de openbare buitenruimte waarbij sprake is van een kwaliteitsimpuls bedraagt 2.500 m².					
Gebied	Hoogvliet					
Planning	2011	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.000	-	-	1.000		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De sloop activiteiten zijn gereed. Momenteel ligt er een Definitief Ontwerp van de buitenruimte. Eind 2019 wordt met de uitvoering gestart.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt door andere fasering van het project dan begroot. Het restbudget zal ingezet worden om het projectdoel te halen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F03005 ISV - PK Bajonet (Oude Westen)	2.400	1.920	480	480	-	-
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het realiseren van 90 parkeerplekken in een gebouwde parkeergarage onder het blok van 30 nieuwbouwwoningen in de Bajonetstraat. Van de 90 door Woonstad gerealiseerde parkeerplekken worden 30 parkeerplekken door de kopers van de nieuwbouwwoningen gekocht en de overige 60 parkeerplekken zijn bestemd voor de bewoners in de omgeving.					
Gebied						
Planning	2012	tot	2017		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.400	-	-	2.400		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project is reeds opgeleverd en alle werkzaamheden zijn uitgevoerd. Het project is door Woonstad gereed gemeld en de verleende geldelijke steun is door Stadsontwikkeling vastgesteld.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F04001 ISV - ISV3-04.03.01 Bodemsanering woningbouw-gerelateerd	6.730	1.980	368	201	-167	4.549
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het doel van de bijdrage en activiteiten is het financieel mogelijk maken van bouwprojecten in de stad. Projecten die worden gerealiseerd en van maatschappelijk belang zijn krijgen voorrang bij de verdeling / toekenning van ISV3 bodemsubsidie.					
Gebied	Stad					
Planning	2010	tot	2019		Fase	Uitvoering

Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	6.730	-	-	6.730		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Er is voor één project bodemsubsidie toegekend en uitgekeerd (Staringbuurt fase 3 en 4). Daarnaast zijn er meerdere projecten begeleid en beoordeeld, maar heeft nog niet tot toekenning en uitkering geleid.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De toekenning en uitkering van bodemsubsidie is afhankelijk van de voortgang van hiervoor in aanmerking komende projecten. Omdat er in 2018 minder projecten zijn aangemeld dan verwacht, is er ten opzichte van de begroting minder onttrokken.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F04002 ISV - ISV3-04.03.01 Bodemsanering Uren	10		10	10	-	-
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het doel van de bijdrage en activiteiten is het financieel mogelijk maken van bouwprojecten in de stad. Projecten die worden gerealiseerd en van maatschappelijk belang zijn krijgen voorrang bij de verdeling / toekenning van ISV3 bodemsubsidie.					
Gebied						
Planning	2010	tot	2018		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	10	-	-	10		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Apparaatskosten inzake de activiteiten die betrekking op de verdeling en toekennen van bodemsubsidie.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F04005 ISV - KPSV Bodemsanering	1.280				-10	-
		948	342	332		
Algemene informatie						
Project omschrijving	Uitvoeisel KPSV (Kostenplaats Stadsvernieuwing). In 1995 heeft de gemeente met de corporaties die op dat moment verzelfstandigd werden, afspraken gemaakt over kosten voor bodemsanering. Deze afspraken zijn neergelegd in zgn. Kostenplaats Stadsvernieuwing (KPSV)- contracten. Dit project behelst de bekostiging van bodemsaneringskosten die voor rekening van de gemeente komen op grond van KPSV-contracten. Sinds 2016 is er een budget vrijgemaakt voor dit KPSV project.					
Gebied	Stedelijk					
Planning	2016	tot	2023		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.280	-	-	1.280		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Voor de volgende projectlocaties zijn in 2018 bodemsaneringskosten vergoed op grond van KPSV-contracten: Kleinrijk fase 2, Staringbuurt fase 3 en 4 en Bloemfontein fase 2.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De toekenning en uitkering van bodemsubsidie is afhankelijk van de voortgang van hiervoor in aanmerking komende projecten. Omdat er in 2018 minder projecten zijn aangemeld dan verwacht, is er ten opzichte van de begroting minder onttrokken.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F05001 ISV - Organisatie & Beheer 2016 en verder	1.155				-131	-
		757	397	266		
Algemene informatie						
Project omschrijving	Binnen de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling (GO) voorheen (ISV3) is een budget gelabeld voor het organiseren en beheren van de gelden van deze bestemmingsreserve. De werkzaamheden betreffen het beoordelen van ingediende aanvragen voor een bijdrage/subsidie, toekennen, uitbetalen en vaststellen van bijdragen aan projecten, controleren en toezien van de financiële middelen in de bestemmingsreserve, het monitoren van de voortgang in de projecten, het controleren van de in LIAS begrote cijfers, het controleren en goedkeuren van de ingediende onttrekkingen en het vaststellen van vrijvallende middelen bij de projecten (fondsbeheer). Verdere werkzaamheden betreffen het rapporteren over de bestedingen.					

uit de bestemmingsreserve in het kader van de P&C cyclus (fondsbeheer). Het coördineren van (her)bestemmingsvoorstellen van de vrijgevalen middelen aan het gemeentebestuur (fondsmanagement).						
Gebied						
Planning	2016	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.155	-	-	1.155		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 zijn zoals in de projectomschrijving is weergegeven de benodigde werkzaamheden door fondsmanagement en fondsbeheer uitgevoerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door een herverdeling van werkzaamheden zijn in 2018 minder uren voor organisatie en beheer gemaakt ten laste van de bestemmingsreserve GO / ISV3.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F06001 ISV - IP Hof van Zuidwijk	1.032				-	-
		359	673	673		
Algemene informatie						
Project omschrijving	De bijdrage ISV betreft (een deel van) de kosten van herinrichting van de buitenruimte tussen de Denenburg, Schuilenburg, Geuneburg en de Wildenburg. De straten worden ingericht volgens de Rotterdamse Stijl en, waar de breedte van de straat het toelaat, vergroend. Het eindresultaat en de uit te voeren activiteiten bestaan uit het woonrijp maken van de locatie Hof van Zuidwijk West conform het inrichtingsplan met nummer TE 12/00028 d.d. 5 april 2017.					
Gebied	Charlois					
Planning	2017	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.032	-	-	1.032		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het project IP Hof van Zuidwijk uitgevoerd en afgerond					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)						
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F06002 ISV - IP Britsenburg-Schuilenburg	499	-				
			60	79	19	420
Algemene informatie						
Project omschrijving	Herinrichting van de buitenruimte tussen Slinge, Britsenburg, Ekelenburg, Vilsterenburg en Schuilenburg.					
Gebied						
Planning	2018	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	499	-	-	499		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Inrichtingsplan (IP) opgesteld en vastgesteld in 2018					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door knelpunten met nutsvoorzieningen zijn extra uren nodig geweest om het Inrichtingsplan (IP) op te stellen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
F06010 ISV - Herstruct. Hoogvliet Oudeland	10.960				-	
		10.821	138	138		
Algemene informatie						
Project omschrijving	De gemeente heeft in 2015 voor Oudeland een ruimtelijk kader vastgesteld dat als basis dient voor de ambitie van de herstructurering. Hierin zijn 13 bouwvelden benoemd (A t/m M) waar de komende jaren woningbouw tot ontwikkeling wordt gebracht. Verder wordt de openbare ruimte volgtijdelijk geoptimaliseerd waarbij ook riolering wordt vernieuwd.					
Gebied						
Planning	2003	tot	2017		Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		

	10.960	-	-	10.960	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Bouwweld A t/m H betreft Oudeland-Oost. Dit is gemeentegrond dat uitgegeven gaat worden voor 200 tot 240 grondgebonden woningen. Momenteel wordt de Nota van Uitgangspunten en de ontwikkelstrategie bepaald.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het benutten van de toegekende ISV middelen houdt verband met de vorming van een verliesvoorziening in verband met het berekende tekort (netto contante waarde) van de grondexploitatie.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F06016 ISV - Paradijslaan e.o. buitenruimte	2.700			-130	
		1.216	147	17	1.467
Algemene informatie					
Project omschrijving	Bijdrage aan de kosten van herinrichting van de buitenruimte voor het Schutterskwartier, de Rusthofstraat, de Kerkhoflaan. Totale opgave: 2,24 HA kwaliteitsimpuls buitenruimte. Er is 1,65 ha in uitvoering en 0,59 ha in voorbereiding; de uiteindelijke realisatie is bekend bij oplevering wanneer proces verbaal wordt opgemaakt en de buitenruimte in beheer gaat.				
Gebied	Noord				
Planning	2014	tot	2020	Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	2.700	-	-	2.700	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Een gedeelte van de voorbereidingswerkzaamheden voor de Kerkhoflaan is uitgevoerd.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door de vertraging van bouw Blok D zal het aanbestedingstraject pas in 2019 worden uitgevoerd.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F06017 ISV - Schutterskwartier PWVB	319			-71	
		149	85	14	156
Algemene informatie					
Project omschrijving	Het toegekende bedrag is een bijdrage in de kosten van particuliere woningverbetering in het Schutterskwartier op de adressen Rakstraat 13, 17, 19, 36, 38 en 40; Exercitiestraat 16, 17, 18 en 20; Schuttersweg 123; Schuttersstraat 6, 28 en 30; Linker Rottekade 6 en 7. De pandeigenaren van deze genoemde adressen komen in aanmerking voor het traject 'Nadere regels subsidie en lening particuliere woningverbetering Rotterdam 2015' (PWVB 2015). Behalve de PWVB 2015 subsidie voor bovenstaande 27 wooneenheden is ook in een bijdrage voorzien voor funderingsherstel aan 3 panden en een bijdrage voor de aansluiting op de riolering van de 16 panden, waarbinnen de eerder genoemde 27 wooneenheden zich bevinden.				
Gebied	Kralingen-Crooswijk				
Planning	2015	tot	2019	Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	319	-	-	319	
Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 zijn er subsidie toegekend en zijn toezichtactiviteiten uitgevoerd.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Er waren meer subsidieaanvragen verwacht.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				
F06019 ISV - Masterplan buitenruimte Maastrand	2.900			-267	
		1.852	450	183	865
Algemene informatie					
Project omschrijving	Herinrichting van niet aan woningbouw gekoppelde buitenruimten: realisatie verschillende ruimtes met groenvoorzieningen, speelplekken, kunst, langzaam verkeer. Totaal 84.200 m². Specifiek: hellingbaan voor mindervaliden; aanleg buitenruimte Zalmplaatsschool en de aanleg van een langzaam verkeersroute.				
Gebied	Hoogvliet				
Planning	2009	tot	2020	Fase	Uitvoering
Dekking	ISV	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	

PricewaterhouseCoopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

	2.900	-	-	2.900
Toelichting				
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Er is een hellingbaan voor mindervaliden aangelegd. Het ontwerp voor de buitenruimte Zalmplaatschool is gereed. Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereiding van aanbesteding. Verwachte start aanleg: medio 2019.			
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De kosten voor bepaalde activiteiten zijn lager uitgevallen dan begroot en het niet benutte bedrag wordt doorgeschoven naar 2019.			
Bedrag herbestemming	N.v.t.			
Toelichting herbestemming	N.v.t.			

Totaal	60.847	41.975	7.450	4.612	-2.838	14.260

Vrijval

In 2017 is door de raad besloten tot het vormen van een bestemmingsreserve voor het Nationaal Programma Rotterdam Zuid pijler wonen (NPRZ-wonen). Voor 2018 heeft dit geleid tot overheveling van het binnen de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling nog beschikbare budget voor Buitenruimte Vreewijk (€ 5,74 mln) naar de bestemmingsreserve NPRZ-wonen.

Bestemmingsreserve NPRZ

Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) bestaat uit de pijlers Onderwijs, Werk en Wonen. De bestemmingsreserve NPRZ-wonen wordt gebruikt als dekking van projecten binnen de pijler Wonen van het NPRZ. Door het Rijk is via het Gemeentefonds een bedrag beschikbaar gesteld waarmee in 2013 de bestemmingsreserve is gevormd. De bestemmingsreserve is in 2017 aangevuld met gemeentelijke financiële middelen voor fysieke projecten in Rotterdam Zuid, die eerst waren ondergebracht in de bestemmingsreserves Investeringsfonds Rotterdam (IFR) en Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV3). De middelen in de bestemmingsreserve worden gebruikt als dekking voor projecten in de focuswijken, tuinsteden en tuindorpen in Rotterdam Zuid, die bijdragen aan de fysieke doelstellingen van het NPRZ-programma. De projecten zijn concreet opgezet om invulling te geven aan de gemeentelijke opgave binnen het NPRZ of dienen ter ondersteuning en facilitering van de opgave van derden (zoals woningcorporaties).

Toevoegingen

De gemeenteraad heeft op 29 juni 2017 besloten tot de vorming van één bestemmingsreserve voor het programma NPRZ pijler Wonen door gemeentelijke middelen voor projecten in Rotterdam zuid te bundelen.

Na de administratieve bundeling in 2017 zijn in 2018 nog een aantal projecten toegevoegd. Het betreft € 5,74 mln voor het project Buitenruimte Vreewijk, dat eerder was ondergebracht in de bestemmingsreserve Gebiedsontwikkeling en € 1,66 mln voor de projecten Buitenruimte Vreewijk en Putsebocht, die eerder waren ondergebracht in de bestemmingsreserves IFR.

Daarnaast is in 2018 € 5 mln toegevoegd aan de bestemmingsreserve NPRZ-wonen vanuit het IFR. Deze toevoeging vloeit voort uit de gemeentelijke verplichting om – als cofinanciering bij de korting verhuurdersheffing van woningcorporaties voor de transformatie-opgave in Rotterdam zuid – in totaal € 50 mln binnen de gemeentelijke begroting te reserveren.

Onttrekkingen

In totaal is er in 2018 € 14,73 mln onttrokken aan de bestemmingsreserve NPRZ-wonen. De grootste uitgaven in 2018 betreffen compensatie voor verliesnemingen bij de grondexploitatie Tweebosbuurt (€ 5,8 mln), een subsidie aan woningcorporatie Woonbron voor project Urkersingel (€ 2,8 mln), het programma Steigers op Zuid (€ 2,8 mln) en uitvoeringskosten voor Mijnkintbuurt blok 1+2 (€ 1,4 mln).

De onderbesteding ten opzichte van de begroting 2018 wordt vooral veroorzaakt door lagere bestedingen bij programma Steigers op Zuid (€ 2,7 mln). De overige onderbesteding is veroorzaakt door lagere compensatie voor verliesnemingen bij de grondexploitaties Tweebosbuurt (€ 216) en Revitalisering Plein 1953 (€ 220) en lagere bestedingen voor Buitenruimte Vreewijk Valkeniersbuurt (€ 181).

Hieronder wordt per project inzicht gegeven in de projectomschrijving, de inhoudelijke toelichting op hetgeen in

2018 is gerealiseerd en een financiële toelichting op het verschil tussen begroting en realisatie.

	Budget NPRZ	Realisatie t/m 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil	Restant per 1-1- 2019
Beheer van de stad	750	487	263	200	-63	63
N04015 NPRZ - IP Entree Beverwaard	540	308	232	169	-63	63
Algemene informatie						
Project omschrijving	Exogeen - De sterk toegenomen instroom van asielzoekers in Nederland maakt dat ook in Rotterdam gerichte inzet nodig is ten behoeve van de realisatie van een AZC, de zorg voor statushouders en crisis(nood)opvang voor de duur van 5 jaar. Tegen deze achtergrond heeft de gemeenteraad op 12 november 2016 ingestemd met de realisatie van een tijdelijk asielzoekerscentrum aan de Edo Bergsmaweg in de wijk Beverwaard. Het is daarbij de ambitie van het college ten behoeve van de wijk waar het AZC is voorzien, te sturen op het behouden en mogelijk verbeteren van het huidige kwaliteits- en voorzieningenniveau van de wijk. De inspanningen/maatregelen, waarvoor geen ruimte binnen de huidige begroting is gevonden, worden hieronder beschreven en moeten leiden tot een fysiek en maatschappelijk sterk(er) Beverwaard. Uit gesprekken met bewoners, instellingen en uit de belangrijkste uitkomsten van de digitale meningspeiling is gebleken dat 4 thema's prioriteit hebben voor Beverwaard: veiligheid, een schone wijk, opgeknapt bebouwing en werkgelegenheid. Eén van de maatregelen die hieraan moet gaan bijdragen betreft de aanpak van de Cannenburchstraat/ Groeninx van Zoelenlaan, oftewel de Entree van Beverwaard. Hieronder vallen: - Verduidelijking doorgaande route - Vergroeningsopgave - Nieuw lichtplan					
Gebied	IJsselmonde					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Afronding
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	540	0	0	540		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Door de nodige afstemming met ondernemers uit de directe omgeving zijn de werkzaamheden vertraagd. Het project wordt in de loop van 2019 alsnog afgerond.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door de vertraagde werkzaamheden zijn er in 2018 minder kosten gemaakt dan begroot.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N04016 NPRZ - Beverwaard kleine maatregelen 2016	210	179	31	31	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	Exogeen - De sterk toegenomen instroom van asielzoekers in Nederland maakt dat ook in Rotterdam gerichte inzet nodig is ten behoeve van de realisatie van een AZC, de zorg voor statushouders en crisis(nood)opvang voor de duur van 5 jaar. Tegen deze achtergrond heeft de gemeenteraad op 12 november 2016 ingestemd met de realisatie van een tijdelijk asielzoekerscentrum aan de Edo Bergsmaweg in de wijk Beverwaard. Het is daarbij de ambitie van het college ten behoeve van de wijk waar het AZC is voorzien, te sturen op het behouden en mogelijk verbeteren van het huidige kwaliteits- en voorzieningenniveau van de wijk. De inspanningen/maatregelen, waarvoor geen ruimte binnen de huidige begroting is gevonden, worden hieronder beschreven en moeten leiden tot een fysiek en maatschappelijk sterk(er) Beverwaard. Uit gesprekken met bewoners, instellingen en uit de belangrijkste uitkomsten van de digitale meningspeiling is gebleken dat 4 thema's prioriteit hebben voor Beverwaard: veiligheid, een schone wijk, opgeknapt bebouwing en werkgelegenheid. Eén van de maatregelen die hieraan moet gaan bijdragen betreft kleine fysieke aanpassingen in de Beverwaard om een kwalitatieve impuls te geven aan de buitenruimte. Hieronder vallen bijvoorbeeld: - Vergroenen buitenruimte - Vervangen speelelementen - Herinrichten parkeerplaatsen - Verlichting aanpassen bij parkeerplekken en achterpaden					
Gebied	IJsselmonde					
Planning	2016	tot	2018		Fase	Afronding

Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	210	0	0	210		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Het project heeft een positief resultaat bereikt voor Beverwaard. Het heeft de samenwerking met woningbouwcorporaties gestimuleerd. Bewoners hebben op constructieve wijze direct invloed kunnen uitoefenen op de buitenruimte en de bewonersparticipatie is toegenomen (kleine groene terreinen in beheer, speeltuinen bij omwonenden beter in gebruik). De resultaten zijn voor diverse doelgroepen zichtbaar: hondenbezitters (hondenstrandje), mensen met kinderen (speeltuin), ouderen (pleininrichting) en jongeren (voetbalveldjes).					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De onttrekking is conform begroting.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
Stedelijke inrichting	14.125	4.588	5.591	2.623	-2.968	6.914
N01001 NPRZ - UP Particuliere Woningvoorraad "Steigers op Zuid"	13.800	4.568	5.456	2.623	-2.833	6.609
Algemene informatie						
Project omschrijving	In overeenstemming met de afspraken uit het Nationaal Programma Rotterdam Zuid moet in een periode van twintig jaren (tussen 2010 en 2030) van 13.000 woningen de onderhoud- en beheerstructuur aanmerkelijk worden verbeterd. Om deze ambitie waar te maken zullen in deze collegeperiode minstens 3.000 woningen moeten worden aangepakt. Op 9 juni 2015 heeft het college het Uitvoeringsprogramma Steigers op Zuid vastgesteld en de raad geïnformeerd. Hierin wordt beschreven hoe invulling wordt gegeven aan de aanpak van 3.000 woningen.					
Gebied	Zuid					
Planning	2015	tot	2022		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	13.800	0	0	13.800		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 zijn er 2786 meerjaren onderhoudsplannen (MJOP) opgesteld. Daarnaast zijn er 852 aanvragen en opdrachten offertes door VvE's in vergadering vastgesteld. Er is bij 1065 woningen achterstallig onderhoud weggevoerd. Binnen het programma "Steigers op Zuid" zal een deel van het restbudget ingezet worden voor "uitbreiding handhaving capaciteit".					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Door onvoldoende bouwcapaciteit bij de aannemerij loopt het project achter. Hierdoor blijft ook de indiening van subsidieaanvragen en het aantal opgeknapte woningen achter.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N04009 NPRZ - Mallegatpark (natuurvriendelijke oever)	325	20	135	0	-135	305
Algemene informatie						
Project omschrijving	Het realiseren van een klimaatbestendig buitendijks park inclusief verbinding met de rivier door de aanleg van een natuurvriendelijke oever. In 2015 vond vanwege de voormalige gasfabriek Feijenoord een grondsanering plaats in het Mallegatpark. Door het park te vergroten en meerdere doelstellingen op het gebied van vergroening en verduurzaming te realiseren wordt meerwaarde gecreëerd.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2016	tot	2018		Fase	Aanpak
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	325	0	825	1.150		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is besloten om dit project vanwege technische problemen te stoppen. Tevens is in 2018 met de aannemer en de co financiers (Rijkswaterstaat en provincie Zuid-Holland) de financiële afwikkeling voorbereid. Hieruit is gebleken dat het resterende budget vanuit de bestemmingsreserve NPRZ-wonen niet meer nodig is.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het volledige bedrag uit het NPRZ budget bleek niet nodig voor de financiële afwikkeling van het project.					
Bedrag herbestemming	305					
Toelichting herbestemming	Het budget is niet meer nodig voor dit project.					
Ruimtelijke ontwikkeling	34.838	2.602	12.366	11.738	-628	20.498

N02001 NPRZ - Buca 1 Katwol en Pleinweg (Hefboom zuid)	200	38	162	112	-50	50

Algemene informatie						
Project omschrijving	Een inventarisatie samen met bewonersorganisatie en ondernemersvereniging heeft in 2014 geleid tot een overzicht van de meest kansrijke plekken voor verbetering op korte termijn. Een ontwikkelende partij zal een pand kopen van een failliete eigenaar en dit slopen en nieuw bouwen. De gemeente faciliteert deze partij. Daarnaast zorgt de gemeente voor de herinrichting van openbare ruimte bij een nieuw horecapaviljoen aan de Dorpsweg dat de huidige drie kiosken vervangt (private investering).					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	200	0	800	1.000		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 zijn twee winkel- en bedrijfspanden omgevormd naar een woning. Bij 10 panden zijn de gevels aangepakt, hierdoor is de uitstraling verbeterd. Een ontwikkelende partij heeft een omgevingsvergunningaanvraag ingediend voor de sloop- en de nieuwbouw van 3 panden aan de Pleinweg. Voor de bouw van een nieuw horecapaviljoen aan de Dorpsweg is een omgevingsvergunning verleend. In het 2e kwartaal 2019 start de sloop van de drie kiosken en de gemeente start de herinrichting van openbare ruimte.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden voornamelijk veroorzaakt door vertraging in de uitvoering.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

N02002 NPRZ - Urkersingel F1 (Woonbron deel)	5.637		2.819	2.819	0	2.818

Algemene informatie						
Project omschrijving	Als uitwerking van gemaakte afspraken tussen gemeente met woningcorporaties in het convenant "Financiële impuls 2016-2022" van juli 2016 is de samenwerkingsovereenkomst "Aanpak Particuliere Woningvoorraad Carnisse, locatie Urkersingel" ondertekend door woningcorporatie Woonbron en gemeente Rotterdam op 4 juli 2017. Met deze financiële middelen draagt de gemeente bij aan het onrendabele deel van het project van Woonbron: de verwerving van 157 woningen en 2 bedrijfsruimten, sloop, bouwrijp maken van het plangebied (Urkersingel, Walchersestraat en Carnissesingel) en het hier realiseren van nieuwe woningen om een woonmilieu te realiseren passend bij de doelstellingen van het NPRZ.					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2027		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	5.637	0	11.805	17.442		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is - conform de afspraken in de samenwerkingsovereenkomst "Aanpak particuliere woningvoorraad Carnisse, locatie Urkersingel - 50% van de gemeentelijke subsidie aan Woonbron als voorschot uitbetaald.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitgaven zijn conform het bedrag dat begroot is.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

N02003 NPRZ - Urkersingel F1 (gemeente grex)	4.363		38	22	-16	4.341

Algemene informatie						

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Als uitwerking van gemaakte afspraken tussen gemeente met woningcorporaties in het convenant "Financiële impuls 2016-2022" van juli 2016 is de samenwerkingsovereenkomst "Aanpak Particuliere Woningvoorraad Carnisse, locatie Urkersingel" ondertekend door woningcorporatie Woonbron en gemeente Rotterdam op 4 juli 2017. Het projectdoel betreft het gemeentelijke aandeel van de grondige aanpak aan de Urkersingel, Walchersestraat en Carnissensingel. Het betreft de volgende prestaties en activiteiten (conform art 2.3 en art 4.6 SOK Urkersingel): - de monitoring van het project, beoordeling van halfjaarlijkse rapportage van Woonbron en agendering voor besluitvorming door Woonbron + gemeente; - het organiseren van de onteigening van de woningen die door Woonbron niet minnelijk (133) kunnen worden verworven. De voorbereiding van de benodigde onteigening start uiterlijk per 1 januari 2024 (conform art 7.1 SOK Urkersingel); - in een latere fase het ontwikkelen van een bestemmingsplan, het voorbereiden en opzetten van een grondexploitatie en het organiseren van de gebiedsontwikkeling (incl. gronduitgifte) ten behoeve van woningbouw passend in de doelstellingen van het NPRZ. In 2019 wordt de voortgang van het project gemonitord, wordt de halfjaarlijkse rapportage van woonbron beoordeeld en wordt besloten over eventueel hieruit voortvloeiende noodzakelijke acties door Woonbron en de gemeente.					
Gebied	Charlois					
Planning	2018	tot	2023		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	4.363			4.363		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Monitoring en beoordeling van de halfjaarlijkse rapportage van woonbron heeft in 2018 plaatsgevonden.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt doordat er voor de monitoring minder inzet is geleverd, dan gepland.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

N02005 NPRZ - Mijntbuurt blok 1+2 (Gemeente-deel)	7.586	735	1.200	1.422	222	5.429

Algemene informatie						
Project omschrijving	Als uitwerking van gemaakte afspraken in september 2016 door gemeente met woningcorporaties in het convenant "Financiële impuls 2016-2022" van juli 2016 is in september 2016 de samenwerkingsovereenkomst "Aanpak particuliere Woningvoorraad Tarwewijk, locatie Mijntbuurt" ondertekend door woningcorporatie Woonstad en gemeente Rotterdam. De vermelde financiële middelen zet de gemeente in voor de verwerving van 172 woningen en bedrijfsruimten (eventueel via onteigeningsinstrument). Vervolgens worden deze panden tegen marktwaarde verkocht aan woningcorporatie Woonstad, die vervolgens zorgt voor sloop en bouwrijp maken en het realiseren van 72 grondgebonden sociale huurwoningen met "niet DAEB" kwaliteit (dienst van algemeen economisch belang).					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2022		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	7.586	5.029	12.204	24.819		

Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Eind 2018 is voor 98 appartementen met de eigenaar overeenstemming bereikt over verkoop aan de gemeente.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Op 18 december zijn de onteigeningsdossiers aangeboden aan de Kroon. Na een trage start in 2017 is in 2018 overeenstemming bereikt met meer eigenaren dan eerder verwacht. Hierdoor is een overschrijding van het jaarbudget gerealiseerd.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

N02010 NPRZ - Mijntbuurt 3	40		40	27	-13	

Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van de Mijntbuurt is onderdeel van de pijler Wonen van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Hierdoor wordt een meer gedifferentieerde samenstelling van woonmilieus verkregen en zal – conform de doelstellingen van het programma NPRZ - de leefbaarheid van de buurt een oppepper krijgen en krijgen ook gezinnen met een iets hoger inkomen kans om in het gebied een woning te vinden. Voor blok 3 wordt ook een sloop/nieuwbouw variant onderzocht. In maart 2019 vindt besluitvorming plaats over sloop en vestiging Wvg (Wet voorkeursrecht gemeente). Op 6 juni 2019 volgt raadsbesluit over financiën, vestiging Wvg en start van de verwerving.					

Price waterhouse coopers
 Accountants N.V.
 Uitsluitend voor
 identificatiedoeleinden

pwc

Gebied	Charlois					
Planning	2018	tot	2023		Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	40			40		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De politieke besluitvorming is inmiddels voorbereid en met Woonstad Rotterdam is overeenstemming bereikt over de uitgangspunten voor herstructurering.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	In 2018 is minder personele inzet gepleegd dan verwacht.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N02011 NPRZ - Tweebosbuurt	6.000		6.000	5.784	-216	216
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van de Tweebosbuurt is onderdeel van de pijler Wonen van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Het programma beantwoordt aan de uitgangspunten van het NPRZ en de Woonvisie 2030 en past binnen het coalitieakkoord 2018-2022 Nieuwe energie voor Rotterdam. Daarnaast levert de nieuwe Tweebosbuurt met woningen die voldoen aan alle eisen die in het kader van duurzaamheid zijn gesteld een bijdrage aan de energietransitie van de stad. Door sloop/nieuwbouw (en deels renovatie) ontstaat in de Tweebosbuurt een gedifferentieerd en kwalitatief hoogwaardig nieuw woonmilieu dat aansluit op het nog te realiseren woonprogramma Parkstad/Nieuw Zuid. Er zijn verschillende woningtypen, geschikt voor diverse doelgroepen, waaronder gezinswoningen. De buurt wordt ontsloten door de aanleg van nieuwe straten over de dijk en er komt (kwalitatief) meer groen.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2018	tot	2024		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	6.000			6.000		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Vestia voor de herstructurering van de Tweebosbuurt. De tweede helft van 2018 heeft in het teken gestaan van bestuurlijke besluitvorming en afstemming met de huurders van Vestia. Ook is gestart met de voorbereiding en uitvoering van een communicatieplan, planvorming voor de Hilledijk en met het verwervingstraject van de particuliere woningen.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitnutting van de toegekende middelen NPRZ houdt verband met de vorming van een verliesvoorziening in verband met het berekende tekort (netto contante waarde) van de grondexploitatie Tweebosbuurt. Vanwege verschuiving van budgetten tussen de jaren is de realisatie lager dan begroot. Het restant blijft beschikbaar voor eventueel noodzakelijke aanvulling van de verliesvoorziening van dit project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N06002 NPRZ - Vogelbuurt	145		145	130	-15	15
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van de Vogelbuurt is onderdeel van de pijler Wonen van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Op 27 november 2017 zijn de gemeente Rotterdam, het Rijk, Corporaties en Marktpartijen met de coalitieovereenkomst NPRZ een samenwerking aangegaan voor de eerste fase van de grondige aanpak van de Vogelbuurt. Het voornemen is uitgesproken om een aanbod van 5 marktpartijen nader uit te werken in een haalbaarheidsonderzoek in de Vogelbuurt. Er wordt gewerkt aan uitgewerkte businesscase Vogelbuurt: een ontwikkelingsvisie met deelplannen.					
Gebied	Charlois					
Planning	2018	tot	2023		Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	145			145		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De marktpartijen hebben stedenbouwkundig bureau West 8 opdracht gegeven om een ontwikkelingsvisie op te stellen. Er is een doelgroepenanalyse gedaan, er ligt een concept ontwikkelingsvisie, exploitatie en verwervingsaanpak. De verwachting is dat de concepten in het 1e kwartaal van 2019 zullen leiden tot een afronding van het haalbaarheidsonderzoek. Mogelijk leidt dat in de loop van 2019 tot een verdergaande samenwerking.					

Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt door de fasering van het project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N06003 NPRZ - Goereestraat	90		90	33	-57	57
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van de woonwijk Carnisse is onderdeel van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Er ligt onder andere een opgave om meer differentiatie aan te brengen in het woningaanbod en om Carnisse beter te verbinden met de voorzieningen van Hart van Zuid. Vanaf 2016 ondergaat het Zuidplein/Ahoy gebied een totale metamorfose met als doel om een nieuw bruisend stadscentrum te maken met voorzieningen voor de woonwijken zoals een bibliotheek, theater, zwembad en een openbaar vervoersknooppunt. Het doel is om de inwoners van Carnisse beter te laten profiteren van de voorzieningen die in Hart van Zuid worden gerealiseerd, zoals het verbeteren van de bereikbaarheid.					
Gebied	Charlois					
Planning	2018	tot	2025		Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	90			90		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Er is onderzocht op welke manier Carnisse beter kan profiteren van de nieuwe ontwikkelingen en voorzieningen die binnen Hart van Zuid worden of zijn gerealiseerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De voorbereidingswerkzaamheden duurden langer dan gepland, hierdoor zijn er minder kosten gemaakt dan begroot. Het streven is dat deze vertraging in 2019 wordt ingelopen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N02014 NPRZ - Maximiliaanstraat	65		65	32	-33	33
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van de Maximiliaanstraat is onderdeel van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. De straat heeft veel potentie om de mooiste straat van Rotterdam-Zuid te worden. Hiertoe wordt de uitstraling verbeterd: gereinigde gevels, oog voor historische details en nieuwe kozijnen.					
Gebied	Charlois					
Planning	2018	tot	2019		Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	65			65		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het Plan van Aanpak voor de Maximiliaanstraat gemaakt. Er zijn gesprekken gevoerd met nieuwe eigenaren, waarbij wensen zijn geïnventariseerd. In 2019 wordt gestart met de fysieke werkzaamheden in de Maximiliaanstraat. Het straatbeeld zal hierdoor verbeteren.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De kosten voor de voorbereidingswerkzaamheden die in 2018 zijn uitgevoerd bleken lager dan vooraf ingeschat. Het verschil wordt meegenomen in de verdere uitvoering.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N02015 NPRZ - Verschoorblok	65		65	65	0	0
Algemene informatie						
Project omschrijving	De aanpak van het Verschoorblok maakt onderdeel uit van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Met dit project wordt in de Verschoorstraat achterstallig onderhoud aan de particuliere woningvoorraad aangepakt en worden kleinere woningen samengevoegd tot grotere, duurzame en comfortabele woningen. Hierdoor ontstaat een meer gedifferentieerd woonmilieu.					
Gebied						
Planning	2018	tot	2019		Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	65			65		
Toelichting						

Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 werd aan de ontwikkelvisie en haalbaarheidsstudie gewerkt, en zijn er uren aan de samenwerkingsovereenkomst besteed. Op 11 juni vond er een bijeenkomst met bewoners plaats en op 18 september heeft er een uitvraag marktselectie plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze uitvraag zijn er geen gunningen verleend.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Realisatie is conform begroting.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				

N02016 NPRZ - Mijntbuurt blok 4+5	65	65	55	-10	10

Algemene informatie					
Project omschrijving	De aanpak van de Mijntbuurt blok 4 en 5 maakt onderdeel uit van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Met dit project wordt achterstallig onderhoud aan de particuliere woningvoorraad aangepakt en worden kleinere woningen gerenoveerd en samengevoegd tot grotere, duurzame en comfortabele woningen waardoor een gedifferentieerd woonmilieu ontstaat. Vanuit de kleinere transformaties en vanuit jarenlange ervaring met particuliere beleggers en ontwikkelaars is dit project ontstaan voor de gerichte gebiedsaanpak vanuit een samenwerking met (een team van) kleinere marktpartijen.				
Gebied	Charlois				
Planning	2018	tot	2023	Fase	Opstart
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	65			65	

Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is een ambitiedocument gemaakt voor aanpak Mijntbuurt blok 4 en 5. In juli 2018 is hierover een bijeenkomst geweest met eigenaren in het gebied, waar de ambitie werd onderschreven. In september is een uitvraag gedaan om partijen te selecteren die willen participeren in de aanpak. Besloten is om met één partij een overeenkomst aan te gaan voor een klein deel van de opgave.				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden veroorzaakt door andere fasering van het project dan begroot. Het restbudget zal ingezet worden om het projectdoel te halen.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				

N02017 NPRZ - Zegenstraat	2.000	150	123	-27	1.877

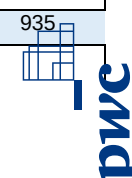
Algemene informatie					
Project omschrijving	In het kader van NPRZ pijler Wonen zijn op 12 juli 2017 de erfpachtrechten van Zegenstraat 10-20 en 25 aangekocht en op 26 augustus 2017 in gemeentelijke handen gekomen om de volgende doelstellingen te bereiken: 1) op korte termijn een maatregel treffen om een einde te maken aan de acute overlast waar de bewoners aan de Zegenstraat mee te kampen hebben, door de huurcontracten van de huidige huurders op te zeggen; 2) een aanvullend middel (eigenaarschap) ter beschikking krijgen om hulpbehoevende bewoners van de panden de zorg te verlenen die zij nodig hebben; 3) uiteindelijke transformatie van de panden tot woningen waarin bewoners met een gemiddeld tot bovengemiddeld inkomen zich kunnen vestigen voor eind 2018.				
Gebied	Charlois				
Planning	2017	tot	2020	Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal	
	2.000			2.000	

Toelichting					
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 zijn enkele bewoners geherhuisvest en is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor herontwikkeling van de panden (onder andere via de voor van kluswoningen).				
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	In 2018 is minder personele inzet nodig gebleken dan verwacht.				
Bedrag herbestemming	N.v.t.				
Toelichting herbestemming	N.v.t.				

N03012 NPRZ - Polderlaan buitenruimte	1.010	110	75	-35	935

Algemene informatie					

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Project omschrijving	Doelstelling van het project is het creëren van een uitstraling voor de Polderlaan van een warme woonstraat (van 30km/u), door deze te vergroenen en door het toepassen van klinkers in de rijbaan. De middenberm van de Polderlaan wordt vergroend en de oversteeksituatie voor voetgangers aan de zijde van de Hilledijk wordt verbeterd. Hierdoor wordt de Polderlaan representatiever, gebruiksvriendelijker en veiliger gemaakt. Daarnaast zal Stadsbeheer het riool vervangen met de verwachting om hiermee tegelijkertijd de rattenproblematiek te verminderen.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2018	tot	2020		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.010	576	0	1.586		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is gewerkt aan het opstellen van een definitief inrichtingsplan. Daarnaast is gestart met de technische voorbereiding ten behoeve van de vervanging het riool.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden voornamelijk veroorzaakt door andere fasering van het project dan gepland. Het restantbudget zal gebruikt worden om het projectdoel te behalen.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N04001 NPRZ - Carnissetuin	325		210	199	-11	126
Algemene informatie						
Project omschrijving	Tijdens een bespreking van het project Hart van Zuid in de Gemeenteraad van 5 november 2015 is de motie "Alternatief voor Carnissetuin" aangenomen. De motie constateert dat vanwege de uitbreiding van het Hoornbeeck College het gebruik van de Carnissetuin min of meer onmogelijk wordt. De gemeente heeft middelen vrijgemaakt voor het inrichten van een vervangende locatie.					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	325	0	0	325		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De aanleg van Carnissetuin inclusief tuinhuis is in 2018 uitgevoerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten van de uitvoeringswerkzaamheden lager zijn dan begroot. Een deel van het restbudget kan herbestemd worden en een deel zal gebruikt worden voor de afwikkeling van het project.					
Bedrag herbestemming	100					
Toelichting herbestemming	Het projectdoel is gehaald bij een iets lager budget. Een deel van het resterend budget kan herbestemd worden.					
N04003 NPRZ - Vergroening campus Tarwewijk	750	439	192	203	11	108
Algemene informatie						
Project omschrijving	In dit gebied spelen verschillende initiatieven die met aanvullend investeringsgeld kunnen worden vergroend, zoals de realisatie van een 'Lekker fit' gymzaal (die aanpassing van de buitenruimte wenselijk maakt, namelijk het slopen van de Zwartewaalstraat 191), herinrichting Millinpark en verplaatsen bomen van Millinpark naar Rijsoordpad onder de metrobaan (waar de tijdelijk bouw-/opslagplaats wordt opgeheven) en vergroening rondom de speeltuinvereniging op de Heinenoordstraat. Als deze plekken worden vergroend, wordt meer massa gemaakt, zodat de vergroening beter zichtbaar en voelbaar is.					
Gebied	Charlois					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	750	0	0	750		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De Gymzaal aan de Zwartewaalstraat 191 is in 2018 gesloopt. Deze plek is vergroend door het aanbrengen van struiken en beplanting.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De hogere uitgaven worden veroorzaakt door snellere uitvoering van het project dan gepland.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

N04007 NPRZ - Plein 1953 revitalisering F1 (Pendrecht)		1.200	595	465	245	-220	360
Algemene informatie							
Project omschrijving		Doel van deze bijdrage is het winkelcentrum weer aantrekkelijk te maken voor meer koopkrachtige inwoners. De herinrichting van de buitenruimte betreft de vergroening van circa 900 m², het aan brengen van een haag rondom groenvlak op Plein 1953, verharding vervangen door gras, aanleggen van looppaden en het aanleggen van parkeerplaatsen conform Rotterdamse Stijl. De herinrichting en vergroening van het plein is gefaseerd uitgevoerd, te beginnen bij de buitenruimte vóór de Middelburgt, en gevolgd door herinrichting van het gehele plein. De laatste fase van de vergroening wordt 15 januari 2018 gestart en wordt in het tweede kwartaal van 2018 afgerond.					
Gebied	Charlois						
Planning	2017	tot	2019	Fase		Afronding	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal			
	1.200	0	0	1.200			
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)		Plein 1953 is vergroend en voorzien van speelvoorzieningen. Daarnaast zijn er bomen toegevoegd op het plein.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)		Door het niet realiseren van een Pergola is er minder uitgegeven dan begroot. Daardoor kan de aangrenzende Tiengemetensingel, met een functionele aansluiting op Plein 1953, tegelijkertijd worden aangepakt. De werkzaamheden zullen in 2019 plaatsvinden.					
Bedrag herbestemming		N.v.t.					
Toelichting herbestemming		N.v.t.					
N04011 NPRZ - Kruispunt 2e Rosestraat / Beijerlandselaan		282	101	50	43	-7	138
Algemene informatie							
Project omschrijving		Het kruispunt 2e Rosestraat/Beijerlandselaan is de belangrijkste entree van de Winkelboulevard Zuid en vormt een toegangspoort tot de Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis. Deze entree ontbeert verblijfskwaliteit, de uitstraling is onaantrekkelijk en het kruispunt wordt als onveilig ervaren. De verkeersveiligheid is recent in het kader van de blackspot-aanpak verbeterd. Het doel van dit project is het aantrekkelijker maken van de uitstraling en het verhogen van de verblijfskwaliteit voor het winkelend publiek, voor de bewoners en voor de bezoekers van de voorzieningen in de omgeving. Het opknappen en vergroenen van de openbare ruimte is een onderdeel van een integraal vernieuwingstraject voor de winkels en woningen op de Winkelboulevard Zuid waar ook de herinrichting van de Beijerlandselaan onderdeel van uitmaakt. Het project bestaat uit 2 fases: fase 1: de vergroening van de middenberm (gerealiseerd in 2016) fase 2: de heraanleg van het fietspad aan de noordkant van de 2e Rosestraat (voorbereiding in 2017)					
Gebied	Feijenoord						
Planning	2016	tot	2018	Fase		Afronding	
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal			
	282	0	0	282			
Toelichting							
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)		De vergroening van de middenberm is in 2016 gerealiseerd. De heraanleg van het fietspad (fase 2) is afhankelijk van de gebiedsontwikkeling Parkstad en wordt in dat kader opgepakt na realisatie van de vastgoedontwikkelingen. De vergroening van de middenberm is in 2016 gerealiseerd. De voorbereidingswerkzaamheden voor fase 2; de heraanleg van het fietspad zijn gestart. Fase 2 van dit project is afhankelijk van de gebiedsontwikkeling Parkstad en wordt in dat kader na realisatie van de vastgoedontwikkelingen opgepakt.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)		De lagere uitgaven worden veroorzaakt doordat de dekking van fase 2 in de grondexploitatie Parkstad geregeld wordt.					
Bedrag herbestemming		138					
Toelichting herbestemming		Dekking van de kosten voor fase 2 wordt binnen het kader van grondexploitatie Parkstad geregeld. Hierdoor zijn de middelen uit de bestemmingsreserve NPRZ niet meer nodig voor dit project. Het restbudget kan herbestemd worden.					
N04012 NPRZ - Van Haeftenblok		688	453	80	0	-80	235
Algemene informatie							

Project omschrijving	Conform de uitgangspunten van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid en de prestatieafspraken 2015-2016 tussen Woonstad en de gemeente vervangt Woonstad Rotterdam in de wijken Bloemhof en Hillesluis grote delen van haar voorraad door nieuwbouw. Zo ook het van Haftenblok, waar 21 eenheden van Woonstad zullen worden gesloopt en plaats maken voor gongdebonden eengezinswoningen. Dit bedrag betreft een gemeentelijke subsidie aan Woonstad als bijdrage aan het onrendabele deel van het project: de verwerving, sloop en bouwrijp maken van 2 woningen en 1 bedrijfsruimte (Van Haftenstraat 4-6) ten behoeve van de ontwikkeling en realisatie van 2 sociale eengezinswoningen (daeb) voor gezinnen met kinderen op het perceel Van Haftenstraat 4-6 en Adriaen Nimantsstraat 42, zoals omschreven in de vastgestelde gebiedsvisie Hillesluis 2015-2030. Deze ontwikkeling sluit aan op de ontwikkeling en realisatie van 9 sociale eengezinswoningen (daeb) op het perceel Van Haftenstraat 8 t/m 24, en Janne Bouwensstraat 41 voor rekening en risico van Woonstad.					
Gebied	Zuid					
Planning	2016	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	688	0	2.468	3.156		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De verwerving en sloop door Woonstad van de 21 panden is gerealiseerd en het terrein is in het 1e kwartaal van 2018 bouwrijp gemaakt. Naar verwachting worden de nieuwbouwwoningen in 2019 opgeleverd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De lagere uitgaven worden voornamelijk veroorzaakt doordat het onrendabele deel van wervingen en sloop van de particuliere panden goedkoper is uitgevallen dan begroot. De resterende middelen zullen na oplevering van de woningen gebruikt worden voor heraanleg van de buitenruimte conform de prestatieafspraken tussen Woonstad Rotterdam en de gemeente.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N04013 NPRZ - Herstel/renovatie buitenruimte (Vreewijk): Valkeniersbuurt	2.391	77	400	219	-181	2.095
Algemene informatie						
Project omschrijving	De fysieke opgave in Tuindorp Vreewijk betreft de aanpak van ca. 1.300 woningen in drie aandachtsgebieden (Linker Halve Vlieger, Valkeniersbuurt en Gebied 9) evenals de herinrichting van ca. 76.000m ² buitenruimte. In de eerste fase wordt gestart met de aanpak van de woningen aan de Korte Dreef (onderhoud in één van de 35 woningen), Reigerpad (renovatie van 43 woningen) en Weimansweg (renovatie van 66 woningen en bedrijfsruimtes). De gemeente volgt bij de inrichting van het openbaar gebied de planning van de verbetering van het vastgoed, dat uitgevoerd wordt door Havensteder. De bijdrage wordt ingezet voor de herinrichting van de openbare ruimte van in totaal 15.500 m ² groen en bestrating, te weten fase 1, de Valkeniersbuurt. Het omvat het grootste deel van de Valkenier en het noordelijk deel van de Linker halve Vlieger. De volgende straten worden aangepakt: Vossepap/Slag, Weipad oost, Voorde noord (Groene Hilledijk), Dreef west, Lede noord, Weidpad west/Tiengeburen, Weipad zuid, Melkpad, Heggepad, Maarland zuid.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2015	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	2.391	900	350	3.641		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	In 2018 is het inrichtingsplan (IP) voor de Valkeniersbuurt vastgesteld. Het IP voor de Weimansweg en Reigerpad is al in 2016 vastgesteld. In 2018 zijn beide plannen voorbereid voor uitvoering en aanbesteed. De fysieke werkzaamheden zullen in 2019 worden gestart.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Aanvankelijk was de planning dat reeds in 2018 zou worden gestart met de uitvoering. De afronding van de voorbereiding heeft meer tijd in beslag genomen. Het restbudget zal gebruikt worden voor de uitvoering van het project.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N02084 NPRZ - Wolphaartsbocht 314-356-358	115		0	97	97	18
Algemene informatie						

Project omschrijving	In het kader van benutten van kansen worden een aantal panden aan de Wolphaertsbocht aangepakt als onderdeel van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid pijler Wonen. Dit project betreft de verbouwing van de locaties Wolphaertsbocht 356-358 en Wolphaertsbocht 314. Als onderdeel van een verbeterplan wordt gestreefd naar een locatie in de wijk waarvandaan het Team Tarwewijk integraal en vanuit verschillende clusters gaat werken. Charlois					
Gebied						
Planning	2018	tot	2019		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	115			115		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Betreft verbouwing en aanpassing van een drietal ruimtes om deze geschikt te maken voor gebruik concernhuisvesting. De panden aan de Wolphaertsbochts 356-358 en Wolphaertsbocht zijn verbouwd en ruimtes zijn aangepast. Hierdoor zijn ze geschikt gemaakt voor concernhuisvesting.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De bestedingen in 2018 passen binnen het geheel van de voorziene werkzaamheden en binnen het totale budget.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					
N04022 NPRZ - Putsebocht	221	164	20	13	-7	44
Algemene informatie						
Project omschrijving	In 2013 is de herinrichting van de Putsebocht fase 2 afgerond. Hieronder valt ook een straatdeel dat grenst aan de herontwikkelingslocatie van Woonstad. Op het moment van herinrichten was bekend dat Woonstad dit blok zou gaan slopen en nieuwbouw zou gaan realiseren. De buitenruimte na nieuwbouw zou weer aangelegd worden op het originele uitgiftepeil. Het hoogteverschil van 50 cm is bij het herinrichten niet opgehoogd, omdat de bestrating moest aansluiten op de toen aanwezige bebouwing. Tijdens de planvoorbereiding van de nieuwbouw is de ophoging van de straat uitgebreid naar twee zijstraten omdat de nieuwe bebouwing daarin doorloopt. Ook daar is het vereist dat het straatniveau aansluit op het originele uitgifte peil van de bebouwing.					
Gebied	Feijenoord					
Planning	2017	tot	2018		Fase	Afronding
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	221	0	0	221		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	De ophoging naar het uitgifte peil van de bebouwing van twee zijstraten van de Putsebocht is uitgevoerd.					
Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	Het project is iets goedkoper uitgevoerd.					
Bedrag herbestemming	44					
Toelichting herbestemming	De projectdoelen zijn gehaald bij een iets lager budget. Het resterend budget kan herbestemd worden.					
N03001 NPRZ - Verwerving Oud carnisse (grex)	1.600		0	20	20	1.580
Algemene informatie						
Project omschrijving	In de grondexploitatie die op 15 december 2016 door de gemeenteraad is vastgesteld, is opgenomen: sloop/ nieuwbouw van 16 panden, het verplaatsen van de buurtsuper en herinrichting van gevel tot gevel. De bijdrage wordt ingezet voor de verwerving van 8 van de 16 aan te kopen panden in de 2e Carnissestraat (huisnummers 4 t/m 34 even zijde), die aangewezen zijn voor sloop/ nieuwbouw. Uitgangspunt na sloop en sanering is kleinschalige nieuwbouw, grondgebonden woningen van 2 lagen met een kap die binnen het kleinschalig karakter van Oud Carnisse passen. Charlois					
Gebied						
Planning	2016	tot	2021		Fase	Uitvoering
Dekking	NPRZ	Gemeente (overig)	Derden	Totaal		
	1.600		2.249	3.849		
Toelichting						
Toelichting Uitvoering (inhoudelijk)	Vanaf 2012 (tot en met januari 2019) zijn 13 panden minnelijk verworven. Voor de overige panden is door de gemeenteraad het verzoekbesluit genomen om tot onteigening over te gaan per 18 oktober 2018. De dossiers voor onteigening zijn in behandeling bij de Kroon.					

Toelichting Verschil realisatie - begroting (financieel)	De uitnutting van de toegekende middelen NPRZ houdt verband met de vorming van een verliesvoorziening in verband met het berekende tekort (netto contante waarde) van de grondexploitatie Verwerving Oud Carnisse. Vanwege verschuiving van budgetten tussen de jaren is de realisatie lager dan begroot. Het restant blijft beschikbaar voor het realiseren van het projectdoel.					
Bedrag herbestemming	N.v.t.					
Toelichting herbestemming	N.v.t.					

Totaal	49.713	7.677	18.220	14.561	-3.659	27.475

Vrijval

N.v.t.

Vermogensspecificaties voorzieningen

Hieronder het overzicht van de voorzieningen van de gemeente Rotterdam. Door op het informatie-icoontje te klikken krijg je de verloopstaat en een algemene toelichting over de betreffende voorziening. Daarnaast worden de mutaties aan de voorziening en afwijkingen tussen de realisatie en begroting toegelicht.

Realisatie Voorzieningen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Bestuur en Dienstverlening	45.523	2.274	1.475	399	45.923
Voorziening Pensioenen bestuurders	12.126	702	476	0	12.352
Verloopstaat Voorziening Pensioenen bestuurders	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	12.126	702	476	0	12.352
Begroting 2018	12.126	782	544	0	12.364
Verschil Realisatie en Begroting	0	-80	-68	0	-12
Toelichting Voorziening	1-1-2002				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	Het beschikken over voldoende vermogen om aan de (toekomstige) pensioenverplichtingen van politiek ambtsdragers van het college van B&W te kunnen voldoen.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	Aan het einde van het jaar zijn de pensioenen geactualiseerd. Dit heeft geleid tot toevoeging aan de voorziening De aanwending van de pensioenen hebben betrekking op de uitbetaling van de pensioenen.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Doordat pas aan het einde van het jaar de pensioenen zijn geactualiseerd kan er een verschil optreden met de begroting.				
Voorziening Pensioenen Gebieden	32.996	1.572	997	0	33.571
Verloopstaat Voorziening Pensioenen Gebieden	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	32.996	1.572	997	0	33.571
Begroting 2018	32.996	544	923	0	32.617
Verschil Realisatie en Begroting	0	1.028	74	0	954
Toelichting Voorziening	1-1-2014				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	Het beschikken over voldoende vermogen om aan de (toekomstige) pensioenverplichtingen van politiek ambtsdragers van Gebied en ex deelgemeenten te kunnen voldoen.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	Aan het einde van het jaar zijn de pensioenen geactualiseerd. Dit heeft geleid tot toevoeging aan de voorziening De aanwending van de pensioenen hebben betrekking op de uitbetaling van de pensioenen.				

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		Doordat pas aan het einde van het jaar de pensioenen zijn geactualiseerd kan er een verschil optreden met de begroting.			
Voorziening B & W fonds	401	0	2	399	0
Verloopstaat Voorziening B & W fonds	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	401	0	2	399	0
Begroting 2018	401	0	0	401	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	2	-2	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:		1-1-2006			
Eindigt per:		31-12-2018			
Doel Voorziening:		Voorziening is gevormd voor het doen van "relatief kleine" uitgaven voor doeleinden met een ideëel of charitatief karakter. Deze voorziening is omgezet in een reserve.			
Toelichting Realisatie 2018:		Deze voorziening is in 2018 omgezet in een bestemmingsreserve. Er is in 2018 grotendeels geen realisatie meer geboekt op de voorziening maar op de bestemmingsreserve.			
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		Niet van toepassing			
Overhead	2.922	3.692	1.401	1.380	3.833
Voorziening Verzekeringen	2.622	3.332	1.401	1.380	3.173
Verloopstaat Voorziening Verzekeringen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	2.622	3.332	1.401	1.380	3.173
Begroting 2018	2.622	0	0	0	2.622
Verschil Realisatie en Begroting	0	3.332	1.401	1.380	551
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:		1-1-2005			
Eindigt per:		Geen einddatum bepaald			
Doel Voorziening:		De vorming van de voorziening Verzekeringen heeft tot doel het stellen van zekerheden bij de afdoening van schadegevallen.			
Toelichting Realisatie 2018:		De hoogte van de voorziening is in overeenstemming gebracht met het actuele beeld van de schadeportefeuille.			
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		Het verloop in de schadeportefeuille is vooraf niet te bepalen. De mutaties in de voorziening volgen de werkelijke ontwikkelingen van schades en de afwikkeling daarvan.			
Voorziening Concernhuisvesting	300	360	0	0	660
Verloopstaat Voorziening Concernhuisvesting (Voorheen voorziening juridisch geschil CHV)	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	300	360	0	0	660
Begroting 2018	300	0	0	0	300
Verschil Realisatie en Begroting	0	360	0	0	360
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:		31-12-2017			
Eindigt per:		31-12-2019			
Doel Voorziening:		Voorziening is gevormd in verband met risico's in relatie tot Concernhuisvesting.			
Toelichting Realisatie 2018:		Er is ten laste van 2018 een dotatie van € 360 gedaan in deze voorziening naar aanleiding van het opzeggen van een huurcontract in 2018 per 31-12-2019. De hoogte van het geschatte verlies betreft de verwachte extra afschrijving van de boekwaarde van de aanwezige inventaris op het moment van buitengebruikstelling.			

Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		In de begroting 2018 was geen rekening gehouden met de dotatie van de voorziening.			
Algemene middelen	3.332	627	0	282	3.677
Voorziening Belastinggeschillen	3.332	627	0	282	3.677
Verloopstaat Voorziening Belastinggeschillen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	3.332	627	0	282	3.677
Begroting 2018	3.332	700	0	219	3.813
Verschil Realisatie en Begroting	0	-73	0	63	-136
Toelichting Voorziening		1-1-2001			
Ingesteld per:		Geen einddatum bepaald			
Eindigt per:		De voorziening is bedoeld ter volledige afdekking van risico's in de toepassing van de werktuigenvrijstelling van enkele industriële complexen en risico's als gevolg van de lopende procedure omtrent de precario-en reclamebelasting.			
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:		In 2018 is door de rechtbank een uitspraak gedaan in het geschil inzake de waardering over belastingjaar 2012. Deze uitspraak heeft effect op de overige belastingjaren die hieraan zijn gerelateerd. Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep aangetekend door de belastingplichtige, waarmee de waarde en aanslagen onherroepelijk vaststaan en het deel van de voorziening tot en met belastingjaar 2012 vrijvalt. Daarnaast is voor de belastingjaren 2015 tot en met 2017 de WOZ-waarde ambtshalve naar beneden bijgesteld vanwege intrekking van een grief over de werktuigenvrijstelling door de belastingplichtige, hetgeen eveneens tot een gedeeltelijke vrijval leidt. De dotatie ten bedrage van € 627 bestaat uit de nieuw opgelegde aanslagen en de oprenting van reeds betaalde aanslagen.			
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		De waardevermindering voor de belastingjaren 2015 tot en met 2018 was bij de 10-maandsbegroting nog niet voorzien.			
Cultuur, sport en recreatie	1.124	200	103	91	1.130
Verloopstaat Voorziening Leningen aan culturele organisaties	452	0	0	91	361
Verloopstaat Voorziening Leningen aan culturele organisaties	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	452	0	0	91	361
Begroting 2018	452	0	0	0	452
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	91	-91
Toelichting Voorziening		1-1-2012			
Ingesteld per:		31-12-2026			
Eindigt per:		De voorziening is gevormd voor het opvangen van mogelijk risico's in relatie tot de verstrekte lening.			
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:		In 2018 is een deel afgelost. Voor dat deel is de voorziening vrijgevallen.			
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:		In de begroting is niet geanticipeerd op de aflossing. Dit verklaart het verschil tussen begroting en realisatie.			
Voorziening Scoren met Energie	260	0	0	0	260
Verloopstaat Voorziening Scoren met Energie	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	260	0	0	0	260
Begroting 2018	260	0	0	0	260
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening		2			
Ingesteld per:		31-12-2014			
Eindigt per:		31-12-2028			

Doel Voorziening:	Het project Scoren met Energie geeft invulling aan activiteit 27 uit het programma Duurzaam Rotterdam Sportsupport. Het is bedoeld om ervoor te zorgen dat sportverenigingen met accommodaties geen geld meer betalen voor de energie die nodig is om het complex te verwarmen en te verlichten. Met andere woorden: de inzet is een energieneutrale sportvoorziening. Om deze ambitie te realiseren is een werkwijze ontwikkeld die is beschreven in het Projectplan Scoren met Energie.				
Toelichting Realisatie 2018:	Niet van toepassing				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing.				
Voorziening huursuppletie cultuurwerkplaats	412	0	103	0	309
Verloopstaat Voorziening huursuppletie cultuurwerkplaats	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	412	0	103	0	309
Begroting 2018	412	0	103	0	309
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2014				
Eindigt per:	31-12-2021				
Doel Voorziening:	De voorziening is bedoeld om een deel van de jaarlijkse huurkosten van de cultuurwerkplaats te dekken.				
Toelichting Realisatie 2018:	De compensatie in de huurlasten over het jaar 2018 is met de cultuurwerkplaats verrekend.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing.				
Voorziening Subsidievoorschotten bij culturele organisaties	0	200	0	0	200
Voorziening Subsidievoorschotten bij culturele organisaties	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	200	0	0	200
Begroting 2018	0	200	0	0	200
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2014				
Eindigt per:	31-12-2021				
Doel Voorziening:	De voorziening is gevormd in verband met de onzekerheid rondom de inning/verrekening van een uitstaand subsidievoorschot.				
Toelichting Realisatie 2018:	Toevoeging van de voorziening komt voort vanwege onzekerheid rondom de inning/verrekening van een uitstaande voorschot.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Onderwijs	742	0	742	0	0
Voorziening Onrendabel contract Hoofdweg	420	0	420	0	0
Verloopstaat Voorziening Onrendabel contract Hoofdweg	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	420	0	420	0	0
Begroting 2018	420	0	420	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2013				
Eindigt per:	1-7-2018				
Doel Voorziening:	Deze voorziening is gevormd ten behoeve van het afbouwen van de lopende verplichtingen inzake vroegtijdige beëindiging huur Hoofdweg.				
Toelichting Realisatie 2018:	De onttrekking van de voorziening is conform de verplichting aan de verhuurder uitbetaald.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				

Voorziening Open venster	322	0	322	0	0
Verloopstaat Voorziening Open venster	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	322	0	322	0	0
Begroting 2018	322	0	322	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening	31-12-2017				
Ingesteld per:	31-12-2018				
Eindigt per:					
Doel Voorziening:	In de periode van realisatie nieuwbouw Open Venster, zijn er geen onderhoudsinvesteringen meer gedaan in de huidige locatie van Het Open Venster. Vanwege het openthoud in de realisatie van de nieuwbouw en de periode die nodig is tot aan oplevering van de nieuwbouw zal het huidige pand langer gebruikt moeten worden. De voorziening is gevormd om het verwachte financiële risico van achterstallig onderhoud in 2018 te kunnen dekken.				
Toelichting Realisatie 2018:	Het schoolbestuur is gecompenseerd om het achterstallig onderhoud uit te kunnen voeren.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Bestuur en dienstverlening	459	100	0	300	259
Voorziening Pensioenvoorziening ex raadsleden	159	100	0	0	259
Verloopstaat Voorziening Pensioenvoorziening ex raadsleden	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	159	100	0	0	259
Begroting 2018	159	80	0	0	239
Verschil Realisatie en Begroting	0	20	0	0	20
Toelichting Voorziening	1-1-2015				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:					
Doel Voorziening:	De voorziening dekt de verplichtingen voortkomend uit pensioenrechten voor de nieuwe raadsleden (vanaf eind maart 2014).				
Toelichting Realisatie 2018:	Aan het einde van het jaar zijn de pensioenen geactualiseerd. Dit heeft geleid tot toevoeging aan de voorziening De aanwending van de pensioenen hebben betrekking op de uitbetaling van de pensioenen.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Doordat pas aan het einde van het jaar de pensioenen zijn geactualiseerd kan er een verschil optreden met de begroting.				
Voorziening Voorlichting / communicatie verkiezingen	300	0	0	300	0
Verloopstaat Voorziening Voorlichting / communicatie verkiezingen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	300	0	0	300	0
Begroting 2018	300	0	0	300	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening	1-1-2015				
Ingesteld per:	31-12-2018				
Eindigt per:					
Doel Voorziening:	De voorziening dekt de kosten voor voorlichting, communicatie en promotie t.b.v. de gemeenteraadsverkiezingen. Deze voorziening is omgezet in een reserve.				
Toelichting Realisatie 2018:	Volgens begroting is de inhoud van deze voorziening volledig vrijgevallen en omgezet naar een bestemmingsreserve.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Beheer van de stad	5.821	32.045	35.731	724	1.411
Voorziening Verlegregeling SB	5.281	0	5.088	193	0

Verloopstaat Voorziening Verlegregeling SB	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	5.281	0	5.088	193	0
Begroting 2018	5.281	0	5.281	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	-193	193	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2011				
Eindigt per:	31-12-2018				
Doel Voorziening:	Sinds de inwerkingtreding van de Leidingverordening (LV) en Verlegregeling (VR) bestaat er tussen de leidingexploitanten en de gemeente discussie over de toepasselijkheid en de toepassing van de LV en VR. De discussie heeft geleid tot een civiele en bestuursrechtelijke procedure. Daarnaast zijn er op alle aanwijzingsbesluiten van de gemeente bezwaarschriften ingediend. Voor projecten die al zijn uitgevoerd en waarop een aanwijzingsbesluit van de gemeente een bezwaarschrift heeft ingediend dan wel ingediend gaat worden, is een voorziening getroffen.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de juridische claim afgewikkeld waarna er een vrijval van € 193 heeft plaatsgevonden.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Het niet benodigde bedrag is vrijgefallen.				
Voorziening Vervangingsinvesteringen riolering					
	0	30.643	30.643	0	0
Verloopstaat Voorziening Vervangingsinvesteringen riolering	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	30.643	30.643	0	0
Begroting 2018	0	30.643	30.643	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	1-1-2007				
Eindigt per:	Geen einddatum bepaald				
Doel Voorziening:	De voorziening dekt de kosten van vervangingen van riolen				
Toelichting Realisatie 2018:	Het jaarlijkse spaarbedrag binnen de rioolheffing wordt aangewend ter dekking van de investeringsuitgaven aan de rioolvervanging. De begrote toevoeging is volledig afgeboekt op de vervangingsinvesteringen van riolen.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Voorziening Leges Leidingen					
	531	1.075	0	531	1.075
Verloopstaat Voorziening Leges Leidingen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	531	1.075	0	531	1.075
Begroting 2018	531	0	0	531	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	1.075	0	0	1.075
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2013				
Eindigt per:	Geen einddatum bepaald				
Doel Voorziening:	De voorziening is gevormd als gevolg van de vooruitontvangen opbrengsten van derden waarbij de kosten met een specifiek doel in een volgend jaar worden gemaakt.				
Toelichting Realisatie 2018:	Vrijval van € 531 ontstaat als gevolg van de in 2018 uitgevoerde werkzaamheden. De toevoeging van € 1,1 mln betreft de vooruit ontvangen opbrengsten van derden ultimo 2018. De werkzaamheden hiervoor zullen in de loop van 2019 plaatsvinden.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	De toevoeging is afhankelijk van de ingediende aanvragen vanaf 1 juli tot en met 31 december en de stand van de uitvoering hiervan. Hiervan is van te voren geen inschatting te maken en wordt dan ook niet begroot.				
Voorziening Bomenfonds					
	9	0	0	0	9
Verloopstaat Voorziening Bomenfonds	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018

Realisatie 2018	9	0	0	0	9
Begroting 2018	9	0	9	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	-9	0	9
Toelichting Voorziening	31-12-2016				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	De voorziening is bedoeld voor het herplanten van bomen en is gevormd door éénmalige afkoop van herplantplicht door derden.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	Geen realisatie omdat de uitvoering van het project voor dit onderdeel naar 2019 is doorgeschoven.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Doordat de uitvoering van dit deel van het project is doorgeschoven naar 2019 is er een verschil ontstaan tussen de realisatie en begroting.				
Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen	0	327	0	0	327
Verloopstaat Voorziening afkoop onderhoudsplicht begraafplaatsen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	0	327	0	0	327
Begroting 2018	0	300	0	0	300
Verschil Realisatie en Begroting	0	27	0	0	27
Toelichting Voorziening	1-1-2018				
Ingesteld per:	31-12-2033				
Eindigt per:	De voorziening bevat de opbrengsten van afkoopsommen begraafrechten waar een schoonmaak of onderhoudsverplichting tegen over staat. De betaalde afkoopsommen zijn onder meer voor een periode van 5, 10, 20 en 30 jaar.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	Het in 2018 gerealiseerde bedrag aan opbrengsten van de afkopen begraafrechten is toegevoegd.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	De begroting is gebaseerd op de gerealiseerde gemiddelde omzet over de jaren 2014 tot en met 2016. De werkelijk gerealiseerde omzet laat een toename zien.				
Ruimtelijke Ontwikkeling	25.273	0	16.690	0	8.583
Voorziening Verlegregeling SO	1.926	0	1.926	0	0
Verloopstaat Voorziening Verlegregeling SO	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.926	0	1.926	0	0
Begroting 2018	1.926	0	1.926	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening	1-1-2011				
Ingesteld per:	31-12-2018				
Eindigt per:	Sinds de inwerkingtreding van de Leidingverordening (LV) en Verlegregeling (VR) bestaat er tussen de leidingexploitanten en de gemeente discussie over de toepasselijkheid en de toepassing van de LV en VR. De discussie heeft geleid tot een civiele en bestuursrechtelijke procedure. Daarnaast zijn er op alle aanwijzingsbesluiten van de gemeente bezwaarschriften ingediend. Voor projecten die al zijn uitgevoerd en waarop een aanwijzingsbesluit van de gemeente een bezwaarschrift heeft ingediend dan wel ingediend gaat worden, is een voorziening getroffen.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de juridische claim afgewikkeld en de voorziening volledig benut.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Voorziening Garantstelling Grondbank Zuidplaspolder	8.583	0	0	0	8.583
Verloopstaat Voorziening Garantstelling Grondbank Zuidplaspolder	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	8.583	0	0	0	8.583

Begroting 2018	8.583	0	0	0	8.583
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	31-12-2010				
Eindigt per:	31-12-2020				
Doel Voorziening:	De vorming van de voorziening Garantstelling Grondbank Zuidplaspolder heeft plaatsgevonden, omdat de gemeente Rotterdam voor 40% deelneemt in de rechten en verplichtingen van de gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas.				
Toelichting Realisatie 2018:	Niet van toepassing				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Voorziening Fonds Groot onderhoud Landhuis de Oliphant	13	0	13	0	0
Verloopstaat Voorziening Fonds Groot onderhoud Landhuis de Oliphant	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	13	0	13	0	0
Begroting 2018	13	0	13	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	1-1-2000				
Eindigt per:	31-12-2018				
Doel Voorziening:	De vorming van de voorziening fonds groot onderhoud Landhuis de Oliphant heeft plaatsgevonden voor het opvangen van grote kostenstijgingen die betrekking hebben op het groot onderhoud. Zoals bijvoorbeeld: schilderwerk, onderhoud dak, mechanische ventilatie etc.				
Toelichting Realisatie 2018:	De resterende voorziening is gebruikt om de uitgevoerde onderhoudswerkzaamheden te dekken.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Voorziening Project EU Transform	43	0	43	0	0
Verloopstaat Voorziening Project EU Transform	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	43	0	43	0	0
Begroting 2018	43	0	43	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	1-1-2015				
Eindigt per:	31-12-2018				
Doel Voorziening:	De voorziening is gevormd ter dekking van projectverlies omdat de verwachting is dat in 2016 de Europese subsidie niet alle de kosten dekt.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de voorziening aangewend ter dekking van de gemaakte kosten.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Voorziening verlegregeling Grondzaken	14.708	0	14.708	0	0
Verloopstaat Voorziening verlegregeling Grondzaken	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	14.708	0	14.708	0	0
Begroting 2018	14.708	0	14.708	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening					
Ingesteld per:	1-4-2016				
Eindigt per:	31-12-2018				

Doel Voorziening:	Sinds de inwerkingtreding van de Leidingverordening (LV) en Verlegregeling (VR) bestaat er tussen de leidingexploitanten en de gemeente discussie over de toepasselijkheid en de toepassing van de LV en VR. De discussie heeft geleid tot een civiele en bestuursrechtelijke procedure. Daarnaast zijn er op alle aanwijzingsbesluiten van de gemeente bezwaarschriften ingediend. Voor projecten die al zijn uitgevoerd en waarop een aanwijzingsbesluit van de gemeente een bezwaarschrift heeft ingediend dan wel ingediend gaat worden, is een voorziening getroffen.				
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de juridische claim afgewikkeld en de voorziening volledig benut.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Stedelijke inrichting	1.074	101	300	4	871
Voorziening Garantstelling C2 Deponie	300	100	300	0	100
Verloopstaat Voorziening Garantstelling C2 Deponie	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	300	100	300	0	100
Begroting 2018	300	0	300	0	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	100	0	0	100
Toelichting Voorziening	1-1-2011				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	De vorming van de voorziening Garantstelling C2 Deponie heeft plaatsgevonden ten behoeve van het kunnen afdekken van een te verwacht tekort op de exploitatie van C2 Rotterdam BV.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 zijn kosten uren en inzet derden voor de C2 Deponie gerealiseerd en onttrokken ad € 300 aan de voorziening. Per 1 januari 2019 draagt de gemeente Rotterdam de C2 Deponie over aan de provincie Zuid-Holland en wordt in 2019 een bedrag van € 100 aan restwerkzaamheden verwacht. In de realisatie 2018 is € 100 toegevoegd aan de voorziening om deze restwerkzaamheden te kunnen dekken.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Per 1 januari 2019 draagt de gemeente Rotterdam de C2 Deponie over aan de provincie Zuid-Holland en wordt in 2019 een bedrag van € 100 aan restwerkzaamheden verwacht. In de realisatie 2018 is € 100 toegevoegd aan de voorziening om deze restwerkzaamheden te kunnen dekken.				
Voorziening SV-leningen	174	0	0	4	170
Verloopstaat Voorziening SV-leningen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	174	0	0	4	170
Begroting 2018	174	0	0	0	174
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	4	-4
Toelichting Voorziening	1-11-2014				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	De vorming van de voorziening SV leningen heeft plaatsgevonden ter dekking van het risico op SVN leningen met betrekking tot de Particuliere Voorraad.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	In 2018 is de restschuld van 1 maatwerklening kwijtgescholden.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	De afwikkeling van procedures maatwerkleningen geschiedt door het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting. Na opgave is € 4 vrijgevallen ten gunste van de exploitatie.				
Voorziening Funderingsleningen	600	1	0	0	601
Verloopstaat Voorziening Funderingsleningen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	600	1	0	0	601
Begroting 2018	600	0	0	0	600

Verschil Realisatie en Begroting	0	1	0	0	1
Toelichting Voorziening	1-11-2014				
Ingesteld per:	Geen einddatum bepaald				
Eindigt per:	De vorming van de voorziening Funderingsleningen heeft plaatsgevonden ter dekking van het risico m.b.t. funderingsleningen en wel specifiek het risico m.b.t. de restschuld woningen. Dit als gevolg van verandering van de regelgeving inzake funderingsleningen.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	Niet van toepassing				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing				
Verkeer en vervoer	1.925	0	876	1.049	0
Voorziening Parkeerbonds	1.925	0	876	1.049	0
Verloopstaat Voorziening Parkeereisen	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	1.925	0	876	1.049	0
Begroting 2018	1.925	0	1.035	890	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	-159	159	0
Toelichting Voorziening	1-1-2006				
Ingesteld per:	31-12-2018				
Eindigt per:	De voorziening Parkeerbonds is gevormd voor het van overheidswege creëren van parkeergelegenheid, waar initiatiefnemers dat niet op eigen terrein kunnen realiseren. Hiertoe zijn in specifieke gevallen bij (ver)bouwplannen afkoopsommen in rekening gebracht, die vervolgens in deze voorziening zijn gestort.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	De openstaande parkeereiscontracten zijn afgewikkeld door toepassing van de daarin opgenomen boeteclausule. Hiermee rekening houdend heeft de gemeente € 876 uitbetaald. Dit heeft als gevolg dat resterende bedrag van € 1,0 mln vrijvalt.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Alle parkeercontracten zijn afgewikkeld. Er resteert een extra vrijval van € 159 ten opzichte van de begroting				
Werk en inkomen	888	0	0	888	0
Voorziening ESF	888	0	0	888	0
Verloopstaat Voorziening ESF	Beginstand 1-1-2018	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Eindstand 31-12-2018
Realisatie 2018	888	0	0	888	0
Begroting 2018	888	0	0	888	0
Verschil Realisatie en Begroting	0	0	0	0	0
Toelichting Voorziening	1-1-2013				
Ingesteld per:	31-12-2018				
Eindigt per:	Er is in 2012 een voorziening gevormd voor mogelijke terugvordering van de ontvangen subsidies voor re-integratietrajecten. De gemeente heeft destijds de BTW en de subsidiabele kosten bij respectievelijk het BTW compensatiefonds en Agentschap ESF ontvangen.				
Doel Voorziening:					
Toelichting Realisatie 2018:	De terugvordering van middelen vindt niet meer plaats. Dit heeft als gevolg dat de voorziening vrijvalt.				
Toelichting Verschil Realisatie - Begroting 2018:	Niet van toepassing.				

Totaal	89.083	39.039	57.318	5.117	65.687

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

8.4 Kasstroomoverzicht

Pagina 106

Het kasstroomoverzicht geeft een overzicht van de banksaldi en liquide middelen die beschikbaar zijn gekomen en van het gebruik van deze geldmiddelen in 2018. Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode en bestaat uit kasstromen operationele-, investerings- en financieringsactiviteiten.

KASSTROMEN UIT OPERATIONELE ACTIVITEITEN		2018
Exploitatieresultaat		-34.598
Aanpassing voor:		
Afschrijvingen MVA en waardeverminderingen		125.176
Afschrijvingen bijdragen aan activa in eigendom van derden		852
Mutatie voorzieningen		-28.126
Mutatie vaste schulden (excl. Leningen og)		3.780
Subtotaal		101.682
Vorraden en onderhanden werk		-1.325
Mutatie in werkkapitaal		
Kortlopende uitzettingen (excl. Liquide middelen)		-53.542
Kortlopende schulden (excl. Rek.-couranten en kortlopende leningen)		1.787
Overlopende activa		-853
Overlopende passiva		80.292
Kasstroom uit operationele activiteiten		17.741
KASSTROMEN UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN		2018
Investeringsen		-247.308

Desinvesteringen en bijdragen derden	80.155
Subtotaal	-167.153
Verstreking leningen ug (woningcorporaties en verbonden partijen)	-556
Aflossingen leningen ug (woningcorporaties en verbonden partijen)	160.749
Subtotaal	160.193
Verstreking overige leningen ug en uitzettingen > 1 jaar	-2.836
Aflossingen overige leningen ug en uitzettingen > 1 jaar	4.463
Subtotaal	1.628
Mutatie kapitaalverstrekkingen	31.848
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	26.515
KASSTROMEN UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN	2018
Mutatie kortlopende geldleningen	-88.000
Aangetrokken leningen og	510.000
Aflossingen leningen og	-415.508
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	6.492
Mutatie geldmiddelen	15.866

Centrum

Centrum

Rotterdam Centrum telt 34.650 inwoners en heeft een oppervlakte van 4,13 km². Het gebied wordt begrensd door het spoor van het Centraal Station en de Goudsesingel in het noorden, de Henegouwerlaan en 's-Gravendijkwal in het westen, de Nieuwe Maas in het zuiden en het Oostplein. De driehoekige vorm van het stadscentrum Rotterdam stamt al uit de late middeleeuwen. Het ontwerp van het Scheepvaartkwartier dateert van rond 1840. Stadsarchitect W.N. Rose ontwierp het als planmatig aangelegd stadskwartier. In 1886 werd het Oude Westen door de annexatie van Delfshaven deel van Rotterdam.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Cool

De wijk Cool maakt onderdeel uit van het bruisende centrum van Rotterdam. Cool is op te splitsen in een noordelijk en zuidelijk gedeelte met als grens de Westblaak.

CS-kwartier

CS-kwartier is één van de belangrijkste 'poorten van Rotterdam'. Met het Centraal Station heeft Rotterdam een bijzondere en unieke entree naar de binnenstad.

Nieuwe Werk / Dijkzigt

Ten zuiden van de Westzeedijk ligt naast het Park bij de Euromast de wijk Nieuwe Werk, ook wel Scheepvaartkwartier genoemd. Aan de andere kant van de Westzeedijk ligt Dijkzigt, aan de oostkant begrensd door de Westersingel en aan de noordkant door de Rochussenstraat.

Oude Westen

Het Oude Westen is een levendige wijk in het centrum van Rotterdam. Met een eigen identiteit: gezellig en intiem, jong en kosmopolitisch. Het gebied kent twee belangrijke winkelstraten, de West-Kruiskade en de Nieuwe Binnenweg.

Stadsdriehoek

De Stadsdriehoek ligt in het stadshart van Rotterdam. Samen met wijk Cool deelt Stadsdriehoek het winkelcentrum, waarin de Beurstraverse (of 'koopgoot') een prominente rol speelt. Het winkelcentrum kent een groot aanbod aan diverse winkels waar zeven dagen per week bezoekers terecht kunnen.

Charlois

Charlois telt 67.200 inwoners en heeft een oppervlakte van 11,36 km². Het gebied wordt begrensd door de A15 in het zuiden, de Eemhaven in het westen, de Nieuwe Maas en de Maashaven in het noorden. In het oosten vormen de Dorchtselaan, de Strevelsweg en de Vaanweg de grens met de gebieden Feijenoord en IJsselmonde. De naam 'Charlois' verwijst naar de polder Charlois met daaromheen de jongere polders die men in de loop van de vijftiende en zestiende eeuw in het gebied opgemalen had. Charlois was tot de annexatie door Rotterdam in 1895 een zelfstandige gemeente.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Carnisse

Carnisse is een van de vooroorlogse Charloise wijken. De wijk is gelegen aan de noordrand en wordt begrensd door de Dorpsweg, Pleinweg en Goereesestraat. Aan de zuidrand van de wijk vormt het Zuiderpark een fraaie groene 'achtertuin'.

Heijplaat

Vrijwel geheel omringd door water, ligt Heijplaat als een schiereiland te midden van haven en industrie. Met de Nieuwe Maas in het noorden en Eemhaven en Waalhaven aan weerszijden, is de enige toegang over land de Waalhavenweg.

Oud Charlois

Het vroegere dorp Charlois vormt de sfeervolle historische kern van de wijk Oud-Charlois. De wijk wordt begrensd door de Nieuwe Maas in het noorden, de Dorpsweg in het oosten, de Kromme Zandweg in het zuiden en de Waalhaven in het westen.

Pendrecht is een naoorlogse wijk aan de zuidrand van Rotterdam. De wijk wordt begrensd door de Groene Kruisweg in het westen, de Oldegaarde in het noorden, de Zuiderparkweg in het oosten en het Havenspoorpad in het zuiden.

Tarwewijk

De Tarwewijk is een oude stadswijk met een jonge bevolking; een kwart van de bevolking is jonger dan 25 jaar. De wijk is centraal gelegen ten zuiden van de Maashaven, dichtbij het stadscentrum, het Zuiderpark en winkelcentrum Zuidplein.

Wielewaal

De Wielewaal is een unieke plek in Rotterdam. Deze kleine woonwijk met laagbouwwooningen aan de westrand van het Zuiderpark kan omschreven worden als groene oase in stedelijk gebied.

Zuiderpark en Zuidrand

Het Zuiderpark vormt een groene buffer in Rotterdam Zuid. Bijna alle wijken van Charlois grenzen aan het stadspark. Charlois Zuidrand ligt aan de zuidrand van Rotterdam, ten zuiden van de wijken Pendrecht en Zuidwijk. Het is een 'jonge' wijk; tot 2010 viel de wijk officieel onder de wijk Zuiderpark. Omdat het zo'n kleine wijk is, wordt het in het wijkprofiel samengenomen met de wijk Zuiderpark.

Zuidplein

De wijk Zuidplein is het hart van Rotterdam-Zuid. In en rond de wijk zijn tal van voorzieningen, die ook bezoekers van buiten Charlois en Rotterdam trekken, zoals Zwembad Charlois, Theater Zuidplein, Ahoy en Winkelcentrum Zuidplein.

Zuidwijk

Zuidwijk, met zijn ruime opzet en vele groen, wordt één van de Zuidelijke Tuinsteden genoemd. De wijk wordt omsloten door de Vaanweg, het Havenspoorpad, de Zuiderparkweg en de Oldegaarde. Ten noorden van de wijk ligt het Zuiderpark.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslagen volgen nog

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Delfshaven

Delfshaven telt 75.540 inwoners en heeft een oppervlakte van 5,80 km². Het gebied wordt begrensd door het spoor in het Noorden, de Hogeбанweg in het Westen, de Schiedamsedijk, Vierhavensstraat en Nieuwe Maas in het zuiden. In het oosten vormen de 's-Gavendijkwal en Henegouwerlaan de grens met het Centrum. Delfshaven ontstond in 1389, toen de Delfshavense Schie werd gegraven om de stad Delft een verbinding met de Maas te geven. Oorspronkelijk was Delfshaven een onderdeel van Delft. In 1795 werd het zelfstandig en bleef dat tot de annexatie in 1886 door Rotterdam.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Oud Mathenesse / Witte Dorp

Oud Mathenesse is Rotterdams meest westelijke wijk, grenst aan Schiedam en wordt doorsneden door de rustige winkelstraat Franselaan. In de driehoekige kom tussen de Schiedamseweg en Tjalklaan ligt het wereldwijd bekende Witte Dorp.

Schiemond

Het aan de Nieuwe Maas gelegen Schiemond bestaat uit twee heel verschillende buurten: het 'oude' Schiemond en het nieuwe Lloydkwartier. De tussen Parkhaven en IJsselhaven gelegen buurten hebben een ding gemeen: hier geniet je een weids uitzicht over de rivier.

Spangen

Spangen is een moderne stadswijk in het westen van Rotterdam met een grote aantrekkingskracht op nieuwe bewoners. Na een roerig verleden is de wijk enorm in opmars dankzij een aantal succesvolle sociale en fysieke ontwikkelingen in de afgelopen jaren.

Tussendijken

Tussendijken, vaak in een adem genoemd met Bospolder, vormt het gevoelsmatige hart van Rotterdam Delfshaven. De bekende winkelstraat Schiedamseweg ligt aan de zuidkant van Tussendijken, in het noorden verbindt de Mathenesserweg de wijk met Schiedam. De oostgrens van Tussendijken is een verhaal apart. Hier ligt de Mathenessedijk, met woonblokken die uitkijken op de Delfshavense Schie.

Bospolder

Bospolder is een echte stadswijk waar bewoners van diverse pluimage een nieuwe of gerenoveerde woning hebben gevonden. De levendige Schiedamseweg begrenst de wijk in het noorden. Via de Hudsonstraat aan de zuidkant genieten jong en oud van het Dakpark.

Delfshaven (wijk)

Historisch Delfshaven en het Coolhaveneiland vormen samen de wijk Delfshaven in het westen van Rotterdam. In Delfshaven komt het rijke verleden van een pittoresk stukje stad samen met de creatieve dynamiek van hedendaagse stadsontwikkeling op het Coolhaveneiland.

Middelland

Middelland heeft als geen andere wijk twee gezichten: die van grote, drukke stad en die van gezellige woonwijk. Middelland is levendig en afwisselend aan de winkelstraten maar rustiek aan de singels en lanen en rustig in de achterliggende woonstraten.

Nieuwe Westen

Het Nieuwe Westen is een bijzondere mix van wonen met grootstedelijke allure én typische volksbuurten. In de wijk liggen zowel de statige Heemraadssingel als de ongedwongen Pupillenstraat. Het Nieuwe Westen is de grootste van de Delfshavense wijken.

Oud Mathenesse / Witte Dorp

Oud Mathenesse is Rotterdams meest westelijke wijk, grenst aan Schiedam en wordt doorsneden door de rustige winkelstraat Franselaan. In de driehoekige kom tussen de Schiedamseweg en Tjalklaan ligt het wereldwijd bekende Witte Dorp.

Schiemond

Het aan de Nieuwe Maas gelegen Schiemond bestaat uit twee heel verschillende buurten: het 'oude' Schiemond en het nieuwe Lloydkwartier. De tussen Parkhaven en IJsselhaven gelegen buurten hebben een ding gemeen: hier geniet je een weids uitzicht over de rivier.

Spangen

Spangen is een moderne stadswijk in het westen van Rotterdam met een grote aantrekkingskracht op nieuwe bewoners. Na een roerig verleden is de wijk enorm in opmars dankzij een aantal succesvolle sociale en fysieke ontwikkelingen in de afgelopen jaren.

Tussendijken

Tussendijken, vaak in een adem genoemd met Bospolder, vormt het gevoelsmatige hart van Rotterdam Delfshaven. De bekende winkelstraat Schiedamseweg ligt aan de zuidkant van Tussendijken, in het noorden verbindt de Mathenesserweg de wijk met Schiedam. De oostgrens van Tussendijken is een verhaal apart. Hier ligt de Mathenesserdijk, met woonblokken die uitkijken op de Delfshavense Schie.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

PricewaterhouseCoopers
Accountants & Adv.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Feijenoord

Feijenoord telt 75.300 inwoners en heeft een oppervlakte van 6,62 km², waarvan 1,45 km² water. Het gebied ligt ten zuiden van de nieuwe Maas. In het westen vormen de Maashaven, de Dordtselaan, Strevelsweg en Vaanweg de grens. In het zuiden vormen de Slinge, Smeetslandsedijk en Molenvliet de grens met IJsselmonde-Lombardijen. Het spoor tot het Varkenoordse viaduct is de grens in het westen. Feijenoord is vernoemd naar het vroegere eiland Fijenoord en is eind 19e eeuw gebouwd als eerste uitbreiding van Rotterdam aan de zuidkant van de Nieuwe Maas. Sinds 1895 maakt Katendrecht deel uit van Rotterdam. De Afrikaanderwijk is rond 1900 ontstaan bij het graven van de havens 'op Zuid'. Later volgden de aanleg van de wijken Bloemhof en Hillesluis

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Afrikaanderwijk

De Afrikaanderwijk ligt centraal in de voormalige deelgemeente Feijenoord. De wijk ligt ingebed tussen de Laan op Zuid, de Putselaan en de Maashaven, Rijnhaven en de Erasmuslijn.

Bloemhof

Bloemhof is een vooroorlogse wijk in Feijenoord. Het ligt ingeklemd tussen de Putselaan, Hillevliet, Groene Hilledijk, Strevelsweg en de Dordtselaan.

Feijenoord (wijk)

De wijk Feijenoord is de eerste uitbreidingswijk van Rotterdam ten zuiden van de Nieuwe Maas. Ze wordt in het westen begrensd door de oude haventerreinen van de Binnenhaven, in het noorden door de Koningshaven en in het oosten door de Nieuwe Maas.

Hillesluis

Tussen de drukke wegen Breeweg, Colosseumweg, Putselaan en Hillevliet ligt Hillesluis. Dwars daar doorheen, loopt de levendige Winkelboulevard Zuid over de Beijerlandse laan en de Groene Hilledijk tot aan het Sandelingplein.

Katendrecht

Katendrecht is een schiereiland op Rotterdam-Zuid omringd door de Maashaven, Nieuwe Maas en de Rijnhaven. Aan de oostzijde is de wijk verbonden met Afrikaanderwijk. Het kent een unieke mix van historische panden en trendy nieuwbouw.

Kop van Zuid

Kop van Zuid ligt tegenover het centrum van Rotterdam. De wijk wordt daarmee verbonden door de Erasmusbrug, de ondergrondse metroverbinding en, via Noordereiland, de Willemsbrug. Het vormt hiermee een belangrijke verbinding tussen 'Noord' en 'Zuid'.

Kop van Zuid-Entrepot

Kop van Zuid ligt tegenover het centrum van Rotterdam. De wijk wordt daarmee verbonden door de Erasmusbrug, de ondergrondse metroverbinding en, via Noordereiland, de Willemsbrug. Het vormt hiermee een belangrijke verbinding tussen 'Noord' en 'Zuid'.

Noordereiland

Noordereiland is een unieke wijk die omringd wordt door de Nieuwe Maas aan de noordkant en de Koningshaven aan de zuidkant. Het is via de Willemsbrug verbonden met het centrum en via de Hef en de Koninginnebrug met Kop van Zuid.

Vreewijk

Vreewijk is een groene wijk in het zuiden van gebied Feijenoord. Het staat in groot contrast met de grootstedelijke wijken die Vreewijk omringen. Vreewijk is het enige tuindorp in Rotterdam. Hoogbouw komt in de wijk amper voor.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslagen volgen nog

Hillegersberg-Schiebroek

Hillegersberg-Schiebroek

Hillegersberg-Schiebroek telt 44.000 inwoners en heeft een oppervlakte van 6,26 km². Het gebied ligt ten Noorden van de A20. De G.K. van Hogendorpweg, de Landscheiding en Rodenrijseweg vormen de westelijke grens. De noordzijde wordt begrensd door de Wilderskade, de Grindweg en het Lage Bergse Bos. Het A-16 tracé vormt de grens met Prins Alexander. Tot de annexatie door Rotterdam in 1941 waren Hillegersberg en Schiebroek

zelfstandige gemeenten. Hillegersberg had een grote aantrekkingskracht voor nieuwe welgestelde bewoners, onder andere vanwege de Bergse Plassen, en trekpleisters als het Plaswijckpark en Lommerrijk. In de jaren 50 werd Schiebroek omgevormd tot een moderne tuinwijk met flats in het groen.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Hillegersberg-Noord

Hillegersberg-Noord is een water- en lommerrijke wijk met onder meer de beeldbepalende Bergse Voor- en Achterplas. Aan de oostelijke kant vormt de rivier de Rotte een natuurlijke grens.

Hillegersberg-Zuid

Hillegersberg-Zuid ligt ten noorden van de rijksweg A20 en grenst aan een water- en lommerrijk gebied. Het Kleiwegkwartier, het westelijk deel van Hillegersberg-Zuid, heeft over het algemeen een stedelijk karakter met enkele grote verbindingswegen, overwegend gesloten bouwblokken en kleine plekken openbaar groen.

Molenlaankwartier

Het Molenlaankwartier ligt in de Boterdorpse polder, tussen Oud-Hillegersberg, de Grindweg en de Rotte. De wijk is ruim opgezet en te typeren als tuinstad. De bebouwing bestaat voornamelijk uit naoorlogse eengezinswoningen.

Schiebroek

Schiebroek is gelegen bij de Bergse Plassen en andere groengebieden en bezit veel potentie als aantrekkelijk woongebied. De groene binnengebieden versterken het groene karakter van Schiebroek. Schiebroek is omringd door groen- en recreatiegebieden zoals het Schiebroekse Park, Melanchtonpark, Wilgenplaspark, park Plaswijck, de kinderboerderij De Wilgenhof en de Bergse Achterplas.

Terbregge

De wijk heeft een typisch Hollands landschap met molens, water en fietsroutes die door het Lage Bergse Bos en de Rottemeren voeren. Aan weerszijde van de Rotte ligt de oude kern van de wijk Terbregge.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslagen volgen nog

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Hoek van Holland

Hoek van Holland telt 10.300 inwoners en heeft een oppervlakte van 13,99 km². Het gebied grenst aan de noordoostelijke kant aan de gemeente Westland en aan de zuidoostelijke kant aan de gemeente Maassluis. Verder grenst Hoek van Holland aan de Noordzee en de Nieuwe Waterweg. Hoek van Holland, in de volksmond vaak kortweg "de Hoek" genoemd, viel tot 1914 onder de gemeente 's-Gravenzande. Sinds 1914 valt Hoek van Holland onder de gemeente Rotterdam. Na de Eerste Wereldoorlog begon Hoek van Holland zich tot badplaats te ontwikkelen.

[Wijken](#)[Wijkprofiel](#)[Jaarverslagen](#)

Wijken

Dorp / Rijnpoort

In de wijk Dorp (inclusief Rijnpoort) wonen ongeveer 8.200 inwoners. Waar Rotterdam een relatief jonge bevolking heeft, wonen in Hoek van Holland juist veel 50-plussers. Maar ook gezinnen met kinderen zijn sterk vertegenwoordigd.

Strand en Duin

In Strand en Duin wonen zo'n 1.900 inwoners, vaak gezinnen met kinderen, waardoor deze wijk in Hoek van Holland een wat jongere leeftijdsopbouw heeft.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

Hoogvliet

Hoogvliet

Hoogvliet telt 34.600 inwoners en heeft een oppervlakte van 9,8 km². Het gebied ligt ten zuiden van de A15 en ten westen van de Oude Maas. Aan de oostkant grenst Hoogvliet aan de gemeente Albrandswaard. Tot 1811 bleef Hoogvliet een zelfstandige ambachtsheerlijkheid. Van 1811 tot 1818 behoorde Hoogvliet tot de gemeente Poortugaal. Hoogvliet werd in 1818 weer een zelfstandige gemeente. Dat bleef zo tot de annexatie door

Rotterdam in 1934. In de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw onderging het van oorsprong kleine dijkdorp een enorme groei. Vrijwel het gehele oorspronkelijke dorp is daarbij afgebroken. Alleen in het gebied rond de Dorpskerk staan nog enkele gebouwen uit de oorsprong van Hoogvliet.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Hoogvliet-Noord

Hoogvliet ligt aan de zuidkant van Rotterdam, langs de oevers van de Oude Maas en in het hart van het industriële havengebied. Aan de buitenrand wordt Hoogvliet omsloten door de Groene Gordel, met grienden langs de Oude Maas en het unieke Ruigeplaatbos. De combinatie van ruimte, groen en bedrijvigheid maakt Hoogvliet een prettige woonplaats.

Hoogvliet-Zuid

Hoogvliet ligt aan de zuidkant van Rotterdam, langs de oevers van de Oude Maas en in het hart van het industriële havengebied. Aan de buitenrand wordt Hoogvliet omsloten door de Groene Gordel, met grienden langs de Oude Maas en het unieke Ruigeplaatbos. De combinatie van ruimte, groen en bedrijvigheid maakt Hoogvliet een prettige woonplaats.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

IJsselmonde

Pagina 120

IJsselmonde

IJsselmonde telt 60.100 inwoners en heeft een oppervlakte van 11,8 km². Het gebied wordt begrensd door de Nieuwe Maas in het noorden. De gemeente Ridderkerk en Barendrecht grenzen in het oosten en zuiden. In het westen grenst IJsselmonde aan Charlois en stadsdeel Feijenoord; de grens wordt gevormd door de Vaanweg door Smeetslandsedijk, Molenvliet en de spoorlijn Rotterdam - Dordrecht. De naam Islemunda komt al voor in 1072, maar er zijn sporen gevonden van vissen, jagen en landbouw vanaf ongeveer 2500 v.Chr. die gerekend worden tot de Vlaardingencultuur. In 1778 was er een eigen gemeenteraad en begin 19e eeuw omvatte het grondgebied van IJsselmonde een groot deel van het huidige Rotterdam-Zuid. Tot 1941 was IJsselmonde een zelfstandige gemeente.

Wijken

Beverwaard

Beverwaard ligt oostelijk van de A16. De wijk is ruim van opzet, met veel groen, waterpartijen en speelvoorzieningen. Beverwaard heeft een zogenaamde ‘bloemkoolstructuur’: de hoofdstronk bestaat uit grote straten en een trambaan die dwars door de wijk loopt, de buurten daaromheen vormen de zijtakken.

Groot IJsselmonde-Noord

Groot IJsselmonde is de grootste wijk van IJsselmonde. De wijk is groen, waterrijk en ruim van opzet. Groot IJsselmonde wordt begrensd door de A16, de A15/Zevenbergsedijkje, de spoorlijn Rotterdam – Dordrecht en de Nieuwe Maas. Voor het wijkprofiel is Groot IJsselmonde gesplitst in een noordelijk en een zuidelijk deel. De grens wordt gevormd door de Olympiaweg en de Groeninx van Zoelenlaan.

In Groot IJsselmonde-Noord liggen de buurten Groenenhagen-Tuinenhoven, Zomerland en Sportdorp.

Groot IJsselmonde-Zuid

De naam zegt het eigenlijk al: Groot IJsselmonde is de grootste wijk van IJsselmonde. De wijk is groen, waterrijk en ruim van opzet. Groot IJsselmonde wordt begrensd door de A16, de A15/Zevenbergsedijkje, de spoorlijn Rotterdam – Dordrecht en de Nieuwe Maas. Voor het wijkprofiel is Groot IJsselmonde gesplitst in een noordelijk en een zuidelijk deel. De grens wordt gevormd door de Olympiaweg en de Groeninx van Zoelenlaan. In Groot IJsselmonde-Zuid liggen de buurten Kreekhuisen, Hordijkerveld en Reyeroord.

Lombardijen

De wijk Lombardijen is één van de zuidelijke tuinsteden van Rotterdam. Centraal tussen de verschillende buurten ligt het Spinozapark. Lombardijen ligt ten westen van de spoorlijn Rotterdam – Dordrecht, binnen een straal van ruim een kilometer rondom station Rotterdam Lombardijen. Na een grootschalige herstructurering is het aantal huurwoningen afgenomen en het aantal koopwoningen toegenomen.

Oud IJsselmonde

In de wijk Oud IJsselmonde herinneren authentieke gebouwen en karakteristieke straten aan het oorspronkelijke dijkdorp IJsselmonde. De historische dorpskern vormt het hart van de huidige wijk. Oud IJsselmonde is een rustige plek met een groen karakter. De wijk wordt begrensd door de Nieuwe Maas in het noorden, de autosnelweg A16 in het zuidwesten en de wijk Beverwaard in het oosten.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

Kralingen-Crooswijk

Kralingen-Crooswijk telt 53.800 inwoners en heeft een oppervlakte van 10,5 km². Het gebied wordt begrensd door de rivier de Rotte in het westen, de A20 in het noorden, de A16 in het oosten en de Nieuwe Maas en Goudsesingel in het zuiden. Kralingen-Crooswijk is een gebied met grote verschillen en uitersten, bijvoorbeeld in groen versus bebouwing en in rijk versus arm. Kralingen werd in 1895 bij Rotterdam gevoegd. Aan de rand van Kralingen ligt de Kralingse Plas, omringd door het Kralingse Bos. Crooswijk was tot 1864 een kale polder. Particulieren begonnen in die tijd met de ontwikkeling tot woonwijk. Midden in de polder kwamen veel arbeiderswoningen.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Kralingen-Oost / Kralingse Bos

Kralingen-Oost is een karakteristieke buurt met een historische uitstraling en een rustig stedelijk en groen woonmilieu. Kralingen-Oost vormde vroeger de overgang van de stad naar het 'groene buiten'. Bekende voorbeelden hiervan zijn Rozenburg, Honingen en Woudestein. Het gebied is voor een groot deel een beschermd stadsgezicht.

Kralingen-West

Kralingen-West is een levendige wijk. Voor een groot deel wordt dit gebied omringd door water. De Boezem, die Kralingen en Crooswijk met elkaar verbindt, stroomt door Kralingen-West. De wijk bestaat uit zes verschillende buurten (Jaffa, Vredenoord, Jericho, Gashouderbuurt, Vlinderbuurt en Lusthof). Elke buurt heeft zijn eigen sfeer.

Struisenburg

De wijk wordt begrensd door de Oostzeedijk in het noorden, de Oude Plantage in het zuidoosten, de Nieuwe Maas in het westen en het Oostplein. Struisenburg is een gemengde wijk. Aan de westkant zijn veel horecagegelegenheden en langs het water van het Boerengat staan grote kantoorpanden. In de rest van de wijk overheerst de woningbouw.

De Esch

Op het voormalig drinkwaterleidingterrein (DWL) is De Esch als woonwijk ontwikkeld in de jaren tachtig. De Esch is een van nieuwste wijken met mooie vergezichten over de Nieuwe Maas. De Esch is vernoemd naar de gelijknamige polder. Een groene wijk met natuurpark De Esch als juweeltje.

Oud Crooswijk

Oud Crooswijk ligt tussen Kralingen en het centrum van Rotterdam en op een steenworp afstand van het Kralingse Bos. Crooswijk is een van de oorspronkelijk Rotterdamse buurten (in tegenstelling tot veel andere buurten in de stad, die van oorsprong zelfstandige dorpen waren) en de wijk wordt sterk geassocieerd met de 'echte' Rotterdammer en het Rotterdams dialect.

Nieuw Crooswijk

Het aantrekkelijk gelegen Nieuw Crooswijk is een relatief kleine wijk in het noordwesten van Kralingen-Crooswijk. Nieuw Crooswijk is een herstructureringsgebied. Uit een vrij gesloten wijk met relatief kleine huizen verrijst een groene stadswijk met een rijke variatie aan nieuwe woningen, bedrijven en voorzieningen. Een wijk met een perfecte locatie.

Rubroek

Rubroek is een wijk waar groen en woningbouw elkaar afwisselen. Dit stukje Kralingen-Crooswijk grenst aan het centrum. De wijk wordt begrensd door de Crooswijksesingel in het noorden, de Boezemweg in het oosten, de Goudsesingel in het zuiden en de Rotte in het westen.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

Noord

Pagina 122

Noord

Rotterdam-Noord telt 51.780 inwoners en heeft een oppervlakte van 5,2 km². Het gebied ligt ten zuiden van de A20 en wordt in het westen begrensd door de Delfshavense Schie, in het oosten door de Rotte en in het zuiden door de spoorrails en het centraal Station. Het Oude Noorden, Liskwartier en Agniesebuurt zijn tussen 1870 en 1940 aangelegd als stadsuitbreiding. Blijddorp en Bergpolder zijn tussen 1930 en 1940 bebouwd. Waar nu de Stadhoudersweg en de Schiekade liggen, lag destijds de Rotterdamse Schie als belangrijkste vaarverbinding naar Delft.

[Wijken](#)[Wijkprofiel](#)[Jaarverslagen](#)

Wijken

Agniesebuurt

De Agniesebuurt ligt tegen het centrum van Rotterdam aan. Het historische, voormalige Hofpleinstation en Hofpleinlijn geven de wijk smoel. Het rijksmonument gaat dwars door de Agniesebuurt heen en haar Hofbogen bieden plek aan creatieve ondernemers. Ook het grote Technicon-complex en het Zomerhofkwartier dat nu ruimte biedt aan creatieve bedrijven, geven de Agniesebuurt zijn gezicht.

Bergpolder

Bergpolder staat op de nominatie voor aanwijzing beschermd stadsgezicht. De bewoners waarderen de centrale ligging en de woonomgeving van Bergpolder. Het stadscentrum en het station Rotterdam Centraal liggen op loopafstand. Ook deze wijk wordt gemarkeerd door de Hofpleinlijn, de voormalige verhoogde spoorweg richting Scheveningen.

Blijdorp / Blijdorpsepolder

Statige singels, rustige straten en het Vroesepark. Niet voor niets staat de wijk Blijdorp op de nominatie voor beschermd stadsgezicht. Een ander markant onderdeel van Blijdorp is de Blijdorpsepolder, waar de weinige inwoners over het algemeen op een woonboot wonen. Met de komst van de RandstadRail zijn het centrum van Rotterdam, maar nu ook Den Haag snel bereikbaar.

Liskwartier

Het Liskwartier is een wijk met lanen en singels. Deze lopen veelal in bochten omdat ze de loop van de vroegere sloten volgen. Door de Hofbogen wordt het Liskwartier gescheiden met de wijk Bergpolder. In het Liskwartier kunnen kinderen veilig en prettig opgroeien. Het is een van de Rotterdamse kindvriendelijke wijken.

Oude Noorden

Het Oude Noorden kent pleinen, singels en gezellige vooroorlogse straatjes. De oude volkswijk zit vol diversiteit en tegenstellingen. Winkels, horecagelegenheden en creatieve, kleine bedrijfjes zijn volop aanwezig op de Noorderboulevard, Benthuiserstraat, Bergweg en het Zwaanshals.

Provenierswijk

Aan de noordzijde van het Centraal Station ligt de Provenierswijk. Een rustige, groene wijk met twee vooroorlogse singels. De Provenierswijk heeft een ideale ligging: dichtbij het centrum van de stad, tegen het nieuwe Rotterdam Centraal aan en zo ook dichtbij allerlei voorzieningen. De wijk is aantrekkelijk voor bezoekers. Je ervaart er een statige en rustieke 19e-eeuwse uitstraling.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Overschie

Overschie

Overschie telt 18.470 inwoners en heeft een oppervlakte van 15,1 km². Het gebied ligt ten noorden van de A20. De Delfshavense Schie en het spoor naar Delft vormen de westelijke grens. Ten noorden van Overschie liggen Pijnacker en Lansingerland. Aan de westzijde ligt de G.K. Hogendorpweg. De naam Overschie wordt reeds in de tiende eeuw genoemd ('Ouwe Schie'), toen het dorp een kleine nederzetting was in een groot moerasgebied. Terwijl de plaatsen rondom groeiden, is Overschie zelf altijd klein gebleven. Uiteindelijk is Overschie in augustus 1941 door de gemeente Rotterdam geannexeerd. Direct na de oorlog is begonnen met de bebouwing van de Kleinpolder.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Kleinpolder

Samen met de buurt Overschie vormt de buurt Kleinpolder het stedelijke gebied van Overschie. De wijk Kleinpolder bestaat vrijwel geheel uit de naoorlogse uitbreidingen. Een uitzondering hierop vormt de Rotterdamse Rijweg tussen het oude dorp en Rotterdam. De naoorlogse uitbreidingen bestaan voornamelijk uit portiekflats van vier verdiepingen. Daarnaast zijn er ook enkele hogere flats gebouwd.

Noordkethel / Schieveen / Zestienhoven / Landzicht

De polder Schieveen bevindt zich in de noordrand van Overschie. Het gebied grenst aan de Rotterdamse buurgemeenten Midden-Delfland, Delft, Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland. Er wonen circa 350 mensen in het gebied. De wijk Zestienhoven kent een grote diversiteit. Er wonen circa 1.250 inwoners. Ten zuidwesten van het vliegveld Rotterdam The Hague Airport ligt de (kleine) woonwijk Landzicht. De wijk omvat vijf straten met in totaal 200 woningen met één woonlaag. Er wonen zo'n 380 inwoners. De polder Noord Kethel is het meest noordwestelijke deel van Overschie. De polder Noord Kethel wordt begrensd door de Delftse Schie, bedrijventerrein Noord-West en de spoorlijn naar Delft.

Overschie (wijk)

Overschie is een wijk die binnen een relatief klein gebied een grote verscheidenheid aan bebouwingsvormen kent. Historische bebouwing, vrijstaande villa's en flats wisselen elkaar af. Het noordelijke deel van Overschie is een weids en dun bebouwd veenweidegebied met woningen en bedrijven

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

Pernis

Pagina 124

Pernis

Pernis telt 4.850 inwoners en heeft een oppervlakte van 1,6 km². Pernis ligt op het eiland IJsselmonde. Vanaf de jaren dertig van de 20e eeuw werden rond het dorp havens aangelegd, eerst de Eerste en Tweede Petroleumhavens aan de westkant, later de Eemhaven aan de oostkant. Pernis ontstond waarschijnlijk in de dertiende eeuw en werd pas in 1934 geannexeerd door de gemeente Rotterdam. Het was van oudsher een boeren- en vissersdorp.

[Wijken](#)[Wijkprofiel](#)[Jaarverslagen](#)

Wijken

Pernis (wijk)

Pernis is een tuindorp aan de zuidkant van Rotterdam. Het is rustig, gemoedelijk, heeft veel groen en een interessante waterkant. De inwoners van Pernis zijn actief en dragen bij aan de welvaart van de stad en de wereldhaven. De basisvoorzieningen zijn op orde. De groene gordel, historische lintbebouwing en ligging aan het water maken Pernis tot een aantrekkelijk dorp om in te wonen en te recreëren.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

Prins Alexander

Pagina 125

Prins Alexander

Prins Alexander telt 94.410 inwoners en heeft een oppervlakte van 17,6 km². Het gebied wordt omsloten door de gemeenten Lansingerland, Zuidplas en Capelle aan den IJssel en door de Rotterdamse gebieden Kralingen.

Crooswijk en Hillegersberg-Schiebroek. Binnen het gebied is één van de oudste delen van Rotterdam gelegen: Kralingseveer. In 1961 begon de bouw van Het Lage Land. In 1965 ging de eerste paal voor de woonwijk Ommoord de grond in en aansluitend startte de bouw van de wijken Oosterflank en Zevenkamp. Vanwege de verdere groei van Rotterdam zijn vervolgens de wijken Prinsenland en 's-Gravenland gebouwd. Tot slot begon in 2000 de bouw van Nesselande.

[WijkenWijkprofielJaarverslagen](#)

Wijken

Het Lage Land

Het Lage Land is een succesvolle naoorlogse wijk. Het is een gewild woongebied en de Lagelanders wonen er met plezier. De wijk telt ruim 10.000 inwoners, verdeeld over zo'n 5.788 huishoudens. Daarvan is iets meer dan de helft alleenstaand en ruim een vijfde zijn gezinnen met kinderen'.

Kralingseveer

Kralingseveer is de kleinste en oudste wijk van Prins Alexander. Het is een wijk die ruwweg bestaat uit een ouder deel van voor de dijkverzwaring en nieuwere woningen van de periode daarna. Daarnaast zijn er ook recente nieuwbouwwoningen te vinden. 70% van de huizen is particulier bezit. Qua voorzieningen ligt Kralingseveer behoorlijk geïsoleerd en is vooral aangewezen op Capelle aan den IJssel.

Nesselande

Helemaal aan de andere kant in het noordoosten van het gebied ligt de badplaats Nesselande. De wijk heeft een groot aanbod van ruime woningen met een tuin en appartementen met zicht op de Zevenhuizerplas. Het diverse woningaanbod bevat ook seniorenwoningen, relatief goedkope huurwoningen en kavels waar mensen zelf een vrijstaande woning kunnen bouwen. Een eigen metrostation maakt een snelle verbinding naar het Alexandrium en het centrum van Rotterdam mogelijk. Andersom is het een goede verbinding naar een strand met een regionale functie.

Ommoord

Ommoord is met bijna 25.000 inwoners de grootste wijk van Prins Alexander en van Rotterdam. Het is een rustige woonwijk met veel groen, drie winkelcentra, vier metrostations en een grote hoeveelheid voorzieningen. In het middengebied kom je veel hoogbouw tegen. Daaromheen ligt een ring laagbouw. In de wijk staan meer dan 12.000 woningen en er is een groot bedrijventerrein.

Oosterflank

Oosterflank is gebouwd in de jaren tachtig en bestaat uit eengezinswoningen en (voornamelijk lage) appartementencomplexen. In het oosten ligt de met groen omgeven Capelseweg, die de gemeentegrens met Capelle aan den IJssel markeert. De wijk houdt ook in het zuiden op bij de gemeentegrens met Capelle; een groene buffer met sportvoorzieningen en uitloper van het Schollebos. Aan de westzijde wordt Oosterflank begrensd door de metro langs de Prins Alexanderlaan. In de wijk ligt het grote Winkelcentrum Alexandrium met een bovenstedelijke functie en een groot bedrijven/kantoreng gebied.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Prinsenland

Prinsenland en 's-Gravenland worden door de bewoners vaak als eenheid gezien omdat de wijk met de naam 's-Gravenland in Capelle ligt maar de CBS-wijk 's-Gravenland in Rotterdam. De CBS-wijk Prinsenland ligt tussen de Prinsenlaan en de Kralingseweg. In de wijk wonen ca. 10.000 mensen. Elke buurt heeft zijn eigen karakter. De ene buurt heeft veel laagbouw en eengezinswoningen, de andere wat meer hoogbouw en appartementen. Ook qua sociaal-economische situatie zijn de verschillen binnen de wijk groot.

s-Gravenland

De CBS-wijk 's-Gravenland is gelegen ten zuiden van de Kralingseweg en wordt in het zuiden bij de 's-Gravenweg begrensd door het metrotrace tussen Kralingsezoom en Capelsebrug. In de wijk wonen ruim 9.000 inwoners. Elke buurt heeft zijn eigen karakter, maar het betreft hier voornamelijk laagbouw met relatief dure grondgebonden woningen.

Zevenkamp

Zevenkamp ligt aan de noordkant van Prins Alexander, tussen de wijken Ommoord en Nesseland. Zevenkamp is een wijk met uitstekende voorzieningen, een gevarieerd woningaanbod en recreatiemogelijkheden in een groene omgeving. Net als in alle wijken is de verbinding met station Alexander en de stad uitstekend.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslagen volgen nog

Rozenburg

Pagina 126

Rozenburg

Rozenburg telt 12.420 inwoners en heeft een oppervlakte is 4,5 km², waarvan 1,99 km² water. Rozenburg ligt op het gelijknamige eiland Rozenburg. In het noorden grenst Rozenburg aan het Scheur en de gemeente Maassluis. Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het eiland Rozenburg ingrijpend van karakter. In de vroege jaren vijftig werd ten oosten van het dorp Rozenburg het Botlekgebied aangelegd en vanaf 1957 aan de andere kant Europoort. Het eiland wordt doorsneden door het Calandkanaal. Tot 2010 was Rozenburg een zelfstandige gemeente

[Wijken](#)[Wijkprofiel](#)[Jaarverslagen](#)

Wijken

Rozenburg

Voormalig Maaseiland Rozenburg heeft een centrale locatie in het Rotterdamse havengebied en is een groene

parel te midden van industrie. Ieder voorjaar gaat Rozenburg 'in bloei' en kun je er genieten van de natuur, het water, het dorp en de haven. Het dorp Rozenburg ligt op het gelijknamige eiland en is van oorsprong een agrarische gemeenschap. Door de komst van de Rotterdamse haven is dat veranderd. In 2010 werd Rozenburg als zelfstandige gemeente opgeheven en hoort nu bij de gemeente Rotterdam. Toch heeft het huidige Rozenburg nog steeds de saamhorigheid en eigenheid van een dorp.

Wijkprofiel

[Wijkprofiel](#)

Jaarverslagen

Jaarverslag volgt nog

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

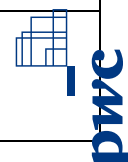
Interbestuurlijk toezicht

Het college van B&W is een bestuursovereenkomst aangegaan met de Provincie Zuid-Holland inzake het interbestuurlijk toezicht. De aanleiding van het opstellen van de bestuursovereenkomst ligt in de Wet revitalisering generiek toezicht, die op 1 oktober 2012, in werking is getreden. Deze wet beoogd de interbestuurlijke lasten te verminderen en het toezicht te versoberen. Met de inwerkingtreding van de wet zijn een groot aantal toezichtbepalingen in diverse wetten (specifiek toezicht) komen te vervallen. Daarvoor in de plaats komt een meer generieke aanpak van het interbestuurlijk toezicht. De instrumenten van het generiek toezicht voor de provincie zijn de algemene bepalingen over schorsing en vernietiging en indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing, die in de Gemeente- en Provinciewet zijn opgenomen.

Het aangaan van de bestuursovereenkomst komt er op neer dat de gemeente zich verplicht om ieder jaar bij de jaarstukken een paragraaf 'Interbestuurlijk toezicht' op te nemen. In die paragraaf geeft de gemeente met behulp van de kleuren groen, oranje en rood aan of de gemeente voldoet aan de wettelijke vereisten op het gebied van financiën, ruimtelijke ordening, omgevingsrecht, monumentenzorg, archief- en informatiebeheer en huisvesting vergunninghouders. Met de bestuursovereenkomst verplicht de provincie zich vervolgens om het toezicht op een sobere, proportionele en risicogerichte manier vorm te geven en alleen te interveniëren of nadere informatie op te vragen als daar aanleiding toe is.

Financiën	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht		Zowel de jaarbegroting als de meerjarenraming zijn sluitend en structureel in evenwicht. Alle structurele lasten worden gedekt door structurele baten.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Ruimtelijke ordening	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn aangepast aan de Verordening Ruimte 2014 (artikel 3.4 Verordening Ruimte)		Bij actualisering van bestemmingsplannen (gebiedsbestemmingsplannen) worden aanpassingen conform de Verordening afgewogen en uitgevoerd. Bij de overige nieuwe bestemmingsplannen (projectbestemmingsplannen) wordt de Verordening als uitgangspunt gehanteerd.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Omgevingsrecht	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen		

Price waterhouse
Coopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving is tijdig een beleidsplan, een uitvoeringsprogramma en een evaluatie vastgesteld en met de jaarrapportage over de uitvoering bekend gemaakt aan de gemeenteraad. Binnen twee maanden na vaststelling wordt hierover mededeling gedaan aan de provincie Zuid-Holland.		Het 'Meerjarenplan BWT 2018-2021' is in 2018 vastgesteld en voorgelegd aan de gemeenteraad: onderdeel hiervan zijn een risicomatrix en een jaarrapportage.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Monumentenzorg	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie met betrekking tot de (rijks)monumenten		De gemeente Rotterdam heeft sinds 1991 een geïntegreerde commissie voor Welstand en Monumenten. Momenteel bestaat de commissie uit 7 leden, waarvan twee leden specifieke expertise hebben op het gebied van erfgoed en restauratie.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Archief- en informatiebeheer	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
Het archief- en informatiebeheer van de gemeente zijn op orde		De informatiehuishouding van de gemeente Rotterdam is nog hybride. Wel wordt gestuurd op digitale archivering middels concernbrede programma's DWARSS en GERS. Bij het Stadsarchief is sprake van achterstand in het toegankelijk maken van particuliere archieven. Hoewel het e-depot van cruciaal belang is voor blijvende, betrouwbare toegankelijkheid van digitale informatie, is er te weinig specialistische kennis en capaciteit beschikbaar.
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Ja	Ja, de zorgwekkende, kwetsbare capaciteit en kennis bij het e-depot verdient aandacht. De toestroom van nieuwe digitale archieven kan niet worden opvangen.
Huisvesting Vergunninghouders	Groen/Oranje/Rood	TOELICHTING
De gemeente heeft volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand		Gevraagde informatie
		Stand van zaken
		Voorsprong/achterstand per 1 januari van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)
		Fase interventieladder op 1 januari
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders
		Voorsprong/achterstand per 1 juli van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)
		Fase interventieladder op 1 juli

Stand van zaken
Voorsprong van 126 personen
n.v.t.
477 personen
300 personen
achterstand van 61 personen
informatie opvragen en valideren

Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

pwc

		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	402 personen
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	341 personen
		Voorsprong/achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)	achterstand van 122 personen
		Fase interventieladder op 31 december	informatie opvragen en valideren
		Toelichting	
		De reden voor de achterstand eind 2018 is dat COA te weinig kandidaten aan onze gemeente heeft gekoppeld, dat we nog steeds te maken hebben met veel incomplete dossiers en dat we te maken hebben met relatief veel lastige huisvestingsgevallen (grote gezinnen en minder validen).	
Is er reden voor extra aandacht?	Nee	Inspanning vanuit de gemeente en corporaties is goed op orde. Wel aandacht vanuit COA voor meer koppelingen en complete dossiers.	